
37
5 B
13

NATVRAE

MORBOS DECERNENTIS ARCANVM OPVS.

NOVA COLLVSTRATVM LVCERNA, ac duobus Libris comprehensum. Quorum alter continet ea, quæ vniuersim ad Crises faciunt: alter COACAS Hipp. & sigillatim morborum omnium enarrat euenta.

SERENISSIMO, AC POTENTISSIMO

IO. CASIMIRO POL. SVEC. REGI DIC.

AVTHORE

IVLIO MILLO CIV. VENET. MED. PH. DOCT.

VENETIIS, Typis Ginammeis, M DC. LIV.

SVPERIORVM PERMISSV.

SERENISSIMO, AC POTENTISSIMO

IO. CASIMIRO

POL. SVEC. &c. REGI INVICT.

Julius Millo Felic. Triumph. Opt.

QVOD de Ægyptiorum dicata Saidicæ Mineruæ celebritate Lucernarum peracta gestatione prod());unt Herodoti monumenta; nunc erga Tuam Augustissimam Maiestatem (SERENISSIME REX) me vsurpare iuuat. Tuo quippe Sacratissimo Numini, quanquam terris dissitus, hanc humilimus offero Lucernam, qua non, vti Diogenes, hominem sed veritatem in Apollinea arte sectis distractam quęro; vt orbi redniuus, quem tam religiosè venerata est antiquitas, effulgeat Hippocrates. Is enim stans ad sublimen tui Solij Aram, quemadmodum infractas Græcorum vires olim in sui tutelam aduersus Magnum Persarum Regem traxit: ita in præsentia-

rum Tuæ Maiestatis optat: ipsi præclarissima affulgeat Lux, qua perfussus, vti sapientiores philosophantium vnanimi decreuere consensione, verè magnus sit, & præstans. Perinde enim ac Tu, inuictissime Regum, fugasti perduelles sæuis Scytharum armis innixos, Tuaq. factum vitrici manu, vt quam Latam minabantur perniciem, suis diris in pectoribus experirentur: sic & Hippocrates luctuosa arma à sæuientibus, morbis surripiens, medicam disciplinam ad sapientiam transferre nixus est. Ast quoniam delapsa hæc postmodum vitio temporum, ingeniorumq; prurigine in præceps, sartam, tectamq; incolumitatem exposcit; hanc idcirco mutuo ab ipso Hippocrate Lucernam assumpsit, qua sacrum Tuæ Maiestatis Numen venerabunda, & humilis adire cupit, vt aduersus obtrectatores habeat patrocinium, Tuisque ingentibus inclarescens titulis, cunctis hominibus expectitam præbeat salutem. Nam Hippocraticis firmata scitis numquam à scopo deuians generosa manu morborum infringet malitiam, seu fatorum moriendi decretis certa reddet Oracula. Quod ingens, ac eximium esset mortalium caducitati auxilium; perpetuis expectendum votis, meis tamen non assequendum viribus: quandoquidem, etsi promptum est iuuandis hominibus consilium; ea ipsi desunt disciplinarum complementa, quæ tot stabiliant

 cona-

conatus. vtcumque verò quicquid opis in me est, effundo in alios, vt gaudeam, dum disco, docere. nec me arduum hoc metientem iter, ac nullis iam calcatum pedibus Phæthontei deterrent casus, si Clementissimę Tuæ Maiestatis fauor, vt est in literis pronus, hosce meos excipiat labores, eosque non spernat suis egregijs insidere rebus agendis. quippe præciositatis inde multum haurient ad alios non inutiles fortassim in hoc medico opere nixus, quos Augustissimæ Tuæ Maiestati quales, quales obsequentissimo dedico animo, vt Tuis, si merentur, inaugurati auspicijs Æternitati adhæreant. Valeat Tua sublimis Maiestas diu felix, & Opimos triumphos, quos Celestia Numina de immani Thrace tuo Sceptro destinarunt, vt quam ocyus omnium concelebrent voces: auet Christiana Respublica.

LECTORI.

QVIDEM haud sum nescius futuros, quos mea hæc scripta non leuiter monebunt, ac statim ad tituli inspectionem mirari non desinent quid tot moliri audeam promissis. An nè, dicent fortassis, post præclara aliorum volumina pro bellarijs hic nobis Cramben recoctam dabit? vel suam à Nannaco incipiet cantilenam? paulisum quæso benigne Lector siste, & mei habebis instituti rationem.

Peruagatur per omnium ora laudatissimum, ac venerandum Hip. nomen: sed sat in hunc deposuisse laboris creditū, si paucos perlegas Aphorismos: multùm si Prognosticorum volumen summis degustes labijs: supremum tandem si cursim videas, quod de victu in acutis. eximia certè habes documenta; sed non omnia isthinc medicinę fulcra, quę dispersim data occasione suis in voluminibus. Ast hauriam hæc, dices, ab sedulo interprete Galeno. vtinam suam in bonum artis vertisset facundiam! sed ob nimium insectandi studium præceptorem hic & spernit sæpè, & deserit. Quid de Arabum secta, cuius in ore & Galenus, & Hippocrates? facessat cenosa barbaries, ac politioribus nos addicti Musis, lucidas ac teretes Margeritas ex piscoso vrinantes quęramus Occeano. Ast illos nè deseram, qui in Græcorum monumentis assiduè insudarunt? absit: horum quippe nixus expansis vlnis amplectimur; sed optamus istis sit Hipp. suarum lucubrationum solus dux: in hunc ornandum parentem ij perpetuò intendant: ab hoc Lesbiam habeant normam, qua aliorum diiudicent scripta. nam studia hinc nostra, generosius edocta, salubrius sese exerent, illis post habitis diffidijs, quæ medicam artem dedecorant, & frequentissima funera parant. Sed nimis hic obscurus in dicendo, nec satis compertum, quę sint eius germana scripta. Libros omnes, & sæpè lege, dilucida ab ipsis emicet lux: quin & videbis, si non ab vno Hipp. stylo, ab eius vtiq. doctrina omnes. Huius rei specimen dare voluimus hisce nostris conatibus, tum ne perirent nobis subcisiuę horę; tum vt quid in penu esset ad instantes minus aptas laboriosis studijs virilitatem, si fata sinent, & senectutem. Hæc nostra erunt obsonia, quæ etsi non dulcia, vtiq. & acria, dictum à Cyro, & salsa ad saturitatem, & robur, ac quod antiquitatem redolet, ait Plato, à veritate minus abest. Vale.

OPE-

OPERIS TOTIVS EPITOME.

LIB. I. SECT. I.

Tempus varium quo morborum circuitus metiuntur. pag. 1.

AL. non benè de Crisibus. notio ab Hipp. petenda. num. 1. Criseos nomen non benè à forensibus quæstionibus. nec à secretione, minus ab excretione. rectius à certamine. sed leuis hæc de nomine altercatio. 2. Crisis dignoscio à repentina mutatione, hæc in humoribus non omnibus. sed insolitè se agitantibus. tranquillitas ad diuturnitatem. iudicatio quid latè & verè. 3. Crisis hinc definitio. differentiæ. 4. Tria in ipsa consideranda. de tempore prius. 5. Quæ tempora assumenda. horum partes. 6. Hebdomada diuisa. ratio diuisionis. tabula harum. 7. Ratio dispositionis earundem. Aphoris. explicatus. 8. Hebdomadæ in quadragenaria. huius validitas. mensium dispositio. annorum itidem. 9. Dies non integri in circuitibus. suppurationes horum duæ. 10. Dies pares seu impares cur critici. horum enumeratio. 11. Quid exacerbatio dierum parium aut imparium ex amplis ostensum. 12. Circuitus febrium quinam. his febres metitæ. erroneæ cur dictæ. 13. Vniuersalis horum circuituum tabula. progressiones eorundem. 14. Dies solùm decernentes. & indicantes insimul. circuitus ad diuturnitatem mixtim procedentes. hinc tabescentia. 15. Venatio dierum decernentium non radicalium hinc circuitus erronei. exemplum de pleuritide. non curandas erroneas febres. 16. Quartanus circuitus à secunda morbi die. 17. A tertia. 18. A quarta. 19. A quinta. 20. A sexta. 21. A septima tandem. 22. Tertianus circuitus à secunda morbi die. 23. A tertia, & quarta. 24. A quinta, & sexta. 25. A septima mox. 26. Quintani circuitus progressiones à secunda, tertia, & quarta. 27. A quinta, sexta, & septima. 28. Hinc notio confusarum febrium. 29. Nec minus intermittentium quartanarum per vndecim insultus progressiones. 30. Amuletum quartanis vtile. 31. Ratio de duplicibus quartanis. tum in subsequente insultu. 32. Tum in præueniente. notabile obseruatum de complexa quartana. 33. Tertianarum demum intermittentium progressiones. purgatio quando in istis opportuna. integer harum solutionis tempus. 34.

SECTIO II.

Natura in alimentum intenta, vt humanum corpus seruet. pag. 17.

lepsia

lepſia. 28. Rubor in ſanguine ab vligine. hanc ſemen prius. quæ formatores ſpiritus. & hi ſuapte natura rubent. cætera ab his. motus hinc etiam. hepaticis fluoris cauſa. calculi in venis cur ſanies à ſanguine. 29.

Herueij ſententia de ſanguinis circumlatione. huius opinati occaſio. 30. Primum eius aſſertum. duo ſuppoſita. 31. Hæc in examen. tranſitus ſanguinis per vaſa pulmonum. horum diuerſa magnitudo, & capacitas. 32. Pulſu emiſſi exigua copia ſanguinis. tranſit in venas per anaſtomaſim. hæ ſuapte natura non ſugunt. pulſant arteriæ quia fluctuat ſanguis. 33. Aorta in cadaueribus cur ſanguine diſtenta. auricularum vſus. 34. Experimentum ad id. 35. Non totus cruor ab arteria. in iugulatis euentus varij. 36. Dicta VValeij in examen. 37. Et reliqua Herueij. in arterijs parum ſanguinis. 38. Arterioſus ſolùm ab his adapertis. hæmorrhagiæ ſuppreſſio à cordis quiete. 39. In inſectilibus ratio. quod in folle id in corde 40. Ex ſecundo aſſerto ſublatus alterationis motus, & nutritio quoq. 41. Quæſitum de ſanguine alimentoſo. hinc exploſum Herueij aſſertum. 42. Ligaturæ quid ad arterias faciant. 43. Fallax hinc Herueij experimentum. corpulentiores lacerti quomodo phlebotomando. 44. Reſilitio non ſubita ab arterijs in venas. 45. Inciſio venarum cur ſubter ligaturam. 46. Algoris ad cor reſilientis ratio. 47. De ligaturis quoque. 48. Poſtremum aſſumptum à valuulis. 49. Violenta ſpirituum impulſio. ideo arteriarum corpus craſſum. & caua etiam propè cor. 50. Motus ſanguinis ſurſum non naturalis. à tractione cordis. huius ordo. incommoda ex Herueij poſitione. 51. Ratio petita à varicibus. elegans naturæ artificium. 52. Experimenta Herueij quanti roboris. 53. Et VValeij quoque. 54. Venenorum vis. & purgantium. concluſio dictorum. hinc dierum criticorum ratio.

Morbus moleſtia. hæc à roboris debilitate. redintegratio à ſola natura. ſtatis hæc circuitibus per coctionem. hinc dietæ religioſam normam. 56. Duplex ſubſtantia alimentis refecta. duplex & coctio. ab iſtis ſemota recrementa. bilis perpetuò hoſtilis. non ſic pituita, nec melancholia. paratio horum ad excluſionem à natura. cruda etiam per criſim excluſa. poſt primam, aut alteram coctionem. 57. Motiones ad alitionem opportunæ. ſuis definitæ temporibus. ſumpta hæc ab obſeruatione. 58. Mutatio ſeminis in vtero. vligo prius. ſeptima die membra expreſſa. id ſpirituum ope 59. Quatriduana inedia tollerabilis. nulla reintegratio poſt ſeptimam. hinc delirantium obitus. ſtatus animalium in cauernis degentium. 60. Hinc ratio quaternionum, & ſeptimanarum. 61. Et nutritionis opus totum temporibus definitum. 62. Vt & criſeos. aliorum quoque ſymptomatum.

SECTIO III.

Humorum ſecretio, qua humanum corpus offenditur. pag. 57.

D*Einceps quid agendum 1. Febrium ratio. non intemperies. nec à putredine. 2. Quid verè de ipſa ex veterum ſcitis. 3. Differentiæ. 4. Continuæ cur. à bile quomodo. 5. Horum ſolutio, & remiſſio. 6. Intermittentium itidem ratio.*

aluus

SE-

SECTIO IV.

Medicum criterium, quo morborum prænoſcuntur euenta. pag. 101.

QVæ poſtremò dicenda. 1. Mutationes in morbis quotuplex. 2. Terminum acutorum. non omnes intra hunc terminum acuti. 3. Molliter incipientium ratio. criſis quarta plerunque deſignata, & ſeptima completa. 4. Quartæ diei, itidem & tertiæ ratio tum ad interitum. 5. tum ad ſalutem. 6. Laſſitudinoſarum febrium ſolutio. 7. Diei ſeptimæ modus, & exempla. 8. Vndecimæ quoque. 9. Et decimaquartæ. 10. Quintæ mox in erroneis. 11. Sextæ. 12. Octauæ. 13. Nonæ. 14. Et decimæ. 15. Erronei inſultus ratio. 16. Decimaſeptimæ diei vis. in hanc circuitus quintanarum. de iſtis Gal. oſcitantia. 17. Harum idea. exempla. 18. De vigeſima. tertianarum reuolutiones. complicatorum circuituum exempla. 19. De vigeſimaſeptima. 20. Deinde de trigeſimaquarta. & ſeptimanarum febrium ratio. 21. De quadrageſima. 22. De ſexageſima. & nonanæ febris ratio. 23. De octuageſima. 24. De centeſimauigeſima. vltima hæc continuarum meta. inordinatio inſultuum melius in principio, quam in fine. 25. Decimaoctaua in erroneis inſultibus. 26. Et vigeſimaprima. 27. Vigeſimaquarta. 28. Vigeſimaoctaua. de alijs nullæ hiſtoricæ narrationes. ſexageſimaſeptima funeſta. 29. Sed ex erroneis circuitibus dies omnis critica. quid deinceps. 30.

Coctionis vis. quid ipſa. in quibus ſuccis. dictum Hipp. 31. Cruda ab incoctis ſecreta. quid Hipp. coctio. caloris ad opus imbecillitas vnde. 32. Crudorum & incoctorum natura varia graniores à corruptella ſuccorum affectus. 33. Cocta cur medicanda. non in initijs. quæ coctio in recrementis. quæ à crudis, & incoctis. 34. Acriſia quid. quando. varietas in lotio ab hac. 35. Labor à crudis & incoctis. 36. Decubitus & affluxus ratio. 37. Diuturnitatis cauſa. 38. Et mortis. 39. Et ſuffocationis. motus pulmonum vtilitas. impedientia ſanguinis ſurrhoen. 40. Recidiua quid. duplex quies. completæ criſis duplex opus. 41. Incompleta duplex. 42. Dictum Hipp. deiectione inopportuna nocuæ. 43. Res exemplis illuſtrata. criſes ad diuturnitatem. 44. Morbi ſtatas & inordinatas indicationes habentes. 45. Complicati affectus. 46. Recidiuationum multiplex varietas. harum ſigna. 47.

Labes in corporibus vnde. recrementorum paratio ad excluſionem. 48. Secundarium hoc naturæ opus. de pleuritide dictum. 49. Firma coctionum ſigna. 50. Harum opportunum tempus. ſtatus morborum diuerſus. 51. Non à ſola coctione & cruditate. à circuitibus legitimè indicantibus. 52. Bonæ coctionis altera conditio. 53. Et poſtrema non minus neceſſaria. 54. Ab his ſigna. non ſine diſtinctione. 55. A recrementis ex aluo. 56. Tum ex venientibus ab alto. ab vrinis. & ſputationibus. 57. Criſeos ſpecies enumeratæ. 58. Cuique morbo quæ opportuna. notio à robore naturæ. à conditione ſuccorum. à corporum diſpoſitione. 59.

Hæmorrhagiæ ratio. innaturalis hæc. 60. Venarum motus. eius opportunitas. 61.

Ha-

LIBR. SECVND. EPIT.

SECTIO I.

De rigore, horrore, & perfrigeratione in magnis febribus. pag. 173.

thalis rigor cum continuitate in languidis: duplex huius intellectus. 9. Suppurationis latenter fientis signa. 10. Molesti à dorso rigores. difficultas ex horum recursione. 11. Et horrores cum cephalalgia, & sudaciunculis maligni. 12. Difficiles quoque si cum multo sudore. dorsalis hinc tabis signa. 13. Maligni rigores multi inferentes torporem. huius natura: causa. 14. Et difficiles sexta id facti. difficultas in morbis conditiones salutaris rigoris. talis hic etiam sexta die. sed nunquam pluries accedens. 15. Tabis dorsalis imminentis signa. 16. Et iam confirmatæ. ut repletionis eximiæ. 17. Quid à puris copia in pulmonia. non perpetuò à primaria affectione empyema. spiratio sublimis in magna inflammatione. 18. Humecta hinc tandem aluus. mala à purulento humore in ventrem erupturo. 19. Conuulsifica mala ab affectionibus insuperrigentibus. hæc in tritæophyis. 20. Praui in acutis continui rigores. tales in Dealcis vxore. 21. Hinc cum cephalalgia exolutiones perniciosæ. & prauæ vrinæ cruentæ. quid eclysis. 22. Obitus ab opisthotono cum rigore. affectio hæc primaria, & consecutiua. 23. Ex horrore an hæmorrhagia. sudoris quandoq; infida diiudicatio. 24. Vrinarum interceptiones prauæ. parotides inde. 25. Tritæophiarum malignitas. harum idea. causæ. exacerbationes in conuulsis perniciosæ. 26. Aphoniæ solutio à tremore. huius & anandiæ diuidium. causæ. diuturna in morbo iam progresso. 27. Periculosa exolutio à rigore cum cephalalgia. 28. Vrinæ suppressio à rigore. dictum Hipp. 29. Malignitas conuulsionum & impetus doloresi è femore, et laboris faranan. 30. Itidem febrium ex hypochondriorum doloribus. Gal. perperam dictum. multiplices hi dolores. 31. Nec minus hypochondriorum tensio, huius diuersitas. 32. Quin & anxietudinum in tritæophyis. assodees febres. 33. Anandia in febre mala. quid ipsa. causæ. præsagium. 34. Lassitudinum differentiæ: solutionis modi. dictum Gal. emendatum. 35. Cum narium stillatione mala lassitudinosa febris. solutio huius. qualis sudor malus. 36. Ictericorum lethalitas. & hæc in lassitudinosis. 37. Mutatio in dies pares tritæophiarum difficilis. documentum. 39. Anxietudines sine sudore in triticis mala: id in tritæophyis & leipyricis. 38. Item perfrigerationes à crebris rigoribus cum sudaciunculis: præsagium ex his. 40. Et crebro inardescere cum vigilia & sudore malum. 41. Sed malignæ sudaciunculæ in febre. 42. Et malus pectoris morsus, & amaritudo in aluo biliosa. quid per hæc. iracundiæ causa. 43. Malus quoque in inflata aluus flatus non eruptus. choleræ siccæ idea. & ructuosi morbi. hæc in mortuis. 44. Malum singultire, & obstupescere in lassitudine. singultus ratio ex veterum scitis: singultuosa febris duplex. auxilia in altera. 45.

SECTIO II.

De symptomatis mentem potissimum inuadentibus. pag. 202.

R*Emissio cum prauis signis difficilis. dispar hæc leuatio ab altera exitiosa. 47. Amentiæ instantis signa. 46. Malus sudor in acutis anxiosis circa caput. turbidus spiritus: de caliginosa spiratione Hippocrates. 48. Praua extremorum ca-*

ta

ta mutatio. & sitis huiusmodi. extrema quę, mutatio horum. vt & sitis. 49. Mala ab homine moderato temeraria responsio. præsagium. ex hac mutatione. 50. Ex præcordiorum intrò tractione vox acuta. vocis differentię. acutarum causę. 51. Mala cita incalescentia post sudorem à perfrigeratione. causa huiusce euentus. 52. Et sudor cum anxietudine malus. 53. Vt & impotentia absque vasorum inanitate. adinamia idem cum eclysi, ex vitio instrumentorum hęc. 54. Malus quoque tractus veluti à vomitu desinens inscreatum. quid tractus hic. præsagium. 55. Et torpor in vtrumque translabens. torporis idea. differentię. 56. Mala & stilla perexiguę. conditiones bonę hęmorrhagię. dictum de stillationibus. 57. Et sitis pręter rationem in acutis soluta mala. 58. Exilitio ad manum quid. ad salutem quandoque. 59. Intereuntes paraplectico modo ex ardente. quid ex parotidibus cum sopore. 60. In acutis attenuatis perniciosa suffocatio. huius causa. 61. Lethalitas vomituum æruginosorum in perniciosis cum paruis tremoribus. 62. Et pernicies in perfrigeratis cum strepitu à potione. hac à viscerum inflammatione. quid in siccis submurmur. 63. Eadem pernicies è ruboribus manuum, ac pedum. lienis decliuitas. 64. Mors à quo ictero. efflantes, & refracti 65. Ecstasia taciturna perniciosa. quid hęc. 66. Liuiditatum lethalitas. differentię. causę. 67. Vtilitas aut secus deiectionum biliosarum in lateris dolore. hic dolor non perpetuò pleuritis. 68. Ast exitus bilis atræ ab initio lethalis. non sic progresso morbo. 69. Phrenitici in acutis anxiosis. 70. Vt perniciosi dolores paulisper se efferentes. melius vt ad inferas. 71. Nihilominus lethalis sedis dolor in acutis perniciosis. 72. Vt in debilibus obtenebratio. surditas distorsio. non sic si ab oppressione. 73. Ad diuturnitatem bubonis dolor. 74. Vt & acrisia. 75. Et diuturnę febres à doloribus vehementibus. si hi antea. 76. Mentis aberrationes quæ phreniticę. quid paracrusis. & psilaphosis. 77. Salus & interitus ab aphonia. dictum Hipp. spirituosi quinam. 78. Parium dierum paroxismi an phrenitici. hac de re obseruata. 79. Recidiuatio à febre non deficiente die critica. 80. Accessus amentię & vigiliarum his, qui tenues cum acerbatione ad crisim. quinam tenues. dictum Hipp. 81. Conuulsio ex commotione e iactatione, & somno turbulento. 82. Et ex turbulentis cum ferocia excitationibus. & ex apparenti perfrigeratione. 83. Ex mentis quoque aberrationibus cum sopore. 84. Ferinę autem hę paulisper. feroces. mentis aberratio diuersa. 85. Conuulsoriæ pariter ventris elationes præter rationem. in filio Pythionis notabilis euentus. 86. Salubris hęmorrhagię inditia. quia hęc cum virium constantia. prę[s]agium quoque dysenterię ab aquosa vrina. 87. Maligni tremores in mente alienatis melancholicis. exiftamen quinam. 88. Et lethale delirium in spiritu minutulo. spiratione difficili. singultu. quid minutula spiratio. 89. Bona in phrenitide insomnia euidentia. biliosa alui egestio quando in his salutaris. 90. Malę ergo albę egestiones & segnities. vt pessimus rigor. 91. Sic & mutationes signorum mediocriter bonę fidei. quatia hęc. 92. mali & tremores melancholicis delirantibus accedentes. 93. Nam & phrenitici tremuli salinam fundentes? 94. Nam & delirantes fortiter insuper sebricentes phrenitici. harum passionum commercium. 95. Et in his paruum bibentes cum multo strepitu conuulsio aut tremor.

SECTIO III.

De signis ab ardentibus, & alijs febribus ad crisim.

dem coxiaria tabes. 139. *Abscessionum signa non repensata maligna*. 140. *Febres quæ recidiuantes*. 141. *Acutorum terminus dies quatuordecim*. 142. *Et tertianarum exquisitarum quis*. 143. *Inditium crisimum à stillatione. sternutationis occasiones*. 144. *Præcipuæ acutorum crises*. 145. *Inditium integritatis aut secus à somno*. 146. *Quando hæmorrhagia vtilis*. 147. *Ab hac alui profusio*. 148. *Ab alui suppressione cum cephalalgia & sudaciuncula conuulsio*. 149. *& à mentis aberrationibus paulisper ferocibus*. 150. *Ast hæc fiens & desinens eadem die bona. quia ad crisim*. 151. *Huius à febre solutio*. 152. *Intermittentium febrium mala*. 153. *Transitus quartanarum ad acutum lenis hyberno tempore. de his Hipp. monitum*. 154.

SECTIO IV.

De Cephalalgia. pag. 261.

L*Ethalis cephalalgia pertinax in acutis cum prauis. aliàs quid inde. venarum primus superenomitus*. 155. *Mala inde imminentia. venarum superenomitus alter*. 156. *Et opisthotonici hinc*. 157. *Parotides à capitis concussione. duplex hæc*. 158. *Cephalalgia torporem & acrisiam inducens. solutio à singultu*. 159. *Et parotidas promens. mala à lumbricis*. 160. *Et hæmorrhagiam quoque*. 161. *A capitis verò concussione quænam hæc non semper perniciosa* 162. *Ab huius aggrauatione hæmorrhagia*. 163. *Ast æruginosus vomitus ad insaniam*. 164. *In tremula verò impotentia vtilis hemorrhagia*. 165. *Sed ab vrinæ interceptione in his conuulsio*. 166. *Cephalalgiam autem soluentia multiplicia*. 167. *Sed inde abscessus quoque ad gingiuas, seu ponè aures. sitis ventris quæ*. 168. *Et quæ conuulsoria*. 169. *Itidem & mentem subuertentem*. 170. *Perniciosè inde quinam*. 171. *Vt & quibus conuulsio*. 172.

SECTIO V.

De Sopore. pag. 270.

V*Bique malus sopor. huius occasiones*. 173. *Coma reuersiuum phreniticum*. 174. *Et quodnam conuulsificum*. 175. *Perniciosum item cum perfrigeratione*. 176. *Vtilitas ex alui rubra egestione ad crisim*. 177. *Et parotides in soporatis*. 178. *Hemorrhagia itidem si cum mentis aberratione anxiosa*. 179. *Sed si parua in his sputio, parotis*. 180. *Quid tamen conuulsorij hinc*. 181. *Sed & singultus. vtilia in istis*. 182. *Lethalitas à cerebri sideratione. auxilium ad hanc*. 183. *Sed & ab ossium ruptura. mali huiusce causæ*. 184.

SECTIO VI.

De Aurium affectibus, & Parotidibus. pag. 277.

SECTIO VII.

De Facie, pag. 287.

SECTIO VIII.

De oculorum affectibus. pag. 290.

 dine

dine pertinax cephalalgia . 221. Salubris spontanea diarrhea . 222. Sed mala amaurosis . concretio . caligatio . 223. Et in amaurosi animi deliquium conuulsorium . 224. Nec bonum quid in acutis à rectitudine oculorum , &c. 225. Nam si febris ad tactum adurens phreniticum . 226.

SECTIO IX.

De lingua, & partibus oris. pag. 297.

Signa perniciei à lingua . concolor hæc attingentibus succis . huius disruptio in peripneumonicis ac pleuriticis . 227. Sed & salutis inditia ab hac . lotio anagoga . obseruanda in vitijs partium spiritalium . 228. Celeris & perniciosa purgatio ab hac tremula cum narium rubore absque peripneum. 229. Quin & nigrorum vomitio ab huius teneritudine prater rationem , 230. Et ab eius tremore futurum delirium . phrenitica aspera & resiccata , 231. Stridor , & collisio dentium lethalis . præsertim in delirantibus . perniciosa horum resiccatio . 232. Sed horum corruptionem soluit abscessus circa gingiuas . doloris , & corrosionis occasiones . 233. Lethalitas à vehementi febre , & deliratione , vel falsem sphacelum , & hypersarcosim . 234. Suppuratio à palati collectione , fluxionum differentiæ . 235. Ossis eductio à vehementi maxillarum dolore . luis venereæ virus non à pinguedine . 236. Biliosa alui profusio denunciata à labijs conuulsione . 237. Ast in aluo liquida perniciosus sanguinis è gingiuis effluxus . in meticulosis & vigilantibus tenuis hic . 238. Praua sputiones suppressæ malæ . nam vtiles pro ratione secedentes . 239. Pustulæ efflorescentes à sputis salsuginosis suppressis . ariditas ante obitum . 240. Signum phrenitidis screatio frequens . 241.

SECTIO X.

De Aphonia . pag. 306.

Aphonia cum exolutione pessima , humanæ vocis causa . celysis vitium facultatis . aphonia instrumentorum . 242. Prauæ mentis aberrationes paulisper feroces . 243. Tremula mors ex vocis deficientia ab acrisia . diuersum quid deficientia ab interceptione . 244. Perniciosa aphonia ad mentis emotionem tacitam conuulsorio modo ducta . Et à labore cruciabilis . 246. Pariter cum exolutione catocha . 247. Itidem & voces confractæ à purgatione cum aluo liquida , & sudatiunculis . horum occasiones . 248. Praua & ad delirationem in aphonia spiratio exposita . quæ nam hæc . 249. Aphoni in se ipsos ex cephalalgia redeuntes , vtilis rigor . 250 Sudor minus lethalis . sed ad diuturnitatem , perniciosa hæmorrhagia , & diarrhea . cautio de phlebotomia . purgationum tempora , & modi . 253. Sed ecstasis perniciosa . 251. Et lethalis rigor insuper accedens . 252. Conuulsoria vox acuta plantum referens . vocis acutæ differentia . dolores ad inferas partes vtiles . 254. Sed alui solutio cum voce tremula diuturne perniciosa

tre-

tremulæ vocis occasiones. 255. Frequens aphonia sub soporata consistens tabis signum. qualis hæc. 256.

SECTIO XI.

De Respiratione. pag. 312.

Præsagium ex spiratione densa & praua. magna & rara. membra respirantia. spiratio cur in animantibus. 257. Frigida spiratio parua & rara. febriculosa magna, & densa. minus hæc quam illa lethalis. 258. Pessima inæqualis & inordinata. huius differentiæ. causæ. 259. Magnum ad salutem momentum ex bona spiratione. Hipp. locus emendatus. 260.

SECTIO XII.

De Ceruice. pag. 316.

PErnicies ex ceruicis duritate. quid eius nomen. 261. Conuulsorij strangulatorij dolores ex cephalalgia in faucibus attenuatis. 262. Quin & algor colli & totius corporis apparens. 263. Parotides ab irritamentis faucium moderatis. consensus aurium, & faucium. 264. Sed acuta pernicies à faucibus dolorosis attenuatis cum dysphoria. 265. Et à vertebrarum distortione conuulsificus spiritus: harum luxationum causæ. 266. Difficultas ex faucium exasperatione. 267. Sed ex harum acutis doloribus & parotides, & conuulsiones. 268. Conuulsorij quoque dolores ceruicis & cubiti. 269. Sudores autem quandoque boni in faucium molestijs. 270. At cruenta mictio suppressa in dorsi ac pectoris dolore perniciosa. 271. Et pessimus ceruicis dolor in metu insaniæ. 272. Sed aluus turbata cum morsu in pectoris dolore febriculoso nigras deiectiones profert. 273. Et faucium gracilitas dolenter strangulatoria cum hiatu oris phrenitica. illud ex dentis luxatione in quadam tempestate. 274. Quin & faucium exulcerationes periculosa alijs cum inditijs. 275. Malum suffocari, & deglutire non posse repente sine tumore. suffocationis occasiones. 276. Sic lethale vt plurimum non posse conuertere collum, neque deglutire. 277.

SECTIO XIII.

De Hypochondrijs. pag. 323.

STatus præcordiorum bonus seu malus. quid hypochondrij nomine. 278. Ad suppurationem. 279. Si & mollis sit. 280. Eadem præsagia à tumoribus circa ventrem. 281. Ruptionum occurrentium mala. 282. Solutio horum tumorum recenter aduenientium. 283. Sed pulsus in his cum tumultu mentis amotorius. pulsationis causæ. differentiæ. 284. Malus in febre perfrigeruta cum suda-

eiuncula & stomaci labore. 285. *Praui & occurrentes dolores, malignæ ex in parotides. & reliquæ suppurationes*. 286. *Vermium exitus à cardialgia cum torminibus. Æliani historia*. 287. *Mors repentina in senibus à cardiogmo frequenti*. 288. *Et præcordij elatio in tabidis mala. cur meteora hæc*. 289 *Parotides ex horum distenstione cum anxioso comate in cephalalgia*. 290. *Et ex tumoris euanescentia dum spiritus magnus & febris acuta*. 291. *Alui profusio ex horum tumiditate cum murmure*. 292. *Obitus à parotidibus ex pluribus graueolentibus cum diutino præcordij dolore*. 293. *Sed & hæmorrhagia, dum egestio alui subuiscosa*. 294. *Ideo vtilis phlebotomia, & alui fluor in laboribus præcordiorum. febris damnosa. hæc in quarto typho*. 295. *Quin & egestio sanguinis sola vtilis in æstuoso abdominis dolore*. 296. *Et in faciei bono colore salutaris hæmorrhagia. conuulsio. coxæ dolor*. 297. *Sed horum solutio mala sine sudore & hæmorrhagia. transitus inde ad coxendicum*. 298. *Sed à palpitatione ventris ecstasiam inducente hæmorrhagiæ horriferæ. palpitationis occasiones. differentiæ*. 299. *Solutio sine sudore dolorum exilientium ad præcordia maligna*. 300. *Mentis emotio à palpitatione circa vmbelicum. hinc & pituitæ laboriosa penetratio*. 301. *Elatio ex alui suppressione in tabidis, & liquida deijcientibus mala*. 302. *Parotides ab alysmo in præcordio*. 303. *Sed & empyema à ventris duritate cum labore, & febre horrifera*. 304. *Et in siccum hydropen transitus à dolore lumborum & vmbelici non soluto auxilijs*. 305.

SECTIO XIV.

De Lumborum passionibus. pag. 318.

Grumosi sanguinis egestio à lumborum dolore tertiano. 306. *Nam sanguiflui* 307. *Et hinc hæmorrhagiæ largæ*. 308. *Humus sursum reptantis signa*. 309. *Sed & initia morborum à dorsi dolore difficilia*. 310. *Vtilitas à vomitu spumosorum à veratro*. 311. *Distorsionum verò spinæ solutio à sanguinis fluxione*. 312. *& in dolore prægrandi lumborum hæmorrhagia, si & cardialgia*. 313. *Conuulsoriæ mentis aberrationes inde*. 314. *Mala hinc oculorum peruersio*. 315. *Et dolor pectoris afflixus cum torpore. nam obitus à febre*. 316. *Id & à recursionibus ex lumbis dolentibus*. 317. *Et conuulsorio modo, si ad caput*. 318. *Mala & alia non leuia. hinc & maculæ*. 319. *Et conuulsorium quid, si & cardialgia*. 320. *Et malignæ ægritudinis signum sæpè impetens sine causa*. 321. *Et cum sopore anxioso malus*. 322. *Et suppuratio ex multitudine mensium in fœminis*. 323. *Quin & icterus, si & lateris labor sine causa. damnosa his phlebotomia*. 324.

SE-

SECTIO XV.

De Hæmorrhagia. pag. 348.

PEssima diebus criticis ex hæmorrhagia perfrigeratio eximia. hæmorrhagiæ ratio. huius exitus timorosus. 325. Sed praua si è diuerso. 326. Et maligna ex thromate cum inhorrescentia. 327. Et ex hac mala alui affectio. 328. Mala etiam quartanarijs. 329. Vt & surditas post hanc cum nigrorum egestione. hac cruenta perniciosa. solutio à surditate. 330. Quin à plurimis hæmorrhagijs mala tandem alui affectio. signum ab aquosa vrina. 331. Inde & hæmorrhoides cum alui dolore. 332. Difficiles autem stillationes in surditate, & torpore. vtilis vomitus, & alui turbatio. 333. Talis hæc in refectionibus post plures hæmorrhagias ab initio. 334. Ab parum violenta suppressione conuulsio. solutio à phlebotomia. dictum de rectratione. 335. Difficiles vndecima die facta stillationes. 336. Et ab vberi hæmorrhagia singultus, aut conuulsio malum. 337. Decolores pueri & malaciam patientes id à sanguinis corruptione, aut exolutione hac non à ventriculi labe. 338. Perniciosæ in diuturnis paruæ fluxiones. 339. Solutio vertiginis ab hæmorrhagia. 340. Sed maligna perfrigeratio hinc cum exiguis sudoribus. 341. Quia & in torpida perfrigeratione mala phlebotomia. 342. Et ab hæmorrhagia lienteria quoque si rigor cum alui suppressione. 343. Epileptica quoque mors à suppressis hæmorrhagijs siticulosis statis erumpentibus temporibus. 344. Et paraplecticum quid si parum ex hæmorroidibus cum vertigine. solutio à phlebotomia. 345.

SECTIO XVI.

De Palpitatione, Tremore, & Conuulsione. pag. 359.

IN palpitantibus per totum num obitus ex aphonia? tales palpitationes ab arterijs. 346. Tremoris conuulsorij in sudoribus solutio à rigore. duplex huiusce tremoris causa. 347. Faciles conuulsiones non antea expertæ in hystericis. 348. Vilia sputa conuulsoria sine sudore. conuulsoria sputa quænam. 349. Signum delirij & diuturnitatis oculus intentè scintillans in conuulsis. 350. Parotides in conuulsorijs exacerbationibus catochis. 351. Et conuulsio ab his, si & anxius tremor cum alui mala affectione. 352. Solutio huius, & tetani à febre. 353. Sed lethalis conuulsio trhomati superaccedens. 354. Minime verò perniciosa pueris. sed talis post septimum annum. 355. Eius solutio à febre acuta. ab vrina vitriformi. ab alui fluore. à somno. 356. Mala diuturna aphonia. inde paraplegia, seu apoplexia. solutio horum à lotio multo cumulato. & à sudoribus paulatim fientibus. damnum à cumulato sudore, & à phlebotomia. 357. Mala extrema in tetano, & opisthotono. 358. Solutio ab vrina genituræ simili. 359.

SECTIO XVII.

De Angina. pag. 368.

ANginosorum extrema mala. diuersum quid suffocatio à difficili spiratione. 360. Spes salutis in istis. cautio in erysipelate 361. Transitus anginæ ad pulmones lethalis. 362. Et repentina stercoris excretio à forti strangulatu. 363. Mala quoque sputo subarida. 364. Vt perniciosi tumores in lingua sine causa euanescentes. itidem & dolores. 365. Optandum citus exitus sputorum coctorum. 366. Perniciosi ad caput dolores absque signo in febre. 367. Vt & ad crura progredientes. 368. Quin & el indestina mors ab hypochondrij dolore exacerbata cum impotentia, & torpore. 369. Nec solutio à dolore ad pectus & ad ventrem progrediente absque puriformi excretione. 370. Et in vniuersum perniciosa omnia non manifestum dolorem facientia. diuturni labores ad crura procedentes. 371. Multitudo crassorum, & viscosorum mala. obitus in his paraplectico modo à purgatione deorsum. 372. Et perniciosa ad latus progressa angina. praua deglutitio violenta. & violenta reuomitio potionum cum tussi. 373.

SECTIO XVIII.

De Pleuritide, Peripneumonia, & Empyemate. pag. 376.

SPuitiones pleuriticorum ad interitum. huius mali idea. causæ. 374. Diuturna ad interitum afflictio in pleuriticorum modo incalescentibus. 375. Ast siccæ & sine sputu pleuritides difficiles, duplices hæ. 376. Grauiores quoque quæ sine spasmatis. 377. Harum inditia à linguæ colore. 378. Itidem ab eius bulla. 379. A sputu maturescente. 380. Et ab alijs signis. 381. Salubriores biliosa, & sanguineæ simul. 382. Lethales dolores molles ab initio, mox exacerbati. 383. Strepitus in his multus. facies tristis. oculus ictericus, & caliginosus. cuncta hæc ad exitium. 384. Purgatio suppuratorum à pleuritide spacio quadraginta dierum. tempus ruptionis opportunum. quæ pleuritides in empyema. 385. Sputum optimum in his. & malum. 386. Prauum itidem. 387. Quando sanguineæ spuitiones tutæ, aut secus. 388. Sed omne sputum soluens dolorem, bonum secus prauum. 389. Purulentum ad interitum. 390. Reliqua inditia bona aliunde petita. 391. Empyemati vtique à doloribus suis non solutis auxilijs. 392. Peripneumonicis abscessus quandoque vtiles. 393. Sed & empyema inde. 393. Securior hæc ex pleuritide. 395. Sed promptus ab his malis obitus in exercitatis corporibus. ratio à cutis densitate. 396. Grauedines anteuenientes, aut insequentes malæ. sternutatio aliàs non incommoda. 397. Peripneumoniæ grauitas à lingua. positu doloris, sideratione. 398. Signa in suppuratis ad interitum. ad salutem. 399. Futuri autem empyematis signum à sputu. 400. Purgatio puris spacio quadraginta dierum; aliàs phtisim. hæc etiam absque sputu sanguinolento. 401.

401. Mala in lateris dolore stillatio sanguinis à 402. Recidiuatio in suppurati. ad interitum. 403. Pernicies quoque à sputis purulentis. 404. Et lethales spumosi sanguinis sputiones ab hepate. talis omnis è pulmone. 405. Obitus in empyematicis pus cænosum & graueolens à concussione proferentibus. 406. Itidem specillum veluti ab igne colorantibus. duo extrema hæc empyis auxilia. 407. Phrenitis à lateris dolore non pleuritico cum mentis emotione. Id consensione diaphragmatis. 408. Prærubræ stillæ in morbis pulmonum malæ. 409. Vt cum raucedine sputa viscosa salsuginosa. mala elatio iuxta pectus. & ceruicis dolor in attenuatis. 410. Hæc cum tussi & aluo liquida pus edit. 411. Vrinæ in his prius crassæ ante quartam attenuatæ lethales. 412. Horrendum in sicca peripneumonia sputum paucum coctum. 413. Delirium à dolore lateris euanescente in sputu bilioso. 414. Ad suppurationem tendunt sudorificæ febres intermittentes. 415. Et à surditate superaccedenti cruenta egestio. tandem nigra. 416. Et à diuturna febre in lateris dolore empyema. 417. Signum huius & horrores frequentes. 418. Huius quoque circa pulmonem signa. 419. Ortopneam autem à duro hydropiforme: quid istud. 420. Difficilia spasmata omnia, sed periculosa circa thoracem. 421. Sanitas ab his aliunde se extendentibus cum sanguinis vomitu. 422 Quid vtile sanguinem spuentibus. 423. Vbi puris collectio. 424. Detectio huius ab aluo lethalis. 425. A vulnere quoque non integrè sanato empyema. locus Hipp. 426. Obitus in senescentibus ab empyemate peripneumonico. in iunioribus ab reliquis. 427. Indicantia puris copiam. 428.

SECTIO XIX.

De Tabidis. pag. 417.

V*Omitus spumosi sanguinis è pulmone. discrimen ex eius quantitate. 429 Tabidorum sputa grauiter olentia in ignem ad exitum. 430. Sic & in mare subsidentia in æneo vase pituitæ & puris discrimen experimentum cur in mare. in æreo vase. 431. Alui profluuium à capillorum defluxu. inde mors. 432. Delirium à sputorum suppressione. hinc hæmorrhoides. 433. Periculosissima tabes à ruptione crassarum venarum. & à catarrho à capite. 434. Ætas ad has ab anno decimooctauo vsque ad trigesimumquintum. 435. Mala pruriginosa corpora post aluum suppressa. 436. Vt in habitibus tabescentibus fluxiones ad gingiuas, & dentes malæ. 437. Itidem præcordia eleuata. 438. Obitus in his post diutinam ægrotationem à rigore. 439. Signum habitus phtisin à pustulis amburentibus. 440. Pernicies respirandi difficultas. & sputio multa crudorum. 441.*

SECTIO XX.

De Hepaticis. pag. 424.

SECTIO XXI.

De Hydrope. pag. 428.

SECTIO XXII.

De Dysenteria. pag. 436.

SECTIO XXIII.

De Lienteria. pag. 440.

quibus

SECTIO XXIV.

De Vesicæ morbis. pag. 444.

SECTIO XXV.

De Sideratione. pag. 450.

SECTIO XXVI.

De Melancholia. pag. 453.

SECTIO XXVII.

De Signis ab externis partibus desumptis. pag. 457.

SECTIO XXVIII.

De Trhomatis, & morbis per ætatem. pag. 472.

pubertatem non se exerentium enumeratio. vnde morbi. 515. *Itidem & post annum quadragesimumsecundum.* 516.

SECTIO XXIX.

De Mulierum passionibus. pag. 489.

M*Ali ante partum muliebres menses aquosi. vnde alitio fetus. inde recrementa in tunicis. non inutilia hæc.* 517. *Non bona in prægnantibus ora seruido aphtæ vlcere affecta. inde alui profusio. huius causæ.* 518. *Perniciosi dolores in aborsione ex laterum mollitudine ad intestinum tenue sine purgamẽtis. vberiores purgationes ex abortu, quam ex partu.* 519. *Item difficilia repentè suppressa post multam concitatam purgationem. effluxionum à partu differentiæ.* 520. *Et plerumque mali in prægnantibus dolores capitis soporosi cum grauitate, & conuulsione.* 521. *Et pertinaces dolores ad supernam partem & intestinum tenue aluos humectant. obitus hinc ex recidiua.* 522 *Aborsionis signa ex suspirijs & colliquatione. hinc purulenta post partum: cur decidat fetus. de laboribus in grauidis dictum Hipp.* 523. *Et mala alui humectatio si. & alia circa indicationem.* 524. *A suppressis purgationibus epilepsia. alui profusio. hemorrhois. cum menstrua stato tempore erumpant. mala ab istis purgamentis non eiectis.* 525. *Malus in prægnantibus dolor, alui subductio. rigor. minus mala limosa purgatio, quia inde partus facilior. sed molestia post.* 526. *Rubores à facie sublati in prægnantibus tabescentibus, si sanguis stillet.* 527. *A surditate, & dolore lateris acuto ex albis à partu suppressis cum febre v. cutis aberratio perniciosa. purgamenta alba vnde.* 528. *Post partum molestia ex albis mordacibus, si prius salsuginosa. inde vteri plicatio, singultus, & obitus.* 529. *Menses cur suppurent, etiam ex eorum abundantia.* 530. *Acuta pernicies in hystericis à duritate admodum dolorosa. quid in vteri phlegmone.* 531. *Et in vterum gerentibus prauę fluxiones aphtiferę dolorosæ. pessimæ hæmorrhoides. progressus fluxionum acriũ.* 532. *Obitus in longis febribus si in aluo tumefacta rubor ad pudendum cum alborum repentina purgatione.* 533. *Menses à principio apparentes tollunt conuulsionem, si absit febris.* 534. *Quando periculum conuulsionis in grauidis.* 535. *Facilis partus à cholera sine febre. cum hac mala.* 536. *Aquosa ante partum erumpentia inutilia.* 537. *Fluxio salsuginosa ad fauces in grauidis praua.* 578. *Et periculosum ante partum crebrier rigere, & indolenter partu leuari. occasiones indolorosę enixionis.* 539. *Nam & ad vterum aphtiferæ fluxiones procedunt.* 540. *Hinc tumores difficiles circa tenue intestinum. vnde abortus, aut conuulsiones, si non gemelos signent.* 541. *Mensium expectanda eruptio si horror, lassitudo, & capitis grauitas.* 542. *Sed suppuratio ex mensium multitudine si torpor ad manum, ariditas, & sitis carentia.* 543. *Ad femur impetus ab albis de repente ex abortu decurrentibus. difficilis in his tremor.* 544. *Alui humectatio in grauidis ex aphtis.* 545. *Rigor ante partum in prægnantibus.* 546. *Torpefactoria exolutiones difficiles à partu delirium hinc & signum multitudinis mensium.* 547.

Signum

SECTIO XXX.

De Vomitu, & Sudore. pag. 516.

SECTIO XXXI.

De Vrinis. pag. 530.

ductam. item diuulsa à sua hypostasi. item ex compactis innatantibus hypostasim habens subliuidam, limosam. quid inde prædicendum. nigrarum vrinarum differentia. quid promittant abundè. 577. Nullius vtilitatis coctæ paulatim citra rationem. 578. Tales quoque prærubram florulentiam æruginosam habentes. quid florulentia. diuersæ vrina rubra à cruenta: rubrarum differentiæ præsagia inde. 579. Alba & pellucida vrina praua, præsertim in phreniticis. colorum varietas in vrinis vnde. albarum differentiæ. 580. Praua effluens mox à potu maxime in pleuritide & peripneum: occasiones cur sic effluat. 581 Praua item quæ ante rigorem oleosa. oleosarum differentiæ, & causæ. praua perpetuò, & cursi ante rigorem. 582. Itidem prauæ in acutis viridantis palloris non consistentes. viriditatis occasiones. 583. Perniciosæ cum nigra subsidentia. sed in pueris tenuis magis quam crassa. dolorosæ quæ grandinosa genituræ similis. conuulsiones ctiam inde. 584. Perniciosa etiam clam emissa. 585. Item in peripneumonicis in principio cocta post quartam attenuata. 586. Et in pleuriticis cruenta caliginosa cum hypostasi varia indiscreta, lethalis: pleuritis dorsalis. quæ, & quid tenebrosum in vrina. 587. Et in hisdem confestim prasina nigra cum hypostasi, aut furfuracea, lethalis: virescentis coloris differentiæ. causæ. 588. Valde alba in ardentibus cum stupiditate pessima. 589. Et abscessio à crudis vrinis in diuturnis. 590. Et febris ab vrina liberaliter emissa pinguedinem habens in hypostasim. 591. Diuturna cruenta à principio. recidiua à perturbata cum sudore. cephalalgia ab alba iumentorum simili. conuulsio à pelliculosa. rigor à sputiformi hypostasi. colliquatio ab aranea tela. 592. A nigris nubeculis in erraticis quartana. phrenitis à decoloratis cum nigris innatantibus in vigilia & turbatione. hydrops à cinerosis cum dispnea. 593. Alui liquatio ab Aquosa, seu turbata arenida asperitate. vnde asperitas hæc. 594. Sudor à tenui vrina deinceps densata talis cur. 595. Horroris inconstantis in tertianis horrificis à nigris nubeculis. 596. Et conuulsio à membranosa cum horrore subsistente. 597. Et labor & mutatio ab hypostasi de repente euanescente. & rigor circa crisim, seu mutatio in quartanam, tertianamue à subsidentia turbata residente. 598. Et in pleuriticis multa ab vrinis 599. In parotidibus verò citò ac paulisper coctæ inutiles. 600. Quid conuulsorium à vesica intercepta: interceptionis occasiones. diuersum quid vesicæ & lotij interceptio. 601. Mictio calculorum, aut vrinarum crassarum à repentino renum dolore cum vrinarum suppressione. qualis dolor in renibus. causæ. id in senibus fortassis tremor cum febre. 602. Et stranguria ab vrinæ suppressione cum grauitate in imo ventre. vel alius morbus consuetus. 603. At in ileosis obitus ab vrinæ interceptione. 604. Et recidiua, aut sudor à densitate diuulsa. 605. Limosa autem in longis febribus exiguis & erraticis mictiones vrinarum tenuium. 606. Et longitudo si variæ interdum sint. 607. Sed perniciosæ immemoribus fluentes. tales turbatæ. 608. Mutatio grumosarum & paucarum in copia tenuium prodest. Sed hoc ab initio, quia vrina celeriter hypostasim habens citò diiudicat. causa imminutæ vbertatis. huius differentiæ. præsagia. quid grumosa. 609. Immınentis casus in epilepticis ab vrinis signum. 610. Stillæ exiguæ sanguis in vrinis & aliàs pessimè si sæpè. mictio cruenta, & mictio cruoris diuersum quid. 611.

SE-

SECTIO XXXII.

De Aluinis egestionibus. pag. 569.

Qualis optima deiectio. vnde hec. 612. Ad crisim meracescit. cur liquida aluus. Sed & hec ad crisim quandoque si prius adstricta. 613. Exitus vermium cum recrementis ad crisim commodus. vnde hi. horum differentię. autumnus ferinus & cardialgicus. 614. Mala in acutis spumans deiectio vndequaque biliosa. & prealba. peior pultacea stercorosa. item sopor, & omnis depletio vasorum immeritò. Spumę causę. 615. Mala hęmorrhagia in alui interceptione, dum parua velut caprarum globuli deijcit. aluus cur dura. 616. Inutilis glutinosa, meraca, alba deiectio. item multùm fermentata subpituitosa. pinna autem innatans ex concretis sublimida, purulenta simul & biliosa. glutinosum vnde. 617. Et splendidioris sanguinis mala praesertim in dolorosa aliqua passione. 618. Inutilis spumans circumfusa bile. ictericia inde. 619. Mala in biliosis spumosa florulentia. num in doloribus. quid florulentia hec. 620. Et praua tenuis valdè spumans cum aquea biliosa hypostasi deiectionum liquidarum differentię 621. Itidem & purulenta. vnde. 622. Etiam nigra cruenta. similitudo inter nigra deiecta, & nigro sanguine. 622. Inutilis varia abundè bile colorata. secus in pharmacia. huius differentię. causę. documentum Hipp. de istis. 623. Talis & obscura mollis in febre. & sicca friabilis decolor. quid obscurum. emendata sententia post nigra deiecta aluus liquida ad interitum. 625. Sed & mala liquida & paulatim & aceruatim fiens. quid inde. liquidarum deiectionum modi duo. 626. Inutilis liquida subobscura perfrigescens. quid inde. & valde aquosa in acutis mala presertim in non sitientibus. vnde squalor. 627. Inutilis in profluuio prerubra. valde pallida cum virore. alba. spumosa. aquosa. mala parca & glutinosa. leuis & cum virore sub pallida. in veternosis liquida pessima. 628. Lethalitas à sanguinea grumosa multa. & ab alba liquida in ventris tumiditate. cur sanguis grumescat. 629. Praua nigra veluti sanguis & cum & sine febre. Itē variegata omnis. & à bile valde colorata. ex euentu vtilis quandoq. nigra. cur biliosa egestio. 630. Exacerbatio à desinentibus in spumosas meracas. praesertim in conuulsis. hinc parotides 631. Longitudo aliquidis & rursus compactis meracis stercorosis. delirium à valde rubicundis. difficultas in ictero ab alba stercoracea, vt à liquida qua seposita rubescit. 632. Malignitas in hęmorrhagijs à viscosa, nigris variegata. non bona dijudicatio à valde alba. 633. Buccarum distentio à turbulenta, cum frequentibus progressionibus. ab hac rubores faciei abeunt. quid cum turbulentia, & sine. 634. Signum laboris à stercoracea cum tensione. dysenterię, aut doloris circa lumbos pituitosa acutè cum cardiogmo. hinc conuulsorium si restitet liquata. & pernicies à rigore. 635. Frigidi sudoris exclusio à nigra tales si exsudent. 636. Ascessus ad articulos si turbata restitet cum vrinarū paucitate, & tenuitate. 637. Difficultas in quartanarijs incipientibus à frequenti deiectione inutili cum rigore. 638. Icterus à frequenti egestione pauca ster-

coracea

coracea sub viscosa cum precordiij & lateris dolore. & hæmorrhagia, & sanguinis splendidioris egestio si dolor ad lumbos. perniciës in sopore & cephalalgia cum inalgescentia, & parotides si viscosa biliosa. 639. Mali tumores dolenter assurgentes aluo fluente. Solutio horum non repensata maligna. & vomitiones perniciosæ ac ferinæ 640. Tumor insaniæ [illegible] largæ, subrubra [illegible] ex flammeis, & valde rubicundis soluit. 641. [illegible] cute. hinc carnes purulentæ, prærubræ vt plurimum. vnde hæ. 642. Parotides ab ardoribus, si stercoracea [illegible] biliosa. quia [illegible] biliosa. 643. Surditatis solutio à biliosis egestionibus. vt è contra, 644. Signum alui malè affectæ à pustulis serpiginosis: cur efflorescant hæ. 645. [illegible] ab eclysi dolorem soluente: causa huius [illegible] 646. Et alui turbatio à suppurationibus sedis dolorificis. 647. Lethales deiectiones multiplices. vnde noscantur. 648. Lethalis quoque exitus sine sensu cur sic exeat. dicti Hipp. G[illegible] 649. Signum [illegible] ventris ructus retractio cum tussicula anhelatu, & difficultate bibendi. 650. Prauæ in quartanis rubræ æruginosæ egestiones, obitus hinc si & [illegible] 651. [illegible] in diuturnis extenuatis tremulam aphoniam habentibus à repentinis alui [illegible] nibus indebite, sed [illegible] vtilitas ab his in ætate ante vigorem. 652. Signum nigrarum egestionum, & vomituum grumosorum in his à pruriginosis affectionibus: item à tremulis affectionibus cum morsu, & cardialgia vomitus anteit. 653. Signum [illegible] quoque exacerbatio sub crisim in alui turbatione. 654. Sed interitus à sudore multo si in aluo diutinè affecta cibi fastidium, & vomitus biliosorum, 655. Inutilis [illegible] vbertim eliquatus sanguis in defluxione ab assumpto medicamento. 656. Nulla suppuratio in duritia circa ventrem cum sudore, & febrili horrore & inappetentia si aluus parum ad purgationem humescit. 657. Soporosos torpidos [illegible] febre non valde comitatur alaus turbata salsuginoso modo: quid sit sic turbari. 658. Quinam ex aluo liquida propè ad insaniam: quid vtile. 659. Signum alui malè affectæ ab adustis egestionibus cum [illegible] 660. Et ad hydropem [illegible] 661. Et alui proruptiæ à lingua tremula. Sed non in omnibus 662. Et exacerbationum febrilium, 663. Sed mala perfrigeratio ex aluis liquidis cum sudore. diuersum quid liquari, & turbari. 664. Et lethalis sanguis è gingiuis in liquida aluo. 665. Sed pura egestio superueniens soluit acutam febrem cum sudore. pura quia corpus ad integritatem adducitur. 666.

ERRATA.

Liber me non præsente excussus multis scatet erroribus, raptim hos habeas, ne hæsites in intellectu verborum; reliquos aut feras, aut emendes, rogo.

PAg. 1. lin. 29. vigentq. lin. 30. non defuit. lin. 33. situ fermè. p. 2. l. 14. è Dodonea. p. 3. l. 10. vna. p. 4. l. 3. ne latum. p. 5. l. 3. tetradem. p. 7. l. 21. medic. p. 9. l. 18. quonam. p. 10. l. 23. habeat. p. 16. l. 18. quartana. p. 18. l. 7. & hoc. l. 16. nutricatum. l. 21. auctio. l. 25. nancifcitura. p. 19. l. 19. dispergit. l. 26. nutricatum. p. 20. l. 5. corrugat. l. 6. eademq; l. 18. valuulæ. l. 35. exordiar. l. 36. ex glutinosa. p. 21. l. 11. in iocinore sanguinis. l. 19. succis. l. 22. allumat. p. 22. l. 6. cursu. l. 18. duos surculos mittit. l. 19. gibbosā. p. 23. l. 4. numerosis. l. 38. humor is. p. 24. l. 3. sugere. l. 16. feculentum. l. 23. fugiunt. l. 24. auida. l. 29. voraces. l. 30. intumuit. l. 38. tument. p. 25. l. 2. & potissimum. l. 3. se distribuat. l. 21. turgescentesq; l. 35. distentus. p. 26. l. 12. opus. l. 17. euaporat. l. 21. efferuntur. p. 27. l. 5. crassitie. l. 24. vetantium. l. 25. tumet. l. 36. descenderent. p. 28. l. 4. vt. l. 10. lotiū. l. 38. tumet. p. 29. l. 7. venosū. p. 30. l. 21. cōtactu. l. 23. euomentem. l. 30. ordinatam. p. 31. l. 6. transit. l. 30. pituitosæ. p. 32. l. 2. partibus. p. 33. l. 32. quia l. 34. meantium. p. 34. l. 20. tranet. l. 28. compertissimum illud. p. 37. l. 29. tenuissima se. p. 38. l. 8. foti. l. 27. colorem. l. 33. Doctissimi. p. 39. l. 30. adaptent. l. 34. impelleret. p. 41. l. 12. ligaturam. p. 42. l. 17. auriculo l. 22. cibariis. p. 43. l. 23. pulsu. p. 44. l. 30, 31. quia p. 46. l. 32. cuncta. p. 47. l. 29. luxetur. l. 38. auidam. p. 48. l. 11. tumet quibusdam. p. 51. l. 17. notiones. p. 52. l. 6 diuturni morbi. p. 59. l. 6. quia. l. 22. quodcumq; p. 60. l. 22. quia. p. 62. l. 18. immutantibus. p. 63. l. 5. calido. p. 64. l. 40. intectus. p. 65. l. 32. medicinæ. p. 66. l. 4. quartana. p. 67. l. 16. referat. p. 68. l. 19. facit. l. 26. ea, quæ nunc. l. 36. vniusmodi. l. 39. præcepta. p. 69. l. 25. intimis. p. 71. l. 18. tertia quaqs tertianaria. l. 19 erunt. p. 72. l. 5. ratione non. l. 15. affligunt. l. 25. ex causarum varietate diuersa prodeant symptomata, plurimis erroribus ansam præbitura, ni sint prorsus secreta. p. 73. l. 4. ichorosæq; p. 74. l. 19. lenis. p. 75. l. 6. lenis. l. 31. vna. l. 37. nimirum. p. 76. l. 36. laborant. l. 40. quæq; p. 77. l. 33. exeret. p. 79. l. 26. tum. p. 80. l. 7. concitatiorem. p. 93. l. 9. lassitudinosis. p 95. l. 34. diuturnius. p. 96. l. 21. obitutus. l. 23. cui. l. 30. auditione. p. 98. l. 5. ipsi. l. 12. humor. l. 17. miscella. p. 99. l. 16. fit. l. 20. agat, quod. immutat. p. 104. l. 10. gnauiter. l. 26. acutissimè. p. 105 l. 13. & nascuntur. p. 106. l. 34. effluxurum se ad. p. 110. l. 19. huic. p. 117. l. 15. decernat. p. 118. l. 12. ocyus & perfecta. p. 120. l. 14. huic corpori se. l. 15. vt vtraq. l. 16. possit. p. 123. l. 8. quia. p. 124. l. 26. Minor. p. 125. l. 9. quod, vt. l. 19. ambæq; l. 23. leuationem l. 37. signa. p. 126. l. 11. cutis. p 128. l. 33. occurrūt. l. 34. cōfusius. p. 129. l. 29. decessisse. p. 130. l. 3. dies septēdecim. l. 9. Euargeti Deiphani. l. 13. fientes. l. 14. hoc genus. p. 131. l. 9. induunt. l. 33. dolore lateris fiente. p. 132. l 23. parant. p. 135. l. 15. corporis veniunt. p. 137. l. 40. consueto. p. 137. l. 3. fellea. l. 15. properans. l. 22. venosus. p. 142. l. 16. sub finem hebdomadum. p. 144. l. 23. vtrumq; p. 148 l. 32. ea tamen. p. 149. l. 20. quia. p. 150. l. 28. auertere. p. 154. l 36. eosq; p. 160. l. 6. coctarum. p. 161 l. 27. esset. p. 162. l. 39. occlusis. p. 165. l. 16. tumorem. p. 166. l. 14. aduenantes. p. 173. l. 15. partes circumiacentes. l. 26. corporis. p. 174. l. 28. viscus. p. 175. l. 36. edit humor. p. 177. l. 13. sopor. p. 178. l. 15. rigore.

l. 26.

l.26.perseuerantè.p.179.l.33.distentionē.l.38. muliebribus.p.181.l.16.solidarum.p.184.
l.20.autem pus.l.28.narrat.p.186.l.18.ex fractura.l.23.à distentione.p.187.l.24.die deci-
maquarta.p.190.l.4.perseuerauerint.p.191.l.38.sopor accesserit.p.192.l.2.captant.p.193.
l.26.allio.p.194.l.25.animalitatis.p.197.l.5.recalefacti,p.198.l.35.suppremus ventriculus.
p.199.l.7.exundauerit.p.201.l.9.est imminens in.l.34.inconsuetū motū.p.202.l.24.ægro
tantis oppresso.p.203.l.19.pugna ad.p.206.l.16.gerit.p.208.l.19.leuis est.p.209.l.17.per
abscessū.l.24.tàm ditè.p.210.l.23.corpores editi.l.35.attenuatis.p.211.l.23.morbo editi.
l.24.indicāt.p.235.l.5.acuta.l.28.sopore adiuncta.p.237.l.9.suppurant. cōstituunt.p.240
l.13.vt sæpè.p.242.l.10.ad intestina.l.18.colorē.p.243.l.15.dierę.p.248.l.31.febris.p.250.
l.35.nonnūquā.p.251.l.22.iniussu.l.30.ipso.p.260.l.23.morbos.p.264.l.12.tremore.l.21.
quiescunt.p.266.l.5.ægros.l.29.sinuū fons est distētus.p.269.l.34.potest.p.270.l.19.pōde-
re.l.28.quo.l.30.halitus.p.271.l.21.n.p.272.l.15.iudicationē.p.275.l.18.partim.p.280.l.9
ipsi.p.282.l.33.quia.p.283.l.15.obmutescētes.p.284.l.4.accidunt.p.285.l.32.vt inutilē.p.
289.l.33.mucosi.p.293.l.7.visa.l.29.mauis.p.294.l.27.lippitudo.p.304.l.14.quæ tandē.p.
306.l.9.paucas.l.24.mala.p.309.l.23.aphonia.p.310.l.19.vtilis.p.312.l.24.circūuolutionē
p.314.l.30.inhęrēs.l.38.quę à.p.319.l.15.salsuginosi.p.320.l.4.per ceruicē.p.321.l.9.istud
in.p.326.l.2.esset.l.8.collecti.p.329.l.27.& vita.p.330.l.2.mordicātes.p.331.l.33.effluxio-
nē.p.332.l.5.fistulatione.l.34.cōtumax.p.335.l.21.palpitāt tū.p.337.l.3.tabescentibus.p.
338.l.24.sinus.p.339.l.6.partis.l.15.intestaneis.p.343.l.22.cū.p.344.l.26.dolores pleuriti-
ci,ac.l.34.vomitu.p.346.l.29.stabili.p.347.l.7.iudicatoriā.p.349.l.5.ab inordinato.p.350
l.36.optat.p.351.l.31.quę.p.351.l.18.feritatē.p.353.l.10.quā.l.17.ferbescēte.p.354.l.16.vt
mirus.p.355.l.9.In.p.357.l.4.effluuia.p.358.l.7.abeāt.l.33.corpore.p.363.l.13.fiūt, quia.l.
15.ardoris vi.p.364.l.30.luxatio.l.35.fracti.p.367.l.21.luxatę.l.32.distētionum.p.372.l.14.
ratione.p.373.l.8.dēt.p.375.l.9.pulmones.l.10.spuitiones.p.381.l.21.pręmādāt.p.382.l.
2.humores.p.384.l.3.sumūt.l.4.si bis.l.16.ictericus.p.387.l.36.cruoris seu bilis.p.394.l.4
distorqueat.l.39.morbis.p.395.l.2.exercitamētis.l.26.tū pręsagia.p.396.l.38.nūc explica
re.p.412.l.10.& è iocinore.l.37.distētione.p.414.l.12.pars hęc.p.416.l.26.quę si facilis.p.
418.l.27.suppuratus.p.420.l.18 flaccescāt.p.424.l.34.hę è iocinore ad.p.425.adacto, sū-
māq;p.427.l.28.quia dū.p.428.l.18.affectionū.p.429.l.26.abscedētes.p.433.l.24.qui re-
misit.p.422.l.10.ac subinde.l.22.Aph.12.l.35.tabescētiā.p.444.l.18.grumosus.p.446.l.2.
in totū.l.31.nā perpetuò.p.448.l.36.distētę.p.453.l.14.de.p.462.l.23.propterè.l.27.colorē.
p.464.l.23.mirè.p.473.l.6.colore.l.12.atq;sic.p.475.l.24.quū.p.475.l.23.morbi.p.476.l.
8.ferula.l.10.ea.p.479.l.26.Nerui.p.484.l.28.quę in.p.488.l.2.correspōdent.l.3.succorū
vigentiū.l.10.expansā.p.490.l.16.manētq;l.18.enatār corpora.manētia.l.19.sua configu-
rēt.p.504.l.34.soporosi.p.505.l.10.tēpore.l.29.licet nō.p.506.l.3.μικρὸν.l.33.rigore adue
niūt.l.35.rigorificus.p.507.l.13.fluxiones.p.508.l.12.abeat.l.26.expertes.p.511.l.5.praxi.
p.512.l.17.ἀκαταμήνυτον.p.514.l.3.si.p.515.l.18.solutu.p.516.l.28.cōpressio.p.518.l.31.
malè.p.519.l.2.nigrorē.l.8.liuet.l.11.tendētis.p.520.l.25.quia.p.521.l.35.ad os.p.524.l.
14.hypocōdrijs.p.525.l.23.quę bilē.p.528.l.11.frigidus.l.15.nūc.l.30.viles nēpe.p.531.l.
6.crassitiē.p.538.l.10.paululū.p.545.l.4.charopa.l.6.pilli.p.549.l.20.habentē.p.553.l.12
occasionem præbent.p.555.l.29.de.l.31.habente rigorē indicante.l.33.similes.l.34.tur-
bantur, appareant.p.556.l.6.innatans.p.557.l.35.natiui.p.559.l.8.facessere.p.560.l.3.ma-
neant.l.30.in hac certissimus.p.562.l.18.spirituosum.l.28.mala.l.30.interceptæ.p.563.l.
8.offendit.p.565.l.7.lienosæ.l.25.integram.p.573.l.4.maligna sint.p.575.l.3.in globulos.
p.576.l.13.quia à solo.l.18.ratione fermēti assūpti.l.23.liuor enim in pituita.l.25.abit.p.
577.l.24.lucido.p.578.l.18.apparēt.p.580.l.31.quo ad.l.35.& is.p.582.l.26.φληνφὸς.l.33.ca-
lore.p.583.l.28.ἀθρόων.l.29.φλαῦλα.p.585.l.26.intersit inter.p.589.l.18.stomacus.p.591.
l.11.delentq;p.594.l.9.quia paucum istud partim crassitie hæret.l.11.Ast à bile.p.601.l.37
exerentem.p.603.l.12.prater.p.606.l.11.aqueamue.p.607.l.28.labore.p.610.l.16.dicta-
tum nos terret.l.17.à qua.

ARCANI OPERIS NATVRÆ MORBOS VNIVERSIM DECERNENTIS

LIBER PRIMVS

Integram Criſeos normam complectens.

LIB. PR. ARC. OP. NAT.

SECTIO PRIMA.

TEMPVS VARIVM, QVO MORBORVM CIRCVITVS METIVNTVR.

1
Vmana mens suæ dignitatis conscia rebus vulgaribus haud acquiescit; sed altius euolans intimas rerum origines perscrutatur, vt in tot scilicet, tantisque delitians virtutibus suæ felicitatis apicem attingat. Sapienter idcirco Homerus hominis ad summum felicitatis culmen properantis effigiem sub Vlissis persona ob oculos ponens, priusquam hic post multos exhantiatos labores proprios inuiseret lares; voluit, vt penitius Ithacensem Antrum scrutaretur; quia ibi Mineruæ sacra Olea descensum hominibus; Dijs ascensum præbebat. Illud quippe humanæ menti contingit, vt dum altius se in naturæ penetralia insinuat, sub diuinitatis effigie emergat, cum Deorum munus sit cuncta introspicere, & in veritatis regno delitiari. Inde sciendi hominibus innatum desiderium, quo cæteris antecunt animantibus, & parum à Cælitibus depressi suam sortem haud dedignantur. Cœterum quia non exigua occurrunt offendicula, quæ animis euolantibus pennas detrahunt, & Vlissem hunc ad felicitatem properantem non in naturæ antro, sed in Polyphemi spelunca submergunt: inde est, quod plerique hominum, aut vili obterpescentes ocio, aut promptè occursantibus acquiescentes, altiorem speculationem seu spernunt, seu prætermittunt. Sunt tamen qui temerario etiam conatu suas supra vires se eleuant, & non infimo, ac medio contenti itinere Solis se sublimitatibus æquare nituntur, qui licet pænas tandem meritas luant; posterorum monumentis nobilitantur, vigensque adhuc, & vigebunt eorum nomina. Quandoquidem si vis in arduis, non debuit tamen voluntas mentis suæ consciæ originis facultatem exerens. Non mihi ergo quis culpam imponat, si in abdito hoc Criseos negotio aliud philosophandi iter aggrediar, & quæ iam inueterata sint ferme perierunt, redivivæ offeram. Quippe sunt hæc è gremio ipsius naturæ deprompta, &

ab Hipp. diuinis suis prolata voluminibus: tot tamen inuoluta tegumentis, vt nimis operosum, fortasse, & inutile aliquibus visum circa hæc tempus conterere. Solus ex his quorum antiqua monumenta supersunt Galenus multis libris hac de re philosophari aggressus est: Sed (eius mihi parcant manes) dum oscitanter Hipp. scripta euoluit, monstruosa quedam protulit adinuenta, quæ in deuia, ac laberynthis implicita loca nos ducunt. Inde nostratum digladiationes exortæ, quæ & tenebris veritatem offendunt, & miserandis cladibus homines officiunt. Emergat igitur sub luce nouum hoc ex Hipp. in re tam seria desumptum excogitatum, per quod si non veritas tota patescet; aditus quidam ad illam habebunt generosi in studijs Athletæ. Illud quippe nobis compertum, non aliunde huiusce rei notitiam venari oportere, quam ex Lucis Hippocraticis, à quibus tanquam à Rodonea Silua hæc emanarunt Oracula prius autem de Criseos nomine hæc permittamus.

2 Desumptum fuisse Criseos nomen Galeno placuit à forensibus quæstionibus, in quibus accusator de capite culpam merentis agit, iudex sententiam dicit: iudicium propterea Crisis est. Metaphora certè longius quam pàr est petita,& medicis negotijs haud integrè consonans. Nam si vitrix est natura, ipsa accusatrix & iudex erit: Sin autem victor sit morbus,petitor ipse, & iudex constitutus de ægrotantium capite iudicium feret. Interturbatus ex in forensis ordo metaphoram insulsam reddit. Alijs placuit secretionem Crisim significare. Quippe bonum à malo per Crisim secernitur. Sed vana, & hæc acceptio: nedum enim ad salutem, sed ad interitum fiunt Crises. Dum autem properant ad interitum ægri, secretio nulla occurrit, quia vera secretio fit, dum coctio integra se offert. Falluntur idcirco, qui nomen hoc ab excretione ducunt. Nam multæ interueniunt Crises, quæ mutationes insignes exhibent, sed excretiones nullas proferunt. Rectius illos statuisse credimus, qui Criseos nomen à certamine sumunt: quippe in magnis affectionibus, dum insignis interuenit mutatio, oportet natura, & morbus decertent, maneatque penes alterutrum victoria. Sic est, vt nox Crisim antecedens turbulentis motionibus corpus exagitet, quia tunc morbus, vt naturam expugnet, omnes suas vires exerit, eamque impetuosè inuadit. Certamen ergo est Crisis digladiantibus sese motionibus velitatum, finemque diuersum sortitur, vt vires decertantis se habuerint. Sed vt cumque vocabulum deriuetur, parum interest: Siue enim iudicium sit, Medicus iudex erit ex signis tanquam ex adductis tabulis de ægrotantium incolumnitate, iudicijque celeritate, ac modo decretum promulgans. Siue certamen sit, Medicus spectator vires artesque pugnantium

librans

librans de certaminis euentu coniecturam ferret: siue demum secretio, & expulsio fit, per ea quæ oculis subijciuntur, ratiocinabitur de sequentibus artifex.

3 Sed iam satis de nominibus. Illud ad Criseos indagandam naturam pro comperto sumamus, non aliunde Crisim dignosci, quam à repentina in morbis facta mutatione, quæ insolens non per æquè nec in omnibus occurrit. Affectiones enim solidis hærescentes repentinis haud subiacent mutationibus, sed stabiles sunt, inquit Hipp. lib. de loc. in hom. nec tam facilè cedunt, vt faciunt illæ, quæ per vasa vnam cum succis pererrant: assidua quippe ignis motione citantur, & in motum impelluntur celerem aut tardiorem, vt caloris vis, eorumque se habuerit natura, in morbis propterea à succis pendentibus repentinæ mutationes occurrunt, quia humores sunt, qui multis aguntur motionibus. Ast non omnis succorum motus ad Crisim facit: nam si hi ordinato cursu properent, maneantque perpetuò in vno tenore, paulatim ad suum finem tendunt. Tranquillitas namq. dicebat Hipp. lib. Præcept. morbi longitudinem significat. Cæterum si per insolitas mutationes ducti decrescere, increscere vè morbum faciunt, eumque subinde aut in vltimam perniciem, salutaremuè solutionem ducunt; tunc Crises verè committunt. nam licet Crisis propriè salubrem solutionem faciat, vt est ab Hipp. proditum lib. nup. cit. nihilóminus crises quoque dicuntur reliquæ mutationes. lib. enim de Affect. dicebat Hipp. iudicari in morbis est, quum morbi augescunt, aut marcescunt, aut in alium morbum transeunt, aut desinunt.

4 Repentina ergo est crisis, & insolita in morbis à succis pendentibus mutatio, ad salutem vel ad interitum tendens: Salutem aut interitum afferens. quatuor idcirco erunt Crisis differentiæ his verbis ab Hipp. 3. in 1. Epid. comprehensæ. Oportet, inquit, animaduertere in his temporibus iudicationes futuras esse ad salutem; aut perniciem: aut inclinationes ad melius, seu ad deterius. Ex quibus differentijs perfectæ Crises sunt, quæ integram salutem, aut exitiosum afferunt interitum: imperfectæ quæ morbum in peius, aut in melius ducunt. hisque se adaptant illæ, quæ morbum in alium transferunt: inclinant enim morbum ad interitum, vel ad salutem. de euentu proinde hæ præindicant, vt priores omnino decernunt.

5 Cùm igitur crisis omnis insignis quædam sit mutatio; tria in ipsa veniunt consideranda, mouens nimirum, mobile, & tempus quo motus metitur, de tempore prius, quia omnibus expositum ex perimento innotescit, & ad abditas contemplationes viam nobis sternet. cui enim

notum non est, statis quibusdam temporibus naturalia cuncta in suas actiones ferri, à quibus relatum quidem vnguem deuiant, nisi violentum quid se apponat? temporis namque est numerica vis, quatenus ordinibus certis, ac stabilibus cuncta disponit, à quibus recedere est ipsam exterminare naturam omnium effetricem motionum per stata tempora numericis ordinibus dispositа. Sint ergo hæc de temporibus Criseos opus dimetientibus non inutilia ad omnem nostram tractationem, nam plenius de istis in tractatu de ortu, & interitu rerum.

6 Legimus apud Hipp. 1. Prognost. iisdem morbos diebus iudicari, quibus sanantur, seu intereunt humana corpora, quod accidit, ait ipse lib. de sept: part: eadem temporis lege, qua ipsamet corpora formantur, increscunt, & per ætates mutationes subeunt. Natura enim quem semel progrediendi modum assumpsit, eum incolumen, & inuariabilem seruat, vt per eosdem statos procedat circuitus in decrementum, & interitum per quos informationem, incrementum, stabilitatemque processerat. Considerantur autem hæc tempora secundum dies, hebdomadas, menses, quadragenarias, & annos. Per hæc enim spacia notabiles in humanis corporibus mutationes procedunt nunquam à suo diuariantes ordine, nisi violentum aliquod occurrat. Fœtus namque in materno sinu contentus per hæc tempora stabilitis ordinibus ad sui complementum tendit, vt passim videre est apud Hipp. lib. de Nat. puer. de princip. & alibi. At dum enixus est, per hæc similiter mutari testantur Hipp. hæc 3. Aph. 28. Pueris, inquit, maximam partem morbi iudicantur alij intra dies quadraginta: nonnulli intra septem menses: quidam intra annos septem: alijs ipsis etiam ad pubertatem accedentibus. Qui vero permanserint, neque pueris circa pubertatem, neque fœminis quum menstrua erumpunt soluti fuerint, inueterascere consueuerunt. Sed nunc opus non est de istis temporibus lungam facere enarrationem: sufficiat illud, vt verissimum præaccepisse, mutationes cunctas humanis occurrentes corporibus stato metiri à natura tempore, nunquam suopte nutu à suo diuariente ordine, quod & Crisi accidit, quia opus istud est naturæ stato ordine agentis, vt deinceps palàm fiet. Huiusce vero temporis primę ac simplicissimæ partes sunt dies, à primo vsque ad septimum, mox succedunt hebdomadæ, ex quibus deinceps menses, quadragenariæ, & anni, quemadmodum hebdomadæ ex diebus conflantur, hac propterea de causa hebdomadæ in hac temporaria distributione primum locum obtinent.

7 Singula itaque hebdomada duas habet partes, quarum anterior tetras est, quia perpetuo dies quatuor continet: posterior trias, quia plerumque tres dies habet. Ratio huius diuisionis est, quia fermè in omnibus

bus septimanis adest numerus vim antecedentium colligens, & indicans de sequentibus; & hic est omnis quaternio, qui tetradem triadi iungit vinculo communi, præsertim in tribus primis hebdomadis, in quibus propterea quaterniones habent vim indicandi, & decernendi, vt deinceps patebit in alijs autem septimanis quandoque accidit, vt nullus sit communis numerus, & tunc hebdomada erit octo dierum, licet reuera septem tantum sint dies, quia numeri has dissociantes partes coincidunt in vnum eundemque numerum, vt v. g. trigesimus coincidit cum trigesimoprimo, & sic de alijs. Minus tamen in diiudicando istæ septimanæ habent valoris, & ad has propterea diuturni morbi se extendunt, qui & minus & malè plerumque diiudicant. Quod autem dictum est de partibus hebdomadon sese colligantibus, seu abiungentibus; idem dicendum venit de ipsis hebdomadis ad inuicem comparatis; nam aliæ sese vinculo communi componunt, aliæ communi sunt nexu destitutę, prima namque hebdomada disiuncta est à secunda; secunda annexa est tertiæ: quarta disiuncta est à tertia, sed se vnit quintæ, & sextæ: septima abiuncta est à sexta, sed vnionem facit cum octaua & nona, ab hac recedit decima, sed huic se adiungit vndecima & duodecima, cui dissidet decima tertia, quæ vinculo se adstringit decimæ quartæ, & decimæ quintæ, decima sexta solitariè se habet, sequentes aliæ sese adiungunt, vt in sequenti tabula.

Tabula hebdomadon ad diem CXX.

I. —	1.2.3.4.
	4.5.6.7.
II. —	8.9.10.11.
	11.12.13.14.
III. —	14.15.16.17.
	17.18.19.20.
IV. —	21.22.23.24.
	24.25.26.27.
V. —	27.28.29.30.
	31.32.33.34.
VI. —	34.35.36.37.
	37.38.39.40.
VII. —	41.42.43.44.
	44.45.46.47.
VIII. —	47.48.49.50.
	51.52.53.54.
IX. —	54.55.56.57.
	57.58.59.60.
X. —	61.62.63.64.
	64.65.66.67.
XI. —	67.68.69.70.
	71.72.73.74.
XII. —	74.75.76.77.
	77.78.79.80.
XIII. —	81.82.83.84.
	84.85.86.87.
XIV. —	87.88.89.90.
	91.92.93.94.
XV. —	94.95.96.97.
	97.98.99.100.
XVI. —	101.102.103.104.
	104.105.106.107.
XVII. —	108.109.100.111.
	111.112.113.114.
XVIII. —	114.115.116.117.
	117.118.119.120.

8 Ratio huiuſce diſpoſitionis pro nunc talis ſit, quod quarta primæ ſeptimanæ maximam vim habet,& indicandi,& decernendi, ideoque aut ſoluit morbum à prima die, aut per manifeſta ſeſe tunc promentia ſigna indicat de ſeptima, vltra quem terminum non ſe extendunt morbi, qui ſolutoria ſigna apertè quarta die monſtrauerint. Cæterum ſi ſigna hæc tunc temporis non occurrant, incompletaue hæc ſint, niſi complemẽtum exhibeant in altera hebdomada, nihil habent valoris quæ in prima apparuerunt hebdomada, quia ergo morbus vndecima ſeu quartadecima Criſim habet, abſque hoc quod in prima hebdomada ſigna Criſima ſe oſtentent, propterea nihil habet commune ſecunda cum prima hebdomada. tertia vero ſecundæ ſe adaptat, quia decima ſeptima indicat de vigeſima, & diiudicat, quicquid vndecima deſignatum fuit, ſeu decimaquarta, eſt enim ſeptima ab vndecima, & quarta à quartadecima, ſi nimirum hebdomada tertia ſit ſecundæ vinculo communi annexa. Quod apertis verbis proditum ab Hipp. 2. Aph. 24. dum ait. Septenorum quartus eſt index, alterius ſeptimanę octauus principium Eſt autem & vndecimus contemplabilis: ipſe enim quartus eſt alterius ſeptimanæ, rurſus vero & decimus ſeptimus contemplabilis; ipſe ſiquidem quartus eſt à quartodecimo, ſeptimus ab vndecimo. Vndecimus ergo ſecundæ ſeptimanæ quartus eſt, ſed non eſt ſeptimus à quarto, quia hebdomada ſecunda abiuncta eſt à prima, aſt decimus ſeptimus quartus eſt à quartodecimo, & ſeptimus ab vndecimo, quia duæ iſtæ hebdomadæ ſeſe adiungunt communi nexu, quemadmodum & ſequentes ad quadrageſimam vſque nam in quinta ſeptimana particulæ ſemotæ ſunt,& quaterniorũ vis in vigeſima perit: morbi idcirco deinceps decernuntur per hebdomadas, vicenos, & quadragenarias, ad centeſimũ vigeſimũ vſque vlterius menſibus,& annis metiũtur.

9 Quadragenarię omnes ſex habent integras hebdomodas, validè ſubinde diiudicant, quoniam quum integros compleant circuitus, mutationes quoque inſignes faciunt, vt in puerulis obſeruatum lib. de Aet. legimus. Menſis duplicem habet menſurationem: nam ſi quatuor integras contineat hebdomodas inæqualem habebit dierum computationem, quum, vt dictum eſt, non integri dies ſumantur in omnibus hebdomadis, primus propterea & ſecundus menſis conſtabit quilibet diebus viginti ſeptẽ, tertius habebit dies viginti ſex: quartus iterũ habebit dies viginti ſeptem, & ſic deinceps inæqualiter menſes ſe habebunt. Altera ſupputatio eſt, vt menſis quilibet habeat quatuor ſeptimanas cum dimidio, quatuorque menſes compleant numerum dierum centum & viginti. Annus pari quoque ratione ſecundum menſes hebdomadarios conſtantes ex quatuor integris ſeptimanis, ſi tredecim ex iſtis menſibus ſumamus dies ha-

bebit

bebit tercentum quadraginta octo circiter: quod si sumamus menses constantes ex quatuor hebdomadis cum dimidia, duodecim menses dabunt dies tercentum sexaginta, quæ est supputatio parum à communi diuersa. Hippocrates tamen lib. de Aet. Septem annos constare tradidit decadibus hebdomadarijs triginta quinque; hoc est hebdomadis tercentum quinquaginta: quælibet autem decas continet dies septuaginta; Annus ergo hebdomadarius habebit hebdomadas quinquaginta, dies nempe tercentum quinquaginta, quæ supputatio à prima mensium parum diuariat.

10 Constat ex dictis cur 3. Prognost. Scriptum ab Hip. fieri non posse, vt morborum circuitus quilibet integris diebus exquisitè mensuretur, quia, addit ipse, nec annus nec mensis integris mensurari diebus natura apti sunt. in hebdomadis enim dies seu coincidunt, seu se adiungunt; & vnionem quidem faciunt, qui partes discretas communi nexu vinciunt; coincidunt qui partes abiungunt. hinc est quod hebdomadę aliç constant septem, aliæ vero sex tantùm dies assumunt. nam si à tertia hebdomata ablata sit decima quarta dies, quia etiam secundam hebdomadam finit, habebit vtique dies sex. Sed quia sese annectunt hæ communi nexu, ideo tertia assumit partem secundæ, & sic dies septem habet, non ergo in media supputatione dies, menses, & anni integri sumuntur, extatque dictum elegans facta supputatio duplex.

Prima dierum supputatio.			Secunda supputatio dierum.		
	dies	horas		dies	horas
4	3	9	4	3	9
7	6	18	7	6	19
11	10	3	11	10	5
14	13	12	14	13	15
17	16	21	17	17	1
20	20	6	20	20	11
24	23	15	24	23	21
27	27		27	27	7.

11 Sic ergo dies se habent, ac de suo integro spacio aliquid quandoq; detrahunt, quandoq; addunt, prout nempe morborum periodus suum tempus seu præripiunt, seu protrahunt: iudicium tamen habebunt iuxta periodorum progressionem. nam quum crisis mutatio quædam sit facta ob certamen, quod editur, dum per insultus ingrauescunt mala: ergo vt insultus tempus præripiet, aut protrahet, sic iudicium ea aduentabit die, quæ surripit, aut adiungit, & hæc ratio est, cur morbi paribus seu imparibus diebus iudicentur, quia scilicet insultus non minus ingrauescunt paribus, quam imparibus diebus. hac autem de re est Hipp. enarratione digna sententia 3. in 1. Epid. Quæ verò, inquit, paribus diebus (loquitur de continuis febribus, & de morbis, qui in has eueniunt) exacerbantur, paribus iudicantur: quorum autem exacerbationes in imparibus fiunt, imparibus soluuntur. Est autem, prosequitur, primus iudicatorius ex circuitibus diebus paribus iudicantibus quartus dies: deinde sextus: decimus: decimus quartus: decimus octauus: vigesimus: vigesimus quartus: vigesimus octauus: trigesimus: trigesimus quartus: quadragesimus: sexagesimus: octuagesimus, & centesimus: vigesimus. ex circuitibus vero in imparibus diebus iudicantibus primus est dies tertius: deinde quintus: septimus: nonus: vndecimus: decimus septimus: vigesimus primus: vigesimus septimus, & trigesimus primus. lib. de sept. part. inter dies pares repositus est quadragesimus secundus. vt autem facta hæc ab Hipp. dierum enumeratio innotescat, videndum quid sit exacerbari diebus paribus, aut imparibus ad præsignandam futuram in iisdem diebus solutionem.

12 Sunt febres, quæ statis periodis redeunt: sunt quæ continenter affligunt. & primæ quidem seu alternis diebus, seu quarta quaq; die ingrauescunt, consultè enim nunc quintanas, septimanas, & nonanas febres ommittimus, de quibus suo loco. febres quarta die periodicantes habent insultus paribus diebus, paribus proinde decernuntur. nam quartanarum febrium assiduitatem habentium dies crisima est decimaquarta. quæ vero tertia die periodicant, quum diebus imparibus exacerbantur mutationem insignem habent diebus imparibus, sicq; vndecima decretoria est in tertianis febribus continuis. hinc in Coacis dictum, quod febres tritæophyæ erroneæ si in pares dies se transferant, difficilem habent iudicationem, & de istis periodicis febribus tam continuis quàm interpolatis constat, cur paribus seu imparibus diebus inualescant, seu mutentur. dubitationem mouent continentes febres nullam habentes statam periodicationem: attamen & in istis accidunt repentinæ exacerbationes morbum vertentes seu in melius seu in peius,

quæ statis quibusdam paribus seu imparibus diebus factæ, iudicationem promittunt ad futuram paribus, aut imparibus diebus. Accipiamus Philisci historiam. is febre ardente lienis cum inflammatione correptus sexta morbi die decessit, quia huic secunda, & quarta die omnia exacerbata sunt: consonum igitur, vt mors septimam præriperet, quia morbus ingrauescens diebus paribus, debuit die pari decerni. Pythio in Thaso decima obijt, quia secunda, & sexta omnia exacerbata sunt. Alter etiam Pythio iuxta Telluris templum degens decima sanatur, quia exacerbationes die secunda factæ exceptæ sunt sexta varijs ac sub rubris sputis incoactam præ se ferentibus coctionem, integraque mox diiudicatio se distulit in quadragesimam facto abscessu doloroso sedis cum stranguriosa mictione. Sic ergo & in verè assiduis febribus vt exacerbationes fiunt paribus seu imparibus diebus, crisis paribus seu imparibus diebus expectanda.

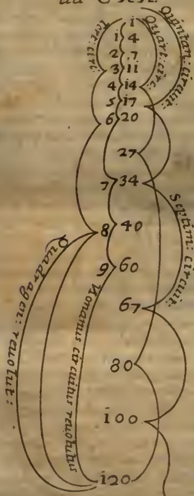
13 Cæterum quum etiam verè assiduæ febres aliæ procedant ordinatis circuitibus, aliæ erroneo modo se habeant, videndum, qui nam sint febrium circuitus, & quænam pacto hæ erroneæ fiant. nam cuncta hæc ab Hipp. 1 illo Epid. proposita fuere, dum ait. Erroneæ porrò febres & quartanæ & quintanæ, & septimanæ, & nonanæ in quibus circuitibus iudicentur considerandum. Quantum ad primum 3. Prognost. agens Hipp. de circuitibus febrium continuarum acutos, grauesq; excipientibus morbos. Febres, inquit simplicissimæ, & signis firmatæ securissimis die quarta, aut citius desinunt: malificientissimæ vero, & signis affligentes difficilimis die quarta, aut citius perimunt. primus ergo circuitus in hunc modum desinit: secundus verò ad septimam producitur: tertius ad vndecimam: quartus ad decimamquartam: quintus ad decimamseptimam: sextus ad vigesimam. Addit deinceps tres alios circuitus non amplius per quaterniones, sed per hebdomadas procedentes, & septimus proinde circuitus ducitur in trigesimamquartam: octauus in quadragesimam: nonus in sexagesimam. & sic habemus nouem febrium continuarum circuitus, quorum sex priores per quaterniores ad vigesimam vsq; procedentes veri & legitimi sunt, tum quia plerumque integrè diiudicant, tum quia reliqui circuitus inde se componunt. nam à quinta circuitione iterū producta septimus oritur circuitus. à tertia duplicata fit sextus quaduplicata octauus, sextuplicata nonus, ac per reuolutionē horum circuituum, crisimi alij diiudicantes dies, qui radicales sunt, emergunt, vt puta octuagesimus & centesimus vigesimus, in quem nonanus circuitus se reuoluit, vt in adiuncta tabula videre est. vltra autem hanc metam febrilis non se extendit assiduitas crisim subitura, nisi deinceps

morbus se renouet cum virium firmitate, quod fieri vix datum. istis autem circuitibus metiuntur continuæ febres tertianæ, quartanæ, quintanæ, septimanæ, & nonanæ. nam Hipp. aperta verba sunt lib. de Aet. asserentis, quod tertianæ assiduæ febres decernuntur vndecim diebus tertia nempe circuitione: quartanæ continuæ crisim subeunt decima quarta die, quarta nempe circuitione: quintanæ demum duabus hebdomadis cum dimidia, quinta nempe circuitione iudicantur. ergo per hanc eandem circuituum progressionem septimanæ febres erunt, quæ in septimum feruntur circuitum: nonanæ, quæ in nonum, vt commodiori loco plenius ostendetur. Erroneę vero dicuntur hæ febres, vel quia prima circuitione non solutæ vlterius progrediuntur, & hac ratione quartana continua à decimaquarta in vigesimamseptimam se extendens erronea, hoc est, non legitima erit, quod & de alijs continuis febribus dicendum. altero modo verè erroneæ dicuntur, dum se transferunt in insolitos dies, nec consuetum à morbi prima inuasione ordinem seruant, de quibus erroneis mox.

14 Per hãc ergo circuituum progressionem habemus, quod tertianus circuitus, dum vltra vndecimam se extendit, venit ad vigesimam, inde transit in quadragesimam, ac deinceps in centesimam vigesimam finem ponit, quartanus circuitus properans à quartadecima ducitur in vigesimam septimam, mox in octuagesimam labitur., vt vltimum terminum deinceps habent in centesimam vigesimam. Quintanus circuitus decima septima non solutus se reuoluit in trigesimam quartam: deinde in sexagesimamseptimam, mox in centesimam, qui dies vltra trigesimam quartam cum sint haud legitimè decernentes; hinc ratio innotescit, cur tam perniciosæ sint quintanæ febres, vt suo loco plenius. Septimanus pariter circuitus à trigesima quarta eodem ordine cum quintano circuitu procedit, cui assẽtit sic properãs, vt mox patebit. Nouanus demũ circuitus se reuoluit in centesimã vigesimã, quæ vltima est febrium assiduarum meta. Hinc Hipp. 3. in 1. Epid. statum harum febrium describens, septimana febris, inquit, longa est, & non lethalis: nonana adhuc longior, & non lethalis: tertiana citò iudicatur, & est securissima: quintana autem pessima omnium est: tabescentes etenim, & tabidos mox ad futuros interrimit, quod ipsum semitertiana facit acutos morbos concomitans, seque insuper tabescentibus, ac diutinè ægrotantibus adiungens. Sed de istis febribus sua in tractatione plenius, sufficiat nunc rudem hanc habuisse notionem, vt iam dicti innotescant circuitus, per quos insurgunt radicales dies integrè dijudicantes.

15 Illud quoque ex dictis sumamus, quod dies Crisimi alij solùm decer-

Tabula circuituum febrium continuarũ ad C XX.

cernunt, alij inſimul & præindicant; decernunt tantum, qui diſiunctas cõplent hebdomadas: præindicant in ſimul reliqui omnes, nã quarta decernit primum circuitũ, & indicat de ſecundo: is autem ſolùm decernit, vndecima decernit tertium circuitũ, & indicat de quarto: is autem decernit, & inſimul præindicat de quinto, & ita per quaterniones ad vigeſimã vſq;: per hebdomas vero, vicenarias, & quadragenarias deinceps, quo enim lõgius circuitus ſe protrahunt, tardius præindicant, & decernunt: inde eſt, quòd circuitus quartanus non ſolutus decima quarta reuoluitur in vigeſimã ſeptimam, mox in octuageſimam, ac tandem in centeſimam vigeſimam. Tertianus quoq; circuitus tranſit ab vndecima in vigeſimã, ab hac in quadrageſimã, deinceps in centeſimam vigeſimã. Par ſit de alijs circuitibus iudiciũ ſuo ordine procedẽtibus, nã aliquando cõtingit, vt aliã induãt naturã, & tunc per circuitus procedunt iam aſſumptæ naturæ ſe adaptãtes ſolitariè aut cõmixtim, vt adiuncta mala viguerint, & hęc eſt ratio, cur diuturno morbo afflicti homines tandẽ decedant tabidi, quia nẽpe in quintanam febrem labuntur, quæ tabidos auteit, & inſequitur ad perniciem.

16 Hęc de radicalibus diebus ordinatos circuitus dimetientibus ſatis, veniemus nunc reliquos dijudicantes dies, qui ex iam ſtabilito circuituum ordine non occurrunt. Accipiamus autem Hipp. in Coac. de pleuritide dictum. Quibus pleuriticis, inquit dolores molles ſunt, quinta autem ſeu ſexta exacerbantur, ij magis ad duodecimam perueniunt, & nõ valdè ſeruantur, cuius euentus vt innoteſcat ratio, in examen veniant & hęc eiuſdẽ Hipp. 3. Prognoſt. Inter initia (inquit loquens de iam dictis febrium circuitibus) horum difficile eſt præſentire eos, qui maxima parte temporis iudicandi ſunt, hoc eſt, non ſine difficultate præſcij ſumus, quando aduentura ſit Criſis in illis morbis, qui molliter incępti; ſtatim ſolutoria non præmandant ſigna, & cauſam reddit, quia, inquit, ſimillima ſunt illorum principia, hoc eſt, nullam tunc temporis edunt inſignem mutationẽ, quæ poſſit de euẽtu præindicare. Dat tamen normam; qua id venari poſſimus. Sed a primo, inquit, die animaduertendum eſt, conſiderandumq; ſingulis additis quaternarijs, nec te latebit, quo nam verſatur morbus, hoc eſt, oportet animaduertere, quonam modo ſe habeat a prima die morbi cõſtitutio, & tunc dum inualeſcit, inſigneſq; dat mutationes per quaternariã progreſſionem apertè cognoſcimus, quò morbus vergat, tum quantum ad ſalubritatem ſeu perniciem, tum quantum ad celeritatem attinet, ſeu diuturnitatem. Sed clarius id expreſſum legimus 1. in 2. Epid. dum ait: Initia morborum conſiderandum an ſtatim floreant; manifeſtum autem incremento: ipſa autem incrementa periodis, & iudicationes inde manifeſtæ, & in ipſis periodis exacerbationum, ſi priùs aut non, & an plus tem-

poris an non, atq; si magis an non. In exemplum sit prallegata Hipp. sententia. Pleuritis quæ molliter incepta sexta die inualescit, nona per primum circuitum suæ prauitatis signa monstrabit, per alteram ergo circuitionem, quæ finit hebdomadam a sexta, habebit integram judicationem, duodecima nempe ad interitum, & isti dicuntur erronei insultus, quia nō procedunt per consuetos circuitus a prima die, sed erroneè aliquantisper procedentes tandē (nisi mors tempus præoccupet) in semitam redeunt. Hinc illud celebre documentum non esse erroneas febres curandas priusquam consistant: quippe morbi curationem respuunt, dum extra ordinem suarum circuitionum sunt. Naturæ enim opus est ipsa sanitas: natura autem suo fungitur munere per statas circuitiones, vt in sequentibus palam fiet. Sic ergo insultus erroneo modo procedentes istis mensurantur circuitibus, per quos deinceps alij dijudicantes dies insurgunt ordinibus se adaptantes naturæ. vt mox patebit.

17 Accipiamus ergo quartanarium insultum inualescentem secunda morbi die. Is ductus per quintam, octauam, & vndecimam, redit in ordinem decimaquarta die. grauius ergo hic insultus inualescet quinta morbi die, sed octaua summè discriminosa erit: vndecima præsignabit, quid sperandum decimaquarta.

2. 5. 8. 11. 14.

18 At si insultus hic quartanarius tertia morbi die inualuerit, in ordinem redit solùm vigesimaseptima per quartanariam reuolutionem, ideoque discriminibus plenus erit tum nona, tum decimaquinta, qua die Hermoptolemus peripneumonicus decessit nona iam perfrigeratus.

3. 6. 9. 12. 15. 27.

19 A quarta die extra ordinem ad quadragesimam vsque fertur, sed vigesimaoctaua est, quæ reuoluit circuitum incensu dierum parium reposita, quia protrahit a vigesimaseptima.

4. 7. 10. 13. 16. 28.

20 A quinta vero die primus circuitus cadit in decimamseptimā, propterea is facilè in quintanū degenerat, deinceps siue solitariè, siue cōmixtim procedens ad solutionis desperationē, quia nunquam se obuiant circuitus. summè autē discriminosa erit tum trigesima, tū trigesimaquarta.

5. 8. 11. 17. 30. 34.

21 A

21 A sexta die prima circuitio cadit in decimamoctauam, secunda in trigesimam: deinceps alij non occurrunt dijudicantes dies, sed & iam dicti summè dirc[r]iminosi erunt.

6. 9. 12. 15. 18. 30.

22 A septima demũ primus circuitus cadit in vigesimã; secundus in trigesimãquartam, quartus in sexagesimam: propterea circuitus is deinceps procedet, aut per tertianum à vigesima in quadragesimã, mox in cẽtesimamvigesimam: aut per nonanũ pariter in eandẽ diem: aut per septimanum in sexagesimamseptimam, deinceps in tabidam desperationem.

7. 11. 14. 17. 20. 34. 40. 60. 67. 100. 120.

23 Pari quoque ratione tertiani circuitus procedunt, nam vt in vniuersali circuituum tabula ostensum, procedit hic circuitus recto ordine ab vndecima in vigesimam, mox se reuoluit in quadragesimam, ac tandẽ pe quadragenarias ducitur in centesimam vigesimam. Hipp. namque 2. in 1. Epid. Quibusdam, ait, morbus iudicabatur vndecima: reuertebatur decimaquarta: iudicabatur perfectè vigesima: si vero aliqui superriguissent circa vigesimam, is iudicabatur quadragesima. constat autem quod tertianæ continuæ sunt illæ, quæ vndecima iudicium sumunt, non integrè ergo ea die solutæ deinceps iam dicto ordine procedunt. Cæterum si morbi die secunda inualescat is circuitus discriminosè per quintam, & octauam ductus, vndecima in ordinem redit.

2. 5. 8. 11.

24 A tertia vero die sumit ordinem quadragesima, sed vigesimaprima est, quæ circuitum reuoluit, & ipsa decretoria inter dies impares, discriminosa autem duodecima complens circuitum primum. A quarta die pariter quadragesima in ordinem transit, sed trigesimaprima tertium reuoluit circuitum, & ipsa in censu dijudicantium reposita.

3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 21. 22. 31. 40.

25 Procedens autem circuitus tertianus à quinta in decimam quartam transit, quæ dijudicat quartanum circuitum; mixtim idcirco properantes circuitus tertianus quidem cadit in vigesimamquartam, quæ decretoria est; quartanus vero ad vigesimamseptimam se extendit, quod ad ingens facit promerendum discrimen. Pariter & à sexta vigesima quarta

quarta circuitum reuoluit, quem prius excipit decimaquinta præsignata in opa, ac duodecima non sine discriminibus.

5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. . . 24. 27.

26 A septima tandem reuolutus circuitus tertianus transit in decimamseptimam, vt quintanarum circuitionum naturam assumens ægrum in desperatam tabescentiam ducat; ni vergat ad atrabilariam naturam die vigesimaseptima.

7. 11. 14. 17. 27.

27 De quintano circuitu iam dictum si recto ordine processerit erronee autem inualescens à secunda die per quintam, & octauam venit in decimamseptimam, à tertia in decimamoctauam, à quarta in decimamnonam, quæ abest à censu dijudicantium, finem tamen hi omnes circuitus ponunt in trigesimamquartam.

2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 34.

28 A quinta transit in vigesimam, a sexta in vigesimamprimam, vt tertianarum circuitionum assumens naturam deinceps ordinatè procedat, aliàs vllum ordinem seruans in trigesimamseptimam, ac deinceps reuoluitur, quod ipsum facit circuitus a septima in vigesimam secundam.

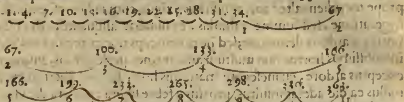
5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 37.

29 Ex hac circuituum erroneo modo procedentium dispositione confusæ noscuntur febres miris inuolutæ accidentibus, quarum per hanc temporariam artificiosam distributionem patescunt progressiones nondum ab alijs animaduersas. qualem autem afferat in medico opere vtilitatem percipient a toto hoc volume teretes aures. nam clara hæc fient per ea quæ sequuntur.

30 Sed priusquam ad alia properemus videndum, num intermittentes febres. & ipsæ statos habeant circuitus, quum harum periodi vt dijudicent, oportet in Crisimos dies cadant, alioquin incompleta erit solutio. Sic ergo est, quod intermittens quartana binis periodis complet hebdomadam, quo tempore obseruatum solui plerumque mitissimas

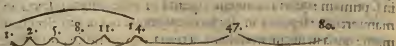
quar-

quartanas: sed vlterius progressa per vndecim insultus deuehit in trigesimam quartam: deinde per alios vndecim in sexagesimamseptimā: mox in centesimam ducitur, vt tres reuolutiones interueniant a prima ad centesimam, quæ reuolutiones vndecies sumptæ annum adimplent, qui vltimus est quartanatum terminus, si verè opinatus est Hipp.

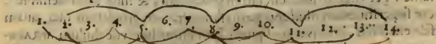
31 Notatione autem dignum quod in prima & secunda reuolutione septima & quadragesima complent hebdomadam; in tertia verò reuolutione illud ipsum nonagesimaquartā facit; sed quia septima, & quadragesima sunt dies verè diiudicantes, ideo in istis diebus quartanæ febres quandoque desistunt, aut insignem mutationem subeunt: vt plurimum tamen per vndenarium circuitum procedunt, & inde ratio desumitur cur superstitiosum illud antiquitus famigeratum amuletum quartanam febrem tollat, litteris enim signant barbarum hoc vocabulum ABRACADABRA hoc ordine, vt quolibet insultu vna detrahatur littera, quæ vndecim cum sint, accidit vt facta integra reuolutione febris non raro desistat, quoties nempe vllum interuenerit erratum, ratio à tempore desumpta est, quia per eam reuolutionem habemus dies integrè diiudicantes, in quibus quartanarij se adiungunt insultus, & hebdomadarum complementa, quod sæpe ad Crisim facit.

32 Cæterum quoniam quartana febris non raro duplex, sed triplex est, nonnisque insultus super accedens aut preuenit, aut ad consuetam periodi cautionem subsequens est; videndum, quomodo suis in progressionibus se habeant insultus. si itaque secunda die accesserit insultus, quia hebdomadon complementa in diebus legitimis apparent tum decimaquarta, tum quadragesimaseptima, tum octuagesima; propterea in istis diebus & duplex redditur, & soluitur complexa quartana, quia vndecim vbique interueniunt insultus.

33 Sed tertia die insultus superaccedens difficilem solutionem habet, & per tertianum circuitum, vndenariamq. progressionē (nisi decimaquarta

ta die se expediat) finē ponit in centesimam vigesimā. Fuit autem singulare obseruatum in nobili quadā muliere octimestri fetu grauida, cui febriles accessiones hoc procedebant ordine. prima die aderat matutinis horis insultus anxioso cum horrore, partiumq. extimarū perfrigeratione insigni. demittebat, at non integrè febris altera die matutinis horis: mox prope meridiem alter aderat insultus exigua cum inhorrescentia, & perfrigeratione, sed summè æstuosus: exsudabat aliquantisper vespertinis horis cū ardoris demissione; sed hora deinceps noctis tertia inualescebat intensissimus horror non multùm anxians, nec perfrigerans, insano tamē exceptus ardore, euanescente matutinis horis sudore vbertim excluso. nullus ea die aderat insultus, prorsus à febre libera: postera die vnicè inualescebat febris, altera bis, & tertia immunis à febre manebat, quem periodorum ordinem seruauit ad decimamquartam vsq; qua die nigrorum prius facta conferta deiectione, ac deinceps copioso excluso sudore cōualuit. erat mulier hæc suaptè natura morosa, sed animo tunc summè angebatur, & ex anni tempestate multæ grassabantur quartanæ; iudicatum idcirco triplici teneri quartana tali procedente ordine.

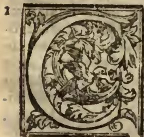
34 Porrò tertianarum febrium periodi quonam ordine decurrant, non tam promptum est determinare. nam 4. Aph. 59. Exquisitis tertianis septem ad summùm tribuuntur periodi: in Coac. hi ad nouem extenduntur. 2. in 6. Epid. hæc scripta sunt. Febres quæ vna die intermittunt altera superrigent vnà cum iudicatione ex quinque ad septem circuitus durant. & 2 de morb. concissius tempus apponitur. Si tertiana, inquit, febris tenuerit, siquidem non omissis tribus inuasionibus quarta corripiat, pharmacon deorsum purgans bibendum dato. soluunt ergo tertianas febres etiam tres periodi. cæterùm vt omnis tollatur hæsitatio sciendum, quod harum febrium circuitus procedunt per insultus, qui solutionem afferunt, dum cadunt in die legitima. nam sanitas non nisi ope naturæ accedit, quæ nunquam à suis statis ordinibus recedit, nisi in præceps labatur: periodorum autem in tertianis occurrentium prima quidem se extendit in diem tertiam morbi: secunda in quintam: tertia in septimam: quarta in nonam: quinta in vndecimam: sexta in decimamtertiam: septima in decimamquintam: octaua in decimamseptimam: nona in decimamnonam. à tertia ergo periodo, quæ finem habet in septimam tertiana febris se transfert in quintam, in diem nempe vndecimam. à quintà in septimam, quæ protrahit à quartadecima; ac

tan-

tandem à septima in nonam quæ surripit à vigesima. decernitur ergo tertiana febris aut septima morbi die, quoties nempe tenuissima bilis in ambientia corporum delata vtili secernitur sudore, vel iterum facit: aut vndecima continuarum quoque febrium tertianarum decretoria per exclusionem in quam biliosorum aliqualem obtinentium crassitiem, ex aluo proinde se exonerantium. quò enim diutius sincera bilis in corporibus manet; impurior redita conatui naturæ obsistit. hinc monitum Hipp. dari pharmacon in tertianis tertia periodo non solutis, sed quarta inualescentibus, ne scilicet sincerabilis per assumptam commixtionem morbum in diuturnitatem ducat. compertum idcirco diligenti obseruatione tertianas febres haud integrè solui septima, aut nona periodo, quia septima protrahit à legitima die, nona vero surripit. dictum propterea quod tertianæ febres à quinta periodi veniunt ad septimam cum indicatione, & vna nempe, & eadem sit indicatio quinta vtiliter incepta; complementum mox habitura septima, si bilis ob aliqualem crassitiem primis obluctauerit impulsionibus. Sed de istis plenius suo loco, quemadmodum etiam de complicatis febribus, quæ tum diuersam, tum vnicam naturam redolent. nam harum cognitio pendet ex cognitione succorum diuersimode offendentium, de quibus in propria tractatione.

SECTIO SECVNDA.

NATVRA IN ALIMENTVM INTENTA, VT HVMANVM CORPVS SERVET.

1

VM iam in superioribus stabilitum sit tempus, quo Crisimi metiuntur circuitus, illudque desumpsimus ab hebdomadis, & earum partibus; nunc per hæc tempora harum motionum author emergat, ac nostrarum speculationum alterum sit exordium hoc. Duplex adest Crisis, vna ad salutem bona, ad interitum altera mala: quatuor enim in superioribus enarratę differentiæ in has coincidunt. Est autem bona Crisis, quando natura ad victoriam properat, aut ipsam iam adepta est: mala dum aut succumbere debet, aut iam succubuit. actio idcirco est Crisis aut naturæ vincentis hu-

morem

morem morbificum : aut morbifici humoris naturam ipsam prosternentis. videndum igitur, quonam ordine naturæ se habeat œconomia erga humores : deinde quibusnam rationibus humores ipsi naturæ bellum indicant, ipsamque prosternere nitantur. & quantum ad primum.

2 Præstantius ipsius naturæ opus in animantibus corporibus circa alimentum versatur, vt illud in membrorum substantiam ducat,& ad hoc ad nostrum facit propositum, quoniam Crisis motus est succorum tam alitionem præstantium, quam ipsam respuentium,dum munere naturę hi ex assumptis cibarijs in corporum nutritionem se transferre nituntur. controuertitur autem apud antiquos de hoc opere: nam Erasistrato placuit cibum in ventrem atteri, ac, vt dicebat Hipp. 1. de dieta ab vna anima diuidente cuncta parari, per quam attritionem cibaria tandem facessunt in partium substantiam. Plistonico vero Praxagoræ discipulo visum cibaria in fætorem duci, mox quæ dissimilia erant nouis mutationibus similia fieri, vt nutricanti sint apta. Asclepiadis vero sequares statuerunt assumpta alimenta nullis perpessa mutationibus in membra duci,illorumque partes suis adhærere gentilitijs nullo alio naturæ interueniente opere. Hipp. demum coctionem quæsiuit, quæ proprij rerum coctionem subeuntium caloris est perfectio in vnoquoque humido, vt author est Arist.4. Meteor:rectèque opinatus est Hipp:nam quum nutritio actio quędam sit: auctio autem in generationem tendat, vt è contra diminutio in corruptionem : omnis autem generatio fit, dum in subiecto humore insitus perficitur calor ; ergo nutritio non corruptio, sed caloris assumptorum erit perfectio. Cæterum cibaria perfectionem hanc nancisci attritionem subire debent,vt nimirum minimæ horum particulæ insiti caloris opus recipiant,propterea benè Erasistratus. nam dentium attritione mutationem quandam subeunt alimenta, quæ tamen non sat est, sed coctio interueniat oportet, cuius ope liquantur, & in vnum corpus coguntur multiplicia cibaria : & hoc liquamentum stomaci virtute factum succus concoctus dicitur, non quia integram, veramque sit adeptus coctionem, (istud enim complementum sumit, dum partibus singulis appositus eas adhæsione reficit) sed incoactam, & quæ si vltimæ comparetur coctioni, crudor est .. & hac ratione Asclepiadis sequaces rationabiliter decreuere, cruda cibaria in membra duci, pituitosaque adhærere pituitosis, biliosa biliosis &c. quod & ab Hipp.4. de Morb.proditum legimus. profert enim alibilis succus coctionis ope ea, quæ in ipso commixta latitabant: estque coctio secretio quædam vi caloris concoquentis facta,qua mediante particulæ omnes corporum sibi alimentorum congruam portionem assumunt, reliquum inutile abspellunt: propterea dum alimen-

tum

tum absumitur, corpus augescit, si quod additur opportunum est. quonam autem modo,& ordine hæc in nostris fiant corporibus nunc perpendamus.

3 Assumpta, diuque detenta cibaria caloris concoquentis ope ventriculus in cremorem transfert; in succum nempe album & crassum, quem mox intestina excipiunt, (vaporosum enim coctionis vi elatum iam cerebrum susceperat.) vt venæ à porta per ipsa intestina propagatæ vtilem cremorem sugant; sinant autem in ea recrementa, quæ fętidum olorem adepta, mox è podice profluunt. quod autem in venis assumptum est; aquosum quidem, & acidum Lien sumit, reliquum per exiles ductus à porta in cauam se transfundit, & per vniuersa membra se distribuit, bile iam seposita tanquam sanguini aduersaria. Sanguiflua itaque vena, simul atque e iocinore tanquam è succosa tellure egreditur; insignem ramum mittit in inferas partes, qui ponderosiorem sanguinem assumens inchorosum succum per renes transcolat: reliquum pro alendis inferis partibus vndique distribuit. Alter insignis ramus sursum elatus amplum canalem dexteræ cordis auriculæ impertit, qui sensim in dextero sinu sanguinem transfundit; reliquum deinceps per superna dispersit. Sic ergo alimentosus succus ab interaneis susceptus toti corpori per hos impertitur canales, vt varijs interuenientibus animastica editis facultate mutationibus inde corporum membra cuncta se nutriant, inimiaque alia expetita pręstent.

4 Quod autem vaporosum à ventriculo cerebrum susceperat in pituitam densator, partisque virtute coctionem natum, quod recrementosum est multis se deponit ductibus: quod vero alitioni opportunum assumitur, vt deinceps in partium nutricatur cedat, & hac ratione cerebrum pituitæ fons reditum cuncta ea peragit, quæ in infimo machinantur ventre. nam viscera in abdomine contenta si alimentosum succum trahunt: & cerebrum à ventriculo vaporosum sumit. si viscera cremorem transformant in sanguinem, & cerebrum dum vaporosum crassificit, fugit quod alimentosum est. si viscera se ponunt biliosum, & cerebrum illud in aures transmittit. Si Lien aquosum allicit humorem, & lachrymales oculorum carunculæ aqua replentur: si venæ sanguinem in membra distribuunt, & cerebri sinus pictuitosum sanguinem assumunt in sui aliarumuè partium vtilitatem. demum si infimus venter per podicem crassa reiectamenta deponit, & cerebrum per palatum & nares inutile pituitæ pondus deplet. sicque cerebri distributa est œconomia intenta in corporum tutellam. quæ autem circa cor peraguntur talia sunt.

5 Sanguis è caua in dexteram auriculam immissus, transit deinceps in arteriosam venam, vt per pulmones delatus tum ipsis alitionem præ-

beat, tum vt per arterioſam venam in ſiniſtrum cordis ſinum dilabens, tandem per aortam ſe in vniuerſum corpus diſtribuat, opuſque iſtud totum germana cordis facit facultas, quæ dum à cuſpide in baſim ipſum corrupat, contentum in ſinubus tum in aortam, tum in arterioſam venam propellit vna eodemque impulſione: ſicque arteriæ repletæ pulſant ipſo cordis concidente motu. eſt autem adeo exigua ſanguinis copia in ſiniſtro cordis ſinu reperta, vt anſam Eraſiſtrato dederit opinandi ſanguinem ſuapte natura in arterijs non contineri. Eſt autem naturæ in cordis machinatione admirabilis ſedulitas: receptacula enim quædam ipſi fabrefecit adnata, quæ ſanguinem totum è vaſis ſinubuſq; egredientem, ijsuè ſe inſinuantem continent, & eum poſtmodum tempore, & modo diſtribuunt: auriculæ dicuntur hinc inde poſitæ, quarum dextera, dum cauam venam fulcit; ſanguinem ſumit, cumque in dexterum ventriculum, mox in arterioſam venam tranſponit: ſiniſtra vero recipit ab arteria venoſa, ducit in ſiniſtrum cordis ſinum, mox diffundit in aortam. ne autem in tam vario opere vno eodemq; peracto cordis motu vlla naſcatur confuſio, in caua vena membranoſæ valiculæ iacent, quæ ſanguini in auriculam aditum præbent, regreſſum prohibent: è contra in vena arterioſa eædem valiculæ ſanguini è corde egredienti aditum præſtant, regreſſui obſtant. ſimiliter in aorta ſumere à corde ſinunt, regredi vetant; ac à venoſa arteria profluere in cor datum, refluere minime: & ita cor, quod ſibi proficit, è venis recipit: quod in membrorum vtilitatem cedit, per arterias emandat hic autem ſanguinis è venis in arterias tranſitus toti corpori communis eſt: quippe vena omnis amicabili nexu arteriam habet adiunctam, vt per cæca ſpiracula ab hac in illam, & ex illa in hanc ſanguis ipſe meet, viciſſimque mutuam ſibi tradant operam, in quem vſum mox dicetur. opere enim precium eſt prius, quę in hac corporis conſtituta œconomia non parum controuerſa eſſe poſſunt, ſi non veris ſaltem probabilibus rationibus ſtabiliamus.

6 De lienis itaque officio duo hęc enucleanda occurrunt. Primum, quod lien ſuccum melancholicum non à iocinore, ſed à ventriculo, inteſtinorumque plexibus aſſumit. Alterum, quod vtilem ſuſcepti ſucci partem in arterias tranſponit, vt ſpiritibus ſtabilitatem, & refrigerium impertiat. eſt autem, vt hinc exordior, lienis corpus ſpongiforme, ac fibroſum, quoniam explutinoſa ſeminis ſubſtantia formatrix virtus illud aſſumpſit; ideoque frigida quadantenus temperie donatum aqueum in ſe allicit humorem, quo gaudet, & miniſterium ſuum adimplet, ſi ritè tum, ipſe lien, tum quæ accedunt ſe habuerint. erratum enim non leue committunt, qui exiſtimant ſuccum in liene delatum ſuapte natura craſſum

&

& fęculentum esse. nam chylus totam fęculentiam in interaneis deposuit, & si quæ in eo manet crassicies, eam sanguis exhibet venosus: melancholicus autem succus, quem lien assumit, si naturalis est, aqueam redolet naturam, quæ omnium grauissima est.

7 Non sumere autem Lien à iocinore melancholicum succum inde apertè cognoscimus, quod truncus venæ portæ, priusquam se in hepatis corpus insinuet, insignem ramum mittit in lienem, qui & ipse surculos quamplurimos per intestina, ventriculum, mesenterium, & omentum distribuit, ac in corpus mox lienis totus dispergitur. Si ergo, vt volunt isti, in iocinoris viscus sanguinis elaboratur compages, quonam accidit modo, vt priusquam inlecti liquores hepar attingant, melancholicus succus in lienem properet, cùm nulla adhuc facta sit succorum secretio? necesse ergo, vt ab exiguis iocinoris venis demiò melancholicus succus subsideat, quem Lien deinceps per spleneticum ramum trahat. sed istud abnegant naturæ opera. quod enim ponderosum & crassum est, dum remeat, sidet in fundo. ergo ponderosus succus melancholicus non ad ramum vsque spleneticum, sed ad intestina descenderet, sicque mixtus accedentibus succo denuò se efferret. nec est, vt ad lienis vim attractricem recurras, quoniam actiones naturales parti suscipienti, reique suscipiendæ se accomodant: cùmque spongiforme corpus omne promptè tenui imbuatur ichore: difficilius autem, quod crassius est, assumant; consentaneum vtique, vt lien non à iocinore, sed ab interaneis, & non crassum ac fęculentum, sed aquosum humorem recipiat.

8 Quod autem res ita se habeat, ostendit quarundam potionum a ventriculo ad vesicam vrinariam promptissimus transitus, qui præpeditus facit, vt lien se distendat, & in tumorem eleuet. quæ autem potiones promptè meant tenues, & acidulæ omnes sunt. consortio quippe naturæ (nam melancholicus succus si Hipp. credimus, & aqueus & acidus est) statim à spongioso liene suguntur: quod ipsum amaris, salsisque minime accidit potionibus: hæ namque aut per inferam aluum se exonerant, aut in iocinore, venisque se intrudunt. in exemplo sint Thermales aquæ. Tetucianus, vt vocant, liquor, quia salsedinem & amarorem gerit, ni se per inferam aluum deponat, inlectus tandem à iocinore, & stato tempore per venas distributus, membra corporum pruritu, similibusue affligit passionibus. Ast si quis acidulū liquorem potet, vt putà montis Ortensis, eum vnius horæ spacio per vesicam deijcit, qui si in cursu maneat lienem replet, & distendit, mox ventrem in hydropis statum adigit. quod ipsum fieri diuersa vinorum conditione bibaculi quotidie experiuntur. signum ergo est, quod acidæ potiones naturæ consortio à liene suguntur proti-

rius, quæ postmodum per arterias in vrinariam vesicam promtissimè se deponunt. non tam ocyus permeant, quæ iocinori accedunt, quippe crasso hæc succo ammixta tardiorem motionem habent calore non impulsæ arteriarum, à quo succi suam omnem motionem recipiunt, vt suo loco ostendetur. lento idcirco versu per venas procedunt humores: per arterias verò concitato motu feruntur, potissimum si inconsuetus stimulus adsit. Sic ergo res se habet, vt Lien à ventriculo intestinorumq; plexibus aquosam acidamq; cibariorum assumat partem, cui non nihil se adiungit chyli crassioris, quem partis calor reformat in sanguinem viscosiorem ac nigricantem ob calorem, quem ab arterijs habet impertitum.

9 In quem autem vsum lien aquosum, acidumq; trahat ichorem; sic coniectari licet. Spleneticus portæ truncus, si eius surculi omnes spectentur, eò tendit, vt varijs ex partibus latices ebibat, eosque in lienis corpus ducat, nec lien vllibi, quod susceperat, per eadem vasa deponat. Simulatq; enim vena porta se dispergit in meseraicum, & spleneti cum truncum, hic sinistrosum properans, priusquam se in lienis corpus dispergat; ab eius elatiori parte duo surculi nascuntur Gastrica minor, quæ in ventriculi posteriorem partem gibbosum paucis se insinuat ramis: sed altera maior Gastrica dicta omnium ventriculo accedentium maxima totum supernè, ac infernè ambit, eiusq; supremum orificium coronæ instar cingit, & adœsophagon vsq; ramos quosdam mittit. ab humiliori verò parte nascitur tum epiplois dextra, quæ gracilis deorsum ad dexteram omenti membranam inferiorem, & ad colon ei annexum surculos exhibet: tum epiplois postica, quæ maiori donata amplitudine in duos insignes ramos diuisa mittit surculos deorsum ad omenti membranam inferiorem, quæ colon instar mesenterij dorso annectit, & sic ramuli isti partem intestini coli excurrunt. Insuper ab eodem trunco exeunt ramuli pancreæ, qui à spacio inter vtramq; epiploidem nati tam supernè, quam infernè pilorum instar graciles in pancreas disperguntur. Postquam spleneticus truncus istas disseminauit propagines, in ramum se discindit superiorem, & inferiorem: à superiori vas breue oritur, qui ventriculum petit, & in eius se insinuat fundum (aliquibus visum, vt supremum etiam attingat orificium) diuersa in diuersis corporibus magnitudine. A ramo inferiore duæ prodeunt venæ Epiplois sinistra; quæ ad sinistram inferioris membranæ omenti partem vno atq; altero surculo distribuitur, potissimùm quando epiplois postica angusta est. (inde fit, vt quandoq; ramulus hic non appareat) Alia enata vena Gastro epiplois est sinistra insigni magnitudine donata, quæ deorsum reflexa fundum ventriculi sinistra parte cingit, cuius exigui ramuli cum ramulis meseraicarum venarum ad pedi-

ad podicem descendentium implantantur, & extremis sese contangunt;
ac superiori membranæ omenti à sinistris frequentes ramulos largitur;
reliquum veriusq; rami numerosi propaginibus in cauam & mediam sple-
nis lucem variè implexam implantatur, ac per lienis corpus totum di-
stribuitur. Pari quoq; ordine cœliacus arteriæ se dispergit ramus, vt
quemadmodum lieni tanta venarum copia inseruit, prestò quoque sint
arteriæ, vt munus suum adimpleant.

10 Est autem obseruatione dignum, quod aorta per vniuersum cor-
pus dispersa tenuissimo visitur ichore repleta, quem postmodum per e-
mulgentes in renes deponit. assignent autem huiusce rei rationem, qui
naturæ opera rimantur. necesse quippe est, vt arteriæ hos ichores seu
gignant per se, seu aliundè assumant. Si in arterijs latices isti gignuntur,
profectò id accidit, quia tenuissimi sanguinis halitus frigore densati in
aquam fluunt. hoc autem est à ratione alienum: nam arteriarum calor
temperationem suam indemptus vbiq; viget, nec potest integro naturæ ope-
re sic deprimi, vt inde calidi vapores in humorem fluant. Sed esto: pro-
fectò ad exiguam liquoris cogendam quantitatem tanta vaporum absu-
mitur vbertas, vt arteriæ omnes haud pares sint. quod si dicas, exiguum
quid liquoris esse, quod in arterijs detentum per emulgentes se exone-
rat; assignes quæso rationem, cur natura tam amplos fabrefecit canales,
qui se in renes insinuant, quum angustum vas sufficeret ad emittendum
pauculum hunc humorem? sunt ergo ductus ampli, quia amplissima
quoq; est multitudo liquoris se per arterias emulgentes excernentis. ve-
rosimilius itaq; est quod arteriæ latices illos aliunde assumant. ebibunt
ergo hos aut à corde, aut à iocinore, aut ab intestinis, aut à carnibus,
aut à liene. à corde id nequit contingere: nam exigua est sanguinis co-
pia, quam sinister cordis sinus recipit, in quo contentus cruor propter
caloris abundantiam crassus & ater visitur, nil propterea seu parum quid
liquoris illuc manet. ac licet in cordis capsula perpetuò quid humoris
exundet, istud certè contingit vel quia ab ebulliente in auriculis sanguine
vapores elati pericardij capacitatem adimplent, qui membranarum fir-
mitudine densati, dum cordis deferbet ardor, in liquorem fluunt. Sic
enim ab Hipp. lib. de art. dictum, quod corporum cauitates sanitatis
tempore flatibus distentæ per ægritudinem ichore replentur iam dicta de
causa: vel quia per mediastini membranulas potus lambitione quandam
à pulmonibus susceptus illuc sensim destillat, vt refrigerium cordi præ-
stet, immitesq; cor vt luti in maris balneo: quocirca humoris is in capsu-
la contentus nihil cum arterijs habet comercij. nec à iocinore arteriæ
ichorem suscipiunt, quoniam quæ ad hepar veniunt exiles sunt, vt hepatis

humorem pitiſſent potius, quam exſorbeant. ab interaneis nequeunt iſtos ſurgere ichores, quoniam fæculenta & craſſa eſt illuc hæreſcens cremoris ſubſtantia, vt ſubinde defecationem, attenuationemque exigat., priuſquam arterias penetret. è carnibus, vt prompta eſſet ſuctio, hæc tamen perpetua eſſe nequit, quoniam tempore valetudinis proſperæ carnes ſubſtantificis irrorantur ichoribus etiam ab arterijs emanantibus. restat igitur vt arteriæ per aſſiduam ſuctionem liquorem illum à liene ebibant, quum lien vt dictum eſt, ſit promptuarium aquoſitatum receptarum tum ab inſigni meſenterico trunco per ſpleneticum ramum: tum à ventriculo, alijſq; abdominis partibus per ſurculos hinc inde ductos. nam frigida cùm ſit lien temperie donatus exiguam proinde alimoniam expoſcat, quam ſuccorum vbertatem per tot, tamq; amplos ductus aſſumit, non totam in ſui alimoniam vertit, ſed ad alios vſus ſeruat. fictitium namq; prorſus eſt exiſtimare ſurculus quoſdam à ſplenetico ductos eiectioni inſeruire: quippe lien quod aſſumit non fæculentum, ſed tenue eſt, quum ab inteſtinis cremor in venas meſeraicas tranans omnem iam depoſuerit fæculentiam perinde ac faciunt ſucci per manicam traiecti. accedit quod venæ à ſplenetico ramo ductæ ventriculi ſupernam partem coronæ inſtar ambientes ſi tantum acidorum à liene in ventriculum deponerent, perpetuus in os acidus ſapor adeſſet, quod non niſi improſpere contingit valetudini. non ergo venæ illæ in ventriculum ſuccum euomunt, ſed potius ab eo ſurgunt, vt ea ſit ab acidis appetitionis excitatæ ratio, quod nempe ventriculi venæ tunc accida ſuctione hiantes famis ſenſionem excitant, quia ventriculus ſe deplet, quod melancholicis contingit, dum venæ iſtæ vltra modum ſugunt. ſugunt autem quia lien exinanitur ob ardorem. ardor enim facit, vt arteriæ quæ vbertim ſeſe per lienem diſpergunt, multum liquoris aſſumant, propterea accidit vt melancholici phlogoſim patientes veraces, & bibitores ſint, ſed quibus lien duriter intumit, à potu diſſentiones occurrunt, cihorumq; abominationes. ſic ergo à ſuctione naſcitur inanitas, & inde appetitionis ſenſio, quam amara & ſalſa quoq; inacuunt deterſione cruditatum primis hæreſcentium vijs.

11 De hæmorroica autem fluxione res ita ſe habet. haud vtiq; conſentaneum eſt, vt à ramo Gaſtro epiploide ſanguis deſcendat in hæmorroidales venas, tum quia huiuſce venæ maior pars fundum ventriculi cingit: tum quia exiles ſunt anaſtomaſes inter hanc & meſeraicam venam: inſuper non omnibus fument, reſeranturq; hæmorrhoides, ſed illis ſolum, quorum ſanguis in Porta iocinoris manens vitioſus eſt cùmq; inferior meſentericus truncus ampliſſimus ſit, humilioremq; meſenterij

ſedem

sedem detineat, potissimum in coli sinistram partem, ac rectum intestinum distribuat, & ad extremum deinceps podicem descendens venas hęmorrhoidales constituat; consentaneum in quam est, vt hæmorrhoidalis sanguis ab illo trunco exeat, & non à Gastroepiploide. ac licet fluxus hic tumidum lienem deprimat, consecutione id quadam nascitur, quia ab vno eodemq; trunco demitur ille humor, qui fouet, nutrit, & adauget lienis tumorem, quoties nempe illuc innaturalis accedit.

12 Est ergo genuinum lienis munus aquosum hinc inde allicere, vt illud postmodum in arterias (quæ illuc ideo multæ & prægrandes) immittat ad hoc opus præstandum eximium, vt nimirum immissus succus sua frigiditate arteriarum ardorem reprimat: tenuitate diluat nimium crassescentem sanguinem: acore tandem suo spiritibus stabilitatem impertiat. inde est, quod melancholici prudentius consulunt, & sunt ad risus hilares propensi, dum nempe assumpti liquores naturaliter se habent. prudenter in quam suis segerunt in negotijs, quia stabiles ab hoc succo spiritus redduntur. risus autem in hominibus accidit, ob eam quam cor subit expansionem, quæ animantibus omnibus communis, in hominibus singulare hoc risus opus exercet, quia peculiare est in his pericardium diaphragmati adiungi. acidus idcirco in arterijs humor intrusus, dum remorat à corde emanantes spiritus; facit, vt surgescentes sinus se expandant, & consecutione pericardium eleuent, ob quam elationem diaphragma se constringit, trahitq; exin superiores musculos, ridentisq; sic effigiem præstat. nam si Platoni credimus, vt dolor ab immoderatione, sic ab eadem voluptas. facit ergo, vt antiquitus proditum, ridere lien hac ipsa ratione, qua contingit etiam. vt risus in ore stultorum abundet, dum nempe stultitia est ab vbertate naturalis melancholiæ profecta: nam sunt melancholici, qui timent, merrent, & pallent, quia succus is innaturaliter se habet. quæ autem huic muneri supersunt aquositates, emulgentes arteriæ in renes deponunt, perinde ac faciunt venæ post vltimam succorum distributionem. Cœterum si ad sugendum non fuerint arteriæ pares, tunc viscus illud intumescens quicquid continet, aut in ventriculum euomit, eumq; nimio torquet acore: aut in omentum deponit, vt hydropem excitet. ast si vice aquei humoris lien crasso succo intumescat, tunc stabiliter dissensus in tumorem se eleuat, scorrhosamq; induit naturam, quæ mox in hydropem transit, dum nempe aqueus humor non amplius à liene sugitur, sed aut per epiploidem in omentum dilabitur, aut per cauam in carnosis partibus dispergitur, vt inter cutaneam hydropen creet. Præterea dum acidus humor nimiam moram in liene trahit, æstuasq; calore ferinam induit naturam, & exin-

de aut

de aut atrabilaria tormina occurrunt, seu phanatica deliramenta, prout is humor seu intestina seu arterias inuaserit. Et hæc de lienis œconomia non inutilia fortassis, si æquo perpendantur animo.

13 De Cerebro hæc consideranda occurrunt, à ventriculo alimoniam vaporosam suscipere, quam in sanguinem suis partibus transferunt: consequens ulterius non aliunde ipsi per vasa naturaliter rapidi accedere præter vitales spiritus à corde per arterias immissos. Sit autem in illis nimium speculationum sordium hoc: quam coctionem ventriculus facit, liquatio est. vt enim in vnum succum solida abeant cibaria, oportet liquescant, & hoc totum naturalis calor facit, dum per fermentum vnit, & liquat, per suum autem corpus elixationem edit, quæ vna ex speciebus coctionum est. Ceterum quum pinguia, & oleosa, vt proditum ab Arist. 4. Meteor. crassationem, & attenuationem renuant, elixationem hanc quoque respuunt; & inde accidit, vt in omni elixatione pingue, & oleosum innatet, seu euaporet: compertum autem, quod dum cibaria in ventriculo coquuntur, euaporet quid: pingue autem & oleosum aliquid perpetuò in ipsis inest. ergo quum istud elixationem respuat maiori saltem ex parte in vaporationem diuci consentaneum: idq; chimicum opus palàm demonstrat. per illud enim pinguia, oleosa, & tenuissima sublimius elata vna cum aquea vaporatione densantur. Efferuntur itaque vapores isti in caput, vbi coacti in pituitam abeunt: talis etenim est huiusce humoris conditio, vt licet crassitiem habeat, liquoribus super natet, sublimemq; suum positum seruat, quia suppremi ventris peculiare est alimentum, nutrit præterea, & reliqua membra, quia humor est semicoctus per vlteriorem naturæ actionem promptè in optimum alimentum transiens. quæ enim vaporatione efferuntur tenuissima & purissima sunt: tota autem deinceps in excrementum duci haud consonum.

14 Porrò aliquid ex his quæ ingeruntur in caput efferri, ostendunt ea, quæ suapte natura caput feriunt. nam protinus ac assumpta, membrum illud grauant, distendunt, cruciant, ac in soporem homines ducunt, seu recreant. Insuper constat, quod pituitosa ingesta statim palato adhærent, & caput simili humore replent: id non autem tam promptum haud esset, si per multas variasq; ambages ducta caput postremò inuaderent. Illud quoq; compertum, quod dum grauatur, seu incalescit caput, aluus comprimitur, quia nempe magna cremoris pars tunc à ventriculo in cerebrum euocatur, & inde fluxiones vberes nascuntur omnium quandoq; recrementorum vitijs conspurcatæ. Vlterius non est videndi, quam tam ratione tantum pituitosorum capiti obuicti, nisi ventriculus vbertatem hanc suppeditet per euaporationem. nam si sanguis ipse tantam molem

in caput deferret; venæ quoq; partium inferarum essent pituita distentæ. egressa enim è iecinore vna cum sanguine pituita per ramum cauæ descendentem deorsum vergeret, sursumq; elata cor ipsum præmeret, & iugulares venas sua crassitia oppleret: obseruatum tamen non semel purissimum quandoq; educi sanguinem, dum solita cerebri emunctoria multum pituitæ promunt. nec ad cerebri recurrendum discrasia: quoniã talem esse nequit, vt optimum venarum sanguinem in tam crassum, & vberem recrementum ducat, ac quod prius integrè concoctum fuerat, in crudiorem transformet. Sed esto, è iecinore in caput is humor se transponat: profectò ductus per quos effertur, iugulares erunt venæ, quæ insignes trunco cauæ ascendenti sese adaptant. harum itaque constructionem perpendamus, vt num id contingere possit, patescat ex [illegible] 15. Iugulares itaq; venæ in collo ductæ amplissimas illic habent valuulas, quæ sanguini descendenti aditum præbent, ascendenti obstant: & hoc mirabile certè est naturæ arcanum, ad quod antiquorum nonnulli fortasse respicientes autumarunt à cerebro venas exoriri, sanguinemq; illuc elaborari succum, vt is in partis prius alimoniam cedat, mox in subsidium cordis, partiumq; aliarum deorsum properet: valuulæ enim omnium venarum talem constructionem habent, vt cor versus aditum præbeant, supernorum quidem vasorum deorsum; infernorum vero sursum; & hæc est ratio cur è venis cephalicis eductus sanguis protinus detrahat capitis plenitudinem, systrophasq; soluat, estque illorum deridicula cautio cephalicas venas aperire vesantium, dum corpus vniuersum plenitudine tumet, ne inquiunt facta sursum attractione caput impensius grauetur. quippe valiculæ iam dictæ appellenti sanguini obstant, dilabentibus autem fluxionibus aditum præbent. hinc est quod Hipp. morborum caput affligentium, ac phlebotomiam optantium curationem iniens venas peculiares capitis referendas monuit; voluitq; vt dum venæ distentæ sanguinem in cerebrum super euomunt, per inflictum fronti vulnus pars distenta respiret; & hoc non alia certè ratione, nisi quia venæ capitis non ab infin is plenitudinem sumunt per venas, sed benè eam consuetis ordinibus alijs impertiunt. Lib. enim de oss. nat. & de Loc. in homi. variæ leguntur dispersiones venarum, per quas depluentes fluxiones corpora multiformiter offendunt. nec edepol tam promptè, tamq; præcipiti cursu humores in subditas partes à capite descenderet, nisi consuetus esset hic sanguinis descensus nullis obstaculis obuiantibus. non descendit autem præcipiti cursu, dum naturaliter se habet, quia suapte natura vaporis sub forma elatus leuitatem seruat; non descendit idcirco præcipitanter, nisi violentum quid occurrat. descendit ergo sen-

sim per sinus, seu trahitur cordis aliarumuè partium virtute; sintque per Hipp. venæ hac ratione distributæ. truncus cauæ ad superas delatus, effertur ad gutturis vsq; gulæq; medium, & deinceps se per humeros & brachia dispergat: in gutture autem obuiant descendentes iugulares à capite, factaq; inibi cum caua vnione succus qui procumbit à cerebro, partim se per ipsam cauam dispergit: partim per venam sine pari, perque alios sinus à ceruice ductos in subdita membra dilabitur. & hæc mira est capitis ac reliquorum membrorum consensio, acciditque exin, vt dum cerebrum calore liquescit, bonum vbertim effluat, fiatque caput imbecile, dum seminalia vasa indebitè humorem profundunt: pituitosis quin etiam morbis opem fert coitus, quia capitis plenitudinem imminuit.

16 Vt ergo mesenterij radices ab infimo ventre alimentosum succum ebibunt, quem mox in cauam transponunt: ita quæ se per internas capitis venæ dispergunt tenuissimos, pinguesq; iam densatos vapores sugunt, eumq; in pituitosum vertunt sanguinem, quem post alitionem internarum partium in conspicuos iugulares truncos colligunt, vt is deinceps tum per externas capitis, tum per subditas partes se dispergat. inde est, quod venæ capitis dissectæ parum quid cruoris emittunt, (nisi & arteriæ insimul, maioresq; sint adaperti sinus) tum quia internæ, mollesq; cerebri partes, & externæ capitis excarnes exiguo substentantur alimento: tum quia istud partis conditione prorsus perfrigeratum coalescerct, ni præstò arteriæ quamplurimæ suo essent calore. nec est, vt sanguinis vbertatem arguas ex larga quandoq, profluente hæmorrhogia, quæ & propias capitis, & inferarum quoque partium soluit passiones: quoniam è narium venis effluens sanguis, parcior est, quam si ex aliqua inferarum partium vena profluxisset. metastases autem quæ in caput efferuntur, per arterias potissimum irrepunt, quæ nullis interruptæ vaticulis aditum quoquouersum præbent, insignis autem arteriæ truncus in cerebri se insinuat corpus, dispergitur per omnes sinus, & in nares descendit.

17 Sed vt rem hanc plenius sic se habere ostendamus, operc precium est paululum structuram vasorum ad cerebrum spectantium non lippis sed expeditis oculis perlustrare, quoniam inde fortassis veritas elucescet. In crassa seu dura cerebri mēbrana duplex canalium se exhibet genus, quorum alterum excipit arterias se se per membranæ corpus dispergientes. alterum genus canalium insigne ac conspicuum sanguine repletum sumet; & perinde ac si magnus venæ truncus esset, quamplurimos, & pergrandes surculos profert se se partim in substantiam cerebri diffundentes:

tes:

tes: partim extra caluariam ducti externis mox se adaptant iugularibus. istud canalium genus sinus quosdam efformat, qui duplici membrana tecti ventriculorum instar sanguinem continent, eumq; per riuulos distribuunt. horum sinuum quartus dictus ab humiliori cerebri sede, (vbi & reliqui sinus occurrunt) postquam insignes hinc inde emissit propagines, porrigitur tandem sub fornice in amplum vas venosus, à quo ducta propago plexum coroidem vnà cum arteriarum ramulis constituit. iacet autem plexus hic extensus ad priores ventriculos contextus ex innumeris glandulis, & membranulis latiusculis, & oblongis, ac ex ramulis exiguis venarum, & arteriarum, vt is adamusim mesenterium repræsentet: imo data proportione corpus istud magis glandulosum est, & implexum, quàm sit mesenterium. ab altera autem harum glandularum parte secundum totam longitudinem vasculum quoddam appensum iacet crassiusculum humore excrementitio plenum, quod intestinum mesenterio annexum refert, per quod vasa angustissima feruntur. In meditulio quin etiam cerebri corpus visitur gibbosum, & ventriculis instratum, leue, æquale, & candidius, sed durius, quàm sit reliqua cerebri medulla, Tylloides hinc & callosum vocatum: ad cuius latera iacent sinus vtrinq; qui & coroidem plexum constituunt. medulla autem cerebri, quæ aliàs leuis, & candida nullibi sanguineo succo irrorata illic, vt dura est; Sic compressa stillat cruorem, quia nempe ad ipsos ventriculos exiguæ spectant venæ à plexu coroide ductæ.

18 Ex hac cerebri sic conspecta structura, illud vt fortasse verissimum assumamus, quod elati vapores cerebro obuiantes simulasq; ducti sunt per palati foramina in anteriores cerebri ventriculos se se impingunt in illud corpus callosum, vt exin in tenuem humorem fluant, quem plexus coroidis recipit, eumq; vitalium spirituum ope in sanguinem efformat. qui quidem sanguis, postquam pituitam per illud vas ipsa refertum recrementosam seposuit; colligitur totus in insigne illud venosum corpus, quod postquam & alias propagines, & sinum ad falcem spectantem immisit; in Herophilano torculari sese alijs sinubus adiungit, quorum insignis à ceruice in frontem per duram membranam procedit: alter verò deorsum ad ceruicem venit, & iugularibus internis tam pertinaciter se adiungit, vt vnum vas appareat ijsdem contextum membranis, hac sola distinctione, quod sinus duræ membranæ amplum est, & duplici membrana tectum: iugularis autem vena arctatur quam maxime vsque quo ad eam peruenit diuisionem, vbi alter iugularis ramus internus nascitur ad anteriora cerebri spectans. reliqui sinus à ceruice ducti totum caput internè sanguine irrorant: nam ab elatiori sinuum parte exeunt insignes

ſignes propagines à torculari quidem verſus frontem ſurſum ſpectantes; verſus autem ceruicem deorſum. in iſtis autem ſinubus cumulatim ſanguis exundat, qui à iugularibus in hos immitti haud conſentaneum. compertum namq; quod venarum ſurculi, quo magis à trunco recedunt, arctantur, & in exiles ramos abeunt. contrarium autem viſitur in ramo hoc iugulari, qui intra caluariam ſe porrigit in ampliſſimum ſinum ſe in alios inſignes diducentem. nec eſt vt dicamus iugularem venam ſanguinem fundere in ſinus tamquam in alienum vas. nam vt ſuperius dictum, tam pertinaciter iugularis truncus ſinu adheret, vt nulla ratione abiungi poſſit: quocirca vaſa hæc non ſolo contacta vnitatem faciunt; ſed vnum continuum vas eſt à ſinu ſe in iugularem coarctans tum quo ad amplitudinem, tum quo ad tunicarum duplicationem, perinde ac faciunt arteriæ, dum in exiles ramos abeunt: perinde etiam vt facit truncus cauæ ſe à dextero cordis ſinu diſiungens. conſentaneum itaque eſt, vt iugularis vena ab hoc ſinu emergat, mox cauæ ſe adiungat. & quia ſinus ampliores ſunt ipſis iugularibus venis, conſonum quoq; ſanguinem à ſinibus recipiant non in ipſos euomant, potiſſimum quum valuulæ obſtent huic immiſioni.

19 Ceterum quia ſanguis in ſinibus contentus pituitoſus ſaupte natura eſt, & ipſi ſinus ab arteriarum abſunt comercio, prouiſum à natura eſt, vt fluxibilitatem, & calorem recipiat ab arteria iugulari interna, quæ ramum immittit in ſinus emouentem ſpirituoſum ſanguinem. Plexus quoq; coroides intexitur nedum ex propaginibus quarti ſinus, ſed ex arterijs ſumptis à trunco ſolitariè in anteriora cerebri ducto, qui inſignem quoq; mittit propaginem ad interna narium, vt per illud vas profluant hæmorrhagiæ quæ per factam metaſtaſim inferas partes deplent, exonerant quoq; quod ſanguinis à ſinuum fonte in arterioſum vas ſe inſinuat. hinc hæmorrhagijs plerumq; anteuenientes tum vertigines ob inordinata ſanguinis per ſinus motionem: tum ceruicis aggrauationes, dum ſanguinis fons copia diſtenditur, & grauatur. tum etiam mentis aberrationes, quia ſpiritus ſe ſe volutantes ardore æſtuant, & inæquales fiunt. nam ad narium intima præter has inſignes arterias ſolùm exilia veniunt vaſa à dura membrana ducta, quæ dum vnguibus, alioue referantur irritamento parum quid cruoris emittunt. à ſinuum etiam propaginibus per ſuturas & alia foramina caluariæ exeuntibus emergunt externæ iugulares, alijq; oboriuntur ſurculi, qui à ceruice deorſum per ſpinam inſubditas partes ſe diffundunt, faciuntque miram capitis cum quibuſdam partibus conſenſionem, vt diligentiores Anathomici obſeruarunt, per ea quæ ab Hipp. lib. de off. nat. & de loc. in hom. ſcripta leguntur.

20 Aſt

20 At non omnes elati vapores abeunt in cruorem recrementa eiecta; sed horum pars purior in intimiores se insinuat concamerationes, sonorumq; aerem procreat, & purissimum oculorum humorem nutrit. quippe singularis est neruorum opticorum constructio, vt hi cauum quid habeant, per quod purissimus liquor tramat, qui & nutrit, & perspicuitatem seruat, quum sint internæ oculorum partes venis & arterijs prorsus destitutæ. hinc est, quod si isti obturentur ductus, perit visio, quia non amplius oculo perspicuus suppeditatur humor, impurusq; is redditus visionem extemporaneè aut stabiliter obtenebrat: è contra si vltra perspicuitatem crassitiem quoq; habeat, vt firmet susceptos luminis radios oculus tunc lucet in tenebris, quod Lampydibus occurrit, quarum sub cauda detentus humor vltra nitorem crassitiem habet. sic oculi quorundam serpentum noctu scintillant, & carbunculus gemma in tenebris lucet, quia cuncta hæc solidissima sed perspicua sunt. contrarium accidit, si perspicuus hic humor tenuis fuerit, sintq; eum continentes membranæ porositatibus perviæ. nam tunc non immanet lucis fulgor, debilemq; subinde visionem reddit, nisi specillis dilabentem fulgorem detinentibus obuiam eamus. hæc enim est causa, cur aliquibus à somno expergectis obiecta in tenebris visibilia occurrant, quia somni nempe tempore perspicuus oculorum humor crassitiem nactus luminis detinet fulgorem tenebris obuolutum. sed hæc obiter, ad propositum.

21 Quod autem suapte vi cerebrum suas perficiat coctiones, præter quam quod id partibus singulis cordis interueniente virtute commune est; peculiariter tamen istud in cerebro fieri suadent vberes fluxiones, quæ vt cumulatim defluunt, dum viget in cerebro crudor; sic desistunt coctione in ipso cerebro facta. quumq; id recrementoso, crudoque humori cerebri vi contingat, id promptius benigno accidat succo consentaneum est, qui vaporis sub forma assumptus facilem coctionem recipit, & in partis se transformat substantiam: pituitosq; namq; tenuesque sunt capitis partes intimæ, & quæ deforis sunt, pituitæ effigiem & temperiem longè à cæteris semotam repræsentant. hinc est, quod iucundis vaporibus aliquandiu nutriri datum, dum quod exhalat in cerebro susceptum vtilem succum gignit, qui & cerebri partes recreat, & in subditum cor per vasa quid promptissimè demandat. Sic fit, vt in grauissimis morbis concidat facies, pereantq; sensus, licet caput læsionem vllam persentiat, quoniam totum, quod alimentosum est, in subsidium cordis singula membra immittunt: alibili proinde partes reliquæ succo destitutæ concidunt, ac se deprimunt.

22 Sanguis ergo è iocinore eductus quia ponderosus, totus in infernis partes

nis partes procumberet, ni à natura vasiculis esset prouisum cursum remorantibus, per quas sensim distillat, vt per illam moram caloris à coniugatis arterijs emantis opus recipiat: quod autem cruoris ad superas tendit, effertur tractione, quam facit cordis motus sanguinem eleuans, perinde ac faciunt syphones. quocirca si per iugulares venas in cerebrum cruor se transferret, necessarium vtiq; esset, vt vel nullæ valuulæ cursum remorarent; vel aditum sanguini ascendenti præberent. (sic enim factum vt in trunco cauæ ascendenti nullæ sint valuulæ) hic autem fieri nequit ascensus, tum quia tractio vlla à cerebro fit naturaliter se habente: tum quia valuulæ obstant. non igitur caput per venas ab inferis alimentosum succum recipit, sed potius hunc versus cor ad exigentiam emandat, innaturaliterq; se habens multas facit depluitiones non sine membrorum excipientium incommodo. hæc de cerebro, nunc cordis speculemur munia.

23 Cor non voluntatis arbitrio, sed ipsa cogente natura nunquam ab assiduis interquiescit motionibus ad vitalitatis nempe auræ perennitatem. nam vitales spiritus ea assidua motione longè lateq; ducuntur ad ea munia præstanda, quæ instinctu, & voluntate fiunt. vna quippe & eadem anima diuersas instrumentorum variegantia operationes obiens vnum ductorem habet spiritum, qui & instinctu corpus regit, & voluntatis nutu diuersa promit opera. quumq; à corde exeant hi spiritus cunctarum tribuentes incoamentum motionum; consentaneum idcirco, vt in ipso corde vitalis resideat facultas, quæ temonis instar nauigium ducit, facitq; vt cor in sui constructione musculum repræsentet firmissima vilorum contextione donatum, vt hanc assiduam, & irrequietam substineat motionem. Ast quia musculorum opus præcipuum ipsa est contractio, qua membra voluntatis nutu ducuntur: omnis autem contractio fit versus eam partem, qua musculus validius se adiungit: miraq; obseruatione constat, quod musculi fermè omnes membra versus cor trahunt: partium namq; superarum musculi trahunt deorsum; inferarum vero sursum; erit propterea cordis actio præcipua ea, qua à cuspide in basim se contrahit: altera dum à basi decidit in cuspidem, erit potius quies, quam vera actio. hoc enim ipsum & reliquis accidit musculis, vt dum contractionis opus inter quiescit, vna cum interquiescente musculo membrum decidat. motionis autem quæ fit in corde causa spirituosi sanguinis est impulsio, cui ex necessitate famulatur susceptio, ac dum per suam contractionem cor impellit, arteriæ spirituoso sanguine distentæ pulsant; estq; motus vnus cordis, & arteriarum. nam dum ad basim se contrahit, eius dilatata latera pectus feriunt, sinus arctantur, & arteriæ pulsant;

contrario tamen euentu. quippe cor quia pulsat, depletur: arteriæ vero quia replentur pulsant; idq; naturæ exigit ordo. nam reijci in suis receptaculis spirituosus debuerat sanguis: hoc autem fieri consentaneum, dum cor valioriorem nixum facit, qui quidem maior est, dum se contrahit, quam dum decidit; ergo ipso contracto corde vasa replentur: contrahitur vero dum versus basim corrugatur; ergo angustiores tunc rediti sinus contentum in arterias reponunt. mirum autem est naturæ artificium: quippe vas magnum à dextero sinu in pulmones sanguinem deferens arteriosum fabrefecit, ne se discindat. è contra vas in sinistrum cauum humorem è pulmonibus deferens, venosum est, quia nil à corde sumit, ideoq; nec pulsat, quemadmodum facit arteriosa vena. in quem autem vsum cor sanguinem sumat, dignum est inquisitione.

24 Nutritionis opus quiete, aut saltem exili motione locali perficitur. sic enim alibilis succus eam mutationem subit, qua aptus fit, vt in partis substantiam degeneret. ergo quia sanguis in cordis sinubus contentus in inquieto motu est, nutrimentum cordi vllo pacto præbere potest. hinc à trunco cauæ coronaria fuit educta vena, qua cordis corpus totum tegitur, vt sanguis ab assidua ebulitione sepositus nutritionis opus integrè adimpleat. quia ergo sinus non faciunt ad cordis nutritionem, ideo susceptum cruorem totum in tutellam omnium membrorum emittunt cordis impulsione. facultas namq; princeps spiritus ministratores habet, qui per arterias in minimas etiam particulas delati vitalem calorem impertiunt, membraq; omnia ad sua obeunda munia disponunt, & impellunt. hinc est, quod per vniuersum corpus dispersæ visuntur arteriæ, ac ex earum peculiari quadam interceptione membra aliqua vitæ operibus destituuntur. Quod enim fieri obstructis neruis Galeno placuit, nos arterijs interceptis vna cum Hipp. tribuimus, quia nerui non aliter ad motionem conducunt, quam faciant vincientes funes. his enim tanquam instrumentis vsa motrix facultas sese à corde per arterias in vniuersum corpus diffundens totam corporis machinam eleuat, deprimit, variéq; circumaducit, vt sunt ad motionem membra disposita. trahunt ergo nerui, qui musculi à spiritibus in actionem impelluntur, ex quorum spirituum per arterias meanticum interceptione motus perit, imminuitur, seu deprauatur vllo absq; dolore, vt in Apoplexia, paraplegia, Epilepsia, alijsue similibus affectionibus contingit. quoties autem motus dolorosè affligitur, tunc aut musculi corpus totum, aut nerui resiccatione seu humiditate nimia distenti labem recipiunt; violenter subinde suam versus originem ducti cruciatum adferunt. Sic ergo à corde emanantes spiritus vitæ, ministeria adimplent, ad quorum generationem, diffusionemq; cor per-

C petuò

petuò attendit, quia si tantillum horum interquiesceret defluxum animal periret. dignum ergo inquisitione, quænam effetrix sit spirituum causa, & quanam hi ratióne formentur.

25 Effetrix spirituum causa cordis est facultas ei à parentum seminibus impertita, dum formatrix vis præcipuam in illud viscus sedem stabiliuit, vt per irrequietam agitationem optimum in se trahat succum, & eum in spiritus efformet. non enim cor mouetur, quia sanguine se repleat; sed repletur, quia mouetur à facultate ipsi à natura indita, quæ suam vim spirituosò quoque sanguini impertit, vt illud ipsum motionis opus arterijs etiam commune sit. materialis autem spirituum causa purissimus est cruor, qui tenuior ac calidior redditus per impulsionem arterias distendit. Sumit autem cor cruorem hunc in dextero sinu à caua vena, quo quidem cruore ei quoq; adnata auricula tumet: ast sanguis is assumptus non protinus spirituosam induit naturam, sed maiori elaboratione indigus à dextero sinu in sinistrum transponitur, vt deinceps per aortam in vniuersum corpus se se diffundat.

26 Cęterum quinam sint illi ductus, per quos à dextero in sinistrum sinum venit sanguis, controuertitur adhuc. Alijs namq; visum, vt per párietem intersecantem sinus cęcis ductibus peruium tramet. Alijs vt à liene cor arteriarum ope sanguinem hunc recipiat. Alij canalem quendam excogitarunt è caua prope coronoriam in arteriam venosam ductum. Alijs demum placuit, vt à dextero sinu per venam arteriosam sanguis è caua susceptus in pulmones se transferat, & exin per venosam arteriam demum in sinistrum sinum descendat, vt nempe per hanc circumlationem pulsificam vim assumat, quam postmodum arterijs omnibus ab aorta distributis impertit. quod postremum assertum sumimus vt verissimum, quia compertissimus est ille iter, nec à naturali cordis constructione aborret. quippe in dextero sinu suscepta, & per arteriosam venam pulmonibus impertita sanguinis copia maior vtiq; est, quam pulmones exigant in nutritionem: amplum enim est vas assiduè distentum, & ipsa pulmonum substantia rara, assiduisq; citata motionibus paucum subinde nutrimenti indiga, istud à sanguine recipit contento in exiguis venulis, quum, vt iam dictum, ipsa nutritio non motu sed quiete perficitur. quicquid ergo exuberat sanguinis oportet, vt aliò se distribuat. obseruatione autem constat quod exiguæ venosæ arteriæ propagines anastomasim faciunt cum propaginibus ductis per pulmonum corpora è vena arteriosa; suntq; ramuscula illa venosæ arteriæ tenuissimo cruore repleta, quem vas illud à corde sumere nequit, quia valuulæ propè cor existentes sanguinis è sinistro sinu in illud vas transitum impediunt. ergo

non

non nisi per illas anastomases arteria venosa cruorem recipit à vena arteriosa; perinde ac faciunt in iocinoris viscere cauæ, & portæ radices, & in liene splenecticus truncus cum arterijs. facit autem hoc natura necessitate impulsa, vt vno nempe eodemque opere & pulmones nutriat, & sanguini spirituosam donet naturam, dum ei purissimum aerem adiungit. quum igitur circumducatur sic per pulmones cordis cruor, accidit vt vitalitati obsit quam maxime pulmonum vitiositas, quod ab Hipp. sub obscuris verbis proditum, dum 1. de Diet. tradidit, quod sicut se habent pulmones tardior seu promptior fit cordis circuitus, & exin eius munia tardius seu promptius se exerunt; monuitq; vt stolidi, & insensati curentur pulmonum resiccatione. Sic est, vt mens à peripneumonia per quam facilè turbetur non itidem à pleuritide solitariè sumpta: quamquam enim succingens membrana parum sit à corde abiuncta, quia tamen non per ea, vt per pulmones transeunt cordis vasa, ideo à peripneumonia mens turbatur, turbatioque hæc pleuriticis superaccedens, pleuritidis in peripneumonicam transitum demonstrat, vt proditum ab Hipp. 2. de morbis.

27 Vt autem firmius hic constabilitus sit transitus, cordis machinamenta, dum fętus adhuc in materno sinu est; oculis perlustremus. res autem ita se habet. quatuor cordis vasa in adultis dissеparata in fętu hoc ordine se adiungunt. vena caua cum sinistri ventriculi venosa arteria, & vena arteriosa dextri ventriculi cum aorta se componunt. priusquam enim caua dextero se insinuet ventriculo statim ac coronarium surculum protulit, tam arctè venosæ arteriæ se adaptat, vt vnum fermè appareat vas. in ea autem coniunctione ouale reperitur foramen satis amplum, cui assidet membrana tenuis dura pellucida, & foramine maior, quæ aditum sanguini à caua in venosam arteriam sese effundenti præbet, regressui autem in cauam obstat. istud foramen in adultis coalescit, in siccis corporibus ocyus, tardius in humidioribus. Altera vnio venæ arteriosæ cum aorta fit per canalem conspicuæ longitudinis, qui ab arteriosa vena, vbi in duos ramos hinc inde pulmones petentes finditur, obliquè se transfert in eam aortę regionem vbi neruus sinister sexti paris circumuoluitur, & recurrentem constituit. canalis hic nullis interceptus est valuulis, sed obliquè procedit, & in adultis tempore tabescit, & resiccatur prorsus. munus certè aliquod naturæ hoc machinamentum adimplet. constat autem, quod in fętu pulmones humiditatum copia tumescentes interquiescunt, seu exiliter se expandunt, quocirca tam promptus esse nequit transitus sanguinis per exiguos vasculorum ramulos pulmonum corpora pererrantium. fętus insuper quia purissimo è materno sinu suscepto san-

guine nutritur cordi exiguam motionem præbet. quippe ſanguis à viuifico calore fotus vndiq; ſe diffundit: neceſſitate autem coacta natura è caua per inſignem illam anaſtomaſim in arterioſam venam nonnihil ſanguinis immittit, vt hic mox in ſinu leuo ſuſceptus ſpirituoſam induat conſiſtentiam ſe deinceps in vniuerſum corpus per aortam diffuſurus. at quia is copia exundare debuit: (inde enim fętus coaleſcere, nutriri, & incrementum capi debuerat) hanc autem vbertatem nequeat ſiniſter ſuppeditare ventriculus, canalis ille ſupplet, per quem ſanguis à caua in ſiniſtro ſinu, mox per arterioſam venam pulmonibus impertitus cumulatim in aortam ſe inſinuat, amboq; ſinus in vnius operis machinamentum conſpirant. quippe ſanguis ſuſceptus è materno vtero ſpirituoſus ac tenuiſſimus illis non eſt circumlationibus indigus, quibus ſubiacet, dum ex impuris aſſumitur cibarijs. & hæc eſt illa neceſſitas, qua natura coacta illas vaſorum fabrefecit adiunctiones, & non quam ſomniarunt alij exiſtimantes totum illud opus in ſubſidium pulmonum tendere, cùm rationabilius ſit compenſari ſic deficiens ordo, quem defectum præbent tum pulmonum grauitas, tum motus cordis imbecillitas.

28 Sic ergo de tranſitu ſanguinis à dextero in ſiniſtrum ſinum aliorum corruunt opinata. abſonum namque vt per ductus quos illi inſepti denſa & compacta carne fingent, hunc ſanguinis fieri tranſitum. quippe exigua eſſet ſanguinis pertranſeuntis copia non par gignendis ſpiritibus. præterea quum nulla in illis cęcis ductibus interueniant obſtacula, non minus à dextero in ſiniſtrum, quàm à ſiniſtro in dexterum ſanguis mearet, quam autem viam excogitauit Botalus, non in omnibus peræquè occurrit. à Liene verò arteriæ aquoſum, acidumque ſuccum recipiunt., & per improſperam valetudinem prauum quid etiam iſthinc cordi obuiat, quod & ſpiritus conculcat, & cor ipſum opprimens periculoſas paſſiones edit. obſeruatum quippe Epilepticum quemdam priuſquam in morbum rueret rugitum in ſiniſtro præcordio, & palpitationem exhibuiſſe: mox in riſum, inconſuetamq; hillaritatem ductum, deinceps calamitosè decidebat. acidum enim à liene ſpiritibus obuians, dum cor expandit, iucunditatem creat: at ſi prauum quid deferat, deinceps bellum indicit, & internectionem molitur, vt in prauitatem ſe habuerit.

29 Sed cur ſanguis tum venarum, tum arteriarum rubet, cum ex albo cremore aſſumptus ſit? id enim vlteriori fieri coctione non eſt conſentaneum. coctus enim quilibet humor, & attenuatus candidius nitet, & membra ſingula detracto ſanguine albida ſunt. Dicamus nos colorari corpus omne ammixtione, ſubtractione, aut propriæ ſubſtantiæ immutatione. humanum etenim corpus flaueſcit ammixtione flauæ bilis ſe

per

per corporis ambitum diffundentis. pallorem seu liuorem contrahit, dum spiritus ad interna recurrunt. nigrescit demum pars aliqua si in fętorem tendat. Similiter ergo sanguis istis rubet de causis. ast non retractione coloris, quoniam rubor medius est color ad nigredinem tendens, quem candor nequit sic obruere, vt postmodum per huius absentiam in aperto prodeat. altero igitur duorum modorum succus alibilis colorem accipit, ammixtione nempe purpurei coloris, seu propriæ substantiæ immutatione. Cœterum si rem altius sumamus, quum ex alba seminis corpulentia animantium corpora formentur, & hæc ipsa priusquam è materno vtero sanguinem sugant, sic delineantur, vt cordis viscus rubore suffusum exhibeant; profectò colorem illum proferunt hæc semina non ammixtione materni sanguinis, sed ob alterationem eorundem seminum, quæ nulla ex speciebus coctionis fit. nam per vlteriorem coctionem sanguis in albam partium substantiam fertur: sanies transformantur in pus: lac, & albidum semen donant rubicundi latices; idcirco, quæ tunc semini interuenit ad ruborem mutatio non perficitur coctione, quia hac nitidius albescit. quæ nam igitur mutatio est, quæ semini talem colorem tribuit? certè vligo est, qua humor omnis rubescit, potissimum si antea candore nitebat. id compertum in ipso semine, qui si diutius suis stagnauerit in vasis vligine quadantenus rubet, perinde ac faciunt reliqui stagnantes liquores. hanc autem vliginem in materno quoq; vtero contrahere debet semen, quoniam ad cuius gignitionem perpetuò anteuenit corruptio, per quam semen prolificam suam vim exerit. Sed quia corpus est diuersarum partium, non totum in simul putrescit, sed eius tenuior, calidiorq; pars labem hanc prius promit, à qua cor viscus nobilissimum, animorumq; receptaculum constituitur. quippe est hæc prima delineata particula, quæ ruborem exhibet susceptum ab ea seminis vligine, quæ prius in tenuissima per se exhibuit substantia. & hoc naturæ exigebat ordo, vt quemadmodum ab vno fonte in animantibus iam perfectis vitalis facultas sanguineis deferentibus spiritibus emanat; in corporum quoq; ex seminibus constructione formatrix facultas debuit se à corde proferre, & vitalium spirituum penicillo partes delineare quocirca prius à semine vitales promanant spiritus vligine assumpti, qui membra in semine latitantia proferunt, eaq; animi virtute distinguunt. rubent ergo formatores spiritus isti suapte natura, quia à tenuissima sunt succorum vligine assumpti, quæ & ipsa calorem exhibet, vt faciunt reliqua, quæ in fętorem abeunt. istis deinceps spiritibus vniuersum corpus rubet; si prompte à corde hi emandentur in membra: vt è contra liuet, palletq; si spiritus defecerint paupertate seu retractione. ac quod carnosis parti-

bus; promptius alimentosis contingit humoribus, qui purpureum colorem contrahunt ammixtione horum spirituum. simulatque enim albidus alimentorum cremor venit in meseraicas venas promptę sunt arterię, quæ spirituosum sanguinem in venas transfundunt, vt caloris ope venæ ipsæ per exilia oscula crassum, frigidumque alioquin succum alliciant, & fugant, rubescentemque colorem, & fluxibilitatem succus ipse recipiet. Experientia namque compertum, quod tubuli calore fosi humorem sublimius ducunt, quem demittunt deficiente fotu. quod ipsum meseraicarum suctioni contingit, pereunte si pereat arteriarum calor, & inde hepaticus oboritur fluor, si nimirum venæ cremorem fugant, sed ob caloris imbecillitatem eum ad cauam vsque ducere nequeant. decidit namque humor diluta rubedine imbutus, quia exiguum quid spirituum ab imbecillis arterijs tunc assumpserat; spirituosus etenim sanguis est, qui tanquam præcipuum, & adæquatum animæ instrumentum vitæ munia adimplet, & cunctarum operationum author, seu executor est. Vt ergo ab istis spiritibus in meseraicas venas susceptis quadantenus rubet cremor, sic & in alijs venis à caua ductis intensius rubet, tum quia lien aquosum iam se posuit: tum quia cumulatior ab arterijs in cauam est spirituosi sanguinis transitus: idq; ex artificiosa naturæ machinatione palam dignoscitur. iungitur enim vbiq; amicabili nexu venis arteria, & in illis venis, quæ à caua prodeunt, valuulę se offerunt, quæ obstant ne sanguis suopte pondere subsideat. sic enim per eam moram venarum succus calorem ab arterijs recipit, cuius ope is ad destinatas partes deinceps se diffundit. quippe sanguis suapte natura, vt proditum ab Hipp. lib. de cord. alget, calorem, & flux bilitatem maximam recipit à spiritibus. quod autem à dicta vligine calorem sanguis recipiat sub obscuris verbis proditum ab Hippoc. lib. de Aliment. dum saniem esse voluit venarum alimentum, ac si cruor saniei naturam habeat, quia nempe à seminis vligine suam consistentiam sumpserat, & in hanc subinde etiam in venis degenerat, si stagnet.

30 Sed altera non minus nobilis in hoc cordis munere se offert speculatio. quantum nempe sanguinis qualibet pulsatione cor in sinubus recipiat, & è sinubus emittat: controuertitur enim, & extat doctissimi Herueij ingeniosum excogitatum, quo astruere nititur assiduam sanguinis circumlationem ab arterijs in venas adesse, & ab istis demum per pulmones in cordis vasa, vt hac assidua motione sanguis totus per cordis sinus non bis, terue, sed centies & amplius in diem duci putauerit, ad quam adstruendam positionem ipse Herueius ductus est propter insignem eam sanguinis quantitatem, quam singula pulsatione cor emitti imaginatus est. Cęterum quoniam excogitatum hoc totam nostram de Crisibus

bus machinam funditus euertit, hæc pauca in Eximium Virum pro veritatis indagine liceat nobis proferre non iniucunda fortassis, nec inutilia.

31 Est autem primum Herueij assertum, continuè ac continenter sanguinem è caua in arterias tanta copia pulsu cordis imitti, vt cibaria assumpta eam suppeditare nequeant. ad quam positionem adstruendam duo assumit. vnum est, quod sinus sinister expansus, ac repletus eam sanguinis quantitatem continet, quæ in hominum cadaueribus duas, aut tres vncias non excedit. Alterum: contractione cordis ex contento in sinubus sanguine in arterias imitti quartam, quintam, sextam, vel ad minimum octauam vnciæ partem, quæ singula pulsatione in aortam eiecta non amplius valuulis obstantibus in sinu redit. & quoniam semi horæ spacio cor plus quam millies pulsat, consequens est, quod spacio semi horæ vltra decem libras sanguinis sinister ventriculus euomat in aortam, quam vbertatem cruoris nec cor, nec assumpta alimenta suppeditare queunt. oportet ergo dari circuitum, quo sanguis ab arterijs per venas in cor remeet.

32 Quam firmæ autem sint istæ assertiones, quæ nunc in examen ponuntur fortassis ostendent. & in primis recolligendum, quod transitus sanguinis à dextero in leuum sinum fit non per adapertum tubulum, sed per inconspicuas anastomases occurrentes inter exiguos ramulos vasorum sese in pulmonum corpora obuiantium quocirca sensim, ac leni quodam suctu tranat liquor crassitiem aliqualem præseferens. nam sanguis in trunco venosæ arteriæ repertus omni fermè ichore destitutus apparet, vt apertè inde desumas exiguam eam esse sanguinis quantitatem, quam sinister sinus à dextero recipit, nec fieri transitum nisi per longam moram, dum cor suum munus naturaliter adimplet. arctior idcirco deferens in sinistrum sinum canalis est, quemadmodum tùm auricula, tum sinus ipse, vt nimirum instrumenta hæc ad exiguam suscepti sanguinis quantitatem se adaptant.

33 Perpendamus mox sanguinis ab hoc ventriculo emanātis exitum, qui fit corde contracto, & luce clarius apparebit, eam quantitatem vix perceptibilem esse, quam singula pulsatione cor in aortam imittit. nam si multum cruoris impellerent, arteriæ multitudine hac distentæ abscissioni essent obnoxiæ, vimq; pulsificam ammitterent. quam enim vbertatem, vt voluit Herueius, per amplum canalem arteriæ sumunt, deponere tam promptè in venas nequeunt. quoniam in exiguis arteriarum ramulis contentus sanguis, vt potè à caloris fonte semotus; crassitiem aliqualem & ponderositatem habet, (hinc ramuscula arteriarum sunt simplici tunica tecta) ac in istis exiguis ramulis anastomases sunt, per quas

nascitur venarum, & arteriarum consortium. data ergo temporis proportione maior esset sanguinis arterias ingredientis copia, quàm se hinc in venas transponentis. nec est, vt ad innatam recurras venarum suctionem, quoniam vt aliàs dictum, suctio fit caloris ope: is autem calor plus in arterijs quàm in venis viget; maiorem subinde arteriæ quàm venæ suctionem facerent. Sed hoc non contingit, quia sola impulsione ab vno in aliud vas sanguis truditur: hæc autem impulsio arterijs propria est, eo quo possunt modo: non possunt autem exiguæ arteriæ impellere nisi sensim tum sui virtute, tum spirituosi sanguinis conditione; ergo arteriæ vbertate assumpta, & non deposita distentæ ruptioni essent obnoxiæ. sed & ad motum pulsatilem edendum essent ob hanc vberem sanguinis sumptionem ineptæ. nam spiritus, dum fluctuant, corpus arteriarum mouent. non fluctuarent autem hi, si vas totum sanguine esset distentum: propterea sagax natura parum cruoris in arterias immisit, vt exercere suum hoc munus possint.

34 Obseruandum præterea, quod arteriosus sanguis sua distendit vasa vi quadam impulsus, qua cessante impulsione subsidet sanguis pausantq; arteriæ. hinc est, quod aorta prope cor in cadaueribus sanguine distenta visitur, quia sanguis aliunde se distributurus impulsione destitutus procumbit ad valuulas vsq; impellitur autem motu spirituum se se à sinistro sinu in aortam insinuantium, quod accidit, dum contracto corde sinus arctantur. ergo quotiescunq; decidit à contractione cor, vt se repleat; tunc etiam quicquid prope cor in aorta est sanguinis procumbit ad valuulas vsque, vt denuò per nouam spirituosi sanguinis susceptionem altius se in arterias insinuet, perinde ac si protruderetur à folle. inde est, quod quum admodum celeris sit, quam sinister sinus facit, expressio; expressusq; humor in canalem se insinuet per angustias valuularum detinentium quod ex cordis decidentia procubuerat; necesse inquam est, vt vix perceptibilis sit ea sanguinis quantitas, quæ se in aortam singula pulsatione insinuat, quum obstet ingredienti, quod iam susceptum fuerat. hac propterea de causa censendum fabricatas fuisse auriculas, vt nimirum egredientem ac ingredientem sanguinem contineant (palpitant subinde) sensim mox se distributurum in angustias vasorum. idem esto de dextero sinu iudicium, nisi quod maior est à dextero emissi sanguinis quantitas, vt nempe & pulmonum nutricatui inseruiat, & sinistro sinu siccum suppeditet. inde factum, vt auricula, & sinus ampliores sint, amplissimus quoq; venæ arteriosæ truncus ijsdem de causis. opus autem cordis exigebat, vt in sinistro ventriculo sensim stillaret sanguis, ne seu protinus eiectus mutationem opportunam haud subiret, seu moram trahens copia & crassitiæ motui cordis obstaret.

35 Veri-

35 Veritatem autem hanc de quantitate sanguinis se in aortam insinuantis nobile experimentum confirmat. Sit arcto vinculo ligata arteria aorta parum supra cor: deinde intra ligaturam & valuulas vulnus sit inflictum; sanguis è vulnere effluens prima & altera pulsatione erit in ea quantitate, quæ conuenit capacitati arteriæ: sed vlterius pulsare pergens, non nisi post tres aut quatuor pulsationes exiguum quid vulnus cruoris effundet, idque in cane non semel visum. cur ergo nõ totus venosus, & arteriosus sanguis è vulnere exit, si verum est, quod tam præcipiti motu fertur in cor? ratio profectò alia esse nequit, nisi quia singula pulsatione protrusi sanguinis in aortam quantitas exigua est, primisque pulsationibus exit, quicquid contentum intra ligatura, & valuulas erat, mox non se exerit nisi post multas pulsationes sanguis, quia eius copia aortam ingrediens tam exilis est, vt priusquam vacuum repleat, temporis multum interueniat: potissimum si vulnus aliquantulum distet à valuulis, ac licet cor vulnere angustiatus crebrius pulset, eiecti tamen sanguinis tam pauca est quantitas, vt vix aortam exterius diluat. & hoc experimentum vt verissimum Herueij excogitatum funditus euertit.

36 Quæ autem ab ipso fuere experimenta aducta, videant quid ad rem faciant. nam quod è iugularibus arterijs a dapertis totus effluat sanguis, non consonat. esto enim, quod supersit vita vsque ad arteriosi sanguinis eiectionem totam; venosus tamen, licet prestò sit in subsidium cordis; (ideo valuulæ sanguinis cursum cor versus non impediunt) nihilo minus iam dicta interueniunt obstacula, quæ faciunt, vt decedat animal spiritibus destitutum, priusquam venæ se depleant. dum enim ad interitum properat animal, cor & arteriæ minus se expandunt, minor proinde tunc interuenit sanguinis è caua attractio. Notabilis insuper est in iugulatis euentus: si enim vnà cum iugularibus arterijs venæ quoque subtus valuulas hiscant, tunc totus & arteriosus & venosus exit sanguis, quia nempe per venas à partibus singulis in auxilium cordis sanguis recurrit, quia valuulæ non impediunt: sin autem iugulares venæ supra valuulas sint adapertæ cõcidunt solùm exinaniti cerebri sinus, quia valuulæ ascensum impediunt. at si vnà etiam arteriæ vulnere sint adapertæ, occumbit animal, sed non tam ocyus, idque quotidiano constat experimento, licet Galeno placuerit, quod ex minima discta arteria semihoræ spacio totus se depleat sanguis: in mactatis namque animantibus constat, quod si iugulares solæ arteriæ fuerint adapertæ, turgescunt adhuc sanguine repletæ venæ, rubentque carnes recta destitutæ ablutione. hinc factum, quod suillam carnem albam cupientibus mactationem ineunt per vulnus in cor inflictum, quia tunc & arteriosus & venosus sanguis totus se colligit in cauum thoracis, quia

is vndique in auxilium cordis recurrit dato tam patenti aditu.

37 Quod autem Vvaleius adducit, an veritatem habeat perpendamus: ait ipse, quod mensuram sanguinis è vulnere, in aortam inflicto prope cor qualibet pulsatione exeuntis excedit pondus vnius seu duarum dragmarum. sed videat eximius vir, quod sanguis ab hoc emanans vulnere non à solo profluit corde, sed & ab arterijs omnibus in subsidium cordis emandantibus, copiosè proinde se effundit: non sic autem si refluxio cohibita sit ligatura: tunc enim facto iam dicto experimento constabit, quod quantitas sanguinis singula pulsatione aortam ingredientis infra grani pondus manet. vnde facta computatione inueniemus è corde in arterias imitti qualibet die duas circiter libras sanguinis. parem veritatem continet, quod ipse Vvaleius adducit, quod ex abscisso cordis mucrone cumulatim profluit sanguis. nam profluit, qui nedum in sinuibus sed in auriculis iacet, idque promptè dato aditu, quia obstacula non occurrunt, quæ in vasis sunt, præsertim quia dexter ventriculus sumit à caua, & vbertim sumit, si eius motus tractionis non interquiescat. inde quoque est, quod valuulæ fluctuanti quodam motu pulsant, dum è sinubus & vasis sanguinem recipiunt tempore mox suis distributurus ductibus.

38 Reliqua Heruei dicta sic & ipsa concidunt. nam cur multum in venis parum in arterijs maneat cruoris, iam aducta est ratio. arteriæ enim sensim recipiunt à corde: venæ vbertim tument succo è cibario assumpto: nec dicendum emori cor, dum arteriæ depletæ totum sanguinem in venas euomuerint, cùm par eademque sit ratio, vt desinat cor sanguinem trahere, & arteriæ in cauam transfundere. siquidem dum attractrix cordis vis emoritur, deficit quoque impellens arteriarum, ideoque si antea sanguine erant distentæ, in cadaueribus tales quoque se exhiberent: potissimum quum natura sui prouida prius desinat aliò impellere, quod proficit, quam trahere quod ei conduciturum est. sustentari autem spirituoso sanguine vita constat. ergo verosimilius esset, vt arteriæ magis quàm venæ in demortuis corporibus sint repletæ. contrarium autem est, quia nempe arteriæ suapte natura parum quid sanguinis continent.

39 Cęterum vehementius arteriæ pulsantes ocyus per hæmorrhagiam cruorem totum exhauriunt, quia tunc feruore æstuant, impetuosè subinde arteriosus sanguis prorumpit, sed effluit arteriosus solùm, vt superius ostensum. sedantur autem largæ effluxiones sanguinis leipothimię accessu, quoniam spiritibus destitutus sanguis concrescit, nec motum vllum edit, nisi denuò spirituum accessu recalescat. & quoniam in istis similibusue passionibus recurrunt ad interna spiritus, partes extimæ frigescunt, & sanguis ipse concrescit. & hæc est causa, cur si motus cordis cessauerit, nequeunt

queunt ex aperto iugulo mactata animalia cruorem proferre, quia nempe concrescit sanguis spiritibus destitutus.

40 Nihil etiam ad rem facit, quod est in serpentibus obseruatum insectilia enim fermè sanguine destituta apertam non exhibent venarum & arteriarum deductionem. Accedit, quod violentum cordi obuians eum in innaturalem motum impellit, idcirco dum nimium se in longitudinem explicat, copiosiorem in dextero sinu dexteraque auricula sanguinis quãtitatem recipit, inde pondere oppressus difficilius se contrahit, albidior subinde apparet, perinde ac in meticulosis: degrauatus enim emoritur, quare pallescit. viuidum autem colorem recipit, si vena soluta liberè se expandat. nam quod in folle idipsum accidit in corde: aere enim ille repletus ac distentus cõpressione difficulter se coarctat, si foramen per quod respirat conclusum penitus maneat, quod ipsum in expansione contingit. certum autem est cor à caua sanguinem sumere: ergo si vnum hoc munus interquiescat, necesse est impediri quoque & alterum, quod emisionem facit. Sic est, vt compressa digito seu vinculo arteria prope cor distenta appareat, & in sui dilatatione cor liuidum colorem recipit, quoniam tunc interquiescit prompta spirituosi sanguinis diffusio, & quamuis exiguum sit, quod eggreditur, spiritibus attamen tumet, quibus compressa arteria distenditur, & cor rubet. hæc de prima Herueij positione.

41 Est secundum eiusdem assertum, continuè, æqualiter, & continenter sanguinem in quodcumque membrorum pulsa arteriarum impelli, & ingredi maiori copia multo, quam nutritioni sufficiens sit, vel tota massa suppeditare possit: cui assertioni hæc in primis sint aduersaria. Quod arteriæ sanguinem suapte natura contineant, etsi ab Erasistrato denegatum, istud tamen vt compertum nunc sumamus. de quantitate autem sanguinis arterias replentis ambigitur. quippe si vera sunt, quæ fuere superius verisimilibus saltem rationibus probata; constat exiguam eam esse quantitatẽ, vt pabulum solùm spiritibus præstet, & venoso sanguini vitam, vt & reliquis membris, actionemque tribuat. Herueio autem visum, quod totus cruor vicissim ac momentò arterias permeet; vt deinceps in venas transiliat, nec vnquam ab hac perpetua latione interquiescat, ni motus quoque cordis desistat. duriusque subinde opinatus est Herueius, quam fecerunt Heracliteì, quum ipsi non substulissent alterationis motum, qui prorsus per hanc assiduam succorum alibilium lationem sublatus est. siquidem alterationis motus fit mutuis operibus vim suscipientibus, ac impertientibus, quibus assidua aduersariatur latio, si vera sunt, quæ & ab Arist. de cœlo ob continuam lationem mutationem vllam suscipiente dicta sunt, & experimento in aquis assiduè fluentibus mutantes subinde impressiones respuentibus

tibus constat. alitionem autem fieri per alterationem adeo notum est, vt id alijs comprobare argumentis superuacaneum. at sanguis huic muneri destinatus alterationem subit in vasis exilibus, quæ se per solidas dispergunt, & hanc ipsam experitur etiam in grandioribus vasis, dum in lac seu in sperma, seu insaniem transit. nonne ergo subuersa esset omnis nutritio, si cruor vllo tempore interquiescens hanc assiduam perageret circumlationem? nec opus (vtinam, quia sic perennarent corpora) esset nouum ex cibarijs suppeditari succum, quia æqualiter is fluens nunquam à motu, & à sua quantitate decederet.

42 Quod si dicas fieri motionem hanc circularem à magnis arterijs in conspicuos venarum surculos, quicquid autem est nutritioni accomodum distribui per exiles ductus; circuloq; ferri solùm quod est nutritioni superuacaneum; dicas quæso velim, quem sanguinem nutritioni inseruire existimes, arteriosumne, an venosum, seu vtrumque simul? si arteriosum solitariè dicas, mirandum profectò cur natura venas in exiles distribuerit surculos, quum nec deferant succum nutritioni accomodum, nec eum ab arteriolis recipiunt, vt in cor reponant: satis enim superq; erat ducere venas ad insignes vsq; anastomases, mox exiguas arterias proferre in vniuersum corpus. factum autem est, vt venæ quoq; in exiguos surculos abeant alimentosum deferentes succum, cuius munus ipsa est nutritio. huiusce ergo nutritionis causa venæ in exiles ductus per membra se dispergunt, & ideo non solus arteriosus sanguis facit ad nutritionem, sed & venosus in simul. Ast si dicas venarum sanguinem esse nutrimentum præbiturum, quia exiles venarum surculi se per solida dispergentes sumunt à magnis arterijs: tunc equidem à magno cauæ trunco sanguis suapte natura partim versus cor mearet, partim ea ipsa propensione per exiguos ramulos in membrorum alitionem descenderet, vnusq; & idem succus suopte instinctu sursum & deorsum reptaret, quod prorsus rationi dissonat, quum potius consonet, vt descendat, quin ponderosus, vergat autem in superas vi cordi attractus. quin ergo nutritionis opus perennem & assiduam exigit alimoniæ appositionem, quam exiguæ venulæ suppeditare nequeunt, nisi assiduus & copiosus sit humoris appulsus; inde clare colligitur maiorem sanguinis partem à magnis venarum cauitatibus in exiguas distribui, vt opus hoc nutritionis complementum suum habeat. nutriuntur namq; corpulentiores, crassioresq; partes sanguine venoso: ab arterioso vero leues seruantur.

43 Perpendamus nunc Herueij dicta. firmamentum porrò huiusce assertionis à ligatura seu arcta, seu mediocri pendet. dum enim lacertus est arcta ligatura constrictus, arteriæ quæ infra ligaturam sunt à motu in-

terquie-

terquiescunt: æstuant autem, quæ supra sunt, tument, & validius pulsant, tactuq; repleri sentiuntur. Euidens ait Herueius inditium hoc est sanguinem per arterias deferri. Sed liceat nobis socraticum illud aduersus Anaxagoram proferre, multa nempe attulisse, vt mens cuncta componeret, quid autem melius, & bonum sit omisisse. nam nec ipse Erasistratus huic Herueij experimento auuersum erit: tam clarè enim constat per arterias quid fluere eas in tumorem eleuans, & in pulsum impellens, vt id alijs ostendere rationibus superuacaneum. quodnam autem sit illud, & quotus arterias distendens non constat adhuc experimento. quippe si Erasistrato credimus spiritus est, qui arterias eleuat, & in pulsificum motum eas impellit: spiritus autem hi obice prærepti arteriarum motum tollunt; distendunt autem partes, quæ supra sunt, mox in naturalem statum subsidentes, si impedimentum absit: hoc enim sublato suas cauitates spiritus vndiq; replent. nos autem qui & spiritu & sanguine arterias repleri volumus, distendi quoque opinamur vas supra ligaturam ab exiguo sanguine, sed multis tumescente spiritibus: dato verò aditu suo naturali cursu diffundi. mediocris autem ligatura cursum hunc non retardat, tum quia sanguis tenuissimis impellitur spiritibus: tum quia profundius arteriæ in carnosis se imergunt partibus, suntque crassiori & duriori tunica donatæ. inde est, quod per mediocrem ligaturam non sic arctantur, vt spirituoso sanguini aditum prorsus intercludant.

44 Pergit mox Herueius per ipsas ligaturas monstrare transitum sanguinis ab arterijs in venas. dum enim, ait ipse, arcta ligatuta in mediocrem laxatur, tunc arteriæ quæ infra sunt, pulsant: membra calorem & ruborem recipiunt, & venæ quæ prius delitescebant, tumescunt, & varicosæ fiunt. signum ergo est, quod sanguis per arterias ductus, tunc in venas pulsu imittitur. nam quod is per mediocrem ligaturam non veniat à supprema venæ partæ in infimam, hoc experimento innotescit, quod si contentum infra ligaturam sanguinem manu supra exprimamus non cedit is, nec sic venarum deprimitur tumor. quia ergo sursum impelli datum non est, ergo nec deorsum per hanc mediocrem ligaturam potest procumbere. reliquum igitur est, vt venæ ipsæ se repleant ab arterijs iam per mediocrem ligaturam distentis. Sed multis modis fallax est experimentum hoc. in primis namq; constat per arctam ligaturam fieri insignem attractionem, sic vt membrum infra positum seu emori virtute destitutum, seu intumescere infirmum œdema contingat. ergo ligaturæ potissimum arctæ & dolorosæ trahunt. Sed hoc Herueio donemus. dum arctè constringitur, membrum illud certè occurrit, quod arteriæ

supra

supra ligaturam existentes pulsant magis, ac se impensius dilatant: hinc contigua vena ardentius æstuat, ac magis magisq; ob sanguinis attenuationem se expandit. hinc valuulæ, quæ sanguini descendenti aditum intercludunt, ampliorem rimam contrahunt, per quam vbertim ad ligaturam vsq; sanguis se colligit non se distribuens in subditas, quia ligatura impedit. at si arcta ligatura in mediocrem laxetur, tunc sanguis ad alias vsq; valuulas procumbit, easq; replet, & distendit. nam & carnes tunc spiritibus tumescentes eleuant venas, quæ sunt infra ligaturam, easq; vt in profunditatem minuunt, sic in latitudinem explicant, quia & ipsæ arteriæ iam repletæ tument. sanguis ergo, qui tunc expandit, & varicosas venas reddit, ille est, qui è supernis partibus dato aditu impetuosè descendit, quia copia grauat, & calore æstuat. signum euidens huiusce rei sit, quod è vulnerata in lacertis firmiter ligatis vena non profluit sanguis, nisi vulneratus in pugnum digitos arctet, & ipse phlebotomans guttatim sursum sanguinem impellat. at si quadantenus ligatura laxetur; tunc resilit protinus sanguis, quia cumulatim profluit, qui est iam supra collectus. obseruatione quin etiam constat, quod corpulentiores lacerti mediocri etiam ligatura constricti vix sanguinem è vulnerata vena reduit: siquidem comprimens caro sic venas arctat, vt prorsus exitum sanguini intercludat. opportunum idcirco post inflictum vulnus fasciam laxare, vt congestus nempe sanguis promptè decurrat. illud quoq; diligentiores chyrurgi in phlebotomando obseruant, vt vulnus sit in latum prope valuulam, & ligatura posita sit subtus alteram valuulam: sic enim spacium inter vtramq; valuulam multo se replet sanguine, modoque stringunt, & modo ligaturam laxant, ad hoc vt superna valuula se disiungens multum cruoris depluat.

45 Nec credendum delatum per arterias sanguinem laxato vinculo protinus resilere per venas. quippe quum hic transitus per inconspicuas anastomases fiat; multum interueniat oportet temporis, potissimum quum sanguis subtus ligaturam manens spiritibus destitutus crassitiem habeat, vt subinde indigus sit attenuatione, quæ vincta ictu oculi fieri nequeunt. Accedit. quod si tam promptus esset hic transitus, profecto supra arctam ligaturam nulla spirituosi sanguinis fieret collectio, sed promptè per supernas anastomases versus cor resiliret sanguis, ideoq; nihil ad phlebotomandum ligatura conferret. Ligatura ergo illud solùm præstat, vt per ipsam supernæ valuulæ ampliorem rimam contrahant, & exinde cumulatius sanguinem in subditas effundant, non vt ascendentem remorent: falsoq; inferrunt, non est datum per mediocrem ligaturam sursum protrudere sanguinem, ergo nec per eam dabitur descensus. quippe innaturalis

naturalis est sanguini ascensus potissimum quando is ex arcta ligatura, spiritibus quadantenus destitutus iam concreuerat, & ad omnem motionem reditus erat ineptus. qui supra vero ligatura est, & copia & spiritibus tumet, & ideo per arctos etiam cancellos valet profluere.

46 Sed cur non supra sed subtus ligaturam scinduntur venæ? ratio est, quia partes supra ligaturam sanguine & calore æstuantes rubescunt sic, & tument, vt nullibi venæ à cęteris carnosis secretæ partibus appareant. Accedit, quod si supra ligaturam venas aperiamus, is solus effluet sanguis, qui intra ligaturam, & vicinam valuulam iacet. nam soluta plenitudine hiantes valuularum rimulæ denuò se connectunt: non sic autem si subtus ligaturam fit vulnus inflictum. nam præterquam quod aspectabiles sic venæ fiunt, sanguis non confestim totus per mediocrem ligaturam procumbens, latam adhuc supernam detinet venam, vt per rimas valuularum latius diuulsas is promptissimè decurrat.

47 Num autem algor soluto vinculo ad cor vsq; se extendens recursione fiat seu sanguinis seu spirituum, determinare haud promptum. consonat tamen, vt fiat potius spiritus, qui perenni affluxu iam destituti algorem contraxerant; recurrunt subinde, vt denuò recalescant. mobilissimi namq; sunt, & quoquouersum se expandunt: inde fit vt præ occurrente timore sanguis fluere ex aperta vena desistat, quia alget ob recursionem spirituum, & concrescit, non tam promptè deinceps effluxurus, idq; in arctis tubulis humorem deferentibus experimento constat. nam si incalescant promptè humorem emittunt: frigescentes autem guttatim stillant.

48 Illud demum dicendum de attractione per ligaturas, quod mediocris nihil aut parum quid ad hoc conducit solitariè adhibita. arcta vero à longia quis partibus doloris ope trahit, potissimum si vicissim arctetur, & laxetur. dum enim arcta est, partes quæ supra sunt tument: laxata vero congestum procumbere sinit. Tralliani idcirco nobile est documentum, fotu nimirum, balneo seu frictione laxare, ac subinde replere partem decubitum excepturam: mox ligatura vincire, ne attractus humor denuò suis in locis recurrat. hoc enim solo nomine ligaturæ ab alijs partibus euocant succos eosq; per vasa, carnes, neruos, ossa, aliasue emotiones faciunt defluere.

49 Postremum Herueij assertum ex superioribus illatum est. sanguinem quem arteriæ in vniuersum corpus duxerunt, denuò in cor per venas deferri. quum enim ex alimentis assumptus sanguis accidam cordis & assiduam explere nequeat tractionem, necesse est diffusum per arterias venas ingredi, vt iterum cor irriget; & hoc facit tam perenni & con-

cit[...]ato

citato motu, vt vnus, idemq; sanguis millies in diem cor, arterias, & venas permeet. quam positionem, ait Herueius, structura venarum suadet. quippe valuulæ venas intersecantes sanguini versus cor meanti aditum præbent, occludunt properanti ad extima. signum ergo est, quod sanguis naturali cursu versus cor tendit.

50 Cęterum illud iam satis compertum, quod arteriosus sanguis spirituum consortio tam promptè tamq; præcipiti cursu citatur in motu, vt nisi arteriæ duplici, eaq; crassissima essent coactæ tunica, tantum non perferrent impulsum. hinc prouida natura vas à dextero sinu in pulmones sanguinem deferens, quia tumet is quibusdam spiritibus; arteriosum fabrefecit. quin & ipsa caua cor assidens carnea integitur tunica, vt fulcimentum istud habeat, ne se discindat. impellentem autem hanc vim sanguis à corde assumit, quam sibi familiarem firmius reddet, si per cor multoties decurrat. sic enim è stirpibus stillantes liquores virtutem firmiùs sumunt, si clauso vase aliquandiu circulari motu in vapores abeant. quoniam ergo ex Herueij positione venosus sanguis perenni ac circulari motione cor pertransiens arterias mox replet, ac vicissim venas subintrat; spiritibus profectò tumet, & per consequens in motum nedum arterias, sed & venas impelleret, quæ quum haud paratæ sint ad talem perferrendam motionem, per quam facilè discinderentur. hoc autem non nisi insolita violentia contingit; necesse propterea est, vt diuersa sit venosi & arteriosi sanguinis conditio. nec est, vt dicas, quod arteriosus sanguis priusquam venas repleat, deferbeat in exiguis ramulis, quoniam constat vas quodlibet firmum contrahere calorem, si per ipsum calidus perenniter decurrat humor ocyus ad focum caloris remeans. per æquè ergo venosus sanguinis æstuaret, nullumq; adesset venarum, & arteriarum diuidium.

51 Sed esto ex arterijs in venas sanguinem subintrare, vt iterum cor repleat; equidem cor versus se transfert aut suo naturali motu, aut impulsione, aut violento attractu. Ast naturali motione constat grauia deorsum ferri: grauis autem est omnis humor dato aditu suapte natura deorsum pergens. ergo illud ipsum sanguineus præstabit humor, ni concrescat. non ergo suapte natura versus cor se transfert. videamus num id impulsione seu attractione contingat. non impulsione, quia facta hæc à spiritibus impellentibus pulsarent venæ non sine iam dicta discrimina. restat igitur, vt id solo attractu fiat, quem facit cor perinde ac syphones sanguinem violentia quadam eleuans, vt subinde data via suopte pondere descendat. tractionis autem opus sic à corde peragitur. cauæ venæ truncus è iocinore egressus se dispergit in ramum ascendentem & descen

dentem

dentem. ascendens autem postquam ad dexterum cordis sinum insignem immisit propaginem ad gulam vsque sublatus duos hinc inde in alas exhibet truncos sese per lacertos dispergentes. Si itaque in vniuersum corpus per arterias sanguis delatus denuò in cor per venas remeat, vtique per cauæ truncum descendentem ab infimis partibus per ascendentem, immititur: pariter & à supernis per ascendentem qui supra cor est eò vergit. Sanguis quin etiam nouiter elaboratus à porta per iocinorem in cauam delatus illuc vergat oportet. illud ergo contingat necesse est, vt quoties sanguis nouiter in cauam susceptus ad ramum descendentem peruenerit, licet suapte natura ponderosus, dato tam patenti aditu non deorsum, sed sursum vi cordis attractus properet, quod naturali consuetudini abhorret. quippe violentum vllum tantum obtinet virtutis, vt naturam à suo instinctu prorsus dimoueat. nec est cordis motio hæc tam præceps ac robusta, vt summam possit violentiam inferre; præcipuè quoties imbecilla eius virtus in crassiorem ac ponderosiorem sanguinem agit. Sanguis ergo ad ramum descendentem delatus si per illũ quid immittat ascẽdẽti. sanguine obuians fluctuationẽ edet, quæ & perceptibilis, & summè incommoda esset. idem accideret quoque cauæ cor ingredienti, quia illic sese obuiaret sanguis qui ab alis descendit, & ab inferis ascendit. quos autem vortices faciant flumina hoc sese obuiantia modo omnibus compertum.

52 Quod autem sanguis naturali cursu inferas petat partes ostendunt varices venis occurrentes. quippe per has sanguis procumbit, disruptis, aut nimium dilatatis valuulis quæ supra sunt, vt subinde sanguis suopte pondere ad alteram vsque valuulam descendat, quæ procumbentem sanguinem detinet, & ideo vena distenta in latitudinem se expandit, & varices efformat. quod ipsum contingit si subditus sit tumor aliquis, seu interueniat coalitus quæ occasiones adancurisima arterijs quoq; occurrunt, quia in istis valuulæ nullæ adsunt, quæ cur venis sint donatę superius ostẽsum; est autem obseruabile elegans naturæ artificium: vbi enim venarum sunt diuaricationes, ibi frequentius valuulæ se offerunt quarum ope, perinde ac faciunt flumina quibusdam cancellis detenta, sanguis ipse elatus quoquouersum se transfert. procumbit ergo sanguis suopte pondere deorsum, essetq; summè inconueniens arteriosum tenuissimum impulsione deorsum & sursum pelli, venosum autem crassiorem suapte natura sursum properare.

53 Si autem dixerim præstigia esse adducta experimenta, fortassis non errarem. quippe superna venæ pars obliteratur digiti compressione, quoniam inferior pars hinc dilatata totum excipit sanguinem intra vnam & alteram existentem valuulam: tumescit idcirco valuula quæ infra di-

gitum est, & sublato digito denuò sanguis in naturalem locum recurrit, vt cauum impleat. Sed quid erit, inquit Herueius, si sanguis in supremam valuulam impellamus, vt spacium intra supernam & subditam vacuum maneat? an non sublato digito spacium illud ab infera parte replebitur, quandoquidem superna valuula impedit, ne sanguis intra eam propulsus iterum descendat. & hoc præstigium forsitan erit. nam esto quod ab infera parte spatium illud exinanitum se repleat, istud accidit violenta vacui tractione, quæ facit, vt præter naturæ ordinem res quoquouersum moueantur. inde factum, vt valuulæ versus cor aditum præbeant, ne sanguinis indigentia nobiliores partes deficiant secundaria saltem naturæ intentione, ac prout necessitas vrget, sic ordo peruersus totus in cordis subsidium intendit. hoc autem quod occasione contingit, nostro haud fieri potest arbitratu; nam superna valuula nimium impulso sanguine distenta ampliorem rimam contrahet, ac subinde susceptum sanguinem demittet, vt in valido lacertorum nixu contingit, quo valuulæ diductæ intumescere vasa sinunt. nec descensui obstare poterit arcta compressio, quoniam eo ipso tempore quo sanguis violentia impellitur, decidet suopte pondere.

54 At non ne vides, inquit Herueius compressa seu ligata caua infra cor exinaniri interpositum à ligatura spacium? sed hoc accidit cordis tractione in dextero sinu, qua tractione sanguis non solum se eleuat ad gutturis vsq; medium, sed etiam per brachia distribuitur: non inde tamen sequitur totum intus trahi sanguinem: ascendit namq; cordis tractione opportunum supernis partibus, reliquum descendit in inferas. Quod autem Vvaleio visum, venam cruralem adapertam superiori ex parte parum quid sanguinis emittere, multum autem ex inferiori, hanc habet rationem, quod superior vena profert sanguinem intra illud spacium contentum quod ab incisione ad supernam vsq; valuulam iacet: inferior autem truncus non solùm sanguinem cauitatem replentem, sed & qui in subditas est partes emittit, si nimirum in vena adaperta maneat calor, ne coalitus fiat aditum fluenti occludens.

55 Sed cur est, quod venena morsu inflicta, statim conficiunt? certum vtiq; est virus omne spiritibus aduersari. ergo quæ violenta actione conficiunt, protinus spiritus inuadunt, arterias idcirco penetrant, & per eas cordi necem indicunt. quæ autem tractu temporis offendunt, deferri per venas possunt, vt cordis virtutem tandem prosternant, febrili vt plurimum interueniente æstu. nec mirum venena contrario cursu arterias inuadere: nam quod violenter accedit, naturali motione contraria non impeditur, nec hanc penitus subuertit. sic est, vt applicita purgantia

aluum

aluũ perturbẽt, quoniã carnes ait Hipp. 6. Epid. attractrices ſunt, & extrinſecus & intrinſecus. quod eſt de tertiana febre dictum veritatem habet ſuo loco enarrandam. Cętera allata licet obſeruatione digna ſuam non firmant poſitionem. Pauca ergo hæc ſuffici int aduerſus famoſum Heruei j excogitatum dixiſſe, non contentionis ſtudio, cui nimium fortaſſis abnuimus, ſed vt firma hæc ſit veritas, ſanguinem à cava in dextero cordis ſinu imiſſum, ac inde per pulmones in ſiniſtrum delatum non aliunde quam à porta vena ſumi ex cremoris ſubſtantia: cuius debita portio cordi in lata non niſi tractu temporis in ſpirituoſam faceſſit ſubſtantiam. Per hæc autem, quæ hucuſq; poſita & explanata ſunt dierum criticorum rationem venemur. nam in hunc finem tam varia noſtra dicta veniunt, vt palam in progreſſu operis fiet.

56 Moleſtum omne dicebat Hipp. lib. de Flat. animantibus accedens ægritudinem parit, & morbum conſtituit. tam latè enim patet nomen morbi Hipp. vt quicquid conſpicuam corporibus moleſtiam aff. rt. morbus ſit, cuius hic percenſere tum differentias tum motiones ad noſtrum inſtitutum & propoſitum non facit: illud ſolùm accepiſſe ſufficiat, non moleſtari corpora conſpicua ſtabiliq; noxa, niſi hæc à ſuo robore deficiant. ſuis namq; viribus conſtructionem ſeruant, ſuaq; obeunt munia, à quibus ſi vniuerſim aut particulatim defecerint, ſuum ſanè amiſerunt in vniuerſum aut in partem robur. hinc verè dictum, quod ipſa ſenectus morbus eſt, quia ſub ætate ingraueſcenti vires deficiunt, moleſtijſq; ſubinde corpora obnoxia redduntur. ſed alijs in ætatibus euidentius moleſtiæ eluceſcunt, quoniam violentum quam maxime illud eſt, quod vires alioquin robuſtas proſternit, facitque vt ſenſio moleſtiarum appareat, alioquin nulla ſeu exigua, dum vires in ſuo robore manent. ergo vt vires robuſtæ corpora ab ingruentibus malis immunia ſeruant, ita ſi defecerint moleſtijs hinc corpora obnoxia redduntur, quas deponunt, ſi ad operum integritatem redeant. ergo vt ægrotare eſt à ſuo robore deficere, ſic ſanari eſt ad virium integritatem redire, quam redintegrationem ipſa ſola facit natura aſſiduè in conſeruationem ſuorum corporum intenta, quod ab Hipp. 6. Epid expreſſum legimus, dum naturis morborum medicationes attribuit. non enim morborum depulſionem facit ſola noxiorum eiectio quoquo tempore occurrens, ſed quaſdam obſeruari circuitiones oportet, quibus coctiones parantur, & faciunt vt vires refectæ noxium ſeponant, & abſpellant, perinde ac faciunt generoſi Athletæ vires ſuas colligentes mox aduerſarium proſternere nitentes. morbo autem conſumptas vires recreant alimenta faceſsentia in membrorum ſubſtantiam ſolo coctionis munere. hinc tantopere ac tam religioſè antiquitus inſu-

datum, vt corporibus perbellè alimenta se adaptent, hancq. præcipuam fecerunt medicinæ partem, nostris tamen hisce temporibus fermè neglectam, tum medicorum imperitia & assentandi studio, tum ægrotantium ingluuie, vecordia, & luxu: quibus autem cum miserandis euentibus, frequentia funera, diuturnis immedicabilesque morbis demonstrant. Sed hac de re fortasse aliàs plenius. sit nostrum assumptum hoc, vt natura alimentis corpus incolume seruat, sic ijsdem deperditam sanitatem restituit.

57 Porrò alimentis duplex se recreat substantia. Spirituosa vna quæ in corde est, & isthinc arteriarum ductu vndique dispertita; altera corpulentior solidis in partibus manet, & eas operationes exercet, quæ suis sunt naturis addicta. & quoniam substantiæ istæ coctionis ope ad integritatem redeunt, proptereà alimentis duplex occurrit coctio, vna dum transeunt hæc in spiritus, altera dum abeunt in solidorum consistentiam. reliquæ his anteuenientes mutationes crudorem aliqualem exibent, sed coctionem nancisciturum, si huic natiuus dominetur calor. & hoc ad differentiam succorum prorsus recrementosorum, qui nunquam veram experiuntur coctionem, quam si nanciscerentur, his nutrita corpora diù absque vtilium sumptione manere possent, quod his prorsus absonum, dum verè sunt recrementa: nam flaua bilis sanguini hostiliter obuians & temerat perpetuò, & corrumpit. non sic facit pituita, quæ cerebro nutrimentum præbens, quanquā sit ob suam vbertatem, suumue crudorem eiecta naturam non ammittit suam; ideoque si integram mox subierit coctionem vicem supplet deficientis sanguinis & corpus totum suo latice substentat. Ater quin etiam succus naturaliter se habens, licet vt aqueus & acidus nutrientibus sit destitutus naturis; sanguini non prorsus aduersatiatur, imo ipsi vehiculum est, quo alimenta vndique sese dispergunt: dictum namque ab Hipp. Lib. de Alim. quod aqua vehiculum est alimenti. & hoc alterum sit ex iam stabilita corporum œconomia firmum assumptum, quia inde scitu haud inutilia sumuntur. recrementa ergo vt talia verè sunt, non nutriunt, nec eam subinde experiantur coctionem, cui vires auxiliantur, sed solummodo hæc expulsioni se accommodant, dum crassa attenuantur, tenuia incrassantur, hærescentia dimouentur, turgentia sedantur. exin enim naturæ agenti obediunt, & per crisim opportunis ductibus se exonerant. quod ipsum facit natura, dum amissum reassumens robur integram coctionem edit, validius subinde pugnans cispellit noxium. hinc est, quod sub crisim cruda quandoque erumpunt, salubriter tamen, si præuenienti coctionis signa spectata tum in vrinis, tum in egestionibus, eam inquam indicantia coctionem quam subeunt assumpta

pta alimenta, & non horum residua. nam alui excrementa demonstrant eam alimoniæ mutationem, dum hæc in cremorem transit, quæ opportuna est ad coctionem paratio: vrinæ vero signa veris coctionibus præferunt, quæ in abditis factæ robur virtutum deperditum redimunt, & corpulentam solidis substantiam restituunt. basis idcirco & fundamentum bonæ crisis stat in hoc naturæ opere, quod dum signa bonæ coctionis exhibet, ægro spem certam salutis promittit. quippe natura tunc suo robore munita noxium ab vtili secernet, illudque procul abiget. sic ergo est, vt crisis bona omnis, istis præmonstretur inditijs, quanquam feritas alieni humoris vigeat arduum certamen crisis tempore editura. nam si recremẽta talem subirent coctionem, acquiescerent iam imperijs naturæ, nec amplius sanitati obstarent, nec sub crisim discriminosè periclitarentur homines. adhuc ergo hostiliter recrementa pugnant, quia suapte natura cruda nunquam veram coctionem expetiuntur, sed solùm ab vtilibus recedunt, dum alimenta coctionis ope abeunt tum in spiritus, tum in solidorum consistentiam. natura ergo noxium abigit ab vtilibus, vel dum spiritibus suum concoctis alimentis restituitur robur: vel dum ijsdem solida recreantur membra. illud quidem in summè acutis, benignissimisuè affectionibus, dum cordis nempe vegeta virtus noxium statim propulsat: alterum frequentiùs in morbis reliquis crisim subeuntibus, quia tunc natura vndique vitrix hostem perimit, seu suis subigit viribus. Crises propterea integrè morbos soluentes pergunt in solida, emerguntque hæmorrhagiæ, sudoris, aliarumue eruptionum sub forma: rarò accidit, vt à centro solitariè emanantes omnimodam solutionem afferant. nam & in ardentibus aluo remorari expedit, ne crises imperfectæ sint, in diuturnitatemuè transmigret morbus. signum ergo est, quod in visceribus inchoata coctio suum recipit complementum, dum natiuus solidarum calor alimenta decoquit.

58 Istud autem nutritionis opus natura ordinatis motionibus ac præfinitis fungitur temporibus, eam quam semel sumpserunt legem perpetuò seruantibus, ac in eam redeuntibus si ob aliquam violentiam ab hac recesserint. est autem naturale opus ipsa nutritio, propterea statum motum, & stata tempora habet, à quibus si abiuerit, recedet quoque à sua integritate, nisi denuò in ordinem redeat. Sunt autem ad alitionem præstandam motiones opportunæ istæ. assumptorum in cremorem ductio ventriculi, intestinorumque facta virtute: mox rudis sanguinis efformatio, viscerum venarumq; edita actione: inde prima emergit coctio, quæ cordis munere facta spirituosam recreat substantiam, & huic altera succedit, quæ cordis & ipsa virtute ope spirituum sese per membra difunden-

tium edita ſolidarum partium deperditam corpulentiam redimit. Aſt quoniam motus iſti ſuis non ſe produnt operibus, ſed in occulto manent; non liquet ſubinde quibus metiantur temporibus, niſi hæc rimemur, his quæ palàm occurrunt, & ſunt obſeruatione ſtabilita.

59 Eſt autem ab Hipp. proditum, quod ſemen in materno vtero ſuſceptum die ſeptima inſignem mutationem ſubit, ſuiſque ſe exornat delineamentis, vt membra quæque ſub oculis emergant. hoc autem fieri nequit niſi coctionis ope, qua perficitur ſeminale corpus, vt tunc ſuum promere opus incipiat, quando iam explicuit formatores ſpiritus aſſumptos à ſeminis vligine. quam ergo mutationem ſeptima die ſeminalis humor profert, eam recipit à ſpiritibus, qui formatrici virtuti auxiliatricem manum præbent, ac penicillorum inſtar lineamenta hæc explicant. ergo huic expreſſioni membrorum anteuenit vligo, qua ſumuntur ſpiritus expromentes corporum membra formatricis virtutis ope. certum autem eſt, quod natura quem ordinem aſſumpſit inuariabilem ſeruat, & quia integra ſeminis coctio, qua ſolidæ exprimuntur partes ſeptima fit die, huic autem expreſſioni antecedit vitalium ſpirituum generatio; conſentaneum ergo vt in iſtis ordinibus maneat perpetuò.

60 Vlterius non minus obſeruatione quam Hipp. teſtimonio conſtat poſſe quis etiam multis alimentis indigus omnimodam perferre dietam ſpacio quatuor dierum abſque virium irreparabili iactura: nam hæ acceſſu alimoniæ rectò adhibitæ ordine facilè reuiuiſcunt. aſt ſi in hac ciborum ſubtractione perſeuerent ſeptem diebus, nulla amplius redintegrationis ſpes manet. ac licet hiſtoricis monimentis proditum quoſdam abſque cibatione vitam produxiſſe per hebdomadas, menſes, & annos; iſtud equidem partim fabuloſum; partim diuinitus, partim etiam à natura factum, quia intus eſt, quod exiguo calori pabulum præbet, vt illis accidit animantibus hyberno tempore in cauernis degentibus, quorum inalgeſcentia corpora viſcido ſucco pingueſcunt, ſeu pituita tument. ſtatis tamen & hæc diebus comparato iam alimento fruuntur. ſed in alijs corporibus ſecundum naturam ſe habentibus, & in aperto aere degentibus, res iam dicto modo ſe habent, pereuntque virtutes, ni ſint aſſiduis alimentis refectæ. quam enim mortis neceſſitatem affert obſtinata à cibis delirantium auerſio, quæ tandem ſeptima contigit die, vt 1. de morb. ſcriptum eſt; eandem gerunt reliquæ innaturales intus exiſtentes cauſæ, quæ nutritionis opus ſubuertunt, & impediunt.

61 Per hæc quæ dicta ſunt apparet, quod aſſumptum alimentum quarta die in cor venit, vt dilabentibus ſpiritibus opem ferat: ſeptima vero ſolidis ſuffragatur, ſicque nutritionis opus procedit ſtabilitis à na-

tura

tura ordinibus, quibus repugnat infestus humor, si naturæ dominetur: constat autem, quod ni per hæc tempora sint suppeditata alimenta, quarta quidem die vires cordis quadantenus concidunt, sed septima vniuersim vlla absque redintegrationis spe. nam priusquam alimenta septima die assumpta in cordis subsidium veniant, iam dictas coctionibus anteuenientes mutationes exigunt, quæ priusquam fiant natiuus calor pabulo destitutus euanescit. emulari propterea motum hunc succorum lunæ motionibus 1. de Diet. dictum, quia septima quaque die insignem hanc mutationem edit. lib. propterea de sep. part. considerandum monuit primum & septimum, quia prima dies tradit naturalibus motionibus inchoamentum, septima complementum dat. nam & alimenta prolificam virtutem habentia septima tandem die facessunt in partium substantiam per quaternariam progressionem, vt singulis mox partibus amicabiliter adhæreant.

62 Scriptum insuper 4. de morb. quod assumpta cibaria prima die ventriculi munere transeunt in chylum, quem die postera venæ sugunt, ac tertia intestina recrementa deponunt, manentque in hunc ordinem corpora, vt nimirum die pari proficuum trahant, impari alienum exonerent, quæ ratio, inquit, est cur febres die impari integrè desinant, quia tunc natura abigit ab intimis, quod ipsi obest. Sic ergo istis ordinibus alimenta procedunt, vt succus in meseraicis venis susceptus sese in cauam colligat, sed prius recrementosam bilem deponit quam fellea vesicula excipit, dum veterem per colydocon ductum excutit in interaneis, vt eius amarore hæc stimulata fæces deijciant, quod naturali consuetudine tertia quaque die contingit, quia talis est naturæ ordo, vt pari die trahat, impari demittat, quod & in alijs membris proportionata euenire ratione consentaneum, eritque nutritionis præfinitum tempus sic destributum. Prima die assumpta cibaria abeunt in cremorem, quem postera die mesenterij venæ sugunt: tertia die sanguis ruditer confectus transit in cauam venam, vt partim versus cor vadat, partim alio sensim se distribuat: quarta die alimonia cordi destinata facta per pulmonum vasa circuitione gignit vitales spiritus, qui si ritè se habuerint, reliquum nutritionis opus adiuuant, & perficiunt. nam sanguis alimoniam solidis præbiturus à magnis venis sensim se in exiguos ramulos insinuat, vt per eam moram conditiones ad alitionem expetitas assumat. quarta itaque die is è magnis in exiguos transit ramulos: quinta sensim egreditur è valuulis: sexta exiliores venas replet, septima tandem facessit in membrorum consistentiam. sic enim, & nostrates antiquorum illustrati lumine voluerunt, vt alibilis succus in roridam, glutinosam, parem, & inominatam abiret substan-

tiam, quæ cuncta non ictu oculi, sed tempore multo fieri constat.

63 Quia ergo natura viribus refecta, est quæ noxium secernit: suas autem vires redintegrat alimentis optimam coctionem subeuntibus: coctionem verò hanc edunt tempus, & præfiniti modi; insignes propterea in morbis mutationes apparent per hebdomadas earumque partes; sicq; die quarta signa prodeunt sumpta à recrementis eiectis, quia tunc alimenta eam subeunt coctionem, qua gignuntur spiritus, quod fieri vtiliter nequit, nisi anteceat optima succorum paratio, quam præstant antecuenientes mutationes. sed & ipsa die morbi crisim experiuntur si vitrix natura humori noxio vndique dominetur. promptius tamen natura secretionem molitur, dum solidis in partibus vltimam coctionem peragit. Cæterum si alienum vtili permixtum sic virtutes offendit, vt naturales actiones seu impediat, seu labefactet; tunc prauum quarta die cordi obuians, spiritibus bellum indicit validius pugnaturum maioribus cum discriminibus, dum septima die solidis adhæret. hinc ratio elucescit, cur salubriores sint hæmorrhagiæ quinta quam quarta die se proferentes, quoniam summus interuenit æstus, dum sanguis suæ distributionis tempus per exiguas venulas præripit: violenta autem hæc impulsio non potest esse sine discrimine. quinta autem die ductus iam est sanguis ad exiguos ramulos, leui subinde impulsione extra pellitur, & non sine vtilitate, si bona & reliqua sint. Cur autem Icterus septimam præripiens malitiam gerat, patet, quoniam bilis sanguini adiuncta ab eo se expedire debet, dum is vltimam experitur coctionem, vt in cutim alienum vtiliter se ponat: quocirca si Icterus tempus hoc præripit, vtique non erit opus secernentis naturæ, sed humoris morbifici sua concitata motione reptantis, dum is aut copia tumet, aut stimulis turget. Alia multa summis alioqui n inuoluta tenebris hinc elucescunt passim in Coacis enarrationibus explicata. Sufficiat nunc digito ostendisse Criseos authorem, ipsam nempe naturam parantem alimenta ad nutritionem, vt inde suas recolligens vires deperditum redintegret, & noxium seponat, quod opus per hebdomadas earumq; partes perficit, vt latius deinceps constabit.

S E-

SECTIO TERTIA.

HVMORVM SECRETIO QVA HVMANVM CORPVS OFFENDITVR.

1

VONIAM præcipuum eſt belligerantium documentum, vt priuſquam certamen ineamus hoſtium vires diligenti ſcrutatione ſpectemus; inde factum nunc in animo ſit vires librare humorum corpora oppugnantium, vt poſtmodum videamus, quanam ratione natura dictis coctionum armis munita perduelles iſtos vincere nitatur, illiſue ſuccumbat. & quoniam morbi in quos cadunt criſes, aut febres ſunt, aut febribus adiunctæ affectiones; quærendum idcirco prius, quanam ratione febres corpus impetant, illudque tam variè perturbent.

2 Febris eſt innaturalis inaccenſus ardor: ſed non omnis innaturalis ardor febris eſt. calet enim corpus igne, aere, exercitamentis, meriue potatione ſine febre. quin & febricitant homines, dum verè frigent extima, & intima quandoque apparenter. ergo febrilis ardor nec primariò ſedet in extimis, nec in internis omnibus. reliquum idcirco vt cor, ſpiritaleſque partes, ductique inde ſpiritus incendio flagrent, ad hoc vt febris ſit. quod optima ſtatutum ratione: quippe febris morbus eſt ſeſe in vniuerſum corpus diſpergens; propterea eam debet apprehẽdere partem, qua caleſcit vniuerſum corpus: ac licet quæque membra ſibiinuicem conſonent, id tamen cor, indeque ductæ arteriæ apertius faciunt, quia cor momento membra cuncta fouet, regit, & viuificat ope ſpirituum per arterias aſſiduè meantium. Erit ergo febris cordis, ſpirituumque paſſio, dum æſtuant alieni humoris appulſu. non enim cordis incaleſcentia omnis febris eſt: nam ira quandoque impensè calet non tamen febricitat, ni inſimul accedant, quæ febrem inuehere poſſunt. nec ſtabilitas ardoris ſemouet febrem ab ira. nam ira accenſa diu manet, & ipſa febris ſpatio duodecim horarum ac breuius quandoque recedit, proinde non eſt cordis intemperies calida: nam ſolidis hæc in partibus firmata vt voluit Gal. nec ſumitur nec abigitur tam promptè: febres autem viciſſim & accedunt, & recedunt. abſonum quoque eſt efferri à pu rilaginoſo ſucco in cor vſq. fuligines, quæ inflammment & putridas, vt vocant febres creeat,

quo-

quoniam si sic & reliqui computrescerent succi, quorum minor est quam cordis resistendi potestas, summèque pestilens febris esset. nec est præterea videre quomodo fuligines è semotis cauitatibus eductæ tam promptè cor petant, quum id venenis non sit quandoque datum nisi in vasa se insinuent. non ergo febris propiè fit aliarum partium communione, sed est propia cordis arteriarumque afflictio, tunc se exerens, quando aliquid accedit, quod vitalem spiritum in febrilem adigit ardorem. sed ne longius quam par est diuagemur, sit positio nostra hæc.

3 Ideo nascitur febris, quia alienum quid vitalibus impertitur spiritibus, quod eos insolitè volutare facit, vt subinde innaturaliter incalescant, hoc autem alienum spiritibus accedit, aut à caua vena per eam quam sanguis circa cor circulationem facit; aut ab arterijs protinus in se ipsas recipientibus, id quod sugunt à quibusdam cauitatibus, venis, seu carnibus. Istud opinatum non dissentit à positione Crysippi, & Erasistrati, sed naturæ ordini ad Amussim se adaptat, & ex illa prodit corporum constructione, quam in superioribus verissimilibus saltem rationibus firmauimus. non enim quæ in venis est vitiositas protinus febrire facit: nam sæpè per phlebotomiam effluit sanguis tot inquinamentis fœdatus, vt mirum sit, cur improsperam alioquin valetudinem vtentes non febricitent. ratio tamen est, quia illa inquinamenta arteriæ aut non sumunt, aut sic vt febrili inualescentiæ conuenit. quippe ad id non sola succorum expetitur facultas, sed insuper oportet, vt insolita ac violenta sit noxiorum in arterijs susceptio. nam hæc violenta impulsione in insuetum locum delapsa volutationem quam maximam, ait Hipp. 4. de morb. faciunt, propter quam spiritus & sanguis calent, & æstuant, quod est febrire. qui venerea proinde lue tenentur, plerumque fixo ardore calent, quia sanguis vndequaque corruptus non insolitè nec violenter, sed sensim ac consuetè spiritibus accedit. hoc autem in periodicantibus potissimum febribus obseruatione constat, quod dum inualescunt insultus succi accedentes cor suo pondere premunt, faciuntque vt à suo motu arteriæ interquiescant, quæ mox surgunt in concitatiori motu. quippe noxium è caua elatum dum circuit cor, non minus eius auriculas, quam pulmones opprimit, sinusque replet, quare obriget, & alget corpus, pausantque arteriæ, sed mox propter spirituum volutationem ardor concipitur intensior aut demissior, tardiusq; seu velocius procedens, breuius aut diuturnius perdurans, vt erunt accedentium succorum conditiones. Videndum ergo ne dùm cum Galeno ab Erasistrato, imo ab Hippocrate, imo ab ipsa natura dissentire volumus, omnino à veritate aliena philosophemur. reliqua particulatim de febribus per ea quæ stabilita sunt prosequamur.

4 Fe-

4 Febris omnis aut perpetuò affligit, aut dum demittit statis mox periodis redit. continua illa, altera intermittens. ex continuis autem aliæ vniusmodi semper sunt: aliæ statis & ipsæ periodis redeunt. priores continentes dicuntur, in quorum censu etiam Diariæ, & hecticę reponuntur, quin & hæc nullis interruptis periodis manent toto suo decursu in eodem tenore. posteriores nomen generis retinent, sumpta insuper denominatione ab inualescentibus periodis, vocanturq; tertianæ, quartanæ &c. continuæ. videndum ergo, quomodo se habeant continuæ & intermittentes febres, deinde periodicationis rationem venabimur, ac tandem earum conditiones sigillatim proferemus.

5 Natura in suo robore manens, quod membris singulis profuturum est, ipsis apponit, & assimilat: quod autem alienum, & noxium est, nititur expellere: expellit autem, dum ipsa valida est, nec obstant ductuum impedimenta seu succorum contumacia. & hac ratione febres quæ à noxio nascuntur, aut prorsus demittunt, aut saltem ad intermissionem deueniunt, si adsint conditiones ad febrilem intermissionem requisitę, de quibus mox. Erit ergo continua febris si alienus humor maneat in vasis. manet autem, vel quia hic multus crassusue, aut tenax nimiumue acris est, vt ipsi natura nequeat dominari: vel quia obstructa sunt vasa hinc exonerantia: vel demum quia languet expellens facultas, vt subinde nequeat quemcumq; noxium expellere, istisq; accidit de causis, vt non rarò intermittens continua euadat. manet autem suaptè natura in vasis alimentosus succus, qui tunc febris author fit, quando sub propia affectione laborat, aut hanc aliunde indipiscitur. propiam habet passionem, dum aut nimio ardore æstuat, aut in corruptelam tendit, aut eam iam indemptus est. vtcumq; inde exortæ febres continentes dicuntur. nam quum suapte natura alibilis succus vasis hæreat, quoad vsq; prauitatem habet, perpetuam noxam infert, ea tamen temporis seriata distributione, quæ nutritioni est accomoda, vt nempe mutationes insignes fiant per quaterniones & hebdomadas, vt ex superius dictis constat. voluit autem Hipp. fieri continentes febres à meracissima bile, dum nimirum seu recrementosa prorsus meraca sanguini pertinaciter adhærens eodem cum sanguine motu properat in spiritualia vasa: seu dum ab ebuliente sanguine egreditur biliosum, quod motum sanguinis seruat, quia eius est constitutiua pars. constat namque eundem esse motum separatarum partium, ac totius.

6 Aliunde indemptam affectionem sumit sanguis, dum in ipso veniūt inutilia recrementa, quæ iam à secretrice virtute fuerant sepofita. hæc enim, vel priusquam suis sint recepta locis tenaciter vasis hærent; vel iam rece-

recepta denuò in visceribus regrediuntur, ſtatamq; periodicationem faciunt, attamen cum aſſiduitate ſi alimentoſo ſucco ſtabiliter hæreant.periodicant enim febres, quia recrementa ſtatis moderantur periodis; ſed aſſidua eſt febris, dum recrementa ſanguini tenaciter adhærent, vt ab his ſe expedire nequeat. aſt ſi natura pondus excuſſerit, ſeu contrariorum miſcella vim noxiorum eneruauerit, tunc febris prorſus deſiſtit, aut ſaltem intermittens fit, vt deinceps ſuis periodis procedat, vel quadantenus remittit ſuam vim ad nouam vſq; febrilem inuaſionem, quod poſtremum continuis accidit periodicis degenerantibus,per quam facilè in continentes, dum alimentoſus ſuccus firmam tandem affectionem recipit. Sic ergo in vniuerſum continuæ ſe habent febres, quarum immediata cauſa eſt labes firmiter alimentoſis ſuccis hærens: vnde autem labes hæc veniat, & quas habeat differentias poſterioris erit conſiderationis, nunc aliquid de intermittentibus.

7 Cùm itaq; febris ſpirituoſi ſanguinis propia ſit affectio, noxium, à quo hæc naſcitur, vaſis hæret. aſt ſi hæreſcat ſtabiliter aſſidua eſt febris. ergo ſi exeat è vaſis aut febris prorſus deſiſtit, vel ſaltem intermiſionem aliqualem habebit. intermittunt propterea febres, & quia alibiles ſucci ſub propia non laborant afflictione, ſed ſuſcepta recrementa offendunt, & quia noxiorum non eſt eximia vbertas, & quia hæc non hærent craſſitie, & quia patent meatus quibus ſe exonerant, & quin demum valida eſt expellens virtus proportione humoris offendentis, vt exin vincat, & eiſpellat malum. reponit autem recrementa, vel in ſuis receptaculis, vt mox conſuetis eiectionibus ſe exonerent: vel in ambitu corporis, vt exeant,ſeu ſe obfirment in cutim: vel demũ in quibuſdam cauitatibus ſemotis à ſpiritalibus illuc veluti in ergaſtulo manſura vſque ad nouam febrilem inuaſionem. & hæ ſunt omnes intermiſſionis occaſiones febrium intermittentium conditionem exhibentes diuerſam. dum enim febris intermittit, quia recrementa ſuis in receptaculis remeant, vt ſe exonerent, tunc decreſcit febris, inualeſcentes periodi lenius affligunt, niſi tanta ſit recrementorum vbertas, vt vna alteraque haud exinanita deiectione adhuc validè offendat, quod in febribus intermittentibus inſolens. pariter remittunt inſultus, dum corpora ſudore diffluunt. nam vt craſſior recrementorum pars deiectione exinanitur, ſic tenuis & aërea ſudore effertur niſi ſudor is prodeat à multitudine cruditoris, vt diuturnitatem deſignet. carnibus autem hærens humor aut Icterum facit, aut Leucophlegmaticum hominem reddit, vt morbos ſeu propaget ſeu commutet. omnium autem peſſimum eſt, dum recrementa quibuſdam cauitatibus inhærent, quoniam inde febres ingraueſcunt, duplicantur, & plerunque

conti-

continuitatem assumunt: hinc est, quod in istis intermittentibus assiduè inualescentibus aluus nihil, aut parum quid coacta egerit, factaq; deinceps profusa egestione mitescunt insultus.

8 Inuadunt porrò recrementa hæc spirituum receptacula, vel quia laborant viscera ea ab vtili alimonia secernentia: vel quia remeant in hæc è suis receptaculis. Laborant quidem viscera sub proprio, aut alieno vitio. proprium est, dum ea adest discrasia, quæ facit vt etiam vtiles succi plurimum recrementi deponant. inde est, quod iecinoris adauctus calor bilis vbertatem profert, quæ si non tam promptè felleo excipiatur ductu, febrem parit, intermittentem quidem si iam dictæ conditiones adsint; cur autem istud viscerum discrasia præstet, suo loco enodabitur. hoc ipsum quoq; alienum vitium præstat, dum assumpta cibaria biliosa suapte naturâ sunt. veniunt à suis receptaculis in sanguinem recrementa, vel quia occlusa sunt ostia hæc demittentia, vel quia intùs euocantur calore, dolore, seu vacui ratione. vtcunq; dum insolitam, ac violentam spiritibus labem inferunt, febrem excitant. demittit ergo febris, quia alienus humor spiritibus accedens pellitur iam dictis rationibus extra vasa spirituum, idq; in intermittentibus nã in continuis remittit febris, sed non prorsus desistit, quia natura quid noxiorum propulsat, seu hæc benignioribus succis ammiscet.

9 Qua nam autem virtute præditi sint tum alibiles tum recrementosi succi, vt sic corpora offendant, aliosq; morbos creent, dignum est inquisitione, diuersa enim est Hipp. ratio, ab ea quæ est communiter recepta. is ergo lib. de vet. medic. primas qualitates actionem obtinentes calidum nempe & frigidum à medica consideratione explosit, ea ratione, quod cùm medici munus sit morbos per ea, quæ ipsis aduersaria sunt, curare: & quia morbi, vt molestè offendant oportet corpulentiam quandam, ac stabilitatẽ habeant; hanc autem cũ non à primis sed à reliquis qualitatibus sumant, vtiq; remedia ab ijsdem sumenda erunt. primæ namq; illæ virtutes agentes sese pellunt vicissim, momentò idcirco accedunt, ac recedunt, quod multis ab ipso extat comprobatum experimentis. vt pertinaciter ergo offendant, alijs corpulentioribus se adaptent virtutibus oportet, & sunt hæ quæ gustu perceptæ, suas vires stabiliter exerunt, firmamque affectionem corporibus imponunt. Quod enim acidum est, stringit: quod amarum, reserat, & detergit: quod dulce, lenit: quod acerbum, exasperat: quod salsum, siccat, & absumit: quod insipidum laxat, & humectat. & quia hæc morbos profligant, eos quoque faciunt. nihil enim medicamentosum est, quod simpliciter sit calidum aut frigidum; sed insimul dulce est, seu amarum &c. quæ postremæ cùm sint corpulentiores

virtu-

virtutes, verisimilius est, vt his corpora mutentur. ac licet calor, & frigus succos impellat ad hoc vt iuuent seu noceant; opus tamen hoc, isti humores præstant, quia seu dulces, seu amari, seu accidi, seu austeri, seu salsi sunt, agitque euidentius, quod inter dulcia est dulcissimum, inter amara amarissimum &c. Sicque de intemperaturis corruit tradita doctrina, quia non dantur stabiles caloris seu frigoris actiones, nisi insimul corpulentiores istæ adsint virtutes, quibus firmiter offenduntur seu iuuantur corpora.

10 Immutant ergo frigus & calor violenta ac cito recedente actione medio interueniente äere, qui promptè ac penitius per corporum porositates ducit tum spiritales, tum corpulentiores immutantes virtutes, si Platoni credimus asserenti in Timæo, quod äer respiratione susceptus ille est, qui attrita cibaria in vniuersum corpus dispergit, vehiculumq; opportunum est, vt facultates corporum retrices munus suum adimpleant, quod ab Hipp. mutuum accepit. nam is lib. de Flat. voluit cunctorum morborum initiamenta ab istis flatibus pendere, momentaneò quidem affligentibus, si solitariè ægrotent, firmius immutantes si corpulentioribus sint addicti virtutibus. vt morbi propterea desistant, duplex interuenit auxilij genus, quorum alterum ipsum respiciens äerem, primarum qualitatum alterationem, & immuta tionem præstat: alterum corpulentioribus partibus addictum coctionem, seu ad exclusionem parationem facit. morbi idcirco crisim subeuntes à corpulenta pendent substantia, quæ coctionem seu adaptationem subit statutis quibusdam temporibus. nam vt monuit Plato, quanquam morbi à natura recedant, fatalem tamen à sua conditione inditam habent necessitatem, & vt statis insurgunt temporibus sic deficiunt statis periodis, obsuntq. ea remedia, quæ tempora hæc præripiunt. tenuissimi autem spiritus primas deferentes virtutes momentaneò affligunt, & iuuant, quia promptè vicissitudinibus parent.

11 Constat hinc, quod spiritibus calent, seu frigent corpora, sed succi firmius agunt, dũ suos sapores exerũt: & quia nutrimentũ dulcia præbent, talisq; est sanguineus succus, ideo bilis amarissima vbiq; ac perpetuò infesta. cętera recremẽta suis & ipsa saporibus offendũt: melancholia quidem acido sapore: pituita insipido, salsoue. inde enim corporũ meatus seu arctãtur, seu diducũtur, vt corpora deinceps seu æstuẽt, seu inalgeãt, alijsue affligantur molestijs, quia nẽpe aut suscipiunt, aut seponũt, aut detinent. suscipiunt enim, aut seponunt, dum se dilatant: detinent, dum se adstringunt. constringunt autem momentaneò inalgescentes spiritus, stabiliter succi seu austeri, seu acidi, seu dulcissimi, insipidiuè, (infarctus enim inde, &

crassi-

crassities oboritur) potissimùm si tanta succorum exundet indebitum saporem excrementium vbertas, vt sint obruti spiritus. dilatant verò tum spirituum ardor, tum amaritudo succorum, quæ faciunt, vt meatus dehiscant, peruiaq; sint corpora. fluunt enim succi valido spiritu, & amara bile: hærent frigore, pituita, & nigro humore. ergo dum succi reserant, seu occludunt meatus, diuersis molestijs corpora obnoxia reddunt. hinc est, quod Hipp. quorundam morborum calorem præseferentium curationem iniens calorifica auxilia præscripsit, quia per secundas virtutes morbum oppugnant, dum meatus insuper seu reserant, seu constringunt, vt nempe morbus seu ab occlusione, seu à diductione eorundem meatuum manauerit, qua de re opportuniori locò plenius. sufficiat nunc rudem hanc habuisse notionem, quod à qualitatibus nimirum tum primis tum reliquis corpora mutantur nimia occlusione aut reseratione meatuum, momentaneè quidem à primis, à reliquis corpulentiam habentibus firmè ac stabiliter. morbi subinde diuersi nascuntur à variegantia occlusionum reserationumue, partium se occludentium reserantiumuè, & ipsarum causarum constringentium seu diducentium.

12 Quæsitum alterum de periodicatione febrium ex dictis iam innotescit. ideo namque recrementa spirituoso sanguini accedentia periodicant, quia seponuntur tandem, sed mox redeunt. inter autem recrementa sanguinem hostiliter turbantia primum locum obtinet bilis, quæ suo amarore facit, vt nimium meatus dehiscant, sanguinisq; subinde cursum subuertit. secundum in malitia locum habet melancholia, quia licet copia offendat, facit tamen vt sanguis parum à sua naturali motione recedat. pituita demum adhuc minus sanguini aduersariatur, quia ex benigna cremoris substantia assumpta, tandem in optimum alimentum facessit. contrario tamen modo se habent quoad corporis meatus. nam bilis, quia meatus reserat, promptissimè meat, & impulsioni cedit naturę: melancholici vero pituitosiq; succi cogentes & obfarcientes diutius hærent, & pertinaciùs naturæ operibus obluctantur, istisq; conditionibus prędita recrementa periodicantes febres constituunt, ocyus aut serius denuò inuadentes, vt se habent ea, quæ nunc dicenda sunt: nondum enim compertum, cur stato tempore periodi accedant. & vt priùs de tertiana febre agamus, hæc tertia quaq; die periodicat, & hoc facit apertius, vt sincerior est. is autem recrementosus humor ab assumptis cibarijs secretus tertia die in cystim felleā reponitur: reponi autem nequit, nisi hæc iam collecta se exoneret. prorumpit ergo è suo folliculo tertia quaq; die hic humor, vt in intestina se exoneret. Ast si innaturalibus ex occasionibus venas subintret, tunc vtiq; meatus reserans præripit consuetum sanguinis

motum, & versus cor ducta violento insoliti humoris accessu cum febrire facit. propterea tertia quaq; die inualescit febris ab hoc humore profecta, quia tertia quaq; die biliosus humor aluo excipiendus, rapitur in cor, & dum spirituosum sanguinem insolito amarore offendit, quassat vniuersum corpus, impensè quidem at non diutius si bilis sincera est ciro volutatione incalescens: lenius autem sed diuturnius si commixta hæreat, nec sit in motu tam prona. tremit enim insolito hoc assumpto amarore spirituosus sanguis, recurrit subinde ad locos maximè calidos, hinc volutatus impensius æstuat. sed & extimæ tunc partes frigent aut secus, prout spiritus aut solo timore quatiuntur, aut insimul perfrigerati vniuersim recurrunt. congelant autem tum multitudo bilis etiam sinceræ: tum & reliqua ammixta recrementa crassitiem obtinentia, vt hinc quoq; pectora angustientur, quia pulmonum vasa opleta spirationis munus tardant, dum spirituum circuitionem impediunt.

13 A pituita quotidianus nascitur insultus, quia quotidie depluunt pituitosa recrementa seposita, quæ si lapsa per iugulares in cor febrilem deferant conditionem periodicantem, febrem faciunt: ast si spiritales ductus obfarciant paraplecticum, epilepticum, apoplecticumuè hominem reddunt, vt arcte se illi occluserint ductus. dum autem salsuginosa reddita vasa spirituum subintrant, volutatione hi concipiunt ardorem, febremque exin pituitosam diuersarum conditionum pariunt. & quia pituita parum à natura sanguinis recedit, ideo huic adhærens periodon facit absq; vera intermissione, sed ordinato sanguinis cursu procedens soluitur diebus legitimis per coctionem. hinc desumere rationem possumus cur propter hanc febrem non obrigeant ægri, sed sic plerumque stabiliter frigescant, vt extima marmore frigidiora appareant: arcta in his est spiratio, genæq; seu rubeant vt in peripneumonicis, seu excoquantur vt in letargicis, etenim per iugulares venas in subditum cor pituita delapsa, dum pulmonum vasa circuit ea opplet & premit, sed non sic vt in apoplecticis, alijsq; similibus affectionibus, quia febris omnis oritur à volutatione non ab hæsescentia succorum. se adaptat autem febris hæc pituitosa promptè letargicis peripneumonicisq; conuenientia materiæ & generationis, per quam facile subinde in ardentem spuriam degenerat.

14 Quartanarum autem febrium ratio non sic adamussim se habet. nam si vera sunt, quæ in superioribus de Lienis œconomia fuere enarrata, duplex erit gignitionis quartanarum ratio. vna dum arteriæ ab ipso Liene sugunt melancholicum humorem: altera, dum is non assumptus in Lien cauam venam subintrat, & per cordis vasa labitur in loca spirituum, & isthic volutatus febrem facit. Porrò arteriarum suctione infe-

ctus

ctus à liene aqueus & acidus humor ne offendat, oportet, vt nec copia excedat, nec fiat intensior virtute, nec diù quam par est locis spirituum hæreat: torpent enim hinc ipsimet spiritus, seu distracti visa subuertunt. arterijs autem huiusce succi hæret vbertas, dum quadantenus occlusi sũt emulgentes ductus, nam si reserati hi essent, quicquid poculenti lien vbertim assumpserat, promptissimè vesica vrinaria proferet. ergo non est suscepta copia sola, quæ arterias obruat, sed interuenit aliqualis meatuum emulgentium occlusio, quæ detinet susceptam copiam. hinc est, quod quartana dum suum demittit insultum, aut sudore imbuit corpora, aut facit vt lotium profluat, quia tunc recluduntur illi ductus, qui quadantenus occlusi erant, tum frigore tum aciditate succorum viscositatem aliqualem præseferentium.

15 Vitium autem à quo quartanæ oboriuntur febres manet seu in ipso humore seu in arterijs, acidior enim quam par est redditus hic humor talem ac tantam ebulitionem infert, vt non solum spirituosum sanguinem in insolitam volutationem ducat, sed ossa fermentet, carnesque exedat. arteriæ quoque innaturali æstuantes ardore, humorem hunc alliciunt, viscosiorem reddunt, & eius acidum saporem quandoquè in austerum mutant. inde est, quod corpora prius horrent, quia spiritus nimiò acore quadantenus firmati horrere corpora faciunt, quod est leuius quam rigere. epilepticis proinde insultibus is horror se adaptat, & qui quartana sunt correpti, ab Hipp: sacro non capiuntur morbo, soluiturque is quartanæ accessu, quia nempe effector humor discedit febrilis ardoris vi, vt plenius suo loco. Lieni ergo tributæ arteriæ, si æstuauerint; ebibunt succum hunc innaturalem iam reditum, quem in se ipsis firmant, dum occlusi sũt meatus hunc demitentem. quocirca non raro quartana capiuntur, qui alioquin ab atrabilaria recedentes crasi, habent quadantenus occlusos lotij meatus; id enim tunc non indebita acidi humoris exundantia, sed sola arteriarum æstuatione, vrinarijque meatus quadam occlusione contingit, hosque sanari constat solo refrigerantium lotijque meatus reserantium vsu, vt non semel, medicina summa cum laude sumus experti. Hæc de prima febrium quartanarum generatione, de altera nunc.

16 Vasa itaque lienis atrum humorem non sumunt, vel quia is exundantius tumet, quam possit capere lien, vel quia splenetica vasa obstructione, distentione, nimiauè laborant duritia. istis enim de causis contingit, vt acidus succus per canam delatus cor subintret, & spiritus sic affligat, vt seu febrem, seu melancholica deliramenta excitet. nam violenter, ac insolitè in arterias delapsus febrem facit, sensim vero accede ns, sed stabiliter hærens melancholicas affectiones præstat. nam spiritus frigore

quadantenus horrent, & inæquales redditi visa transformant, perinde ac accidit in speculis multarum facierum, vt latius suo enarrabitur loco. Constat hinc, cur aliqui dum insurgit quaranta solùm horrent, alij verò insimul pectore anguntur, alijs ventriculus crassa acidaque euomit. angustiant quippe melancholici succi per cauam in cor & pulmones delati, horrere solùm faciunt, quos à liene arteriæ recipiunt. leuamen insuper tum sudores, tum mictiones horrificis febribus afferunt, in alijs hæc plerumque lassitudinem creant. nam succi spirituoso sanguini protinus accedentes munere naturę suis facile se proferunt ductibus, non sic autem qui corpulentiori sanguini sunt addicti. Constat hinc etiam, quod quartanæ ab immediato arteriarum vitio profectæ corpora horrore multo quatiũt, minimum perfrigerant. è contra, quę à caua nascuntur, minùs faciunt horrere, sed angustiant & perfrigerant magis.

17 Sed cur quarta quaque die periodicat febris hæc? quia melancholicus succus per cauam delatus sanguinis cursum seruat, quumque recens alibilis succus quarta die cordis sinus tranet, atrus quoque recens humor insolitè ac violẽter spiritibus obuians, quarta quaque die febrem inacuet. consonat etiam à liene quarta quaque die in arterias assumi; quia cùm sit eius naturalis munus spiritibus robur, & crassitiem donare, vtique dum recens sanguis arterias distendit, noua etiam fiet acidæ aquositatis susceptio. ast nouis spiritibus arteriæ se replent quarta quaque die, ergo tunc temporis acidæ aquositatis noua fiet à liene susceptio. hinc perspicua euadunt multa, quæ aliàs miris sũt inuoluta ambagibus. obseruatum quippe non semel, dum viget quartanarius insultus, lotium vndique aquosum pelli, quod deinceps soluta febre, genuinam recipit consistentiam. sed pariter obseruatione constat, quod dum viget insultus vrina bibiosa est, quę febre soluta mox, aquosa euadit: horum inquam euentuum ratio sumitur à duplici, quo istæ febres gignuntur, modo, vt ex dictis constat. Restat tria de istis periodicantibus febribus enucleare; vnum est cur insultus harum tempus præripiant, aut protrahant, aliud cur diuturnius aut breuius durent; postremùm cur sinceræ, aut commixtæ se offerant.

18 Quantum ad primum: quoniam recrementa sanguineo immixta succo peccant aut copia, aut intensiori sapore, hinc insultus statum tempus præripiunt. sed præsertim humoris sapor inualescens facit, vt is præpropere se exerat, præripiens per plures horas periodicationis tempus, intensiorque hæc qualitas copię addicta, facit, vt etiam congeminentur insultus. quippe, congeminiscentiam hanc, nequit sola pręstare quantitas. nam hæc sola longitudinem inualescentis insultus ad continuitatem vsq; non autem congeminiscentiam facit; dum enim mobile mouenti se ada-

ptat,

ptat, motus non interruptus, sed continuatus fit. Anticipant ergo ad cõgeminiscentiam vsque insultus, quia humor febrilis ardoris author, non solùm copia succrescit, sed præsertim stimulatur ab intensiori virtute, vt non expectet solitum periodicationis tempus. tardat idcirco ex opposito insultus, dum exhaurita est humoris offendentis copia, & est infracta eius innaturalis facultas. sic enim bilis iam amarissima, si quadantenus illum amarorem deponat, non amplius præuenit periodicationis tempus, sed suo properat motu. hac ergo ratione febres, præreptis, seu protractis periodis ad solutionem tendunt: ad interitum verò, si perenniter succrescant causæ præripientes, seu protrahentes insultus, quæ cuncta admusim perspecta firmam reddunt morborum notionem.

19 Alterum quęsitum elucet iam. periodicantes etenim febres ocyus aut serius transeunt ad suam metam seu bonam, seu malam, vt recrementa sincera sunt, seu commixta, diuersa tamen ratione. nam bilis quo sincerior ocyus ad solutionem tendit, quia suapte natura non infarcit, sed res ferat ductus. secus est de pituita & atro humore: recrementosa namque pituita sincera, crudorem gerens ni sanguini seu bilise adiungat, diutius incocta manet, infarcit meatus, & morbis subinde diuturnitatem præstat: oportet propterea, sputa flauo sint admixta, ad celerem pleuritidis solutionem. par est de nigro humore iudicium. nam is suapte natura stipat, ni calore furiat; quod pituitæ etiam contingit, quæ calore liquata, seu nimio compressa frigore, defluit impetuosè; firmati autem cùm fuerint hi humores diuturnas sedes habent. Bilis ergo sua vi meatus reserans, quò sincerior breuiorem, quò commixtior diuturniorem morbum reddit. cætera recrementa, quia meatus stipant, seu obfarciunt, vt sinceriorá pertinacius ac diuturnius offendunt, vt vero bili se adiungunt pernicius citata ocyus suum munus adimplent. hinc altera elucescit ratio, cur quartanarum, seu quotidianarum periodi tempus præripiant, aut protrahant. nam sincerus, vel admixtus antea humor, si sinceritatem seu admixtionem deposuerit, deinceps segnius, aut ocyus procedit; quæ causa quoque est, vt febres ex imparibus in pares dies se transferant, aut è contra. nam id præstat segnities seu pernicitas succorum, dum mutantur ab adiunctis recrementis, vt mox dicetur.

20 Ad postremum quæsitum dicendum; quod ab vniusmodi humore febres profectæ sinceræ sunt, dum autem commixtio est succorum febres spuriæ euadunt. attendendum atamen singulariter est, spurias dici febres tum paroxismos proferentes, tum congeminantes insultus, qui seu vnius, seu diuersarum sunt naturarũ. vt autẽ longius quam par est se proferant insultus, duplex interuenit ratio. vna quia sic vbertim illud recrementum

 exundat,

exundat, vt nequeat ab eo sanguis tam promptè se expedire . & hoc nomine sincerus quoque humor diuturnitatis fit author, vanèque opinarunt, secernentes spurias à legitimis solo durationis tempore . altera durationis ratio, à pertinaci recrementorum hæresentia, pendet , quod accidit seu facultatis expellentis, seu humoris offendentis vitio . languida namque virtus, alieno etiam humore lacessita, segniter ad expulsionem procedit, & passionem subinde diutius perfert; quod plerumque accidere intermittentibus ad exitium properantibus, constat. vitium humores contrahunt tum mutatione substantiæ, tum alienigenorum commixtione. mutatio fit ad crassitiem, lentorem, viscíditatem, cæterasque similes qualitates humoris cursum remorantes, meatus obfarcientes, aut torrido ardore resiccantes. hoc ipsum adiuncti humores præstant has obtinentes virtutes si de biliosis nimirum febribus loquamur ad spuriam naturam hoc nomine adactis: nam de quartanis & quotidianis diuersa est ratio. in tertianis etenim febribus adulterantur paroxismi, quia bilis, crassitiem, & hæresentiam recipit, vt sic diutius hærens pertinacius offendat. in quartanis verò, & quotidianis spurijs, adiuncta bilis, non ad diuturnitatē, sed ad solutionis acit celeritatem. dū autē sese adiungunt pituita & ater succus, tū ad solutionis desperationem vētum est; quare ineptum est duratione harū febriū metiri sinceritate, seu commixtione succorum, nisi hęc addatur distinctio.

21 Porrò congeminati insultus, qui sūt eiusdem naturę, vt à consimili humore nascuntur, sic eandem effigiem repręsentant. hoc enim modo , & duplex tertiana, & duplex seu triplex quartana, & multiplex quotidiana se habēt, quarū insultus cur sic extra ordinē redeāt, ex dictis innotescit, & plenius per ea nūc dicētur, cōstabit. dictū autē, est pręripi proxismorum tēpus copia recrementorū, dū stimula addūtur, quę faciūt, vt febris, tertia die inualitura prodeat secunda, & quę, quarta die periodicatura erat, istud tertia die faciat. Similiter & quotidianus insultus nocturnis accessurus horis meridianis seu matutinis appareat, suisq; pręuersis ordinibus, deinceps, harū febriū insultus procedāt. Ast cōgeminari mox insultus, nō à sola humorū nascitur copia, quia inde cōtinuitas, aut maior nascitur proxismorū diuturnitas, nec id intensiori sola facultate contingit , nam inde oritur celeritas confertim plerumque exerens totum humorem, nihil aliud relinquens nouam facturum inuasionem. dicere autem quod duabus tribusue abiunctis cauitatibus se contineat cuiusmodi humor statis se exerens temporibus fictitium prorsus , proinde nostra hac de re positio clarius quam in superioriqus expressa sit hæc .

22 Accedit tertiana febris vna præcepta die , quia humor altera die proruptus amarore intensius flagrat propter æstuationem viscerum, facit

facit etiam viscerum ardor, vt insuper meatus hiscant ad promptam bilis tractionem, si obturati sint ductus ad intestina spectantes. Si namque hi peruij essent, succrescens bilis copia se exoneraret supera aut infera deiectione, vt in cholera, alijsue biliosis accidit turbationibus. interuenit ergo & viscerum ardor, & meatuum ad intestina spectantium occlusio, dum tertiana se duplicat, nihilque ad id bilis copia facit. nam si hæc vnà cum insano viscerum ardore exundaret, assidua, & non intermittens duplex esset febris. sese enim geminat, quia bilis iam collecta viscerum elata ardore præripit tempus insultus: interim noua collecta cystim felleã distendens nec postera die in intestina deposita suopte impetu, ardoreque viscerum tracta petit cor, nouumque edit febrilem insultum. bilis propterea non solùm ipsa solitariè peccat, sed insuper occurrunt viscerum meatuumque labores, quibus de causis accidit, vt bilis stato tempore illuc meet, interpolatamque periodon faciat, quanquam geminet insultus. minus ergo erit viscerum vitium in exquisita tertiana: maius in duplici: adhuc maius in continua, in quam spuria facilè degenerat. illud propterea in istis duplicibus tertianis obseruandum occurrit, quod vna die turgescens bilis se exerit supera aut infera deiectione, altera vero desistit hic exitus. ratio huius euentus est, quod bilis iam collectæ vbertas propter nouam secretionem sic tumet & despumescit, vt partim per patentes viscerum ductus se in sanguinem insinuet, vt febrilem faciat inuasionem, partim trãseat ad intestina, vt hinc cremori immixta se exoneret. altera autem die parcior reddita non sic cystim felleam distendit, vt vtrumque præstare possit. rapitur ergo solùm in intima quid huius succrescentis bilis, demissioremque subinde periodon facit. tunc enim bilis insaniter furit, quando suæ vbertati stimuli adduntur, quod tertia quaque die contingit, vt aliàs dictum est. Rationem etiam inde desumas licet, cur in tertianis inordinati quandoque accedant rigores; quoniam nempe bilis recrementosa in motum prona data occasione promptè se exerit, spiritiosumque suo amarore sanguinem affligit; sed hoc tertianis interpolatis rarò contingit, vt sæpè in continuis, dum adsunt occasiones inordinatam hanc quassationem edentes; de quibus aliàs dictum.

23 Quotidianis febribus multiplices insultus occurrunt, dum pituita recrementosa depluit in subditas, partim naturali sanguinis motu, partim suopte impetu. naturalis motus sanguinis à cerebro ad iugulares fit nocturnis horis, vt somnum animantibus conciliet, cuius motionis effectrix causa est aeris nocturni frigiditas caput stipans, & exin leuissimum sanguinem in subditas exprimens, sicque nocturnis horis quotidiana febris suapte natura inualescit. haud infrequenter tamen contingit, vt suæ motio-

nis tempus pituita præripiat, demùm statis horis nocturnis defluxura, vt de tertiana dictum. & hac ratione congeminantur quotidiani insultus nisi tam impensè æstuauerint cerebri sinus, vt & cumulatim recrementosam pituitam recipiant, & eam insimul totam salsiorem reddant. inde namque assiduæ febres, discriminosaque alia insurgunt mala suis enarrata locis.

24 De quartanis congeminatis haud dissimilis est ratio. illud solum his peculiariter contingit, quod non tam promptè à caua, vt à liene multiplices euadunt. dum enim arteriæ humore è caua assumpto æstuant, sugunt deinceps à liene paratum, & exin congeminantur insultus, qui in simul omnes non desistunt, sed plerumque dum vna soluitur quartana, altera adhuc vigescens properat, quod in tertianis duplicibus rarò contingit, ratio temporaria innotescit tabulis in superioribus positis, sed materialis ratio est, quia ijsdem ductibus feruntur humores duplicantes tertianam, sese idcirco Crisi consequuntur, quod commodum quartanis geminatis abest, vt constat ex dictis in superioribus.

25 Porrò febres sese ex dissimilibus naturis complicantes multiplices sunt, semitertianarumque genus varium constituunt, de quibus pauca hæc. Tertianæ itaque febres siue intermittentes siue continuæ (nam omnium periodicantium, quantum spectat ad periodorum causâ, similis est ratio) quotidianis, aut quartanis, & ipsæ quartanæ quotidianis se adiungunt, indeque varia consurgit periodorum idea. quotidiana enim simplici adiuncta tertianæ vna die semel periodicat, altera congeminat insultus, & hæc legitima semitertiana est. duplex vero tertiana quotidianam complexa geminatum insultum singula quaque die profert, alter quidem tertianarum, alter quotidianarum ideam gerens, quod in praxi non semel observatum. ast complexum fieri quartanarum & tertianarum febrium, hæc obseruata, huiusce rei nobis opinionem dederunt. quippe compertū sæpè congeminatas febres vna die lotium proferre aquosum & album, altera biliosum, idque non solùm statis diebus, sed & statis horis, ac erroneos plerumque putatos insultus, nunc horrores, nunc rigores proferre, quod etiam vnica id fieri die obseruatum. quumque diuersa hæc symptomata fiant suis varijs de causis, variæ quoque sint oportet talium periodorum ideæ naturis redolentes quartanarum & tertianarum febrium, quum nec generationis harum febrium, modus complicationem hanc abhorreat, disiuncti quippe sunt fontes hos emittentes humores, vt ex iam dictis constat. Existimandum ergo complicari simplicē tertianā simplici quartanæ: duplicē tertianā simplici quartanę: duplicē quartanā simplici tertianę: duplicē quartanā duplici tertianę: triplicē quartanā simplici tertianę: triplicē quartanā

quartanā duplici tertianæ, quartanā quin etiā simplicem, duplicē seu triplicē quotidianæ adiungi, ac tandē triū generum fieri cōplicatos insultus diuersas repræsentantium febrium ideas, de quibus complicatis febribus, quędā proferamus exēpla, vt reliquæ deinceps innotescant adiunctiones.

26 Si itaque simplex tertiana simplici sit quartanæ adiuncta, periodi hoc erunt processuri ordine. Secunda morbi dies erit à febre immunis, tertia inualescet tertianus insultus, quarta quartanus, quinta tertianus, sexta à febre immunis. & quoniam diebus legitimè iudicantibus non se adiungunt insultus nisi septima morbi, & trigesimaprima die; ideo in istis diebus solùm cadit crisis.

1.2.3 4.5.6.7.8.9.10.11. 13. 15.16.17. 19. 21.22.23. 25. 27.28.29. 31.

27 Quod si duplex sit quartana simplici tertianæ adiuncta sexta quęque die erit libera à febre, iudiciumq. ferre de istis febribus poterit, quinta, vndecima, aut decimaseptima; deinceps alij non occurrunt dies annexos periodos legitimè decernentes.

1.2.3.4.5.6.7.8.9.10.11.12.13.14.15.16.17.18.19.20.21.22.23.24.25.26.27.28.29.30.31.32.33.34.

28 Duplici autem tertianæ simplex addita quartana periodorum hunc ordinem facit, vt tertia nempe quoq; periodo tertianaria congeminentur insultus per aduentum quartanæ; eruntque dies dijudicantes septima, vigesimaoctaua, trigesimaprima, & trigesimaquarta.

1.2.3.4.5.6.7.8.9.10.11.12.13.14.15.16.17.18.19.20.21.22.23.24.25.26.27.28.29.30.31.32.33.34

29 Si autē triplex quartana sit copulata duplici tertianę, singulis diebus duplicatus aderit insultus. triplex vero quartana simplici tertianæ adiūcta alternis diebus duplicabit accessionē, perinde ac in semitertiana, sed quartanæ febris idea diuersa erit à quotidiana. in vniuersū ergo quoties multiplicia recremēta sese adiungūt, spuria vniusmodi nascitur febris eā repręsētās ideā, quę recremēto cōuenit pręualēte in ea cōfusa cōmixtione. ast si recremēta varia suis è fontibus ducta statis tēporibus spirituoso sanguini accedāt, disparatas febres faciūt, quoad vsq; in vnū corpus hi coalescētes humores aut continuā perniciosā, aut interpollatā spuriā efforment. Hæc de periodicātibus febribus satis: (nā de quintanis, septimanis, & nonanis opportuniori loco) illudq. firmum sit, quod periodicantes febres, quàm magis à continuitate recedunt, tàm securiores, quàm autem continuis se approximant, tàm periculosiores euadunt. de continuis ergo deinceps,

inceps, vt harum innotescant pericula; harumque presagitio habeatur.

30 Continuę itaq; febres iam dicta ratione non periodicantes, aliæ propriã habent ideã, aliæ partẽ insequuntur affectã. priores sunt in triplici ordine, prout nempe aprehendunt seu continentia, seu contenta, seu ἐνορμῶντα facientia. Diaria namq; est febris, dum insolitè, sed solitariè spiritus æstuant, propter eam quam ad id habent paratam naturam, quę nõ tam prompta est in cęteris, quæ corpora constituunt. ideoq; in Diarijs sola peccat caliditas promptè se exerens, ac promptè deferuens, dum illæ corpulentiores absunt virtutes, quæ à succis promanantes stabiliter corpora mutant. Diariæ idcirco febres suam retinentes naturam, adeo benignæ sunt, vt medicam non exigant tum in dijudicando, tum in curando peritiam, de quibus postea. quæ à continentibus seu solidis febres nascuntur, diuersimode se habent, vt nempe diuersis modis continẽtes istas partes affligunt. nam dum corporis vniuersitas torrido marcescit ardore, vera tunc exurgit Tabes congenitum partium humorem absumens, nutritionisq. opus destruens, vt exin corpus vltima macie confectum decedat; quod verę huic Tabi, contingit, dum non pars aliqua, sed vniuersum corpus affligitur: quoniam nempe alibiles succi solidis è partibus cruulsi, sensim arterias inuadunt, seq; per spiritus volitantes, fixum, assiduumque ardorem creant. Duplici namq; ratione marasmodicæ adueniunt febres. altera accensis illis succis, qui alendis partibus futuri sunt accomodi, altera æstuantibus ac liquescentibus his, qui iam solidas partes constituunt, quia ardore hæ flagrant. duplex proinde marasmi idea se offert, quæ facit, vt causarum variegantia diuersa prodeant symptomata plurimorum errorũ ansam præbitura, ni sint prorsus secreta. sed quoniam marasmi illi plerumq; ardentibus insequuntur, ideo de ardentibus nonnulla.

31 Sumit nomen ardens febris ab infano ardore, siue is in intimis solum maneat, siue forinsecus etiam se diffundat. assiduus autem est hic ardor spiritales obsidens partes, & ideo febrem acutam reddit; non tamen omnis acuta ardens est, nimirum si sit destituta conditionibus ardentem efformantibus. quæ conditiones vt innotescant ipsum adeamus Hipp. bipartitam ardentium ideam 4. Acut. delineantem, vna est, dum venulæ siti, inedia, aeris æstuatione, seu nimijs resiccatæ exercitamentis, biliosos è carnibus æstuantibus iciores alliciunt, & in se ipsas reponunt, vt febriant. altera non ab inarescentibus nascitur venulis, sed à falsa pituita per venas defluxa, quia intima vruntur, extima perfrigescunt, vt in altera æstuant non minus, quę forinsecus sunt, quam quę intus manent, accidit; non infrequenter, vt dum extima inardescunt, parum intima vrantur, quamquam saliuationis absit vbertas. Duplici ergo ratione ardens eboritur

tur febris. vna fit accessu alieni humoris salsedinem nimiam præseferentis pituitæq; conditione ardorem totum intus detinentis. nam pituita est quæ in subditis à capite defluxa, dum ardore ichorosæ ac acris bilis commixtione innaturalis est redita, insuetam salsedinem profert. hæc ergo pituita cor inuadens & in arterias transfusa ardentem illam febrem efformat, quæ ab humore nascitur innaturaliter è suo fonte in spirituosum sanguinem defluxo, inde alimentum in solidarum partium successurum alimoniam, temerationem sumit, quanquam optimum sit, quod iam successerat. Altera ardens febris contrario modo se habet. quippe alimẽtum solidis appositum, illud est, quod vitiositatem contrahit, dum ardore æstuans saniosam induit naturam, quæ acris, mordax, & molestissima in arefactas venulas suscepta incendit vniuersum corpus, vt exin ardens oboriatur febris. fugiunt autem saniosos hos ichores arteriæ promptius quam venæ, tum quia ipsæ suapte natura calore vigent, tum quia deplentur facilius, tum quia assiduo motu trahunt, sicq; conditione vasorum febris insurgit: conditione autem succorum accedentium, tenuissimam, mobilem, & acrem naturam obtinentium ardenter febricitant homines. quoties nempe noxium per cunctas arterias distractum, cor, spiritalesq; partes incommodat, & offendit: inde enim insana exorta febris sitim intensissimam facit, linguæ exhaurit humorem, mentemq; subuertit. sin autẽ quod è carnosis liquescentibus partibus se in arterias reponit, neq; quantitate exundat, neq; qualitate suam multùm excedit temperiem genuinã, leniora tunc exurgunt mala, quanquam extima membra impense æstu caleant. vtcumq; verò corpus Lassitudinibus affligitur, non quidem quia carnes affluxu succorum acrium diuexentur; (nihil enim in cutim se profert, quanquam leuissimo etiam tactu doleat) sed quia ab ipsis innaturaliter seponitur, quod illis commodè annectabatur. quod enim innaturaliter à parte aliqua egreditur, non minus labefactat excipientem locum, quam qui suo propio destitutus languescit. quocirca in istis febribus lacessitur caro, quia ab ea seponitur, quod nutritionem mox mox erat præbiturum, seu iam præbuerat, frendet proinde, & dolet.

32 Huic opinioni Priscorum quamplurimi adhæserunt; sed audire iuuabit Platonem sic in Timęo philosophantem. Mala autem, inquit, sequitur valetudo, quando fit contra. nam quoties eliquata caro tabem rursus transmittit in venas, sanguis vna cum pituita multus ac varius in venis, coloribus diuersis, amaritudineq; & acidis, salsisq; infectus saporibus bilem, cruorem, & pituitam gignit quamplurimam. quæ omnia rursus sic genita, & corrupta, sanguinem ipsum in primis inficiunt, & ipsa nullum nutrimentum adhibentia corpori, feruntur passim per venas nullo prorsus

natu-

naturalis circuitus ordine obseruato. inimica sanè ista sunt interſeſe, propterea quod nullum ſui ſibi inuicem prębent vſum. naturali propterea corpori, habitudini, ſuoque in ſtatu perſeueranti, diſſoluendo, & liquefaciendo plurimum aduerſantur. portio namque carnis vetuſtiſſima cùm liquescit, ad digeſtionem concoctionemque ineptiſſima propter veterem exuſtionem nigreſcit: quia vero contabuit, penituſque exeſa eſt, amaritudinem contrahit, cęteriſque omnibus corporis partibus nondum contaminatis aduerſatur. & tunc quidem pro amaritudine niger ipſe color acerbitatem, & acrimoniam habet, eo etiam quod amarum fuerat magis attenuato. tum vero amaritudo rurſus ſanguine tincta colorem habet rubeum, ſed nigro huic admixto felleum. pręterea flauus color cùm amaritudine coit, quando ob ignis flammam noua caro liqueſcit. & nomen quidem omnibus his communem bilem impoſuit vel medicus aliquis, vel certè eo ingenio prædítus quippiam, quo multa & diſſimilia dignoſcere poſſet, ac rurſus genus in multis vnum vno cognomento dignum inſpicere. quæ vero bilis ſpecies appellātur pro colorum varietate rationem ſingulis propriam acceperunt. cruor præterea, qui ſanguinis recidium, & defluxus eſt, leuis eſt ac mitis: qui vero bilis atræ acriſque; agreſtis, quando propter caliditatem ſalſo ſapori miſcetur. huiuſmodi autem quiddam acida pituita nuncupatur. ſæpe vero tenerioris, recentiſque carnis portio quædam vnà cum aëre liqueſcit, deinde vento inflatur incluſo, humiditate protinus circumfuſa, fiuntque ex hoc ampullę quæ ſigillatim propter paruitatem videri non poſſunt: cunctæ vero ſimul, & in grandiorem tumefactæ molem conſpiciuntur, coloremque propter ſpumæ generationem habent album. Omnem hanc tenerioris carnis liquationem vnà cū ſpiritu factam, quæ ex humiditate vento circumfuſa tumeſcit, albā pituitā appellamus. recentis item pituitæ defluxum lachrymas atque ſudorem, & quęcunque alia, in quę quotidie corpus reſoluitur.

33 Hactenus loquentem audiuimus Timæum de ea generatione humorum innaturaliter ſe habentium, quæ fit ex liquata carne. quum enim ipſa caro ſit è ſanguinis corpulentia aſſumpta, corpus autem hoc componunt cibaria in vnum complicantia liquores diuerſarum facultatum, cōiūctim quidē profuturos, ſed diſiunctim obfuturos, ita caro ipſa ex hac eadem aſſumpta complicatione ritè ſe habet, ſi hanc vnionem ſeruet, laborat ſub horum diuiduo. & quoniam in ſuam compaginationem iam aſſumpſit bilem tum flauam tum atram, cruorem inſuper, ipſam pituitam, & aëroſas partes: ſic dum liqueſcit eoſdem humores profert, qui denuò in vaſis repoſiti ſanguinem affligunt, vtpote ipſi iam alienigenę facti. Porrò à liqueſcente vetuſtiſſima, & aſſata carne atra defluit bilis, quia hæc

ſuapte

ſuapte conditione impingitur, hæret, ponder eque degrauat, & ideo hæc maiori cum nixu ſe profert. bilis autem flaua tenuiſſima, & mobilis è carne recenti liquata defluit, non mediocri interueniente flamma, quæ exiguam eius in carnibus contentam portionem abiungit, pinguemque ſubſtantiam effert. ſed cruoris natura leuis, amicabili nexu natiuo iuncta calori, vt è carne facilè ſeponitur, ſic in eandem ſocietatem promptè recipitur, ſeu aliò per coctionem emandatur. non ſic autem vetus pituita, & quæ iam pertinaciter carni adhæſerat. quippe à vetuſta carne liquata acidum, & ſalſuginoſum ſaporem gerit, quia non ſolitaria, ſed biliatræ admixta eſt. recens autem pituita à noua carne defluxa alba & mitis eſt: inflata enim admixtione quorundam ſpirituum ampullis tumet, ſpumoſaque viſcitur. cæterum quoniam à carnium compaginatione non recedũt hi humores, niſi actio violenta occurrat; inde fit, vt per gradus violentæ actionis magis frendeat tum diſſoluta pars, tum quæ, liquamentum recipit. ſanguis enim ſub nigra bile lethaliter laborat, minorem offenſionem recipit ab acida ſalſaque pituita, minus affligitur à flaua bile, adhuc minus ab ea pituita, quæ alba eſt, tandem leuiſſimè omnium à cruore, & à ſpiritu. hinc à liqueſcente carne inſurgunt febrium ideæ diuerſæ, duratione, & malitia, non autem continuitate, quæ omnibus æqua ab alimentoſis proficiſcentibus ſuccis. nam vt veriſſimum eſt corpus febrire, quia alienum quid ſanguini accedit, ſiuè illud fontes recrementorum emandent, ſiue ipſa ſanguinis officina noxium efformet, ſiue demum ex colliquatis carnibus emanet. vt inquã hoc veriſſimũ, ſic pariter illud compertum, quod febres trahentes originem à propria ſuccorum alibilium vitioſitate, continuæ ſunt. idcirco Diaria quanquam leuiſſima, non minus quam ardens continua eſt. gerunt quippe Diariæ calorem in ſpirituoſum inacenſum ſanguinem, ſiue intimius inſurgat ob præſentiam cauſarum ardorem inuehentium, at reliquos ſuccos non turbantium, ſiue is ardor flagret propter circumueſtientes carnes leuiſſimam liquationem patientes, vt exin ſolæ aëroſæ partes igneſcant. aſt ſi vnam etiam benignus defluxerit cruor, non minus ac ſi ſanguis in intimis ferueat, alter ephimerarum exoritur gradus, qui protrahit Diariæ terminum ad tertiam ſeu quartam vſque diem. & iſtæ ſunt febres benigniſſimæ ab Hipp. vocatæ, quæ tamen degenerant per quam facilè in ardentes, ſi nimirum liqueſcentia biliosum tandem ichorem proferat, illudque in vaſa reponat. nec minus etiam ab iſtis diariis in ardentes Degenerantibus Tabes conſurgunt, ſi nimium tantum in carnoſis partibus ſe inſinuet ardoris, vt liqueſcant ſeu violenter ad citum interitum, ſeu paulatinè ad diuturnam tabem.

34 Duplex ergo eſt generationis febriũ hecticarũ modus. vnus, dum

ſuccus

ſuccus alibilis vitioſus totus æqualiter redditus ſic ad ſolida membra fertur: quocirca nulla cum violentia tunc, ſed ſenſim & aſſiduè nutritionis opus ſubuertit,& membra depaſcit. oriturque hectica hæc à parte aliqua malè affecta, quæ totum ſuccorum alibilium vitiet, vt hi & calorem & ſaporem innaturalem gerant. inſolens propterea eſt, vt febris hæc ſolitariè occurrat,quia tunc & recrementa adoleſcunt & tument,vt ex pulmonum phtoe cõtingere compertum. Alter modus eſt,dum ipſamet ſolida membra affliguntur, quia ardore ſenſim liqueſcunt, liquatumque ſuccum ſenſim quoque in vaſa reponunt,& hæc ſolitaria accedit, ac prius carnes ipſas in tumorem eleuat,mox liquat, ac tandem ſiccat.& acri calore vrget. poſtquam etenim recentem pituitam è carnibus liquauit profert mox bilioſas particulas,vt deinceps per fuſionem acrium & ſalſuginoſorum,pruriginoſa corpora euadant, in nigr orem tandem ducta, cum alui plerumque liqueſcentia ad citum præſignandum interitum, quod & altera tabe contingit. viſcus namque hecticam illam efformans ſanguineo ſucco conſenſiens iiſdem ſubiacet liquationibus, quibus & carnoſæ partes & ob gradus fuſionis ſeſe altius inſinuantis multiformia phtiſicorum naſcuntur ſymptomata, quæ iam dictis correſpondent. viciſſim enim commeant affectiones iſtæ, ſed promptius ab affectis viſceribus carnoſæ affliguntur partes,quia ab iſtis illę per ſuppeditatam alimoniam ſeruantur: viſcera autem à carnoſis non niſi communi conſenſione pendent. inde eſt, quod à liquatione ſolius carnoſæ ſubſtantię tabes exorta, ſolo deſiſtit balneo, quia deferuet illo auxilij genere ſiccus ardor, exeuntque per exudatoria vnguenta è carnibus liquamenta iam demiſſa, redit exin ad integritatem corpus, quia alimentum à viſceribus non firmiter affectis immiſſum ſalubrem gerit conditionem. non ſic autem ſi interna viſcera iſtud liquamentum deponant, nam tunc auxilij illud genus aut inutile prorſus, aut ſummè damnoſum, quia in carnes allicit, & altius impingit vitioſitatem, aſſiduè à viſcere malè affecto ſuccreſcentem. hęc de febribus à continentibus exortæ ruditer dicta ſatis, non tamen parum ad prognoſim facientia, vt & ad curationem. proſequamur nunc reliquas continuas febres, quæ à ſuccis alimentoſis naſcuntur.

35 Continuæ itaque febres, quæ à vitioſitate pendent ſuccorum alibilium in duplici ſunt differentia, vt nempe alibiles ſucci aut ſub propria, aut ſubaliunde indempta laborent paſſione. eſt autem propria ſuccorum alibilium,vitioſitas illa, quam viſcerum labes non impreſſit, ſed eam ſeu ab ingeſtis,forinſecuſque accedentibus habent,vel eam ſitu,vliginequè potiuntur, dum in vaſis ſtagnant. inde enim diuerſas conditiones ſanguis profert,vt ea ſunt,quæ potu, eſu, inſpirationeque aſſumuntur,quæ forin-

ſecus

secus apposita sanguinem inficiunt. tunc enim, vlla, aut vix perceptibili visceribus labe inuecta vertuntur alibiles succi; quam mutationem quoq; experiuntur, dum, præ meatuum occlusione indebitè vasis hærent, perinde enim ac reliqui stagnantes liquores,hinc vliginem contrahunt, & in saniem seu pus abeunt. Aliunde labes indempta, quæ nutrientes humores apprehendit, venit à visceribus, carnosisuè partibus malè affectis. (consulto ommittimus recrementa de quibus abundè superius) quippe operis communione,non possunt non sibi inuicem consentire, dum alibiles succi viscerum actione ad aptam componuntur nutritionem,& ipsi alibiles succi nutrimentum vniuersim præbent: labem idcirco sibi inuicem impertiunt, hoc solo discrimine, quod diuersam affectiones hinc exortæ sortiuntur nomenclaturam, nisi in vnum conspirent. vitiosus enim succus iocinori accedens,dum viscus illud quadantenus immutat,Typhodem febrem facit: at si altius malum in viscus radicem egerit, Hepatitis morbus fit, qui iocinori est propius. pulmonibus quoque impertitus vitiosus succus prius Elodē febrē,deinceps peripneumoniā facit. sicquè diductæ habētur affectiōnes succorū alibiliū primaria horum vitiositate, seu aliūde adēptæ.

36 Est altera per gradus malitiei, disposita via aditum nobis præbens ad omnes continuarum febrium differentias sumendas. nam fluidum illud corpus, in vasis cōtentum,coactum est ex diuersis substantijs,in vnum nutritionis opus conspirantibus, si coctionis ope,hæ cuiq; membro pro debito accedant. ast si corpus istud, priusquam ad destinata membra perueniat suas partes abiungat, tunc quia perit vnitas, non amplius proficit, sed labem infert. Sunt autem partes corpus hoc componentes Aer seu calidior spiritus, quo fluunt, & in vnum diuersa seruantur, cui ad pabulum purissima cruoris additur substantia. mox accedunt tres alij vtiles humores, qui & ipsi in hanc vnionem suis facultatibus vigent, sed consopitæ hæ sunt, dum in vnione manent, se exerunt si secretæ fuerint. ergo, vt de carnosis partibus liquescentibus iam dictum; si aer seu spiritus incēdio soloflagrauerit, Diaria febris insurgit, cui adiunctus cruor synochon benignissimam facit. nondum enim innaturalis ardor eò peruenit, vt cōpo situm dissoluat, vnitasq; partes segreget. ast si deinceps leuior se exaret pituita altera diuturnior synocha se profert, quæ decrescit à tertia die ad septimam. nam quum ipsa pituita parum à natura cruoris recedat, vt quam facilè post cruorem ardet, sic per coctionem promptè ad integritatem redit. verùm si penitius se insinuauerit ardor, tunc flaua bilis, quæ seno cohibebatur,se profert, febremque edit in acutorum, & ardentium censu repositam, quæ multa gerit discrimina, potissimum si ob vlteriorem discompaginationem bilis atrā tandem prorumpat.

37 Ad

37 Ad hanc autem diſcompaginationem venit ſanguis aut tumultuoſè, aut per ordinatos gradus. ordinati quidem gradus ſunt, vt prius inardeſcant ſpiritus, mox æſtuet cruor, inde pituita ſe exerat, ipſa bilis flaua poſtmodum ſuo furiat amarore; ac tandem vltimùm emergat atra. procedunt autē morbi quandoq;, ſuis ſtatis temporibus, per hos gradus, dū in dies ad extremam malitiam tendunt, vt atra tandem vltimum acutorum terminum adimpleat, vt ſuo loco plenius. Cęterum, dum confertim, ac protinus, ſuccorum alibilium partes ſeſe abiungunt, tunc peſtilens ea exoritur febris, quæ horrendiſſimis ſignis comitata, quarta, aut ocyus interimit. eſt quoq; peſtilens illa, quæ per gradus ad vltimum tandem venit, quia & hæc ocyus interimit, nullis miteſcens auxilijs. Sic ergo habemus febres procedentes per hos gradus diſcompaginationis vſque ad vltimam lethalitatem.

38 Pari ordine procedunt illæ febres, quæ à viſcerum, ambientiumue carnium paſſione naſcuntur. quippe & ipſæ gradibus diſtinctæ, vt appoſiti alimenti partes ſeſe altius diſiunxerint, & ab vnione receſſerint. & quoniam de iſtis quadantenus in ſuperioribus, ſolùm hæc breuiter addamus, quod membranoſæ, aridæque partes licet in ſeipſas propium alimentum alliciant, quoniam iſtud vix aſpectabile eſt, nullam partes iſtę, per ſe ipſas, febrem faciunt, quia nequeunt tantum abſe noxiorum abiungere, vt illud deinceps vaſa ſubintret. interuenit itaq; alter noxius ſuccus, qui malitiam ſuam vaſis impertit, & inde nedum membranoſas partes affligit, ſed corpus totum in conſenſionem trahit ſua prauitate, quam vel illuc transfert, vel inibi eam indipiſcitur. ſicq; in membranoſis cauiſq; partibus, ſuccorum collectione affectus naſcuntur prauitate, & malitia diuerſi, quàm diuerſus eſt ſeu aſſumptus, ſeu illatus malitię gradus. inde ea ipſa ratione ſuperius, de ſucco in vaſis contento, dicta, Diarię, Synochæ, acutæ, ac valde exitioſæ febres naſcuntur, à cęteris ſemotæ, quia ſigna inſuper exhibēt affectam partem indicantia, affectionis proinde nomine comprehēduntur, dum collectum in ea parte prauitatem ſumpſerit, firmiterque illic hæreat, ſecus ſi pars illa, ſola communione, laboret. nam tunc partis afflictio ſymptoma eſt febri adiunctum, vt in altera quæ ſtabilis eſt, febris eſt huic adiunctum ſymptoma. Accipiamus à Pleuritide exemplum. hæc dubio procul affectus eſt membranæ coſtas intimius contegentis, quæ, ſuapte natura arida, & excarnis, tantum in ſe noxiorum illicere nequit, vt, ſub inflammatione laborans, febrem toti corpori communem excitet. neceſſe ergo, vt, in cauis ductibus per eam diſcurrentibus, noxius ſe colligat humor, qui, dum partem illam inflammat, pleuritidis morbum edat; partiſq; propria eſt hæc affectio, cui febris addita ſymptoma eſt, licet ipſa febris

diuer-

diuerſitatem habeat ſecundum gradus maliriei. Aſt ſi humor, aliunde prauitatem indemptus,per decurſionem febrilem ſe propagauerit in pleuram,tunc cruciatus is erit ſymptoma ipſius febris,ſuumque adhuc nomen hæc retinebit. & hoc non ſemel ab Hipp. proditum, dum dixit laterum fieri in febribus cruciatus, qui non ſunt pleuritici, quanquam pleuritico modo accedant.at,in viſceribus propria carne coactis, res diuerſimode ſe habent. componuntur namque viſcera, carneſque omnes, congeſtione ſuccorum alibilium, quos ſperma prius, mox ſanguis exerit ad nutritionem,& tutelam membrorum. quæ autem teneriora ſunt viſcera,vt facilè ſe replent,alibili accedente ſucco, ſic promunt hunc promptè, dum exprimuntur, aut liquantur;quocirca laborant nedum malitia ſuccorum ſeſe ad nutritionem colligentium,ſed inſuper mutantur in corruptellam, per quam illos exerunt ſuccos, qui iam partem formauerant, varie quidem modiſque diuerſis,quàm varij,ac multiplices ſunt corruptionis gradus,vt iam dictum,& hæc cuncta,vt reor,ſatis ſuperque explanant, quæ prænoſcenda, præſagiendaque occurrunt in morbis, per ea, quæ, ſunt ab eorum ſubſtantia, petita. reliquum eſt, vt de morborum magnitudine, & paruitate, vehementia, & remiſione, celeritate, & tarditate, verba faciamus.

39 Morbus itaque paruus ſeu exilis eſt, qui nullum adfert periculum, quia omni magnitudine, ac vehementia eſt deſtitutus. Magnitudo autem morbo ſe adiungit triplici ratione; aut nimirum eſſentia, aut partium laborantium conditione,aut cacoethia.Morbus ſuapte eſſentia magnus eſt, tum is,qui ab ea vitioſitate pendet,quæ ſuccos alibiles,modis iam enarratis,temerat, ſum is, qui etiamſi alios ſuccos, ignobilemque partem aprehendat, ſua magnitudine inſignis eſt, quùm nempe aut exundant recrementa, aut ignobilis pars tota, inſigniterque eſt affecta; inde enim, ex natura harum cauſarum inſigniter offendentium, magni naſcuntur ſuapte eſſentia morbi. Prꝑſtantiores partes præſtantioribuſue inſeruientes, quia animorum munia edunt firmant,& ſeruant,ſi in morboſum ſtatum labantur,magnitudinem exhibent,& quam præſtantior eſt pars,& ad vitæ conſeruationem vtilior, morbus occurrens plus magnitudinis habebit, data humoris offendentis paritate.nam morbus quilibet, gradus malitiei,priùs ab humore offendente, mox ab affecta parte deſumit. conſtans tamen illud eſt, quod omnis harum partium afflictio, quacumque adueniat ratione,& à quocumque humore naſcatur magnitudinem gerit quippe tam exilis in iſtis nequit eſſe noxa, quin periculum non adferat. Ratione demum cacoethiæ magnus euadit morbus, vel quia ipſi inſolita ſuperaccedunt ſymptomata, vel quia praua ſeſe offerunt cruditatum ſigna, quæ

morbo,

morbo, ſuapte natura, non conſonant. & hac interueniente cacoethia, morbus quilibet magnus euadit, licet nec eſſentia, nec offenſione principum partium ſit talis. Morbo autem inſolita accedunt ſymptomata, & cruditatis ſe exerunt non conuenientia ſigna, dum effector humor inſolitè ſeu turget, ſeu interquieſcit. nam dum internis, externiſue ex occaſionibus humor & ſi à naturali ſtatu parum recedens, concitationem motum acquirat, & exin partes præcipuas aprehendens, inſolita adferat ſymptomata, vtique eam magnitudinem tunc gerit, quæ naſcitur, non a propriæ eſſentiæ validitate, præſtantiſue partis offenſione firma, ſed à cacoethia, quæ occurrit, propter inſuetum humoris motum, & hoc morbis etiam ſuapte natura benignis accidit. nam ſi in tertiana benigniſſima, ſuperaccedat diſcriminoſa cardialgia, morbus ſuapte natura ſalubris, cacoethis euadit, non tamen cum ſalutis deſperatione, quoniam, ſi bilis inopportunus motus, deſiſtat, redit febris ad ſuam conditionem benignam, ſicque, in omnibus quamtumuis exiguis morbis, hæc cacoethia occurrit magnitudinem tunc exhibens, ob acceſſum horum ſymptomatũ, ſuapte natura morbum non inſequentium. Quies ſuccorum, quanquam in iam dicta cacoethia, etiam ſe exerat, poſtquã ij ſuam concitatam depoſuerunt motionem, quia premunt deinceps, & aggrauat; nihilominus palàm hæc in illa ſe oſtendit cacoethia, quę à ſignis prauarum cruditatum originem, trahit, doloſitatemque cõſtituit. quippe dum cauſę, prauam cruditatem gerentes promptè ſe exerunt, & in apertò prodeunt, ſuæ naturæ conformia mala edunt, nec vllam doloſitátem retinent, ſed ſuis naturis opportuna ſymptomata proferunt, quę morbũ magnũ cõſtituũt aut propria eſsẽtia, aut afflictione partium principum, aut acceſſu prauorum ſymptomatũ. Aſt dum doloſæ ſunt iſtæ occaſiones, intimis hærent, & ea prauitatis ſigna proferunt, quæ conſpicuo morbo haud ſunt analoga. quod accidit tum facultatum regentium imbecillitate, tum prauitate ſuccorum hæreſcentium longinquis partibus, ſenſim virus ſuum viſceribus impertientiũ. ratione quidem imbecillitatis virtutum accidit, quod ab exigua etiam morbi cauſa, adeo earum turbentur munia, vt hinc crudor morbo ignotus appareat, ad hanc præſignandam cacoethiam. Sed altera ratione verè doloſi morbi prodeunt nedum ægrotantes, ſed & peritos medicos fallentes, in quibus præſtat per mutationem potius in deterius labi, quam ſic inſidioſè ægrotare. hinc nobile Hipp. 6. epid. documentum, morbis doloſis mutationem prodeſſe. nam ſic latitans malum, quod curationem ſeu reſpuit, ſeu perplexam reddit, in motum propulſum eam ſubeat, ſi poſſibile eſt; aut ſaltem de euentu certum reddat iudicium & hæc ſufficiant non leuia de cacoethia, quam noſtrates malignitatem vocant, portento-

ſum

sum quid hoc nomine designantes, ac perniciem cum malignitate confundentes, non sine ægrotantium damno, & medicinæ dedecore. qua de re aureus extat Mauritij Tirelij libellus, quem voluit nostro nomini nuncupare fidæ amicitiæ in notã, priusquam sonticum ac Faunum morbum subiret non sine eruditorum hominum mestitia. eheu musarum suada, cur nostris delitijs sic fata insidiarunt! sed solemur, quia velint nolint hæc perennatura erunt eius nomen.

40 Vehemens est illa affectio, quæ dum impetuosè inuadit, corporis virtutes sic oppugnat, vt ægrum in summo vitæ constituat discrimine, quod offendens causa facit omni fræno soluta, virtutes omnes prosternere, muniaque cuncta subuertere nitens. & hic est ille impetus oppugnãdus generosa medicorum peritia, qui eo nomine est ab acutie diuersus, quod acuties, vt dicetur, in motus celeritatem consistit. impetus verò pẽdet à gradu malitiei secundum vehementiorem modum, quo inuadit, & offendit. Dictum namque ab Hipp. 4. Acut. in acutis passionibus sanguinem detrahes, si vehemens est affectio &c. acutus propterea morbus est sine vehementia, vt deinceps ostendetur. Nascitur autem vehementia, tũ à validitate humoris offendentis secundum gradus malitiei, secundum vbertatem, & secundum substantiæ mutationem: tum à concitatiori quo turget motu: tum à premente, & aggrauante quiete: tum demum à labore perniciem membris principibus afferente. hinc obseruare est, diuersa apud Hipp. extare vocabula multiplices malitiei gradus designantia ratione signorum, & symptomatum in morbis occurrentium. nam alia ex his dicuntur non bona, alia inutilia, alia mala, alia praua, alia perniciosa, alia lethalia & mortifera. itidem alia maligna, alia difficilia, alia ancipitis euẽtus. quæ inutilia sunt nec bona nec mala habentur; quę non bona primum malitiei gradum constituunt, in bonum facilè prolabentia, ac subinde nullo vehementi conatu offendentia. mox succedunt mala, quæ ab altero malitiei gradu profecta naturæ opere, seu medico artificio, & ipsa bona fieri possunt. non sic autem, quæ praua, perniciosa, & lethalia. properant enim hæc, aut summum iam sunt adepta malitiei gradum; vehementer idcirco offendunt, & naturã impetuosè oppugnant, vt opportuna tunc sint generosa auxilia, quæ suo tempore morbis extremis adhibita prauos, ac perniciosos morbos sæpè obtundũt: lethalibus autem ac mortiferis nullam opem ferunt, præuenta iam natura morbi vehementia sola præsagitione indiga. in istis ergo quemadmodum in quibusdam malignis vehementiã occurrit longè quandoq; semoueri ab his quæ difficilia, & ancipiti sunt euentus, si magis quam ad interitum, ad salutem vergant. & hac ratione remissus erit affectus magnus seu acutus, qui certam salutem

F promittit,

inceps, vt harum innotescant pericula, harumque presagitio habeatur.

30 Continuę itaq; febres iam dicta ratione non periodicantes, aliæ propriā habent ideā, aliæ partē insequuntur affectā. priores sunt in triplici ordine, prout nempe aprehendunt seu continentia, seu contenta, seu impetum facientia. Diaria namq; est febris, dum insolitè, sed solitariè spiritus æstuant, propter eam quam ad id habent paratam naturam, quę nō tam prompta est in cęteris, quæ corpora constituunt. ideoq; in Diarijs sola peccat caliditas promptè se exerens, ac promptè deferuens, dum illæ corpulentiores absunt virtutes, quæ à succis promanantes stabiliter corpora murant. Diariæ idcirco febres suam retinentes naturam, adeo benignæ sunt, vt medicam non exigant tum in dijudicando, tum in curando peritiam, de quibus postea. quæ à continentibus seu solidis febres nascuntur, diuersimode se habent, vt nempe diuersis modis continētes istas partes affligunt. nam dum corporis vniuersitas torrido marcescit ardore, vera tunc exurgit Tabes congenitum partium humorem absumens, nutritionisq. opus destruens, vt exin corpus vltima macie confectum decedat; quod verę huic Tabi, contingit, dum non pars aliqua, sed vniuersum corpus affligitur: quoniam nempe alibiles succi solidis è partibus exusti, sensim arterias inuadunt, seq; per spiritus volitantes, fixum, assiduumque ardorem creant. Duplici namq; ratione marasmodicæ adueniunt febres. altera accensis illis succis, qui alendis partibus futuri sunt accomodi, altera æstuantibus ac liquescentibus his, qui iam solidas partes constituunt, quia ardore hæ flagrant. duplex proinde marasmi idea se offert, quæ facit, vt causarum variegantia diuersa prodeant symptomata plurimorum errorū ansam præbitura, ni sint prorsus secreta. sed quoniam marasmi isti plerumq; ardentibus insequuntur, ideo de ardentibus nonnulla.

31 Sumit nomen ardens febris ab insano ardore, siue is in intimis solum maneat, siue forinsecus etiam se diffundat. assiduus autem est hic ardor spiritales obsidens partes, & ideo febrem acutam reddit; non tamen omnis acuta ardens est, nimirum si sit destituta conditionibus ardentem efformantibus. quæ conditiones vt innotescant ipsum adeamus Hipp. bipartitam ardentium ideam 4, Acut. delineantem. vna est, dum venulæ siti, inedia, aeris æstuatione, seu nimij resiccatæ exercitamentis, biliosos è carnibus æstuantibus ichores alliciunt, & in se ipsas reponunt, vt febriant. altera non ab inarescentibus nascitur venulis, sed à salsa pituita per venas defluxa, quia intima vruntur, extima perfrigescunt, vt in altera æstuant non minus, quę forinsecus sunt, quam quę intus manent, accidit; non infrequenter, vt dum extima inardescunt, parum intima vrantur, quanquam saliuationis absit vbertas. Duplici ergo ratione ardens ebori-

tur

tur febris. vna fit accessu alieni humoris salsedinem nimiam præseferentis pituitæq; conditione ardorem totum intus detinentis. nam pituita est quæ in subditis à capite defluxa, dum ardore ichorosæ ac acris bilis commixtione innaturalis est redita, insuetam salsedinem profert. hæc ergo pituita cor inuadens & in arterias transfusa ardentem illam febrem efformat, quæ ab humore nascitur innaturaliter è suo fonte in spirituosum sanguinem defluxo, inde alimentum in solidarum partium facessurum alimoniam, temerationem sumit, quanquam optimum sit, quod iam facesserat. Altera ardens febris contrario modo se habet. quippe alimẽtum solidis appositum, illud est, quod vitiositatem contrahit, dum ardore æstuans saniosam induit naturam, quæ acris, mordax, & molestissima in arefactas venulas suscepta incendit vniuersum corpus, vt exin ardens oboriatur febris. sugunt autem saniosos hos ichores arteriæ promptius quam venæ, tum quia ipsæ suapte natura calore vigent, tum quia deplentur facilius, tum quia assiduo motu trahunt, sicq; conditione vasorum febris insurgit: conditione autem succorum accedentium, tenuissimam, mobilem, & acrem naturam obtinentium ardenter febricitant homines. quoties nempe noxium per cunctas arterias distractum, cor, spiritalesq; partes incommodat, & offendit: inde enim insana exorta febris sitim intensissimam facit, linguæ exhaurit humorem, mentemq; subuertit. sin autẽ quod è carnosis liquescentibus partibus se in arterias reponit, neq; quantitate exundat, neq; qualitate suam multùm excedit temperiem genuinã, leniora tunc exurgunt mala, quanquam extima membra impense æstu caleant. vtcumq; verò corpus Lassitudinibus affligitur, non quidem quia carnes affluxu succorum acrium diuexentur; (nihil enim in cutim se profert, quanquam leuissimo etiam tactu doleat) sed quia ab ipsis innaturaliter seponitur, quod illis commodè annectabatur. quod enim innaturaliter à parte aliqua egreditur, non minus labefactat excipientem locum, quam qui suo propio destitutus languescit. quocirca in istis febribus lacessitur caro, quia ab ea seponitur, quod nutritionem mox mox erat prębiturum, seu iam præbuerat, frendet proinde, & dolet.

32 Huic opinioni Priscorum quamplurimi adhæserunt; sed audire iuuabit Platonem sic in Timęo philosophantem. Mala autem, inquit, sequitur valetudo, quando fit contra. nam quoties eliquata caro tabem rursus transmittit in venas, sanguis vna cum pituita multus ac varius in venis, coloribus diuersis, amaritudineq; & acidis, salsisq; infectus saporibus bilem, cruorem, & pituitam gignit quamplurimam. quæ omnia rursus sic genita, & corrupta, sanguinem ipsum in primis inficiunt, & ipsa nullum nutrimentum adhibentia corpori, feruntur passim per venas nullo prorsus

natu-

naturalis circuitus ordine obseruato. inimica sanè ista sunt intersese, propterea quod nullum sui sibi inuicem prębent vsum. naturali propterea corpori, habitudini, suoque in statu perseueranti, dissoluendo, & liquefaciendo plurimum aduersantur. portio namque carnis vetustissima cùm liquescit, ad digestionem concoctionemque ineptissima propter veterem exustionem nigrescit: quia vero contabuit, penitusque exesa est, amaritudinem contrahit, cęterisque omnibus corporis partibus nondum contaminatis aduersatur. & tunc quidem pro amaritudine niger ipse color acerbitatem, & acrimoniam habet, eo etiam quod amarum fuerat magis attenuato. tum vero amaritudo rursus sanguine tincta colorem habet rubeum, sed nigro huic admixto felleum. prętererea flauus color cum amaritudine coit, quando ob ignis flammam noua caro liquescit. & nomen quidem omnibus his communem bilem imposuit vel medicus aliquis, vel certè eo ingenio præditus quippiam, quo multa & dissimilia dignoscere posset, ac rursus genus in multis vnum vno cognomento dignum inspicere. quæ vero bilis species appellātur pro colorum varietate rationem singulis propriam acceperunt. cruor prætera, qui sanguinis recidium, & defluxus est, leuis est ac mitis: qui vero bilis atræ acrisque; agrestis, quando propter caliditatem salso sapori miscetur. huiusmodi autem quiddam acida pituita nuncupatur. sæpe vero tenerioris, recentisque carnis portio quædam vnā cum aëre liquescit, deinde vento inflatur incluso, humiditate protinus circumfusa, fiuntque ex hoc ampullę quæ sigillatim propter paruitatem videri non possunt: cunctæ vero simul, & in grandiorem tumefactæ molem conspiciuntur, coloremque propter spumæ generationem habent album. Omnem hanc tenerioris carnis liquationem vnā cū spiritu factam, quæ ex humiditate vento circumfusa tumescit, albā pituitā appellamus. recentis item pituitæ defluxum lachrymas atque sudorem, & quęcumque alia, in quę quotidie corpus resoluitur.

33 Hactenus loquentem audiuimus Timæum de ea generatione humorum innaturaliter se habentium, quæ fit ex liquata carne. quum enim ipsa caro sit è sanguinis corpulentia assumpta, corpus autem hoc componunt cibaria in vnum complicantia liquores diuersarum facultatum, cōiūctim quidē profuturos, sed disiunctim obfuturos, ita caro ipsa ex hac eadem assumpta complicatione ritè se habet, si hanc vnionem seruet, laborat sub horum diuiduo. & quoniam in suam compaginationem iam assumpsit bilem tum flauam tum atram, cruorem insuper, ipsam pituitam, & aërosas partes: sic dum liquescit eosdem humores profert, qui denuò in vasis repositi sanguinem affligunt, vtpote ipsi iam alienigenę facti. Porrò à liquescente vetustissima, & assata carne atra defluit bilis, quia hæc

suapte

suapte conditione impingitur, hæret, pondereque degrauat, & ideo hæc maiori cum nixu se profert. bilis autem flaua tenuissima, & mobilis è carne recenti liquata defluit, non mediocri interueniente flamma, quæ exiguam eius in carnibus contentam portionem abiungit, pinguemque substantiam effert. sed cruoris natura leuis, amicabili nexu natiuo iuncta calori, vt è carne facilè seponitur, sic in eandem societatem promptè recipitur, seu aliò per coctionem emandatur. non sic autem vetus pituita, & quæ iam pertinaciter carni adhæserat. quippe à vetusta carne liquata acidum, & salsuginosum saporem gerit, quia non solitaria, sed biliatræ admixta est. recens autem pituita à noua carne defluxa alba & mitis est: inflata enim admixtione quorundam spirituum ampullis tumet, spumosaque visitur. cæterum quoniam à carnium compaginatione non recedũt hi humores, nisi actio violenta occurrat; inde fit, vt per gradus violentæ actionis magis frendeat tum dissoluta pars, tum quæ, liquamentum recipit. sanguis enim sub nigra bile lethaliter laborat, minorem offensionem recipit ab acida salsaque pituita, minus affligitur à flaua bile, adhuc minus ab ea pituita, quæ alba est, tandem leuissimè omnium à cruore, & à spiritu. hinc à liquescente carne insurgunt febrium ideæ diuersæ, duratione, & malitia, non autem continuitate, quæ omnibus æqua ab alimentosis proficiscentibus succis. nam vt verissimum est corpus febrire, quia alienum quid sanguini accedit, siuè illud fontes recrementorum emandent, siue ipsa sanguinis officina noxium efformet, siue demum ex colliquatis carnibus emanet. vt inquã hoc verissimũ, sic pariter illud compertum, quod febres trahentes originem à propria succorum alibilium vitiositate, continuæ sunt. idcirco Diaria quanquam leuissima, non minus quam ardens continua est. gerunt quippe Diariæ calorem in spirituosum inaccensum sanguinem, siue intimius insurgat ob præsentiam causarum ardorem inuehentium, at reliquos succos non turbantium, siue is ardor flagret propter circumuestientes carnes leuissimam liquationem patientes, vt exin solæ aërosæ partes ignescant. ast si vnam etiam benignus defluxerit cruor, non minus ac si sanguis in intimis ferueat, alter ephimerarum exoritur gradus, qui protrahit Diariæ terminum ad tertiam seu quartam vsque diem. & istæ sunt febres benignissimæ ab Hipp. vocatæ, quæ tamen degenerant per quam facilè in ardentes, si nimirum liquescentia biliosum tandem ichorem proferat, illudque in vasa reponat. nec minus etiam ab istis diarijs in ardentes Degenerantibus Tabes consurgunt, si nimium tantum in carnosis partibus se insinuet ardoris, vt liquescant seu violenter ad citum interitum, seu paulatinè ad diuturnam tabem.

34 Duplex ergo est generationis febriũ hecticarũ modus. vnus, dum

succus

succus alibilis vitiosus totus æqualiter redditus sic ad solida membra fertur: quocirca nulla cum violentia tunc, sed sensim & assiduè nutritionis opus subuertit,& membra depascit. oriturque hectica hæc à parte aliqua malè affecta, quæ totum succorum alibilium vitiet, vt hi & calorem & saporem innaturalem gerant. insolens propterea est, vt febris hæc solitariè occurrat,quia tunc & recrementa adolescunt & tument,vt ex pulmonum phtoe cōtingere compertum. Alter modus est,dum ipsamet solida membra affliguntur, quia ardore sensim liquescunt, liquatumque succum sensim quoque in vasa reponunt,& hæc solitaria accedit, ac prius carnes ipsas in tumorem eleuat,mox liquat, ac tandem siccat.& acri calore vrget. postquam etenim recentem pituitam è carnibus liquauit profert mox biliosas particulas,vt deinceps per fusionem acrium & salsuginosorum,pruriginosa corpora euadant, in nigrorem tandem ducta, cum alui plerumque liquescentia ad citum præsignandum interitum, quod & altera tabe contingit. viscus namque hecticam illam efformans sanguineo succo consensiens iisdem subiacet liquationibus, quibus & carnosæ partes & ob gradus fusionis sese altius insinuantis multiformia phtisicorum nascuntur symptomata, quæ iam dictis correspondent. vicissim enim commeant affectiones istæ, sed promptius ab affectis visceribus carnosæ affliguntur partes,quia ab istis illę per suppeditatam alimoniam seruantur:viscera autem à carnosis non nisi communi consensione pendent. inde est, quod à liquatione solius carnosæ substantię tabes exorta, solo desistit balneo, quia deferuet illo auxilij genere siccus ardor, exeuntque per exudatoria vnguenta è carnibus liquamenta iam demissa, redit exin ad integritatem corpus, quia alimentum à visceribus non firmiter affectis immissū salubrem gerit conditionem. non sic autem si interna viscera istud liquamentum deponant, nam tunc auxilij illud genus aut inutile prorsus, aut summè damnosum, quia in carnes allicit, & altius impingit vitiositatem, assiduè à viscere malè affecto succrescentem. hęc de febribus à continentibus exortæ ruditer dicta satis, non tamen parum ad prognosim facientia, vt & ad curationem. prosequamur nunc reliquas continuas febres, quæ à succis alimentosis nascuntur.

35 Continuæ itaque febres, quæ à vitiositate pendent succorum alibilium in duplici sunt differentia, vt nempe alibiles succi aut sub propria, aut sub aliunde indempta laborent passione. est autem propria succorum alibilium,vitiositas illa, quam viscerum labes non impressit, sed eam seu ab ingestis,forinsecusque accedentibus habent,vel eam situ,vliginequè potiuntur, dum in vasis stagnant. inde enim diuersas conditiones sanguis profert,vt ea sunt,quæ potu, esu, inspirationeque assumuntur,quæ forinsecus

secus apposita sanguinem inficiunt. tunc enim, vlla, aut vix perceptibili visceribus labe inuecta vertuntur alibiles succi; quam mutationem quoq; experiuntur, dum, præ meatuum occlusione indebitè vasis hærent, perinde enim ac reliqui stagnantes liquores, hinc vliginem contrahunt, & in saniem seu pus abeunt. Aliunde labes indempta, quæ nutrientes humores apprehendit, venit à visceribus, carnosisuè partibus malè affectis. (consulto ommittimus recremenra de quibus abundè superius) quippe operis communione, non possunt non sibi inuicem consentire, dum alibiles succi viscerum actione ad aptam componuntur nutritionem, & ipsi alibiles succi nutrimentum vniuersim præbent: labem idcirco sibi inuicem impertiunt, hoc solo discrimine, quod diuersam affectiones hinc exortæ sortiūtur nomenclaturam, nisi in vnum conspirent. vitiosus enim succus iocinori accedens, dum viscus illud quadantenus immutat, Typhodem febrem facit: at si altius malum in viscus radicem egerit, Hepatitis morbus fit, qui iocinori est propius. pulmonibus quoque impertitus vitiosus succus prius Elodē febrē, deinceps peripneumoniā facit. sicquè diductæ habētur affectiones succorū alibiliū primaria horum vitiositate, seu aliūde adēpta.

36 Est altera per gradus malitiei, disposita via aditum nobis præbens ad omnes continuarum febrium differentias sumendas. nam fluidum illud corpus, in vasis cōtentum, coactum est ex diuersis substantijs, in vnum nutritionis opus conspirantibus, si coctionis ope, hæ cuiq; membro pro debito accedant. ast si corpus istud, priusquam ad destinata membra perueniat suas partes abiungat, tunc quia perit vnitas, non amplius proficit, sed labem infert. Sunt autem partes corpus hoc componentes Aer seu calidior spiritus, quo fluunt, & in vnum diuersa seruantur, cui ad pabulum purissima cruoris additur substantia. mox accedunt tres alij vtiles humores, qui & ipsi in hanc vnionem suis facultatibus vigent, sed consopitæ hæ sunt, dum in vnione manent, se exerunt si secretæ fuerint. ergo; vt de carnosis partibus liquescentibus iam dictum; si aer seu spiritus incēdio solo flagrauerit, Diaria febris insurgit, cui adiunctus cruor synochon benignissimam facit. nondum enim innaturalis ardor eò peruenit, vt cōpo situm dissoluat, vnitasq; partes segreget. ast si deinceps leuior se exaret pituita altera diuturnior synocha se profert, quæ decrescit à tertia die ad septimam. nam quum ipsa pituita parum à natura cruoris recedat, vt quam facilè post cruorem ardet, sic per coctionem promptè ad integritatem redit. verùm si penitius se insinuauerit ardor; tunc flaua bilis, quæ f eno cohibebatur, se profert, febremque edit in acutorum, & ardentium censu repositam, quæ multa gerit discrimina, potissimum si ob vlteriorem discompaginationem bilis atrā tandem prorumpat.

37 Ad

37 Ad hanc autem discompaginationem venit sanguis aut tumultuo-sè, aut per ordinatos gradus. ordinati quidem gradus sunt, vt prius inardescant spiritus, mox æstuet cruor, inde pituita se exerat, ipsa bilis flaua postmodum suo furiat amarore; ac tandem vltimùm emergat atra. procedunt autē morbi quandoq;, suis statis temporibus, per hos gradus, dū in dies ad extremam malitiam tendunt, vt atra tandem vltimum acutorum terminum adimpleat, vt suo loco plenius. Cęterum, dum confertim, ac protinus, succorum alibilium partes sese abiungunt, tunc pestilens ea exoritur febris, quæ horrendissimis signis comitata, quarta, aut ocyus interimit. est quoq; pestilens illa, quæ per gradus ad vltimum tandem venit, quia & hæc ocyus interimit, nullis mitescens auxilijs. Sic ergo habemus febres procedentes per hos gradus discompaginationis vsque ad vltimam lethalitatem.

38 Pari ordine procedunt illæ febres, quæ à viscerum, ambientiumue carnium passione nascuntur. quippe & ipsæ gradibus distinctæ, vt appositi alimenti partes sese altius disiunxerint, & ab vnione recesserint. & quoniam de istis quadantenus in superioribus, solùm hæc breuiter addamus, quod membranosæ, aridæque partes licet in seipsas propium alimentum alliciant, quoniam istud vix aspectabile est, nullam partes istę, per se ipsas, febrem faciunt, quia nequeunt tantum abse noxiorum abiungere, vt illud deinceps vasa subintret. interuenit itaq; alter noxius succus, qui malitiam suam vasis impertit, & inde nedum membranosas partes affligit, sed corpus totum in consensionem trahit sua prauitate, quam vel illuc transfert, vel inibi eam indipiscitur. sicq; in membranosis cauisq; partibus, succorum collectione affectus nascuntur prauitate, & malitia diuersi, quàm diuersus est seu assumptus, seu illatus malitię gradus. inde ea ipsa ratione superius, de succo in vasis contento, dicta, Diarię, Synochæ, acutæ, ac valde exitiosæ febres nascuntur, à ceteris semotæ, quia signa insuper exhibēt affectam partem indicantia, affectionis proinde nomine comprehēdūtur, dum collectum in ea parte prauitatem sumpserit, firmiterque illic hæreat, secus si pars illa, sola communione, laboret. nam tunc partis afflictio symptoma est febri adiunctum, vt in altera quæ stabilis est, febris est huic adiunctum symptoma. Accipiamus à Pleuritide exemplum. hæc dubio procul affectus est membranæ costas intimius contegentis, quæ, suapte natura arida, & excarnis, tantum in se noxiorum illicere nequit, vt, sub inflammatione laborans, febrem toti corpori communem excitet. necesse ergo, vt, in cauis ductibus per eam discurrentibus, noxius se colligat humor, qui, dum partem illam inflammat, pleuritidis morbum edat; partisq; propria est hæc affectio, cui febris addita symptoma est, licet ipsa febris diuer-

diuersitatem habeat secundum gradus malitiei. Ast si humor, aliunde prauitatem indemptus,per decursionem febrilem se propagauerit in pleuram,tunc cruciatus is erit symptoma ipsius febris,suumque adhuc nomen hæc retinebit. & hoc non semel ab Hipp. proditum, dum dixit laterum fieri in febribus cruciatus, qui non sunt pleuritici, quanquam pleuritico modo accedant.at,in visceribus propria carne coactis, res diuersimode se habent. componuntur namque viscera, carnesque omnes, congestione succorum alibilium, quos sperma prius, mox sanguis exerit ad nutritionem,& tutelam membrorum. quæ autem teneriora sunt viscera,vt facilè se replent,alibili accedente succo, sic promunt hunc promptè, dum exprimuntur, aut liquantur;quocirca laborant nedum malitia succorum sese ad nutritionem colligentium,sed insuper mutantur in corruptellam, per quam illos exerunt succos, qui iam partem formauerant, varie quidem modisque diuersis,quàm varij,ac multiplices sunt corruptionis gradus,vt iam dictum,& hæc cuncta,vt reor,satis superque explanant, quæ prænoscenda, præsagiendaque occurrunt in morbis, per ea, quæ, sunt ab eorum substantia, petita. reliquum est, vt de morborum magnitudine, & paruitate, vehementia, & remisione, celeritate, & tarditate, verba faciamus.

39 Morbus itaque paruus seu exilis est, qui nullum adfert periculum, quia omni magnitudine, ac vehementia est destitutus. Magnitudo autem morbo se adiungit triplici ratione; aut nimirum essentia, aut partium laborantium conditione,aut cacoethia.Morbus suapte essentia magnus est, tum is,qui ab ea vitiositate pendet,quæ succos alibiles,modis iam enarratis,temerat, tum is, qui etiamsi alios succos, ignobilemque partem aprehendat, sua magnitudine insignis est, quùm nempe aut exundant recrementa, aut ignobilis pars tota, insigniterque est affecta; inde enim, ex natura harum causarum insigniter offendentium, magni nascuntur suapte essentia morbi. Prestantiores partes præstantioribusue inseruientes, quia animorum munia edunt firmant,& seruant,si in morbosum statum labantur,magnitudinem exhibent,& quam præstantior est pars,& ad vitæ conseruationem vtilior, morbus occurrens plus magnitudinis habebit, data humoris offendentis paritate.nam morbus quilibet, gradus malitiei,priùs ab humore offendente, mox ab affecta parte desumit. constans tamen illud est, quod omnis harum partium afflictio, quacumque adueniat ratione,& à quocumque humore nascatur magnitudinem gerit quippe tam exilis in istis nequit esse noxa, quin periculum non adferat. Ratione demum cacoethiæ magnus euadit morbus, vel quia ipsi insolita superaccedunt symptomata, vel quia praua sese offerunt cruditatum signa, quæ

morbo,

sum quid hoc nomine designantes, ac perniciem cum malignitate confundentes, non sine ægrotantium damno, & medicinæ dedecore. qua de re aureus extat Mauritij Tirelij libellus, quem voluit nostro nomini nuncupare fidæ amicitiæ in notã, priusquam sonticum ac Faunum morbum subiret non sine eruditorum hominum mestitia. eheu musarum suada, cur nostris delitijs sic fata insidiarunt! sed solemur, quia velint nolint hæc perennatura erunt eius nomen.

40 Vehemens est illa affectio, quæ dum impetuosè inuadit, corporis virtutes sic oppugnat, vt ægrum in summo vitæ constituat discrimine, quod offendens causa facit omni fræno soluta, virtutes omnes prosternere, muniaque cuncta subuertere nitens. & hic est ille impetus oppugnãdus generosa medicorum peritia, qui eo nomine est ab acutie diuersus, quod acuties, vt dicetur, in motus celeritatem consistit. impetus verò pẽdet à gradu malitiei secundum vehementiorem modum, quo inuadit, & offendit. Dictum namque ab Hipp. 4. Acut. in acutis passionibus sanguinem detrahes, si vehemens est affectio &c. acutus propterea morbus est sine vehementia, vt deinceps ostendetur. Nascitur autem vehementia, tũ à validitate humoris offendentis secundum gradus malitiei, secundum vbertatem, & secundum substantiæ mutationem: tum à concitatiori quo turget motu: tum à premente, & aggrauante quiete: tum demum à labore perniciem membris principibus afferente. hinc obseruare est, diuersa apud Hipp. extare vocabula multiplices malitiei gradus designantia ratione signorum, & symptomatum in morbis occurrentium. nam alia ex his dicuntur non bona, alia inutilia, alia mala, alia praua, alia perniciosa, alia lethalia & mortifera. itidem alia maligna, alia difficilia, alia ancipitis euẽtus. quæ inutilia sunt nec bona nec mala habentur; quę non bona primum malitiei gradum constituunt, in bonum facilè prolabentia, ac subinde nullo vehementi conatu offendentia. mox succedunt mala, quæ ab altero malitiei gradu profecta naturæ opere, seu medico artificio, & ipsa bona fieri possunt. non sic autem, quæ praua, perniciosa, & lethalia. properant enim hæc, aut summum iam sunt adepta malitiei gradum; vehementer idcirco offendunt, & naturã impetuosè oppugnant, vt opportuna tunc sint generosa auxilia, quæ suo tempore morbis extremis adhibita prauos, ac perniciosos morbos sæpè obtundũt: lethalibus autem ac mortiferis nullam opem ferunt, præuenta iam natura morbi vehementia sola præsagitione indiga. in istis ergo quemadmodum in quibusdam malignis vehementiã occurrit longè quandoq; semoueri ab his quæ difficilia, & ancipiti sunt euentus, si magis quam ad interitum, ad salutem vergant. & hac ratione remissus erit affectus magnus seu acutus, qui certam salutem

promittit, etiamsi multùm premat ægrum. quod in praxi summopere attendendum, vt innoxia tempore, & modo præscribantur auxilia.

41 Celer morbus est, qui suapte natura ad præfinitam metam concitato assiduoque motu tendit. & quia proprium ignis est omnia per omnia mouere spirituum circumuolutione; propterea spiritus vitium contraxerunt, dum morbus celeri progreditur motu. hanc autem celeritatem naturales spiritus multa obruti humiditate nequeunt obtinere, ni altero impellantur spiritu, qui veluti concitata aura, aquæ motum præcipitem reddat. animales quoque spiritus ni aliena citentur violentia stabili ac interrupta motione procedunt. omnis idcirco celeritas & assiduitas pendet à vitali circuitione, quæ sola assiduè, ac celeriter intro ac foris meâs impellit, & in concitatiorem motum (si & ipsa violenter properet) cuncta ducit. in omni itaque febre, quia tunc patiuntur vitales spiritus motus ad est celeritas maior seu minor; assidua seu interpollata vt impellentes se habuerint causæ. etenim segnior humor spiritibus accedens motus tarditatem præstat stimulis destitutus. quod si statis periodis accedat, & recedat; intercidit motum, licet suapte conditione motus celeritatem faciat, eius dum viget actio. quicquid ergo torpere facit spiritus, motum tardiorem reddit, nectens eorum circuitum. quod intelligendum, quoties vinciuntur spiritus suos per meatus discurrentes. nam in Letargo celeris est obliuio, dum succorum crassitie occluduntur quadantenus meatus, quos vitales spiritus permeant, vt animales deinceps creent: interim suis in locis vitales concitato motu feruntur, vt hinc subuerso discursu pereat promptitudo memoriam constituens. In febribus quin etiam editis vitio recrementorum non se prorsus sanguini immiscentium aut omnis abest celeritas ob eorundem crassitiem: aut si tenuia hæc sint, & se in motum agant præcipitem; non assidua, sed interpollata erit celeritas, quia & statis periodis recrementa se exerunt, & solùm, dum spiritus violento nixu offendunt, motus celeritatem faciunt. hinc quoties in exquisitis tertianis vigens insultus, motus quoque celeritas adest, quæ causa dempta interquiescit ad nouam vsque eiusdem violentis causæ inuasionem. Febres etiã quæ ab infimi, suppremiuè ventris firmis affectionibus nascuntur, quia communione vitales spiritus offendunt, aut segniter procedunt, dum noxium crassitie hæret: aut si celeritatem adferunt, discontinuata hæc est, ni pertinaci consensione spirituum loca firmam tandem labem recipiant. omnino vt vera adsit celeritas firma interueniat vitalium spirituum vitiositas oportet, quæ sola est celeritatis causa; verę inquam celeritatis si ipsis firmiùs hæreat: secus si solùm communione accedat.

42 Hinc quænam sit autorum natura desumere licet. Acutus namque

morbus motùs celeritatem, & assiduitatem habet; eius propterea firma sedes est in ea circuitione quam faciunt vitales spiritus, dum hi concitatiùs properant, quàm conueniat ordini naturæ, quoniam nempe hi ad incalescentiam & effræniorem motum mutati sunt; quam mutationem recipiunt aut protinus dum inualescit morbus, aut temporis progressu. protinus quidem acutus fit morbus, vel quia ducti per vniuersum corpus vitales spiritus mutationem illam cumulatim experiuntur quæ in ardentibus lassitudinis febribus accidit, dum biliosi ichores è liquescentibus carnibus in sanguinem allecti, motus celeritatem edunt, quanquam per gradus malitiei differant. remissus namque morbus motus celeritatem indemptus acutus est, si spiritualia loca offendat. hinc factum vt ab acutie vehementiam Hipp. seiunxerit, dum faciendam in acutis monuit phlebotomiam si vehemens sit affectio. quippe contraria ratione acutus morbus non exigens sanguinis detractionem remissus erit, quia nempe ad salutem, & si acutus, tendit. altero modo morbus protinus euadit acutus, si illæ partes firmiter laborent, quæ ad vitalem circuitum præcipuo opere conducunt, quales sunt spirationi inseruientes intra Thoracem contentæ. nam quæ forinsecus iacent non primariò, sed adiuuante opere respirationi inseruiunt. ergo si afflicti sint interni thoracis parietes, septum pectora transuersim secans, pulmones, seu vasa quæ propè cor sunt, vt exin vitales spiritus celeritatem & assiduitatem motus indipiscantur, acutus vtique morbus erit. reponuntur propterea in acutorum censu solùm pleuritis, peripneumonia, Letargus, Phrenitis, & Ardens febris: quippe passiones sunt quæ vitales spiritus adigunt in iam dictam acutiei conditionem.

43 Cæterum haud infrequenter contingit, vt affectus qui partis afflictæ conditione acuti sunt, motus celeritatem protinus non exhibeant, sed eam tractu temporis assumant, molliterque incepti, deinceps celeriter properent. quod accidit non quidem partis affectę, sed humoris offendentis conditione. is enim crassitie hærens spiritus segniter in motum ducit, mox desciscens, celerem motum acquirit. & hac ratione diuturni quoque morbi in acutiem transeunt seu veram si firmiter, seu extemporaneã si per transcursum spiritualia offendant. quocirca non semel ab Hipp: proditum morbis diuturnis addi acutas febres, quæ vicissim accedunt, & recedunt ob hanc extemporaneam consensionem. & hac ratione acuti quoque sese excipiunt morbi, nasciturque plerumque à pleuritide peripneumonia, & ab hac ardens febris, a qua & Letargus, & Phrenitis. Acutiei autem gradus non à celeritate motus, sed ab ipsa desumuntur vehementia, quæ vt altiùs se insinuauerit, periculosiorem vsque ad vltimam lethalitatem morbum reddit; vt contra tam certiùs securitatem sanationis

morbus promittit,quàm à vehementia decedit, licet par ſit motus celeritas. nam quarta die & ocyus ex acuto morbo ægri decedunt, perinde ac ſanantur: quod ipſum decimaquarta,quæ vltima eſt acutorum contingit. Additur ergo acuto morbo vehementia ſeu remiſſio, non ad celeriorem aut tardiorem motum, ſed ad ſecuritatem aut diſcrimen: quippe celeritas ſolùm durationis ſpacium, vehementia verò impetum reſpicit inuaſionis, quo vires oppugnantur.

44 Qua ſtante Hippocratica doctrina perſpicua eſt ratio, cur dixerit Hipp: in acutis paſſionibus ſanguinem eſſe detrahendum ſi vehemens ſit affectio. quum enim vehementia gradum impulſionis deſignet, per quos ægri ad interitum tendunt; danda vtique opera, vt impetus is ſe obtundat generoſis auxilijs. naſcitur autem in acutis impetus à vitioſitate altiùs in ſanguinem immiſſa,quæ non alio auxilij genere tam promptè corrigitur, quàm phlebotomia.ergo phlebotomia opportuna eſt in acutis vehementiam habentibus, inutilis plerumque, vtinam non damnoſa in acutis remiſſis ad ſolutionem naturæ munere tendentibus. nam vt in illis per hanc morbi impetus obtunditur, ſic in iſtis opus naturæ plerumque ſeu tardatur, ſeu ſubuertitur magno cum ægri diſcrimine; peccantque non raró in hoc Medici ſua imperitia, quæ audaciæ & timiditatis eſt peræquè nutrix, vt ſua in Lege proditum eſt ab Hipp. hi namque morbi conſpecta vehementia timidi plerumque hærent in adminiſtranda phlebotomia,dumque in poſterum pauent lapſum virium, ægros in certum exitium præcipitare ſinunt; vt è contra dum natura ſuis viribus munita integram noxiorum ſepoſitionem molitur inopportuna phlebotomia, alioue audaci auxilio totum hoc opus ſubuertunt. Sapienter idcirco monuit Hipp. faciendam eſſe ſanguinis detractionem in acutis vehementiam præſeferentibus, vt horum impetus quadantenus deſiſtat.

45 Non eſt tamen vt à conſpectu vehementiæ protinus conſilium capiamus detrahendi ſanguinem,quoniam ſunt acuti vehementes, qui hanc renuunt, ruuntque promptiùs in præceps temerario hoc auxilij genere. Addit proinde Hipp. in hiſce acutis vehementibus ſanguinem eſſe detrahendum ſi virium adfuerit robur, ætaſq; floruerit. quibus in verbis illud notatione dignum, quod ad virium conſiſtenriam addidit ætatem floreſcentem, quaſi ad hanc in acutis vehementibus permittendam ſanguinis detractionem non ſat ſit virtutum robur,ſed inſuper oportet,vt ętas quoque floreat; quod ſummo factum ab Hipp. artificio agnoſcimus. quippe in iſtis auxilij generibus adminiſtrandis, illud ſummopere attendendum, vt poſt detractam vehementiam natura adhuc in ſuo robore maneat, adhoc vt poſſit reliquum morbi euincere, & detractum tam morbi impetu, quàm

quàm medico opere resarcire. ast dum, per ætatem decrescentem, viscera à suo robore deficiunt,non amplius innoxium, alendis partibus, suppeditare queunt alimentum,(nam si sic,nunquam corpora decrescerent,nec interirent) vt faciunt,dum florent. quippe alimentum tunc, & deperditū redintegrat, & insuper corpori ad augumentum molem addit.in iuuenibus propterea vitalis circuitus promptissimus est, qui segniter in senescētibus se habens, facit, vt isti non admodum acutè febriant, sed diuturniùs quàm iuuenes data morbi paritate,ægrotent,difficiliùsque à morbis reualescant. expetit ergo Hipp. præter robur virtutum, florescentiam ætatis, non solùm,vt præsens status maneat,sed vt vires,deperditūq;tū morbi vehemētia tū auxiliorū generibus redeant in suam normam,ad quod postremum, senes inhabiles sunt vitio ætatis. cedro digna sunt hæc Hipp. verba longiùs quàm nostrum erat institutum, explicata,quoniam ab alijs multa fuere ommissa non sine medicinæ incommodo.

46 Restat,de tarditate celeritati opposita agamus.tardus itaque morbus est tum is, cuius effector humor motui resistit, tum is cuius sedes longè est à vitali circuitu semota. motui se opponit crassus humor, dolositatem in prauis, mollitiem in acutis, in diuturnis tarditatem gerens. hærescens namque crassities violentia offensura motum retardat, sed insidiosè serpit, quod acutis molliter incipientibus,mox suam celeritatem exerentibus contingit. quippe motum retardat hærescentia succorum partes aprehendentium spiritales. acutiem gerit affecta pars,affectionisque modus spiritus in celerem adigens motum, licet ipsa non se exerat celeritas, quia crassitie obruta, dolosè, ac latenter serpit. periculosæ idcirco sunt acutæ affectiones,quæ molliter inceptæ,tractu mox tēporis acutiē magis proferunt, quia dolum machinantur,& ad acutiem, per cacoethiam, deueniunt. tollit autem omnem acutiem humor crassus partes etiam spiritales solitariè aprehendens, quia suapte conditione diuturnitatis est author,nec vllam, aut saltem interpollatam febrem creat. Sic Apoplexia, Epilepsia, Ortopnea, aliaque consimilia mala crassitie humorum,edita, quanquam spiritales partes, summo cum discrimine affligant non sunt in acutorum censu reposita, quoniam suapte natura nec assiduam febrem gerunt, nec motus celeritatem habent;quia diuturna morari possunt. absunt autem multò magis ab acutie illæ affectiones, quæ nullum, aut exiguum habent cum spiritalibus comercium,vt sunt neruorum distensiones, paraplegiæ,& alia huiusmodi mala:quinetiam interpollatæ omnes febres tam sinceræ quàm spuriæ ad continuitatem adactæ, tardos ac diuturnos morbos edunt,quoniam si celeritatem aliqualem habent, absunt à continuitate,& dum continuitatem obtinent, destituuntur motus celeritate,

illudque in omnibus affectionibus, vt verissimum habetur, quod quàm maior erit humorum crassities, tàm motus erit tardior. & quanquam sit Hipp. dictum, fieri acutos morbos quosdam à bile, & pituita defluxa; sciendum, quod in diuturnis crassi dominantur humores, subseruiunt feruidiores & tenues: in acutis è contra vigent tenues, & æstuantes, subseruiunt ad malitiam, & dolositatem crassi & hærescentes. partes demum à vitali summotæ circuitione, sub quacumque laborent afflictione, motus tarditatem gerunt. nam inde se propagantes noxij humores, ab febrilem vsque inualescentiam, ni acutus inde morbus succrescat, diuturnitatem parant, fiuntque mixtæ quandoque affectiones, si stabiliatur acuties. nam per transcursum acuta febris, fit non diù manens, vt superius dictum. dantur propterea morbi, qui magni, graues, & vehementes, nullam tamen suapte natura præseferunt acutiem, nisi dum aut ad interitum, aut ad Crisim per mutationem tendunt.

47 Sed priusquam finem huic sectioni imponamus duo corolaria addenda, vnum de mentis subuersione, alterum de virium infirmitate: non parum quippe hæc ad prognosin faciunt; & quantum attinet ad primum. Spiritus qui vnus & idem animorum ministeria adimplet triplicem facit circuitionem, quarum prima, segniter se habens, infimum circuit ventrē. ignis enim noster illic, cibariorum obrutus humiditate, tardè procedit, eaque solùm munia exercet, quæ propria sunt naturæ in alimentum intentæ, naturalis proinde dictus hic circuitus. huic multæ obueniūt passiones, sed deliratio nulla, quia animæ, hoc opus est, intellectione nulla vtentis. ansam tamen suppeditat reliquis circuitibus, vt benè seu malè se habeant, quia nutrimentum toti corpori parat, quocirca, si præter modum inaruerit, seu maduerit, inarescunt, seu madent & reliqui. Alter circuitus segnis & ipse est, sed diuersa ratione. non enim humiditate obrutus torpet, sed siccitate firmatus hæret, quum ea regat sensuum instrumenta, per quæ intellectionis obiecta, visione potissimum, & auditione accepta, animis impertiuntur. ignis propterea is purissimam naturam obtinens, & ab exundanti humiditate secretus, promptè obiecta recipit, eaque ob siccitatem stabiliter sibi adiungit, fitque anima sapientissima si debitè is circuitus siccescat. turbationes idcirco ad intellectionem spectantes exhibet si aut calore æstuet, aut nimia humiditate torpeat; & stabiliter quidem intellectionem turbat, si vitium à natali sorte contraxerit. inde enim stolidi, insensati, & amentes, visa, & audita nec dignoscunt, nec detinent ingenij promptitudine seu memoria prorsus destituti. Sed quoniam vnus animus vnum habet spiritum, quo, per instrumentorum varietatem, diuersa exercet munia; ideo alter huiusce spiritus interuenit circuitus, qui medius

inter

inter hos, cuncta regit, disponit, singulisque virtutem tribuit, vt sua edant opera. hunc circuitum facit insitus cordis ardor, intrò, ac foris, vniuersim, & assiduè means varijs se adaptans instrumentis, & habitudinibus, vt cuncta ipse animi opera promat. quippe calore viget, humiditate verò, & siccitate moderatus est; hacque ratione cęteris consonat circuitibus, eosque non minùs efformat, quàm regit; eius tamen præcipuum in hominibus munus est exerere ea opera, quæ ad intellectionem spectant, si ritè se habuerit, ritèque parata sint visa ab altero circuitu, qui circa sensuum organa versatur.

48 Duo ergo sunt circuitus, qui ad intellectionem faciunt. vnus qui parat obiecta sensibilia, suis ex organis, sumpta; & hic, in cerebro, & ab eo ductis partibus fit, quùm illic sensuum maneant instrumenta. Alter, qui intellectionem complet, vtique fit vbi princeps residet facultas; hanc autem nunc cum Hipp. 1. de Dict. accipiamus residere in cor: ergo vitalis circuitus est qui intellectioni complementum dat, hocque animæ præcipuum munus exerit. inde est, quod turbantur quandoque phantasmata, & intellectio inlæsa manet: aliquando verò læditur intellectio, quanquam phantasmata sint pro debito suscepta. nam licet quàm vnus animus, vnus sit spiritus, quia tamen animorum, se ad instrumenta adaptantium, diuersa sunt opera, diuersę quoque apparent virtutes, non quoad animi substantiam, vnitatem perpetuò seruantem, sed, operationum varijs se exercetium instrumentis discrimine: sic & spiritus vnius animi ministeria adimplens, vnus quidem substantia, multiplex est operatione, vt nempe instrumentis vim suam expromentibus, se adaptat. hinc est quod subuersus animus, quò ad intellectionis criterium, non consequenter ammittit, quæ per sensuum instrumenta se exerunt munia, ni tale sit circa cor contractum vitium, vt exin ipsa quoque turbentur phantasmata. quod ipsum phantasticæ accidit virtuti, quæ vehementer turbata, facit, vt mens quoque vacillet. vtrumque tamen solitarium diù manet, dempta suppeditatione.

49 Est autem prima, & immediata labes, quæ delirationem edit, spirituum inæqualitas, quâ visa diducuntur, perinde ac accidit in speculis multarum facierum; quam inęqualitatem præstat motus eorumdem spirituum, tum segnior, tū concitatior, dum sic hostiliter hi offenduntur, vt per substantiæ mutationem, partiumque hæresim, inęqualitatem hanc gerant, siue id firmiter, seu momentò contingat. quoties enim, concitatiùs quàm par est, spiritus feruntur, se se distrahunt, perinde ac facit flamma, seu aqua impetuoso flatu impulsa, indeque sumpta phantasmata menti diducta se offerunt, munusque intellectionis quiete indigum, concitatiori hoc spirituum motu, præripitur. inde est, quod ira æstuantes, nec visa ritè perci-

 piunt,

piunt,nec,vt par est negotia discernunt, quanquam aliàs prudenter se gerant. sicque phrenitici delirant stabiliter, momentò ardenter febrientes. Segnior quoque spirituum motus hanc eandem inæqualitatem facit, perinde, vt accidit ipsa flammæ segniter ductæ; & hoc facit tum natutalis spirituum habitudo, vt in timidis, & meticulosis,qui, quæ non vident,falsò se putant videre deprauatèque cuncta discernunt; tum etiam accessu bilis atræ, non quia crassiores inde, & nigriores reddantur spiritus, quoniam acido hi non diluti liquore,crassi,& nigricantes suapte natura sunt, vt est in leuo cordis sinu videre:imo crassities,& nigredo æqualis manens lucidum splendorem profert,spiritibus vtique opportunum, ad munia ea præstanda,quę menti sunt propria;sed quia humo is melancholicus,dum suo indebito frigore,& acore spiritus stringit, eos in multas & inæquales dispergit facies; quod si nigricans & crassior sanguis subinde accesserit, tunc firma, & stabilis insurgit melancholica habitudo, quæ & maniacos homines reddit si insuper ardor accesserit; frigoris namque,& ardoris miscellā stabiliter delirant, & furiūt insaniter.hinc bona à mania Ecstasis, vt, per excessum huiusce caloris distracta maneat hæreſcens atra, meatusque se adaperiant. suis namque anima ritè fungitur muneribus, dum sic ignis, & aqua se habent,ait Hipp. 1.de Diet. vt ignitus ardor,statis legibus possit omnia per omnia mouere, & ipsa aqua opportunum nutrimētum ipsi igni præbere,ne scilicet caloris vbertate motiones concitatiores sint, aut nimio madore torpeant,quæ postrema somni quoque,& vigilię est causa.

50 Spectant autem somnus & vigilia ad ea animi munia, quæ intellectioni inseruiunt. nam voluntarius motus, sensus, phantasia & ipsa mens, à somno & vigilia patiuntur, idcirco passio est duorum circuituum intellectioni se adaptantium, hac scilicet ratione, quod licet animales spiritus vitalium sint germina, peculiarem, vt dictum est, in cerebro partibusque inde emanantibus, circuitionem faciunt;accidit propterea, vt vna affecta circuitione, altera illæsa maneat, dummodo notabilis non sit affectio ad vitalem præsertim circuitum spectans; sed si ad meatus vitium attineat, vterque, aut alteruter ex circuitibus laborat. hinc ratio innotescit, cur stertentes,ac arctè obdormientes, nec motum vllum edunt, nec sensibilia obiecta sumunt, nec illis insomnia occurrunt. quippe occlusi arctè sunt meatus ad vtrumque spectantes circuitum, feriantur idcirco cuncta animi opera, ad illos attinentia circuitus.ast si meatus occludantur solùm ad animalem facientes circuitum, meet autem promptè vitalis, tunc instrumenta sensuum, in somnis, labuntur, sed homines putant se esse experrectos, quia mens adhuc vigilans munus intellectionis adimplet. dum autem quandantenus & hic pausant spiritus, imperfecta occurrunt insomnia,

nia, quia mens quadantenus obtorpescens, non ritè circa phantasmata se exercet. inde est, quod veriora sunt insomnia matutinis occursantia horis, quia tunc, solutis vinculis, purissima se exerit mens, laxatura mox reliquas ab ipsa emanantes virtutes. in noctambulis verò, res contrario modo se habet; in his enim circuitus ad animalitatem spectans solutus est, (ambulant enim, vident, & audiunt obdormientes) vinctus autem quadantenus est vitalis ne sint omnino expergecti. dormiunt igitur, quia ab occlusione quadam arteriarum carotidum, impeditus est transitus spirituum vitalium ad cerebrum, sed munia animalitatis exercent, quia ille circuitus solutus est, vt visa menti delata per insomnium, imperent sensuū instrumentis illa opera, quæ à deprauata proficiscuntur imaginatione. proinde noctambuli sunt, qui turbulentis, ac tumultuosis turbantur insomnijs, nec reminiscuntur ijs, quæ in somno peregerunt, quia mens quadantenus torpet, vt in Epilepticis, quorum motio animalis deprauata est. Sic ergo fit, vt alteruter horum circuituum, aut vterque laboret spirituum immutatione, meatuū occlusione aut reseratione, locorum insuper in quæ labuntur, dispositione. nam excipiens pars si à debita constructione, & crasi recesserit, spiritibus accedentibus labem impertit, si validiùs nempe agat, & quod innaturaliter immutet, quàm emendet, quod secundum naturam est.

51 Illud quoque vt eximium annotandum, quod, ratiocinatricis potētię opus est, interna locutio cogitatione quadam peracta, ad cuius exēplar externæ se componunt voces, corporeis instrumentis, prolatæ. cuilibet enim compertum, quantas locutiones animus meditando intra se efformet, quę, in pectoribus factæ, voluntatis nutu, mox ore se proferunt; debita autem ad id corporea requiruntur instrumenta, quia vox aeris collisi est sonitus, & vt aer multiformiter, ac flexuosè se collidit, sic dearticulatiorem vocem edit. instrumenta autem hæc, in hominibus peculiariter reperta, sunt multiformes membranulæ mediastinum intersecantes, in quibus, dum meditatur animus, per lenē motionem allisus aer, illas quas percipimus internas voces, efformat. hinc desumas licet, locutionem omnem opus esse facultatis circa cor meantis, quæ est ipsa mens discurrens. vitium idcirco huic facultati impertitum in vitalibus spiritibus manet, insanæque inde locutiones, & cogitationes prodeunt, stabiles, aut extemporaneæ, vt se habuerint iam dictæ conditiones.

52 Secundum corolarium est de imbecillitate virtutum, qua de re hęc pauca aureis verbis ab Hipp. prolata, nunc explicasse sufficiant. Secundo itaque Acutorum agens Hipp. de victu in acutis accommodo, postquam enumerauit mala ægrotantibus contingentia, ex mutata viuendi nor-

di norma, & quantis cauendum cautionibus, ne venę, aut prorsus exinanitæ concidant, aut nimio ſucco repletæ indebitè tumeant, erraſſe non ſemel contemporaneos medicos docet, magno cum ęgrotantium diſcrimine, & medicæ artis dedecore. hoc autem factum, quia diſtinctius haud cognouerunt quænam ſint occaſiones viriū imbecillitatē afferentes, addit & deinde hæc. Neque ſanè ita peritos video medicos, qui, vt oportet, dignoſcant eas, quæ in morbis contingunt virium infirmitates, & quæ ob vaſorum inanitionem, & quæ ob aliam quampiam irritationem, & quæ ob laborem, & quæ ob morbi acumen fiant; quas item natura noſtra, habituſque ſingulis, affectuum ſpecies omnigenas fabrefaciat, quamuis cognitæ ſalutem, & mortem ignoratæ afferant. hactenus ipſe. quibus in verbis, quinque ipſe enumerat occaſiones, quibus diſtinctis modis, vires, ad animalem pręcipuè ſpectantes circuitum, ſic offenduntur, vt prorſus concidant. Prima eſt vaſorum inanitas defectu alimoniæ: quoties enim deficiunt alibiles ſucci vaſa depleta concidunt, & vires corporum rectrices pabulo deſtitutæ pereunt. ſed hæc occaſio ſi ſolitaria aderit in morbis facile tollitur, ciborum additione, qua vires reuiuiſcunt, dū viſcera adhuc in ſuo robore manent. nā conclamati reuiuiſcunt quandoq; exiguo vini hauſtu, alioue alēte auxilio, quod nō ſemel ſuis tēporibus ridiculo errore cōtigiſſe narrat Hipp. monuit idcirco aliàs, vt diligenti cautione curemus, ne venæ paucitate ciborum concidant, quoniam in morbis longis ſemper, & in acutis in quibus nō cōuenit, tenuis, & exquiſita dieta ſumè periculoſa eſt, grauioraque occurrūt errata in tenui, quàm in pleniori victu. Secunda imbecillitatis occaſio, omnia comprehendit irritamenta corporibus occurſantia, ſiue ſuccorum depletionem faciant, ſiue animum violenter turbent, affectuſque varios excitent, cui occaſioni attendendum ne nos fallat præſenſio. nam ſi concidant vires, quia ſucci nimio, aut inopportuno exhauriantur fluore, ſiſtendus eſt hic fluor, tollendæque animorum paſſiones, & alia facienda, quæ cauſis vires proſternentibus occurrunt. Sequitur alia imbecillitatis occaſio à labore profecta. laboris autem nomine, virium illum notat lapſum, dum premuntur vaſa ſuccorum exundantia, ſeu viſcera pondere grauantur. vires enim ſic obrutæ languent, non ſine imperitorum fallacia exiſtimantium lapſum hunc à ſuccorum proficiſci inopia, morbiue acumine: refectioni idcirco dum hi ſtudent, morbique infringere tentant acumen, ægrum dant in præceps. Malum ſiquidem magnum eſt, inquit, ſi ob laborem, morbique acumen debilitato porrexerit quis potum, vel ſorbitionem copioſiorem, vel cibum, debilitatem eam ex vaſorum inanitione contigiſſe arbitratus. 2. idcirco, & 3. de Diet. laborioſas has curaturus affectiones monuit, vt detrahantur cibaria,

barle, addanturque exercitamenta, si fieri potest, sin minus purgantia opem ferant. De morbi acumine iam dictum. acutus namque morbus, suapte natura, vitalem circuitum incommodans, vires prosternit, potissimum si vehemens sit, & ad lethalitatem tendat. Postrema infirmitatis occasio est natura, & habitus cuiusque ægrotantis. qui à natura enim superne sunt pictocoli difficulter inediam ferunt, leuique de causa incidunt in animi deliquia. pariter cutim raram habentes concidunt viribus destituti, etiam ab exiguo morbo, quia alimenta per insensibilem transpiratum facilè exeunt, seu inopportunum sudorem pariunt. istis ergo de causis concidunt vires, nec aliæ reperiuntur occasiones, quum virium essentia tota pendeat à partium constructione, & habitudine, à succorum itidem alibilium debita quantitate, & qualitate, quæ cuncta illis solùm sunt subiecta vitijs, vt diligenti constat examine.

SECTIO QVARTA.

MEDICVM CRITERIVM, QVO MORBORVM PRAENOSCVNTVR EVENTA.

1

TANDEM, postquam in aperto protulimus vim temporis, naturæ, & humoris morbifici, sacrum naturæ antrum scrutemur, vt inde ea hauriamus oracula, quæ morborum omnium euenta recludunt, & palàm, veluti in exactissima praxi, exhibent quicquid humanis corporibus contingit, ex morbi, naturæq; certamine, vt hoc Criterium sit, quo & existimatrix vis suum ad Amussim adimplet officiũ, & loca iudicij constituuntur. per exempla itaque ostendamus, quomodo se habuerit iam statutum iudicationis tempus, in quibusdam ægrotantibus, quorum enarrationes apud Hipp. leguntur, deinde particulatim de crisis speciebus, & de his quæ inde occurrunt verba faciemus.

2 Mutationes morbis occurrentes, aut solius naturæ sunt, aut solius humoris morbifici, aut amborum insimul, mutatio quæ solius est naturæ, accidit connutritis morbis, qui seu paulatim coctione decedunt, seu taxim vlla absque violentia ægrum conficiunt. natura enim, vt sensim apti-

aptitudinem ad incolumnitatem recipit, sensim quoque morbum imminuit, sicque per ætates se immutantes abeunt connutriti morbi, quia meatus se reserant, & viscera æquabilitatem nanciscuntur, & hac ratione a sola natura connutriti affectus mutantur, aut secus. mutationes autē, quas edit morbificus humor solus, ab eius veniunt turgentia, ducitur que sic morbus, ad vltimam lethalitatem vsque, vt virulentis accidit passionibus, nullum ordinatum motum seruantibus, de quibus propterea non sunt certa presagia. Cæterum dum natura insimul, & morbus suas exerunt vires, tunc mutationes emergunt, quæ statis temporibus factæ, actionem naturæ regentis, & in bonum studentis designant, licet quandoque hæc deficiat, & aduersario palmam cedat. vtralibet enim crisis est statis temporibus facta, in acutis quidem à prima, vsque ad decimamquartam diem: in reliquis diuturnis ad centesimam vigesimam vsque, deinceps enim mutationes sunt solius se immutantis naturæ, vt superius dictum.

3 Acuti itaque omnes suæ solutionis terminum habent diem quartadecimā. non perinde tamen sequitur, acutos fore omnes intra hunc terminum solutos. magnæ etenim ac vehementes affectiones celerem suapte natura motum non habentes desistunt haud infrequenter intra hunc spacium, vt faciunt benignæ, signis securissimis fulcitę, quarta aut ocyus terminum suum habentes. degenerant tamen istæ affectiones perquam facilè in acutos morbos, seu extempotaneam acutiem indipiscuntur, vt celeriter suum peragāt cursum, sic est, vt ab Agnina lethalis peripneumonia nascatur, & febris acuta conuulsionibus superaccedens, ipsas conuulsiones demat. Sed cur tempus hoc acutis sit tributum, per ea quæ à neotericis dicuntur, non satis constat. Si autem vera sunt superius prolata, compertum vtique erit arcanum hoc. quippe in acutis, spirituosi sanguinis sic immutatur substantia, vt, ad assiduam hi celeritatem ducti, nutritionis opus interturbent, quoad vsque commoderationem nacti, denuò munus suum adimplere valeant. ast redintegrantur spiritus accessu nouę alimoniæ quarta quaque die, & solidæ irrorantur partes septima, ergo duæ interueniunt circuitiones, priusquam alimenta, deperditam partium substantiam redintegrent. cæterum si pabulum quatta die spiritibus accedens, tantum prauitatis gerat, vt spiritus prorsus, & oppugnet, & expugnet, primo hoc circuitu ægri confecti decedunt, vt è contra reualescunt, si accedens pabulum vtilem spiritibus alimoniam præbeat. quòd si accedens succus incommodet quidem spiritus, sed non ad summum malitiei gradum, attamen succrescat indies prauitas, tunc morbus ad alteram se extendit circuitionem, vt noxium solidis adhærens, natiuum calorem vndique confodiat, & suam vbique prauitatem ostentet. mitescit quoq;

affe-

affectus per hæc tempora, dum quod alimoniæ vbique accedit bonitatem gerit, emendatque omnem iam inuectam prauitatem. acuti propterea omnes ab omnimoda succorum alibilium mutatione profecti crisim seu bonam, seu malam subeunt quarta aut septima die. ast si huic morbosæ actioni recrementa quoque accedant, siquidem amara fuerit bilis, quæ spirituoso sanguini inhęrens acutiem edat, hęc suam iudicationem habebit in tertia circuitione. nam bilis suapte conditione diuturnalium effetrix, (manet enim eius fons semotus a spiritibus) quanquam ob suam amaritudinem sanguini sit aduersaria, non sic tamen spiritus perstringit, vt hi nequeant impetum vna, & altera circuitione perferre; ast altero succumbunt circuitu, dum accedens succus ad eum iam prauitatis gradum venit, vt amplius nequeat vitalibus spiritibus opem ferre; humori itaque noxio herbam porrigunt, & victa natura succumbit. tertianarum idcirco continuarum febrium terminus vndecima est dies, quia vltra spiritus assiduam hanc noxam perferre nequeunt, vt è contra si reuiuiscant nouis vtilibus alimonijs se explicant à noxio, & morbum soluunt; quod non est prima alteraue circuitione fieri datum, quia alienum spiritibus se immiscens naturæ munia tunc subuertit, vtilibusque obstat operibus. Ater demum succus spirituoso sanguini immixtus protrahit acutiem ad quartam vsque circuitionem, quia stipat recrementum hoc, & firmat, & quodam naturæ consortio sanguini adhęret; quare non tantam celeritatem gerit, ac non nisi quarta circuitione ad omnimodam lethalitatem deueniunt nutrientes succi, & per hunc circuitum quartanæ continuæ tendunt ad salutem seu ad interitum; nec alius est humor, qui spirituoso sanguini accedens celeritatem motus, & assiduitatem faciat. quocirca ratum hoc firmumque sit, quod vltra hanc metam continuata acuties se extendere nequit, nisi vel crisis aliqua imperfecta acutiei motum interrumpat: vel qui priùs diuturnus erat morbus, deinceps acutus euadat; quæ quidem acuties, seu renouata, seu superaccedens quatuor iam dictis circuitibus, & ipsa metitur.

4 Ast si acutus morbus molliter inceptus suam postea celeritatem exerat, acutorum non transilit metam, quoniam tantum deinceps celeritatis adiungit, quantum ab initio dempserat; quod accidit tum humoris lædentis, tum partis læsę, tum ordinis quo vitia occurrunt ratione: humor enim altiùs in prauitatem ductus est, qui grauiùs affligit, & ocyus conficit: partes affectæ sunt spiritales, ipsiue spiritus nequeuntes diù noxam perferre vita superstite: modus inuasionis est, vt loco bonæ alimoniæ praui accedant succi, quibus natura iam anteactis conflictibus lacessita, victa tandem succumbit. quumque quarta die, cordi noua accedat

alimonia, & septima hæc in solidarum facessat substantiã, inde est quod quarta & septima quaque die malum impensiùs affligit, ac insignes expromit mutationes ad salutẽ, seu ad interitũ.ad interitũ quidem si delati succi praui fuerint renuentes naturæ dominiũ:ad salutem verò dum crisis perfecta, aut incohata editur ope naturæ coctionem molientis. quocirca crisis omnis quarta præsignatur, septima plerumque perficitur;& quia natura vigentem prauitatem nequit vltra duas integras circuitiones perferre, ideo acuties deinceps se extendere nequit. hæc in nostris scriptis sæpe repetita, quoniam grauiter criseos patefaciunt opus. quibus præassumptis particulatim nunc dies diiudicantes scrutemur.

5 Quarta itaque dies, quæ finit primum circuitum, non solum septimæ est index per eam coctionem, quam tunc præstat cordis facultas; sed insuper tum acutissimas passiones decernit, quæ horrendissimis signis comitatæ ea die aut ocyus ægros conficiunt: tum securissimas optimis signis fulcitas, quæ ea die aut ocyus solutionem salubrem habent. quæ enim affectiones ipsamet die quarta decernuntur, pendent à succis cursum sanguinis seruantibus, qui si eò malitiei peruenerint, vt vitalem possint auram confodere, id profecto quarta die peragunt, haud sufficiens hæc nouo huic hosti obluctari, quoties ergo prima morbi die insignis aliqua aderit mutatio, quarta vtique decretoria erit, ni summa adsit succorum turgentia præripiens circuitionis tempus. Phreniticus enim prima die decumbens moritur quarta, quod &, mulieri anginosæ apud Britonem degenti contingit. decessit quoque Larissæus Caluus quarta..., quia recursus factus est dolorosæ affectionis è femore, qui dum febrem adauxit, auctissimè ac celerimè confecit. Dum autem vitiosus humor impetuosè turget, sanguinis cursum præripit, ac non expectata integra circuitione interficit; perinde, vt faciunt assumpta venena, quibus non absimilis est pestiles aura, seu spiratione recepta, seu in cordis efflorescens vicinia. Nam Aristocrates tertia die moritur, quia glandulæ ad exilas spectantes intumuerant sub carbunculi effigie, & Crito decessit die secunda febricitans horrendissimè. mulier quoque apud Temenum fatis concessit eadem, aut altera die ijsdem de causis.

6 Pari ordine. sed non eadem ratione benignissimæ soluuntur passiones quarta, aut ocyus. quoties enim exundans succorum plenitudo incalescit, quia impeditum nempe externis ex occasionibus fit solitum effluuium; tunc inde ortæ affectiones sudore tertia die incepto finiuntur. nam prima die carnes seposuerant redundantes succos: altera die iterum carnes trahunt: (dictum namque quod corpus pari die trahit, impari seponit) est idcirco consequens, vt natura benigno iam suscepto succo

robo-

roborata, tertia die conceptam plenitudinem abspellat sudore, ea dempta causa, quæ imperuiam cutim reddiderat. nequit autem hoc salubriter secunda fieri die, quoniam tunc non seponit, sed trahit corpus; violentum idcirco occurrit, dum ordo turbatur. violentia autem omnis si non conficit, aut morbum protrahit, aut ipsi non leuem difficultatem parat. Timochares ergo febricitans, quia retenta fuere defluuia; tertia die copioso sudore à capite in vniuersum corpus erumpente sanus euasit: & Nicolai filius temulentus febricitans iudicatur similiter die tertia copioso sudore; quod ipsum, morosæ Mulieri contingit sudore, & menstrualibus purgamentis tunc erumpentibus. & hac ratione à collectione succorum altibilium se è carnibus seponentium, ac iterum in carnes remeantium, vt vtili se depleant eiectione, benignissimæ affectiones enascuntur, & desistunt, dum benigna effluuia remorata deinceps liberum habent exitum.

7 Cæterum si ab alimentoso succo iam in venis detento benignæ affectiones nascuntur, tunc mutationes fiunt per statum sanguinis circuitum. nam praua cordi illata alimonia, dum prima die malum inuexit, tertia se per carnosas partes diffundit. quippe dum cor offendit, quarta dies est ab assumptis cibarijs, & tertia morbi dies, septima est, complens alimentorum circuitum. ergo altera die, quæ quarta morbi est, statis circuitibus, noua cordi accedet alimonia, quæ, si benigna erit, omnem spiritibus inuectam prauitatem emendat, & exin roborata natura, noxium haud firmiter hærens, vbique segregatum, expellit, quod accidit præsertim, dum semicrudum, in cor, mox in arterias, delapsum lassitudinosarum febrium genus parit, quod succorum incoctorum exundantiam insequitur. desistunt enim hæ febres quarta die, sudore, seu crassarum vrinarum exitu, ope nimirum spirituum sese à corde excernentium, tenuiorem subinde partem sudore exprimentium, crassiorem verò in vrinarios ductus propellentium. Vrina, inquit Hipp. 4. in 6. Epid. crassa, alba, & quæ Archigenis in laboriosis quarta die incipit, & liberat ab abscessu: si verò vltra hoc & hæmorrhagia manifestum admodum. inceptus, inquam, ea die lotij fluor defungit has febres, quoniam ne dum in arterijs, sed & in venis sunt crudores; quàm autem promptè, valido adiuuante calore, effluit alienum ab arterijs, tàm pertinaciter hæret, quod in venis est. quocirca, ad lassitudinosarum febrium integram solutionem, non solùm oportet, vt quarta die tale se exerat lotiū, sed deinceps eadem sub conditione profluat, vt sic vndique crudores desciscant, quod præsertim opportunum erit, si non profluxerit hæmorrhagia, quæ cumulatim malum è vasis vndique tollit, & hoc ipsum vberes faciat sudores.

dores. Sic Pericles in Abderis iudicatur quarta, lotio multo, multa cum subsidentia, & sudore. Cleomedis quoque vxor euasit quarta à lateris sinistri dolore, quia menses plurimi tunc profluxerunt, qua de re, plura suo loco. sufficiat nunc indicasse ordinem, quo iudicationes, siue bonæ, siue malæ, quarta die adueniunt in illis passionibus, quarum origo pendet à vitiositate succorum alibilium. quod ipsum accidere quoq; constat recrementis, quæ nec pertinaciter hærent, nec assiduam succretionem habent. quarta namque die, aut ocyus à valida cordis abspelluntur virtute, vt ictericis, erysipelataue patientibus, non semel contingit.

8 Dum alimentum, suum, septima die, complet circuitum, si laudabile est, redintegrat quicquid iam defluxerat, hinc, natura vegetior reddita, noxium seponit, & eijcit per cutis spiracula, vel in ipsa cuti firmat, venis, & carnibus expiatis. quod euenire constat, dum regentes virtutes, suæ validitatis, quarta die signa dederunt, per primam coctionem, cordis munere editam, talem se deinceps exhibituram septima die, solidis in partibus. omnis idcirco crisis septima die adfutura, inclinationem in meliùs, seu in deteriùs, exhibet quarta die: non quidem per symptomatum mitescentiam, seu inualescentiam, (nam ad crisim bonam quandoque hæc inualescunt, & ad malam remittunt) sed per mutationem ad coctionem, quæ sola morbum, seu in meliùs, seu in peiùs inclinat. si ergo coctionis signa die quarta apparuerint, & recto morbus procedat circuitu, solutionem integram habebit septima die, secus si in peiùs quarta die ruat: expectandus namque interitus septima, si talis sit humorum pernicies, vt eam, vltra hanc integram circuitionem, natura perferre nequeat, atamen ipsi humores non sic turgent, vt tempus hoc præripiant. Ad hunc terminum tendunt ardentes febres, quoties nempe è carnosis partibus sepositi biliosi ichores, sic vniuersè spirituosum sanguinem inuertunt, vt nil vtilitatis natura, ab accedentibus alimentis, capiat. quocirca crises tunc præsertim fiunt, hęmorrhagia, sudore, ictero, abscessi meue alia: rarò autem accidit, vt salubriter ventres, supernè, infernèue se exonerent, nisi alterum duorum interueniat, vel quod recrementa non sint prorsus sanguini immixta, vel quod noxium, per extima effluxurum, sed ad corporis cauitates conuertat, profusamq; loco sudoris, mictionem faciat, seu hæmorrhagiam rependat strangurriosa mictione, ventreque dysenterico. sic decumbens in sutrina septima iudicatur integrè, effluxione sanguinis biliosi cum rigore, quum modici essent ex aluo secessus. Philistidas Eratolai vxor ab acuta febre euasit copioso sudore, quum die quarta, sanguinem è naribus fudisset. Adolescens autem in mendacium foro septima moritur, prolapsus in

peiùs quarta & mulieri apud Pantimedem, quarta, mens mota est, septima interitus. in obitu quoque filij Nicolai annotatum, quod is septima decedens, rubores in posticis partibus exhibuit. sic ergo morbi, à vera spirituosi sanguinis, succorumque altibilium vitiositate profecti, septima die finem habent. deinceps recrementa, succo alimentoso penitus immixta, offendunt intra acutorum terminum, ad vltimam vsque horum metam, quæ dies est decima quarta.

9 Tertianarum porrò continuarum febrium terminus, dies est vndecima, quod accidit, tum humoris offendentis conditione, tum læsionis ordine. biliosa namque recrementa crassitiem, suapte natura, aliqualem habent: tutiùs proinde, quàm ex ambitu corporis, per ventrem se exonerant. icteri namque septima, aut posteriùs facti, nisi aliæ interueniant excretiones, non sunt sine recidiuationis metu; quia nempe amara bilis, se per ventres deijci, amat, nam suopte cursu illuc vergit. modus quo bilis offendit, est, vt è suis receptaculis intus euocata, spirituoso sanguini adhęreat, ad febrilem continuitatem. nouus autem sic temeratus sanguis, quarta quaque die in cor labitur, & virtutes subinde incommodans, eo ipso tempore morbum adauget, impensiùs eumdem adaucturus, dum septima die solidas irrorat partes; quippe tunc temporis nouam offensionẽ cor recipit, nouo accedente succo. bilis ergo, quę quarta die cordi accesserat, non expulsa, septima die icterum edens, certum præbet indicium eius imparatam esse naturam, nec ei facultatem prorsus dominari. quocirca nil boni expectandum septima, quia noxium, prima vice, se per vniuersum corpus expandit. ast si deinceps cordis inualescat virtus, suæque validitatis signa det nona die, (quia malum iam procul recesserat, nec noua, fit noxiorum succretio) expectanda vtique crisis vndecima die, quia valida virtus, ab vtili accedente alimonia, seponit noxium, suis remeaturum in ductibus, vt deinceps, quod crassius est, per consueta loca, se exoneret, quod autẽ tenuiùs per corporis vniuersitatẽ se dispergit, diffluat sudore. sic Melides iudicationem habuit vndecima copioso sudore. erant autem deiectiones tenues, biliosæ, mordaces, & graueolentes: vrinæ quoque non boni coloris, tenues, sed ad iudicationem subsidentiam albam habuerunt. non multum enim biliosorum sese in arterias insinuauerat, sed penes totum deijciebatur per aluum; idcirco sudore exijt, quod tenue erat in arterijs, crassum autem vesica, & aluus deposuerunt. firmum autẽ hoc fit, quod si vnus solus occurrat peccantis humoris exitus, infida certè erit facta vndecima die dijudicatio, nec sine recidiuationis metu, quum iam seu crassa, seu tenuia in corpus remanserint. obseruatum propterea ab Hipp. 2. in 1. epid. in Thaso circa Arcturum, vndecima die factas fuis-

se indicationes recidiuantes, non pro ratione, nam soporosi circa iudicationem erant ægri. Decessit autem vndecima Silenus, quia meracissima vigebat bilis: obijt quoque homo calefactus à cœna, cui septima omnia exacerbata sunt.

10 Vltimam acutorum metam adimplet dies quartadecima, quartanarium efformans circuitum, quo assiduæ metiuntur quartanæ, vt in superioribus dictum. à valida itaque secretrice virtute niger cispellitur humor, qui salubriter emergit, sudoris sub forma, cùm aqueus suaptè natura sit, tormentosè verò abscedit, si indemptam crassitiem & visciditatem habuerit. sed & è ventre profluit, si nempe aut vrinarij ductus se referēr, vt copiosam aquei humoris mictionem faciat, aut aluus supernè, infernèue se exoneret, vtiliter, seu perniciosè. Cæterum, haud infrequenter contingit nigro huic succo amaram misceri bilem, & tunc mutationes eximiæ, licet atræ circuitibus consonent, symptomata edent, quæ sunt flauæ bilis propria. Accipiamus documentum à muliere decumbente in littore. decimaquarta mulier hæc euasit sudore, & vomitione bilis multæ, & flauæ. sic enim atra se exeruit sudore, flaua vomitu: septima idcirco mentis compos, vehemens febris vndecima redijt. Notabilis quoque est historia filij Pythionis in Pella. sanatur enim is quartadecima, ope pharmaci egerentis biliosa: comatosus quippe erat à crassa bile, aphonus ab atra. Sanatur quoque Caupo peripneumonicus eadem die, quum mitiùs vndecima id habuerit, ope deiectionum aceruatim erumpentium, bilem subinde totam deponentium. è contra mulieri in mendacium foro degenti, quarta omnia fuere exacerbata, septima praua inualuerunt symptomata, vndecima bilis virosæ, mox nigræ graueolentis vomitus adfuit, qui quartadecima mortem iniecit, vna cum hæmorrhagia. si namque septima calidum exsudasset, omnia in meliùs delata, crisim deinceps integram habuisset, per vberem sudoris exclusionem, cum biliosis egestionibus.

11 Sunt & alij intra hanc metam non radicales dies, qui, circuitus erroneo modo procedentes, decernunt; & in primis tertia dies se offert, quę tempus primæ circuitionis præripit, causis iam enarratis. & hoc solo nomine dies tertia erronea est, cui sequitur quinta, quæ quarta est à secunda morbi die. decernit proinde, licet non sine difficultate, & recidiuationis metu, vt exemplo Metonis patet. obijt autem Erasinus quinta, in peiùs secunda die prolapsus. Philistidas quoque summo manè moritur, exacerbatus quarta; vt hac ratione quinta, nedum quarta sit, à die morbi secunda, sed suppleat quoque quartæ defectum, complens protractum opus, & ideo non potest non promittere morbi seu malitiam, seu difficultatem.

12 Sexta

12 Sexta illi graues decernuntur morbi, quorum mutationes insignes, diebus paribus, occurrunt, tempusque indicationis præripiunt à septima. non sine ergo difficultate morbum tollit, sed plerumque aut interitum affert, aut incertum reddit euentum. Philiscus enim sexta obijt; obijt quoque Dealcis vxor, cui quarta omnia in peiùs ducta sunt: tertia verò supergens, meritò sexta decessit, quæ quarta est à tertia. Virgo autem Larissæa, exacerbationes diebus paribus experta, conualuit sexta ope hæmorrhagię, sudoris, menstrualiumque purgationum tunc primò erumpentiũ, tot eiectionibus indiga, vt integrè conualesceret, ob præreptum iudicationis tempus. vt enim crassus, & torridus humor protrahit à quarta, quinta namque efformat periodon, vt mox ostendetur, sic tenuis, & turgens non solutus quarta, corripit septimam, mutationes diebus paribus edens, salubriùs adfuturas imparibus.

13 Octaua complet hebdomadam, à die morbi secunda. sicque mutationes insignes, quæ accidunt secunda, & ingrauescunt quinta, decernuntur octaua. nam Polemarchi vxor ea die decessit, cui quinta factus est abscessus dolorosus ad genu sinistrum, & circa cor colligebatur quid, spirationem se suffocantium similem, reddens.

14 Nona hebdomadariam finit circuitionem à tertia, & eius quarta, sexta est morbi; ideoque affectiones, quæ in apertũ, tertia morbi die, prodeunt, sexta mutationem insignem gerunt, nona complementum habẽt. in filio namque Balis peripneumonico, sexta omnia fuisse exacerbata legimus, decessit autem is nona. quæ autem mutationes antecesserunt non extant ab Hipp. enarratæ, quia inquit, aberrauit primis diebus in montem.

15 Decima præripit ab vndecima, salutarem quandoque mutationem gerens, non integrè tamen dijudicans. nam in Pythiona iuxta Telluris templum degente, quinta omnia fuere exacerbata, decima quum sudasset, sputaque varia, & subrubra, mox maturiora eiecisset, iudicatus est non integrè. nam, quadragesima post iudicationem, factus est abscessus circa sedem, suppurans cum stillicidio vrinarum. Alter autem Pythio in Thaso moritur decima, propter insignem sanguinis partiumque solidarum torrefactionem, vrinæ erant nigræ, & oleosæ, quarta circa vesperam omnia exacerbata sunt. per integram ergo hebdomadam à quarta, habens exacerbationes diebus paribus, decima sudore madidus occubuit.

16 Cæterum, vt quod aliàs innuimus, hic apertiùs proferamus, scire licet, transferri crisim in insolitos dies, quoniam vitium nascitur ab humore offendente, iudicatio verò est naturæ opus, suo ordine agentis. accidit autem, non esse vtrorumque eundem motum, quia nempe noxius

G 2 humor,

humor,innaturalibus citatus ex occasionibus, præripiat, alimentorum in cor,motum,indeque suæ naturæ conformia mala sanguini impertiat,quę grauiora deinceps erunt,dum nouum alimentum,vitiositate temeratum, cor recipit. nam quod vtilitatem erat allaturum, labem insignem affert, ideoque inualescit affectus in peiùs,in meliùs processurus, si quod accedit opem fert. esto ergo, vt tertia die cordi nouum alimentum, naturali motu accessurum, præripiatur à concitata bile, prima die innaturalibus ex occasionibus offendente, quia hæc bilis non procedit tunc cum sanguinis cursu, laborem profert, sed non talem ac tantum, qualis erit, qui nascetur, dum vna cum sanguine means, debito tempore officit. à tertia itaque morbi die cursum metiemur,eritq; sexta quarta à tertia,quo tempore,nouum cordi suppeditatur alimentum, & nona erit septima,qui tunc sanguinei succi solida membra reficiunt.si itaque metiamur,hoc naturali sanguinis cursu,morbos à prima horum insigni exacerbatione,certum dierum criticorum habebimus apparatum, eorumdemque reuolutiones,sine hæsitantia,præsagire poterimus. illudque firmum sit, quod vt noxius humor corpus affligit, sic naturalis,nostri corporis omnes operationes,dirigit,& mẽsurat, & vt noxius humor huius motioni se adaptat, sic stabilia signa profert,& firmam dijudicationem facit;è diuerso,vt huic ordini obluctatur, seuiùs inuadit, & difficiliorem præsagitionem reddit. sed satis de istis, reliquos perpendamus dijudicantes dies, qui extra acutorum metam positi, radicales & ipsi nihilominus sunt.

17 Decimaseptima inquit Hipp. contemplabilis est. nam quintum efformat circuitum,illasque decernit febres, quæ quintanæ ab Hipp. dictæ omnium pessimæ sunt,vtpote quæ,si tabescentibus iam, aut tabe laboraturis accesserint,certum promittunt interitum. Cæterum quia Gal. non semel Hipp. irrisor has febres à censu aliarum explosit, tum quia eas nunquam obseruauit, tum quia de istis nulla extat apud Hipp. enarratio historica, tum quia alius non sit repertus humor periodicationis effector, præter vtramque bilem, & pituitam; nos hæc pauca annotabimus,non solùm pro Hipp. sed & pro ipsius veritatis tutela, per quæ palam fiet Galeni oscitantia, & Barbarorum cessabunt deliramenta. Hipp. lib. de Act. scriptum relinquit,quod quintanæ febres iudicantur duabus hebdomadis cum dimidia, quinto nempe circuitu, qui finem habet die decima septima,si sint secunda & tertia hebdomada vinculo communi nexæ.à circuitibus proinde dijudicantibus sumpsit Hipp. harum febrium denominationem. quod & 4.Epid.expressum legimus his verbis. Post pleiadas, inquit,clemens cælum,nubilum,& caligines,iudicationes quintanę,sextanæ, & septimanæ, adhuc autem & longiores. sextum autem circuitum

fuit

finit vigesima dies, sed nusquam est ab Hipp. recensita sextana febris, quia sextus circuitus reuoluit tertianam continuam, vt in superioribus ostensum. vocauit propterea Hipp. sextanam iudicationem, quæ competit tertianis continuis, reuolutis ab vndecima in vigesimam. Quintana ergo erit febris, quæ quintum complet circuitum, vt tertiana est, quę tertium, & quartana, quæ quartum. quod summa ratione factitatum fuisse ab Hipp. credimus; siquidem, cum diiudicatio opus sit naturæ, statis circuitibus per quaterniones, & hebdomadas procedentis, vt morborum prænoscamus euenta, non solùm est respiciendum ad conditiones succorum offendentium, sed cumulatiùs ad ipsam attendendum naturam rectricem, quæ vt se habuerit, dum in corporibus solitas mutationes præstat, sic & morborum futuræ præsignabuntur mutationes. indè factum, quod nunquam Hipp. suis in historicis narrationibus dixerit, morbum illum tertianariam, seu quartanariam habuisse periodon, sed ad insignes has solum mutationes respexit, quæ accidunt tum diebus paribus, seu imparibus, tum illis circuitibus, per quos, iam dicta naturæ opera procedunt. per exacerbationes enim, quæ paribus, seu imparibus fiunt diebus, cognoscimus, nùm crises futuræ sint diebus legitimis, aut illegitimis, per dies autem solitos naturæ circuitus dimetientes, morborum reuolutiones in apertum prodeunt. si itaque morbus secunda die exacerbationem habuerit, sexta mutationem parem habebit, quia morbus paribus diebus mouetur; sin autem vndecima die mutationem habeat, in vigesimam se reuoluet, quia vndecima diiudicat de tertiano circuitu, se reuoluente deinceps in vigesimam. illud ergo firmum & ratum sit, Hippocratem morbos omnes crisim subeuntes his mensurasse circuitibus; erit propterea quintana febris, quæ insignem mutationem quinto recipit circuitu, perinde ac quartana quarto, & tertiana tertio.

18 Obtinent autem istæ febres, præter statos circuitus, certam & stabilem ideam, à natura desumptam humoris dominantis, qua febres sese abiungunt, nam tertianæ à flaua bile, quartanæ ab atra, quotidianæ à pituita prodeunt. videndum idcirco, nùm res ita se habeat in ipsis quoque quintanis. dissentimus autem prorsus à Barbaris, existimantibus quintanas febres in censu intermittentium reponi. quum enim harum circuitus per quaterniones procedant, parum vltra acutorum metam se extendentes, veras subinde crises subeuntes, non possunt ad hunc finem, nisi per febrilem continuitatem, properare. accedit, quod quintanæ febres pessimę omnium sunt, intermittentes autem omnes vacant periculo. sunt ergo non intermittentes, sed continuæ. Vt autem harum veneremur ideam, Hipp. perpendamus verba. ait ipse, quod quintanæ fe-

bres, cùm sint omnium pessimæ, si ante tabem, aut iam tabidis superacceſſerint, certum afferunt exitium. ergo quid purulenti, seu torridi gerunt, quo seu in tabem ducunt, seu tabidos exitiose afficiunt. hoc autem fit, quoties internarum partium phlegmones, quia torridum conceperunt ardorem, malè suppurant, aut sanguis ipse stagnans, puris induit naturam; vt in superioribus dictum, aut demum ipsæ partes solidæ adustione liquescunt, & ex in liquatus succus saniem exhibet, quæ præcipua est febrium quintanarum idea, vt tabescentiam, seu faciant, seu insequantur, dum torridum, in sanguinem, ardorem immittunt. Perpendamus deinceps exempla aliqua. Mulier in Cyzico decima septima interijt. huic nigræ, & oleosæ erant vrinæ, liquata ergo torrido ardore fluebant membra. Anaxion in Abderis, lateris dolore detentus, trigesima quarta iudicatur. decima septima cæpit pauca matura spuere, & alleuatus est, vigesima sudauit à febre liber, trigesima quarta tandem, quum per totum exudasset, integrè iudicatur. huic ergo quintanus circuitus, decima septima bonitatem aliqualem exhibens, reuolutus est in trigesimam quartam. Ast, si quintani circuitus, veram vis progressionem videre, accipe Herophontis historiam, & nosces apertè, quàm arctè Gal. sæpè stertat. Herophonti quinta exacerbata sunt omnia, nona sudauit, iudicatus est. quinta à solutione redijt, iudicatus est decimaseptima. palàm, inquam, in Herophonte se offerunt quintanæ inuasiones, à quinta ad nonam, à nona ad decimamtertiam, ab hac ad decimamseptimam; si nimirum periodi vinculo annectantur communi, vt in his vsu venire constat. dignum quoque obseruatione, quod is nigrum minxit lotium, vt vstionem monstraret, quam sanguis ipse subibat; hinc tumescebat lien, abscessusq; ad solutionem, per quintanum circuitum, properarunt. trahit ergo quintana febris originem ab exusto sanguine, hærescente solidis, vt seu systrophen faciat, seu partium colliquet substantiam. si systaophen facit, solutionem, seu interitum affert, vt phlegmonis conditiones se habuerint, nam Herophonti, & Anaxioni salus contingit: sin autem colliquatio est febris omnium pessima insurgit, quę iam tabescentes, & mox tabidos enasuros, conficit, nam colliquata decessit Mulier in Cyzico; vxor quoque Temenis, ob nimiam torrefacti sanguinis turgentiam, fatis concessit. Non infrequenter tamen quintani isti circuitus, erroneo modo, ad suam metam tendunt, præripiuntq; iudicationis tempus, seu. perplures, distractasq; iudicationes, vlterius progrediuntur, extantq; hac de re notabilia Hipp. obseruata, de quibus inferiùs, dum de recidiuis.

19 Manet in vigesima quaternionum vis, quia ob contumaciam succorum,

corum, solidis iam hærescentium partibus, impotens quadantenus natura est reddita, mutationem subinde haud profert, nisi per hebdomadas, dum vltimam edit coctionem, vt aliàs dictum. in hanc diem tertianus venit circuitus reuolutus, dum seu imperfectam, vndecima die, crisim habuit, seu primis interquiescens diebus, vndecima in peiùs labitur. hęc enim fuere obseruata Hipp. 2. in 1. Epid. quibusdam, inquit, morbus iudicabatur vndecima; reuertebatur decimaquarta, iudicabatur perfectè vigesima; si verò aliqui superriguissent circa vigesimam, iudicabantur quadragesima; superriguerunt aut plurimi, circa iudicationem ab initio. vt nempe incompleta signetur crisis vndecima die facta, quæ subinde integram distulit iudicationem, ad vigesimam vsque. Sic Philini vxor, secessus proferens biliosos, abundè coloratos, obijt vigesima, vndecima autem omnium memor dormiuit, sed mox ea ipsa die in deteriùs labitur, quia insidiosum fuit illud leuamen, perinde ac si iudicata superriguisset. nam vt superrigere plerumque salutem, post recidiuationem, affert, ita leuatio mox in peiùs ruens procrastinat finem, sed inclinat ad interitum, ea die ad futurum, quæ circuitum reuoluit. non infrequens tamen est, complicari affectus, qui, per multiplices insolitis diebus factas mutationes, suis diiudicantur circuitibus, quoniam pręcipua dominantis humoris signa, salutem, aut interitum promittentia, statis occurrunt diebus. Accipiamus Cherionis historiam, qui exacerbationes habens diebus imparibus, vigesima iudicatur; quinta huic exacerbata sunt omnia, septima sudauit per totum, iudicatus est; nona redjit, decimaseptima sudauit, à febre liber, iudicatus est, tandem vigesima perfectam crisim habuit. complicatus itaque aderat tertianus, & quintanus insultus, nam bilem meracam supernè, & infernè deijciebat, vrinæ tenues erant, mox subsidentiam albam, & nubilosum quid habentes, vt solidarum partium aliqualem afflictionem notarent; inde factum, vt decimaseptima crisis sese ostenderit, per quintanum circuitum, à quinta in nonam, ab hac in decimamseptimam. ast ratione bilis redundantis, septima imperfectè iudicatur, integrè vigesimà, per tertianum circuitum reuolutum. nulla autem, vndecima die, insignis adfuit mutatio, quia nona quintanus inualuit insultus, qui naturæ opera interturbans, debuit priùs suam experiri solutionem, quam habuit integrè decimaseptima. hinc, solidarum partium sublata afflictione, natura postmodum reliquū, vigesima, propulsauit.

20 Vigesimaseptima reuoluit quartanarium insultum, ideoque Herophonti ea die interitus. nam huic decimaquarta absque sudore soluta est febris, redijt decimaseptima, iudicatur mox sine sudore vigesima;

perniciosè subinde vigesimaquarta incalescens, vigesimaseptima decessit. mutationes ergo insignes omnes, per quaterniones, processerunt, & per hebdomadas, imperfectæ se exhibuerunt crises, quia sine sudore, morbus idcirco in deteriùs prolabens; ægrum per quartanariam reuolutionem conficere debebat. contrarium Virgini in Abderis factum, huic enim decimaquarta mens aberrauit turbata, sed cum febris demissione, vt signaret hæmorrhagiam decimaseptima adfuturam, non ad integram solutionem, (quia in istis febribus sudor expetitur) sed ad mutationem in meliùs, quæ vigesima clariùs se ostentauit, ob sudoris exclusionem, qui tandem copiosissimus vigesimaseptima factus, febrem, quæ vigesimaquarta redierat, integrè dijudicauit.

21 Trigesimaquarta excipit septimanas ab Hipp. vocatas febres, septimum efformantes circuitum, & sunt illæ, quæ complicatam gerunt naturam, tertianarum, & quartanarum, ob commixtionem vtriusque bilis, qui quidem succi, si firmiter torrido hæreant sanguini, seu aliquo è phlegmone exudent, quintanum edunt circuitum, se in hanc diem reuoluentem, vt de Anaxione iam dictum, cuius obseruabilis progressus est, quod imperfecta crisis, vigesima die facta, integram iudicationem distulit, ad trigesimamquartam vsque, vt septimus seruetur circuitus, ab Hipp. stabilitus à sexto per duas hebdomadas. redijt idcirco in Anaxione vigesima septima febris, sed quia sputa matura erant, & reliqua in bonum consentiebant, trigesimaquarta, solutionem integram habuit, sudore vbertim excluso. Apollonius autem ea die moritur, quia morbus stabilitatem sumpsit die decimaquarta, inde per tertianum circuitum, mutationem exeruit vigesimaquarta, finem habiturus altero tertiano circuitu, trigesimaquarta nempe. hinc apparet, quàm bellè complicentur hi circuitus, ad efformandam hanc septimanam febrem, quæ suapte natura longa, at non lethalis est; dum nempe circuitus isti recto ordine procedunt, cum quintano. à bile namque flaua sanguinis ardor, ab atro succo crassities, & hærescentia oboritur, quę duæ conditiones, si prauitatem habeant, quintanam febrem efformant, omnium pessimam, sin mitiùs procedant, circuitum reuoluunt in trigesimam quartam. decessit autem Apollonius, quia non sic ab initio processerunt circuitus; molliter namque incepti, prauitatem decimaquarta assumpserunt.

22 Quadragesima octauum complet circuitum, & iterum tertianum à vigesima reuoluit, vt in superioribus dictum. id exemplo Clazomenij patet. huic enim vndecima remiserunt omnia, vigesima iudicium sine sudore, trigesima prima mutationis signa dedit, quadragesima integra

solu-

solutio. pariter, qui in Dealcis horto decumbebat, vndecima cum vrinis tenuibus fuit sine febre, vigesima cum febris remissione sudauit, quadragesima tandem, egerens pituitosa, alba, & copioso madefactus sudore, integrè sanatur. Meton quoque quadragesima à lateris sinistri dolore liber, per puris eductionem, quam excitauit pharmacum, biliosa supernè educens. moritur autem ea die Cononis serua, capitis dolore, & delirio vexata, quæ sunt bilis, in sanguinem reptantis symptomata.

23 Sexagesima explet nonanum circuitum, &, cæteris, longiorem febrem nonanam diiudicat, nulla cum lethalitate. longior, inquam, cæteris continuis febris hæc est, quia vltimum complet continuarum febrium, eandem à prima die seruantium ideam, circuitum, estq; harum febrium præcipuus author succus pituitosus, perenniter, sed sensim è sinibus cerebri depluens, in spirituosum sanguinem salsedinem aliqualem gerens, vt sic spirituoso sanguini negotium exhibeat, eumque in insuetam volutationem ducat. & quoniam istud ad diuturnitatem accidere, plerumque insolens, ideo solus Cleocus descriptus ab Hipp. extat, cui salus sexagesima, ope abscessionum, ad inferos articulos promentium pituitosum succum à capite defluxum. inde enim factum, vt ad sanationem priùs exhibuerit Hipp. caput purgia, mox helleborum.

24 Octuagesima reuoluit quartanarium circuitum, à vigesima septima. nam Epicratis Vxor, vigesima septima, à febre libera, incaluit denuò trigesima prima, quadragesima vomuit pauca biliosa, octuagesima integrè iudicatur. Mulier quoque apud frigidam aquam decumbens, vigesima septima à febre libera, aluus comprimitur, & rursus febres insurgunt, quadragesima febres in totum non deficientes erroneo modo exacerbabantur, octuagesima tandem decessit, signa exhibens, toto morbi decursu, bilis atræ dominantis. erroneæ quoque febres tertianæ continuæ, in hanc tandem se transferunt diem, quum tales potissimum fiant, admixtione bilis atræ. inde Cleonactidis iudicium octuagesima, quia febris priùs erronea, trigesima mutationem habuit, auxilio hæmorrhagiæ, erroneo modo erumpentis.

25 Centesima vigesima, dierum criticorum vltima est, quia nonanum reuoluit circuitum, tertiam quadragenariam complet, ac tandem excipit tertianos, & quartanos se reuoluentes circuitus. Accipiamus Heropythi historiam: huic febris inordinatis insultibus, aliàs, aliter, exacerbabatur, vigesima mente admodum aberrauit, quadragesima sanguis copiosè è naribus erupit, magis subinde intelligebat; erumpebat autem sanguis in sequentibus frequenter, & paulatine; sexagesima cessauit hæmorrhagia, sed coxæ dextere dolor fortis accessit, & aucta est febris;

octua-

octuagesima omnia remiserunt, centesima aluus multis biliosis turbata est, & rursus dysenterica cum dolore, remisit febris, & cessauit surditas; centesima vigesima tandem, integrè iudicatur. facti ergo, erroneo modo à principio, tertiani insultus, à sexagesima deinceps, per nonanum circuitum, ventum est in centesimam vigesimam; quia ad inferos artus abscessus decubuit. Parius in Thaso moritur ea die. huic vndecima adfuit sudor non per totum, vigesima vniuersim maduit, recidiua facta est vigesima quarta, deinceps erroneo modo, ad obitum vsque febricitauit. hinc notandum occurrit, quod, in omni morborum progressione, præstat, vt si quæ accessura est inordinatio, primis hæc veniat diebus, quia contrarium perniciosum. Heropythus enim sanatur, cui ab initio erronei erant insultus, mox se transferentes in ordinem. at Pario febriles insultus, ad trigesimam quartam vsque recto ordine procedentes, deinceps erronei facti, interitum attulerunt. ratio ex iam dictis habetur, nam inordinatio fit, quia in opportuna, & insolita adest succorum, ordinem turbantium, miscella; morbi autem solutio, opus est solius naturæ ordine agentis. ergo si subuersus est ordo, nullum est à natura expectandum laudabile opus, nisi deinceps, statutum modum reassumat. propterea morbus priùs inordinatis procedens insultibus, deinceps in ordinem adactus, signum gerit dominantis naturæ; quemadmodum è diuerso, morbus ab ordine decedens, dat naturæ succumbentis inditium, noxiusque humor, tunc vndique debaccans, inordinatis corpus agitat motionibus, vitamque conficit, ni denuò natura robustior reddita, fræna colligat, ac humoribus subsalientibus iugum imponat, quod vix sperandum, post diutinas affectiones. vigentiam autem noxiorum, quæ mortem Pario intulit, aluus ex multis tenuibus biliosis, liquida, monstrauit, quæ & partim adstricta erat ex feruidis, & crudis.

26 Sunt & alij, cis acutorum metam, diiudicantes dies, erroneos potissimum circuitus excipientes, & in primis decima octaua se offert, quartanum decernens circuitum à sexta. Filia namq; Eurinactidis, sexta absq; sudore à febre libera, duodecima multùm delirauit, septima ab ea, qua mota est mente, interijt, die nimirum decimaoctaua, quæ complet quartanum circuitum à sexta.

27 Vigesima prima diiudicat quintanum circuitum à sexta, & reuoluit tertianum circuitum à tertia. vxor namq; Dealcis moritur vigesima prima, quum nona multum delirasset, & rursus sedata. est autem nona tum septima à tertia, tum complementum dat primæ quartanariæ periodo, à sexta.

28 Vigesima quarta reuoluit tertianum circuitum à sexta. Nicodemus

mus enim habens exacerbationes diebus paribus. quia lotium copiosum, & album, multa cum subsidentia minxit, sudauitq; per totum, diiudicatur ea die, sexta autem multùm delirauit. complet autem vigesima quarta tres integras hebdomadas à sexta, proinde conualuit hic, ea secretione, quæ, ad vltimam alimenti coctionem, spectat. Adolescens in Mælibea moritur; quia ei omnia priùs moderata, decimaquarta exacerbata sunt. morbus tunc ergo acutiem sumpsit, delatusq; est per tertianum circuitũ, in vigesimam quartam. Metrophantis quoq; filius ex vulnere ea ipsa die decessit. quum duodecima febricitare inceperit; per quartanariam, inquam, reuolutionem fatis concessit, quia vulnus inarescens algore, atrabilariam sumpsit naturam.

29. Vigesima octaua reuoluit quartanum circuitum à quarta, & ea die moritur Anphiphradis filius, pectoris afflictione detentus. infrequens ergo est, vt integrè, & ad salutem decernant, perinde ac facit trigesima, trigesima prima, & quadragesima secunda: de quibus proinde nullæ Hipp. extant Historicæ factæ enarrationes, quemadmodum nec de centesima, quia integras crises non adferunt, licet mutationes quasdam insignes proferant. de sexagesima autem septima, quæ iudicij est funesti in quintano, & septimano circuitu; extat historia filij Antiphanis, qui ea die decessit cum stertore, & multa deliratione, & huic decimaquarta videbatur, febrem desijsse, redijt tamen cum multa suffocatione, abscessitq; ad oculos humor, cęcitatem cum indolorosa tumescentia, afferens.

30 Addendum tamen his, quòd ratione horum circuituum, cursum sumentium ab insolitis diebus, accidit, vt quælibet morbi dies crisima sit. nam Hermoptolemus peripneumonicus moritur decimaquinta, quia nona perfrigeratus exsudauit: est autem decima quinta septima à nona. Leophorbida vigesima secunda sudore iudicatur; huic febris decimasexta redijt: est autem vigesimasecunda, septima, à decimasexta. Theodori filius moritur vigesima tertia, quia vulnus capitis, recrudescens solis ardore, decima febrem intulit: interuenit autem à decima, ad vigesimam tertiam, quartanus circuitus. omnino ergo, dum morbo aliqua insignis occurrit mutatio, videndum, nùm deinceps eadem morbi seruetur idea, an quid noui accedat. quippe, vt vigentis causæ erit natura, sic statis circuitibus, morbus procedet, ad suam destinatam metam, à qua nunquam aberrabit, ni propter varietatem succorum, inordinatis turbetur motionibus. tunc enim inconstantes, & inordinatæ febres insurgunt, quæ, vt omnem curationem plerumq; irritam, sic & iudicium anceps reddunt. sed quoniam mutationes istæ recidiuis plerumq; accedunt, seu eundem morbum renouantibus, seu diuersos proferentibus, ideo, postquam satis

su-

ſuperq; dies omnes diiudicantes in apertum protulimus, de iſtis recidiuis, & de ea quæ criſi occurrunt, priuſquam eius percenſeamus ſpecies, agere haud inopportunum erit. nam ſunt quædam, quæ ab alijs omiſſa, aut ſummis deguſtata labijs, criſeos indagationem obnubilant. hinc autem ex ordium ſumamus.

31 Coctiones inquit Hipp. 2. in 1. Epid. celeritatem iudicationis, & ſecuritatem ſanationis ſignificant, cruda verò, & incocta, & in malos abſceſſus conuerſa, aut acriſiam, aut labores, aut diuturnitatem, aut mortem, aut eorundem recidiuas. quod verò potiſſimum ex his futurum ſit, ex alijs conſiderandum eſt. Bonum igitur, quod ſalutem, & ſecuritatem in morbis promittit, pendet totum à coctione, quæ quàm ocyus eſt perfecta, tam morbum ſecuriorem, & breuiorem reddit: malum autem omne originem trahit à crudis, incoctiſq; humoribus, qui in malos quoq; vertuntur abſceſſus, à labe quam acquirunt, nedum ab aliena ſubſtantia, & facultate, ſed ab inordinato motu: inde acriſiæ, labores, diuturnitates, obitus, ſeu recidiuationes naſcuntur, de quibus mox ſigillatim. inquit autem, quod coctiones celeritatem iudicationis, & ſecuritatem ſanationis ſignificant. quum enim coctio natiui ſit caloris perfectio in vnoquoq; humido, vt ea exin dominetur qualitas, quæ corpus illud ſuis reddit aptũ muneribus, munus autem ſuccorum in animantibus, ipſa ſit nutritio ad incrementum quoq; parata, vtiq; coctio omnis, illis ſolùm competit ſuccis, qui alitioni ſunt accommodi. quorum autem munus ipſa non eſt nutritio, crudorem hi perpetuum gerunt, veram nunquam ſubeuntes coctionem, quum in immutantis naturam tranſire nequeant. immutat autem natiuus corporum calor, dum opus ſuum exerit in alibiles ſuccos, vt inde opportunum pabulum recipiat. ergo omnis ſe exerens coctio, ad celeritatem iudicij, & ſanationis ſecuritatem facit, quia natura inde vegetior reddita, iudicium complet, dum vtile aſſumit, ſeponit & eijcit noxium. dictum autem, coctiones promittere ſecuritatem ſanationis, & celeritatem iudicationis, quoniam vndique ſint ſpectatæ oportet. etenim, ſi hinc coctum, iſthinc crudum appareat, nec celeritas tunc iudicationis, nec ſecuritas ſanationis expectanda. non celeris iudicatio, ſi crudor, naturæ muneribus, prorſus obſtet, vt opus omne retardet; quod accidit, dum ex miſcella alienigenorum, ſemicrudor apparet. nam ſola integra coctio eſt, quæ diiudicationum celeritatem promittit; cæteræ imperfectæ coctiones, diuturnius fore opus, promittunt. nec ſecura erit ſanatio, ſi ex vna parte integra appareat coctio, quæ citam iudicationem faciat, quoniam ex altera parte, vigens adhuc crudor renouabit morbum, vt recidiuis ſæpè contingit.

32 Sed

32 Sed dicet quis. quomodo fieri potest, vt cùm vnius caloris opus sit coctio agentis circa vnum & eundem succum, coctio & crudor insimul appareant? Istud palàm reddunt ea, quæ nunc enucleanda se offerunt. ait Hipp. cruda verò, & incocta; secernens itaq; cruda ab incoctis, aliud sit oportet crudor, aliud incoctio. qua in re, Arist. desideratur diligentia, dum cruda coctis opposuit, idem esse crudum, & incoctum voluit, labiturq; in illud erratum, vt veluti coctio perfectio est, à calore tum naturali, tum ascititio, ex oppositis passibilibus, quæ vniuscuiusque propria est materia, ita crudor, & incoctio dominantis frigoris sit opus. & hac ratione omne crudum, & incoctum frigidum erit, cùm tamen incocta etiam sint illa, quæ nimio calore, à debita coctionis mediocritate, recesserunt. Meliùs ergo diuinus noster Hipp. lib. de Vet. Medic. coctionem definiuit esse permixtionem, & mutuam temperationem, quæ instar coctura sit. quocirca ea solùm coquuntur, quæ apta sunt inuicem permisceri, & sic in vnum componi, vt exin vna appareat temperies, ex multis commixta, quemadmodum coctioni accidit, dum multa liquata sese componunt. hoc autem in corporibus fit, tum à calore naturali liquante, ac diuidente, tum ab eo, qui proprius est rerum actionem subeuntium, dum hic natiui caloris opus obsecundat, nec renuit permixtionem. quoties ergo deficit ab hoc munere natiuus calor, tunc nulla, seu imperfecta interuenit coctio. deficit namq; vel quia languet sub opere, vel quia improportionatus est rebus coctionem subeuntibus, dum harum calor, illius actioni obstat. obstat autem, vel quia illi omnino alienus est, vt ipsi nunquam conciliari queat, vel quia aliquantenus recessit à debita proportione, eam tamen nancisciturus, si agentia, & patientia veniant ad debibitam mediocritatem.

33 Cæterum, si natiuus calor suapte natura defecerit, nulla tunc fit coctio, rerum etiam facilem coctionem subeuntium, quia is coctionum author est. ex improportione verò, duæ distinctæ res accidunt, nam si illarum rerum, in quas agit natiuus calor, temperies tam aliena est, vt ipsi nequeat conciliari, tunc nulla ratione illa editur permixtio, quæ in vnum corpus, alioquin dissonantia, vnit, facitq; vt hæc in vnam coalescant temperiem; cruda ergo, & aliena hæc manent, nec veram coctionem vnquã experiuntur. sin autem, recessus sit aliqualis à debita proportione, quia nempe alteruter calor, seu concoquens, seu coctionem subiens, recedat per alterutrum extremorum à mediocritate, tunc incocta illa res manet, non sic tamen, vt debitam coctionem respuat, si vitio sublato consurgat mediocritas. ista propterea, in hoc ordine constituta, non prorsus cruda dici merentur, sed incocta, quia suam perfectionem iam non sunt adepta,

eam tamen nancisci valent, si præpedimenta tollantur. res hæc perspicua euadit, exemplo satis noto. accipiamus arenam, & aurum, quæ calore liquescant; hæc dubio procul in vnum coalescere nequeunt, quia sunt naturis diuersa; at si vna aurum, & argentum fluant, nobile fit electrum vnum corpus repræsentans, quoniam naturis consonant. Quia ergo multum diffident ea, quæ verè cruda sunt, ab eis, quæ hac ratione incocta dicuntur, inde est, quod Hipp. cruda ab incoctis sepofuit, vtraq; tamen coctioni aduersaria est. hæc quidem, quia integram coctionem adhuc non sunt adepta, illa verò, quia hanc prorsus respuunt, & aspernantur. rem autem ita se habere in humanis corporibus, hæc designat ratio. assumpta cibaria, coctionis ope, vnum sanguineum corpus efformant, sed priùs seponunt recrementa huic coalitui aliena. absonum autem esset seponere ea, quæ deinceps essent hoc corpus conciliatura, quandoquidem tam varia, & multiplicia sunt, quæ coalescunt in vnum, & vtraque bilis assumi posset, si penitus hæc aliena non essent. non assumuntur ergo, quoniam nequeunt huic vnioni se adaptari, propterea ab hac coctione manent secreta. sunt ergo recrementa hæc verè cruda, nec coctionem vllam experiuntur, quoniam recedunt prorsus à iam dicta vnione. hinc est, quod, si sanguineo se immiscuerint succo, noxam perpetuò inferunt, quæ perseuerat, vsq; dum victrix natura segregat alienum, illudque denuò seponit. quæ autem incocta sunt, sanguini immixta, noxam aliqualem inducunt, quæ tamen coctione emendari potest, dum id valens est natura peragere. accidit enim nonnunquam eò vitiositatis venire alimentum, vt vitam prorsus oppugnet, quia corruptelam, aut alicuius qualitatis excessum subijt; & tunc peccat summa cruditate, perinde ac faciunt recrementa, maioremq; ideo adfert perniciem, quia ab vtilibus recessit. morbi idcirco, qui à corruptela nascuntur succorum alibilium, vehementiùs affligũt, quàm faciant, qui à sinceris recrementis emanant, in qua sinceritate summa horum consistit malitia, vt ex aliàs dictis constat.

34 At instabit quis: nonne Hipp. cocta medicari docuit, cruda verò immedicata sinere; nisi turgeant? medicatione autem à corpore recrementa deturbantur, vt medeantur ergo, sint oportet cocta recrementa, & ipsis ergo recrementosis succis coctio occurrit. responsio in promptu; nam vigere in corporibus coctionem, seu cruditatem, dignoscimus signis ab ijs desumptis, quæ veram nanciscuntur coctionem, quamuis res signãtes sint verè recrementa. tunc enim integra facta est succorum alibilium coctio, quando recrementa deponuntur, suam mediocritatem seruantia: non quia ipsa concocta sint, quoniam, vt dictum est, ab ea coctione recedunt, quæ commixtionem facit, sed quoniam succi alibiles naturalem

consi-

consistentiam habentes, dum segregant alienum, illud proferunt suis præditum habitudinibus, & tunc natura ipsa medicationes suffert, quia alienum iam secretum est, quod non eiectum, opportuna purgatione turbatur, in supplementum deficientis naturæ. hinc 4. Acut. monuit Hipp. non esse in initijs purgationes faciendas, dum tenues, & crudæ sunt vrinæ, sed corpora tunc quiete permittenda, vngenda, & æqualiter tegenda, vt nempe, his vires refectæ alimenta concoquant, noxiumq; segregent, vt illud deinceps purgationibus pareat. & hoc opportunum segregantis naturæ expectandum est tempus, dum non turget noxium, sua concitata motione. perinde enim, vt, dum vtilibus sunt aliena commixta, expetitur coctio, quia natura tunc inutile seponit, ac subinde aptum purgationibus reddit, sic dum aliena suapte virtute turgent, secreta vtique sunt, & ideo opportunitatem purgationibus præbent, licet secretio hæc non sit coctione peracta. non ergo cocta medicantur, quia coctionem ipsa recrementa subeant, sed quia signa se offerunt dominantis naturæ, & alienum secernentis, quod purgationum opportunum est tempus. dicuntur autem recrementa concoqui consecutione quadam, quippe coctione vegetior natura reddita, recrementa quoque ad vtilem exclusionem parat, dum meatus reserat, crassa liquat, tenuia additione alterius recrementi incrassat, viscidaque detergit, quę cuncta sunt naturæ opera, ritè per coctionem se habentis. qua stante vnica ratione, corruunt ea, quæ de istis coctionibus fuere à Neotericis excogitata, miris inuoluta ambagibus. nunc enarratione prosequamur ea, quæ à crudis istis, incoctis, & in malos abscessus versis humoribus, euenire proditum, & sunt hæc, Acrisia, labor, diuturnitas, mors, & recidiuatio. de recidiuis agere instituimus, sed priùs de reliquis pauca.

35 Acrisia iudicij est carentia, diuturnitatis quidem suapte natura, sed non lethalitatis effectrix, vt proditum in Coacis. acrisia igitur occurrit, dum roborata natura coctionem integram peragit, nequit tamen alienum abspellere, quia imparatum istud est, vel suapte natura, vel meatuum conditione. quocirca non perniciosa est acrisia, sed ad diuturnitatem facit, quia tandem alienum seppromit, dum in bonum natura deinceps pertinaciter studet, vt, integrè tandem, suum opus adimpleat. imparati enim sunt alieni humores, alibiles quidem ob inconcoctionem, recrementosi verò dum crassitie, viscidìtateue hærent: (quibus etiam de causis meatus occluduntur) aut nimia tenuitate vitiantur. sed præcipua acrisiæ causa prior est, altera nonnisi aqueo recremento contingit, & hoc perquam rarenter, quoniam, dum succi alibiles coctione crassescunt, recrementa quoque plerumque debitam consistentiam acquirunt,

sola

sola ergo recrementorum crassities ea est, quæ vt diuturnitatem, sic & acrisiam facit, quia effluuium noxiorum iam secretorum retardat, & impedit. Apponuntur autem recrementis, vt sic crassescant, tum pituita siue naturalis, siue recrementosa, tum etiam crudores succorum alibilium; inde est, quod post acrisiam quandoque concoctę vrinę manent; vsque ad integram solutionem; quandoque quæ priùs coctæ erant, denuò recrudescunt. etenim, si iudicium impediatur, quia recrementa iam secreta, ob ammixtionem pituitæ, hæreant, meatusque sic occludant, tunc ab acrisia concocta vrina manere potest, vsque ad integram solutionem, siquidem laudabile illud sit, quod ex alimentis assumitur. at si incocta sint alimenta superaccedentia, quæ expulsioni obuiant, interturbatur vtique illud naturale coctionis opus, prodeuntque subinde vrinæ crudorem præseferentes. propterea priori ratione acrisia facta, minorem diuturnitatem habebit, altera maiorem, vt per ea, quæ mox dicentur, palam fiet.

36 Labores, quanam ratione à crudis incoctisue humoribus, nascantur, notissimum est. quoties enim sentientes partes, aut pondere grauantur, aut copia distenduntur, aut aliena distrahuntur qualitate, recedunt uè à sua habitudine, necesse est, vt laborem persentiant, intensissimo quidem cum dolore, si æstu distractæ suæ continuitatis solutionem patiantur, remissiori verò, si solo grauentur pondere, adhuc remissiùs, si solus habitudinis mutationem subeant, tantoque remissiùs dolebunt, quantum sensioni detrahitur. quia ergo incocta non adhuc corpori se conciliarunt, sunt tamen ea, quæ opem ferre debent, inde est, quod vbi manserint, laborem faciunt, vsque ad integram coctionem, quam si nancisci nequeunt, vtiliter eijciuntur. cruda autem recrementa, dum in malos vertuntur abscessus, laborem faciunt, quoties nempe, è suis receptaculis dimota, aliunde inopportuna veniunt; tunc enim iam dictis de causis laborem adferunt, quod non est, dum suis excipiuntur receptaculis: nam nisi quid alienigenum gerant, etsi copia exundent, sine labore, alione cruciatu deijciuntur. ast si flauę bili feruidior sanguis, salsaue pituita se adiungant, tunc vbi hæc reptauerit, laborem excitat, non quidem suapte natura, quia sua tenuitate, suoque amarore meatus reserat, celeriterque suum peragit cursum, & ideo hac ratione vel nullum, vel solùm momentaneum laborem excitat, quem facit admixtione illorum succorum, ipsi hæsitentiam, & stabilitatem donantium.

37 Sed quoniam vulgare est medicorum dictum, quod omnis succorum decubitus, & affluxus duas incommodat partes, excipientem nempe, & emittentem, ideo dictum hoc enucleemus oportet; nam licet

Hipp.

Hipp. sit, non est tamen ab omnibus benè perceptum. Adnotare ergo licet, quod transeuntes ab vna ad aliam partem succi, aut alibiles, aut recrementosi sunt. alibiles, aut solidis iam adhærent, aut in cauitatibus adhuc manent. qui solidis hærent, laborem dubio procul faciunt, tum in emandantem, tum in excipientem partem, quocirca in ardentibus lassinodinoso dolore cruciantur solida, quia ab his secedunt biliosi ichores, & labem spirituosis recipit sanguis, qui ei alienum apponitur. è vasis autē emissus alibilis succus vitiatus, aut totus in excipientem partem se transponit, aut aliquid noxiorum in ipsis remanet; si emittitur totus, partes, quę iam laborauerant, exoneratæ interquiescunt & laborem totum excipientes habent; si quid autem remansit in parte primitus affecta, vel assidua erit isthinc noxiorū succretio, aut secus. si succretio est, tunc prior morbus, noua additione, membra grauiùs affliget, non sic autem si absint germina; nitescunt enim à priori morbo profecta symptomata, quanquam alia noua superaccedant, ob Decubitum ad salutem, seu ad interitum. Quæ autem recrementa iam firmata laborem inferunt, si omnia aliundè recesserint, omnem illius partis laborem secum ducunt, sed eamdem, similemuè affectionem locis excipientibus impertiunt; sin autem, quid solùm ab ea parte decedat, tunc altera succrescit afflictio, degrauata tamen pars leuamen sentit, quia non proprium, sed alienum est, quod ab ipsa seponitur. & vt alibiles succi, quàm altiùs è solidis euelluntur, tam grauiùs distractam partem affligunt, sic è diuerso, recrementa quò vberiùs se dimouent ab afflicta parte, eò morbum, quem inuexerant, leuiorem reddunt, ac dum bonos pariunt abscessus, laborem penitus eximunt, sin autē malos inuehant abscessus, eos inducunt labores, qui locis excipientibus consonant. & hac cum distinctione loquendum de humorum metastasi, & epigenesi, ne in media exercitatione multa obscura maneant.

138 De diuturnitate morbi iam dictum. recrementa enim, quia suapte natura cruda, quamquam assiduam febrem faciant, diuturniorem morbū reddunt, quàm si is ab incoctis manasset alimentis. nam, dum hi omnem coctionem respuunt, ocyus conficiunt, dum autem eam subire possunt, ocyus hanc nanciscuntur, quia natura huic operi perpetuò attendit. in continuis verò affectionibus, ab excrementis emanantibus, duplex requiritur opus; vnum vt natura incocta alimenta perficiat, alterum vt deturpatum emandet, seponatque recrementa, debitam iam parationem adepta. inde est, quod affectiones proficiscentes à vitiositate succorum alibilium, intra acutorum terminum septima, à recrementis verò emanantes, aut vndecima, aut decimaquarta die iudicantur. quod proportionata ratione extra hunc terminum accidit; nam decima septima diiudicat quin-

tanum circuitum, vigesima reuoluit tertianum, & vigesima septima quartanum. ratione etiam tum acrisiæ, tum decubitus succorum, diuturnitas nascitur, vt ex iam dictis constat.

39 Intereunt iisdem de causis ęgrotantes. vitalis namque flammula è corde ducta, dum suum retinet tenorem, vitam seruat, animęque munia exercet; ast si defecerit ab hoc, vt varius est defectus, sic multiplicia inde exoriuntur incommoda, quæ, miris modis, animi opera subuertunt, ad internectionem vsque. Deficiunt autem à suo munere spiritus, vel quia pabulo destituti languent, vel quia à suo naturali motu cessant; destituuntur pabulo, vel quia eis nullus suppeditatur, vel quia non tanta eius est vbertas, vt eos diù alere possit; alimentum nullum spiritibus accedit, seu alimoniæ, seu meatuum deferentium vitio; vitium alimoniæ est, si venarum sanguis talem conditionem, innaturalibus ex occasionibus, sumpserit, vt nullum amplius valeat nutrimentum præbere; quod accidit, dum ad omnimodam suæ naturæ immutationem peruenit, ob vitiositatem viscerum, cibariorum, accedentiumuè recrementorum; meatus verò sunt in causa, vt deficiant pabulo destituti spiritus, si dextera auricula, venosumque illud vas è caua assumptum, sic occludantur; vt sanguis alioquin vtilis nequeat finibus se insinuare, & hoc præstant, tum crassa, viscidaque recrementa quæ induruerint, tum crassioris sanguinis hærescentis copia. sed hoc postremum vnquam fermè accidit, quoniam nequit talem sanguis præseferre crassitiem, ni viscidorum quid ei se adiungat. reponamus ergo hanc crassioris sanguinis copiam inter eas causas, quæ spirituum motum retardant, de quibus mox.

40 Minor est quantitas suppeditatæ alimoniæ, vel spirituum, vel succorum accedentium colluuie. spiritus sunt in causa, si ardoris tantum habeant, vt plus absumant, quàm quod eis suppetit caua; succi autem hanc imminutam præbent copiam, si alia ex parte vbertim effluant, vel à debita conditione deficiant, quia seu ardore nimio æstuent, seu frigore torpeant, seu alienas alias qualitates gerant. Cessant à suo motu spiritus, tum ob marcorem, tum propter suffocationem; marcor est, dum sensim, nulla facta violentia, labuntur, ipso deficiente pabulo, iam dictis de causis. nam quoties nulla interuenerit suffocatio, licet causa spiritus expugnans violentissima sit, mors sine cruciatu erit; suffocatio autem est, dum sic premitur cor, vt etiamsi opus suum peragere nitatur, nequeat pondere pressū, qua in contentione, vtique angitur, corpusque totum summam patitur violentiam. Cæterum, quum cordis motus pendeat tum à sanguinis Syrrhoe, tum à prompta respiratione, duę suffocationis erunt causæ, mixtim, seu solitariè occurrentes. de causis respirationem impedientibus, non est,

vt hic

vt hic agamus, sufficiat nunc dixisse, quod spirituum cessat motus, ipsa cessante spiratione, quoniã pulmones, à quibus præcipuè opus istud emanat, alarum officium præstant, quibus cor se expandit: quàm idcirco cordis motus est celerior, tam densior est spiratio, & vt è contra, dum deficit cordis motus, & ipsi interquiescunt pulmones, nam in materno vtero, quia imbecillis est cordis motus, vix aspectabilis est pulmonum elatio. cur autem cordi datæ fuerint hæ alæ, altioris est speculationis. (non iniucundæ fortassis hac de re aliàs) illud solum nunc adnotemus, quod, expeditus sit circumeuntis sanguinis cursus, summopere pulmonum motus conducit, quia vasa sese promptiùs expandunt; propterea nequit se expandi, & contrahi cor, ni spiratio fiat. impedita autem est sanguinis hęc synthoes, dum, quæ impediunt, firmantur, aut in arteria venosa, aut in vena arteriosa, aut in aorta, ast, si impedimentum est in vena arteriosa, sanguis in dextero sinu stagnans opprimit cor, & sensum suffocationis edit. quod ipsum faciũt obices in venosa arteria existentes; tumescunt tamen vnà pulmones sanguine distenti, duplexque interuenit suffocationis occasio, quia nempe spiratio vitiata est, & sanguinis tardatur circuitus; dum autem obstaculum in aorta est, cor & pulmones sunt vndique distenti, amberque ad exitium interueniunt suffocationis occasiones. hinc multiplex varietas symptomatum cor affligentium, de quibus aliàs, nunc de recidiuis.

41 Est recidiua prolapsus, in eumdem, aut similem morbum factus, post prioris morbi quietem, seu leuatione aliquam. duplex autem morbis interuenit quies, vna perfecta & integra, altera imperfecta nullam stabilitatem promittens. prior quies nascitur à firma & completa iudicatione, quæ, dum morbum penitus soluit, & eliminat, nihil relinquit in corpus, quod author recidiuationum sit. nobile idcirco fuit Hipp. monitum, vt, ab his quæ iudicantur, suntq; integrè iudicata, absit omnis motus, turbatio, & innouatio medicamentis, aliisue facta irritamentis, quoniam natura munus suum iam ad Amussim adimpleuit, nec aliquid noxiorum detinuit, quod facere recidiuationem valeat. damnosa idcirco in istis omnis erit purgatio, quia offendunt hæc quàm maximè sana corpora, vt 2. Aph. 38. proditum, integrè autem natura munus suum adimplet, dum crisim promouet ea die, quæ stata est, vt illius morbi decernat circuitum, excludit humorem à quo morbus ipse immediatè pendet, præsignat hanc secretionem, & exclusionem, crisimis, & coctionum inditiis, nam coctionis supra ad secretionem, crisima faciunt ad exclusionem profert è locis conferentibus noxium humorem, deturbat tandem eam noxiorum multitudinem, quæ morbum totum eliminat, nec viribus est incommoda; inde est, quod si tertianus circuitus septima iudicetur, inte-

grè solutus non erit, quia non est dies legitima, quæ illum decernat circuitum. recidiuatio ergo expectanda, quia iudicationis præceptum est tempus, licet ad salutem morbus tendat. pariter, si vndecima die tertianus circuitus crisim edat, per exclusionem pituitæ, atræuè humoris, expectanda recidiuatio, quæ noxium tandem febris efficiens eijciat. signa quoq; præueniant oportet, quoniam licet haud ex necessitate inde sequatur leuatio (quæ malis cum signis leuantur, inquit Hipp. in Coac. & quæ cum bonis non remittunt, difficilia sunt.) opportuna tamen sunt ad crisim, quippe si absuerint, infida erit omnis leuatio. vt enim completa sit crisi, oportet, vt natura suas vires concocto alimento redintegret, deinde, vt noxium secretum properet, quò salubriter vergere debet. ergo, tũ coctionum signa interueniant oportet, tum quæ propria sunt humoris offendentis, & partium hunc ad exclusionem properantem, excipientium. interueniunt quoq; huic operi loca conferentia, quæ & excipiunt properantem circuitum, & humorem noxium secretum promunt. quocirca, nec pars excipiens exiguæ debet esse capacitatis, vt totum noxium continere possit, nec dissonare ductus, à conditione circuituum vigentium. nã in quartano circuitu, aluus copiosè deijciens, haud firmam iudicationem reddit, ni insimul ac deinceps sudor emanet, quoniam circuitus is ad ambitum corporis potiùs, quàm ad ventres tendit. Quantitas postremò exeuntium morbo par esse debet, quia paucum criticum non est, designatq; seu naturæ imbecillitatem, seu noxiorum contumaciam: & quod debitum excedit, totam corporis œconomiam subuertit. sunt ergo hæc ad integram crisim expetitæ conditiones, altera quarum si absuerit, non ampliùs completa, sed imperfecta erit Crisis, & exin recidiuatio expectãda.

42 Cæterum, si finem huiusce imperfectionis attendamus, imperfecta quæq; crisis, aut interitum, aut salutem promittit. illud autem attendendum, quod quemadmodum perfecta crisis editur, dum natura, coctionũ armis munita, secretum propellit noxium, vt istud deinceps, suis consuetis, seu opportunis ejectionibus, se depleat: ita ab hac integritate Crisis recedit, quia vel succi alibiles incocti sunt, vel cruda recrementa seu vigent, seu secreta vasis adhuc hærent inopportunè. ergo omnis imperfecta crisis istis de causis editur, quæ recidiuationum quoq; sunt auspices. nam hæc sunt illa, quæ in morbosum statum homines ducunt, & licet plerumq; hæc in corpore maneant, absq; insigni damno, hoc accidit, dum corpora vim resistendi eximiam habent, à qua certè procul absunt, dum, ab antecacto morbo lacessita, languent; nec sperandum alimentis hæc refici, quoniam plùs nocumenti, quàm iuuamenti afferunt cibaria, impuris immissa corporibus. recidiuatio ergo oportet superaccedat salubris seu

exitiosa,

exitiosa, vt inclinationes inde promanantes se habuerint.

43 Dictum autem, quod, inter conditiones integrum promittentes iudicium, primum locum obtinet legitima dies. quocirca Hipp. 3. in 1. Epid. postquam censum fecit dierum legitimè decernentium, habet hæc verba. At verò noscc expedit, si aliter iudicatio fiat extra præscriptos dies, recidiuas fore significat, illasq; sanè perniciosas. Labitur ergo in deteriùs morbus omnis, qui crisim habet, die, suo haud analoga circuitui. præripitur enim seu protrahitur iudicationis tempus, vel quia, humoris orgasmo lacessita natura, noxium profert, priusquam integrè secretum sit, quocirca istud aut non se exerit totum, aut vnà insimul effertur, quod nutrimentum erat præbiturum. quamuis ergo, illa eiectionum vbertas apparentem leuationem faciat, deinceps in peiùs recrudescit morbus, quia vndiq; crudores vigent, & vires deiectæ concidunt. & in hoc non leuiter fallimur, dum vtilitatem ab istis inopportunis deiectionibus speramus, nostris rebus interesse putantes quid noxiorum se exerere, quàm hostem integrum intus detineri: quum tamen Hipp. 2. in 6. Epid. dixisse legimus transitus vtiles ad futuros, apertos esse detinendos quando oportet, alioquin, nulla inde expectanda vtilitas, aureaq; sunt illa verba 1. in 2. Epid: scripta. Quæ præiudicata sunt, inquit, si cum cruditate iudicata sunt, recidiuas faciunt, sin minus acrisias; fuerunt autem & lethalia, si non parua. quoties ergo crises statutum tempus anteuertunt, acrisias, seu malas recidiuationes faciunt; similiter dum tempus protrahunt; propter cõtumaciam succorum, aut imbecillitatem virtutum, quæ altera est causa iudicij inordinationem edens, hoc faciunt.

44 Exemplis rem hanc illustriorem reddamus. Homo calefactus, octaua calido sudore excluso, visus est à febre liber, vndecima tamen decessit, quia octaua dies erat illegitima in tertiano circuitu. Eurinactidis filia sexta die libera à febre, iudicata est sine sudore, recidiua facta est septima à iudicatione, moritur tandem. duo hæc exempla sufficiant ad ostẽdendum, quonam ordine crises, diebus illegitimis factæ, morbum ad interitum inclinarunt, quanquam ritè dijudicationem processisse in homine calefacto appareat, quia calidus effluxit sudor, qui ardentem diiudicat. sed & in deteriùs quoque prolabuntur morbi, diebus legitimè decernentibus, si cruda, & in malos abscessus versa se offerant, vt in Pario, qui vigesima sudauit vniuersim, quadragesima à febre liber, centesima vigesima moritur. nam huic aluus toto morbi decursu, seu lubrica ex biliosis liquidis multis, seu adstricta ex feruidis & crudis erat: quocirca licet intercuenerint diebus legitimis factæ crises, quia tamen, & incocti erant succi nutrientes, (vrinæ enim perpetuò malæ) & cruda recrementa vigebant,

 nil

nil vtilitatis attulerunt crises diebus legitimis factæ, sed in peiùs morbum inclinarunt, in diuturnitatem adactum, ope iudicationum se diebus legitimis offerentium, iam progresso morbo. eorum namq; ait Hipp. 1. in 2. Epid. qui statim pereunt, celeres sunt iudicationes, quoniam & dolores continui & fortes. iudicationes ergo, quæ incompletæ legitimis accidunt diebus sed progresso iam morbo, diuturnitatem inducunt, & interitum parant per plures recidiuationes, vt in Pario. Eandem longitudinem promittunt illæ crises, quæ licet legitimis appareant diebus, non consonant tamen cum circuitu morbi; quocirca expectanda recidiuatio, salubris quidem si in bonum reliqua consentiant exitiosa sin minùs. accipiamus Anaxionis historiam. hic vigesima sudauit, à febre liber, post indicationem alleuatus est. vigesimaseptima rediјt febris, trigesimaquarta sudauit à febre liber penitus iudicatus est. dies legitima quintani circuitus erat decimaseptima, non facta est tunc integra solutio, maturiora tamen sputa exire cœperunt. facta est iudicatio vigesima, sed non integra, quia morbi non excipiebat circuitum. rediјt idcirco febris, quæ salubriter iudicata est trigesima quarta excipiens quintanum circuitum reuolutum.

45 Sed vt integram habeas recidiuationum theoriam sciendum morbos quosdam statos habere circuitus, quoniam offendens humor vniusmodi est, alios verò non pro ratione sed mixtim, tum quia adsunt vndiq; commixti humores, tum quia horum alteruter magis viget, vt inde morbus diuersarum idearum insurgat, licet vna ex his euidentiùs eluceleat. hinc iudicationum, & recidiuationum varietas tanta, suis tamen non destituta rationibus. etenim qui vniusmodi morbi sunt, statosque habent circuitus, iudicationes quoque & statas recidiuationes habent. hinc Hipp. 2. in 1. Epid: quibusdam autem morbus iudicabatur vndecima, renitebatur decimaquarta iudicabatur perfectè vigesima; si verò aliqui superriguissent circa vigesimam, his iudicabatur quadragesima. superriguerunt autem plurimi circa iudicationem ab initio. constans ergo erat recidiuatio hæc statis circuitibus procedens, quia biliosus humor vniusmodi erat. sin autem diuersæ complicatæ aderunt ideæ, tunc recidiuationes modis inordinatis occurrent, tantò ab ordine decedentes, quantò confusilis affectus sese adiungunt, con mixtiusq; se habent. hinc dicebat Hipp. loc. nup. cit. Circa Arcturum multis vndecima die iudicatio facta est, & his recidiuæ, non pro ratione fientes reuersæ sunt. subdit ac si huiusce euentus rationem reddat. Erant autem; inquit, soporosi circa tempus hoc. non ergo sincera erat bilis, quæ vndecima crisim habuit, inde factum, vt recidiuæ non pro ratione fierent, quia alter prope iudicationem se excrebat alienus humor, recidiuationis non pro ratione fientes author.

46 Com-

46 Complicati quoq; affectus statim ab initio apparentes, subuertũt ordinem. nam si febris ardens adiunctam habeat recrementosam bilem, quæ hæreat, septima ardens febris integram non habebit solutionem, nec vndecima hærescens bilis poterit se distrahi; propterea nonnisi vigesima, integra expectanda erit solutio, per exclusionem bilis flauæ attenuationẽ iã nactæ. Qui dicebat Hipp. iudicatus est septima die, ei intermisit nouẽ, reuersus est morbus, iudicatus est quarta. vigesima itaq; morbi die facta est crisis. nam si quatuor recidiuationis septem prioribus addantur, habemus dies vndecim, qui complent tertianum circuitum. intermisit autem morbus diebus nouem, vt recidiuatio occurrat die decimaseptima, quum nempe recrementosa bilis, sanguinis cursum seruans, delapsa in cor, deinceps salubriter per corporis vniuersitatem se dispergit, vt integram crisim faciat. nec fieri antea recidiuationem oportuit, quoniam ardens iam in totum septima recesserat, crassiorisq; bilis quid solum relictum fuerat, stimulis destitutum; interquieuit idcirco tantum temporis, ratione supetrius adducta. adiungit mox Hipp. singulare Phanacriti euentum; iudicatus est & hic septima die, intermisit morbus diebus sex, & denuò septima à recidiuatione iudicatur: ardens hæc erat febris, atro è carnosis educto partibus associata humori, qui septima exclusus intermissionem fecit vsq; ad hebdomadariam reuolutionem alteram, quo tempore alibiles iam appositi succi grauiùs offendentes eandem ardentem recrudescere fecerunt, quæ & ipsa crisim die septima habuit: in totum enim detracto intermissionis tempore dies quatuordecim perdurauit morbus, quod spacium temporis quartanis competit continuis, & ardentibus recidiuantibus. scriptum enim lib. de iudic. Ardentes crisim experiuntur septima, aut decimaquarta, si nimirum aliqua se interponat quies. obseruatum namque per hyemem, circa hybernum solstitium ad æquinoctium vsque ardentes perseuerasse febres, & phrenitidas, multosq; decessisset, quia iudicationes transmutatæ erant, & iudicatio, inquit, facta est plurimis ab initio die quinta, intermisit quatuor: recidiua facta est, ex recidiua iudicatio facta est quinta die, vt in totum essent dies quatuordecim, quod à torrido factum est sanguine per quintanam periodon; intermisit idcirco diebus quatuor, vt stabilis maneat periodorum ordo. exitiosæ autem, vt plurimum, crises & recidiuationes istæ, tum natura causæ offendentis, tum propter iudicationem præreptam, salubriùs adfuturam decimaseptima die.

47 De illis demum recidiuis decimaseptima die finientibus, mira adest ab Hipp. descripta varietas. Duo erant fratres, inquit, decumbentes iuxta Epigenis theatrum qui eadem hora ægrotarunt: seniori sexta die iudicatio facta est, iuniori septima, recidiua facta est simul vtriq; eadem ho-

ta, intermisit dies quinque, ex recidiua iudicatio facta est simul vtriq; in totum die septemdecima. plurimis autem sexta die iudicatio facta est, intermisit sex, ex recidiuis iudicatio facta est die quinta. quibusdam septima die iudicatus est morbus, septem diebus intermisit, ex recidiua iudicatus est tertia. quibusdam autem iudicatus est quinta, intermisit septē, redijt per tres, intermisit vna insuperque vna rursus occupauit. aliquibus verò iudicatus est sexta, intermisit sex, redijt per tres, intermisit vna, & vna iudicatus est, velut Euagunti Daipharsis filio. quibusdam autem iudicatus est sexta, intermisit septem, ex recidiua verò iudicatus est quarta, velut filiæ Aglaidæ. pleriq; igitur ex his qui ægrotarunt in hac constitutione, hoc modo ægrotarunt, & nullum noui ex his, qui superstites manserunt, cui non redijssent recidiuæ, secundum rationem fiebant, & seruati sunt omnes, quos ego noui, quibus hoc gentes recidiuæ factæ sunt. Hactenus ipsæ. Porrò sic variæ in quintano circuitu iudicationes fiunt, quoniam febres quintanæ, omnium pessimæ commixtas gerunt succorū conditiones, inordinatis subinde periodis ad suam metam tendunt plerumq; & tabidam gerunt naturam, ni primo soluantur circuitu. Sic ergo de recidiuis res se habet, quarum præindicantia signa præter iam dicta, sunt hæc ab Hipp. 2. in 6. Epid. descripta sitis, oris insuauitas, seu siccitas: ciborum fastidium: vigiliæ: somni turbulenti: lassitudo totius corporis, & vrinæ inconcoctæ tales à febris discessu perseuerantes; quorum signorum rationes innotescunt ex iam dictis. Sunt & alia, quæ de recidiuis dicenda occurrunt non leuia, quæ, quia data occasione fuere in Coacis enarrata non est, vt denuò nunc actum agamus. Cęterum quoniam coctionum inditijs vtiles præsignantur crises, ad ea quæ superiùs de istis dicta sunt, hæc particulatim addere haud erit inopportunum.

48 Dictum autem in superioribus est, quod vera, & integra coctio nutrientibus solum accidit succis vt eius ope in vnum diuersa cibaria corpus coalescant, quæ adamussim correspondet his, quæ multiplicia cùm sint, vnam corporis compaginationem & habitudinem constituunt: quæ autem ab hac compositione aliena sunt; secreta manent, nec vnquam in hanc coalescentiam assumuntur, quoniam alimentum corpori commune præbere nequeunt. Cœterum quoniam recrementa hæc multis modis corpora offendunt dum nempe seu præter debitum suas exerunt facultates, seu motu turgent: seu indebita quiete stagnant: his coctioni haud absimile opus occurrit, quo ad exclusionem & secretionem parantur, vt quadantenus lenita, deinceps non sic corpora incommodent. Alienum autem quod in corporibus est (de internis si loquamur occasionibus) aut ab alimentosis succis, aut à iam sepositis recrementis venit. alimenta cor-

pore

pore aliena fiunt, si aut inconcoctionem præseferant, aut per corruptelam à suo degenerent statu; quæ solam incōctionē gerunt, emendantur integra coctione, cuius ope excessum seu caloris, seu frigoris deponunt, cęterasq; virtutes corpulentiores excedentes ad mediocritatem ducunt, vt deinceps, ad vnionem redeant; quæ autem omnimodam nacta sunt corruptelam, non ampliùs veram coctionem subire valent, sed si reliquis alibilibus succis hæserint, per coctionem segregantur, & aliquo modo seponuntur; at si conclusa aliqua in parte hæreant, puris naturam inducūt, saniosamuè recipiunt conditionem, vt sunt corruptionis inuecti gradus. Recrementosi porrò succi, aut solitariè peccant, aut nutrientibus sunt permixti; Si commixti sunt seponuntur, dum alibiles succi eam inconcoctionem deponunt, quam inuexit alienus commixtus humor; Solitariè autem offendentes apparatum exigunt, quo crassescunt, quæ tenuia sunt, crassa attenuantur, hærescentia dimouentur, citata remorantur, sed præcipuè meatus aperiuntur, per quos opportunè hi seponi debent. horum enim operum finis est exclusio, non alitio, vt in vera coctione. hinc est quod non ipsa est recrementorum corpulentia, quæ suapte virtute crassescat, sed istud additio alterius recrementi facit; nam bilis crassescit, dum ei additur pituita, pituita attenuationem subit per additionem bilis.

49 Cęterum, quia paratio hæc secundarium est ipsius naturæ opus, necesse est, vt præueniat coctio, qua recrementa ex pulsioni quoq; obnoxia fiunt. exit autem per crisim quandoq; tenuis, & aquosa bilis, crudorem gerens, quandoq; verò, quæ priùs tenuis, crassa mox visitur, cuius varietatis ea est ratio, quod dum recrementa collecta in penitioribus seruantur recessibus, nec se penitus sanguini immiscuerunt cruda, & imparata à natura turbantur, essentq; ad exclusionem inepta, si aliorum recrementorum additione crassescerent. cruda itaq; & imparata deijciuntur, cum morbi alleuatione, si natura suum coctionis peragat opus, alacriùs deinceps ad iudicationem properatura. sic Hipp. 2. Acut. nothæ pleuritidi salubriorem fore dixit hellebori vsum ad iudicationem, quoniam in Coacis dictum, quibus in febre dolorem lateris, efficiente aluus multa aquosa, & biliosa egerit, leuamen occurrit; collectus namque crudor se deponit, non penitus sanguini ammixtus. faciunt ergo hæc ad leuamen, non autem ad omnimodam iudicationem, quoniam ad hanc integrum requiritur naturæ opus, quod se per coctionem exerit, qua cuncta crassescunt quadantenus. nam recrementa, quæ se altiùs in sanguinem immiscuerunt, secreta iam per coctionem, aut in penitioribus crassitiem indipiscuntur, quod plerumq; ad acrisiam facit, vel hanc assumunt, dum inte-

stinorum

ſtinorum fęcibus ſeſe commiſcent, quæ ad iudicationem craſſeſcunt, vt ſigna præbeant integrè iam peractæ coctionis, quemadmodum in ſuperioribus dictum. exeunt tamen recrementa ſalubriter prorſus cruda, quia talia ſuapte natura ſunt, ſed deinceps poſtquam ſuam exonerauerint vbertatem, craſſeſcunt iam dictis rationibus, vt ſit naturæ opus completum. quocirca ad omnem criſim anteueniunt coctionis ſigna, quanquam cruda recrementa ſe exerant craſſeſcentia mox.

50 Vt autem coctionum ſigna firma rataq; ſint, oportet debito tempore appareant, vndiq; ſpectentur, & morbo ſint analoga. nam ſi verum eſt illud Hipp. dictum, quod iudicantia ad meliùs non ſtatim promi debeant, certum quoq; erit, quod nec ſigna coctionis criſim præindicantia, tuto ineunte morbo occurrunt quanquam enim ratio ſuadeat, tutiùs eſſe, malum profligari, & bonum ocyus ſe offerre, nihilominus, quum omnis febrilis affectio à vitioſitate originem trahat ſanguini inuecta, ea ex neceſſitate accedunt mala, quæ dominantis humoris, & naturæ ſubditæ ſũt propria; ſubuertitur autem tunc nutritionis opus, quia temerantur alibiles ſucci, ergo ex neceſſitate crudoris ſigna efflorеſcunt, quæ deinceps deflorent, dum ſuas natura vires reaſſumit, vt opus nutritionis integrum edat. ergo ſi ineunte morbo coctionis ſe exerunt ſigna, doloſitas vtique ſubeſt, propter quam ægri plerumq; inſidioſè decedunt. hinc dictum in Coacis, Quod vrinæ in aſſurgentibus parotidibus, citò & modicè maturеſcentes, ſuſpicionem parent, quia non debito tempore occurrit hæc coctio.

51 Sed quodnam eſt tempus coctioni opportunum? ſciendum, quod morbi incipiunt, inualeſcunt, vigent, & declinant. incipiunt, dum corpus à naturali ſtatu decedens labitur in morboſum, nequit ſubinde ob moleſtiam, quam ſubit, promptè ſua munia exercere, ſicq; ſenſim morbi facti, aceruatim, vt dicebat Hipp. deinceps erumpunt. hoc autem tempus non eſt nec dierum, nec hebdomadum, nec etiam horarum numeris definitum, quoniam morbus quandoque erumpit molliter, mox increſcit, quandoq; verò talem præſefert vehementiam, vt dum naſcitur, increſcat, vigoremq; recipiat. & vt, priori in caſu, principium ſe extendit per multum temporis, ſic in altero vix perceptibile principium hoc eſt, quum ſtatim ea erumpant ſymptomata, quæ morbo incrementum tribuunt. incrementum itaq; morbi eſt, dum hic ingraueſcit, & noua profert mala; adeſt autem vigor, quum ad ſummum omnia perueniunt, vt deinceps decreſcant, non increſcant ampliùs; decreſcunt autem ſymptomata verè, dum morbus ad ſalutem tendit, inſidioſè; dum ad interitum. & hoc poſtremum, quia virtus proſtrata non ampliùs pugnam cum morbo init, vel

quia

quia mali nascuntur decubitus, per translationem seu propagationem noxiorum ab vna, ad aliam partem. Occurrunt autem morbo hæc tempora statis, aut præuersis ordinibus. stato quidem ordine accedit priùs morbi exordium, mox incrementum, sequitur deinceps vigor, exceptus tandem vtili, seu insidiosa demissione. Præuersis verò ordinibus contingit, vt seu increscat statim malum ad vigorem vsq; declinaturum postmodum alterutro modo, seu protinus floreat, vt mox decrescat ad salutarē, seu insidiosam solutionem, seu demum momentò floreat, seruetq; ad crisim vsq, eumdem statum. vt hac ratione quibusdam morbis perpetuus sit vigor, alijs incipientibus à vigore mox demisio sit; alijs demum raptim incrementum adueniat ad vigorem vsq; vt mox declinent, seu salubriter, seu perniciosè.

52 Qua stante Hipp. doctrina, non est, vt per coctionum, seu cruditatum inditia, morborum distinguamus tempora, nisi in illis morbis, qui statis ordinibus properant ad salutem. in istis enim cruditas, quæ statim exoriente morbo apparuit, per incrementum morbi aliqualem coctionē recipit, quam mox integram vigor exprimit. non sic ad Amussim in reliquis res se habet. properè enim florescentes, seu increscentes crudorem exhibent, quem per coctionem deponunt, dum increscunt, decrescunt, vigentque si properent per alterutrum horum ad salutem. non ergo coctionum, seu cruditatum signa distingunt tempora, quum vtrobiq; appareant, sed inditia solum modo sunt salutis, aut interitus, salutaris, aut perniciosæ adfuturæ crisis. ratio istius distinctionis est, quia quod inchoamentum, incrementum, & vigorem morbo tribuit, noxius est humor corporum naturis aduersarius, quod autem salutem, aut interitum per coctionem promittit ipsa est natura, opus suum nutritionis peragens, & quia Crisis opus est naturæ præfinito tempore agentis, hinc est, quod coctio, istis naturæ operibus subseruiens præfinitis quoq; se ostendit temporibus, iuxta circuitus ad crisim tendentes .: ergo coctionum seu cruditatum signa, non primariò ad morbum, sed ad ipsam spectant naturam, & propterea quaterniores, & hebdomadæ veniunt in consideratione, extrà quos circuitus, de crisi, per hæc signa, certi quid pronunciare nequimus. coctionum ergo tempus præfinitur à circuitibus legitimè iudicantibus, qui signa per quaterniores, & hebdomadas monstrant, quibus celeritas seu tarditas, securitas aut secus sanationis promittitur, siue morbus increscat, decrescat, maneatq; in vigore, quum, & in declinante, increscente, vigenteue, talia se offerant ad crisim signa.

53 Altera bonæ coctionis conditio est, vt vndique appareat. nam si lotium coctionem præferat, quæ autem assiduè ex aluo profluunt cruda sint,

da sint,

da sint, & è contra, incompleta vtiq; & infida erit illa coctio; & ideo imminens crisis nec integra, nec salutaris erit. idipsum dicendum, si crudus decumbat humor, coctionem ad integram sanationem subiturus, cętera verò recrementa coctionem ostendant, recrudescet enim morbus, seu multum exhibebit negotij. vtq; summatim dicam, quicquid coctionem requirit, oportet suæ perfectionis signa vndique det, vt integra mox crisis euadat, secus acrisia erit, quæ recidiuationem, diuturnitatem, & in malos abscessus conuersionem præsagit.

54 Postremùm, ipsa coctio morbo ad Amussim se adaptare debet, vt ea nempe concoquat calor, paretq; ad exclusionem, quæ noxam infert. nam si in pituitoso morbo, lotium sit mediocre, cum nubecula fundum matulæ petente, erit quidem coctio, quæ certam in morbis biliosis salutē promittit, ast non itidem in pituitosis, in quibus oportet, vt vrinæ sedimentum ad integram coctionem proferant, album, lene, & æquale, & hoc omnibus in morbis summoperè attendendum, ne nos fallat præsensio; nil enim vtilitatis sperandum ab ea coctione, quæ morbo non se adaptat. nam plerumq; contingit, vt pleuritici, seu peripneumonici decedant, lotium proferentes coctum, quia incocta sunt sputa. coctio ergo, & ad exclusionem paratio spectanda est in illo humore, qui immediatè offendit, vt integra inde sit diiudicatio expectanda.

55 Sunt autem, quæ tanquam coctionum, & cruditatum signa spectanda veniunt, quocumq; in morbo, alui fęces, lotium, & sputa, quæ crises etiam excipiunt, non sine distinctione tamen. deponit enim aluus non rarò cruda ad salutem, quæ licet ratione crudoris malum præbeant inditium, salutaria tamen sunt, quia critico modo adueniunt. at quæ coctionum signa sunt, expetitas ad coctionem conditiones exhibent; distincta ergo hæc signa erunt, prout coctionum, seu cruditatum notam. præbent, & prout crises gerunt. de primis autem nunc agere intendimus, deinceps suo loco de reliquis, ne inuoluta sit horum narratio.

56 Certum itaq; est, crassa recrementa omnia plerumq; intestinorū excipi anfractibus, & inde multiformes prodire deiectiones, quæ partim à ventriculo veniunt, partim ab alto corporis. ventriculus vniuersim assumpta cibaria in cremorem componit, quem mox venæ sugunt, summotum à crassioribus, & turbulentioribus partibus, quæ ex albo tandem prodeunt compactæ, si debitam moram in intestinis traxerint, & venæ ipsæ integram suctionem fecerint. quare fęces tunc naturaliter se habent, quum debitam moram in intestinis trahunt, & venæ suam suctionem integrè peragunt; quorum alterum, si à suo defecerit ordine, fęces tunc genuinam non habebunt consistentiam. cęterum venarum suctio vitiosa

est, dum

est, dum in hoc suctionis munere, seu deficiunt, seu excedunt. deficiunt; aut frigore languescentes, aut impeditæ cauitatum occlusione. inde enim fit, vt humiditatum in venis non assumptarum copia, aluus liquata mixtum fecibus cremorem deijciat, inconcoctionem exhibens, quia cremor succus est incoctus, si ad eam comparetur perfectionem, quam mox in venis subiturus est; & hoc vnum cruditatis est signum, quia nempe auertitur à calore concoquente succus coctioni aptus. ast si in suo tractionis, seu suctionis munere, exundauerint venæ, alterum cruditatis tūc signorum genus occurrit, & est, dum omni humore destitutæ fæces, aut prorsus intestinis hærent, aut sic indurescunt, & resiccantur, vt caprarum globulos repræsentent. prima ergo ratione à frigore, meatuumq; occlusione crudoris signa occurrunt, alterius autem generis signorum author est calor, intus euocans quicquid humoris in ventre est.

57 Ab alto corporis, tum quæ suapte natura aliena sunt, cuiusmodi habentur recrementa omnia, tum quæ innaturalibus ex occasionibus talia fiunt, licet priùs amica essent. cuncta namq; hæc, quemadmodum incongruè detenta, seu delata, viscera, sanguinemq; offenderant, sic ad intestina euocata, si vitium gerant, cremori officiunt sic, vt nutritioni ampliùs non sit accommodus, ob eam, quam subit, inconcoctionem, cuius inconcoctionis signa ostendit, perinde ac faciunt ea, quæ ob imparatam succorum accedentium naturam offendunt, siue viscositate sua aluum remorent, siuè irritamento perturbent. quoties ergo, præuenit crisim aluus aut nimiopere fluens, aut prætermodum stagnans, crudor est, quem viscera demittunt, si molles fiant fęces coherentes, & pares copia ingestorum, stataq; se exonerent hora; & vt per gradus fit ab optima deiectione recessus, ita cruditatum insurgit malitia, vsq; ad vltimum lethalitatis gradum, vt pleniùs in Coacis enarrationibus, vbi etiam de Vrinis, & de sputis non pauca enarrabuntur, huic rei accommoda. illud ergo nunc dixisse sufficiat, quod hæc exhibent coctionum, seu cruditatum signa; quia vrina vniuersim de toto corpore (quum è vasis sanguineis emanet) præsagium fert; alui deiectio quandoq; de toto corpore, per ea, quæ ex alto in aluum se deponunt, particulatim verò, tum de transductione cibariorum in cremorem, tum de ea suctione, seu immissione, quam venæ faciunt; sputiones verò singulariter signa gerunt eorum, quæ thoraci eueniunt: in acutis proinde passionibus maximum habent locum sputiones, tum ad celeritatem iudicationis, tum ad securitatem sanationis. venaturi itaq; deinceps crisima signa, instantem crisim demonstrantia, perpendamus priùs, quotuplices sint nostris corporibus occurrentes crises.

58 Quo-

58 Quoties natura suo robore munita ad crisim se parat, agit in humorem noxium diuersimodè, vt diuersæ sunt huius, corporumq; conditiones. Sic enim comparatum ad operis necessitatem, vt agens materiæ se adaptet, suumq; subinde munus fatali quadam lege compleat. Humores autem nostra corpora offendentes, alij crassitie, alij tenuitate præditi sunt, itidem, dum naturalem seruant constitutionem, aut nutricatui inseruiunt, aut purè recrementosi sunt. qui alimentum præbent, & tenues sunt, si vitium contraxerunt, & ad extima corporis feruntur, vtilem sudorem, seu copiosam promouent mictionem, si nimirum densitas cutis sudoris impediat exitum; vasis autem hærens, tenuis hic alimentosus succus, vtilem hæmorrhagiam facit, qua deferbet venarum ardor, earũq; soluitur contentio. Crassus verò alibilis succus in ambitum corporum delatus, phymaton, & exanthematon genera parit, sed venis hærens sanguinis excitat effluuia, aut ventrem dysentericis torminibus torquet, vel abscessus parit, vel crassum, purulentum, & stranguriosum lotium reddit. Recrementosi verò humores, aut sanguini se adiungunt, aut cauitatibus hærent. qui sanguineo miscentur succo, siquidem tenuis fuerit pituita, exsudat, seu lotio profertur, si crassa plerumq; abscedit, aut leucophlegmatiam parit. biliosa quin etiam tum flaua, tum atra, si tenuia sint, & se ad ambitum corporis vertant, sudore exeunt, aut lotium profundunt; crassitie verò donata, phymata, & abscessus, itidem & arquatos pariunt morbos si à sanguine secreta in cuti firmentur; at in venis detenta, quæ tenuia sunt effluxiones sanguineas promouent, crassa abscessus, torminaq; faciunt, seu crassum, & stranguriosum lotium reddunt; quæ demum tum recrementa, tum alimenta cauitatibus hærent, deponuntur seu sputione, seu deiectione infera, superauè, nec aliter, quam alterutro horum modorum noxij queunt se exercere humores, nam purgamenta è naribus, & ex auribus, sputis haud absimilia sunt. Decem ergo sunt Criseos formæ, & non ampliùs, quarum aliæ effluuium, aliæ abscessionem faciunt. effluuia gerunt hæmorrhagia, sudor, mictio, alui fluor, vomitio, dysenteria, sputio; decubitum præstant, tum abscessus propriè dicti, tum exanthematon genera, tùm icterus.

59 Vt autem prænoscamus, quænam crisis cuiq; morbo conueniat, attendendum, quod criseos rationes pendent à roboræ naturæ, à conditione succorum lædentium, & à corporum dispositione, quoad naturalẽ, seu morbosum statum. à robore quidem naturæ habemus illam adfore crisim, quæ suis antea fuit præsignata inditiis, quæque morbo opportuna est, secundum eius circuitus; si verò hæc à debito vigore deficiat, loco vnius, altera succedit crisis, qua de re extat Hipp. obseruatum 1. Epid.

nam

nam in quadam constitutione ardentium se per hæmorrhagiam soluentium, illud peculiariter senescentibus contigerat, vt his, loco denegatæ hæmorrhagiæ, dysentericus accederet fluor; quod ipsum humorum conditiones variæ præstant. nam tenues plerumque effluunt, crassi decumbunt, licet & hi quandoque effluant, si liquescant, aut violenter impellãtur: tenues autem solitariè sumpti nunquam decumbunt. Aliaria corporum dispositione, nascuntur Criseos conmutationes, & sic lotiũ profluit loco sudoris, & abscessionis, dysentericæ fluxiones decurrũt vice hæmorrhagiæ. Hæc igitur, & quę de circuitibus dicta sunt, si memoria seruentur & occulato animo perpendantur, certam nobis dabunt notionem, quam crisim quilibet morbus subiturus sit, magno cum medicinæ decore, ęgrotantiumque commodo.

60 Ad species deinceps crisis enarrandas accedamus, & primò de hæmorrhagia, quod generosum fortasse, & temerarium est à natura tentatum auxilij genus: quippe innaturale est quacumque ex parte sanguinem effluere, quem diligẽti cum custodia natura seruet, ne membris opportunum pabulum deficiat. effluit ergo sanguis, dum natura ab hoc deficit munere, siue quia instrumenta sanguinem continentia laborent, siue quia ipsa natura grauetur alieno pondere, prauaue eiusdẽ sanguinis qualitate vitiantur instrumenta, siue quia sint diducta ruptione, erosione, aut vulnere, siue quia imbecillitate virtutis retentricis laborent, vt subinde contentum sanguinem per patescentia oscula profluere sinant; & hoc est, quod ab alijs de sanguinis effusione dictum. Cæterum, si rectiùs loqui velimus, ab omni sanguinis profusione abest naturæ per se agentis opus, sed istud innaturalibus solùm causis competit; quippe sui prouida natura detinet omni conatu sanguinem, nec eum effluere sinit, nisi vel instrumenta, vel ipse sanguis vitietur. nam licet natura sit, quæ pro incolumitate segregat noxium, illudque seponit, noxium tamen est, quod sibi vias aperit, & adea properat loca, quæ suis conueniunt conditionibus; vt quemadmodum coctio opus est facultatis corpus regentis, ita exclusio præcipua actio est humoris morbifici stimulantis instrumenta, quæ sunt ad sui exclusionem comparata: inde est, quod non solùm salubriter, sed perniciosè etiam se exerunt succi, non quidem quod actio alia sit naturæ, alia morbifici humoris, sed quia dissimilis est temporum conditio. nam salubriter exeunt, quando iam sunt per coctionem ab vtilibus sepositi, malè autem profluunt, quando tempus hoc præuertunt. coctio igitur, & segregatio opus naturæ est, exitus verò fit ab ijsdem inutilibus, qui perpetuò innaturaliter se exerunt, dum innaturales sunt occasiones, licet consuetudine fiant quadantenus naturales. bilis namque consuetudo ordine ad

intestina

intestina tendit, non quia natura suapte nutu eam, vt libet, eijciat, sed quia distenta vesicula tellea à pondere se exonerat. stimulanturque deferentia vasa bilis amarore. sic ergo fit, vt, in omni sanguinis profluuio, innaturales interueniant occasiones, quæ, non naturæ consilio, sed subditæ materiæ necessitate, opus illud peragunt. Sed hæc, licet non inutilia, nunc omittamus, & sanguinis effluentis occasiones rimemur, vt quænam salubres, insalubresue sint, noscamus.

61 Quod venæ, etsi inconspicuo, motu tamen quodam citentur, consentaneum est. nam contentus in istis sanguis fluxibilitatem recipit à spiritibus, qui vbique mobiles sunt: visuntur autem venarum tunicæ, & simplices, & tenues. ergo quum talem habeant tunicarum constructionem, caleantque quibusdam spiritibus, motionem aliqualem habent, qua se quadantenus explicant. valuulæ præterea adsunt cursum sanguinis remorantes, & hic calore liquatus operās, dum remorantibus obuiat, oportet, vt vasa distendat, & opportunè exiguus hic venis tribuitur motus. sanguis enim solidas nutriturus partes, necesse est, vt è vasis in ipsa membra labatur, quod nulla eueniret ratione, si venarum tunicæ, nullis foraminibus perulæ, vniusmodi essent. inconspicua ergo, & exigua interueniunt oscula, quæ motu & calore reserata, aditum ad solida sanguini præbent; non est tamen talis, ac tantus hic venarum motus, qualis, & quantus in arterijs conspicitur, quoniam carnosus sanguis, suapte conditione, crassus & inalgescens motum omnem, & calorem recipit à contiguis arterijs. Sit ergo assumptum hoc verissimum, quod venæ, vt inconspicua reserent oscula, aliquali motu citantur, a calore liquante, ac distendente.

62 Insuper addamus, quod innaturales causæ, vt suum adimpleant opus, naturalibus se adaptant instrumentis, licet ea consuetè afficiat. recrementa enim, quæ innaturaliter per aluum se exonerant, vtuntur intestinis vt instrumentis, minus hoc suapte natura exercentibus, licet tunc, innaturalibus de causis, hæc stimulata ordinem præuertant. idipsum de venis dicamus, quæ innaturaliter sanguinem deponūt, quia eius opus stimulatur innaturalibus ex occasionibus; & vt sanitatis tempore sensim exigua reserantur oscula moderato calore distenta, ita si insalubritas accesserit, dehiscūt vltra debitum illa oscula, aut ipsæ venæ rumpūtur, si opportunæ ad id causę accesserint; tales autem sunt, tum sanguis vltra modum ęstuans calore, tum ipsa vasa copia distenta. nam duæ hæ sunt veræ, & adęquatæ rationes sanguinis promouentes effluuia, Committimus, (quæ deforis occurrunt, vasa rumpunt, quia non faciunt ad nostrum propositum) quæ aliquando insimul, aliquando sigillatim se offerunt. nam & copia inardescentis sanguinis, & vbertas tenuioris & aquei vasa rumpūt,

ſeu oſcula reſerant. hoc autem accidit ſeu per ætatem, ſanitatis alioquin tempore, ſeu per morbos, ſanguini, ſeu vaſis vitium impertientes. prior ſanguinis exitus ad præſentem non facit tractationem, alterum proſequamur. Exit itaq; ſic ſanguis, dum natura aut morbo depreſſa languet, aut per coctionem vires reaſſumpſit. Exitus prior ſymptomaticus eſt, & ad malum pronus, alter ſalutaris, ſi ſeruet conditiones mox perceſendas. quanquam enim omnis ſanguineus fluor innaturalis ſit bonus tamen, ſeu malus euadit, vt ipſa ſe habet natura. dignoſcimus autem ſtatum ipſius naturæ, ſignis coctionum, ſeu cruditatum, quæ ſeu ſpem ſalutis promittunt, ſeu lethalitatem ominantur, vt in ſuperioribus enarratum.

63 Porrò conditiones, quæ in omni ſanguinea fluxione conſiderandæ veniunt, ſunt quantitas ſanguinis ſe effundentis, locus effundens, & effuſionis tempus. Quantitas notabilis ſit oportet, nam effunditur ſanguis, vt vaſa ſe depleant, & ſanguinis deferbeat ardor. vtrumque autem fieri nequit, niſi vber ſit effluuium: quocirca ſtillationes ſanguinis perpetuò malæ, vtpotè quæ & ſummum ardorem, & magnam venarum contentionem præmonſtrent. ardore namq; ſummò ſanguis ipſe ichore deſtitutus craſſeſcit, contentione verò, ex diductis oſculis, parum quid venæ promunt. ſtillationes propterea partim lethales, partim difficiles, periinde ac ſunt reliqua iudicatoria non iudicantia. Philini enim, Epaminoni, & Sileni obitus à prauis ſtillationibus. Decumbenti in Dealcis horto difficilis iudicatio protracta eſt ad quadrageſimam vſque Sunt autem de ſanguinis ſtillatione aurea verba hæc Hipp. 4. Acut. In acutis, inquit, quæ æſtate, & autumno fit ſanguinis ſtillatio, contentionem, & magnam inflammationem ſignificat circa venas; itemq; quod poſtera die vrina tenuis apparebit. & ſi æger ætate floruerit, & corpore exercitato, & benè carnoſo, aut melancholicus, aut ex potu manus tremulæ fuerint, benè eſt prædicere delirium, aut conuulſionem; & ſi paribus diebus quidem ſuperueniant melius, in iudicationibus verò pernicioſum, niſi multus ſanguis effuſus viam redundantiæ fecerit, vel per nares, vel per ſedem, vel per abſceſſum, vel commutationes, ſiue ad hypocondriorum dolores, ſiue in teſtes, ſiue in crura. Hactenus ipſe. quum igitur tales ſtillationes fiant propter craſſitiem, & ardorem exundantis ſanguinis, inde eſt, quod & contentionem circa venas, & magnam ſignificant inflammationem, æſtiuo, ſeu autumnali potiſſimum tempore occurrentem, quoniam tunc torridus viget ſanguis acutiſſimorum author. iſtis ergo de cauſis ſtillationes editæ, ſi poſtera die lotium tenue promanare faciant, delirij tunc, ſeu conuulſionis imminere mala deſignant, vt corporum ſe habuerint diſpoſitiones. nam qui florent ætate delirant facilè, aut conuelluntur; quod

ipsum illis quoq; contingit, qui seu gymnicis sunt exercitationibus dediti, aut ocio marcescunt, aut melancholica affectione tenentur, aut corrupti sunt nimia temulentia. talia autem, inquit Hipp. melius est fieri diebus paribus, quia perniciosum in iudicationibus. per dies autem pares, intelligit non verè diiudicantes morbos, rectis circuitibus procedentes, nam praua, quæ diebus legitimè iudicantibus occurrunt, firmius lethalitatem prædicunt. quocirca in istis diiudicantibus diebus tum stillationes, tum inde emanantes seu conuulsiones, seu deliria perniciosæ erunt, nisi natura vitium emendet, seu ipsa redundantia aliàs onus suum deponat, per vberem effluxionem è narium venis, sedis, vteriuè, vel si obstet crassities, effluxioni decubitum patet, morbumue commutet seu ad hypocōdriorum dolores, vt in Herophonte, seu ad testium contentiones, cruriumuè apostema, vt in ardentibus, & acutis alijs passionibus. fluat ergo copiosè sanguis oportet, ad integram, & securam iudicationem.

64 A qualitate expetitur, ne meracus sanguis sit, siue stillet, siue profluat. meracus enim est, qui proprio destituitur sero, quod accidit, dum aut frigore congelascit, aut ardore indurescit; vtraq; enim ratione incōctionem, & meracitatem getit, vnde coactus sanguis non exit è venarum osculis. ergo meracus effluens habet innaturalem ardorem absumentem quicquid est ichoris. nec audiendi, qui autumant meracum dici, dum multis temeratur recrementis, nam meracus sanguis, quacumq; in quantitate profluat, prauitatem gerit, temeratus autem recrementis quandoq; vtilitatem adfert, vt Decumbenti in sutrina contigit, qui septima euasit, vbertim fundens biliosum sanguinem. à meraco verò profluēte decedunt ægri veluti compressi, exsudantes circa frontem, vt scriptum est 7. in 6. Epid.

65 Locus effundens oportet è directo affectioni respondeat, communionemq; habeat cum affecta parte. è sinistra namq; nare prorupta hæmorrhagia non perindè mala tollit lecinoris, vt quæ in Liene sunt, sed oportet, vt partes sese cōsonent, cōmunionemq; inuicem habeant, siue id per latus, siue per longū fiat. vera attamen rectitudo est, quæ per longum se extēdit, si vasa per quæ fluxuri, refluxurive sunt humores consenserint. quocirca phlebotomia in Pleuritide reuulsionis causa facta, commodissimè seu è venis tali fit, quia rectitudo per longum seruatur, & venæ in talis descendentes consentiunt his, quæ per membranam pleuræ dispergūtur, seu è venis cephalicis, vt cursus intercipiatur pituitosioris sanguinis defluentis in pleuram à capite. non sic autem iuuat phlebotomia, quæ reuulsionis causa per latus fit, immo pleramq; offendit, dum ad oppositā partem per easdem venas noxium ducit humorem, qui, ni conferta detractione

tractione totus exeat, nouam in ea parte passionem promit. vberes aut istæ detractiones vt temerariæ, ita plerumq; funestæ. è reliquis autem venis existentibus in cubito lateris affecti demitur sanguis, deriuationis potius quàm reuulsionis gratia, tolluntur que hinc promptè illæ lateris passiones, quæ iam stabiles sunt, quæ verò adhuc fiunt, & perennem succretionem habent, vt plurimum in peius ruunt, detractionemq; repetitã exigunt, non sine discrimine. hæc obiter, quibus addamus, quod in Pleuritide hæmorrhagia obest, non sic in peripneumonia. ratio discriminis est, quod per pluram venarum se diffundunt ramuli ab Azigos sumpti; arteriæ verò absunt. profluunt autem salutares hæmorrhagiæ, dum noxius ab affecta parte distractus effertur per vasa in cerebrum, sed à pleura transitus is per venas fieri nequit, quia valuulæ in iugularibus existentes ascensum impediunt; nullæ autem sunt in pleura arteriæ, ergo in pleuritide salutaris esse nequit hæmorrhagia. pulmones autem arteriarũ ope cerebro consonant, (inde genę & nares rubescunt, dum pulmones ęstuant) propterea salubres hæmorrhagię in peripneumonia occurrunt, si reliqua in bonum consentiant. sic ergo vtilia sunt diiudicanda loca effundentia, si rectitudinem seruent, & cum affecta parte consonent per vasa.

66 Restat, vt aliquid de tempore dicamus; & quia aut stillat, aut copiosè effluit sanguis, sciendum quod stillationes, quæ suapte natura malæ, si primis prodeant diebus minorem præseferunt malitiam, vt è contra largior exitus ineunte morbo factus prauitatem, seu difficultatem plerumq; promittit. ratio est, quia licet phlegmonosus adsit ardor, dum substillat sanguis, constantes nihilominus adhuc vires (nisi prauitate sint pressæ) vtili coctione malum emendare possunt; scriptum propterea in Coacis, quod stillationes, quæ febrire incipientibus oborta sternutatione erumpunt, si æger quarta die lotium reddiderit alba cum hypostasi, solutionem promittunt septima die adfuturam; at si vndecima die stillationes istæ eruperint, difficultatem summam promittunt. de largis autem hæmorrhagijs erumpentibus primis diebus dictum est Hipp. quod fluxio è naribus in ardentibus quarta die facta plus adfert periculi, quàm si quinta die eruperit, extatque exemplum de seruo in extrema Caupona, cui sanguis quarta die profluens, interitum cum summa afflictione septima attulit. in mulieribus quoq; sanguinis fluxus quarta die factus diuturnitatem significat, aluum erumpere facit, & tumores in cruribus excitat. & in Metone hæmorrhagia quinta die facta incompletam attulit solutionem, quæ nisi alijs fuisset emendata excretionibus, malum vtique ventris peperisset. proditum enim ab Hipp. qui quinta die largiter sanguinem

fundunt, sexta insuper rigent, septima perfrigerantur, & rursus repentè incandent, in malam incidunt ventris affectionem.

67 Duo ergo hæc catholica sint. Primum, quod magnæ in principio sanguinis eruptiones ventres malè afficiunt. Alterum, quod in morbis longis paruæ comparentes sanguinis fluxiones, perniciosæ. Ergo prorupturis hęmorrhagijs vtile tempus intra acutorum metam est dies septima, nona, & decimaquarta; quibus proportionabiliter & alij correspondent vltra acutorum terminum, in quibus factæ hæmorrhagię soluunt, aut alleuiant morbum. attamen quantò seriùs accedunt post illa tempora, tam minùs sunt tutiores, Heropitho enim quadragesima larga profluit hęmorrhagia, protractus est morbus ad centesimam vigesimam. Cęterum quia 4. Epid. obseruatum, quibusdam muliebria apparuisse decima septima cum integra solutione, vt omnis temporis ratio innotescat, recolligendum, quod fluxiones è corporis ambitu emanantes, quarum vna est hæmorrhagia, vtiliter prodeunt subtilem hebdomadæ rationem illius circuitus, quem facit sanguis. compertum autem, quod quintanus circuitus pendet à torrido sanguine, qui solidas quadantenus partes affligit. ergo, ratione istius sanguinei humoris affligentis, accidit, vt tunc quoque hæmorrhagia erumpat, licet tunc solùm dimidiata sit hebdomada; quod ipsum in hoc circuitu peculiariter facit nona, quæ dimidiat ipsum circuitum. non sic autem facit vndecima, quia tertianus circuitus à recrementosa bile promanans, aut sudore desistit, dum tenuis hæc est, aut ventres prorritat si crassa, nihil proinde vtilitatis huic circuitui hæmorrhagia adfert. Sic ergo per reuolutiones dictorum dierum profluunt hæmorrhagiæ, tutiùs quidem, & ad firmam iudicationem intra auctorum terminum, non fine discrimine, si morbus est iam in longitudinem protractus.

68 Notatione autem dignum est, dixisse Hipp. ab hęmorrhagia statis diebus erumpente solui morbos plerumque, vt anceps nempe huiusce effluxionis euentum designet. decimaquarta namque die moritur Mulier in mendacium foro degens sanguinem largiter effundens, quum cætera lethalia essent. infrequens quippe est, vt ea ad Amussim se exerat sanguinis quantitas, quæ prorsus, & vndique causis morbi ficis occurrat, nec vires defectu, seu exundantia incommodet. Si enim conueniens defecerit quantitas, grauantur capita, vigilijs infestantur ægri, insurgunt, seu recrudescunt mala, non minùs prioribus infesta. at si debitum excedat, conuellit ægrum, sincopin parat, aut saltem aluos malè afficit.

69 Cùm igitur tantis sit, totque periculis hęmorrhagia obnoxia, meritò sub quęstione cadit; num tutiùs sit ad futuram hęmorrhagiam

pręri-

prεripere ſanguinis detractione, vel expectare exeuntis incommoda. vt autem hac in re Hippocratico modo procedamus, videndum breuiter quibus corporibus tutò, & promptè hęmorrhagia accedat, & quibus ſecus. Sunt autem corpora, quę ad noſtrum faciunt propoſitum aut iuuenilia, aut ſeneſcentia; conſiderantur que hęc, prout ſalubriter, aut inſalubriter ſe habent. iuuenes, & quibus ætas increſcit, ſeu viget, promptè hęmorrhagijs tenentur, nec vllum ab vberi effluxione damnum experiuntur, quoniam robuſta viſcera, dum vbertim ſanguinem gignũt, depletum facilè redintegrant. excipiendi tamen ſunt illi, qui ſuapte natura decolores, & albidi ſunt, horum enim increſcens ætas languet ſub paucitate ſanguinis, idcirco damnoſę in iſtis largę effuſiones, quemadmodum prorſus aduerſariantur ſeneſcentibus iam. viſcera enim in decreſcenti ætate ſic languere incipiunt, vt nequeant ſuppeditare, quod ſat eſt ad nutritionem, & inſuper ad deperditi reſtaurationem: in iſtis propterea non poteſt non diſcriminoſa eſſe omnis ſanguinis effuſio, quæ proinde rarò ex ſe prodit. Quantum ad morboſum ſtatum, iam dictum diuturnos morbos non peręquè vt acutos tolli hęmorrhagia, nec in acutis omnibus conferre: nam in pleuritide damnoſa. illud prętereà addamus, quod futurę hęmorrhagię pręindicantia ſigna, alia iam inſtantis certam opinionem faciunt, alia eam procul demonſtrant. Quibus pręaſſumptis, ad propoſitam quęſtionem dicamus, quod ſi apparuerint ſigna inſtantis iam hęmorrhagiæ, & ſalutaris futura eſt, nullo modo eſt auertenda; rationem reddit Hipp. quia iudicatoria non decernentia partim difficilia, partim lethalia ſunt. ſin autem incommoda futura eſt, expedit eam pręoccupare opportuna phlebotomia. abſceſſus enim omnes, dicebat Hippoc. qui inutiles futuri ſunt, priuſquam fiant, ſi poſſibile eſt, retrahendi ſunt, ſin minùs quando fiunt. at ſi apparuerint ſigna eminus hęmorrhagiam indicantia, in ſeneſcentibus quidem pręoccupanda eſt, ſiue vtilis, ſiue inutilis futura ſit, ſecus autem in iuuenibus, dum vtilis futura eſt, ne ſcilicet humoris ad congruam excluſionem reptantis ancipiti phlebotomię euentu prępediatur; in quibus autem non conuenit, ſed inde quid diſcriminoſum veremur, vtiliter auertitur, ne mala imminentia occurrant: Anceps autem eſt hęmorrhagię euentus in illis corporibus in quibus ſanguis aut craſſitie torpet, aut nimia tenuitate turget. ſiquidem, dum ob craſſitiem ſegniter procedit, verendum, ne finibus cerebri hęreat, nec liberaliter profluat; dum autem tenuitate turget, ſuſpicandum ne profluat nimiùm quàm par eſt. quoties inſuper vires langueſcentes haud ſuffectura ſunt ad largam profuſionem, pręripiendus erit hic ſanguinis fluor opportuna phlebotomia, quæ libratis ad Amuſſim viribus, tollit quod aggrauat, nec

vires incommodat. & in hoc medica ars natura est excellentior, quia suo arbitratu effluentem ex aperta vena sanguinem sistere valet, quod non est naturis tam promptè concessum.

70 Videndum tamen in hac operatione, vt cursus properantis sanguinis seruetur, ac si ab infimis tendit ad superas venæ cubiti, si à supernis prolabitur ad inferas malleolorum, seu sedis referentur venæ. sed prior transitus, vt periculosior, sic frequentiùs emendationem exigit. à capite verò copia exhauritur sanguinis, si referentur cephalicæ venę, tū quæ in capite, tum quæ in brachijs sunt. dempta enim vbertate, quæ discriminibus est plena, natura deinceps moderatis impulsionibus deplebit salubriter seu hæmorrhagia, seu sudore, quod residuum est. & hæc, quæ dicta sunt, stillationibus perbellè se adaptant, quia, quum ardorem, & contentionem venarum designent, dato sanguini exitu, malum omne rependitur. hinc est, quod, in perniciosis dysenterijs nil peræquè conferre quàm opportuna phlebotomia, obseruatum, vt suo loco ostendetur. nunc signa prosequamur venturæ hæmorrhagiæ opinionem facientia.

71 Hæmorrhagia omnis fit affecta parte è qua egreditur. noxius .n. sanguis dum illuc procumbit, suæ naturæ, partisque excipientis consona edit mala, eruptionis opinionem facientia. Exit autem sanguis consueta eiectione, aut è narium venis, aut ex infera sede, vtero nempe seu podice; vnumq; vel quia in illis, circumstantibusuè partibus iam stabilis facta est affectio, vel quia eam per transcursum à longinquis partibus recipiunt. dum stabilis est affectio signa aderunt firma ab ea parte desumpta, futuram hanc demonstrantia effluxionem; sin autem à longinquis partibus obrepit sanguis, ea priùs occurrunt inditia, quæ morbum hæmorrhagia sanaturum designant, mox accedunt, quæ metastasis, seu communionis opinionem faciunt. quæ duplicia signorum genera, cum sint sibi inuicem distincta, distinctam quoque exigunt enarrationem. priùs ergo de his, quæ eminus indicant, mox de reliquis coniunctim.

72 Lumborum itaq; dolores sanguifluí sunt, largamq; tandem sanguinis effluxionem faciunt, siue per inferam aluum, dum tertia quaq;die vi febris ingrauescunt dolores, siue è naribus, dum inde cardialgicæ accedunt passiones, manus mox torpidæ faciunt, insonantq; aures. fęminis quoq; si horrores sint, lassitudines, & capitis aggrauationes, prorupturi mox erunt menses. Præcordia insuper dura, & dolorosa effluxionē sanguinis promouent: è naribus quidem, si primo morbi circuitu signa apparuerint sanguinis se efferentis, ex infera verò sede, si dolor ad vmbilicales partes se extendat. Spinæ denìum passiones, spirandi difficulta-

tem adferentes, nonnunquam profundunt sanguinem. & in vniuersum hæc similiaq; signa, quæ à sanguinis malitia affectionem nasci indicant, dum consensionem quoq; partium inferarum seu superarum demonstrāt hæmorrhagiæ opinionem præbent. quæ autem sint iam instantis hęmorrhagiæ notæ, compertum; quippe affectiones statim turbulentæ, vigilias inducentes, sanguinem de naribus stillantes, & mentem quadantenus emouentes, si præcipuè inquietudo adsit, vrinæ sint aquosæ reditæ, & egestio nigra, ac compacta sit, sanguinem fundunt. proximiora autem adhuc signa sunt, faciei rubor, dolor capitis fortis, eiusue grauitas se ad sinciput extendens, venarum pulsus, surditas seu echó aurium cum visus hebetudine, marmarigmata obuersantia, narium postremò grauitas, & titilatio, quæ iamiam proruptura hæmorrhagiæ sunt signa. cuncta nāq; hæc innaturale pondus sanguinis circa vasa cerebri stagnantis arguunt, prorupturum dato aditu, vt se exoneret ad salutem, seu ad interitum. quoties enim debitis modis se exerit, Acutos morbos tollit, pertinacem capitis dolorem soluit, concussiones, & tremulas totius corporis impotentias firmat, stuporem aufert, aurium pertinacem dolorem, eorumdemue surditatem sedat, parotidas compensat, vertigines demit, tumores præcordium deprimit, inferarum partium dolores mitigat, deficientibus menstruis opitulatur, multaq; alia bona præstat, quæ si non integram solutionem, aliquod saltem adferunt leuamen. è contra verò mala quam plurima adueniunt, si, non recto, & iam stabilito ordine, exitus quilibet sanguinis fiat, vt ex his, quæ passim ab Hipp. dicuntur, quotidianoq; occurrunt experimento, colligere licet.

73 Cœterum quoniam infrequens est, vt hæmorrhagia sola morbū prorsus eliminet, huicq; defectui natura succurrat sudore excluso, opportunum idcirco erit deinceps de sudore agere, qui non timorosè, vt facit hæmorrhagia, sed salubriter, & iucundè venas deplet, si nimirum naturæ opera obsecundet. violentus enim sudor, vt naturæ ordinem subuertit, sic quæ aderant inacuit mala, & alia quandoq; grauiora excitat. limitatur autem hic sudoris ordo tempore, quantitate, qualitate, & loco. sed priùs ad dicendorum intelligentiam, nonnulla de sudoris gignitione.

74 Estitaq; sudor humiditas è cute effluens, qua parum, aut multum corpora madescunt, vt cumulatior sudor, seu partior extiterit, seq; vniuersum per membra diffundit, seu particulatim solùm emanat. Huiusce sudoris materialis causa est quilibet humor corpora replens, siue suapte natura tenuis, aqueusue sit, siue attenuationem aqueamue fluxibilitatē acquisiuerit. hic enim, si in sanguineis redundauerit receptaculis, exit

tandem, si impelleus accesserit. impellit autem tum calor, tum frigus; frigus enim, si à morticinio insiti caloris nascatur, exprimit quicquid in exiguis vasorum ramulis, & in carnosis partibus ichoris continetur: inde frigido sudore corpora madent, decessura paulopost. Sed frigido quoq; homines imbuuntur sudore, dum copia aquei & frigidi humoris laxat cutim,& venarum oscula, vt fieri in quartanis, alijsq; diuturnis febribus constat. friget enim perpetuò is sudor, licet interna impellens causa calore agat, quippe improportionatus est calor ad vbertatem, & vigentiam humoris extranei, nequit subinde eum incalescere. sic enim 4. de morb. Hipp. philosophatur. Frigidus, inquit sudor de ampliore malo secernitur, & de eo quod reliquum est, & adhuc validum, & nondum putrefactum, neq; attenuatum, neq; exustum, & frigidior & crassior, & graueolentior prodit. calidi verò sudoris effector internus est æstus, quo, seu humiditates paratæ ad sui per cutis spiracula, exclusionẽ tenuantur, seu solidæ liquantur partes, vt roridi sic latices exeabt; quod postremum prauis occurrit affectionibus, etiam si calidus sit exclusus humor; alter plerumq; salutaris, spiritus enim benigni, etsi æstuantes, exundantes succos tunc in vapores vertunt, qui suopte impetu corporis meatus inuadunt, ac si obsistentia densati in aquam fluunt, perinde ac facit vapor è feruentibus aquis eductus, qui si obstaculum habeat, ad quod se impingat, densatur, & in guttas stillat. & hac ratione in Diarijs, benignissimisq; sanguineis febribus vtiles prodeunt sudores, in cœteris verò à recrementis emanantibus, sudores exeunt, dum liquati ac secreti humores partem crassiorem deiectione aliqua priùs deponunt, mox, quod reliquum tenuius est in vaporem transit, spiritibusq; immixtus foras procedit. hinc prodeunt sudores completam iudicationem facientes, dum supplent, quod alijs defuit deiectionibus. Ast si quæ de febrium generatione protulimus vera sunt, verissimum quoq; erit, sudorem ab arterijs præcipuè manare; hinc est, quod nullus in ardentibus vtilis sudor, nisi quem rigor præcesserit, quoniam corpora tunc rigescunt, quando alienum quid spirituoso sanguini accedit. per aduentum autem ichoris innaturalis compescitur ardor, ac subinde vegetior natura reddita, tenue quidem sudore exprimit, crassius ictero, aut quid simili. non dissonat autem ab arterioso sanguine ichor, quoniam hunc à lienę arterię assiduè sugunt, vt aliàs ostensum. quoties autem arterię nimiopere ęstuauerint, ichore destitutę inarescunt, quem mox dum à liene ebibunt acidum, insolitè tunc obrigent. sic est, vt dum momentò cor turbatur, corpora sudore madent, quoniam tunc arteriæ contentum ichorem exprimunt, frigore stipatę. hęc in vniuersum de sudore, reliqua prosequamur.

75 Sudores, inquit Hipp. 4. Aph. 36. & alibi, febrienti si inceperint boni tertia die, quinta, septima, nona, vndecima, decimaquarta, decimaseptima, vigesima, vigesimaseptima, & trigesimaquarta; morbos enim hi diiudicant. qui autem non ita fiunt, laborem significant, morbi longitudinem, aut recidiuationem. Hæc sudoris Hippocratica est distributio, non fortuitu, sed summa cum ratione facta. quippe tertia die ea soluitur febris, quæ nascitur à succorum alibilium vbertate, dum hi propter densitatem cutis non diflantur; quocirca accessu nouæ alimoniæ tandem exeunt sudore, quia & hæc calorem inuehit, quo cutis rarescit, & coacti succi difluunt; sic enim Hipp. 2. de Diet. hac de re philosophatur. In exercitati, inquit, humidam carnem habentes, cùm laborauerint, corpore calefacto multam liquationem remittunt. quicquid igitur exudauerit, aut cum corpore depurgatum fuerit, non exhibet magis laborem in corporis parte præter consuetudinem euacuata. quicquid verò ab excretione intus remanserit, non solùm huic laborem exhibet, sed etiam ei parti, quæ humiditatem suscipit; non enim commoda est corpori, sed infesta. & in carnes quidem corporum non similiter congregatur, verum in carnosas partes, quare his laborem exhibet, donec exiuerit. si igitur multum fuerit, quod excretum est, etiam sanum corpus exsuperat, vt totum concalescat, & febrem fortem inducit. calefacto enim sanguine, & attracto, celerem circuitum faciunt ea, quæ in corpore sunt, & tum reliquum corpus præ spiritu purgatur, tum quod compactum est calescens attenuatur, & simul ex carne foras sub cutem extruditur, atq; hoc sudor calidus vocatur. hoc autem excreto & sanguis in naturalem statum restituitur, & febris remittit, & lassitudo sedatur maximè tertia die. Habes rationem, cur ex liquatis humiditatibus febres, & lassitudines oboriantur, quæ deinceps tertia die ope caloris attenuantis soluuntur facta alimenti circuitione, vt in superioribus quoq; ostensum. sic Timochares ob retentam defluxionem febricitans tertia die copioso excluso sudore conualuit. similiter Nicolai filius nimia potatione incalescens multitudine sudoris tertia die iudicatur. sanatur quoq; Thasia Mulier morosa calido sudore tertia die excluso.

76 Quinta porrò die facti sudores illas soluunt febres, quę ab alimentosis succis profectæ nondum ardenter æstuant, sed à torrido quadantenus nascuntur sanguine, quæ propterea quintanam faciunt periodon soluunturq; sudore seu solitariè excluso, seu excipiente iam factam hæmorrhagiam. integrè quidem solo sudore, secus, si hæmorrhagia antecenerit, vt Metonis exemplo patet. ratio desumitur à sanguinis conditione; inardescit enim hic torrido ardore, dum ante septimam promo-

uet

uet hæmorrhagiam. at si ardor exiguus est, dum liquatum succum sudore excludit, integrè quoq; is deferbet, quia vtilibus tunc diluitur ichoribus. idipsum nona die contingit, quę dimidiat quintanum circuitum deferbescentem, si solida erunt vtilibus irrorata succis, vt hæ subinde liquamentum omne promant sudore. Septima ardentium decretoria est, quæ integrè sudore desistunt, vt aliàs ostensum, & extat Philistidis, Vxorisq; Dealcis historijs comprobatum. De illis autem sudoribus vndecima die factis sanitatem integram adferentibus, notabilis est Melidis historia; huic enim septima die sudore excluso remisit febris, secessus tenues erant, biliosi, mordaces, & graueolentes: vrinæ itidem boni coloris, tenues priùs, mox cum alba, & lenta subsidentia. quia ergo morbus per tertianum circuitum ad solutionem procedebat, integra crisis delata est in vndecimam, factusq; septima die sudor, licet leuamen, non tamen completam attulit iudicationem, quam deinceps perfecit sudor vndecima die factus, postquam se recrementosa bilis deiecit. sic ergo sudor vndecima die factus integram solutionem adfert, si crassior bilis antea per patentiores ductus se exonerauit, aliàs non integra erit diiudicatio vndecima die solo sudore facta.

77 Hoc ipsum, sed dispari quadam ratione mulieri decumbenti in littore contingit. decimaquarta enim biliosa multa euomens, & sudore madescens dijudicatur. at, vt in Melide ad iudicationem præuenire debuit alui deiectio, vt crassior se deponeret bilis, à qua præcipuè morbus pendebat, in Muliere hac præuenit sudor quartanarium dijudicans circuitum, mox copia bilis supernè se exonerauerit, quia natura vndiq; victrix, postquam præcipuum hostem prostrauit, deturbat quoq; è cauitatibus, quod malum fouet, & adauget. id enim arte commodè quoque peragitur, dum natura è suo feriatur munere, vt exemplo filij Pythionis in Pella aliàs extat comprobatum. Quam autem alleuiationem afferat sudor decima septima erumpens, constat historia Cherionis. superriguit enim hic ea die, mox sudauit, iudicatusq; mansit, quanquam morbus denuò recidiuans distulit integram solutionem in vigesimam. & tamen die Herophon sudore integrè sanatur, quia huic quintanus circuitus rectò ordine procedebat, vt aliàs dictum. De vigesima habemus historiam decumbentis in Dealcis horto: vigesima enim sudore iudicatur, & integrè quadragesima sudore, & pituitæ egestione. Virgo in Abderis completam habuit crisim vigesimaseptima multo sudore excluso, & Anaxion trigesimaquarta sanatur sudore vniuersim erumpente. incipiūt ergo istis diebus ad iudicationem prodire sudores, qui si boni fuerint salutem, sin mali interitum, aut saltem discrimen non leuem promittunt.

ast si

ast si ordinem hunc temporarium non seruent, & laborem, & longitudinem, & recidiuationem promittunt. nam dicebat Hipp quæ præiudicata sunt, si crudè iudicata fuerint, recidiuas faciant, sin minus acrisias, & fuerint sanè perniciosa. Philiscus enim febre acuta correptus prima die ad noctem laboriosè sudauit, secunda ei omnia exacerbata sunt. Erasinus quoq; toto morbi decursu sine alleuiatione sudans quinta moritur. boni etenim illi sudores habentur, qui febrem omnino submouent; submouent autem, dum staro tempore accedunt. non submouentes ergo, quia extra tempus erumpunt, mali vtiq; erunt: inde enim prorrogatur ægritudo, humiditatemq; exundare, ait Hipp. 4. Aph. 56. arguimur, siue hæc suapte natura exundet diuturnitatis effectrix, siue obliquationem membrorum se exerat ad perniciem.

78 Effluit autem sudor quocumq; tempore cumulatim, aut parcè. ac vt exiguæ sanguinis stillæ nil boni promittunt, ita sudores parcè effluentes nunquam erunt solutorij. nascuntur autem hi leues sudores tum à facultate retentrice exoluta, vt cum alijs loquamur, tum ab expultrice seu pondere pressa, seu stimulis concitata. sinit enim retentrix vis languescens roridas carnium humiditates nutricatui destinatas effluere, quę quidem humiditates, quin non exundant copia, sudaciunculas potiùs, quàm cumulatas exsudationes pariunt, quod paulo post morituris raram cutim habentibus non infrequenter contingit. expultrix quin etiam pondere grauata, aut stimulata acredine aliqua sudaciunculas profert, si nimirum crudus maiori ex parte, & crassus sit premens humor, densæq; sint excipientes carnes. tunc enim sola expellentis virtutis contentione exiguum quid promitur, quia & corpora, & quæ effluere debent imparata sunt. ac veluti priores sudaciunculæ perpetuò lethales, actumq; de ægrotantis sit salute, si vehemens & stabilis sit affectio, (qui enim animo linquentes exiguis sudoribus madent in magno sunt vitæ discrimine) ita quæ ab expultricis aggrauatione, aut humoris contentione fiunt, malæ quidem, non tamen prorsus lethales sunt, ni reliqua quoq; praua sint. Cumulatim etiam effluit sudor, tum imbecillitate retentricis virtutis, tum robore expulrricis. redditur autem ipsa retentrix imbecilla tum suapte malitia, tum obiectorum vitio. suapte quidem malitia, dum concoctrix vis partium solidarum perit, & ipsa retentrix exoluitur, vt exanimatis contingit, dum per oscula patescentia cumulatim effluit ichor crudus à spiritibus se expandentibus tunc delatus, dum redit animus. obiectorum autem vitio colligitur humiditatum copia, siue è carnosis partibus ardore è liquatis, siue e vasis copioso ichore repletis. tunc enim accidit, vt febre ipsa non deficiente cōpiosus emanet sudor ad designandam ægritudi-

nis diuturnitatem. quod etiam sanis corporibus accidit somni tempore, dum plùs quàm par est cibariorum ingeritur, seu ipsa corpora plurimo ichore tument. expromitur quoq; vbertas sudoris ab expellente virtute robusta, dum facta est noxiorum ab vtilibus segregatio. & hic sudor perpetuò salutaris est, & ad integram facit morborum solutionem.

79 Exiens autem siue parcè, siuè cumulatim sudor, aut calidus, aut frigidus est. frigidus nunquam bonus, maioremque malitiam subesse arguit. calidus (si non iudicatorius) minorem prauitatem gerit. morticinium namq; caloris, seu crudoris exundantiam designat frigidus sudor, propterea in acuta febre mortem, in reliquis salubrioribus longitudinem portendit. calidus etiam iniudicatoriè se exerens hoc ipsum demonstrat. Notabile est autem Hipp. 7. Aph. 61. monitum, vt corrigatur malitia sudoris diuturnitatem edentis. Sudor, inquit, multus, calidus, aut frigidus, fluens assiduè, humorem abducere oportere significat: forti quidem supernè, debili verò infernè. Galeno visum perperam hunc fuisse interiectum, nec veritatem continere omnimodam. sed hæc eius sectatores pensitent. iniudicatorij etenim facti sudores (& de istis loquitur Hipp.) quum crudum per solidas partes alimentum dispergant, grauia reddunt corpora, eaq; ad hydropiformem statum ducunt, propterea commoderandus est hic exitus, retractione superfluæ humiditatis ad alias conuenientiores partes. prorogat enim morbum sudor iniudicatoriè factus, & multitudinem humiditatum subesse designat, quæ quidem vbertas nullis manifestis de causis collecta (assiduus enim est hic fluor) indicat sui depletionem, quemadmodum & cętera quæ innaturaliter exundant. quoties ergo sudor siue calidus, siue frigidus assiduè emanat, (iudicatorius enim statis solùm diebus accedit, & morbum seu tollit, seu imminuit) opportunum erit incongruam hanc accersere eiectionem, iuxta illud Hipp. monitum 3. in 6. Epid. Reuelere, inquit, si quo modo non oportet vergant, sin autem quo oportet, his aperire. non vergunt autem opportunè humiditates, dum eiectæ nec morbum summouent, nec imminuunt, immo grauiùs premunt. deplere itaq; expedit exundantem humiditatem supera, aut infera purgatione; illa quidem in robustis corporibus omnem sufferentibus violentiam, vt insimul se exoneret quod tenuiùs & crassiùs est: hæc in languescentibus, si non vbertim, sensim ac repetitis vicibus facta. est enim symptomaticus humoris noxij impulsus omni subinde industria corrigendus: obijt namq; Erasinus sudore perpetuo madescens. sic enarranda sunt Hipp. verba, non temerè sed diuinis afflatibus prolata ex abditis naturæ.

80 Quantum ad postremum, catholicum illud est, vbi sudor, ibi morbus:

bus: quare si è toto corpore effluit, dispersus est morbus, eiusue causa per corporis vniuersitatem: sin autem particulatim ex aliquo membro erumpit, illic morbus, morbiue causa iacet. Ast quum ad morbi solutionem sudoris sit expetita vbertas, nec corporis exigua pars noxium totum excipere queat; inde est, quod nunquam solutorius sit sudor, qui particulatim emanat: qui autem vniuersim effluit, bonitatem, seu malitiam gerit, vt reliqua consentiunt. nec pressuram quarumcumq; partium tollit sudor particulatim erumpens, nisi se in vniuersum corpus extendat, seu aliæ vtiles interueniant Crises. de sudoribus autem circa præcipuas partes se offerentibus hæc ab Hipp. in Prognost. scripta leguntur. Pessimi, inquit, sunt sudores frigidi, qui circa caput, & faciem fiunt, & circa ceruicem, propterea quia, cum acuta febre mortem, cum mitiore verò longitudinem morbi significant. premuntur enim tunc, aut exoluuntur illæ partes, vt exin sudor emanet, salubriùs effluxurus per vniuersum corpus, & si iniudicatoriè, dummodo à sola oppressione nascatur. præstat enim noxium per vniuersum corpus diffundi, quàm tanto pondere membrum præcipuum degrauare.

81 Notæ præsignantes sudoris aduentum in acutis, magnisq; febribus sunt, rigor, vrinæ suppressio, & pulsus immutatio ad mollitiem, & vndositatem quandam. Anteuenit quidem rigor in assiduis febribus ad solutionem tendentibus, quia tunc arteriæ vtiles ebibunt ichores ardorē diluentes sanguinis, riget subinde corpus insolita illa susceptione, obseruatumq; est 2. in 1. Epid. ex ardentibus post proruptam hæmorrhagiam supertriguisse ægros vtiles mox exclusuros sudores. inde illud prodit vniuersale axioma. A febre ardente habito rigore superueniente solutio. anteuenit autem huic solutorio rigori vrinæ suppressio, quia sudor tūc proruptūrus ex eodem sero assumitur se per vesicam vrinariam exonerāte. lotium idcirco supprimi debet, dū confertim sic effluxurus est sudor, extantq; Hipp. 1. in 6. Epid. aurea verba. Ante rigorem, inquit, suppressiones vrinarum, si ex commodis processerint considerandæ; atq; si venter percurrerit, & somni ad fuerint. considerandum quoq; febris modus, & quæ ex laboribus. Proponit enim his verbis Hipp. quæ consideranda sunt ad firmam præsagitionem aduentantis rigoris ex vrinarum suppressione. & priùs videndum, nùm vrinæ suppressio ex bonis procedat, vt nimirum non illis morbificis fiat de causis, seu lotium interno ardore euocantibus, seu frigore ichores intercipientibus, seu meatus hos excipientes obturantibus, sed id contingat naturæ necessitate, quoniam se per arterias ichores diffundunt, vt inaccensum in his æstinguant ardorem, idq; faciunt, dum iam signa coctionis adfuerunt: tunc enim excō-

modis

modis vrinarum ſuppreſſiones aduenjunt. conſiderandum inſuper, nùm aluus profluat: nam vt dum vrina profluit imminuitur deiectio, ſic ſi deiectio profluat, interuertitur lotij exitus: quocirca ſi fluxerit aluus, & vrinæ ſubducantur, non eſt expectandus hic ſalutifer rigor, quemadmodum nec ſi arcti ac turbulenti erunt ſomni. oportet enim vt placidi ſint, dum inſtat criſis quæ vtili ſudore fieri debet, quum ad æqualitatem tunc redigantur ſucci, mox vtilem ſudorem facturi. & hoc ad defferentiam earum excretionum,: quæ noxium vt ſe habet deponentes ipſa inſtante criſi turbulentis motionibus corpus exagitant, quanquam deinceps natura vitrix maneat. inde fit, vt inter cęteras eiectiones ſudor legitimè factus, iucundè, & tutò morbum tollat; & hoc nomine ſomni, vtilibus anteuenientes ſudoribus, placidi ſunt, & ad naturalem fermè ſtatum adacti. Poſtremùm, quod perpendendum occurrit, eſt febrium modus, quò ſcilicet ad earum ideas, vt dignoſcamus, quibus circuitibus procedant, quænam ſit harum effectrix cauſa, & quibus corpora tum naturalibus, tum aduentitijs conditionibus donentur. ardens enim rigore vnica vice edito ſoluitur, potiſſimum ſi laſſitudinoſa eſt, & æger corpus paratum habet ad ſudorem. arteriæ ſubinde, quæ priùs duræ, & tenſæ, molles deinceps fiunt, pulſantq; vndosè, dum ichores qui accedunt, feruorem reſtringunt, & fluxibiliorem ſpirituoſum ſanguinem reddunt. hinc arteriarum corpus molle fit, fluctuant tamen æſtibus reciprocis eas replentes ſucci, dum ſpiritus adhuc incaleſcentes impellunt obuiantes ichores, qui ſi aliqualem præſeferant acredinem, pruritu quodam corpora vniuerſum titillant, priuſquam ſudore ſe promant.

82 Porrò, quum eadem ſit lotij, & ſudoris materia, de mictione deinceps, quæ profert per vrinarios ductus ſeroſitates iam in vaſis contentas. continebantur verò ad experita munia, quibus expletis, ſi ſudore non difluant, tendunt in veſicam vrinariam. contingit autem, vt exitus hic moretur, vel quia ipſarum ſeroſitatum deficit copia, vel quia meatus huic operi incumbentes obturantur. deficit copia tum paucitate humiditatum ingeſtarum, tum auerſione eorumdem è vaſis, tum ardore torrido protinus abſumente quicquid humoris ingeritur. ſic eſt, vt qui diù ſitim tolerauerint, mictionem imminuant; ſimiliter, qui ſudore diffluunt, qui liquidam aluum frequenter exonerant, & qui torrido ardore mareſcunt, ardenterq; febricitant. obturantur meatus tum eorumdem compreſſione, coaleſcentia, aut ſubſidentia, tum obſtructione facta à craſſo aliquo corpore. cœterum in acutis paſſionibus, præter iam dictas cauſas lotium remorantes, illud peculiariter contingit, vt frequentiùs ſymptoma hoc accidat à craſſo, frigido, viſcidoq; humore, ſiue à recrementis,

ſiue

siue è liquatis partibus prodeunte, ac sanguini innaturaliter admixto: hinc enim quicquid liquoris est sic congelascit, vt subinde lotium pigret, quod in causoni de hyemali contingere proditum 4. Acut. Dum ergo corpora optant regredi ad naturalem statum, necesse est, vt sublatis impedimentis mictio prompte decurrat, quod fiet, si pigret iam fluida alius, si mitescat febrilis ardor, si crassus, tenaxque humor attenuatus prompte deinceps cum sero decurrat.

83 Cœterum, quum integra iudicatio noxium iam secretum deponat, inde est, quod copiosa mictio verè iudicatoria est, quia profert quicquid intimis suapte crassitie hærescebat. hærescebat autem humor seu coctionem subiturus, seu eam suaptenatura respuens. coctionem subit, qui ex alimentis assumptus est, siue eam coctionem nanciscatur, quę corpori alimoniam præstat, siue eam, quæ optimam puris conditionem gerit. hinc vrinæ prodeunt albam, leuem, & æqualem subsidentiam habētes, ad firmam celeremq; morbi demissionem. præindicant enim non decernunt, quia eam designant coctionem, quam subit alibilis succus, vt inde mox vtilia sepromant opera, quæ autem puris naturam repræsentant, decernunt, si totum ab internis cauitatibus prompserint pus. nam crassa & alba vrina lassitudinosam febrem soluit, auertitque abscessionis pericula, quia pituitæ vbertatem, benignamque partium liquescentium substantiam effert. promunt etiam vrinæ humores suaptenatura coctionem respuentes: nam crassa vrina, & bilis colore saturata icterum soluit, & quæ subrubra est, subrubrumque sedimentum habet dorsali pleuritidi opem fert, eamq; vt & aliàs affectiones non rarò decernit. Sic Dexippo meus ad integritatem redit lotio excreto multam subsidentiam habente. Cherion quoque vigesima sanatur copia vrinarum subsidentiam habentium. & 2. in 1. Epid. hæc annotata leguntur. At in hac, inquit, constitutione ex quatuor signis maxime seruabantur, quibus videlicet sanguis è naribus probè erupisset, aut vrinæ multæ, & multam subsidentiam habentes per vesicam prodijssent, aut per ventrem turbata biliosa tempestiuè processissent, aut qui dysenterici facti essent. Seruabantur etiam, addit mox, eodem vrinarum fluore hi, quibus iuxta aures tubercula facta erant vigesima die ad iudicationem. restrincta enim, inquit, & sedata sunt omnibus, & non suppurata sunt, sed ad vesicam conuersa. Sic ergo fluore crassi lotij multi iudicabantur. quod ipsum stranguriosæ mictiones faciunt, nam & hæc sunt Hipp. loc. cit. solum verò bonum, inquit, & quod plurimos in maximis periculis constitutos liberauit, quibus ad stillicidium conuertebantur, & ad hoc abscessus fiebant. verum vrinæ stillicidium, addit, his diuturnum & laboriosum erat. vrinæ his

erant multæ, crassæ, variæ, rubræ, purulente cum dolore, atq; hi omnes superstites manserunt, & nullum noui ex his mortuum. Et vt crassæ vrinæ, siue promptè, siue stranguriosè decurrant, magnas febres, periculosasq; tollunt affectiones, sic quæ tenues, & prorsus aquosæ, si cumulatim prodeant, demunt affectiones proficiscentes ab vbertate serosi humoris. nam 6. Aph. 14. dictum, quod his qui ab aqua intercute tenentur, si aqua per venas in ventrem aut vesicam defluxerit, soluitur morbus.

84 Tempus, quo salubriter dijudicantes vrinæ prodeunt, est illud, quo metitur morborum circuitus, siue acutiem, siue diuturnitatem gerant. hanc enim vrinarum fluor habet prærogatiuam, vt vicem gerat cęterarum criseon. nam & impedita hæmorrhagia, & denegatus sudor, & suppressæ spuitiones, & icterus non exceptus tota cute, & in summa omne effluuium, omnisq; decubitus, si per venas processerint, vrinarum repensantur fluore, si his vt par est accesserit. nullibi propterea tempus huius exitus extat ab Hipp. præfinitum. signa quin etiam hanc prænunciantia crisim artificiosa potiùs coniectura, quàm certis notis habentur, ex aliarum nempe excretionum denegato exitu, dum morbus, quia vires robustas refert, salutis opinionem facit. quodsi & lumbi grauentur, & aluus suppressa maneat, & titillent vrinarij ductus, non erit abs re adfuturum vrinæ fluorem prędicere. quemadmodum si suppressa sit vrina, grauitas adsit in imo ventre, incalescat, seu iam incaluerit caput, futurū stillicidium non sine ratione expectamus. quippe, dum pituita ardore liquescit, secedit hæc partim ad nares, partim ad os, partim per venas, quę ducunt ad pudendum. quum autem ad pudendum peruenerit, mingit homo, & patitur, quemadmodum ab vrinæ stillicidio. Lienis quoq; recentes elationes hanc excretionem promittunt, si tenue sit, quod tum Lien, tum alterum præcordium quoq; eleuat. facilè enim humor se transfert in vrinarios ductus, turbulentamq; & nigram mictionem reddit ad salutem, si & reliqua in bonum consentiant. hæc de mictione, de alui deiectione mox.

85 Deiectiones quæ ab aluo prodeunt, aliæ solum cibariorum recrementa deponunt, aliæ cibum in cremorem ductum exhibent, aliæ ipsa immutata cibaria expromunt, aliæ humorum in intimis iacentium recrementa proferunt, aliæ demum corpori profuturos humores demittunt, easq; ex alto trahunt. Deiectio quæ solùm cibariorum deponit recrementa, naturalis prorsus est: quæ humorum intus iacentium recrementa profert nonnunquam à natura, aliquando vi morbi editur, eius tamen causa perpetuò innaturalis est. Cœteræ verò deiectiones prorsus innaturales sunt, licet ex euentu quandoq; vtilitatem adferant, vt mox dicetur.

dicetur. Deiectiones, quæ chyli feces deponunt, non decernunt, ſed ſignificant: ſunt etenim notæ coctionum ritè ſe habentium, ſi molles & pultaceæ exeant: ex euentu tamen dijudicant, ſi multitudinem exerant, ſeu crudoris ſeu pituitæ hæreſcentis circa ſtomacum, & inteſtina. chyli tamen recrementa vt talia ſunt, non decernunt, ſed ſolùm ſignificant; ideoq; ſuas præmandant bonitates ad integras, & completas Criſes. Quæ verò deiectiones cibum in cremorem ductum exonerant, nunquam bonæ ſunt; nam aut nimia tunc adeſt inteſtinorum laxitas, aut perijt iam venarum ſuctio. & vt fruſtrata hæc actio ſolis inteſtinis propria eſt, ſic ventriculus quoq; laborat, dum non mutata exeunt cibaria. Quæ dejectiones corporibus profuturos humores exalto ductos expromunt, malæ ſuapte natura ſunt, quoniam à liquatione profectæ torridum in intimis, putrilaginoſumuè adeſſe deſignant æſtum; Ex euentu tamen decernentes ſunt, dum liquatus humor non ampliùs corpori profuturus, iam ab vtili ſecretus, vnà cum reliquis recrementis ſe ad aluum demittit, bilioſæq; ſubinde, ſeu pituitoſæ pingues, & oleoſæ deiectiones ſe offerunt ad ſalutem. frequentius tamen ex recrementis à viſceribus emanantibus (de ſanguineis enim fluxionibus abundè in ſuperioribus dictum, & inferiùs nonnulla data occaſione) deiectiones fiunt ſeu bonæ, ſeu malæ, quæ indicant, & decernunt: Sunt etenim quæ corpora noſtra plerumq; offendunt, ſi intus maneant, tolluntq; affectiones, ſi conuenienter ſe deijciant, profluantq; dominio naturæ, quia paratam conditionem aſſumpſerint. flaua namq; bilis aut omni ſero deſtituta meraca furit, aut nimio ichore diluta, defluit: Si meraca eſt, natura tandem dominatrix eam aut ſero diluit, aut pituitæ immergit. Si nimio liqueſcit ichore eam craſſefacit aut ſiccatione, aut admixtione craſſioris recrementi; idipſum proportionata ratione dicendum de pituitoſis, & melancholicis recrementis innaturaliter ſe habentibus; qui iiſdem ad æqualitatem ducuntur rationibus. inde eſt, quod liquidæ deiectiones quandoq; bonæ, quandoq; malæ ſunt: malæ ſi natura ſuccumbit, bonæ quando dominatrix ipſa eſt, ſinitq; noxium iam paratum effluere, intus quod profuturum eſt detinens. ſin autem adhuc morbus viguerit, vnà cum inutili proficuum exit non ſeruato tempore, nec modo: tempus enim eſt, vt profluat aluus poſt coctionis ſigna, modus, vt non frequenter & paulatinè, nec profuſè ac ſæpè, ſed aceruatim ea in quantitate prorumpat, quæ ſit morbo par, & viribus haud incommoda. meracæ idcirco deiectiones omnes prauæ; quæ autem dilutæ ſunt, aut craſſeſcentes, licet prauis tinctæ appareant coloribus, ſi aceruatim, & debito tempore nec ſæpè erumpunt, ſalutares & vtiles erunt. Sic Cauponi peripneumonico morbus proceſſit in meliùs, quia

aluus aceruatim subibat, at non sæpè, quin etiam biliosæ & aquosæ prodeuntes extemporaneos lateris cruciatus alleuiant, capitis dolores sedant, & tumidum lienem deprimunt.

86 Tempus, quo salubriter deiectiones istæ erumpunt, iisdem ab Hipp. in acutis præfinitur diebus, quibus & hæmorrhagiæ. nam septima ardentium decretoria est, quo tempore, si aluus antea pigrans biliosa cumulatim deijciat, sanitatem adfert, quia tempestiuè hæc prorumpunt, vt accidisse constat in ea ardentium tempestate 2, in 1. Epid. descripta sic dies nona per dimidiatum quintanum circuitum profert vtiliter liquamenta, à torrido sanguine è carnosis partibus educta, & decimaquarta biliosa, pharmaci ope, deturbata sanitatem attulerunt filio Pythionis in Pella: pari ordine procedunt deiectiones per circuitus extra acutorum terminum; & tutiùs quidem, ac securiùs in diuturnis, quam in acutis, quum recrementa sint, quæ primario in diuturnis peccant, & hæc suapte natura ad aluum feruntur.

87 Signa, quæ alui cumulatam profusionem promittunt, sunt, ructus, flatus, murmur ventris cum eleuationibus. humorosa namq; materia se in ventrem colligens, ni tota in flatus abeat, cumulatam tandem deiectionem promouet, ructus enim, & flatus calorem subesse arguunt liquoribus immissum, strepitus edit, eorundem flatuum, ac succorum côcitata commotio, horumq; vbertas ventrem eleuat. Sunt ergo mox aduenturæ diarrheæ hæc inditia ex alto venientis, si antecesserint horror, anxiendo, dilassatio, & lumborum cruciatus, quippe hæc certa sunt signa humoris à visceribus, altisq; cauitatibus per venas in ventrem reptantis; his addendum pulsus paruitas, & vrinarum tum paucitas, tum tenuitas, quæ cuncta aliaq; similia vbertatis, & translationis sunt crassioris humoris inditia.

88 Cœterum quemadmodum diluti, vt par est, humores se ab alto in ventrem transferentes cumulatam, & plerumq; indolorosam faciunt deiectionem, quæ promptè morbum summouet: sic è diuerso accidit, vt aliennis humor acredinem præseferens crassis admixtus recrementis ad aluum decurrat, qui quum nec promptam, nec lenem facere deiectionē queat, tormentosè inuadit, intestina dilaniat, & dysentericam egestionē promouet, perinde ac de stranguriosa mictione dictum. Eijciuntur ergo mucosa, & cruenta, quæ si modum, & tempus suis in eiectionibus seruauerint, difficiles affectiones sanant. Modus est, si vice alterius excretionis de repente prorumpant, obseruatum namq; 2. in 1. Epid. iuuenibus sanguinem è naribus vtiliter fluxisse; senescentibus iam, denegatò hæmorrhagiæ exitu ad morbum regium res deuenisse, aut copiosa sana-

tos fuisse diarrhea, aut dysentericos euasisse, quod vnum erat ex his, quibus facti sanabantur egri. derepente autem prorumpat dysentericus hic fluor oportet, nam vt sanguinis stillationes vel praue sunt, vel nullam vtilitatem afferunt morbo impares, ita dysentericus fluor, si paulatinè accedat, diuturniùsq; affligat, morbum non omnino tollit, viscerum naturalium œconomiam subuertit, & viribus infestus est. & hoc nomine dysentericus hic fluor à vera seponitur dysenteria, quę tractim accedens diuturnè quoq; affligit. Tempus opportunum est, vt in alijs egestionibus seu hęmorrhagijs, rationibus iam adductis.

89 Porrò, quibus dysentericus hic fluor prę noscatur inditijs, non est tam promptum determinare. ex obseruatis tamen ab Hipp, cõstat, quod denegatus hæmorrhagię exitus quandoq; dysenterico fluore rependitur: consentaneum idcirco, vt ad vtilem hanc deiectionem, capitis antecedant mala, quę opportunis non soluta eiectionibus hoc rependitur fluore. hinc in Coacis dictum. In febribus, inquit, venarum quæ sunt in collo pulsus & dolor, dysenterię habet euentum. & alibi. Capitis, inquit, concussiones, & aurium sonitus sanguinem effundunt, aut mulieri menses deducunt, tùm aliàs, tum si iuxta spinam ardor consequatur, fortassis autem dysentericas fluxiones. Quibus in verbis negotium totum habemus sperabilis dysenterię. dum enim grauatur copia sanguinis caput, vt subinde se concutiat, & aures insonent, si eam vbertatem hæmorrhagia non depleat, sed defluat hęc in subditas, distenduntur tunc venę, quę sunt in collo à sinubus ductę, dolent subinde, & pulsant, mox incenduntur partes ad spinam attinentes, vt exin in fęminis ad id paratis menstrua purgamenta fluant, in reliquis dysenterica deiectio emanet, nisi confertim referret hæmorrhoidas, qui fluor mucosę & cruentę deiectionis vicem gerit. Adest & alterum indicium, si nempe vrinę aquosę fint. Multis autem alijs, inquit Hipp. 2. in 1. Epid. iudicatis ad dysenteriam res deuenit, veluti Xenophani, & Critię. vrinę aquosę multę purę, tenues post iudicationem, & subsidentia bona facta, & alijs probè iudicatis. mentionem faciam eorum quibus factę sunt. Bioni qui apud Silenum decumbebat, Critię qui apud Xenophanem, Aretoni filię vxori Mnesistrati. postea verò omnes dysenterici facti sunt, quod vrinas minxerunt aquosas considerandum. considerandum nempe est, quanam ratione vrinę aquosę redditę fint. Si quidem, si prius quàm dysenteria accedat, ob imperfectam aliquam crisim vrinę aquosę & tenues appareant, non est mirandum si capitis mala occurrant, quę tenues, & aquosę vrinę signant ex necessitate: ast si decurrente iam dysenteria tenues & aquosę vrinę appareant, exitiale profectò signum hoc: quippe soporosis passionibus, aut

ſęuis tenentur ęgrotantes delirijs, aut mox tenebuntur, quia atra exundat. ergo in acutis dyſentericus alui fluor ſoluit illas paſſiones, quæ ex denegato inſurgunt hæmorrhagiæ exitu, ſubmouetq; illas parotidas, quę inſuppuratæ manent. tubercula, inquit Hipp. loc. cit. iuxta aures in febribus cum dolore oborta, quibuſdam febre iudicatorio modo deficiente ſedantur, neq; ſuppurant. hæc bilioſorum alui profluuium, aut dyſenteria, ait craſſarum vrinarum ſubſidentia ſoluit, vt Hermippo Clazomenio. Cœterum ſalutiferi hi dyſenterici fluores nec diutiùs, nec ſæuiter affligunt. ſcripta enim 2. Porrhet. hæc leguntur. At quæ dyſenteriæ, inquit, commodæ ſunt, mala hæc non inducunt, verum ſanguine, & ramentis egeſtis deſinerunt ſeptima die, aut decima quarta, aut vigeſima, aut quadrageſima, aut intra hæc tempora. huiuſmodi enim egeſtiones etiam eos qui priùs ſunt in corporibus morbos ſanant: antiquiores quidem diutiore tempore, recentiores verò in paucis diebus ſubmouere poſſunt. hæc de dyſenterico fluore, deuomitu mox.

90 Ea ratione quæ ex aceto parantur picrocolis vtilia eſſe 3. Acut. proditum, quia inquit, acetum amara diſſoluit, & in ſublime effert pituitoſis ammixta. amat idcircò amara bilis ſurſum educi, quemadmodum & pituitoſa. illa quidem, quia tenuis & mobiliſſima, hæc verò quia leuia ſuapte natura liquoribus innatant. monuit propterea Hipp. æſtiuis temporibus medicationes ineundas eſſe per ſuperiora, quia flaua tunc exundat bilis, quæ, dum affectiones promouet ad partes ſupra præcordia ſpectantes, vomitione ſalubriter exit, dum nempe ægri graciles ſunt, & ad vomendum parati. difficulter namq; vomentes, & obeſo præditi corpore, perinde ac tabeſcentes, arcendi ſunt à vomitu. illi quidem ne violento conatu pectoris venas diſcindant; obeſi: quia anguſtos habent ductus, exundantq; potiùs viſcoſis, quàm tenuibus; tabeſcentes demum, ne thoracis motu recrudeſcat pulmonum vlcus. Hanc autem peculiarem vomitus habet prærogatiuam, quod, vt proditum 2. de Diet. legimus, ventrem compactum ſoluit, & plùs quàm conueniat egerentem ſiſtit; nam compactum humectat, liquidum verò ſiccat, ideoq; dum aluus profusè deijcit, vtilis vomitio, quæ morbos quoq; tollit à bile promanantes, dum hæc diluta ſe exonerat, ſed præcipuè dum eſt craſſiori pituitæ admixta. nam meracæ vomitiones malæ omnes; vtiliſſimæ verò quæ ſeu dilutæ, ſeu permixtæ craſſiori ſucco ſunt, & in debita quantitate confertim prodeunt. nam quod exiguum excluditur, haud iudicatorium eſt (pauca enim vomitio bilioſorum quadrageſima die in Epicratis vxore facta diſtulit iudicationem in octuageſimam) & quod debitam quantitatem excedit, viribus eſt incommodum. Modum autem ſeruabit, ſi debito

bito

bito tempore fiat. nam Mulieri decumbenti in littore decima quarta die copiosa biliosorum vomitio sanitatem integram dedit.

91 Est autem opportunum tempus in acutis dies septima, nona, vndecima, & decima quarta, hoc constabilitum ab Hipp. 3.Progn. ordine, vt si prima die prodeant ea, quæ vomitionis opinionem faciunt, mox hæc clariùs se exerant quarta, & non quinta, aduentabit ipsa vomitio die septima. sin autem tertia die prodire incipiunt, mox quinta euidentiùs apparent, nona aut vndecima vomitiones aderunt. demum, si quinta die adueniunt hæc, postmodum septima, aut nona firmantur pleniùs, vomitiones prodibunt decima quarta die. ratio istius admirabilis dispositionis ex sæpè dictis innotescit. prænunciat enim de septima quarta: & quia phęnomena statim apparentia solutionem accelerant, vomitionum autem signa prima die se offerunt, quæ mox quarta firmantur, ideo iudicium expectandum septima. Tertia autem dies dimidiat quintanam periodon, & inualescentiam gerit tertiani insultus, edita idcirco ea die vomitionis signa, quinta mox clariùs se exerentia iudicationem promittũt nona in quintano circuitu dimidiato, & vndecima in tertiano complecto, nona enim septima est à tertia, & vndecima septima à quinta. Signa demum, quæ quinta die obscuriùs promuntur, clariùs deinceps se exerunt septima, aut nona, iudicationem ad futuram designant quarta decima die, vt in mulieri decumbenti in littore contigisse proditum.

92 De signis vomitionem anteuenientibus hæc in Coacis. Quibus, inquit, cibi fastidia sunt, & oris ventriculi morsus, & multum saliuæ, his vomitus fit. quibus si addatur rigor, & partium quæ infra præcordia sunt inalgescentia; iam vomitionem instare dicimus, quia humores tunc ex alto veniunt, vt ventriculum exonerent. hanc eandem opinionem faciũt dolor capitis, tenebricosa vertigo, totius corporis grauitas, si insuper ea accesserint symptomata, quæ ventriculi compassionem designant. caput enim incalescens tenuiùs ad se trahit, crassiùs verò euomit, si ventriculũ istud offendat. & in summa cuncta ea signa, quæ crassitiem humoris vigentis caput insimul, & stomacum affligentis demonstrant, sunt etiam vomitionum præsagia. addatur oris amaritudo, & labiorum tremor, dum acria sunt se exoneratura, quibus acerbissimè quoque caput dolet.

93 Postremum iudicatorium effluuium ipsa est spuitio acutis potissimum opportuna. nam licet febrem ipsa solitaria non tollat, demit tamen integrè quicquid partibus spiritalibus adhærens, aut noxam ingentem affert, aut sanationem impedit. Peripneumonicis enim, Pleuriticis, alijsq; similibus affectionibus opem eo nomine fert, quod humorem detrahit, à quo malum ingens oboritur. ardenter autem febrientibus illud

aufert, quod ſanationem tardat, & malum ſubinde adauget. neceſſe namq; ait Hipp. 4. Acut. ad iudicationem quæ in ardentibus fieri debet, vt ſputa craſſa vbertim exeãt, ad celerem febris demiſſionem,& ad auerſionem peripneumoniæ, ſeu decubitus. vt verò ocyus, aut ſeriùs ſputa ſuæ maturitatis ſigna dant,ita per vberem cocturam ſpuitionum exitum, cita, aut tarda expectanda erit ſolutio.

94 Cœterum, quum nedum ſola pituita,ſed reliqua recrementa perpetuum præſeferentia crudorem noxam pectori inferant; (ſiue talia ſuapte natura ſint, ſiue crudorem hunc indipiſcantur à corruptella) illud ipſum ſpuitionibus, quod & reliquis excretionibus contingit, vt nimirum dum ſe offerunt tanquam coctionum ſigna, oportet, vt permixtam ex flauo integram conditionem gerant. dum autem decernunt, & morbum alleuiant, non eſt neceſſe, vt hanc referant coctionem, ſufficiens cùm ſit promptus earum exitus. tantum enim conducit libera anacatharſis in pectoris paſſionibus, vt licet prauum ſit exiens, quia morbi exhaurit cauſam, vtilis euadit. nam ſpuitiones,quæ ſanguineæ,& bilioſæ ſunt, tempore & modo exeuntes alleuiant, & tollunt morbum; perinde ac illæ quæ copioſum pus efferunt, vt abundè in Coacis extat enarratum. tranſeamus nunc ad ea enarranda, quæ in cutim abſcedunt.

95 Quæ per cutem diſperſim ſe proferunt, ſiue eam in quoſdam eleuent tumores, ſiue eius ſolum colorem immutent, exanthematis nomine inſigniuntur: in hoc proinde cenſu habentur puſtulæ, papulæ, maculæ pecticulæ dictæ, ac Arabum Variolæ, & morbilli. cuncta namq; hæc in cutim efflorefcunt, non quidem magno cum tumore ſeu vlcere, nec vniuerſim cutim tingunt, ſed vel exiguos in tumores eam eleuant, vlcuſculiſuè exedunt, ſeu aliàs aliter, & inſolitè colorant. id autem facit humor ſe euomens in cutim,vel quia natura eum per coctionem ab vtilibus iam ſecreuit, vel quia ſuopte impetu præuerſo naturæ ordine erumpit. vtcumq; autem ſparſim effloreſcit, quia per exiguas venulas delatus viciniſſimas oſculorum partes apprehendit, eaſq; aut in tumorem eleuat, aut exedit, aut colorat: orbiculatim quidem frequentiùs, ob eam figurationem, quàm venarum oſcula habent. fedatur nihilominus quandoq; cutis tota, dum tanta eſt humoris erumpentis vbertas,vt longè is propulſus ex vno oſculo alteri adiungatur, quod in Variolis & ſcabie vſu venire non rarò conſtat, & in ictero ſemper propter humoris tenuitatem. Vt autem diuerſus eſt ſe exerens humor, diuerſa quoq; eſt rerum in cutim efflorefcentium effigies; nam tenuiſſimus ſanguis calore æſtuans in denſa cuti firmatus plerumq; rubeſcentes excitat aſpredines culicum morſibus haud abſimiles, eo ab eryſipelate nomine diuerſæ, quod non vniuerſim

uersim membrum aliquod apprehendunt, sed sparsim quanquam confertim se diffundunt: non enim ea tenuitate est praeditus is humor, vt per eam se latè dispergat. has autem aspredines nostrates vocant Fersciae, forsitam à feruore, & pruriginis stimulo, quo cutis perinde ac vrticae tactu constringitur. Ast si euocatus in cutim aquosus sit & feruidus ichor, perinde ac facit feruida iniecta aqua, ampullas excitat, quae crustosum subditum habent vlcusculum, Ascarae idcirco ab Arabibus dictae. reliqua pustularum pupularum genera a corpulentioribus nascuntur humoribus, cuti haerescunt, & suae naturae conformia mala edunt. huius quoque generis sunt grandiores papulae ecthymata ab Hipp. 3. in 3. Epid. lata quin etiam exanthemata, & latae pustulae dictae parum a phymatibus diuersae. quibus nominibus insigniuntur quoque pustulae aliquae paruę nullum tumorem, nec insignem facientes abscessum ab Hipp. in historia Sileni recensitae, quae fortassis sunt Arabum variolae. huic enim octaua die pustulae vna cum sudore rubentes, rotundae paruę veluti varri effloruerunt, quę permanebant, neque colligebantur: quibus haud absimilia sunt sudamina è genere eruptionum summo corpori haerescentium, quae vlcerum more cutim exasperant, vtpotè à biliosis editae ac feruentibus, & stimulantibus sudoribus, de quibus Hipp. lib. de Humid. vsu diligentem facit narrationem.

96 Erumpunt autem haec, aut impellente natura, aut propio vitio, potissimum dum tepens aeris viget constitutio, quae consopitum humorem exagitat, eumque ebulire facit. accidit nihilominus, vt vitiosus sanguis sua crassitie vasis haereat, in quibus dum quadantenus ebulit, vice pustularum maculas quasdam profert, quae orbiculatae sparsim per cutem se exhibent; his enim perinde imbuitur cutis, ac si pulicum morsibus est impetita: talia non erant, quae in Euphranoris filio effloruere: nam culicum, & non pulicum morsibus similia erant. quum autem iisdem imbuatur cutis coloribus, vt sanguinis se habent conditiones, huiusce probinde statum arguere licet ex diuerso macularum colore. verissimum autem illud est, quod imbuens sanguis nullam habet acredinem, quum nec cutim excedat, nec eam in tumorem eleuet: haeret idcirco sola crassitie cum quadam leni ebulitione, hinc est, quod somnolenti, & anxiosi aegri redduntur, dum istę sunt prorumpturae maculae, quia nimirum praeter debitum sanguis ipse stagnat. moratur autem ob crassitiem, quam intrinsecè contrahit, siue eam vitiosus accedens praestet humor, siue frigidior sanguini iniecta (alget enim spiritibus destitutus, quemadmodum crassescit ichore viduatus) hoc ipsum faciat. mali moris proinde habentur istae maculae, licet aliquando decernant, si cumulatim primis decretorijs

torijs diebus erumpant. id ipsum de reliquis exanthematibus dicendum, quæ si debito modo & tempore prodeant, eo nomine securiùs sanitatem promittunt, quod crassiorem humorem ab intimis demunt. debito autem modo erumpunt cuncta hæc, si excipientis capacitatem non excedunt, nec deficiunt à morbi exigentia. & hoc præstat non impetus noxij humoris, sed ipsa dominans natura. tabescentes enim dum ad interitum properant, pustulis toto corpore replentur, potissimum si in his salsuginosæ sint suppressæ sputiones, extatq; vt perniciosum 2. in 1. Epid. annotatum, aliquibus exanthemata parua, nec pro morbi dignitate erupisse, quæ citò occultabantur, & exinde ablactati pueri,& iam pubescentes decedebant per aduentum aquosæ dysenteriæ, quæ summè perniciosæ erant. decessit quoq; Puer Timonactis conuulsus, & Epilepticus, postquam ipsi euanuerunt exanthemata. Quæ autem sint notæ eruptionem hanc designantes, ex iam dictis constat. febris enim assidua tenet, exiguus, & lentus sudor, pruritus aliàs subinde aliàs se exerens, vrinarum tenuitas, pulsus ad magnitudinem vergens. orgasmo tamen humoris quandoq; accidit, vt priùs erumpant exanthemata, mox febris insurgat, vt filio contigisse Euphranori scriptum legimus. Maculis autem erupturis in febre præueniunt inquietudines, lumborum grauitates, & labores, somnolentæ affectiones, arteriarum angustię,& vrinarum turbata crassities; quę cuncta quibus fiant de causis ex dictis satis compertum.

97 Succedit icterus maculis non absimilis vniuersim se diffundens. biliosus namque humor alienus à natura sanguinis sua tenuitate latiùs se diffundit, & suo amarore stimulat: confertim idcirco, aut à secretrice virtute in cutim pellitur, aut suopte impetu erumpit, si illuc vergat. sic ergo quia tenuis est, & à sanguinis natura semotus totam imbuit cutim, si non vniuersim, maiori saltem ex parte. Cœterum quum sint multiplices bilis conditiones, multiplices quoq; icteri occurrunt. nam si à torrida, & æstuante bile insurgat icterus, tunc cum virore pallens ęgri, obrigent, anxiantur, immorigeratiq; fiunt, eorum viscera lancinantur, cutis mordetur, & abraditur, vrina exit crassa, pallida, crassum quid, & subalbidum deponens, ex aluo demum recrementa prodeunt malè olentia,& cum virore albicantia. talis, consimilisue est effigies icteri symptomatici, quem edit bilis suopte impetu prorumpens, quia innaturalis prorsus est reddita nimia sua meracitate, ac subinde munia cuncta naturę subuertit. Ast si hęc sola copia, & motu peccauerit, tunc vt icteritie adueniunt faciles, aut difficiles solutu, ita dijudicantes icteri fiunt, quia bilis in sanguinem reclusis solitis ductibus delata, & mox à natura secreta in cutim euomitur. Erit ergo icterus morbis superaccedens symptomaticus vnus,

alter criticus. de symptomatico suo loco, nunc criticum prosequamur, qui talis est, dum tempore, & modo debito accedit. tempus opportunũ est, vt quoties solitariè accedit septimam non pręripiat diem, nam alijs cum excretionibus salutaris quandoq; Fuerunt, inquit Hipp. 3. in 1. Epid. quibus icteri sexta die: sed hos aut per vrinam purgatio, aut aluus turbata iuuabat. atq; hic, & è naribus fluxit sanguis, & venter turbatus est, & per vesicam est purgatus. iudicatus est autem sexta die, non vt Phanagoreon seruus, cui nihil horum euenit, mortuus est. Hermocrates pariter interijt, quia aluus suppressa erat. Verè autem iudicatorius erit, si septima, nona, vndecima, aut decimaquarta die accedat rationibus iam de sudore dictis; simili enim ratione alterutrum horum occurrit, vt deinceps palàm fiet. Modus autem, quo vtiliter icteri prodeunt est, vt ipsis rigor praeueniat cum naturae dominio. sic enim fiet, vt bilis tota se in cutim deponat; nihilq; in visceribus supersit, quod affligere sanguinem valeat. deponitur autem à visceribus bilis tota, si mollia subinde reddantur pręcordia: quippe si in visceribus duritics perseueret, nulla tunc esse potest salutaris & absoluta excretio: viget enim in his seu inflammatio, seu humorum congestus, quibus per ęquè anceps iudicium redditur. quoties enim inflammatione indurescunt pręcordia, ni profluat hęmorrhagia, perniciosus quocumq; tempore icterus, obijtq; Maritus Lechus, neq; mingens, neq; egerens, neq; frontem quidem sudore humectans., quia magna & dura erant precordia, & spiratio densa. si verò à crassa bile indurescant, contumax affectio est, quę non tollitur, nisi per aduentum aliarum excretionum.

98 Sunt autem de Ictero Hipp. enarratione digna verba haec lib. de iudicat. In febribus, inquit, ardentibus si posteriùs septima die morbus regius accedat, inditium est sublati sudoris. nam morbus non solet exsudare, ne vsquam alibi abscessum facere, sed sanus fit. necesse autem est, vbi calor febris decesserit, & humorem in seipsum contraxit, febri contingere iudicationem per vrinas prodeuntes, aut etiam alui egestiones, aut sanguinis è naribus fluxum, aut mictionem multam, aut per multam humiditatem, sudorem, aut vomitum, mulieri etiam per mensium viam. maximè igitur haec iudicationem faciunt, & quicquid his propinquum contingit. facit autem & alias iudicationes, sed minùs quàm has. si verò septima die morbus regius accedat, aut posteriùs in febre ardente, & ... d. similis multi sputi secessus tum in ardentibus, tum in alijs febribus, si nullum talium signorum fiat, & dimiserit febris, necesse est tales iudicationes pro illis fieri, aut magnorum tuberculorum abscessum, aut dolores ex abscessu vehementes, aut colliquationes humorum ex calore. iu-

dicationes,

dicationes, & remissiones eorum, quæ febrem ardentem significant, lõgiorem morbum faciunt, si verò fortia fuerint, mors plerumq; sequitur. Addit deinde quædam de Leipyticis, quæ aliena nunc à nostro proposito aliàs extant enarrata. prosequitur narrationem deinceps. desinente verò, inquit, febre ardente, si accedat morbus regius non solet amplius exsudare, nec vnquam alibi abscessum facere, sed sanus fit. Proponit ergo Hipp. ardentes ad iudicationem properantes, quarum solutio primis accedens circuitibus sudore editur præsignato rigore, & vrinæ suppressione. Cœterum si à septima die loco sudoris prorumpat icterus signum est voluisse quidem natura noxium sudore abspellere, sed nequiuisse propter crassitiem exundantis humoris, ideoq; vice sudoris aduentasse icterum, qui propterea sperabilem sudorem iam præsignatum auertit, quoniam vix contingere potest, vt vno eodemq; tempore tenuis exsudet humor, & crassus icterum faciat; reliquum igitur, vt aduentante ictero absit sudoris effusio. non raro tamen contingit, vt post eruptum icterum, ratione istius acrisiæ febris adhuc maneat, & tunc, quia intus detentum est, quod sudore secerni debuerat ad integram solutionem, oportet alia accedat opportuna dijudicatio, prodeantq; humores aut per lotij ductus, aut per inferam aluum, aut per hæmorrhagiam, aut per copiosum sudorem, aut per vomitionem, aut demum in fœminis per menstruale profluuium. sunt etenim hæc, & alia consimilia ardentium iudicatoria, dum ab ictero non prorsus extinguitur ardens. Sed & abscessus insuper accedunt ab ictero septima, aut posteriùs facto si nimirum in pectore, capiteq; pituitæ exundet vbertas non expurgata per liberam anacatharsim. quippe in ardentibus pituita hæc retenta, (ardentes enim ad iudicationem properantes sputa proferunt crassa & copiosa) & febrili ardore attenuata tumidos tandem reddit articulos, seu dolore hos affligit, aliasq; liquationes facit, quæ si magna cum vehementia accedant, ægrotantes conficiunt: sin aliter, longo tempore affligunt. Leipyricæ namque inde febres oboriuntur in epyalum degenerantes purgationibus indigæ, vt suo loco ostensum. Et hic progressus est icteritiæ in ardentibus, dum febrilis ardor adhuc post icterum aliquantisper manet. at si prorsus post hanc bilis diffusionem deferbeat, tunc morbus non exsudat amplius, neq; alibi abscessum facit, quia integrè iudicatus est ictero, cuius aduentantis notæ sunt, tum quæ sudoris, exanthematumq; eruptionem denunciant, tum quæ dominium crassioris bilis designant in venas se insinuantis, vt suæ naturæ conformia mala edat. pigrat namq; in his aluus, aut biliosa soluta derepẽte desistit. quod ipsũ promittũt vrinę biliosę crassę momẽto deinceps tenues, & aquosæ redditæ, & alia quę in Coacis passim enarrabũtur.

99 Remanet, vt de abſceſſu propriè dicto verba faciamus. eſt autem huius nominis anceps ſignificatio. nam ipſa humorum eiectio abſceſſus nomine inſignitur: profluunt enim, quia ab vna ad aliam partem feruntur. Optimi, dicebat Hipp. 1. in 2. Epid. abſceſſus ſunt, qui per effluxionem fiunt, velut ſanguis è naribus, pus ex aure, ſputum, vrina. & 2. in 1. Epid. Multi, ait, abſceſſus oboriebantur, aut minores quàm vt quicquam prodeſſent, aut maiores quàm ferre poſſent. erant autem dyſenteriæ, lienteriæ, teneſmi, & crudores. abſceſſus quoq; dicuntur, quæ in cuti efflorescunt. Sed & quæ ſub cutim, inquit 1. in 2. Epid. abſcedunt foras tubercula, veluti humenctia. Mutatio quoq; morbi in morbum abſceſſus eſt. quibuſdam, ait ipſe, non paucis ex alijs febribus, & morbis abſceſſus in quartanas fiebant. Empyemata quoq; abſceſſus nomine comprehenduntur. tumores, inquit in Prognoſt. in ventrem minùs faciunt abſceſſus. Sed propijſſima ſignificatione abſceſſus decubitus eſt ſuccorũ ad aliquam partem laborem, aſpectabilemuè tumorum, ſeu vtrumq; facientium. qui quidem decubitus acutis, aut diuturnis morbis contingunt tum ad ſalutem, tum ad interitum. ſunt autem in acutis plerumq; mortiferi, aut ſaltem ancipiti euentus. nam in iſtis noxius humor aut inflammatione hæret, aut turget impensè. vtroq; autem modo ſe habeat, totus ad inferas nequit abſcedere, obijtq; Lariſſæus Caluus quarta crudeliſſimo femoris dolore vexatus. in diuturnis verò ſalubriter abſceſſus fiunt, ſi quiſpiam nimirum diutiùs, at ſecurè, ex febre continua laborauerit citra dolorem, & inflammationem, aliamue cauſam. hæ namq; ſunt conditiones, quæ vtilem abſceſſionem promittunt. intermittens etenim febris & erroneo modo inuadens autumno appropinquante in quartanã degenerat. febris quin etiam rigorifica abſceſſionis plerumq; occaſionẽ tollit, id enim ab Hipp. 1. in 6. Epid. proditum. Quibus rigores, inquit, non admodum fiunt abſceſſus: quippe rigoris vi ſenſim morbificus excluditur humor, & qui rigorem facit, quum ſideat extra vaſa, totus abſcedere nequit. dictum autem non admodum, quoniam ſi exigui erunt rigores, nec vllam comitem habeant humoris excluſionem, excipi tandem poſſunt aliqua abſceſſione; ſed hoc rarò contingit. Nec obſtat abſcendentes febres dici ab Hipp. 2. in 6. Epid. reuerſiuas: quoniam reuertentes febres dicuntur, non periodicæ intermittentes, ſed recidiuantes, quæ ſubinde ad diuturnitatem ductę abſceſſionem faciunt. hęc enim altera à continuitate eſt conditio, quæ abſceſſum promittit. diuturnitatis namq; cauſa, aut naturæ eſt imbecillitas coquere, & ſecernere nequeũtis, aut humorum craſſities: horumq; alterutrum abſceſſus occaſionem præbet. nam ſi vtrumq; iungas, humorum nempe craſſities, & virium languor,

guor, nullus abſceſſus, nullaque fiet ſalutaris excretio: exigua verò craſſities tractu temporis ſic à prælanguida attenuatur virtute, vt abſceſſum pariat, quemadmodum de frigidis, craſſis, & incoctis ſuccis, facit vegeta virtus. quæ enim cocta ſunt poſt diutinas febres craſſum lotium reddunt potiùs, quàm abſceſſionem faciant. incocta ergo venis hæreant & craſſa oportet, vt abſceſſio fiat, quæ etiam diuturnitatem parant, vt ex aliàs dictis conſtat. abſit prætereà oportet à morbo abſceſſuro inflammatio omnis, & dolor, aliauè cauſa, quæ intus humores detineat, & morbum in perniciem adigat. nam morbus vtiliter abſcedens non pernicioſus, non reſpuens curationem, ſed incoctus eſt, cuiuſmodi eſt nonana febris à pituitoſo ſucco profecta cæteris continuis diuturnior, cuiuſmodi ſunt quoque laſſitudinoſæ febres, in quibus iiſdem de cauſis promptiſſimè abſceſſiones fiunt, aduertantes in corporibus iam ætate conſiſtentibus. nam in iuuenibus tenues, & ad motum propenſi humores faciunt potiùs quàm abſceſſionem, effluxionem aliquam. morbi verò in ſenecta aut commoriuntur, aut per paulatinam coctionem deſinunt. media ergo in ætate, quia craſſi humores exundant, & corporum vigent rectrices virtutes, poſt diutinam afflictionem tandem prorumpunt abſceſſus, dum ſemicrudum natura cispellit ad partes longinquas. hyeme propterea magis quàm alijs temporibus abſceſſiones fiunt, quia incocti tunc excendantes ſucci viribus robuſtioribus facilè cedunt: tardiùs tamen ſoluuntur, ſed nullo cum recurſionis metu hærent, quod periculum calidis, & æſtiuo tempore factis imminet abſceſſionibus.

100 Tria autem præter iam dicta conſideranda ab Hipp. 2. in 6. Epid. proponuntur. quò, vnde, & propter quid; hoc eſt, qua in parte fiant, vnde veniant, & propter quam cauſam, de quibus ſigillatim. partes ſalubriter excipientes decubitum ſunt inferæ, & procul ab affectione ſummotæ optimi, inquit Hipp. 1. in 1. Epid. abſceſſus ſunt præcipuè inferni, & longiſſimi infra ventrem, & remotiſſimi à morbo. & in 6. Epid. Si infra vmbelicum, ait, conſtiterint ſuperna in inferioribus articulis, bonum. quocirca in vehementi, ac pernicioſa peripneumonia vtiles in Prognoſt. habentur abſceſſus, qui ad crura procedunt. non perinde tamen ſequitur, quod abſceſſus etiam ad ſuperos artus non ſint boni, dum infra morbum ſunt. nam Calimedonti puero ad durum, magnum, & doloroſum tuberculum, præterlini cataplaſma contulit abſceſſus ad cubitum. hi tamen abſceſſus, quum parum ab affecta parte diſtent, non ſine reuerſionis metu ſunt. hinc eſt quod facti ad glandulas abſceſſus cacoethes ab Hipp. 2. in 6. Epid. dicuntur, quia partibus principibus aſſident, hiſque vaſorum comercio promptè communicant. in diuturnis etiam febribus, ait Hipp.

3. in

3. in 2. Epid. Lienis fiunt elationes, quæ morbi contumaciam, & diuturnitatem designant. Decumbat ergo abscessus oportet ad inferas partes, vt salutares sint: illuc hæreant, at non suppurent, sed digestionem faciant. nam abscessus in articulis suppurans fistulam facit, quæ in mollissimis corporibus membrum contrahit, in alijs difficultatem sanationis gerit, vt scriptum 3. in 6. Epid. facit, quod monitum expressum etiam. 1. in 6. Epid. in praxi summopere obseruandum, nè insigni cum ægrotantium damno errata contingant. Cæterum, non omnes ad articulos facti abscessus dolorem insimul, & tumorem gerunt: nam lassitudinosis febribus crurium effæminationes contingunt yllo absque tumore; quod ipsum reualescentibus à morbo accidit. disiunctim propterea 4. Aph. 44. dictum in longis febribus fiunt ad articulos tubercula seu labores. quanquam reuera illi non sunt propiè dicti abscessus morbos submouentes, qui tumorem non inferunt. quem autem laboris nomine intelligit Hipp. non est dolor solitariè accedens, se grauitas vbertate humorum edita, & si collectum non exhibeat tuberculum.

101 Secundum, quod considerandum venit est pars abscessionem immittens, quæ dextera est, seu sinistra; seruanda enim in his rectitudo, vt in hemorrhagia: nam in Herophonte ad salutem properarunt abscessus, quoniam decubuerunt seruata rectitudine. accidit nihilominus complicari affectus contrarias obtinentes sedes, indeque contrarios oboriri decubitus, qui dum rectitudinem seruant, iuuamen adfuerunt. in Apemanti enim vxore, quia dolebat caput parte dextera, & lien sublime erat, dexter oculus disortus est, & in ile sinistrum decubuit humor, partium affectarum seruata rectitudine. Postremò considerandum, propter quid fiant abscessus; nùm scilicet ab irritamento aliquo, vel à natura dominante. vt enim bonus sit decubitus incidat oportet die iudicatoria, quia tunc natura dominatur, si reliqua sint bona. praui propterea abscessus omnes ineunte morbo editi, quoniam irritantis sunt humoris soboles, expromunt seu paucum ad morbi exigentiam, seu nimium ad partis capacitatem, vt recursionem faciant, quod accidisse in quadam morbosa tempestate annotatum 2. in 1. Epid. legimus. Legitimis autem diebus facti abscessus optimi habentur, facilemque sanationem subeunt, vt per ea, quæ Mulieri supra portas degenti acciderunt, constat. & vt omnia recolligamus, bonus & salutaris abscessus non acutis, sed diuturnis continuis febribus accidit, non minor occurrit, quàm morbi exigat magnitudo, nec maior quàm partis ferat capacitas, non ad contrariam morbi sedem decumbit, sed recta via ad inferos articulos tendit, non recurrit, sed inhærens absque suppuratione se digerit.

102 Si-

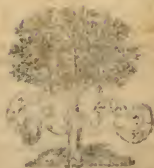
102 Signa autem abſceſſionem prænuntiantia, & ipſa artificioſa coniectura ſumuntur. morbus enim in diuturnitatem cum aſſidua febre ductus opinionem abſceſſionis præbet, potiſſimum ſi vrinæ tenues cruditatem præſeferant. nam vrinarum conſpecta craſſities abſceſſionis occaſionem tollit. at hæc craſſities immeritò ac repentè in tenuitatem ducta, conſectariam vtiq; abſceſſionem habet. quod ſi inferæ partes doleant, aut iam indoluerint, laſſitudinoſaque ſit ipſa febris ſicca cum tuſſi, promptiùs expectandi erunt abſceſſus, ſi vera ſunt quæ ab Hipp. 4. Aph. & 7. in 6. Epid. ſcripta leguntur, firmiuſq; erit præſagium, ſi conſiſtens ætas cruditatibus exundet, anniq; tempus adhyberna declinet, ſpirentq; auſtri.

103 Cęterum quoniam abſceſſus & ſi priorem morbum tollant, pleumq; tormentoſi, & ſanatu difficiles ſunt, in quæſtionem cadit. nùm ſatiùs ſit præuiſos auertere, an expectare vt erumpant. videtur autem Hipp. hanc ſoluiſſe quæſtionem, dum 3. in 2. Epid. habet hæc verba. Abſceſſus igitur horum non fientes facere, fientes autem declinare: hos autem excipere ſi eant, quales oportet, qui verò non valde cooperari: eos autem auertere, qui omnino inutiles fuerint, præcipuè autem hos futuros: ſin minus, quum nuper inceperint. Monuit itaq; Hipp. conſiderandum nùm abſceſſus vtiles futuri ſint, necne. ſi vtiles habentur, & non fiunt, eos excitare oportet omni artificio, quod veritatem habet, dum morbus alia ratione ſolui nequit; fientes autem declinandi ſunt ad inferas partes, vt ſalubres euadant, & careant recurſionis metu. ſi itaque procedunt, vt morbo conuenit, tum quò ad quantitatem, tum quò ad excipientem locum, nihil agendum, ſed opus totum relinquendum naturæ tunc agentis modo, & ordine recto. at ſi in his defecerit cooperandum, vt nimirum meatus pateſcant, per quos noxius humor decurrit, & ex in totus ſe proferat; & hoc eſt, quod erga vtiles abſceſſus faciendum monuit. Aſt ſi inutiles habentur, reuellendi ſunt priuſquam erumpant, vel ſaltem eo ipſo tempore quo. erumpunt. inutiles autem habentur, tum qui in acutis fiunt vtilibus potiùs ſe ſoluentibus eiectionibus, tum qui in ſupernis partibus prorumpere tentant. hi ergo priuſquam fiant reuellendi ſunt, iuxta Hipp. monitum 3. in 6. Epid. vt incongruus ſubinde humoris emendetur motus, abſcedatq; conuenientioribus in locis, ſeu vtilibus ſe depleat deiectionibus, licet inconcoctionem gerat. turget nãq; humor, dum debito nec ordine, nec modo procedit, pharmaco proinde, ſeu phlebotomia vtiliter turbatur, vel ad inferos artus euocatur, vt peccantis humoris ſe habuerint conditiones. Sed de vtilibus quoq; illud occurrit, quod de hæmorrhagia dictum, vt & hi tormentoſi futuri priuſquam

quam fiant, si commodè auerti possint, auertantur, sin verò eorum iam instauerit eruptio, retrahendi minime sunt, ne grauiora fortassis mala accedant.

104 Sic ergo per hæc iudicationum genera pergunt morbi ad salutẽ, quorum dijudicationum author ipsa est natura, quæ dum vires suas iam labefactatas ab alimentis integrè concoctis recipit, segregat noxium, illudq; ad exclusionem parat debitis modis ac temporibus, vt suis competit circuitibus. quæ nam autem sint, quæ morbis sigillatim seu ad bonos, seu ad malos euentus occurrunt, posteriori volumine erunt enarrata.

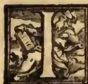

ARCANI OPER. NATVRÆ MORBOS SIGILLATIM DECERNENTIS.

LIBER SECVNDVS,

Amplectens COACARVM Magni HIPPOCRATIS Enarrationes.

HIPPOCRATICÆ MEDICINÆ STVDIOSIS.

Acta superiori volumine diuinatricis Medicinę fundamenta, & si in aliquibus Ęgrotantibus visum; singulis tamen in morbis, an hęc haud exiguam molem firmiter fulciant; experiri in animo est. Eximium proinde magni Hippocratis opus COACARVM *enarrandum assumpsimus: quippe totum presagitionis negotium amplectens, vberrimam nobis segetem tribuit, vt istinc naturę adolescant arcana, non sine medicinę fortitudine, & ęgrotantium salubritate. Prodit autem amicorum pronuba suassione prima hęc mei ingenij fętura; digna Ercle, vt adhuc in Gynęceo delitescens alienis saltem calamistris vsa, comptior in literatorum hominum conspectum tandem veniret. Ast horum maluit parere moriis, quam virginali nimio pudore his inciuiliter obluctari. Prodit inquam pannosa, quia tenues sunt parentis opes, nec ad vmbratilem pompam congestę; calyptra tamen ei non deest, qua obtutum vulgarium effugiat, solum illis se nuptui exhibens, quibus non desunt apotimemata, vt eius non minus profectitiam, quam aduentitiam dotem assumant: & ij, quibus Hippocraticus arridet Genius, ex ęquo, & bono statuant, optamus, num Terrę parentis sit hęc alumna, an ex Hippocratica familia deprompta: sat enim si eius hi germanitatem decreuerint. Cęteri, vt lubent, Aristophanicum illud obganniant, Prisca hac, iouialia, & annis obsita: quippe nobile sedet documentum, Fertilem eligendam esse librorum materiam, quę capiat ingenium, quę excitet, cui pro viribus incumbentes hęc, iuxta Epicuri dictum, non multis damus; hisque si annuerint reliqua Hippocratica medicinę parata erunt dogmata non minus, quam iucunda, vtilia, & tuta. interim, si genus hoc nostrę scriptionis meretur, hisce fauete conatibus: sin minus, saltem pro Delo Calauriam date.*

LIB.

LIB. SEC. ARC. OP. NAT. COAC. MAG. HIPP. ENARR. AMPL.

SECTIO PRIMA.

De Rigore, Horrore, & Perfrigeratione in magnis febribus.

I

Qui à rigore perfrigerantur, caput, & collum dolentes, aphoni cum sudaciuncula, postquam se recollegerint, moriuntur.

1

IGENT ægri violenta, ac insueta alieni humoris in sanguinem spirituosum transfusione; perfrigerantur, quia impedita est vitalium spirituum syrrhoe, quod impedimentum, membris spiritalibus firmiter hærens, stabiles perfrigerationes edit. vbertas quin etiam pituitosioris sanguinis, dum in sinuum fontem se colligit, partem circumiacentes grauat, & distendit, vt exin & capitis adueniant cruciatus, & Aphoni reddantur ægri, dum illi sunt intercepti ductus, qui ad vocis attinent instrumenta, vt deinceps palàm fiet. Soboles etiam huiusce aggrauationis sunt sudaciunculæ, quæ in fronte, & propè ceruicem occurrentes; morbum illuc subesse arguunt. Pessimo idcirco in statu sunt illi ægrotantes, qui à rigore perfrigerati capitis, & colli dolore affliguntur, suntq; cum sudaciuncula voce capti. quippe à summa cuncta hæc proficiscuntur cerebri, partiumq; spiritalium afflictione, quę siue illarum sit propia partium, siue aliunde indempta, non potest non esse perniciosa, tum suapte natura, tum quia inde nullum est sperabile opus, quod à tot, tantisq; malis ægrum vendicet. etenim corpori firma perfrigeratio rigore edita arguit sic à succorum crassitie opprimi vitales spiritus, vt hi prorsus inabiles sint redditi ad opus quodcumq; vtile exerendum. propterea licet ægri deinceps se recolligant; decedunt nihilominus, quia insidiosa est illa leuatio, quæ præter rationem fit: nec bonum esse potest, quod nullo editur naturæ munere. se ergo recolligunt ægri mox interituri, quia virtutes tunc deficientes aliò noxium procum-

bere ſinunt; non quidem ad vtilem excretionem, abſceſſionem; ſed ad doloſam leuationem, perinde ac accidit delirantibus priuſquam decedant plerumque reſipiſcentibus. vtitur proinde Hipp. ad deſignandum hanc inſidioſam leuationem vocabulo ἐπανενεγκαντες quod eſt transferre in aliud crimen, vt nimirum morbi hæc ocioſitas leuationem exhibens accedat, quia malum ſuſidet, & ad alias partes ſe transfert viribus, & ipſe iam deſtitutus, poſtquam naturam confecit. Sic enim hoſtes ſeſe proſternunt, victorque occumbit ante triumphum.

II.

Cum perfrigeratione dyſphoriæ, peſſima.

2 INquietantur ægri, moleſtè ferunt morbum, ſpernuntque ea, quibus antea oblectabantur, (hæc enim dyſphoriæ eſt effigies) dum ſpirituoſus ſanguis, viſceraque grauantur, propter quam oppreſſionem, quia ſpirituum promptus tardatur circuitus; corporum extima algent. cæterum quod opprimit, aut phlegmon eſt alicui viſceri inhærens: aut congeſtio ad loca ſpirituum ſuccorum prauitatem gerentium. dum viſcera ſub aliquo phlegmone laborant, refrigeſcunt quandoque extima, ſed cum ardoris viciſſitudine: nam emicat ſæpè ab æſtuante viſcere flamma, qua fugaci ardore corpus inceditur; quia protinus ſpiritus ſeu ad interna ſe ſe recolligunt; ſeu diſſipati ſuapte diſperguntur tenuitate; quam caloris ex frigoris viciſſitudinem obſeruauit Hipp. in Pario, & Puerpera laborantibus viſcerum phlegmone. Altera perfrigeratio cum dyſphoria collectione edita occurrit in Lypiricis febribus, quæ propterea non niſi cholerae aduentu deſiſtunt, vt inferius dicturus eſt Hipp. Peſſimæ ergo vtcumque ſunt dyſphoriæ cum perfrigeratione, quia aut ſummam, & aggrauantem ſubeſſe collectionem circa ſpirituum loca arguunt, firmamq. & ſtabilem perfrigerationem edunt: aut viſius aliquod phlegmone laborare dicendum, ſi cum perfrigeratione viciſſitudinaria adeſt emicantia caloris. & vt priora non tolluntur mala, niſi cholorae acceſſu: ita hæc poſtrema, aut rapiunt quam celerrimè, aut tandem empyema pariunt.

III.

Perfrigeratio cum duritia pernicioſa.

3 DVra fiunt corpora aut vniuerſim, vt in congel tis, & veram patientibus catochen: aut particul tim in [illegible] cute, quæ tenſa ſit, & dura. quod poſtremum ardentibus, ac maraſmodicis accidit febribus,

bus, in quibus torrido, ac cæco ardore sic solidarum partium depascuntur latices, vt subinde cutis obrigeat, tendatur, durescat, ac deinceps algeat ad insudorosum promittendum interitum, vt in Dealcis vxore: inde illud catholicum. Quibus cutes] intentæ, aridæ, duræ sine sudore: quibus verò laxæ cum sudore moriuntur, quod scriptum 5. Aph. 71. repetitum 6. in 6. Epid. legimus. Altera durities, qua cutis tenditur, & artus durescunt, fit appulsu atræ bilis sanguinem congelantis, vt in primo typho accidere proditum ab Hipp. lib. de int. affect. vtraque durities perenni adiuncta algore perniciosa est, quia in illa ardor febrilis succos omnes absumit, indeq; prius flaccescit cutis, mox circumtenditur, ac tandem natiuo viduata calore firmiter ad internectionem alget: in altera verò conglobatur, arescit, & inalget sanguis ab atrabilario accedente succo ne dum in carnosis partibus, sed in intimis quoque venis quadantenus. quocirca & artus durescunt, quod malum esse 1 in 6. Epid. proditum; sed extima quoque omnia perfrigerantur membra, quod esse perniciosum facit bilis atræ copia, natiuum vndique calorem obruens.

IV.

Ex perfrigeratione timor, & tristitia preter rationem in conuulsionem finit.

4 Acidus succus, dum à suo tum instinctu, tum munere deficit, aut summè exitiosus est; aut saltem pertinaci opere offendit. quippe & diuturnæ inde quartanæ lethales dysenteriæ, vertigines, aphoniæ, capitis aggrauationes, & alia consimilia exurgunt mala, dum nempe corporum vasa aprehendit: ast si inruat in animorum sedem, tunc miris modis mentem subuertit, ac in insuetam, nullisque editam rationibus mestitudinem, & tristitiam homines præcipitat; dum nempe frigiditate sua, & pondere spiritus, & cor stringit, & aggrauat. quod symptoma, dum acutis perfrigeratis occurrit; conuulsionum vtique est prænuncium, tum ratione perfrigerationis, quæ in magnis morbis conuulsifica est, vt aliàs ostendetur: tum conditione humoris in spirituosum sanguinem abscedentis. hęc enim sunt Hipp. 6. Aph. 56. In morbis, inquit, melancholicis ad hęc periculosi decubitus, stuporem corporis, vel conuulsionem vel furorem, vel cęcitatem significant. qua nam autem ratione atrus humor mestitudinem pariat aliàs dictum. A perfrigeratione ergo, quam atrabilarius edit loca spirituum inuadens, expectandę sunt conuulsiones, ni malum vtiles excretiones pręcipiant. insanientibus namque, ait Hipp. 5. Aph. 21. si varices, & hęmorrhoides superueniant, insanię fit solutio,

euasitque tot conflictata malis morosa illa Thasia sudore, & menstruorum profluuio: ac in Herophonte morbi solutionem attulit sudor, & abscessio in cruribus, quę commoda vix sperari possunt, ac ne vix quidem, dum corpus firmiter alget.

V.

Ex perfrigeratione lotium intercipi, pessimum.

5 INtercipitur lotium, dum serositates, vt excant, à sanguine non secernuntur, & hoc ad suppressionis differentiam, quę alijs fit de causis, vt suo loco. Num autem hoc secernentis virtutis vitium nasci à perfrigeratione valeat, decreuit iam Hipp. 2. de Diet. dum ait, quod spiritus, cibus, & potus frigidiores, quam par est suscepti, corporis succos congelare possunt, aluosque sistere. pari ergo ratione frigore densantur, & congelantur ichores discurrentes per venas, quod ipsum in secundo fieri causone testatum relinquit Hipp. 4. Acut. quippe liquata pituita per venas discurrens, vt obstringit spiritus, & corpus subinde perfrigerat; sic & ichores congelat, vt inde fit lotium interceptum. quocirca huic Causoni attractorię conferunt sorbitiones, quę calidę, & attenuantes ineptum in sanguinem vitium emendant. quod enim calidum est, dicebat ipse 2. de Diet. frigidum attrahit, & quod frigidum, calidum.

VI.

A rigore ignorantia malum, malum item obliuio.

6 IGnorantię, & obliuionis mala nascuntur, dum impedita est prompta spirituum latio, vt per ea, quę ab Hipp. in lib. de Diet. dicuntur, palàm constat, qua de re plenius suo loco. impedimentum autem hoc gerit, vel nimius algor, vel humiditas crassa calorem obruens, quæ rigoris quoque sunt occasiones, vt ex aliàs dictis constat mala ergo est à rigore inuecta ignorantia, mala itidem obliuio. nam Androphanes ignorans post multas recidiuas decessit tandem. & vt meticulosi momentò obliuiosi fiunt, sic ijsdem, similibusuè de causis obliuiosi erant homines in quadam pestilenti constitutione 3. in 3. Epid. descripta, dum inualescebant paroxismi. Apollonius quin etiam fuit toto morbi decursu obliuiosus, fortassis à nimio lactis vsu. documentum inde sumant nostrates, quot malis ægri obnoxij reddantur copioso potu aquę lactis, vel emulsionum è seminibus, dum sunt ad has affectiones propensi.

So-

VII.

Soporosi rigores statuta quadam lege perniciosi, & flammeus in facie color cum sudore in his malum: frigiditas in his posticarum conuulsifica, vt in summa posticarum frigiditas conuulsoria.

7 VItium animę rigore inuectum malum esse superiori dictato pronunciauit Hipp. Deuiare enim à propria consuetudine pręsertim in acutis, nunquam in bonis reponitur. quod ipsum corporis affectiones rigore editę arguunt, si animi insimul facultas nonnihil læsionis persentiat, vt soporatis contingit. in istis enim nedum corpus, sed & interior facultas, quia suntillà queati spiritus; torpet. nam illorum spirituum torpor est passio, qui tum cordis, tum cerebri obambulant vicinia, quocirca soporati immobiles iaceant, tardam arteriarum exhibent pulsationem, nullumque eorum anima in tam longa dormitatione somnium speculatur, quia nempe tunc colligati pausat spiritus. propterea à rigore promptè nascitur sopor, quia noxius humor tunc spiritus obstringit, & vt varius hic est, firmaque seu imbecilla est cordis virtus; sic sopor arctior seu solubilior euadit. Porrò statuta quadam lege hi rigores accedunt, dum per insultus paroxismorum recurrunt, crisimisque adueniunt diebus, quod esse tum in continuis, tum in interpollatis febribus symptoma perniciosum testantur Hipp. obseruata 3. in 3. Epid. & alibi. quod si multitudo crassorum tunc obruat, decedunt ægrotantes plerumque conuulsi, ni distractum pondus tandem promat suppurantes parotidas, seu hęmorrhagiam committat ancipitem in euentu. distractionum autem spem aliqualem flammeus in facie color promittit, ni insimul sudaciunculæ adessent, quæ à nimia vtique aggrauatione profectæ his periculum minantur, ne ansam conuulsionibus præbeant, quum & ipsi sopores conuulsorij quid habeant, & posticarum partium perfrigerationes in vniuersum conuulsorię sint, perinde ac sint reliquę passiones, quæ affligunt sinus ad ceruicem spectantes, vt de tuberculi introrsum ruptione scriptum est ab Hipp. 5. Aph. 65.

VIII.

Ex dorso horrores crebri, & fortiter transeuntes, molesti. nam vrinæ dolorosam interceptionem significant. insuper exsudare pessimum.

8 DOrsi nerueæ, & ex carnes partes, vt sunt excipiendis fluxionibus à capite per sinus dilabentibus paratæ, sic fortiter, ac crebri-

briter horrent, dum firmam affectionem subeunt. hoc est, dum spinalis medulla in phlegmonem transit copia, & æstu sanguinis suppuratum concipientis, qua de re Hipp. lib. de int. affect. verba fecit. inde enim arrefacta spinalis medulla contrahit neruos. se in vrinariam vesicam insinuantes, vt deinceps dolorosè sit lotium interceptum. Cæterum quum suapte natura remoratum lotium caput inuadat, & corporis vasa ichore repleat, accidit, vt istinc sudaciunculæ adueniant, quæ sunt pessima aggrauationum signa, & in hoc rerum statu conuulsionum equidem prænuncia, ni protinus spinæ phlegmon desistat, ac subinde lotium liberè decurrat.

IX.

Rigor cum continuitate corpore iam debili existente, lethalis.

9 Rigere cum continuitate duplicem habet intellectum. vnus est, febrem non solui rigore, sed quæ antea continua erat, à rigoardentium signum decretorium; eadem perseueret: eritque rigor decretorium non decernens, & in virum infirmitate perniciosum, si originem à viscerum phlegmone trahat, dum nempe in venis lumbalibus saniosi se insinuant ichores inepti ad exclusionem. Alter intellectus est, esse cum continuitate rigores, quoniam diù perdurant, ægrosque continenter vexant, & hoc prauus, & rigorificus facit humor copia exundans, ac pertinaciter spiritus, & afficiens, & oppugnans: cæterum quum assiduus hic rigor ad lethalitatem ostendendam aliud non exigat additamentum; (paulò enim post dicturus est, continui rigores in acutis praui) consentaneum vtique continuitatem hanc referri in febrem à rigore assiduam perseuerantes, vt illud nunc insinuet, quod 4. Aph. 56. si rigor, inquit, incidat febre non deficiente ægroto iam debile, lethale. quod enim absque crisi secernitur, dum vires languent; lethalitatem præsagit, vt & ipsa rigoris quassatio: secus si fiat iudicatoria secretio, dum infirma est virtus: nam tunc facilè reuiuescit hæc, quia sublatum est, quod incommodat, & offendit.

X.

Qui crebro exsudant, & insuper rigent, perniciosum. sic enim tandem suppurationem habere comperiuntur, ventresque perturbatos.

10 Quandoque sic latenter ægrotantes viscerum ab phlegmone patientes purulentiam concipiunt, vt se ipsos, & peritos quoque

medicos fallant, meliusq. se habere ex doloris vacuitate putantes, ruunt mox in præceps. Ast occultum malum vnquam nobis dolum imponet, si præ oculis habeamus, quæ nunc ab Hipp. scripta leguntur. Rigoris namque, & sudaciuncularum crebrç vicissitudines certa sunt harum suppurationum signa, dum nempe à suppurato viscere saniosi exsudant ichores, qui sese in loca spirituum insinuantes, sua aliena virtute offendunt, rigorem subinde, sudaciunculam pariunt. quæ symptomata, quum salutarem vllum promittant euentum, exitium vtique minantur, dum alui profusionem faciunt, quç empyjs, ac tabescentibus necem moliunt, vt plenius suo loco.

XI.

Rigores ex dorso molestiores. qui vero decimaseptima rigorem habuit, & vigesimaquarta insuperriguerit, difficile.

11 QVia à lumbis frequentius rigores, si à dorso incæperint, non possunt non esse molestiores. designant quippe colligi circa illa vasa putridum quid molestiæ, & quassationis author. nec à consuetis circuitionibus deuiat difficultas, quam rigor decimaseptima, & vigesimaquarta insuper accedens promouet, quia torridus sanguis solidis adhærens quintanum facit circuitum, cuius decretoria decimaseptima est. ast si tunc temporis contingat, vt loco laudabilis solutionis molestus appareat rigor; vtique biliosi se exerunt ichores, qui ardentem febrem efformant septima die solutionem habituram. morbus idcirco se transfert ad vigesimamquartam, facitque ad summam difficultatem, si tunc rigor insuper accedat, quia atra se effert bilis, quæ nedum difficultatem, sed & exitium promouet, vt superiori volumine ostensum, ac in praxi sæpè compertum.

XII.

Horrore affecti, caput dolentes, exudantes, malignum.

12 HOrridi erant, inquit Hipp. 1. in 1. Epid. tabescentes, motu scilicet saniosi humoris per dorsales venas: quibus horroribus, si capitis addantur cruciatus, & sudaciunculæ; malignitas denunciatur. aggrauatum etenim cerebrum, vt dissentione dolet, sic & sudaciunculas exprimit, ac per sinus in subditas malitiam distribuit: verendum idcirco ne delirent, seu mortiferè conuellantur ægri. & hoc illud malignum est, quod priori se adiungens morbo profert alia symptomata, ni vitium preceptum sit vtilibus excretionibus. Larissæa namque virgo perpetuò horrens incolumis sexta die euasit mulieribus, & hæmorrhagia.

Hor-

XIII.

Horrore affecti, multum insuper exsudantes, difficili malo tenentur.

13 SAniosus humor venis ſpinæ inhærens author fit Tabis inconſpicuæ, lumborum dolore, & vacuitate partium capitis poſticarum percæptæ, vt lib. de loc. in hom. ſcriptum eſt. dum autem fluxio in poſteriora deſcendit, doloroſa in dorſo exurgit ſenſio, indeque horrore excepta prodeunt ſudaciunculæ; dum nimirum fluxio remorata illuc ſuppuratum concipit. cæterum dictio hæc, multum, aut repetitionem deſignat ſudoris, vt quia ſæpe inhorrent, pluries exſudent ægri: aut multitudinem ob eius continuitatem denotat, quamuis ſenſim, & non ex toto exeat ſudor. & hic poſtremus. verior eſt intellectus. nam de iſtis horridis, ac difficilimis febribus hæc ſunt Hipp. 1. in 1. Epid. ſudores, inquit in his ſemper, at non per totum. & hoc contumacia facit ſuccorum, à qua morbi ſanè difficultas.

XIV.

Rigores multi torporem inferentes, maligni.

14 QVam portendunt horrores ſeu malignitatem, ſeu difficultatem acceſſu aliorum ſymptomaton; eandem & rigores: malignitatem quidem ſi torpere faciant corpus: difficultatem, & acriſiam ſi ſexta die aduenient. rigores namque multi, hoc eſt continuati, & longius quam par eſt perdurantes ab inflammatis exurgunt viſceribus, dum ſuccreſcens bilis ſpirituoſo inhęrens ſanguini perenniter infeſtat. cæterum dum ſic craſſeſcit hæc, vt ſpiritus obruat, & vaſa intercipiat; corpus torpere facit: nam torpor ſegnities eſt, ſeu totius corporis ad motum ignauia, dum ipſa motrix facultas haud integrè valet munus ſuum adimplere, quo nomine à ſtupore diſſidet torpor, exili tamen naturarum diſiunctione. quippe dum læditur ſenſatio labem quoque & ipſe motus experitus: quemadmodum etiam dum motus imbecillis eſt, obtorpet quadantenus ſenſio. Ad hanc autem imbecillitatem motrix deuenit facultas extinctione, aut oppreſſione. illa quidem lethalis, quia effectus eſt immoderatæ intemperiei: hæc verò oppreſſione edita tempore proſperæ ſeu in proſperæ valetudinis contingit. etenim ſi Auſter diù ſpirauerit, corpora alioquin ſana grauantur, ſegniterque in actiones aguntur, ſi fuliginoſum effluxurum per cæcos ductus interquieſcens ſpirituum circuitionem tardet, prematque virtutes: quod ipſum faciunt tum vbertas ſuccorum,

tum

tum exercitamenta intermissa, vt est ab Hipp. 2. de Diet. proditum. Quæ autem valetudinarijs segnities occurrit, fit ab vbertate pituitæ, qua, vt scriptum est 2. de Morb. capita premuntur: tum à vitiosis humoribus corporis insignes venas inuadentibus, à quibus mentis quoq; aberrationes adueniunt, & rigores, de quibus nunc Hipp. maligni enim eo nomine dicuntur, quia humoris morbifici emanantis ab inflammato viscere quadam cum perennitate, ac opprimentis corporum retrices virtutes designant prauitatem: propterea delirationum potius, quam vtilium excretionum sunt prænuncij, ni deinceps vitiositas hæc ad bonam frugem munere naturæ, aut medico artificio deueniat.

XV.

Quibus sexta die rigores fiunt, difficile iuditij.

15 Morbi difficultatem pariunt affectionum sedes: humoris tum copia, tum facultas; demum frustanei naturæ nixus. solidarium namq; partium morbi, ait Hipp. lib. de Loc. in hom. stabiles sunt, nec tam facilè cedunt, præsertim si in intimis delitescant. crudi quoq; & crassi humores hærescentes eandem gerunt difficultatem: & quod indebito tum tempore, tum modo sese agitat, partis primitus affectæ vitium adauget, illuduc propagat, seu alio transfert. & hac ratione irriti naturæ conatus morbi difficultatem pariunt, aut demonstrant. quia enim lege naturæ fiunt, non sunt perniciosi: sed quia frustanei, difficilem fore morbum ostendunt partis afflictæ conditione, ac pertinacia succorum. est autem quandoq; in acutis conatus naturæ rigor, dum scilicet coctionis præsignatus inditijs vnica vice accedens salutarem aliquam facit noxiorum exclusionem: salutaris enim si istas habeat conditiones euadit, secus sin minus quacumq; pari seu impari die accedat. paribus namque diebus inualescentes morbi, paribus soluuntur, & qui diebus imparibus inualescunt, imparibus solutionem habent, vt aliàs ostensum. Sexta itaq; die factus rigor solutorius est, si dictas habeat conditiones: nam Larissæa virgo morbo detenta paribus diebus inualescente, integrè conualuit die sexta critico tunc facto rigore. non sic autem si morbus imparibus inualescat diebus: nam tunc naturæ conatus seu morbifici humoris impetus se exerentes die pari, morbi difficultatem promittunt. in Melide enim horror sexta die factus, iudicationem distulit in vndecimam, huicque ruisset fortassis in præceps morbus, ni septima exsudasset, quia exacerbationes aderant per dies. impares. in Virgine etiam Abderitana horror sexta die factus iudicationem absolutam distulit in vigesimam septimam.

Rigores

Rigores ergo plurali numero apposuit Hipp. ad morbi designandam difficultatem, quoniam sexta inter pares dies integrè diiudicat, conualuitq; tunc Larissæa Virgo, & Dromeadis vxor decessit. dum autem pluries ea die rigores accedunt, quia debitum non seruant ordinem; & prauitatem succorum, & affectionis contumaciam designant, inde proptereà nulla speranda est salutaris excretio, quum crudores adhuc vigeant. motus ergo hic vel ad interitum, vt in Dromeadis vxore: vel ad difficilem in acutis designandam solutionem, occurrit.

XVI.

Quibus sunt horrores crebri sanis existentibus, ij ex sanguinis fluxione supurantur.

16 QVia & rarò, & latenter oboritur spinalis medullæ Tabes; ideo affectio hæc cognitu difficilis est. Hipp. tamen mira sedulitate promit nunc certa huiusce morbi fientis inditia, vt inde præsagium habeamus imminentis affectionis in homine prospera alioquin vtente valetudine. sunt autem hæc, horrores benè valentibus crebriter accedentes. nam suppuratum concipiunt ij ob sanguinis fluxionem. istud autem fiat in benè valentibus apposite dixit, vt ij à crudoribus immunes, non aliũde horroris occasionem habeant, quàm ab vbertate pituitosioris sanguinis à capite per sinus defluentis in spinam. sic enim dignoscimus appulsu sanguinis illuc hærescentis spinalem affligi medullam, vt iam inflammatam scimus, quando crebri apparent horrores fortiter à dorso transeuntes, vrinæ dolorosam mox interceptionem adferentes. qua de re extat Hipp. narratio lib. de int. affect. & 2. de morb. sic enim ægrotantes horrent, vt prolapsum se persentire humoris per spinam, ac si formicæ pererrarent dicant. sunt ergo hæc diagnostica huiusce orientis affectionis inditia, ideo posita, vt opportuno auxilio obuiam imminẽtis tabis eamus, ne fluxio se obfirmet, & phlegmonem pariat, seu suppuratum concipiat.

XVII.

Inhorrescentiæ cum difficili spiratione in laboribus, signa sunt tabis.

17 COnfirmatam iam spinæ tabem notantia signa sunt inhorrescẽtiæ, & spirandi difficultates in laboribus occurrentes. Laboris autẽ nomen illam lassitudinem designat, quæ ab vbertate succorum profecta, suam vitiositatem tandem profert, ait Hipp. 3. de Diet. in spiritalibus membris. quippe, vt ait ipse lib. de int. affect. cauæ, hoc est, magnæ,

ſpina adiacentes venæ nimio repletæ ſanguine diſtenduntur, laborioſumque ſubinde dolorem pariunt, ac ſuppuratum ſanguinem in thoracis capacitatem effundunt tandem: hinc effuſo pure bronchia oppleta pulmonum, ſpiritaleſque intercepti ductus ſpirandi difficultatem exhibent, quia exiguum, & pallidum eſt, quod expuitur, irritumque tuſſiendi conatum & ſuffocationem parit: quocirca ægri & bilem aceruatim, & aſſumpta nonnunquam euomunt cibaria. Huiuſce vero eximiæ repletionis manifeſta inditia ſunt, tumiditas & nigrities membrorum: pallores, qui in partibus oculis ſubſtantibus viſuntur: venarum itidem quibuſdam in membris rubores: ſudoroſa demum, rigorifica, ſeu horridula febris, & alia, de quibus ſuo loco.

XVIII.

Ex pulmonis ſuppuratione dolores circa ventrem, & claniculam, ſtertor quoque anxius, copiam puris in pulmonibus oſtendunt.

18 EMpyema non fit perpetuò à primigenéa thoracis affectione, ſed nonnunquam contingit vitio ſuccorum accedentium liberam anacatharſim haud habentium, quod eſt ab Hipp. lib. de loc. in hom. expreſſum. collectus namque humor, dum ferbet ad corruptionem; fiſtulam oplet, tuſſim, ac ſubinde difficilem ſpirationem parit: dumque pectoris membranas tum pondere degrauat, tum acrimonia vellicat; actomij doloroſam ſenſationem inducit, torquetque ſic deinceps, ac inteſtina prorritat, vt inde alui pernicioſa adueniant profluuia. Porrò acuti ſunt ij cruciatus, quia tales fiunt ab acrimonia, & feruore, dum propter nimiam cordis æſtuationem pus ebullit, vt exin anxius appareat ſtertor. nam in ardentibus quoque à ſola æſtuatione ſublimis redditur ſpiratio, quæ in peripneumonicis deſignat magnam ſubeſſe inflammationem, ſuccorumuè contumaciam. quia ergo repleti ſunt pulmones copia puris; ideo anxius aduenit ſtertor, qui intra ſeptimam rapit, perinde ac accidit, dum recrementorum nimia vbertate pulmones grauantur, vt 2. de Morb. ſcriptum eſt, & inferius dicturus, quod ortopneam faciunt hydropiformia dura, qua de re abundè eo loci.

XIX.

Horrore affecti, anxij, dilaſſati, lumbos dolentes, aluos tandem humectas habent.

19 QVi erupturus eſt in ventrem purulentus humor, & dilaſſat, & horrere facit: anxiari quin etiam, ac circa lumbos dolores, frangiq.

frangique. sic enim 3. in 3. Epid. obseruatum, tabescentes ex ardente horridulos fuisse, anxios, ventresque tandem habuisse turbatos. horrent enim tum natura saniei spirituosum inficientis sanguinem, tum neruosarum partium affectionem subeuntium vellicatione. anxiantur non quidem nausea abundè, sed propter nimiam virtutum oppressionem, quia noxius humor præcipuas inuadit partes, quo venæ tumescentes vlcerosam lassitudinem exhibent, quia non benigno, sed saniosꝭ sunt repletæ ichore. transitus autem succorum à visceribus in ventrem infimum fit per lumbales venas, quæ illuc prægrandes, dum distenduntur; lumbales illas fractiones edunt, quæ ad aluinas deiectiones præuenire solent. sic ergo ordo malorum se habet, dum noxius dimotus humor properat, vt sese ab aluo exoneret. perinde enim ac dum à lumbis dolentibus accedit cardialgia, sanguinis è naribus expectanda est effusio: ita consentaneum, vt ex horrore, anxietudine, dilaxatione, lumborumque dolore, aluorum prænunciemus ad futuram liquescentiam. aluos dixit, vt lotij quoque comprehendat fluorem: nam in tabida illa, ac pestilenti constitutione copia profluxit haud laudabilium vrinarum. præsertim tamen de aluina deiectione verificatur dictatum hoc, quia si hæc fuerit recrementorum modum, & tempus seruantium, vtilitatem affert: sin autem tempus promat, perniciosa semper, vt aliàs ostensum.

XX.

Affectiones insuper rigentes, & quæ ad noctem aliquanto magis exacerbantur cum vigilijs, ac delirio in somnis, quandoq; lotium inuoluntariè emittentes, in conuulsionem desinunt.

20 TAlia in ea tritæ ophiarum febrium constitutione contigisse *r.* in 2. Epid. narrant Hipp. in istis etenim febribus, ob bilis, & corruptæ pituitæ miscellam periodicè, aut erroneo modo congeminantur insultus, cæteraque nunc recensita occurrunt mala, dummodo aluina turbatio humoris non detrahat ascensum. quippe permixtio hæc succorum putredinem subeuntium facit, vt ratione pituitæ nocturnus, ac molestus sit insultus, sed cum vigilijs, ac mentis subuersione in somno propter conditionem succorum exundantium acredinem præseferentium. estque affectus hic Letargo haud absimilis, in quo, dum retrices concidunt virtutes, inuoluntariè effluit lotium, occurruntque vitio sanguinis factæ conuulsiones hac ipsa in somnis facta deliratione præsignatæ: habet enim quid conuulsorij sopor mens autem ob temerationem spirituosi sanguinis aberrat.

Con-

XXI.

Continui rigores in acutis praui.

21 FVit in thaso Dealcis vxor, quæ febre horrida, & acuta correpta perpetuò contegebatur. erat animi mestitudine pressa, tacitè idcirco delirabat, & eius cutis tensa erat: quæ cuncta sunt humoris atrabilarij corporis, & mentis ductus inuadentis germina. hinc illa perpetua contegendi necessitas, quam continui gerunt rigores: aliàs enim perfrigerati nec leue quidem perferrunt tegumentum. Cęterum in acutis praui hi continui rigores habentur, quia ab atrabilario nascuntur ichore perenniter in venas irruente, adeo vt vno vix deficiente rigore, alter super accedat. quod ipsum crudores faciunt eodem ordine sese in venas insinuantes. vtcumque in acutis prauum, obijtque Dealcis vxor vigesimaprima perpetuò rigescens, ac conuulsionibus pressa.

XXII.

Ex rigore cum cephalalgia exolutiones perniciosę cruentum in his lotium prauum.

22 EXolutiones eclysis nomine signatæ repentinum motricum virtutum denotant lapsum: nam exolutiones ad vitales spiritus attinentes leipopsichiæ nomine insigniuntur. hinc 7. Aph. 8. dictum, quod à tuberculi introrsum irruptione eclysis, vomitio, & leipopsichia, quæ duo si eundem haberent intellectum, non essent in eodem Laconismo ab Hipp. assumptæ. ast eclysis est, dum concidunt motrices virtutes: leipopsichia verò, dum vitales exanimantur. dictum propterea à prauo introrsum inruente pure virtutes prius animales exolui, deinde quoque & vitales. sunt ergo perniciosæ istæ exolutiones eclysis nomine insignitæ, dum rigore editæ adiunctam habent cephalalgiam, quia à nimia tunc cerebri nascuntur oppressione, qua indolescit distentum caput, & motui dicata instrumenta momentò languent, quod crebriter factum repentinam mortem, sincopen, aut fortem prædicit apoplexiam. emitti autem cruentum lotium in his prauum est, quoniam eiectio hæc non est naturę opus ad salutem secernentis, vt in Fabro, & Apemantho; sed virtutis languescentis symptoma est, dum nempe cerebri sinus nimio grauati pôdere exprimunt in vrinarios ductus sanguinolentum. sic enim, dum ob nimiam cerebri repletionem venæ, quæ in collo sunt, pulsant, & tenduntur, hinc dysenteriæ euentus contingit, vt inferius dicturus est Hipp.

Tunc

Tunc ergo, & nimia cerebri ad est caliditas, & animalium virtutum lapsus, & impurioris sanguinis vbertas sese per inopportunum locum exerens: tutius enim sese depleret hæmorrhagia, si constantia adesset virtutũ.

XXIII.

Rigor cum opisthotonio occidit.

23 SPinalis medulla neruis instar funes corpus totum vincientibus incoamentum prębens tormentosum illud promit symptoma, quod in dolorosa totius corporis, aut quarundam partium tensione consistit. Laborat autem ipsa spina tum propia, aut consecutiua affectione. hinc duplex tensionis species apud Hipp. Tetanus, & opisthotonus: de emprosthotono nullibi, quoniam licet corpora se pronuant, reuera tamen spina trahit ad posteriora, vt in methodo morborum plenius ostendetur. est ergo opisthotonus neruosarum partium in posticis iacentium affectio qua hæ trahuntur, vt miserabili cum cruciatu membrorum inde sit vitiata figura. & hæc affectio si propia spinæ est, causas illuc habet hærescentes; sin consecutione fiat, aliundè hæ veniunt. magnæ etenim nauis Gubernator tracturam magni digiti opisthotonicus euasit: pariter ex digiti luxatione Harpali filius opisthotonicus fit, vt & Damonis filius propter vlcus in malleolis imperitè sanatum. tetanicæ autem passiones præsertim à propia spinæ nascuntur afflictione, vt accidit, dum tubercula in collo enata intus rumpuntur. vtcumque rigor opisthotonicis superaccedens mortiferus est, quia spirandi commoditas à distentione sublata, sese impensius coarctat obrigoris quassationem, nec sperandum, vt salutaris euadat rigor, qui non est excretionum vrinarum prænuncius, sed potius aduersator. soluuntur autem febriles istæ distentiones exitu vrinarum genituræ per quam similium, vt suo loco ostendetur.

XXIV.

Qui inhorruerunt, & sudarunt indicatorio modo, & postridie pręter rationem horruerunt, ac post concoctionem vigilijs teneantur, his venturam arbitror hęmorragiam.

24 DVm viscera æstuant, & humores computrescunt, sudor solitarius emanans infidam facit iudicationem: nequeunt enim humores isti eam subire attenuationem, quæ faciat, vt vniuersim sudore exeant ab interno euocati ardore. quotiescumque ergo indicatorio modo excreti sudores, die nempe critica, & cum morbi alleuatione; horrori-

roribus deinceps excipiuntur, necesse est, alia opportunior occurrat excretio, quam vtique parit hæmorrhagia, dum signa adsunt coctionum, sed vigiliæ infestant. etenim horror nullis externis de causis critico superaccedens sudori, arguit mansisse adhuc quid in corpus, quod recidiuationis sit author. propterea horrent denuò, sed ad salutem, quia post criticum sudorem, hancque incolumitatem præstabit sudor, si post coctionem somni placidi & blandi essent: nunc quia vigilant ægri, loco sudoris expectanda est hæmorrhagia: nam calidorum succorum sursum reptantium soboles est vigilia, nec sine sanguinis vitio hæmorrhagiæ accedunt, vt aliàs ostensum.

XXV.

Quę cum rigore sistuntur vrinę prauę, & conuulsorię, tum aliàs, tum si quis soporatus antea sit. spes est, vt in his parotides fiant.

25 AD salutarem in acutis sudoris exclusionem plerumque anteuenit rigor, cui antesignana est vrinæ suppressio, vt inferius ostendetur. à rigore autem lotium intercipi, prauum esse iam dictum. est enim lotium sic interceptum conuulsionum author, tum aliàs, tum in sopore. nam dum alienum quid, & prauum insolitè, ac violenter in spirituosum inruit sanguinem, obrigent symptomaticè membra, ac dum prauum illud diutius hæret, conuulsionum, & delirationum fit author, præsertim in iam soporatis. Si quæris exemplum, habes Mulierem in Cyzico, quæ horrida febre, & capitis dolorosa grauitate, lotijque detenta suppressione die decima. quarta conuelebatur, obijtque decimaseptima. Sperandum autem inquit, vt in his parotides fiant: crassus enim, & frigidus humor soporis author vrinæ acredine, & rigorifica citatus quassatione in excipientibus glandulis promptissimè abscedit, illasque tumefacit, ad salutem quidem si suppurent: ad interitum verò, seu ad difficilem, discriminosamue iudicationem, sin minus, vt plenius in propia hac de re tractatione:

XXVI.

Teitęophiarum incerti rigores, qui medio febris cursu exacerbantur, valdè maligni. contra vero, quę conuulsis cum rigore, & febre exacerbantur, perniciosum.

26 FEbres ad tertianæ naturam propius accedentes istis sunt ab Hipp. 1. in 1. Epid. delineatæ notis. Continuæ autem febres, inquit, in summa quidem nihil intermittebant, sed omnibus exacerbantur modo

ad tertianas propiùs accedentium, vno quidem die subleuantes, ac submittentes, sed altero superexacerbascentes, omnium quæ tunc factæ sunt violentissimæ, & summis cum laboribus. leuiter incipientes, & prorsus perpetuò increscentes, & in diebus iudicatorijs exacerbantes, atque ad deterius agentes: parum remitentes, & rursus citò ex remissione vehementius inuadentes, diebusque iudicatorijs magna ex parte affligentes. rigores omnibus sine ordine, & erratice fiebant, paucissimi autem, & minimi ij, verum in alijs febribus maiores. hactenus ipse. continuæ ergo sunt istæ febres, sed tertianis non absimiles, quia tertia quaque die vehementius affligunt, habentque, vt scriptum est 2.in 6.Epid. noctem, quæ accessionem præuenit, implacidissimam. differunt proinde continuitate ab exquisita, & notha tertiana: à semitertiana abscentia paroxismorum sese in semitertiana stato ordine duplicantium: à Causonide demun incertis rigoribus, ac morbi idea. Porrò author harum febrium multiplex est humor mesenterij venas obfarciens, ac confusè illuc æstuás: hinc febrilis continuitas, diuturnitas, solutionis difficultas, anxietudines, & inordinati rigores, qui cacoethes & ipsi habentur, quoniam non sunt naturæ secernentis opera, sed prauorum succorum germina, ideoq. seu tormina inde occurrunt patientem interimentia: seu symptomaticus fit insuperas excursus, qui vt plurimum soporosam delirationem adfert. hac ergo ratione maligni sunt incerti rigores medio se exacerbascentes febrium tritæophiarum cursu, quoniam inde iam dicta, siue conuulsionum etiam imminent mala. Quod autem de conuulsis additur, hanc habet veritatem. incerti rigores medio se exacerbascentes febrium tritæophiarum cursu sunt quidem cacoethes, sed non prorsus lethales, quoniam harum febrium insequuntur naturis. ast in conuulsis res contrario modo se habet; nam in istis, dum conuulsifica mala exacerbantur, accedunt que inordinati rigores, non sola malignitas, sed pernicies quoque adest. rigor enim cum opisthotono occidit, & febris, quæ eadem, aut altera die conuulsionem non tollit; ægrum interficit. Exacerbationes ergo in tritæophijs medio febris cursu factæ cum incertis rigoribus, morbi malignitatem designant: sed è contra exacerbationes istæ cum rigore, & ferè in conuulsis factæ, perniciem adferunt.

XXVII.

Aphoniæ ex rigore tremore soluuntur, & insuper rigentes tremores succedentes iudicant.

27 APhonia diuersum quid ab Anandia designat: Pythio enim anadon mox aphonus euasit. Anadon quippe est, qui humanum dia-

dialectum proferre nequit, edit tamen gemitum, fletum, vocesque alias inarticulatas, de qua anandia inferius. Aphoni autem sunt, qui omni vocis sonitu destituti, instar apoplectici iacent, estque huiusce passionis author, inquit Hipp. 4. Acut. venarum tensio seu phlegmon, qua occupatæ, dum crassa, quæ influunt, trahunt recrementa; intercipiuntur, vt exin spirituum interquiescat circuitus, pereant propterea sensus, incandescat facies, constans sit intuitus, strideant dentes, pulsent, & contrahantur maxillæ, extima algeant, seque manus micatione sepè promant. hinc factum, vt Sabinus diligens alioquin Hipp. enarrator apoplexiæ, & Aphoniæ mala confuderit, quia re vera affectus isti dissident solùm, quod aphoni liberè spirant, non itidem apoplectici. Ergo quia obmutescunt homines, dum ad vocis instrumenta attinentia vasa sunt ab atrabilario succo intercepta; inde est, quod si aliquid occurrat distrahens inutile pondus, soluitur obmutescentia, & hoc Hipp. verba sonant, dum ait, quod obmutescentia rigore facta tremoris soluitur accessu. nam tremor conflictus est adhuc vigentis naturæ pondere tamen pressæ, quo motu hærescentes distrahuntur succi, perinde ac accidit à febrili superaccedente ardore, vt scriptum est 6. Aph. 51. Sęcus est de illa aphonia, quæ accedit, dum vires omnino languent: nam hæc perpetuò, ac prorsus mortifera est. Ergo quæ originem trahit ab oppressis virtutibus aphonia, soluitur tremore, sed non stabiliter, dum à rigore fit: nam Pythiona iterum reddijt obmutescentia rigore facta, ac tremore soluta. addit propterea Hipp. & iterum rigentes, tremores succedentes iudicant. quod est dicere, non vnica tremoris impulsione tollitur obmutescentia rigore facta, quum à crasso pendeat succo, qui licet à rigore prima vice edito dispergatur, denuò tamen eandem parit obmutescentiam, nisi superrigeant, ac iterum tremant ægri. inferius propterea dicturus est, quod tremores conuulsorij fientes â sudoribus reuerti solent, iudicatio fit, vbi superriguerint. cæterum illud annotandum, quod aphoniæ morbo iam progresso superaccedentes diuturniores, solutuque difficiliores sunt, quam quæ ab initio adueniunt. nam hæc sunt Hipp. 4. Acut. Quùm febrienti, inquit, decimaquarta die aphonia accesserit, non ita solutio contingere solet, nec liberatio à morbo fieri, sed temporis diuturnitatem significat. & hoc cõtumax atrabilarius parit humor suo nõ solutus crisimo circuito.

XXVIII.

Qui à rigore cum cephalalgia exsoluuntur, in periculo sunt, cruentæ in his vrinę, malę.

28 HAc de re superius abundè. vnica autem exolutio rigore edita periculosa, vt & vrina in his cruenta mala. quoties enim ma-

trix facultas languet ob nimiam oppressionem, si non perniciem; periculum saltem adfert, diuque perseuerans, aut crebiter affligens inoppinanter quandoque interficit, vel saltem apoplecticum, paraplecticumue quid profert.

XXIX.

Quibus rigor vrinę suppressio.

29 NImis laconica sententia, & vniuersaliter prolata non omnino vera. etenim symptomatico rigori non antecedit, sed quandoque lotij subsequitur interceptio: periodico verò non identidem. decretum ergo hoc de iudicatorio sit rigore non omni, sed de eo, quem salutaris excipit sudor. clarius proinde r. in 6. Epid. Ante rigorem, inquit, suppressiones vrinarum si ex commodis processerint considerandæ, atque si venter percurrerit, & somni adfuerint. considerandus quoque febris modus, & quæ ex laboribus. quibus in verbis artificiosam habemus rationem decretorium prædicendi rigorem. excipit enim iudicatorium rigorem sudor: sudoris autem & vrinæ materialis eadem est causa. ergo non immerito contingit, vt dum lotium supprimitur, sudor effluat. cæterum quum varijs de causis accidat lotium supprimi, vt rigoris inde aduentantis certum, ac infallibile sit præsagium; considerandum in primis nùm profluat aluus. perinde enim vt vrinæ fluor deiectionem imminuit, sic plurima deiectio lotium euocat. insuper considerandum, nùm sit priusquam supprimatur lotium concoctum, adsintque cætera, quæ tutam & celerem iudicationem promittunt: si namque hæc perseuerauerit, noscimus propè esse iudicatorium rigorem, qui sit tandem excipiendus à salubri sudore. oportet insuper. vt somni non turbulenti, sed placidi sint, quoniam ad æquabilitatē adacti sunt succi, quando sunt salubriter sudore effluxuri. non ergo symptomatica tunc erit lotij suppressio, quia hæc solet quamplurima mala adferre, sed salutaris, quia istis ichoribus succi diluuntur, vt se promptius per ambitum expandant. in examen postremò reuocanda est febrilis idea, & eius causa, nùm scilicet ardens sit illa febris, & lassitudinosa, quoniam hæc salubriter sudore desistit; secus si vigeant crassa, & quæ è suis consueuerunt se deijci ductibus. ergo (vt omnia recolligamus) ardens febris, & lassitudinosa dans coctionis inditia, si lotium supprimat, corpus rigore iactabit, imbuetq. sudore.

XXX.

Conuulsio in febre, manuum, ac pedũ labores, maligni. malignus est etiam dolorosus è femore impetus. sed & surarum labores maligni, mentemque emouent, presertim si enęorema in medio innatet.

30 ATrus humor aphoniæ author, edit quoque conuulsiones, dum pulsatiles venas opplet, & spirituosum sanguinem temerat. cacoehetes idcirco sunt istæ conuulsiones, præsertim si sint alijs associatæ symptomatis. quæ enim ab exausto fiunt, propinquam mortem designant. lethales itidem, quæ à pharmaci virulenta excitantur virtute; non sic quæ à sarcina veniunt succorum opprimentium. obseruatum enim 2. in 1. Epid. solos illos ægrotantes perniciosè fuisse pressos, in quibus, & alia apparebant praua symptomata, Thasiaque mulier crebris afflicta conuulsionibus euasit, quia sudores, & purgamenta tunc liberaliter profluxerunt. cacoethis tamen est illa conuulsio occurrens, dum manus, & pedes laborioso affliguntur dolore; nam viscera tunc incendio flagrant, ac quum partes istæ totam nequeant excipere noxiositatem, recursus inde expectandus delirationum author, vt Critoni, ac Temenis Nepti contigisse constat. dummodo inquam pericula vtiles aliæ non auertant excretiones, vt in Larissæa Virgine. Malignus quin etiam est dolorosus femoris progressus, quia refluens hic substulit quarta die Larissęum Caluum, laboriosèque diiudicauit Heropithum, & Herophontem. Genuum insuper labores in febribus non sunt boni, nisi cum intumescentia in diuturnis adueniant, seruentque reliquas conditiones bonis abscessibus opportunas, de quibus in superiori volumine: aliàs aut laboriosi, solutuque difficiles, aut perniciosi, vt patet per ea, quæ contigerunt Decumbenti in Dealcis horto. Surarum demum labores & ipsi maligni sunt, quia inde sæuissima quandoq; insurgunt delirationum, seu conuulsionum incommoda, ope nimirum musculorum, & vasorum sese illuc complicantium, obijtque delirans Oxander femoris, ac genuum dolore vexatus. cæterum inde erit firmius delirationis sumptum præsagium, si enæorema in medio lotij innatet, quia ascensum enęorema hoc designat succorum animi sedem inuadentium, ideoque obseruatum inde perpetuò subsequi delirium, vt in Virgine Larissæa. sed plenius hac de re in propia tractatione.

XXXI.

Ex hypochondriorum doloribus febres malignę si soporcesserit pessimum.

31 NOn possum non summopere illorum damnare ingenium, qui dum commentatoris funguntur munere sæpè aut à recto de-

niant, aut tit culitias res captat omittentes, quæ sunt excelsiota, eauè aut reijciunt ceu falsa, aut februant ceu irreptitia, quod à Gal. de hac hippocratica sententia factum, perinde ac dissonet cum altera eiusdem Hipp. 6. Aph. 40. descripta. habet enim ibi, quod febres dolenti hypochondrio superaccedentes, dolorem soluunt. ast si Gal. vim obseruasset verborum, enarratoris potius, quam censoris officio functus fuisset. nam hic vocabulo vtitur algimatos, in Aphorismis ponos habet. qui autem summis etiam labijs degustarunt Hipp. scripta, vtiq. non nesciunt, quod ponos seu labor sensio est tristis à nimia edita repletione. algos vero seu æstus intensissimum designat dolorem, quem parit seu phlegmon, seu cōgestio succorum ardorem præseferentium, & odines affectus est dolorosus, doloris'uè causa. hinc 7. Aph. 52. scriptum, quibus iecur circumdolet, ijs febris superaccedens dolorem soluit: quod accipiendum de stabili dolore iocinoris, cuius causa sint flatus. Dolores igitur præcordiorum, qui sine phlegmone à crasso nascuntur humore, seu à flatibus distendentibus; soluuntur accessu febrilis ardoris. non sic quorum causa est phlegmon, seu congestio succorum æstuantium: nam febres inde occurrentes maligne vtique sunt, ratione tum symptomaton superaccedentium, tum signorum prauæ cruditatis sese promentium. & hæc febrilis est cacoethia, seu malignitas, quæ non constituit disparatam febris formam, sed est additamentum omnibus quidem morbis superaccedens ad eorum ostendendam magnitudinem, periculum quidem minantem; sed salutis spem non adimentem. cacoethes ergo dicuntur febres in dolorosa præcordiorum afflictione, quoniam contumax tunc adest malum, à quo symptomata nascuntur, quæ periculosa, non tamen suapte natura lethalia, ni aliud quid prauum ei se adiungat. vt ostendat propterea, qua nam ratione cacoethes istæ febres tandem pessimæ fiant, alterum adiunxit symptoma sopor, quod si fuerit à dissipatione virtutum prognatum, citam necem adfert: dum autem oppressionis est soboles, conuulsionem plerumque accersit: pessimus idcirco est sopor in febribus cum præcordiorum æstuante dolore.

XXXII.

Qui sine intermissione crebro exsudant cum hypochondrij tensione, plerumq; malignè se habent. & dolores ad acromium, & claniculam se obfirmantes in his praui sunt.

32 Non minorem gerunt malignitatem præcordiorum tensiones, quam faciant eorundem dolores, præsertim si praua addantur

sym-

symptomata, sicq; prauæ istæ redduntur tensiones, dum hæ firmo dolore fatigant tum acromium, tum clauiculam. Sciendum autem præcordia distendi, & eleuari ab inflatione, phlegmone, aut syrrho. inflationis duplex est effectus: nam vna strepitum, altera parit tormina, & hæc siue nupera à bilioso ichore educto è iocinore æstuante: siue inueterata ab intemperie hectica tenuium intestinorum siccum præsignante hydropē; dolorosa est, & altrinsecus repit. quæ verò cum strepitu perpetuò recēs est, & momentanea, quia à flatibus, succisiuè fit deorsum vergentibus, ideoq; tollitur exitu non doloroso fęcum, lotij, aut flatuum. Phlegmon quin etiam præcordiorum tensionis author vnum fugax, alterum stabile, & pertinax. illud quidem facit sanguis, noxiusuè humor sursum, aut deorsum per viscera contendens ad salutarem plerumq; abscessionem, excretionemuè edendam, vt in Herophonte. quod autem stabile est, dolorosè, ac duriter præcordia eleuat, & distendit, acciditq; hoc propio, aut alieno vitio. alienum est, dum Lien, aut iecur vero tenentur phlegmone, propter quod dolent, & tenduntur præcordia. propium est, dum in cauitatibus præcordiorum calidi, & glutinosi sese colligunt succi, qui partes illas & inflammant, & in pus vertunt. consultò syrrhosam præterco tensionem, quia hæc ob nimiam accidit succorum vetustatem, & quæ nascitur tensio à diaphragmatis phlegmone, non eleuationem, sed præcordiorum retractionem facit. Illud demum 4. Epid. proditum ab Hipp. quod tensio facta à flatibus, seu à fugaci phlegmone non valde maligna est, quia, vt ait ipse 6. in 2. Epid. flatus manuum compressione deorsum pelluntur, & biliosa recrementa collecta subducuntur sero lactis, vel crassa ad vrinarios ductus impelluntur alio intrincto: vel demùn, vt 6. Aph. 39. scriptum, ope febrilis superaccedentis ardoris cuncta hęc distrahuntur. in torminosa verò præcordiorum distentione, ait ipse 4. Epid. plerumq; occurrunt phrenetides. Sed quæ contingit à duro, & tormentoso visceris phlegmone, prorsus est cacoethis, tum ratione symptomaton superaccedentium, tum od difficultatem sanationis, & de hac hypocondrij tensione nunc est Hipp. sermo. Malignè etenim se habent, qui febricitant continenter, crebroq; exsudant cum hypocondrij tensione. nam collectus humor, dum viscera opprimit; suppuratum quoque concipit, si nimirum adsit, tum febrilis continuitas, tum crebra sudaciuncularum expressio, expectanda quippe inde mentis subuersio, ni malum præripiat, & auertat opportuna hæmorrhagia, quæ minime tuta, & salutaris est, dum clauicula, & acromium stabiliter dolent: nam damnosæ sunt, aut saltem nullius vtilitatis in pleuriticis sanguinis è naribus eruptiones. dolent autem acromium, & clauicula à præcordiorum tensione,

M 4 quia

quia eximia est horum inflammatio, qua seu pectoris ardent latera, seu pondere degrauatum diaphragma trahit adnatas tunicas.

XXXIII.

Tritęophiæ febres cum anxietudine, malignę.

33 EST illud febrium tritæophiarum propium, vt habeant noctem insultus præuenientem irrequietam, & implacidam: nam multiplices tunc quassantur humores, qui deinceps febrem pariunt. Sed de hac anxietudine non est hic sermo. est & alia turbatio toto plerumque febris decursu perseuerans ad eius designandam cacoethiam, quia est additamentum tam graue, vt febri suum tribuat nomen, assodesque tales ab Hipp. 4. Acut. dicuntur, quia, inquietitudinosæ cùm sint, & implacidæ; faciunt, vt ægri nec loco stare, nec se continere queant, quoniam molestum quid adest, quod visceribus hærens ardore æstuat, ac inordinata sese agitat motione: & hoc febribus tritęophijs per quam facilè occurrit, vt ex iam dictis constat. Spectatur autem harum anxietudinum malignitas ratione tum signorum sese exerentium prauæ cruditatis: tum symptomaton soporis, seu delirationis super accedentium, de quibus iam, & plenius in propio tractatu.

XXXIV.

Anandię in febre, malę.

34 ANandia sermonis est priuatio, non itidem gemitus, aliarumuè indistinctarum vocum, ad Aphonię differentiam, quę, vt dictum est, carentia est omnimoda vocum. causa huiusce affectionis est loquendi impotentia, quam vel animalitas oppressio, vel eiusdem parit defectus. hęc in paulo post morituris apparet: illa verò in illis, qui siccatam, tumidamuè habent linguam: vel certè sermonis dicata vasa habent quadantenus interceptam à viscido, & melancholico succo. hac enim postrema de causa temulenti sunt anades, pręsagiaque tales interceptiones prębent affectionis melancholicę, & mentis non firmæ, vt 7. Aph. 20. & 1. Porrhet. scriptum est. mala ergo in febre est sermonis hęc euolutio, at non prorsus lethalis, quoniam, vt leui nascitur de causa, sic promptà tollitur opportuno auxilio, dum nempe non ab extinctione, sed ab oppressione fit.

XXXV.

Laßati, caligantes, vigilantes, comatosi, exsudantes, recalescentes, malum.

35 LAssati exardescentes sunt, qui lassitudinosa febre tenentur, cuius sunt causæ succorum tum exundantia, tum defectus. nascitur redundantia, dum copiosiora sunt, quæ cibatione assumuntur, quam quæ exercitamentis absumuntur. nam caro tunc succo repleta, si aliqua ex occasione æstuauerit, multum liquaminum demittit, (indeque nocturni effluentis sudoris vbertas) quorum residua solita destituta circuitione, corporibus molesta euadunt, dum nempe sui ex calfacta mota, totum celerriter inuadunt, tristemque lassitudinis sensationem excitant, febremq; nonnunquam acutissimam edunt, tertia plerunque mitescentem die sudore vbertim excluso. dum nempe succus lassitudinis author benignus est, & cutis patescunt spiracula. Ast si crudores in corpus exundauerint, vel nullus effluit sudor, vel nullum inde ægri leuamen experiuntur. Deficiunt succi, dum plus est, quod detrahunt exercitamenta, quam quod apponunt ingesta cibaria, tunc enim carnes laborum nimietate exaustæ incalescunt, dolent, & horrent, febricitant subinde homines ardenter, ni sit malum hoc debitis cautionibus præreptum. quam autem sit distinctio hæc opportuna, nemo est, qui non videat. quoniam igitur duæ sunt lassitudinum causæ; duæ quoque erunt lassitudinosæ febres, quarum altera fit à nimia vasorum, carniumque dissentione & plenitudine: altera ab eorumdem nascitur inanitate, primam, vt ad nostram facit enarrationem prosequamur. Lassitudinosa itaque febris ab vbertate succorum edita, tum ab externo occurrit irritamento, tum à spontanea commotione. quippe insolita exercitamenta, dum liquant copiosam carnium humiditatem, febrem inducunt: spontaneæ commotiones lassitudinem faciunt, dum collectam vbertatem seu crudoris, seu benignioris sanguinis, seu pituitæ, seu cruoris excalfacti mouent, & exagitant. vlcerosa enim lassitudo non sine præuio irritamento occurrit, quia non à copia, sed ab acredine nascitur succorum: spontaneę vero lassitudines omnes habent pro causa eorundem succorum vbertatem. materialis ergo lassitudinosarum febrium causa est dictorum succorum plenitudo, qui quoniam varij, & multiplices sunt; diuersas iudicationes experiuntur, variaque discrimina edunt. Lassitudinosæ etenim febres factæ à præsentia crudoris, coctione soluuntur, quandoque verò abscessus comittunt, dum illaborata materia calore liquata ad inferos artus tandem abscedit: raro ad supe-

ros salubriter ob humoris ponderositatem motum hunc respuentis. Quæ à pituita lassitudinosæ febres nascuntur, multiplicem solutionem habent. nam si hæc sua copia cerebri sinus repleat, quandoque sub mento ab aure ad aurem abscedit: quandoque solùm parotidas facit: quandoque vero tumidos reddit inferos articulos, ni ductus lotij reseret, vt abscessionis occasionem auertat, quemadmodum in familiare Archigenis quarta die contigisse proditum. fit autem postremum hoc, dum vegetæ sunt retrices corporum virtutes, lotij ductus patescunt, estq; humor crassus mixtione calidorum attenuatus, & semicoctus. tunc enim diiudicant vrinæ copiosæ, crassę, & albæ: nam copiosę sunt ab humoris vbertate, albæ à pituitę colore, crassę à mixtione crudoris, & materiæ concoctę, absonum proinde est, quod à Gal. dictum, tale emingi lotium, dum in lassitudinosis febribus crassus exundat, frigidus, & incoctus humor. nam istud lotium quarta die prodit: at crudores frigidi, & crassi nequeunt tam citò ad coctionem parari, cum suapte natura sint diuturnalium febrium effectores. in istis quin etiam febribus siccæ illæ occurrunt tusses, quæ insitientes homines reddunt, fauces leniter prorritant, ac tandem abscessus ad articulos committunt. Cæterum quę à liquescentia succorum vtilium fiunt lassitudinosæ febres, tertia die copioso iudicantur sudore, quod enim erat in vnum coactum ardore disijcit, redditquę ad naturalem statum sanguis, & lassitudo desistit, quia. quod erat è carnosis partibus liquatum sudore exit, vt est ab Hipp. 2. de Diet. proditum. Postremæ lassitudinosæ febres copia, & æstu sanguinis factæ sudore pluries erumpente, cumulataue diiudicantur hæmorrhagia, vt patet Metonis exemplo. Hæc de lassitudinosa febre facta à succorum exundantia. Altera, quam parit depletio; fit, dum carnes insolito labore siccatæ, & incalescentes biliosos trahunt ichores, qui ossiariam excitant lassitudinem, & primum causi genus efformant, de quo in sequentibus. quæ enim mala nunc lassitudinibus sunt adiuncta, succorum insequuntur exundantiam. nam pituitosus corruptus humor, dum vtramque bilem admixtam habet sua copia viscera agrauat, musculorum inania flatibus replet, vlcerosam, aut tensiuam lassitudinem parit, vt & oculorum caligines, capitisque aggrauationes, perinde vt ab Austro contingit spirante. hinc & vigilant, & vicissim soporantur ægri, vt incertum sit, num vigilia, aut sopore teneantur. nam dum palpebris conniuent, obloquuntur, & nugas garriunt, vt letargicis sæpè contingit. oppresionum ergo sunt hæc inditia, non mirum propterea si inde sudaciunculę exeant, quæ nouo exceptæ ardore, viscera insuper conflagrare arguunt: quæ cuncta mala sunt in febribus lassitudinosis symptomata, sed non prorsum lethalia, cum

morbi

morbi insequantur naturam, nec renuant auxilia arte etiam comparata.

XXXVI.

Lassati cum sudore, si exudarunt critice, recalefacto in morbo acuto, malum, tum alias, tum si circa hec sanguis e naribus stillarit.

36 LAboriosa illa febris, quę hominibus accidit laboris nimietate, abstinentiauè ciborum, ac potuum resiccatam carnem habentibus, horrida, inquit Hipp. 2. & 3. de Diet. est, & primum causi genus efformat: nam æstuantes, & resiccatę venę acres sugunt ichores, qui inhorrescentiam, tristemque corporis sensationem edunt, quæ mala desistunt, si primis diebus liberaliter profluat hemorrhagia, aut prorumpat sudor die iudicatoria coctionis presignata indiriis cum omnimoda febris extinctione, nam cuncta hęc opportuna, si quid horum defuerit, perit excretionum integritas. malus propterea est ille sudor, qui criticè factus, febrem prorsus non eliminat, sed eger in acuto morbo deinceps recalescit: quippe naturę est irritus conatus acrisiam edens ad sanationis difficultatem, nam contumacia tunc, & varietas adest succorum disparatam coctionem requirentium, quod ad malitiam, & difficultatem facit, potissimum si stillationes accedant, quę in exacerbationibus alioquin criticis non lethalitatem, sed malitiam predicunt, quia ardorem sanguinis, & venarum contentionem designant.

XXXVII.

Icterici multum colorati, moriuntur: alba egestio his secedit.

37 ET in lassitudinosis febribus sępè occurrunt icteri, qui salutares si sunt ab ipsa dominante natura editi: mali, dum à solo bilis orgasmo nullo naturę interueniente munere fiunt, ad extremamq. malitiam deueniunt, si ipsa debaccans bilis ferina est, quod à colore dignoscitur membra imbuente. quippe pallent extima cum eximio virore, stimulanturq; bilis acrimonia nedum quę forinsecus, sed & quę intus sunt. viscera namq. æstu lancinata sugunt recrementa, pondereq. subinde pressa anguntur, hominesq; exin immorigerati redditi, vtilia astantiū officia spernunt, & abominantur: sed nec stragula perferunt, nec se erigi sinunt, quoniam cutis, musculosq; carnes mordacitate affliguntur succorum. lethalis propterea est, inquit Hipp. 3. de morb. & alibi hic affectus, intra acutorum spacium interimens, ni opportuna auxilia ocyus succurrant, de quibus plenius suo loco.

XXXVIII.

Tritæophiæ febres erraticæ in pares dies mutatæ, difficiles sunt.

38 QVoniam in censu febrium tertianarum sunt tritęophię, diebus idcirco imparibus exacerbantur, & diebus quoque imparibus soluuntur: nam sic opus diiudicationum procedit, vt superiori volumine ostensum. Ergo dum febres tritęophiæ ad dies se transferunt pares, oportet difficilem habeant solutionem, ni denuò suum reassumant ordinem. Porrò hanc dierum subeunt mutationem, vel quia accessio diei imparis lentè progressa, altera die grauius affligit: vel quia die alleuiationis, hoc est pari iterum inualescit, remittit in altera impari, & sic deinceps, quę vera est dierum mutatio. vterque tamen transitus iam dictam promittit difficultatem: nam crises occurrunt, dum vigent insultus: ast si fuerint exacerbationes extra suum debitum ordinem, crises quoque inordinatę erunt, quod ad sanationis difficultatem, si non ad perniciem facit. nobile idcirco est illud Celsi documentum, circumspecti esse hominis & nouare interdum, & augere morbum, & febres accendere, vt nimirum curationem, vbi id quod est non recipit, recipere fortasis possit id, quod futurum est.

XXXIX.

In diebus indicatorijs anxietudines, si in his sine sudore perfrigerentur, malum. & omnes qui sine sudore perfrigerantur citra indicationem, malum. qui etiam insuperriguerunt ex his, vbi vomuerunt meraca fastidiosi, & tremuli in febre, malum, quemadmodum etiam aphonia à rigore.

39 ET hoc febrium tritęophiarum propium diebus nempe iudicatorijs impendiò exacerbari, solutionisque vice anxietudines habere cum extimarum malgescentia, quod contumax præstat humor naturę operibus obluctans, ac firmiter ventriculi adhærens tunicis, vel sese per musculorum inania dispergens. sunt autem mala hęc morbi germina iudicatorijs præcipuè se exerentia diebus enim in sudorosa perfrigeratione, non quidem à febris demisione, sed à caloris retractione profecta, quia enim anxietudine, vt in Lypiricis, in quibus dum copia sua, & acrimonia noxij turgent humores; supremum se exonerat ventriculum plerumque cum tremore, & rigore, si meracum est, quod ab intimis in-

ven-

ventriculum tendit. quę quidem mala seriatim plerumque accidunt magnis febribus, quoniam motu humorum superas petentium, ægri nauseabundè anxiantur, meraca vomunt, & extimis perfrigescunt: obrigent mox ob diffusionem eorundem succorum per sanguineos ductus, ac tandem interceptis his obmutescunt, si atra bilis cæteris viscosior exundauerint, alijs à natura non eiecta vtilibus excretionibus.

XL.

A crebris rigoribus cum paruis sudoribus perfrigerari, malum.

40 PAruis cum sudaciunculis crebriter obrigent ægri, dum aut in intimis collectus sanguis suppurat, aut in vasis crudores perenniter sese insinuant. vtrumq. malum, quoniam nec iudicatorius est rigor crebriter factus, nec solutorius est sudor non semel nec copiosè prorumpens. ergo nec solutoria inde orta perfrigeratio, quia vel caloris ad intima seu inflammata seu oppressi retractionem, vel morbifici humoris sursum repentis translationem designat.

XLI.

Exsudantes, vigilantes, crebro exardescentes, malum.

41 TOrridus ardor visceribus adhærens crassorum obrutus copia extima membra inflammat cum vicissitudinaria perfrigeratione plerumque ad interitum, vt in Pario, & Puerpera: dum nempe in prauam suppurationem phlegmones tendunt. nam accidit quandoque, vt solùm congestio premat calidorũ succorum spiritales partes potissimum aprehendentium, vt exin & exsudent, & vigilent ægri cum vicissitudinaria inardescentia, dum spiritus sese à premente sarcina expediunt, ac siue id propio, seu aliunde indempto vitio nascatur, facilè contingit, vt mens deinceps vacillet, ni salubriter proflũat hæmorrhagia, vel aliæ vtiles seu eiectiones, seu abscessiones accedant.

XLII.

Exsudantes in febre, malignum.

42 AC si dicat, in vniuersùm illud sit compertum, quod sudaciunculę quocumque tempore, & quocumque in morbo apparent, malignitatem designant, quia natiuum calorem aut opprimi, aut exolui arguunt propterea si non perniciosæ, & mortiferæ, cacoethes saltem. cæterum, quæ à natiuo iam deficiente calore prodeunt sudaciunculæ

sua-

naptè ſponte exeuntes, frigidæ ſunt: quas vero exprimit oppreſſio; calidæ occurrunt, ni aqueus exundet crudor, vt in quartanis, & alijs diuturnioribus febribus. faciunt ergo hæ ad morbi deſignandam contumaciam, & vt prauæ cruditatis ſigna, cacoethes exiſtunt, quia inde ea imminent mala, quæ ſuccorum ſunt opprimentium propia.

XLIII.

Quibus bilioſa eſt alui egeſtio, his circa pectus morſus, & amaritudo, malum.

43 Ambigunt viri doctiſſimi, quid Hipp. pectoris nomine, autumantque tandem figuratam hanc eſſe locutionem, ac ſupremum ſignificari ventriculi os, cuius morſus ſit cardialgia. coniectura certè longè petita, & ab Hippocratico laconiſmo prorſus ſemota. nam 2. Acut. inediæ mala recenſens ab ea, inquit, cardialgici homines fiunt, quod accidit illis, qui ſupernè ſunt picrocoli. Credimus nos pectoris nomine intelligere partem thoracis anteriorem: nam 3. Aph. 23. pectoris dolores à laterum cruciatus delegit, & inferius in pectoris, inquit, dolore febriculoſo aluus turbata cum morſu ſigna ſunt nigrarum egeſtionum. apparet exin nedum à frigore, vt hyberno accidit tempore, ſed etiam à febrili calore pectoris fieri morſus ſic dictus, quia triſtis eſt ſenſio ſolo bilis amarore edita, ſine hoc quod ſit pleuritis. nec exiſtimandum amaritudinem huic dolori adiunctam triſtem eſſe, ac moleſtum oris ſaporem; quum 2. Acut. hanc ſignificaturus amaritudinem non figuratam vſus eſt locutionem, ſed palàm dixit, os amareſcit. vocabulum ergo hoc ſolitariè ſumptum animi deſignat amaritudinem manſuetudini planè aduerſariam, qua detenti facilè in iram labuntur, diù hanc retinent, nec vllis mitigantur ſuaſionibus. quod ægrotantibus accidit à feruida, & quadantenus exuſta bile in ſpirituoſum ſanguinem delata. nam ingens aſſatio ſæuitiam: feruor excandeſcentiam: modica torrefactio iracundiam facit. cor enim, & pulmones, ait Hipp. 5. in 6. Epid. dum ſeſe retrahunt, in caput calida euomunt: hinc pallent iracundi prius, mox rubent, illa chrymantur, & ſpumam quandoque emittunt. mala ergo ſunt hæc ſymptomata, præſertim dum infera aluus bilioſa deponit, quia dum hæc impendiò turgent, horum non nihil ab aluo per mammarias venas in pectus obrepit, & aliud quid in animorum ſedem transfundit, quare verendum, ne tandem firma deliratio, ſeu alia pectoris propia conſurgat afflictio, ni alui egeſtio vtilior facta hæc auertat pericula.

XLIV.

In febribus inflata aluus, flatus non erumpere, malum.

44 SIccum cholera, ait Hipp. 4. Acut. nihil excernit humidorum, sed strepitum edens, lumbosque, & latera diuexans; aluus in flata exhibet, cuius affectionis author contumax est viscerum naturalium morbus, quem facit æstus, & varietas crassorum succorum. hinc flatus quāplurimi distendentes abdominis capacitatē siccū mox hydropen procreaturi, quod est in imminens febribus malum, dum aluus in flata, ipsos non excludit flatus. Huic affectioni non absimilis est ructuosus morbus, de quo Hipp. 2. de morb. qui in iuuenibus tempore decedit, commoritur in senibus. in illis quoque aluus in flata tumescit, in quibus ob caloris internectionem mors in propinquo est, vt obseruatum legimus in Puero Nicolai, & Filio Theodori.

XLV.

Lassati, singultientes, obstupescentes malum.

45 EXuberantes flatus in abdominis capacitate detenti, nec vllum habentes exitum siccum seu hydropem, seu choleram efformant. ast si ardoris vi musculorum repleant inania, pulmonumque corpora aprehendant, membrorum, mentisque inducunt obstupescentiam, quæ mala sunt in febribus symptomata vbertatem humoris atrabilarij designantia, quæque conuulsionem, aut paraplegiam tandem accersunt. Flatuosus etenim humor ardoris vi in musculorum intrusus inania prius tensiuam lassitudinem parit, deinde perfrigeratus, carnem stupefacit, corpus demum in conuulsionem, seu siderationem adigit. nec est, vt de singultu hæsites, si eius causam statuas esse crudorem spiritibus, humoribusuè pulmonum coniunctissimis perfrigeratione inuehentem, vt in Problematibus voluit Arist. cuius positionis veritas, per ea quæ ab Hipp. de singultu proferuntur, propio elucescet tractatu. Cæterum hic lassitudini, & obstupescentiæ appositus singultus, nec à viscerum oboritur phlegmone, nec est singultuosa illa febris de qua Hipp. lib. de morb. sed est natus à flatibus, qui sese colligunt intra tunicas mediastini, & pulmonum. nam & suapte frigiditate, ac aliena virtute vitales opprimunt, & perfrigerant spiritus, indeq. in inconsuetum modum diaphragma agitur, quod est singultire. & hæc est altera illa singultuosa febris, de qua Hipp. 4. Acut. mentionem facit, cuius auxilium est oxymel medicatum succo sylphij, & datie i puluere, cui etiam sternutamenta conueniunt, summè vtique damnosa in altera singultuosa febre, vt latius suo loco.

SE-

SECTIO SECVNDA.

De symptomatis magnarum febrium mentem potissimum inuadentibus.

I.

Prẹter consuetudinem quid facere, veluti est proponere sibi, & expectare aliquid non consuetum, aut contrarium prauum, & amentiæ proximum.

46 SIGNA futuri delirij in corporeis instrumentis sese manifestantia quamplurima sunt. nam quod mens vitium contrahit, seu in in meatibus est, per quos discurrit, seu in spiritibus, qui suorum operum sunt administratores, seu demùm in locis in quibus allabitur, vt opus suum integrè exerat. inde factum, vt nedum inconsuetæ, & inordinatæ locutiones sint delirij signa; verum etiam doloris fine ratione vacuitas: indecorus, ac insuetus membrorum positus, consimiliauè alia, quæ sunt quoque iam factæ delirationis signa. cæterum mentis mox mox in delirium præcipitaturæ inditia præsertim à deprauatis visis sumuntur, numerò adiunctam spiritibus labem promentia, quam faciat solidum corpus. Ast spiritibus inuecta hæc labes mentem prius emouet, deinde adigit in delirium. nam dictum ab Hipp. quod in Adolescentulo degentè in mendacium foro mens fuit prius mota, tertia die postmodum hæc delirauit. cartides quoque mente aberrauit. quia alloquebatur, & excipiebat homines confidentium, ac benignius quam pro tempore, hoc est, quam conueniret ægrotantis oppressio malis. & hæc est amentia, de qua nunc Hipp. quæ vtique illis est adfutura, in quibus imaginatrix facultas quid in consuetum profert, vt est non sperandorum excitata spes, sperandorum desperatio, aliaque huius ordinis vitium facultatibus principibus inuectum designantia, quod esse in febribus prauum, & amentiæ proximum ex aliàs dictis constat.

II.

Quæ prauis cum signis leuantur, & quę cum bonis non remittunt, sunt difficilia.

47 VEritatem habet dictatum hoc de signis tum crisimis, tum coctionum, & cruditatum. decretoria enim non decernentia difficultatem

tatem sanationis, & recidiuationum metum promittunt, etiamsi irritam, ac infidam quandam leuationem faciant. nec minus suspecta est leuatio, quæ crisim non habuit, dum coctionum signa se offerunt, quoniam difficiles inde oboriuntur affectus, vt in peripneumonia periculosi decubitus. decretum igitur sit omnibus in morbis, quod nulla salutaris, & stabilis est leuatio, quæ conuenienter, & pro morbi ratione non fit, quod accidit ob crudoris præsentiam: nam in morbis ea est coctionis vis, vt cætera his compensentur mala, difficilesque, at non lethales sunt affectiones quæ licet perniciosa proferant symptomata; ægri nihilominus aliquod experiuntur leuamen, quia natura adhuc vegeta coctionum quid exhibet; estque dispar hæc morbi leuatio ab ea, quæ in Prorrhet. perniciosa, & mortifera vocatur. nam vocabulum [illegible] quod quies denotat & ocium, morbo refertur, dum nempe is ab ea, quam agebat inuasione, feriatur, quia & natura viribus est destituta, noxiusque humor aliò delatus interquiescit, quod est perniciosarum, ac difficilium passionum inditium. cum autem nunc Hipp. adducit leuationem, quæ à vegeta fit natura multis oppressa symptomatis: difficilis idcirco oportet euadat pugna longum tempus duratura. est ergo leuatio hæc non morbi, sed naturæ propia, quia morbi non alleuiantur, sed mitescunt coctione, cui tamen non est fidendum, nisi quæ exeunt, verè sint cocta; ab eo secreta humore, qui morbum commiserat, profluatque inde talia indesinenter ad morbi integram solutionem. prauis ergo cum signis quandoque æger aleuiatur, dum virtus valida est: cum bonis autem non mitescit morbus, dum nempe multus, contumax, seu inæqualis est offendens humor, quæ cuncta difficilem fore morbum peræquè designant, sed non ad exitum, quoniam vel cum signis prauis naturæ adest robur: vel succorum contumacia bonis est compensata inditijs.

III.

Qui exudant maximè capite in acutis cum anxietudine, malum tum alias, tum si vrinæ sint nigræ, & turbidus spiritus in his, malum.

48 Non sunt sudacinnculæ in bonis vnquam reponendæ, quoniam perpetuò seu oppressionem, seu exolutionem virtutum designant, factæ autem circa caput, morbum illuc subesse arguunt proinde in acutis factæ ab oppressione malæ sunt, præsertim si vrinæ nigræ appareant, turbidusque sit spiritus. de vrina nigra siue tenuis, siue crassa inferius propia de vrinis tractatione. turbidorum autem spirituum nomine,

vel confuſa in lotio nubecula, vel caliginoſa, & turbida ſignata eſt ſpiratio. vtrumque in acutis malum; nam confuſa vrina diu ſeruata non clareſcens, certum eſt dolentis capitis, conuulſionis, ſeu mortis inditium, vt ex hiſtorijs Polyphanti, Famulæ Eualcidis,& Vxoris Dromeadis conſtat, in iſtis enim turbatum lotium conuulſiones ad futuras à capite præſignauit. ſpiratio quin etiam ægrorum turbida, & caliginoſa cohibitione fit vaporoſæ ſubſtantiæ, perinde ac accidit ab Auſtro diu ſpirante, quo corpora, & grauantur, & caligine offunduntur. cæterum quanquam Hipp. (quicquid dicat Gal.) de caliginoſa ſpiratione lib. de Humor. apertam faciat mentionem, ſatius nihilominus eſt, vt caliginoſus ſpiritus de quo nunc Hipp. lotio ſe adaptet, quoniam huiuſce turbationis author ſuccus eſt melancholicus nigroris quoque effector, vt ſuo loco plenius, ſicque omnia hic recenſita vnius atrabilarij humoris erunt ſymptomata: verendum idcirco, ne inde capitis oboriantur mala, & ipſa mens melancholico modo aberret.

IV.

Extremarum partium in vtrumque cita mutatio, & ſitis huiuſmodi, prauum.

49 Extremæ partes dicuntur tum manus & pedes, tum aures & nares, in quibus omnibus ſigna eluſcent, quæ affectus non minus animorum, quam corporum demonſtrant. propterea harum cita in vtrumque mutatio praua eſt, quoniam ea tunc affliguntur membra, in quibus cæterorum ſedet rectrix facultas. mutantur autem hæc in vtrumque dum algent, mox æſtuant: rubent, mox pallent, liuent, nigricantuè. quippe in his contentus ſanguis tenuis ſuapte conditione in contrarium facilè taceſſit, quæ mutationes ſi crebriter toti corpori occurrant in morbis alioquin ſalutaribus diuturnitatem, in vehementibus perniciem promittunt. viſcera enim præſertim naturalia hoc ipſum præſtant, dum firmiter calent ob præſentiam craſſioris ſanguinis, affliguntur ſubinde vitales ſpiritus ſola fugaci conſenſione. illud ipſum de reciprocante ſiti dicendum, quæ talis plerumque eſt, dum viſcera naturalia phlegmone ſub aliquo laborant, eſtq. viciſſitudinaria hæc ſitis delirij prænuncia.

V.

Ex moderato temeraria reſponſio, mala.

50 Mentis inſtat ſubuerſio, dum mores à germana deuiant conſuetudine: nam expectare, & proponere ſibi aliquid non conſuetum

fuetum, proximum est amentiæ, quod ipsum accidit ijs, quorum ingeniti mores in contrarium facessunt, ob eam scilicet mutationem, quam subeunt adminiculantes spiritus: estque morum hæc mutatio (quæ cernitur præsertim, dum ab humili, & mansueto homine temeraria exeunt responsa) phrenitidi proxima, & in acutis, magnisque affectionibus diligenter obseruanda, nam morigerati homines proteruè respondentes, licet resipiscant mox, nisi natura periculum auertat liberali aliqua excretione; phrenitici euadunt. edit autem natura per quàm facile excretionem aliquam propter accessum caloris, quo ardet frigidior têperies moderationis effetrix; propterea non lethalis mutatio hæc, vt est illa, qua ob caloris internectionem temerarij homines placidi, & morigerati euadũt.

VI.

Vox acuta hypochondria ijs intro trahuntur.

51 PRæcipua vocis instrumenta sunt spiritales partes, in quibus allisus aer illos edit sonitus, quibus etiam intra se, absque linguæ, orisuè motione cogitando loquitur anima. peculiare equidem istud hominibus donum est, quoniam peculiariter in istis quoque diaphragma a pericardio annectitur, & mediastini corpus multis est interfectum tunicis, vt in superiori quoque volumine ostensum. Vox ergo sonus est aeris collisi, quam collisionem prius thoracis, mox gutturis, orisque reddunt partes. cæterum quemadmodum graues, & acuti sonus fiunt, vt res sonoræ magis quam de humore, de siccitate participant: item vt instrumenta sonantia angusti, seu lati sunt oris: (angustæ enim, & siccæ res acutum humidæ, & latæ granem édunt sonum) ita voces acutæ fiunt, seu graues dictis de causis. Ad acutam ergo in morbis præter consuetudinem vocem edendam necesse est, vt thoracis arescant intima, sitque angustiata eius suppréma capacitas. Arescunt intima thoracis & à febrili marasmodico ardore, & à siccatum pleuritide tum peripneumonia, ab ipso quoque diaphragmatis ardore, quem vel primigeneè, vel ob consensionem habet. Arctantur suppremę thoracis partes vel à propia affectione, dum sicca, latentique aprehenduntur Angina: vel à pondere partium inferarum deorsum trahentium, ac subinde angustiantium suppréma. Cæterum quacunque sit de causa vox acuta reddita perpetuò intro præcordia trahuntur. nam dum vox acuta est ob siccitatem, tunc indurescunt nedum pleura, & mediastinum; sed insuper septum inarescit, ac subinde sui versus medium sese retrahit, ac si conuellatur, perindeque ac si violenter inspirasset sursum trahit præcordia, stringitque thoracis supprema. in

habentibus propterea vocem acutam præcordia intrò trahuntur: nullus nempe aspectabilis tumor in præcordio apparet, quia inanis, & submollis est hæc contentio (sic enim verbum illud εἰρυαται exponitur) vt in Sileno laborante septi inflammatione. vt igitur moderati hominis proterua responsio imminentis delirij, ita vocis hęc acuties in magnis morbis iam factæ, aut instantis phrenitidis est signum: illius inquam phrenitidis, cuius causa est septi inflammatio, de qua suo loco.

VII.

Qui ex perfrigeratione sudant, & cito recalescunt, malum.

52 SVdant salubriter in febribus ęgrotantes à calore, in periodicis quidem cum febris demisione, in criticis verò mutationibus cum integra salute. erit igitur præter consuetum salubritatis ordinem sudare à perfrigeratione, mox protinus incalescere: nam istud facit aut crudor exiles quoque obsidens venas: aut natiui caloris oppressio, quam succorum gerat grauitas. vtrumque malum: nam oppressio periculum: crudor diuturnitatem adfert. attamen, qui crudoris vbertate algent, non tam promptè calescunt, vt faciunt, qui sunt à prauitate oppressi, pręsertim si inalgescentia hęc sit ab interna viscerum inflammatione profecta. nam emicat tunc flamma, quæ fugaciter calent extima, vt de repentina in vtrumque mutatione iam dictum.

VIII.

Qui in acutis exsudant cum anxietudine, malum.

53 NOn solùm malè in acutis se habent, quorum caput cum anxietudine exsudat; sed in vniuersùm malè se habent, qui exiguum quacumque ex parte cum anxietudine sudorem promunt. quippe aut extinctio tunc, aut caloris adest oppressio, quæ postrema est sudaciumcularum in acutis anxiosis causa, vt superius enarratum.

IX.

Qui præter rationem vasorum inanitionis impotentes fiunt, malum.

54 NOn minus impotentes ad munia obeunda vitalium, quàm motricum facultatum vitio homines redduntur. compertum autem apud Hipp. lethaliter in acutis se habere, qui vitalibus destituti spiritibus languent: non itidem quibus motorij, aut sensitiui deficiunt spiritus.

tus. nascitur ergo Adinamia hæc à languore motricum virtutum, dum hę humorum sarcina, aut morbi premuntur acumine. ac licet periculum immineat, ne tandem omnes concidant virtutes, adhuc tamen nectarei spiritus superest fons, quo & motrices virtutes refici, & ab humorum sarcina exoneratum iri corpus sperandum. huic veritati assensor est Gal. nihil interesse existimans inter adinamiam, & eclysim, est autem eclysis animalium virtutum lapsus, ergo, & adinamia, quæ à nulla edita vasorum depletione, vtique ab oppressione dictorum nascitur spirituum, quia nempe sic instrumenta laborant, vt suum adimplere nequeant munus. nam vt eclysis immediatum est spirituum vitium; sic Adinamia præsertim offendit motioni dicata instrumenta, quæ dum opprimuntur, inde quoque opprimuntur, & spiritus.

X.

In febribus tractus veluti à vomitu in screationem desinens, malum.

55 TRactus veluti à vomitu est, quando violenter ore diducto, ac in adaperto inspiramus, & est motus hic parum à singultu diuersus, cuius author crassus est, & viscidus humor copia, & acredine prorritans; sed hærens. huiusce autem humoris sedem definire anceps: nam fit à ventriculi subuersione nauseabunda prorritatio sine vomitu, quę motum similem edit: ast qui sic affliguntur ab Hipp. anxiosi vocantur sine vomitu. dictum autem superius fieri à diaphragmatis passione singultus: dictum quoque nunc est, quod tractus hic parum à singultu differt, ergo haud absonum erit diaphragmati hanc adscribere affectionem, dum nempe crassi humores calore euocati illucq; hærescentes neruеas partes vellicant, tractum hunc subinde edunt exceptum mox simplici screatu. quod quidem symptoma, si frequenter occurrat cum mentis aberratione; est imminentis, aut iam factæ ab atrabilario succo phrenetidis signum, vt in Prorrhet. & lib. de affect. scriptum est. malus ergo tractus hic ratione partis affectæ phreneticam passionem facilè subeuntis, si frequẽs sit screatio, doleantque nonnihil præcordia: Quod si velis nauseabundam hanc esse prorritationem, non inficias ibimus, cùm eadem sit vtrorumque curatio propter illam connexionem, quam habet ventriculi os cum ipso diapghragmate.

XI.

Torpor in vtrumque translabens, malum.

56 STat peræquè ſtuporis, ac torporis natura in abolita ſeu imminuta tactus ſenſatione animi, ſeu corporis, aut vtrorumque vitio genita, diſparibus tamen vocibus ſignificata. nam mente ſtupent homines, qui propter alienam temperationem ineptè diiudicant, vt accidit his, qui voluptatis cauſa diù balneo indulgent: quod ipſum parentum faciunt ſemina, dum vitalis eorum calor obruitur madoris affluentia. ſtupent quin etiam hominum corpora ex accidenti aut vniuerſim, aut particulatim. partis quidem vitium paraplegia eſt, ſi ſtabile eſt; ſin extemporaneum, Anaſtiſis eſt, quam experiuntur, qui ob aliquam compreſſionem egerrimè deinceps mouent compreſſam partem cum ſtupiditate quadam, idque in iſchiadico, & nephritico dolore contingit, cum comprimuntur vaſa ſpiritus ad artus deferentia. Totius corporis ſtupiditas vlla abſque mentis læſione, corporis eſt Apoplexia: aſt ſi mens quoque laboret, & id à capitis plaga contingat Ecpliſis eſt: ab atrabilario vero ſucco vocalia vaſa intercipiente Aphonia eſt: ab acri in cerebro turbato humore fortis Apoplexia: à flatuum vbertate leuis ex Apoplexia. Demùm virium quod attinet ſolùm ad ſenſum hebeſcentem tactionis verè dicitur ſtupor, indeque narcotica ſunt ea auxilia, quæ vim habent ſoluendi dolorem. quum ergo diſpariliter corpus, & anima; membrum aliquod, & totum corpus obtorpeant; erit mutatio torporis in vtrumque, dum ſenſuum torpor mox repit in mentem, vel translabitur ab vno in aliud membrum, quod quam facilè præſtat atrabilarius ſuccus, ſi non ſtabiliter hæreat, ſed quit ſtatuoſus huc atque illuc diſcurrat. proinde eſt in febribus ſymptoma malum, quia iam dictæ imminent affectiones. monuit idcirco c. in 6. Epid. conſiderandum, qui nam ſint hi torpores, & quibus veniant de cauſis: nùm ſcilicet firmi, ſeu extemporanei, fiantque ab exolutione, oppreſſione, venarum interceptione, aut compreſſione: ſit demum eorum author calidus, ſeu frigidus humor, aut vapor. ad rectam enim ineundam curationem hæc faciunt.

XII.

Stillæ perexiguæ, malæ.

57 SAlubris eſt hæmorrhagia, quæ eam ſeruat quantitatem, quæ morbo, & viribus eſt par, & eſt effluens ſanguis debito modo conſtitutus,

tutus, dum propio est dilutus sero, quia tunc prompte effluit mitescentiā gerens: meracus autem quàm effluxerit copiosè, tàm firmam monstrabit perniciem. cæterum paruæ cruoris stillæ vndique malæ sunt: nam si stillet is dilutus, ostendit aut virtutum adesse languorem, aut sanguinis defficientiam, aut huius ad intima tractionem, sed rarenter hoc accidit: stillat enim plerumque meracus, quia ardor tunc reserat oscula, sed venarum contentio plenitudinem detinet. hæc sunt, quæ ab Hipp. 4. Acut. descripta stillationum modum, & euentum enarrant. *In acutis*, inquit, quæ æstate, & autumno fit sanguinis stillatio contentionem, & magnam inflammationem circa venas significat. item quod postera die vrina tenuis apparebit. & si æger ætate floruerit, & corpore exercitato, & benè carnoso sit, aut melancholicus, aut ex potu manus tremulæ fuerint, benè est prædicere delirium, aut conuulsionem. & si paribus diebus superueniant quidem melius; in iudicationibus verò perniciosum, nisi multus satis effusus sanguis viam redundantiæ fuerit, vel per nares, vel per sedem, vel per obscessum, vel commutationes, vel ad præcordiorum dolores, vel in testes, aut in crura. sunt quidem cedro digna verba hæc superiori volumine satis superque explanata.

XIII.

Malum omnino in acutis sitis pręter rationem soluta.

58 TAm diù sitis quandoque ægrotantes solicitat, vt malint potius se aquis submergi, quàm diutius, tàm sæuam ariditatem perferre, quod non semel pestilitatis tempore contigisse proditum: inde propterea salutis, aut mortis non leuia sumuntur signa. nam immoderata sitis in vtrumque ocyus translabens, ac præter rationem soluta, mala est, dum æstuat adhuc in intimis ardor: quippe duorum tunc alterum interuenit, vel morticinium nempe facultatum, vt in paulo post morituris: vel mentis subuersio, vt phreniticis contigisse 3. in 3. Epid. narrat Hipp. Sic Adolescens in Melibæa non siticulosus obijt phreniticus. obiere pariter Erasinus, Hermocrates, & Eurinactidis filia parum, aut nihil sitientes, sed delirantes. ast qui in Dealcis horto decumbebat pluries siticulosus, & delirans, dum aliqua instabat crisis non sitiebat data occasione, conualuit propterea.

XIV.

Ad manum exilientes, malum.

59 Πρὸς χεῖρα pertinent ad eum, qui manum imponit, vt ægrum erigat, vel vt ventris, præcordiorum, arteriarumue exploret

ſtatum. ſic 6. Epid. ſunt febres, inquit, ad manum mordaces, aliæ mites, &c. & inferius agens de mulieribus morbis, quæ inquit ad manum torpidæ ſunt, &c. eſt proinde huius dictati ſenſus. Aegrotantes, qui exiliunt, dum eis manus imponuntur; male ſe habent. exiliunt autem, vel quia mens externa aliqua de cauſa terrore eſt percita, ſeu atri humoris id contingat natura, vt in hydrophobis: vel quia totum corpus, vel aliquod eius membrum cauſis affligitur dolorem inuehentibus. corpus quidem totum in phlegmonoſa, aut vlceroſa laſſitudine; membrũ verò aliquod, dum præſertim diaphragma inflammationem patitur. vtcumque malum: nam mens terrore percita labitur promptè in phanaticam veſaniam, vlceroſa ſeu phlegmonoſa laſſitudo delirium, aut conuulſionem accerſit: diaphragmatis dolor mortem, aut empyema. Apparent nihilominus exilitiones iſtæ ad ſalutem, inſtantemque deſignant ſudorem. nam moroſa Mulier exiliebat, nec ſe continere poterat, eadem tamen noćte conualuit ope ſudoris vbertim, ac iudicatoriè effluentis.

XV.

Quibus cum febre ardente tumores ſomnolenti torpidi fiunt, ijs dolor in latus ſuperueniens paraplećtico modo occidit.

60 DVm à craſſis humoribus cerebri obruuntur ſinus, plerumque ponè aures exurgunt tumores, qui ſalutares eſſe nequeunt, dũ ſoporem adferunt, ſomnolentoſque homines reddunt. inde enim & torporis, qui in ardentibus talibus editis de cauſis malarum ſunt affećtionum germina. capitis enim vitioſa plenitudo, dum ſe propagat, latus quoque diſcruciat, ſæuæque inde pleuritides, & peripneumoniæ naſcuntur, quæ paraplećtico modo occidunt, cum lateris nempe affećti, adiacentiumuè partium ſideratione. nam inferius dićturus eſt. Quod ſi apprendentes pulmonis partes aortę vocatæ erunt valdè inflammatę, vt ad latus aſſideant, reſoluuntur ea parte, ſeu ſiderantur ægri, &c. quod eſt interire paraplećtico modo. hoc ipſum facit viſcidus ſanguis lateri adherens, parotidum etiam & ſoporis author: obſeruatum enim 4. in 1. Epid. in ardentibus multos fuiſſe comatoſos, & ponè aures tumeſcentes, & ij paraplećtico modo tandem deceſſerunt.

XVI.

Suffocatio in acutis adueniens attenuitas pernicioſa.

61 IN Argina quæ ſæua & ſuffocans eſt ἰσχνὴ hoc eſt non tumentia ſunt, ait Hipp. 4. Acut. viſu ſe offerrentia. Erit ergo verborum

ſenſus.

ſenſus. ſuffocatio in acutis adueniens nullo cum apparente faucium tumore, pernicioſa eſt. ſuffocantur autem in acutis ægri, dum ſpiritum difficulter trahunt, grauanturque quàm maxime etiam à ciborum tenuiū ingeſtione, quod non ſolùm Anginoſis, ſed & peripneumonicis, ac hepaticis accidit, quorum ſuffocationes pernicioſæ ſunt, vt ſuo loco plenius. Cæterum ſi vocabulum ἰσχόισιν corporis habitudinem ſpectet, & ſit ſenſus. ſuffocationes corporibus virium, ſeu ſuccorum alibilium iactura attenuatis aduenientes in acutis, pernicioſæ ſunt; vera quidem erit expoſitio, ſed minus hippocratico ordini conueniens, perinde enim, vt ab humoris prolapſu hæreſcentis mox in partibus ſpiritalibus fiunt lateris cruciatus modo paraplectico interimentes; ita ab eiuſdem humoris in faucibus quiete ſuffoçans naſcitur angina, quæ niſi ceruicis, partiumque adiacentium proferat ruborem, & tumorem, conuelit ægrum, & quam celerrimè rapit, quod cuidam mulieri anginoſæ contigiſſe 5. Epid. legimus; deceſſit namque quinta, aut ſexta die conuulſa, quanquam à ſtrangulatione iam libera eſſet.

XVII.

Quibus in pernicioſis parui tremores fiunt, & æruginoſus vomitus, lethale.

62 TRemor vitium eſt ſanguinis motricem virtutem copia, aut prauitate aggrauantis, ſeu prorritantis, quod accidit incoante aut iam progreſſo morbo editi exoriente, dum cauſæ abſunt inanitatem inducentes; vbertatem inducant adeſſe ſuccorum, nec aliquid ſolitariè ſumpti ad prognoſticum faciunt. tales etenim in Pithiona toto morbi decurſu perſeuerarunt, liberali deinceps ſublati excretione. Aſt ſi prauis cum ſymptomatis accedant, perniciem vtique denunciant: quippe, & multitudinem, & prauitatem deſignant ſuccorum vigentium cum virium languore. Sic Vxor Emmyris, quum antea ſtupida non morboſo modo eſſet, mox in totius corporis incidiſſet tremorem cum ſiti, ciborum faſtidio, colliquatione, & extremorum inalgeſcentia, obijt, vt par erat celeriter. cæterum tremores morbo iam progreſſo ſuperaccedentes, ſi coctionum ſigna habent adiuncta; fieri indicant tranſpoſitionem ſuccorum ad ſalutarem criſim tendentium: tales etenim ſeptima die in Adoleſcente peregrino facti, febris demiſſionem attulerunt. prauis autem cum inditijs, quanquam exiles, lethales ſunt: nam virium deficientiam, quia parui: & humoris feritatem, quia in pernicioſis, deſignant, propterea inde aut ſæua deliria, aut mortiferæ accedunt conuulſiones, quorum

ma-

malorum auſpices ſeu prænuncij ſunt æruginoſi vomitus tremoribus ſuperaccedentes, vt in propia hac de re tractatione plenius.

XVIII.

Qui in potibus ſubſtrepunt, & ſubmurmurant in ſiccis, & qui difficulter deglutiunt cum ſpiratione tuſſiculoſa, pernicioſè habent in acutis perfrigeratis.

63 PEſſima ſunt hæc ſymptomata ſæuam ſubeſſe inflammationem oſtendentia. nam in potibus ſubſtrepere, hoc eſt, dum potus deſcendit ſonitum perſentire, peſſimum fuit in filio cydis inditium: ſtrepebant enim huic mox interituro potiones aſſumptæ, Vxor quin etiam Theodori ſexta die bibens magnum edebat ſtrepitum, obijtque ſeptima: quippe ſtrepitus iſti caloris deſignant extinctionem, indeque potus veluti in demortuum corpus labens, dum exudantes in cauitatibus flatus repercutit, ſonitum parit. laborabat porrò filius cydis cerebri inflammatione, auriſque ſiniſtræ. Cartides (in quo vt peſſimum id adnotatum) lienis inflammationem habebat magna cum ſanguinis egeſtione: in Theodori vxore vteri erant inflammati. Addit deinceps Hipp. & ſubmurmurant in ſiccis. quæ verba, aut ad maiorem faciunt dictorum expreſſionem, vt integer ſenſus ſit, qui in potibus ſubſtrepunt, & ſubmurmurant in ſiccis, hoc eſt in ſqualidis morbis, ad excludendum humidum quodcumque murmuris author: vel quid noui adiungunt, vt in ſiccis denotet ſolida cibaria murmur, & ipſa inferentia, vt in exſiccatorio morbo, pulmonum eryſipelate, & prima contingit hepatitide. vera vtraque expoſitio, quia ſemper hoc ipſum ſiccitas præſtat pernicioſarum inflammationum ſymptoma. difficultas autem deglutitionis cum ſpiratione tuſſiculoſa illis occurrit, qui ſæua tenentur angina: nam ſubmerguntur ij propter tuſſim ſiccam, qua fatigantur, quod in alijs etiam pernicioſis tum viſcerum naturalium, tum pectoris inflammationibus ad interitum contingit.

XIX.

Manuum, ac pedum rubores, pernicioſi.

64 RVbores iſti ſanguinis excalfacti ob viſcerum æſtuationem ſunt ſigna, nam quibus lien eſt decliuis, eius nempe durities ad inferam partem vergit, his calent, ait Hipp. *6.* in *6.* Epid. manus, & pedes propter craſſioris ſanguinis exundantiam. pari idcirco ratione, dum ſpiritalia viſcera incendio flagrant, pedes, & manus rubent, abeuntque

iſtæ

istæ mox in liuorem, seu nigredinem. hac enim de causa sublinent hepatici, rubent genibus, aut facie tota peripneumonici. cæterum occurrit symptoma hoc, quia crassissimus æstuat sanguis, idcirco extremę istę partes sic stabiliter rubent, ac si candenti ferro essent inustæ. quod non est, dum tenuissimus sanguis solus æstuat: nam tunc fiunt citè in vtrumque mutationes. ad perniciem ergo rubores illi apparent, quia viscera tunc firmiter æstuant cumulo crassioris inardescentis sanguinis.

XX.

Efflantes, & refracti, toruè inspicientes à somnis, morbo regio abundè colorati moriuntur. alba egestio in his præcedit.

65 THeodori vxor, veteri ad cauitatem dexteri hypochondrij ducti phlegmone detenta densum trahebat spiritum, ac respirans subsibilabat: eius è lectulo decidebant tibiæ: toruèque ac rigidè à somno excitata spectabat. obijt hæc die morbi septimo. non igitur mirum, si eadem hæc prauum committat iecinoris phlegmon, quod in causa quoque est, vt decedant ægrotantes saturato imbuti ictero albis cum egestionibus, vt alias ostensum. Efflantes ergo erunt illi, qui ob angustiam partium spiritalium, quam inuexit siccus ardor; in respirando subsibilant. refracti, qui propter oppressionem, quam noxiosiorum multitudo inuexit; inconcinnè proferunt artus: inde enim fit, vt dum euigilant à somno plerunque nocuo, adstantium peræquè tristia, ac commoda, & vtilia studia abominantur, & respuant, hos proinde toruè inspiciunt, quæ cuncta nimiæ sunt siccitatis incommoda, à quibus interitus sanè.

XXI.

In febribus ecstasis taciturna sine aphonia, perniciosa.

66 AMbiguum est ecstasis nomen, alias enim criticam cum insania turbationem designat, inde illud Hipp. 7. Aph. 5. A mania, inquit, difficultas intestinorum, aut hydrops, aut ecstasis bonum. hęrescens quippe atra maniæ effetrix hac diducitur motione, & ad exclusionem paratur. sed de hac non est hic sermo: est alter ecstasiæ intellectus ferinam denotans amentiam, quæ nascitur à prauo atrabilario succo, cuius prauitatis signum est taciturnitas nunquam laudabilis, dum absunt causæ aphoniam inducentes. hoc est, si taciturnitas non sit ab interceptione vasorum vocalium profecta, quæ tollitur promptè rigoris accessu; sed taciturnè ægrotantes degunt, quia non exiliunt, nec tumultuosè

clamant,

clamant, sed placidè cubantes micant ineptè manibus, submissè garriunt; & ex palpebris conniuentibus toruum proferunt intuitum, quod est perniciosum in febribus, & phanaticam delirationem, vt dictum est, præsagit.

XXIII.

Liuores fientes in febre, breui venturam mortem significant.

67 Liuet in morbis aut corpus totum, aut eius aliquod membrum. vtrumque perniciosum. nam causa liuoris, ait Hipp. 1. de morb. tenuissimus est sanguis ingenito destitutus calore, & hac propterea de causa in acutis prius vngues, mox extimæ omnes partes liuent, vt in sæua peripneumonia costę. liuor, qui vniuersum totum aprehendit corpus, accidit, aut conditione succorum colorem hunc gerentium, aut sola caloris internectione. vt enim se habent succi, ait Hipp. 4. in 6. Epid. ita colorantur corpora, propterea dum crudi exundant humores replentes sanguinea vasa liuet corpus totum, vt accidit in liuido vocato morbo, & in liuida febre, de quibus Hipp. 2. de morb. & in 6. Epid. Liuet autem propter solam caloris internectionem corpus totum, quanquam optimi redundent succi, quia, vt aliàs dictum, spiritibus rubent corpora, & hoc accidit tum benè valentibus ab aeris, aquarumuè rigiditate, vt 5. Aph. 17. & 20. scriptum est: tum valetudinarijs ad internectionem, estque lethale pestilitatis indicium, quemadmodum licere à succorum conditione, si non perniciem, saltem diuturnitatem promittit. idipsum de partium liuiditate dicendum: nam & ipsa membra liuent, aut conditione succorum accedentium, aut internectione caloris, & vtrumque prauum. nam atrabilis decumbens ad aliquod membrum liuorem, mox siderationem affert, indeque ossium illæ denudationes, quæ pestilitatis tempore factæ magis quam deteriores, ait Hipp. 3. in 3. Epid. formidabiliores sunt. ast liuere ob internectionem caloris, mortiferum prorsus. nulla quippe salutis spes manet, dum dissipati vitales omnino concidunt spiritus, pereuntque nectarei succi, vt venenatis, inflammatorijsque accidit passionibus, de quibus nunc Hipp. quoniam suapte natura perniciosi, ac mortiferi sunt. Sic Anginosa degens apud Bitonem tertia die liuescens, obijt quinta. Philisio, cui lien ardebat, quinta die extrema liuescebant, sexta mors. in Erasino hypochondria æstuabant, quinta die liuores, & interitus, & in Adolescentulo degente in mendacium foro septum erat inflammatum, sexta liuor, & obitus. Quotiescumq. ergo in febribus citra rigorem, & alias occasiones liuet aut corpus totum, aut membrũ aliquod exitium certum expectandum, quanquam æger aliter de se cogitet.

Qui-

XXIII.

Quibus in febribus lateris dolor incidit, si aluus multa aquosa, & biliosa egerit, ij alleuiabuntur: sin autem ciborum maneat collapsa appetentia, ac tum sudores cum saturato faciei rubore prorumpant fluente aluo, & superstite cardialgia, ij vbi longius ægrotarunt peripneumonicorum modo moriuntur.

68 Non omnis lateris dolor pleuritis est. nam à gelida tempestate & pleuritides, & lateris dolores fiunt, qui solo calidorum fotu, ait Hipp. 2. Acut. sanantur, in præceps ruunt phlebotomia, quæ salutaris vtique in vera pleuritide sed & lateris hi dolores à feruidis nascuntur succis, dum haud stabiliter isti in latus fluunt, refluuntuè, de quibus nunc est Hipp. sermo, & hi magnis, acutisuè morbis adduntur ad salutem, seu ad interitum, ad interitum quidem, si deinceps obtorpeant ægri propter eruptionem prauarum parotidum: ad salutem si natura dominans propellat noxium siue ad superas, vt hæmorrhagiam faciat, siue ad inferas, vt aluum profusam reddat. cæterum alui hæc egestio salutaris est, dum profusa, aquosa, & biliosa est: nam dum profusè decurrit morbum omnino tollit: dum tenuis & aquosa est, à longinquis partibus emat: dum biliosa noxium, quod causam morbo dederat, eliminat, & profundit. perinde enim, vt quæ aquosæ substantia, & colore praue, & contumaces, quales in Perintho, & in Clazomenio: sic aquosę substantia, sed colore croceæ bonis associatæ inditijs malum alleuiant, vt exemplo constat Virginis Larissæ, & hæ sunt, quæ in istis laterum doloribus leuamen afferunt, non itidem in vera pleuritide, quum anacatharsim impediant. in sicca autem peripneumonia salubriter occurrunt, quoniam ab hac ægri conualescunt, ait Hipp. 3. de morb. copioso potu diluente resiccatos pulmones, aluosque humectante. vt non sit abs re dictatum hoc verificari de hac peripneumonia, quæ ardentium pedissequa, habet lateris dolorem adiunctum: inde enim dilucida manent, quæ sequuntur, interire nempe modo tandem peripneumonico, qui tenui hac & biliosa deiectione non alleuiantur, sed inappetentes facti, & cardialgici exsudant cum faciei rubore. nam hæc humoris hærescentis, ac perniciosè suppurantis signa sunt; idcirco post longam ægrotationem modo peripneumonico occumbunt, hoc est suffocati, nihil expuentes, aut parum quid corruptum, obijtque octuagesima Mulier apud frigidam aquam biliosis cum & aquosis egestionibus, summaque ciborum inappetentia.

XXIV.

Febrienti si ab initio atrabilis sursum, aut deorsum prodierit, lethale.

69 EXcretiones morbi exordio editæ prauæ omnes: sunt etenim turgentis humoris, prorritatæ, aut languescentis naturæ inditia, quod præcipuè exploratum est de atra, quæ suapte natura praua exoriente morbo supernè aut infernè eiecta, lethalis prorsus, iuxta quantitatem nimirum exeuntis, viriumque firmitudinem, vt scriptum est lib. de Iudic. quippe atra à sanguinis exustione tormentosos excitat hæmorrhoidum cruciatus, feuas parit phrenitidas, ardentes insuper febres inuehit, & alia consimilia mala, quæ non alio mitescunt auxilio, quam egestione nigerrimi, & continuati sanguinis. quæ verò atra à succo prouenit melancholico exusto raro per inferam se exonerat aluum, sed plerumq. supernum obsidet ventriculum, paritque anxietudines, & stomaci discobinationes, ac cruciatus, quod in nigro vocato morbo accidere proditum ab Hipp. 3. de morb. Atra demum ab exustione bilis flauæ profecta, si sursum obrepat, vlcerat, raditque stomacon, & gulam, conuulsiones, & sæua committit delitia; deorsum verò properans lethalem excitat dysenteriam. Ergo sursum aut deorsum morbo exoriente prodiens atra, lethalis est: nam validissimis tunc exorta de causis omnem subuertit coctionē, nec potest absque admixtione contrarij tractu facta temporis mitescere. Ast non talem gerit lethalitatem, dum prodit morbo iam progresso: euasit namq. Euphorbida die decimaquarta deijciens primis diebus biliosa, mox duodecima nigra: sanatur quin etiam Decumbens in Dealcis horto deijciens toto morbi decursu nigra, quia sensim deposuit atra iam collecta, sed plura hac de re suo loco.

XXV.

Qui cum perfrigeratione non sine febre supernè exsudant anxij, phrenitici fiunt in acutis.

70 INternum equidem viget incendium, dum ægri cum perfrigeratione supernè exudantes anxiantur; hoc enim est cum perfrigeratione febrire, quod ardentium est perniciosarum propium, dum nempe atra exundans viscera premit, vt anxietudinem creet: inde enim prodeunt sudanciuncula, quæ iam dictis symptomatibus adiunctæ, ostendunt ipsum incendi diaphragma, quod est perniciosam in acutis accersire phrenitidem, vt ex aliàs dictis constat. Sic Phreniticus prima die decumbens quarta euomens æruginosa decessit.

XXVI.

Paulisper acuti dolores, in clauiculas, & superas partes transeuntes, perniciosi.

71 SVrsum ab inflammato præcordio elati humores acerbissimos clauiculæ edunt cruciatus pleuritæ, aut pulmonum declarantes incendium. ast non repentinò ij, sed sensim ac paulisper accedunt propter vicinitatem partium: nam tensio prius, mox tormentosum vrget incendiũ, quod accidere ex magna iocinoris inflammatione proditum, dum non adest pleuritæ, aliarumue pulmonum phlogosis, seu puris exundantia. vtrouis tamen modo perniciosè: quippe dominium tunc noxiosorum adest nobilem partem inuadentium, quum salubriter ad inferas partes potius flectere debeant, vt sic mitescant superarum partium cruciatus. sunt enim hæc Hipp. 6. in 2. Epid. Quisquis, inquit, superarum partium doluerit, dolor ad coxas, aut ad genua, & anhelatio fiens, omnia hæc dolorem soluunt. inde est, quod in sæua peripneumonia vtiles sunt factę in cruribus abscessiones, vt aliàs dictum.

XXVII.

In diuturnis perniciosis sedis dolor, lethalis.

72 DIuturni insimul, ac perniciosi illi dicuntur morbi, qui lente progredientes, perniciosè attamen affligunt, nam quia sunt celeritate destituti, acutiem non habent, sed perniciem gerunt; quia hæc morbis omnibus peræquè communis est, ratione tum propiæ essentiæ, tum symptomaton prauè superaccedentium. viscidus enim, & atrabilarius humor, corruptaue pituita, si sedem firmam in visceribus semotis à spiritalibus, ijs attamen consentientibus, habeant; seuiter ast diuturnè affligunt, licet plerumque noxiositatem in inferas partes deponant. hinc à febre tritæophia perniciosa, ac diuturna dysenteriæ potius, tenesmi, seu hydropes, quam thoracis, capitisue exurgunt mala, quæ in acutis plerumque adueniunt. potius ergo in diuturnis, quam in acutis perniciosis dolores sedis ad lethalitatem adueniunt, quoniam in acutis, si non prorsus salubris, commodus saltem omnis succorum descensus; discriminosus ascensus: dum nempe protinus non facit debitam excretionem: at in diuturnis quilibet noxiosiorum motus discriminosus, lethalitatemque signat, dum acerbissimum infert dolorem. spectat autem sedis hic cruciatus ad illam partem quam constrictor adimplet musculus, vbi magnus est

vena-

venarum confluxus vitiositatem à toto corpore excipientium: inde suppurationes, quæ vt lib. de Fist. scriptum est, dolorosè aluos perturbant. sunt ergo cruciatus hi in diuturnis perniciosis aduentantes lethales tum ob doloris acerbitatem, tum propter conditionem afflictarum partium in sphacelum facilè abeuntium.

XXVIII.

Si iam debiles non videant, aut non audiant, aut oculus, aut nasus ipsis distorqueatur lethale.

73 NOn minus lethales quam tactus sunt aliorum sensuum læsiones tum in acutis, tum in diuturnis perniciosis, dum vires iam sunt fractæ. commune autem asteniæ nomen nunc ad eam debilitatem spectat, quam inuexit morbi acuties prosternes corporum retricem facultatem. fiunt autem symptomata hæc in epilepticis, apoplecticisue insultibus, quæ sedantur citò, aut post diutinam ægrotationem commoriuntur tandem. ast si in corporibus iam morbo languescentibus accedunt, propinquam necem præsagiunt: non sic si ab oppressione nascantur, dummodo ad noxiorum prementium exclusionem valent virtutes, vt accidit sæpè in criticis turbationibus.

XXIX.

In febribus dolor bubonis ad diuturnitatem facit.

74 A Spectabilis quarumlibet glandularum tumor bubo est. hinc illud, febres omnes si non diariæ à bubonibus, malæ: sunt etenim praua viscerum germina in acutarum febrium initijs plerumque efflorescentia. ast propiè nomen hoc ad inguinum glandulas spectat intumescentes: hæ enim, inquit Hipp. lib. de Gland. intumescunt, suppurant,& inflammantur facilè, dum à vicinis partibus exundantes attrahunt humiditates. & in istis glandulis cruciatus occurrentes diuturnitatem spirant, quia in partibus à spiritalibus semotis: discruciant tamen grauiter, nec sine periculo, dum in febribus aliqualem putrescentiam gerunt, vt pestilitatis accidit tempore. ast diuturnitas certius est prædicenda, dum in febribus dolent inguinum glandulæ vllo absque tumore. quippe crassius tunc,& exustus illuc hæret sanguis, qui affligit quidem ob adustionem tormentosè, sed cum diuturnitate, quia hæret, & contumax est.

XXX.

In febribus acrisię diuturnitatem inducunt, non tamen sunt perniciosę.

75 DVm natura decretorio modo, sed frustaneè aliquid molitur, Acrisia est, seu iuditij carentia, cuius duplex est occasio, vna quidem humoris contumacia reluctans naturę operibus: altera est virium languor munus perficere incoactum nequeuntium. vtrumque solitariè sumptum non ad perniciem, sed ad diuturnitatem facit. morbus enim tunc non in prauos vergit abscessus, sed integram non recipit sanationē, quia natura sub opere deficit causis iam enarratis. tales quoq; acrisias in febribus bubonum promittunt cruciatus, quia contumaciam succorum ad inferas abscessionem molientium, ac deficientiam in opere virtutum designant, & propterea diuturnitatem pariunt, & præsagiunt.

XXXI.

Ex doloribus vehementibus febres diuturnæ.

76 QVotiescumq; causa dolorem inferens sic in motu est, vt spirituosum perstringat sanguinem, statim ac dolorem parit, febrire quoq; ægrum facit, idq; inflammationibus partium internarum promptè contingit. ergò si præueniant dolores, deinceps febres sequantur, hæ nō acutæ, sed diuturnæ erunt, quanquam vehementes sint cruciatus. quod accidit ob reluctantiam succorum, positionemque partium affectarum: nam hærent succi, qui aliquandiù discruciant, priusquam febrem pariant, & afflictæ partes sunt à spiritalibus semotæ, casq; in consensionem non trahunt; idcirco quod dictum de inguinum doloribus ad diuturnitatem facientibus, idem in vniuersum dicendum de omnibus doloribus, qui licet vehementes, attamen non protinus, sed deinceps febrem pariunt.

XXXII.

Tremulę palpatorię mentis aberrationes phreniticę, & dolores circa suras mentem emouent.

77 PAracrusis aberratio nec firma, nec assidua est, quam potissimum excitat flaua bilis, dum sic spirituosum inficit sanguinem, vt mētem subuertat, indeq; pulsatiles venæ seu aggrauatæ, seu prorritatæ contremiscunt, non quidem ad lethalitatem ipsam designandam, vt faciunt tremores frenitidi accedentes; sed ad ipsam solùm præsignandam mox ad futuram frenitidem: dum nempe delirantes extemporaneè contre-

miſcunt cum palpatorio motu. ψηλαφῶσιν enim falax eſt, & irritus motus, quem edunt ægrotantes, dum colligere, & carpere tentant, quod ipſis obuerſari ineptè, falſoque putant. quod autem de ſurarum adiungitur doloribus, ſuperius eſt enarratum, & habent hanc prærogatiuam hi dolores, vt non ſolam diuturnitatem, ſed in acutis delirationem plerumque accerſant, dum ſpiritus firmiter in conſenſionem ducunt.

XXXIII.

Qui in continuis aphoni iacentes oculis conniuent, ij ſi poſtquam ſanguis è naribus fluxerit, & vomuerint, loquantur, & ad ſe redeant ſeruantur: ſin hęc non fiant cum difficili ſpiratione breui moriuntur.

78 VEnarum in pectore, ac collo exiſtentium interceptiones ab atro editæ ſucco faciunt, vt ægri obmuteſcant, & ſomnolenti ſint, quod ad ſalutem quandoque facit, dum nempe mox opportunæ ſequuntur ſeu eiectiones, ſeu abſceſſiones. eiectiones autem, quæ tuto malum eliminant; ſunt hęmorrhagia, & vomitio. nam interceptæ venæ à craſſo hæreſcente ſanguine expiantur, & praua ſe deplent recrementa, dum opportuno hęc tempore, & modo fiunt: ſecus mortiferæ euadunt, rapiuntque quam celerimè cum difficili ſpiratione. ſunt enim hæc Hipp. 4. Acut. Quum autem, inquit, fiat die quinta in febribus terribile aliquid, vel aluus repentè humida deijciat, aut deliquium animi fiat; aut aphonia aprehendat, vel conuelatur, vel ſingultiat, & circa muſtacem, & frontem ſudores, & ceruices ab occipitio, qui talia patiuntur, decedunt ſpirituoſi non longè poſt. vocat autem Hipp. ſpirituoſos, qui ſpirationem habent ſublimem, ac in reſpirando nares, & corpus totum fatigant. decedunt autem ſic ægrotantes, quia quadantenus ſunt intercepta ſpirationi dicata inſtrumenta, vt epilepticis, ac apoplecticis contingit, vitam ſummo cum ſtertore finientibus.

XXXIV.

Qui à prima inuaſione melius habuerunt, ſi poſtridie exacerbentur, malum. ac ſi tertia die mitius quarta iniquius exacerbentur, malum. an tales paroxiſmi ſunt phrenetici?

79 IN Phiſico, & Pithiona exacerbationes aderant diebus paribus, delirabant ambo obmuteſcentes: obijt ille ſexta rarum, & magnum ſpiritum ducens ad obitum vſque alter decima cum ſpiritu tenui, & im-

minuto . malum igitur est melius à prima inuasione se habere, mox exacerbari postridie, quia tunc mutatio fit morbi de die impari ad parem, quod in tritæophijs quidem, si vires constent ; ad sanationis difficultatem: in perniciosis facit ad perniciem . problematicè autem dictum, nu n tales exacerbationes morbo ipso exoriente paribus factæ diebus phreniticè sunt, quoniam obseruatione constat tales ægrotantes, aut mente fuisse motos, aut perniciosè delirasse . quippe internum tunc viget incendium alicui visceri inherens, vt exin firmum spirituosus sanguis contrahat vitium, indeque promptè accedunt delirationes, & phrenitides . in Philisco enim æstuabat Lien. in Pithiona septi aderat inflammatio : Virgini Larissæ ardebant præcordia, vt Pericli Lien. obseruatum idcirco ab Hip. 3. in 3. Epid. nocuisse pharmaca ijs, quibus morbus paribus exacerbabatur diebus, quoniam, ait ipse 4. Acut. dum viscera ardent ; damnosa pharmaca sunt.

XXXV.

Quibuscumque deficiunt febres die non critica, ijs reuertuntur.

80 AD stabilitam metam febres omnes procedunt per statos circuitus, à quibus si deuiant, quanquam salubrem aliquam indipiscantur solutionem ; immunes non sunt à recidiuationis metu, & hoc humoris præstat seu contumacia, seu impetus, vt exin debitum iudicationis tempus protrahat, seu præripiat solutio . ergo quoniam istud naturæ opus est, quia solutionem facit : sed quoniam debitum ordinem ipsa non seruat propter imparatam succorum offendentium dispositionem ; consentaneum idcirco, vt adhuc aliquid noxiorum intus remanserit, quod recidiuationum fit author, & erunt quidem recidiuationes inde emanantes plerumque exitiosæ, dum in die verè non critica solutio facta est: quę autem in criticis contingit diebus solutio, dum circuitionum debitum tempus non seruat, recidiuationem quidem promouet, sed salutarem, quia aut morbum prorsus eliminat integra alia solutione, vel saltem morbum in aliū benigniorem cōmutat, qua de re superiori volumine abūdè.

XXXVI.

Qui in principio tenues cum capitis pulsu, & vrina tenui ad iudicationem exacerbantur, his nihil miri est, si amentia insuper, & vigilię accidant.

81 QVorum venæ amplæ, & ossa ampla, hi sunt, ait Hipp. 1. in 2. Epid. qui tenues dicuntur, & hoc præstat feruidioris sanguinis

 vber-

vbertas, qua ampliantur vasa, & carnes ipsę pinguedine destitutæ diffluunt liquatæ. ergo, si dum incoat morbus, latæ ac tumidæ sunt venæ, & pulsant quę in collo sunt cum vrinarum tenuitate propè iudicationem, loco integræ solutionis exacerbatio expectanda, quæ vigilem mentis aberrationem adfert. crisima namque hæmorrhagiæ sunt inditia vrinæ tenuitas, & pulsus venarum capitis; sed sunt etiam delirij prænuncia, quum & passionem capitis, & raptum in superas calidorum designent, quocirca haud ineptè arguimur hinc exacerbationum imminere prope iudicationem, & delirij mala, in illis præsertim qui tenues sunt, hoc est vasa amplissima habent propter exundantiam calidioris sanguinis. cęterum si lotium aquosum & substantia, & colore est, tunc certum inde deliratio-num ad futurarum sumemus præsagium: nam hæc sunt Hipp. 4. Acut. Quibus febrientibus, inquit, vertigines à principio, & pulsus capipitis sunt, & vrinæ tenues, & aquosæ, ijs expectare oportet ad iudicationem exacerbandam febrem, nec mirum videri si sint firmiter delirantes. sic enim interpretandum est vocabulum παραφρονησειν nunc autem vrinæ præteriens aquositatem παρακρουσαι fieri statuit, quod est mente aberrare leuiter. hinc est, quod Larissæa Virgo, quia tenue sed boni coloris lotium mingebat, non delirauit prorsus, sed solùm mente mota est. An per id quod dixit, in principio tenues, voluit significare, quod aliàs, si febre, inquit, tenente partes circa faciem graciles fuerint in die impari, sequenti die soluetur. est enim magnarum febrium propium, vt terribile quid ad iudicationem præmandent, quale est faciei hæc gracilitas desinens tandem in prosperam valetudinem, si bonæ iudicationis signa appareant.

XXXVII.

In acutis commotio, iactatio, somnus turbulentus conuulsionem quibusdam significat.

82 COmmotionem infert prauus humor, & iactationem, somnosque turbulentos reddit, quæ cuncta ægrum in pernitiem adigentia, in aliquibus ad futuram conuulsionem prædicunt: in illis nempe quorum excipiendis conuulsionibus corpora sunt parata. sic Hermoptolemi vxor ardenter febricitans iactabatur acutè, exiliebat, clamabat repentè, ac pertinaciter: à somno experecta toruè ceu terrore percita intuebatur, mox oculis conclusis non videbat, ac partes tandem reliquę conuellebantur. spectat autem cõmotio, & iactatio ad illa mēbra, quæ voluntatis nutu mouentur, estq. Cinesis seu cõmotio omnimoda quietis priuario, vt riptasmus seu iactatio in concinna artuū diductio, quæ apparet, dum calcitrant

ægri,

ægri, iactantque huc, atque illuc artus: quæ quidem motiones non calfaciunt, inquit Hipp. 2. de Diet. corpus, sed irritant animam, & dissipant spiritus. & hoc præstat torridus humor spirituosum sanguinem, nerueasque partes affligens, cuius germina sunt turbulenti somni, vt scriptum lib. de insomn. legimus, ac proinde conuulsionum præsagia, vt de se patet, & in sequenti dicturus est Hipp.

XXXVIII.

Turbulentæ cum ferocia excitationes mentem emouentes praue, & conuulsoriæ præsertim cum sudoribus. conuulsoriæ quoque ceruicis, & dorsi apparentes algores, totius itidem corporis lotium in his membranosum.

83 QVas conuulsiones nonnullis commotio, iactatio, ac turbulentus somnus portendit; easdem inferunt turbulentæ cum ferocia excitationes mentem emouentes cum sudoribus. quippe designant hæc genus tum neruosum, tum arteriosum premi, incalescere, & resiccari, quia inde ægrotum motrices virtutes inualescunt, mensque ipsa subuertitur excitans à somno ægrum cum ferocia, quæ cuncta ad conuulsionem faciunt, quemadmodum etiam ceruicis, dorsi, ac totius corporis apparentes perfrigerationes apparentes inquam, hoc est, quæ licet tactu non sint perceptæ, ægri tamen referunt se inalgere, & hoc pituitosus liquatus, seu atrabilarius facit humor vasa spinæ pererrans, qui dum & viscera liquat, lotium membranosum reddit, certum conuulsionum præsagium, si iam dicta se adiungant symptomata.

XXXIX.

Cum sopore mentis aberrationes, conuulsoriæ.

84 HAbet quid conuulsorij sopor. ast si mens insuper aberret, conuulsiones vtique expectandæ. nam tunc cerebri vasa, & nimio pondere premuntur, & prauo temerantur succo, mens propterea cum sopore aberrat, ac deinceps conuulsiones adueniunt, quæ in virium constantia noxiorum exclusionem parant: sin minus, necem afferunt cum tremoribus in delirio. quid autem sit cum mentis aberratione soporari, & quibus id contingat de causis, suo loco extat enarratum.

XL.

Paulisper feroces mentis aberrationes ferinę, & conuulsiones pręnunciant.

85 ABerrat mens vel cum hilaritate, & risu: vel cum metu, & terrore: vel cum ferocitate, & impetu: vel demùm cum studio. tales autem euentus humorum in animi sedem properantium gerit varietas, vt suo loco enarratum. sit enim illud nunc compertum, quod impetens atra iam exusta feroces reddit homines. ferinamq. adfert desipientiam: ast si non protinus hæc vstionem subeat, studiosè prius homines insaniunt, mox paulisper ferociunt, ac tandem ferarum ritu sęuiunt, notos, atque ignotos impetunt, ac se ipsos dilacerant nullis consilijs, ciuilibusque coerciti officijs: postremò ob omnimodam spirituosi sanguinis temerationem conuelluntur, vt hydrophobis euenire compertum. nam qui ab atra furiunt humida respuunt, & abominantur, vtpotè suę iam factę habitudini contraria.

XLI.

In diuturnis ventris sine ratione factę elationes conuulsorię.

36 ELationes ventris pręter rationem in diuturnis occurrentes habent pro causa, aut vbertatem flatuum, aut collectionem succorum ęstuantium mesenterij potissimum venas obsidentium. pręter rationem autem istę elationes adueniunt, dum nullus in pręcordijs, cęterisque abdominis partibus subditus apparet tumor, nec vlla flatuosi alimenti facta est ingestio. ergo non acuto, sed diuturno morbo ex iam dicta collectione laborant ægrotantes, nascunturque exin tum ventris elationes, febresque vehementes: tum difficiles spirationes, singultus, & alia quæ inferius enarrabuntur. cæterum abs re non erit pulcherrimam de Pythionis filio in Pella afferre Hipp. enarrationem. is soporatus, obmutescens, aluum compressam habens, acutè febricitans, post multam egestionem balano procuratam, qua febris intermisit; ventris elatione tenebatur cum febrili inualescentia, & sopore. conualuit decimaquarta biliosa multa egerens pharmaci ope. erat enim ventris elatio non à phlegmone, sed ab vbertate facta biliosorum sanguinem inficientium, & liberum eius impedientium cursum; idcirco horum facta conferta egestione conualuit, priusquam conuulsiones accederent. & hoc artis nobile est documentum, vt quamplurima vitentur errata, quę non raro contingunt in istis elationibus.

XLII.

Affectiones statim turbulentę, vigilias inducentes, sanguinem de naribus stillantes, sexta die alleuiantes per noctem, verùm postridie rursus affligentes, exsudantes, in somnum delatę, mentem emouentes, largè sanguinem fundunt, & morbos tollunt. aquosa vrina talia significat.

87 CRisim anteuenientia signa, si protinus appareant; morbum abbreuiant ad salutem, vel ad interitum. mirum igitur non est, si abenarratis symptomatis spes insurgit, vt septima die sit effluxurus sāguis, quum hæc raptum succorum in cerebrum designent virium cum firmitate: Tarachis enim, qui primus est mentis perturbatę gradus; transitum feruidioris humoris caput petentis designat, vt est ab Hipp. 6. in 6. Epid. proditum hinc vigiliæ, sanguinisq. stillationes, quæ quarta die editæ cum virium robore hęmorrhagiam die septima profluxuram denunciant, vt inferius dicturus est Hipp. virium autem constantiam promittunt symptomata hęc morbo ipso exoriente edita, non quidem à stabili, firmaque effectione; sed à motu succorum superas petentium. hi enim mitiores redditi sexta die alleuationem faciunt cum nocturna placiditate: inualescunt tamen denuò, ac dum sua copia opprimunt sudaciunculas pariunt cum somniculosa mentis aberratione, non quidem ferina seu phrenetica, sed extemporanea, & mitis: vocabulum enim paracrusis talem habere intellectum aliàs dictum. consonum igitur, vt crisima hęc primis aduentantia diebus salutarem deinceps, ac largam afferant hęmorrhagiam. horum autem symptomaton comes est aquosa vrina raptum hunc denotās, qui perniciosius in perniciosis, salutaris in inocuis. prę̨sagiunt etiam vrinę istę aquosę futuram dysenteriam, vt scriptum est 2. in 6. Epid. dum nempe sanguinea recrementa ipsa non depleta hęmorrhagia cursum ad intestina flectunt.

XLIII.

Mente alienati melancholici, contremiscentes redditi, malignum.

88 EXistameni sunt, qui delirant ob accessum atrę bilis in animorum sede. melancholicè verò delirant, qui sine furore, & feritate, sed cum silentio, merore, & metu. istud ergo symptoma nascitur ab atrabilario succo, qui meroris, & taciturnitatis suapte natura est author, sed

dum exustionem subit, mentem quoque alienat, cui alienationi tremores adiuncti cacoethes sunt, ferinam scilicet minantes delirationem, aut conuulsionem, ni imminens periculum tollat nigrorum vomitio, quę ipsis tremoribus haud vulgariter præsignatur.

XLIV.

Delirium in spiritu minutulo, & sudaciuncula lethale. lethale quoque in spiritu, & singultu.

89 Minutula spiratio (id enim spiritus nomine) parua inquam, & frequens phlegmonis spiritales obsidentis partes signum est: ex harum autem afflictionum delirium quoque nascitur. nam licet anhelitus delirantium plerumque magnus, & rarus appareat; euadit tamen paruus, & frequens ad lethalitatem. quippe rara, & magna spiratio nihil delirio adiungit, quia huiusce affectionis pedissequa est. ast si exilis, & frequens est in delirio, satiscit tunc natura prauitate obruta, quod accidit, dum mens non solùm aberrat, sed delirat, quia modis omnibus temeratus est sanguis. id ipsum de delirio cum spiratione difficili, & singultu dicendum. quippe adest tunc, aut hemaptosa pleuritis, aut diaphragmatis incendium, aut magna iocinoris inflammatio. istis namque ex occasionibus delirant. spirant difficulter, & lethaliter singultiunt ægri, quæ omnia astatus committit humor stabiliter obsidens spiritales partes vlla cum salutis spe, quia morbi vehementia habet virium infirmitatem adiūctam: scriptum idcirco 4. Aph. 50. Si in febre non intermittente difficultas spirandi, & delirium accesserit, lethale.

XLV.

Insomnia in Phrenitide euidentia, bona.

90 Quoniam Phreniticorum mens stabiliter subuersa, cuncta ipsius munia inordinatè peragit; inde fit, vt eius vigente malitia, ei aut insomnia nulla occurrant, aut si quæ obueniunt, adeo turbulenta sint, vt mens inde nihil euidenter promat. nam phrenitici aut vigilant perpetuò, aut turbulenter obdormiscunt. cæterum haud infrequenter contingit, vt soporati hi, priusquam decedant, fiant, vt 3. in 3. Epid. obseruatum legimus: vel etiam ad salutem properantes iucundos capiant somnos ad certum incolumitatis præsagium. quod postremum accidit, quia tenuis & æstuans sanguis vigiliæ, seu turbulentorum à somno excitationum author, tunc sua deposita feritate blandos affert somnos insomnia

nia proferens euidentia. euidētia inquam tum respectu sui, dum clara, nō cōfusa menti obuiant: tū respectu somniantium, dum ea expergefacti ordinatim narrant. non amplius enim turbulenta fit disiunctio, sed adæquabilem naturam reddit sanguis, quare, & obdormiscunt ægri, & ordinata referunt insomnia, quod est optimum in delirantibus signum. Sic in Aristæo ex Amphilochi pago quarta die subchlora egesta somnos induxerunt placidos ad eius promittendam salutem. vt inde colligas salutarem fore alui biliosam egestionem in illis præsertim delirantibus, in quibus collectio adest biliosorum: nam in reliquis liquationem potius designat plerumque ad citum interitum.

XLVI.

In phrenitide albę egestiones, & segnities, malum. rigor ijs accedens pessimus.

91 DElirantibus quandoque opem ferunt biliosæ deiectiones. ergo mali quid promittunt, quę albæ sunt: nam tunc bilis tota ad intimas rapitur, indeque rigor, qui pessimus in hoc rerum statu, quia vtilium excretionum non est prænuncius, sed potius auersator, dum bilem totam per vasa diffundit, indeque segnities, quæ vtilium omnium excretionum tollit occasionem.

XLVII.

In phreniticis à principio affectiones mediocriter bonę fidei, frequenter transmutationem habentes, malum.

92 SVnt in phreniticis affectiones mediocriter bonæ fidei, somnus non omnino turbulentus: vrinarum conueniens crassities, & color, aliaque huius ordinis, phrenitidem potius à pallida, quam à retorrida fieri bile indicantia. dicuntur autem mediocriter bonæ spei, quoniam media sunt inter ea, quæ certam salutem, certumuè portendunt exitium. nam si diù perseuerent, dum victrix est natura bona fiunt cum certa ægrotantium salute: sin autem talia diù non maneant, sed frequenter in contrarium facessant, mala, non tamen prorsus lethalia fiunt, præstat enim, vt in summa angustia aliquid boni ad salutem elucescat, quam, vt omnia vergant ad exitium. indicat autem frequens hęc transmutatio aut humoris turgentiam, aut afflictæ partis passionem multiplicem: istis enim de causis mæsti aliquando ægri, silentes, ac quieti: mox garruli, irrequieti, & hilares fiunt. quam repentinam mutationem obseruauit Hipp. in

Deal-

Dealcis vxore, quæ alijs pressa symptomatis occubuit tandem vigesimaprima.

XLVIII.

Mente motis melancholici tremores superuenientes, malum.

93 Est repetitio eorum, quæ superius leguntur, non inutilis tamen, quum iam de ea phrenitide sermonem habeat, quæ à torrida, & atrabile edita habet prænunciam mentis hanc melancholicam ab alienationem. non semper tamen inde phrenitis sequitur, quoniam id etiam in critica occurrit perturbatione: malum propterea symptoma hoc, sed nō prorsus lethale, perinde ac sunt tremores valde phreneticis accedētes.

XLIX.

Mente alienati melancholici tremuli facti, & saliuam fundentes, nùm sanè phrenitici.

94 Imò qui mente alienantur, & saliuam fundunt tremuli facti phrenitici vtique sunt, quanquam sileant, quiescant, nec furiant, nec garriant, quod est melancholico modo delirare. nam hæc à bile atra nascuntur septum obsidente, vt inde crassa in pectoribus existentia liquescant, trahanturque alia à capite. hinc copiosa saliuatio, quæ vomitionum nigrorum est quandoque prænuncia, quemadmodum, & tremuli motus, dum nempe atrus humor arterias neruеasque partes affligit, quod phreniticis accidit septi inflammationem detentis. nam passio hæc verè sibi phrenitidis nomen asciscit, vt aliàs ostensum.

L.

Mente alienati fortiter insuper febrientes, phrenetici fiunt.

95 QVoniam phrenitici, ait Hipp. 1. de morb. non absimiles sunt ab atra delirantibus, comeant idcirco hæ passiones, fiuntq. phrenitici melancholici, & vicissim melancholici phrenitici, dum ab atra bile hi fortiter abalienantur, hoc est, magna cum insania: insuperq. febriunt ylla cum sperabili iudicatione. dum enim atra iam hærescens concitatum motum assumit, sanguinem spirituosum prorsus temerat, vel firmiter obsidet diaphragma, quod est phrenitidem inferre. ergo mente alienati fortiter insuper febrientes phrenitici euadunt.

Phre-

LI.

Phrenitici parum bibentes, strepitum valdè percipientes, contremiscunt, aut conuelluntur.

96 IN non potantibus, aut vix, ait Hipp. 2. in 6. Epid. spiratio breuis: quod autem breuis spiratio in phreniticis praua, constat Pythionis exemplo. in sequa demum, ac vehementi phrenitide tremores, & conuulsiones occurrunt: ergo phrenitici parum bibentes vrgentissima sitis causa detenti, contremiscunt, aut conuelluntur tandem, quæ extrema sunt phreniticorum mala, à pondere, & corruptione sanguinis profecta. de strepitu ab assumpto potu iam dictum, vt de siti prçter rationem soluta, quod symptoma phreniticis paulo post morituris contingit.

LII.

In vehementer phreniticis tremores, lethale.

97 PEreunt phrenitici, quoniam propter assiduam desipientiam nihil, aut parum assumunt alimoniæ: tractu idcirco temporis marcescunt tum ex febre, tum ex inedia. hinc sanguineus inalget, & cogitur succus: conuellitur proinde aliàs alia parte, & tremit; inalgent extima. tandem verò perfrigerantur omnia, & ita moritur æger. talis est hac de re Hipp. philosophandi modus 1. de morb. descriptus.

LIII.

Quę sunt circa necessaria deliria pessima: inde si exacerbentur, perniciosa.

98 DVm ad oblata benè se habent ægri, aliquid de salute sperandum sic enim vires morbi impetu prostractæ refici, & ingruentia obtundi symptomata datum. ergo si hęc tàm commoda, & vtilia ægri aspernantur, & respuunt, oportet delirio teneantur pessimo, dictaque superius de causa tandem pereant, quod accidisse in quadam pestilitate 3. in 3. Epid. scriptum legimus, estque symptoma hoc terrificis omnibus anteponendum, quoniam atra tunç vndique exundat subuertens, ac labefactans retrices corporum virtutes omnes. talis fuit Mulier in Thaso apud frigidam aquam decumbens, quæ tristis, insomnis, molesta, irosa, mente melancholica, à cibis auersum habebat animum. Nec minorem in delirantibus perniciem promittunt, quæ ad opem exhibita, malum

adau-

adaugent. feritas enim tunc viget succorum, nullis mitescens blanditijs, imò ijs magis sese exasperans.

LIV.

Mentis aberrationes, voces clangosæ, linguæ se conuellentes, ac similiter tremulæ factæ, mentem alienant, durities in his perniciosa.

99 MAlis hisce adiunctæ Paracrusies, quæ mentis sunt aberrationes transcursu editæ, ideo denunciant mox ad futuram ecstasim, seu mentis alienationem, quoniam offendentes succi ad atrabilariam vergunt naturam. nam clangosæ, & acutæ voces fiunt ab ardore, & inarescentia partium spiritalium ob præsentiam atræ exustæ, cuius vi lingua conuellitur, & contremiscit, vt designet huiusce humoris exundantiam, quæ facit, vt homines delirent vsque ad ferinam insaniam. hæc enim sunt Hipp. 4. Acut. Quum febrienti, inquit, lingua quarta die conturbata loquitur, & aluus biliosa liquida egerit, talis delirare solet. insania autem tunc adest, quando ægri immaniter delirant, quanquam absit phrenitis. quippe à sola spirituum temeratione sæuiter delirant ægri vlla absque firma meatuum, locorumue afflictione, nam sunt ecstasiæ, ait Hipp. quæ maniacos sanant, quia distrahunt hærescentes succos, quod in duritate, seu congelatione nequit contingere, quia tunc firmantur succi omnes, nec vllam subinde valent crisim subire; perniciosa propterea in istis durities hæc.

LV.

Prædebilitatorum deliria pessima.

100 PRædebilitati sunt, qui imbecillitate magna facultatum motricum tenentur vitio edita instrumentorum: sic enim aliàs Adinamiæ nomen. est autem infirmitas hæc delirio copulata, pessima, quia ei est absona. nam in delirantibus firmantur, & inualescunt potius, quam concidant motrices virtutes, quia spirituum adaugescit calor. ergo eiusdem caloris adest morticinium, quod delirantibus pessimum est symptoma, si hoc caloris morticinium pro causa agnoscat, nam accidit quandoque in initijs morborum concidant motrices virtutes pondere pressæ, & tunc leuamen aliquod sperandum naturæ, artisuè munere.

Qua

LVI.

Quæ in phreniticis frequentes fiunt transmutationes conuulsoriæ, prauæ.

101 MIrum equidem non est, si quæ sunt suapte natura mala, cuiusmodi phreniticorum conuulsiones; in contrarium identidem facescentia, praua fiant. nam, & quæ salutis spem promittunt, praua quoque euadunt, si frequentem habeant transmutationem. subeunt autem phreniticæ conuulsiones frequentem transmutationem, dum ægri conuelluntur, mox interquiescunt, modoque hanc, illamuè aprehendunt partem propter turgentiam succorum prauorum. nam stabiles phreniticorum conuulsiones lethales omnino, quæ autem mobilitatem habent, possunt noxiositatem ad ignobiliora transferre nonnunquam cum ægrotantium salute, perinde ac accidit à febrili inualescentia.

LVII.

Phrenitici cum perfrigeratione saliuam fundentes, nigrum vomitum faciunt.

102 DElirantes, ac contremiscentes fiunt ab atra phrenitici. quid autem sit inde expectandum si inalgeant, nunc determinatum habemus, nigrorum scilicet vomitionem. quippe accessum designat atræ bilis in sanguinem ipsa perfrigeratio: frequens autem saliuatio adesse liquationem arguit crassorum iam stomaco, vicinisue partibus adiacentium ad citam vomitionem. Ergo quia phrenitici frigescentes ab atra laborant, dum signa vomitionum dant, nigra vtique erunt vomituri, & lethaliter quidem, si symptoma hoc fiat à morbi violentia. humor etenim ferinus quoquouersum eiectus rapit protinus, vt scriptum est 4. Aph. 23. ast si vomitus hi accedant, dum natura adhuc in suo robore est, aliquid de salute sperandum. 2. enim Prorrhet. hæc scripta sunt. Dolores, inquit, in humeris fientes, qui quidem ad manus descendunt, torporesq. ac dolores inducunt, ijs abscessus non succedunt, verum nigram bilem vomentes sanantur. salutaris idcirco in vera phrenitide vomitus, quia atram bilem septo hærescentem educit, perinde ac maniacis facit ecstasis.

LVIII.

Qui ægrotant variè, & mente aberrant crebro, his predicenda nigra vomitio.

103 ÆGrotant variè tum ij, qui nunc grauibus pressi symptomatis mox alleuiantur: tum qui contrarijs affliguntur malis. vigilant

gilant

gilant nempe, mox soporantur: nunc taciturni deinceps garruli sunt; quam varietatem præstat præsertim atrabilarius humor membro alicui non inhærens, sed oberrans diuersis modis sanguinem offendit. hinc mēs vicissitudinariè delirat ad præsagiendam mox ad futuram nigrorum vomitionem. quippe consentaneum, vt inferæ partes atro sint repletæ succo in superas se efferente, dum prædicta infert mala, seque per vomitum expromit ad morbi seu lethalitatem, seu difficultatem designandam, quotiescumq; nempe hæc primis occurrunt diebus. nam Homo à cæna calefactus, quum prima die nigra vomuisset, vndecima occubuit: Epicratis vero vxor vigesima euomens nigra, post varia discrimina octuagesima tandem euasit.

LIX.

Quę exacerbantur conuulsorio modo sunt catocha.

104 CAtochum est, tum quod indurat, obstupefacitq; corpus totum ob diffusionem bilis atræ: tum quod firmam affectionem inducit, & hac ratione firma, ac stabilis affectio omnis catocha est. illud quidem catochon apparet in primo vocato Typho, de quo Hipp. lib. de intern. affect. istud autem in hac exacerbatione conuulsorio modo facta interuenire potest. nam atrabilarij succi, dum prauas excitant vomitiones, plurieſq; exacerbationes faciunt conuulsorio modo; firmam habēt radicem alicui inhærentem visceri, vt exin perennis sit noxiorum succretio ad conuulsorias exacerbationes edendas, & hac ratione exacerbationes conuulsorio modo fientes catochæ sunt, hoc est firmiter fixam habēt passionem: vel etiam tandem veram pariunt catochem, dum atrabilariū succum per vniuersum corpus tandem diffundunt, vt subinde se congelēt membra, quód ad ingens facit promouendum discrimen, seu ad difficilem saltem sanationem.

LX.

Parotides, quæ se attolunt in diuturnis, paruę. sanguinis fluxiones, & vertigines insuper apparentes, perniciosæ.

105 IN exacerbationibus conuulsorijs, ait Hipp. 1. Prorrhet. parotides exurgunt. sint autem hæ opportet paruæ ob contumaciam succorum firmiter alicui visceri hærescentium. non enim acuta est affectio hæc, sed diuturna, quia assiduitatem motus non habet. in diuturnis autem perniciosis propter contumaciam succorum, & naturæ deficientiam assurgentes parotides paruæ sunt. ergo & in exacerbationibus conuulsorijs, quæ phreniticis haud infrequenter occurrunt; assurgentes parotides

rotides paruæ erunt. Cęterum, dum paruæ istæ sunt, dolorosæ quoq; & fastigiatæ sunt. ergo perniciosæ, præsertim si post hæmorrhagiam, & vertiginem, vel dum hæc fiunt apparent, seu his iam factis hæc adhuc perseuerant. motus enim hic naturæ est conatus aut non benè agentis, dum exiguum quid in incongruam partem deponit, se rotum depleturum vtili iam incepta excretione: aut non obseruantis rectum ordinem, quia prauarum assurgentium parotidum non auertit pericula biliosa diarrhea, aut crassarum vrinarum exitus, vt 3. in 1. Epid. proditum est. perniciosæ ergo sunt paruæ istæ assurgentes parotides in omnibus morbis, sed præsertim dum vires languent ex diutina, ac perniciosa afflictione.

LXI.

Febres vertiginosę, & cum volulis, & sine volulis, perniciosę.

106 VErtiginis plura sunt apud Hipp. vocabula. superius scotoma. 4. Acut. dinon, nunc inligos dicta: vt multiplicem nempe vertiginis designet naturam. nam dinon est, dum visa solùm circumaguntur. scotoma, dum cum rotatione visorum tenebræ oculis obuersantur: de inligos non perinde constat. autumat namq; Gal. capitis esse passionem pituita repleti, quod rationi dissonat: inde enim non momentaneæ, sed stabiles capitis nascuntur passiones. Cęterum constat græcorum consensione passionem esse stomaci inligos cerebro impertitam, vt inde oboriatur vertigo. quia propter inligos vertigo est consensione edita partium inferarum, vt ex in visorij turbentur spiritus, celeriq; gyro rotentur, quod perniciosum est febrientibus symptoma designans collectionem adesse circa præcordia succorum atrabilariam præsertim præseferentium naturam, indeq; expectandæ erunt, aut nigrorum vomitiones, aut anxietudines peræquè lethales, sit nec nè ileum inflammatum. Atrocissimus porrò ilei est affectus, quippe qui alui libertatem comprimens, supremum ventriculum exonerat magno cum angore, & æstu. hinc vehementes vomitiones ileodes dictæ, quoniam tunc compressa, seu inflammata tenuia intestina (raro namq; phlegmone tenentur crassa) reuomunt ad supernas ingestos succos. perniciosæ ergo vtcumq; virtiginosæ istæ febres, quia aut prauitatem succorum, aut ilei inflammationem subesse designant, sunt autem de vertigine hæc Hipp. 2. Prorrhet. Quoscumque verò, inquit, vna cum doloribus vertigines corripiunt, malum ægrè exolubile, & furiosum est. quod ergo dolores, illud ipsum febres superaccedentes committunt, vt de se patet.

LXII.

Anhelosis, si febris acuta postea incidat cum hypochondrij tensione perfrigeratis; parotis magna.

107 QVi propter nimiam partium ſpiritalium oppreſſionem magnũ, & coactum ſpiritum ducunt anheloſi ſunt. opprimuntur autem ſic plerumque ſpiritalia membra, dum ab inferis ad ſuperas noxij repunt humores: inde enim præcordia tenduntur, inalgent extima, & difficilis redditur ſpiratio, hæreretque in ſpiritalibus humor ſuapte craſſitie, ni acuta ſuperacceſſiſſet febris, qua ſucci attenuati altiora petunt, ac ſubinde magnum ponè aures tandem excitant tumorem. dum enim algent ægri ob craſſitiem ſuccorum ſpiritus opprimentium, non eſt de hæmorrhagia ſperandum; conſentaneum idcirco, vt craſſi hi vi febrilis ardoris à ſpiritalibus diſtracti humores ſurſum ſe efferentes, magnam edant parotim plerumque ad interitum: integrè enim in 1. Prorrhet. hæc ſcripta ſunt. Ex voluulis graueolentibus, inquit, in febre acuta, præcordijs ſublimibus diutius perſeuerantibus, abceſſus circa aures oborti occidunt: qua de re inferius.

LXIII.

Quibus in febribus dolores circa lumbos, & inferas partes ſientes diaphragma contingunt, inferas partes relinquentes, pernicioſi, tum aliàs, tum ſi aliud ſignum prauum accedat: ſin minus empiema timendum.

108 PErnicioſas eſſe lumbales affectiones: pernicioſos dolores recurrentes ad ſuperas iam dictum. ergo pernicioſi erunt quoque dolores, qui lumbos, inferaſque iam affectas partes relinquentes firmiter deinceps diaphragma aprehendunt: id enim odines vocabulum, vt aliàs oſtenſum. eſt autem diaphragmatis paſſio hæc pernicioſa, tum quia diſcruciat impensè: tum quia vicinas partes in conſenſionem trahit, indeque alia inſurgunt mala interitum prænunciantia, vt de phrenitide iam dictum. Sin autem praua adſint ſigna, ſuppuratio ſaltem expectanda, ſicque phrenitidis malum metaſtaſim factum, quum firmiter illuc hæreat; empyema conſtituit, perinde ac letargicis accidit, vt inferiùs dicturus eſt Hipp. Pernicioſus ergo recurſus hic ſuapte natura, quia inde vel expectanda ſymptomata, quæ afflictæ partis, affligentiſque humoris propia ſunt: vel ſaltem poſt diutinam ægrotationem aduentabit empyema, dum

con-

contumax est inhærens humor digestionem renuens, sed suppuratum per quam facilè concipiens actione febrilis ardoris diu perseuerantis.

LXIV.

Puerulis acuta febris & aluus compressa cum vigilijs, & calcitrandi vis crebra: coloris item mutatio, & ruboris suffusio, conuulsifica.

109 LActentes, ac dentientes pueri ad vsque septennium leui conuelluntur de causa, quod accidit, tum ob eorum ingluuiem: tum ob neruosarum partium imbecillitatem: promptiusque illi conuelluntur, qui quum sint corpulentiores, copiosum, & crassum sugut à bibacula nutrice lac. huic autem malo ansam tribuit acuta febris, qua succi quassantur, feruntur ad intima, & exin aluus comprimitur, quod puerulis innaturale est, eam perpetuò fluidam habentibus. vigilant ergo tunc insolenter pueri, variè in colores mutantur, rubescunt, eiulant, & calcitrant crebro. quæ omnia spirituosum affligi designant sanguinem, nerueasque partes, vt inde conuulsiones prodeant. cæterum mala hæc puerulis superaccedunt, tum ex vermium luxuriæ; tum ex cerebri dolorosa repletione, vt non semel in praxi obseruatum.

LXV.

Affectiones statim turbulentę, vigiles, nigra compacta egerentes, non nullis sanguinem fundunt.

110 SVnt hæc mox ad futuræ hęmorrhagię signa. nam turbulentia fieri succorum transitum ostendit, vigilia æstuantis caloris est soboles: nigra & compacta egestio calorem subesse arguit intimis venis firmiter inhærentem. quare, si hæc protinus exoriente morbo fiant; nonnullis hæmorrhagiæ promittunt euentum: illis nempe quorum ad id parata sunt corpora. nonnullis etiam dictum, quoniam hæc & conuulsionum, & parotidum sunt præsagia, si sint soporia adiuncta, vt 1. Prorrhet. scriptum.

LXVI.

Affectiones cum vigilijs, & repentina inquietudine sanguinem fundunt, tùm aliàs, tum si quid iam antea profluxerit. nùm & inhorrescentes, qui modice refrigerati? at qui circa exacerbationem tussiunt, & parum exsudant malignum.

111 SI fiat cum superiori connexio, dilucida euadit sententia hæc: sunt etenim omnia nunc recensita calidioris humoris superas in-

uadentis signa, quo in transitu leuiter turbatur mens; vigilant ægri, pondereq; pressi iactantur. consonum ergo sanguinem fundant, præsertim si is antea stillauerit, vt designet adfuturam hęmorrhagiam, quod etiam contingere datum, dum post crisimam stillationem ægri modicè inalgescentes horrent, hoc est post mitescentiam febrilis ardoris, denuò inhorrescunt. extat namque 2. in 1. Epid. obseruatum, ægros ante salubrem hæmorrhagiam riguisse. ast quia istud non omnibus, ideo problematicè dictum. cæterum si remoratus sit hæmorrhagiæ exitus, ac exin ęgri tussiant, & parum exsudent, malignum id certè, quoniam firmantur tunc ad spiritalia membra succi, vt deinceps seu diaphragma, seu pulmones phlegmone fatigent, seu latus diutino tempore affligant.

LXVII.

Ad latus dolores, & suffocatione accedente, ÿ suppurantur.

112 HVmor pectori adherens tussiculę, & sudaciuncularum author, si suffocantem adlatus excitet cruciatum, suppurationem parit. & est symptomaton continuata hæc series, dum insuperas ab inferis transeuntes succi, non hæmorrhagiam, sed pectoris edunt mala, & quoniam firmiter dolet latus cum suffocatione, aut propio pectoris vitio, aut iocinoris, seu lienis consensione, vtrouis modo ferbet cordis calor, & venæ atrabilario replentur succo, propterea perniciosam suppurationem concipiunt, quorum latus cum suffocatione dolet.

LXVIII.

Quibus in continuis pustulę per totum corpus erumpunt, lethale, si non fiat purulentus abscessus. maximè autem circa aurem his fieri solet.

113 PEr vniuersum corpus efflorescunt pustulæ, tum his, qui tabifico malo detenti, ad interitum properant: tum his, qui ad salutem ope istius indicationis tendunt: tum demum his, qui pernicioso affliguntur morbo. consultò ea omissa sunt corpora, quæ sic à scabie, alijsue cutaneis fæditatibus pustulantur, quia nihil ad propositum. qui pustulas istas priori habent ratione, nullum aut saltem exiguum ab istis abscessionibus potissimum ponè aures factis leuamen sumunt, ni erumpant, priusquam sit empyema conceptum, vt in Calcidonio. Qui per crisim pustulantur, istis non sunt abscessionibus indigi quippe tollitur, vel saltem eximiè mitescit febris post criticam hanc eruptionem. ergo postremi sunt, qui, vt lethaliter laborant, sic auxilium à purulentis illis abscessionibus

nibus experiuntur: etenim febris adhuc post hanc pustularum eruptionẽ perseuerat, quæ facit, vt ebulliant, & in corruptellam abeant succi non sine discrimine, ni purulentus, ac notabilis fiat abscessus, qui corruptum humorem totum & excipiat, & expromat. tales autem abscessiones cõmodissimè ponè aures erumpunt, propter conditionem succorum, & vim ardoris febrilis. dictum namq; ab Hipp. 2. Prognost. quod si laborauerint pulmones, & abscessus oboriantur secundum aures, qui in partibus inferis suppurunt, & fistulam constituant, integra inde valetudo expectanda.

LXIX.

In acutis exteriora perfrigerari, interiora verò ardere, & sitire, malum.

114 QVod nunc malum, in Aphorismis lethale continuis adiunctum febribus. diuidium facit causarum varietas: algent quippe extima, dum intima & ardent, & sitiunt; vel à nimio feruore, quo alibiles arescunt succi, vt exin pereat extimarum calor, & cutis tensa euadat, sicq; ex ardente decedunt homines, vt proditum est ab Hipp. I. de morb. Altera est ratio, qua cum interno æstu algent extima, dum viscera sunt à phlegmone, doloreuè aliquo afflicta, quod symptoma exitiosum est magnarum febrium, licet quandoq; repletionem solam designet noxiosorũ hypocondria, visceraué prementium: & tunc licet terrificum symptoma; non tamen prorsus exitiosum, quia causa ipsa sublata, desistit protinus, quod ardentibus, ac leipyricis accidit. nam de ardentibus hęc I. de morb. Qui à febre ardente, inquit, corripiuntur, ij internis quidem partibus à febre exuruntur: frigent vero externa, exasperanturq; ab interno spiritu, & calore fauces, & lingua: quod autem in ventriculo bilis est, aliquando deorsum exturbatur, plerumq; verò in primis diebus vomitur aut in quatuor, aut in quinque. de leipyrica autem inferius dicturus est, non exolui hęc nisi accessu cholere. Nobile idcirco est illud Hipp. 4. Ep. documentum in febribus, inquit acutis siticulosi à medicis potu interdicto, aut etiam à seipsis astinentes, multum sibi bibere posse videntur: his aqua frigida data, vt reuomant, prodest: biliosa enim aderunt.

LXX.

Febres continuę tertia quaq; die ingrauescentes, periculosę: quod si aliquando intermiserit, febris, caret periculo.

115 SEruant tertianum circuitum continuę febres tertia quaq; die inualescentes; acutę proinde sunt, nec sine periculo inuadunt,

quia à bile recrementosa nascuntur, quę spirituoso sanguini adhæret vsque ad omnimodam febris decessionem. Ast si hę, dum progrediuntur, intermittunt quadantenus, vacant à periculo, quia decedunt ab acutie, & in diuturnitatem labuntur, quæ diuturnitas decedens ab acutie minime discriminosa est, dum alijs non se adaptat malis, quæ plerumque accidunt à recidiuis occurrentibus post demisiones factas non criticis diebus, vt aliàs ostensum.

LXXI.

In longis febribus aut tubercula, aut in articulis labores fiunt, & si facti fuerint non sunt inutiles.

116 TErtianæ febres, quæ etsi continuæ aliquo pacto intermittunt in diuturnitatem ductæ, ac assiduæ perseuerantes istud tandem afferunt malum, quod ad inferos artus edunt abscessionem. nam, vt aliàs ostensum, vtiles fiunt abscessus in diuturnis continuis, & præsertim biliosis febribus sæpè recidiuantibus, in quibus ob succorum reluctantiam aliæ edi nequeunt salubres crises, & propterea in articulis tubercula, seu labores plerumque occurrunt ad salutem, licet non sine cruciatu, & discrimine. nec erunt istæ abscessiones inutiles, si præueniant hos diuturnos affectus, quia horum pericula seu submouent, seu auertunt. hæc enim sunt Hipp. 3. in 6. Epid. Decubitus, inquit humorum ad aliquem locum in quibus factos affectus liberat, in his prius ipse factus, illos impedit. hinc cauteriorum vsus non inutilis certè in illis, qui improspera alioquin valetudine vtuntur, vt inter Arabes diligenter prodidit Albucasis, & nos ex Hipp. plenius in methodo curatiua morborum.

LXXII.

Capitis dolor in acuta febre hypochondrium reuulsum non facta hæmorrhagia ad phrenitidem deuenit.

117 SIgnum anceps est in acuta febre hypochondrij reuulsio. opinionem namque futuræ hæmorrhagiæ cephalalgicis præbet, quia, raptum sanguinis in superas designat. cæterum si istinc hæmorrhagia non profluat, ægri in phrenitidem labuntur. nam reuulsum hypochondrium diaphragmatis denotat passionem, vt aliàs ostensum, quæ si non tollatur commoda hæmorrhagia, humor illuc hærescens phlegmonem facit, quod est phrenitidem inferre.

SE-

SECTIO TERTIA

De signis ab Ardentibus, alijsue magnis febribus desumptis ad crisim facientibus.

I.

Febres Leipyricę non nisi cholera superueniente exoluuntur.

110 FEBRIVM nomina multiplicia: sumuntur autem tum à periodico circuitu, tum à qualitate caloris, tum à conspicuo adiuncto symptomate, tum à parte affecta à periodico circuitu dicuntur febres tertianæ, quartanæ, &c. è conspicuo symptomate sunt singultuosæ, pemphigodes, liuidę, &c. à qualitate caloris habentur adurentes, manu mites, &c. à parte affecta Typhodes, Grynodes, Elodes, & etiam Leipyricæ, quarum idea stat in quarundam viscerum stabili affectione. nam, vt de Leipyricis agamus, quanquam in istis algeant extimâ, dum ardent intima; istud tamen ardentibus quibusdam competit. vera itaque Leipyricarum febrium idea stat in quadam ventriculi afflictione quam parit appulsus seu pituitæ corruptæ, seu adustæ, crassæuè bilis, à quibus stomaci os instar erysipelatosæ cuiusdam passionis affligitur, vt subinde, dum febris vrget, intima ardescant, sed extima plerumque sint marmore frigidiora, & hoc nobis expressum relinquit Aetius sedulus antiquitatis obseruator. Quod autem Leipyrica hæc febris sit in censu diuturnalium fidem faciunt, quæ lib de Iudic. scripta ab Hipp. leguntur. Reliquæ vero ardentes, inquit, securę desinunt septima, aut decimaquarta die. solent autem, & in Leipyricam deuenire, & detinet maximè quadraginta dies, & in Epialium transit, & Leipyrica eadem quoque die corripit, & dimittit. fit autem & capitis dolor. si vero Leipyrica non demiserit in quadraginta diebus, sed producta fuerit, & dolor habuerit caput, & deliret æger, ipsum purgato. hactenus ipse. hinc duo desumas: vnum, quod ex ardente nascitur Leipyrica, dum bilis iudicatorium non edit icterum, sed sua herens crassitie, ventriculum offendit. Alterum, quod Leipyrica non acuta, sed diuturna est: nam ad quadragesimam & vltra se extendit, quotidieque corripit, & demittit, aliàs non posset tam diù perdurare, quum in ipsa summa adsit internorum afflictio. demittit ergo ea ipsa die, qua aprehendit, siue quotidie, siue alternis inualescat diebus: mirumque est, quod Gal. 4. Aph. 48. tradidit, in inter-

mittentibus hoc nunquam factum se vidisse; quum tam sæpè nostris hisce temporibus id occurrat. Cęterum, quod febris hæc non nisi accessu choleræ desistat, ex iam dictis compertum: nam ventriculo, vicinisue partibus adhærent biliosa, æstuantia, & crassa, illuc per periodos delata non sine turbatione. distrahuntur subinde hęc, summoque expelluntur conatu, vt diuturnitatem, & contumaciam tollant, & hoc perbelle facit choleræ symptoma, dum quoquouersum biliosa, & liquida deijcit, si ipsa cholera humida est. nam de sicca superius dictum, quæ nihil ad Leipyricas facit. Leipyricæ ergo febres non nisi humida superueniente cholera exoluuntur, quia per hanc solam stomaci erysipelatosa, præcordiorumuè tollitur afflictio, idque non vnicus integrè facit cholerę impetus, sæpè in praxi obseruatum.

II.

Icterus ante septimam diem adueniens malum. septimo verò, ac nona, & vndecima, & decimaquarta iudicatorius, si non induret præcordia: sin minus, anceps.

119 A Non facto in ardentibus biliosis critico ictero Leipyricæ nascuntur febres, quæ mox choleræ accessu desistunt, vt sic altera non facta bilis rependatur commotio. est autem crisimus icterus, qui fit ipsa dominante natura propelente noxium ab vtilibus per coctionem secretum. minime propterea bonus icterus est septimam prępipiens, quia tunc non est naturæ opus per vltimam coctionem alienum secernētis, sed est motus ipsius bilis suapte orgasmo reptantis ad extima, quum potius ad aluum flectere cursum suum debeat, licet symptomaticè, nec sine discrimine, minori tamen cum molestia. malitiam ergo eruptio hæc secum gerit, & affert quoque lethalitatem, dum ipsi grauia sese adiungunt mala, vt de ictero abundè colorato iam dictum. Cæterum quanquam iudicatorius sit icterus stato tempore editus; anceps & hic nihilominus, dum præcordia adhuc manent dura, seu deinceps indurescunt. nam in visceribus subsunt inquinamenta, quæ & recidiuas edunt, & perennes suggerunt noxiosorum succretiones priorem morbum seu renouantes, seu alium proferentes, si non lethaliorem, difficiliorem saltem.

III.

Frequentes per eadem relapsus, qui circa iudicationem sunt vomitores nigrorum vomitum faciunt: existunt etiam tremorifici.

120 E Xtat ab Hipp. 4. Epid. obseruatum viguisse in quadam tempestate icteros, qui non sincerè iudicabantur, sed amabant reuerti,

uerti, quod accidisse constat, vel quia biliosus succus à cute in intimas remeat denuò se effusurus: vel quia post iam effusi euanescentiam, denuò è visceribus bilis succrescit. vtraque enim ratione reuertentes fiunt icteri. nam Soror Temenis iudicata mansit cum rigore, sed viridis pallor citò desijt, ideoque alia redierunt mala, quæ propia bilis se per extima diffundentis sunt. De altera etiam reuersionis occasione extant quotidiani euentus, præsertim in his, quibus fellea vesica est repleta lapillis extemporaneè cholidochon ductum intercipientibus. quod autem de ictero dictum, idem in alijs accidit morbis relabentibus in idem, quia nempe vniusmodi humor est, qui morbum antea commiserat, denuò eundem prompturus ijsdem de causis. faciunt autem istæ affectiones in idem relabentes tandem nigrorum vomitionem, dum propè iudicationem ægri nauseabundè affliguntur: nam per frequentem in idem relapsum crassescit, & vstionem subit bilis: mobilis tamen hæc est, vt interquiescat, & reassurgat, ac quum talis est, promptissimè stomacum offendit, & prope iudicationem nauseabundè prorritat, vt nigrorum vomitionem vberem tandem excitet. Porrò istis vomitionibus anteueniunt, & insequuntur tremores: anteueniunt ad futuram præsignandam prauorum vomitionem, soluunturq. noxio iam excluso: sequuntur ad lethalitatem promittendam, vt faciunt conuulsiones à virulenta veratri facultate exortę.

IV.

Qui in tertianis febribus dolores exacerbantur, tertianarum generis morbum faciunt, & grumosum sanguinem egerunt.

121 INsurgunt haud infrequenter in tertianis continuis dolores tam seuiter lumbos discruciantes, vt si permanerent diutius, ęgrum miserabiliter, ac ocyus conficerent. sed demittunt, iterumque inualescunt per febriles periodos. vult ergo Hipp. quod vehementes isti dolores in tertianis sese ostendentes febribus morbum diuersum à natura febrium tertianarum non constituunt, sed eundem seruant statum, & per eosdem tertianos procedunt circuitus ad bonam, seu malam crisim, quia nimirum ab ijsdem pendent biliosis succis sæuiter affligentibus sanguinem venis hærescentem lumbalibus. tales autem cruciatus grumosi sanguinis tandem faciunt egestionem ratione inferius adducenda, dum de lumborum passionibus, vbi eadem hęc verba occurrunt.

V.

In febribus venarum quę sunt in collo pulsus, & dolor dysenterię habet euentum: & crebra mutatio coloris in colorem, vtilis.

122 DYsenterici fiunt ægri plerumque à capite, dum remoratus hęmorrhagiæ exitus ad inteſtina curſum flectit. quocirca in curanda dyſenteria, capitis depletionem optat Hip. ne deinceps prolabantur ſucci dyſenteriæ effectores. feruntur autem cruenti humores à capite inteſtina per ſinus, qui collum: & lumbos irrigant: nam recrementa, quę per infundibulum in ſubdita membra labuntur gutturis, partiumque ſpiritalium potius, quam infimi ventris promunt vitia. ceruicis ergo venæ cruentum hunc excipiunt humorem, eoque vbertim ſe replent, dum pulſant, & dolitant ob ardorem & diſtentionem, quod illis pręcipuè accidit, quibus ob decreſcentem ętatem, aliaſuè occaſiones denegatus eſt hæmorrhagię exitus. Cęterum vt terrificę ſunt illæ dyſenteriæ quæ perpetuò vniuſmodi humorem meracũ proferunt: ita ſpem aliqualem promittunt, quę calorem viciſſim mutatum exhibent. dum nempe, quod ſanguinolentum prius erat; pallidum, aut ſubalbidum euadit: quod meracum, ſuo deinceps ſero diluitur. ſunt etenim hæc Hipp. 2. Aph. 14. In profluuijs, inquit, alui mutationes excrementorum iuuant, niſi ad mala mutatio fiat.

VI.

In biliosis spiritus magnus, & febris acuta cum hypochondrij tensione, parotidas facit.

123 MAlum præcordijs hærens, dum ſeſe in thoracem transfundit, coactam, ſed magnam reddit ſpirationem. at in acuta febre, biliofaque temperie commotus humor ſuperas petit, & pone aures abſcedit, non habens per hæmorrhagiam exitum, quod accidit, dum tenſio hypochondrij adhuc manet, ſeu coacta eſt poſt tenſionem ipſa ſpiratio. quod enim inſuperas elatum ſpirationem incommodat, craſſius vtique eſt, quàm conueniat ad hæmorrhagiæ profuſionem: parotidas idcirco edit, ni denuò recurrat, vt dyſentericum fluorem, ſtranguriofamque mictionem faciat.

Qui

XII.

Qui ex diuturnis se refociliantes benè cibum capiunt, nec proficiunt, recidiuant malignè.

124 PEreunt nectarei succi, conciduntque virtutes tum in acutis, tum in diuturnis: ast citò gracilescentia corpora, citò reficiuntur, tardè vero decidua, tardè quoq. reassurgunt. inde est, quod reualescentes à diuturno morbo suis in refectionibus maioribus sunt cautionibus indigi, quia non confertim, sed sensim suum ad naturalem debent statum redire. cæterum si hi refectioni studentes benè cibum capiunt non sine appetitione, congruaque vtuntur dieta, ast nihilominus non proficiunt in refectione virtutum, carniumuè; necesse est, vt tandem in malignam incidant recidiuationem, quippe profectus non experiuntur ij aut alimoniæ vitio, aut succorum intus existentium prauitate. ast alimoniæ vitium mutatione emendatur dieta; non sic prauitas substantium succorum: nam visceribus hæc hærens accedentem alimoniam corrumpit, totumque temerat sanguinem, ideoque nec spiritus reniuescunt, nec carnes substantificis amqlius irrorantur ichoribus, quæ vt praua sunt relicta à morbo germina, sic prompta sunt recidiuationum auspicia, malignitatem vtique promentia, quoniam vires ex anteacta prauitate languent, nec ab vtilibus opem vllam recipiunt.

VIII.

Quibus in febribus venę in temporibus pulsant, & facies robusta, pręcordiumque non molle, diuturnum. nec illa quiescunt, nisi larga prorupta hęmorrhagia, aut singultu, aut conuulsione, ischiadiconè dolore.

125 DVm instat bona seu mala crisis, & corpus liquiescit promptè, & facies attenuatur. Ergo dum manet corporis habitudo bona, abest à morbo illa acuties, quæ & momentò dissipat vires, & membrorum absumit latices. Porrò habitudo hæc bona præsertim in facie splendet, quæ non vultuosa, sed benè valentium similis est, ideoque diuturnitatis dat præsagium, potissimum si tempora pulsent, nec molle sit præcordium, quippe pręcordij hęc tumiditas congestionem arguit subesse crassorum, horumque in superas propagationem designat temporum pulsus, vt virium constantiam, mitemque sanguinis conditionem promittit faciei vigorositas, quæ cuncta diuturnam fore affectionem osten-

ostendunt, ni aut larga profluat hæmorrhagia præsignata temporum pulsu, & hypochondrij tensione: aut morbus se in alium commutet, si sanguinis præpediatur exitus, indeque noxius succus seu in pectore delatus quartum edet icterum, in quo ob pituitæ exundantiam ægri, ait Hipp. lib. de int. affect. singultiunt laboriosè: seu visceribus hærens ventris conuulsoriam faciet elationem: seu tandem vasorum consensione tormentosè ad ischiæ articulum decumbet, vel mictionem stranguriosam reddet, vel aluum ipsam torminibus diuexabit. hæc eadem 6. in 2. Epid. sic. si venæ, inquit, pulsauerint in manibus, (& hic arteriarum pulsus propè manus, correspondet pulsui arteriarum temporum) & facies sana, & robusta fuerit, & præcordia non fuerint mollia, diuturnus fit morbus, qui sine conuulsione non soluitur, aut hæmorrhagia larga, aut dolore ad coxas.

IX.

In ardente si aluus profusè eruperit, lethale.

126 NVnc de ardentibus quædam: ast quæ nam hæc, & quibus donetur conditionibus partim superiori volumine, partim propio morborum opere ostensum. illud accipiamus, vt verissimum, liquari in ardentibus tum carnosas partes, tum alibiles & recrementosos succos, quæ liquamenta in aluum delata liquidas deiectiones promouent, nullum adferentes leuamen, quia innaturalibus ex occasionibus editæ, & coctionis opus prorsus incommodant, & viribus quam maximè infestæ sunt, ideoque certam lethalitatem promittunt. Tali, inquit, Hipp. 4. Acut. loquens de ardentibus, si è naribus sanguis non fluxerit, aut abscessus circa collum fiat, aut crurum dolor, aut sputa crassa spuerit (hæc autem suppressa aluo fiunt) aut coxæ dolor, aut pudendi liuor non iudicatur, &c. nulla ergo salutaris expectanda est crisis, dum aluus profusè deijcit: sine crisi autem aliqua non soluitur ardens, ergo in ardentibus aluus profusè erupta lethalitatem signat.

X.

Ex alui dolore constanter manente, febris ardens perniciosa.

127 LIbuit Hipp. textum meliorem reddere, & loco ἰκτερου reponere ἐντεροῦ leuis quidem dispunctio, sed quæ ad huiusce sententiæ veritatem multùm facit: superius enim dictum à vehementi dolore nasci febres diuturnas: ergo magis diuturnæ erunt, quæ insurgunt

gunt à laborioso ventris dolore. Ast à firmo ventris cruciatu ardenter febrire, voluulosam arguit adesse affectionem, cui sitis, febris, & bilis vomitus (ardentium quoque notæ) se adiungunt, vt scriptum est lib. de affect. Ergo est stabilis alui dolor, à quo ardens oboritur; voluulosa afflictio, quæ die septima rapit, ni vegeta virtus malum eliminet profusa diarrhea, quæ lethalis vtique est, dum vires languent. fortassis, inquit, Hipp. 3. de morb. & infera aluus soluta ipsum occiderit.

X I.

In ardentibus, si aurium sonitus accedat cum visus hebetudine, & narium grauitate, mente alienantur melancholico modo hæmorrhagia non facta.

128 Vitiosus exundans in ardentibus succus tempore, & modo debito non eiectus atrabilariam induit naturam, indeque melancholica nascitur ecstasis, quæ mox ferina euadit. Eijcitur autem promptè per hæmorrhagiam, quia tunc spiritus æstuantes celeri motu feruntur, suntque venturę hæmorrhagiæ prænuncia signa aurium sonitus, visus hebetudo, & narium grauitas, vt ex aliàs dictis constat. tardatur verò hic exitus, dum sanguis atram conditionem assumit: nam hæc ab ardore innaturalis reddita omnium viscosissima euadit. hinc melancholico modo mens ipsa aberrat, cum metore nempe, taciturnitate, & quiete, vt in quadam morbosa tempestate contigisse 2. in 1. Epid. narrat Hipp.

XII.

Ardentium tremores amentia soluit.

129 Tremoris causa, ait Hipp. 1. de morb. & lib. de Flat. sanguinis est perfrigeratio, & quies. alget autem, & quiescit is, tum ob pondus noxiosiorum. tum ob paupertatem spirituum. istis namque de causis vires ad integram motionem inhabiles redditæ tremere sinunt motus dicata instrumenta: mens autem percellitur nimia plerumque caliditate, qua celeri motu feruntur spiritus. tremoris ergo, & delirij plerumque dissonæ sunt affectiones, sed quandoque sese excipiunt, quoniam à delirio tremores nascuntur lethalitatem promittentes, dum nempe à nimia caliditate disperguntur spiritus, abitque in corruptellam sanguis, & tunc amplius nequit inualescere delirium, quia spiritibus destitutus sanguis pausat tunc, nec motum celerem habet. hinc est, quod phrenitici contremiscentes, & ad exitium properantes resipiscunt quandoque, nec

tam

tam immaniter delirant ad obitum vsque. Ast si tremoris causa sit vbertas succorum intimis hærescentium, tunc quiescit, ac tollitur tremor amentiæ accessu, quia corpus tunc diuersam nanciscitur habitudinem ab ea, quam habebat, dum tremoribus fatigabatur. & hoc est, quod voluit Hipp. solui tremores in ardentibus amentiæ accessu, estq. minus periculosa in ardentibus amentia, quam sint ipsi tremores, quoniam mens turbata crisim quandoq. promouet, tremores solitariè sumpti nunquam. sunt enim deturbationibus hæc Hipp. *6.* in *6.* Epid. mente motis, inquit, laterum desinunt dolores, quibusdam febres, quibusdam non, sed cum sudoribus, quibusdam autem cum turbatione, &c. estque annotatum Pythiona ab initio contremuisse: accessu deinde delirij iudicatur is decima copioso sudore. pendent enim tremores isti ab vbertate succorum viscera aggrauantium, quorum pondus dimouet amentia inde secuta, dum cit, & calefacit sanguinem, illumque subinde parat ad vtilem hæmorrhagiæ seu sudoris exclusionem.

XIII.

In ardentibus hæmorrhagia quarta die, malum, nisi quid boni accesserit: quinta minus periculosum.

130 HAemorrhagiæ statum tempus in acutis præripientes non sunt iudicatoriæ, propterea malæ, harumq. malitia pendet à sanguinis meracitate, quia tunc opus naturæ non obsecundant. tales sunt quarta præsertim die factæ, nisi bonum quid eis se adiungat, cuiusmodi est concoctum apparens in vrinis, quod præsignat solutionem septima die ad futuram, & hoc præcipuè lassitudinosis accidit febribus lotium multum, & crassum proferentibus, vt ab Hipp. 3. in *2.* Epid. extat obseruatum. vrina ergo concocta prodiens quarta die cum hæmorrhagia illud est bonum, quod vitium præreptæ effusionis emendat. Quinta verò die facta hæmorrhagia minus periculosa est, vt superiori volumine ostensum, ac licet minus adferat periculi, non omnino salubris est. nam Meto hæmorrhagia iudicatus quinta die, vigil deinceps, delirus, & tenui cum lotio mansit, fueruntque in eo per quam opportuna capitis lauacra aditum sanguini præbentia. est enim aureum Hipp. 2. de morb. monitum, non esse caput lauandum ijs, quibus est hæmorrhagia, nisi hæc à debita quantitate deficiat.

Qui-

XIV.

Quibus ardenter febrientibus modicè perfrigescentibus crebrę deiectiones, aquosę, biliosę erumpunt, oculiq; peruertuntur malum, tum aliàs, tum si stupidi fiant.

131 TEnues, & aquosæ alui egestiones in ardentibus plerumque lethales, sed quandoque non omnino malæ. lethales, quia proferunt incocta, & aliarum vtilium excretionum occasionem auertũt. non omnino malæ, si loco sperabilis hæmorrhagiæ senescentibus accedant, moderatè profluant, & reliqua in bonum consentiant, præsertim si non à liquatione, sed à crudioris nascantur congestione, vt in Perintho. Liceat autem totam illius status ardentium constitutionem apponere, quia plura inde notatione digna. 3. itaque in 2. Epid. talia leguntur. In Perintho, inquit, circa solstitium fermè æstiuum venimus. facta est autem hyems clementi cælo austrina. ver, & æstas valde sine aquis vsq. ad pleiadum occasum. nam si quid etiam aquæ cecidisset, id erat veluti minutæ roris guttæ. & Aethesiæ non valdè spirarunt, & qui spirarunt, diuulsè id fecerunt. Aestate febres ardentes populariter grassatæ sunt multæ. Erant sine vomitu, & alui turbatæ ex tenuibus aquosis, non biliosis, spumosis multis, quæ aliquando deposita subsidentiam habebant. ex quibus sanè id etiam quod sub dio noctu exponebatur, simile erat. æquales semper alui secessus, malum. in his multi soporosi erant, & mente moti, hi vero ex somnis tales fiebant. quum autem suscitati essent, omnia intelligebant. spiritus sublimes non tamen valdè. vrinæ tenues quidem plurimis, & paucæ, aliàs autem non decolores. sanguinis eruptiones è naribus non fiebant nisi paucis, nec parotides, de quibus postea scribam: neque splenes attolebantur, neque dextrum præcordium, neque dolorosum valde, neque fortiter intentum erat. Erat autem quid, quod iudicationem faciebat, & maximè iudicabantur omnia plerumque circa decimamquartam diem, pauca cum sudore, pauca cum rigore, & valdè paucis recidiuæ fiebant. at verò sub minutas veluti roris guttas, quæ in æstate fiebant, apparebant sudores. in febricitantibus etiam quidam sudores statim ab initio fiebant, non tamen maligno modo, & quibusdam etiam sub hoc tempus iudicatio facta est cum sudore. fiebant, autem in febribus æstiuis circa septimam, octauam, & nonam diem asperitudines in cutim miliaceæ culicum morsibus maximè similes, non valdè pruriginosæ. hæ perseuerabant vsque ad iudicationem. nulli equidem masculo tales erupisse vidi: mulier autem nulla mortua est, cui hæc fiebant. &

grauï

graui auditu præditæ, & soporosæ erant. prius autem non valdè soporosæ erant hæ, quibus illæ adfuturæ essent. non tamen in totum durabant, verum soporosæ erant, & somnolentæ per æstatem, & vsque ad pleiadum occasum. postea vero magis vigiliæ aderant. sed nec in totum ab hac constitutione moriebantur. aluum igitur per cibos sistere non dabatur, imò præter rationem putasset quis mederi conducere, etiamsi minus multa quibusdam prodirent per hoc, quod in frigido quis iaceret strato supposito. nam vlcerat quidem frigidum: calefacit autem eiusmodi species sensim progrediendo, adhuc magis, etiamsi nulla afflictio naturæ accedat. hactenus ipse. traxit itaque status hic ardentium originem ab austrina constitutione diù perseuerante sine pluuijs, corpora subinde languescebant, aures obsurdescebant, aluosque humectas deponebant aquosa, spumosa, & multa, quæ licet suapte natura mala, in istis tamen ægrotantibus haud inopportuna erant, imò non sine ratione aliquando prorritata est aluus, dum minus quam par erat, egerebat, quod aliquibus absonum visum, quum in febribus ardentibus lethalis sit alui profusio. sed hoc veritatem habet, dum propter liquationem succorum, partiumue solidarum tenuis, biliosa, & praua est alui egestio. notanter idcirco dictum, aluum deijecisse tenuia, aquosa, spumosa, multa, sed non biliosa, quoniam biliosa si tenuis, & aquea in ardentibus est, malitiam secum perpetuò gerit. nam quæ semper sunt æquales specie, ait ipse, malæ habentur: tenues verò, aquosæ, & non biliosæ designant solam adesse exundantiam cruditatum primis hærescentium vijs, ideoque non omnino mortiferæ, licet malę, si crebriter erumpant, præsertim in illis ægrotantibus, qui modicè perfrigerati obstupescunt, peruersosque habent oculos quippe & caput, & viscera haud exiliter tunc opprimuntur à cruditatum exundantia, quæ non potest non inferre perniciem, si diù maneat, vt ex aliàs dictis constat.

XV.

Febres ardens rigore accedente soluitur.

132 NOn consentit ardentibus rigor, propterea his superaccedit ad salutem, vel ad interitum. nam in virium languore prauis cum alijs symptomatis editus lethalitatem: bonis cum inditijs, dum ipsa imperat natura, salutarem crisim denunciat, quia inde sequitur sudor, quo tollitur ardens, præsertim si huic hæmorrhagia præueniat, vt proditum ad Hipp. 2. in 1. Epid. circa iudicationem, inquit, igitur rigebant, maxime ij, quibus sanguis erupisset: ijdem verò postea insuper riguerunt, &

cxsi-

exsudarunt. superrigent namque dum ichorosæ humiditates citantur deinceps, vt sudore exeant, quod vsu venire in febribus ad salutem properantibus constat. nam rigores tendentes ad exitium nullum comitem habent sudorem debitis modis, ac temporibus erumpentem.

XVI.

Ardens recidiuare solet, & vbi per dies quatuor significationem de se præbuit exsudat: sin minus septima.

133 Intima sic in ardentibus ferbent, vt plerumque post solutionem in ipsis quid maneat, quod est vel recidiuationis, vel mutationis in Leipyricam febrem author. supperrigent propterea ardenter febricitantes post salubrem hæmorrhagiam, vt vtilem mox sudorem excludant: sic & ab ictero relabuntur, vt alijs sanentur excretionibus. sunt autem recidiuationes istæ plerumque salutares, quia bonum adfuit, quod primam fecit solutionem. ergo si dent istæ febres recidiuantes significationem de se ipsas, hoc est concoctum à recidiuatione lotium proferant, ac rigorem præmandant quarta à recidiuatione die; solutionem vtique habebunt per sudorem vbertim effusum, quia refecti spiritus quod in vasis carnibusque tenuissimum relictum est, promunt sudore. nam si residua, quæ à priori fuere solutione relicta crassitie hærerent, aut nulla iam facta esset crisis, aut ardens in Leipyricam degenerasset, suæque mox ad futuræ solutionis signa haud proferet. modo quia per quatuor à recidiuatione dies solutionis signa demonstrat, ea ipsa die quarta complementum crisis habebit. ast si posterius quarta nempe die solutoria signa se prodant, non nisi septima expectanda erit solutio, vt sic integer fiat alimentorum circuitus. sunt autem de istis ardentibus recidiuantibus obseruatione digna Hipp. verba hæc lib. de iudicat. Quum recedit, inquit, ardens febris plerumq. etiam exsudat, & si reuertens tot diebus detineat, quot prius, etiam recidiuat tertio, si non impari die demiserit reuersa. corporibus quippe eadem imponitur labes per eũdem temporis spacium. vtque labes relicta à priori solutione relapsum fecit, consentaneum, vt relapsus tantundem exposcat temporis ad sui solutionem, quam tertiæ reuersionis necessitatem tolit solutio facta in die impari, quia tunc integrè se habet naturæ opus ad exclusionem, quum aliàs dictum sit quod viscera demittunt aliena, præsertim biliosa, die impari.

Ar-

XVII.

Ardenter febrientes iudicant quatuordecim dies ad interitum, vel ad salutem.

134 APponitur tempus hoc, non quod ardens omnis hunc integrum dierum ad sui solutionem expectet terminum, sed quia metam hanc ardentes non transiliunt, si verè sunt ardentes. habentur enim in acutorum censu, quorum vltimus terminus dies est quartadecima. solent autem ardentes plerumque septima die solui, nisi atrabilarium expromant humorem plerumque ad interitum; vt enim non benè ante septimam soluuntur, sic vlterius protractæ discriminibus sunt plenæ, vt ex aliàs dictis constat.

XVIII.

Ax ardenti si fiat parotis non purulenta, non valde seruantur.

135 ERuptio parotidum cum ipsis non consonat ardentibus, quia suapte natura hæ sudore, & hæmorrhagia finiuntur. accidunt nihilominus propter conditionem sanguinis in cerebro existentis haud infrequenter in istis febribus loco hæmorrhagiæ parotides, quæ, quia suapte natura infidæ, mali quid promittunt, quum retrocessionum prompta immineant pericula. vnum solùm est, quod malum auertere potest, prompta nimirum horum tumorum suppuratio, promentium subinde pus copiosum. sic enim vbertas noxiosorum se deplet, retrocessionisq. tollitur occasio, quia hoc naturæ opus est dominantis, dans salutis spem aut per continuatam noxiorum exclusionem, aut per accessum sudoris firmiter ardentem diiudicatis, vt suo loco plenius.

XIX.

Letargici contremiscunt manibus, somnolenti, decolores, tumidi, pulsus tardi sunt, & partes sub oculis sublimes habent: sudaciuncula insuper accedunt, biliosaque aluus profusior intumescit. quam si ariдiorem fortè habuerint; attamen vrina, & fæces iniussæ clam ægro succedunt. vrinę iumentorum similes potus nec aliud quicquam sibi dari postulant, postquam verò resipuerint, ceruicem dolorosam habere dicunt, sonorosque flatus per aures erumpere. qui verò ex lethargicis seruantur, plerumque empyematici fiunt.

136 COmeant, & se adiungunt acuti morbi adeo, vt non quam eos difficile sit interstinguere. quippe à vitiositate omnes pendent

par-

partium spiritalium, quæ in vno, arctissimoque ventre locata, passionem subinde confundunt. inde est, quod ardenter febricitantes plerumque phrenitici, aliàs letargici, seu peripneumonici euadunt. de letargo autem acturus Hipp. prius quæ in ipsius letargi visuntur acumine, percenset, mox. quæ post solutionem impressa manent: ac tandem in quem morbum plerumque desinat affectio hæc. Letargici, inquit contremiscunt manibus, tum ob prorritationem nempe neruosarum partium: tum ob spirituum oppressionem, cuius oppressionis soboles est sopor. Eorum facies decolor, & tumida euadit propter exundantiam pituitæ excoctionem subeuntis: tum etiam ob deficientiam spirituum, ea ipsa ratione qua meticulosi pallent, rubent audaces. pulsus tardi sunt, quia vitalis facultas pondere grauatur, tumentque pulmones nimia humiditate distenti, qua de causa peripneumonicorum pulsus molles sunt. intumescunt partes sub oculis, perinde ac accidit tumulentis à nimia flatuosi spiritus vbertate, indeque lagophtalmi fiunt: sudaciunculæ exeunt incoante quidem morbo ob caloris oppressionem: ipso vero iam progresso propter eiusdē internectionem. profusa, biliosaque aluus intumescit: profusa quidem copia humoris à capite pectoreque dilabentis: sed biliosa ab acuto ardore, quo succi liquantur. intumescit subinde aluus, dum exundant flatus, qui tumidam aluum reddunt, perinde ac accidit hydropicis febrientibus, ac profusè deijcientibus. iniusta est lotij, & fæcum excretio vitio voluntatis, quia sunt instrumenta istis operibus inseruientia seu pondere grauata à diaphragmate subsidente, seu quadantenus resoluta ad perniciem ostendendam, potissimum, si quod excernitur, prauum est. vrinæ etenim excretæ plerumque sunt iumentorum similes, quoniam est hoc soporosis affectionibus propium. ex hac voluntatis amissione accidit, vt nihil postulent ægri, seu postulata recusent, quia letargicorum idea in celeri est posita obliuione, quæ in grauissimum transit symptoma, si vtilium auersionem pariat. hæc sunt, quæ ipsi vigente letargo occurrunt. dum autem ad integritatem ægri deueniunt, tunc eorum ceruix doloroso sensu affligitur, tinniuntq. aures, quippe fluxio hæc in pectoris vasa fertur per ceruicis sinus: dolet idcirco ob distētionē ceruix, & propter aeris turbatū motū tinniunt aures, quæ mala obliuione iam, & sopore occultata, se exerunt mox, dū resipiscunt ægrotantes. Cęterū empyematis accessu plerūq. ij seruantur, dū nēpe letargus nascitur ab exūdanti pituita, quæ se in subditā thoracis capacitatē colligat, nec liberam, liberalemq. anacatharsim habeat. nam in altero spurio letargo morbificus humor promptè se deponit, aut in inferam aluum, aut in vrinariam vesicam, aut ponè aures abscedit, vt in propia hac de re tractatione, per ea quæ ab Hip. dicuntur palim fiet.

Q Qui-

XX.

Quibus in febribus sine iudicatione tremores cessant, ijs temporis progressu abscessus dolorosus sedis fit, & vesica dolorosa.

137 Pythio iuxta Telluris templum degens acutè febricitans delirus erat: contremiscebat statim à principio manibus vsque ad decimam diem, quo tempore quia sudor vbertim effluxit, demisit febris, non integrè tamen, quia vrinæ adhuc tenues, & sputa incocta erant: factus idcirco est huic abscessus quadragesima die in sede dolorosus cum stranguriosa mictione. 2. namque Prognost. proditum, quod qui tenues, & crudas vrinas diutius mingunt, si cętera sint, vt in conualituris abscessus ad sedem infra præcordia expectare oportet. humor enim opprimens tremoris author, quum sui ob crassitiem omnimodam respuat attenuationem, potius quam sudorem; hæmorrhagiam committit, qua profluente integrè tremores desistunt. ergo si impedita erit sanguinis effusio, sed nihilominus tremores abeant, abscessio aliqua vtique expectanda, quæ impeditam iudicationem rependat, & hæc commodissimè ad vesicam: sedisque partes properat per venas, in quibus noxium iam stabulabat, quod tremere corpus faciebat.

XXI.

Febrientibus quibus rubores sunt in facie, & dolor capitis fortis, venarumque pulsus, ijs hæmorrhagia plerumque contingit. quibus autem sunt fastidia, cardiogmi, & multum salina, ijs vomitus fit. quibus vero ructus adsunt flatus, strepitus, & eleuationes ventris, his fit alui exturbatio: qui diutius securè ex febre continua laborant citra dolorem, aut inflammationem, aut aliam causam, his abscessus expectandus est cum dolore, & tumore, & magis in infernis partibus. expectare autem oportet abscessus his magis, qui trigesimum annum egressi sunt, & tunc expectare abscessus oportet, vbi viginti dies febris transmiserit. senioribus autem minus fiunt, & vbi multo tempore febris durat. at intermittentes, & erroneo modo inuadentes autumno maxime in quartanam leniter transeunt, præsertim his, qui triginta annos excesserint. abscessus autem hyeme magis fiunt, & tardius desinunt, & minus recurrunt.

138 Signa, quæ prænuncia multarum crisium nunc pronunciur, abundè extant superiori volumine chartata: dignum annotatione

illud

illud solùm occurrit, quod quemadmodum in acutis non nisi periculosè, ac summis cum discriminibus; ita in diuturnis salubriter occurrunt abscessus, dum hi nempe alia nequeunt solui ratione. Sunt autem diuturni vtilem abscessionem subeuntes, qui vigesimam iam sunt diem transgressi: nam ab hac die deinceps non per quaterniones, sed per hebdomadas procedunt, quia desistit tunc impetus tum bilis sinceræ, tum succorum alibilium vitiositatem habentium, vigetque mox crassus, & hærescens humor, qui tardiores motiones habens, facilius decumbit, non tam promptè effluit, ni insimul vigeat internus ardor, qui crassos succos attenuet, & vias ad exclusionem paret. Illud etiam adnotandum, quod morbi vtilem facientes abscessionem non diù vltra vigesimam protrahi cum assiduitate se debent, nam diù tales perseuerantes aut nullam, aut discriminosam faciunt abscessionem, perinde ac senescentibus contingit: quod accidit tum ob imparatam succorum conditionem, meatuumque occlusionem, tum propter infirmitatem virtutum. dictum propterea ab Hipp. senioribus autem minus, & vbi multo tempore febris durat. erit idcirco morborum diuturnalium abscedentium terminus à vigesima ad sexagesimam, excipientem vltimum terminum febrium continuarum eandem seruantium id eam, vt aliàs ex Hipp. ostensum. Sic Cleoco sexagesima abscessit bilis, & humor in genua; quod & Heropito eadem die factum legimus. Expedit autem vt abscessus quam ocyus à vigesima prorumpant ad tutam, celeremque iudicationem: nam abscessus sexagesima in Heropitho factus, distulit iudicationem in centesimam vigesimam, & in Antiphanis filio mortem intulit.

XXII.

Quibus sæpè recidiua contingit, bis si semel re tempus transmiserit, tabes coxiaria leuiter accedit.

139 PErinde ac intermittentes, erroneoque modo inuadentes febres, dum autumnalis ingruit tempestas, in quartanam facilè labuntur, si ætas laborantium triginta annos excesserit propter conditionem succorum leniter se exerentium; sic & sæpiùs recidiuantes morbi in coxiariam tandem degenerant tabem leniter, vlla scilicet cum violentia, notabilique dolore, quia sensim, & paulatinè accedit hæc affectio, ob eam aptitudinem, quam sensim assumit pars labem hanc exceptura. quippe multiplices morbi experiuntur recidiuationes propter inquinamenta, quæ in visceribus manent, quorum ratione succrescunt humores recidiuationum auspices. ast quoniam relapsus sæpè contingit, nulla vtique

expectanda conferta, & integra abscessio, quia exiguus est ille humor, nec firmiter hæret, qui tam sæpè soluitur, & reddit. quocirca aut per paulatinam coctionem tandem desistit, vel tractu temporis coxiariam tabem edit. veruntamen coctione nequit tolli morbus sæpè recidiuans, quia succretiò perennis adest noxiosiorum; ergo venæ ipsæ prauo hoc succo repletæ leniter suam exonerabunt sarcinam in articulum coxæ, vt inde coxiaria insurgat tabes: eò namque tendunt amplissimæ venæ, excipientes ab vniuerso corpore succos, eosque in inferos artus demittentes. hinc tractu temporis, & musculi femorem mouentes siccantur: articuli mucositates arescunt, ipsęq; venæ seu intercipiuntur, seu obuoluuntur, vt exin nedum tabescat femur, sed ossis caput plerumque coxa excidat, vt claudicatio fiat ipso attestante Hipp. 6. Aph. 60. Porrò affectionem hanc succi edentes à capite præsertim per sinus in spinalem medullam depluunt, indeque lumborum, & dorsi afflictiones tabificum hunc prænunciantes malum, tam dirum equidem ac difficile istis de causis editum, vt Hipp. lib. de Gland. dixerit marcescere inde homines, & interire, quanquam diutinè, ac diligenter curentur. quod ipsum ab vtero malè affecto tractu temporis in mulieribus euenire 1. in 6. Epid. proditum.

XXIII.

Quæcumque in febre abscessus dantur signa, si non rependant, sunt maligna.

140 Femoris dolor futuræ abscessionis in Caluo dederat signum: quieuit hic tertia die non repensatus; obijt quarta. memorabilis quoque est historia mulieris apud frigidam aquam, cui vigesimaseptima doluit dextera coxa: quadragesima à dolore immunis deijciebat humida, & assiduè tussiebat ad sexagesimam vsque istis demùn sublatis excretionibus decessit octuagesima. est enim firmum illud Hipp. 2. Prognost. si euanescunt, inquit, & retrocedunt abscessus nequaquam egrediente screatione, ac febre desinente, difficilis est morbus: periculum enim est, ne deliret, aut moriatur homo. ergo maligna sunt illa abscessionum signa, quæ alia vtili, ac pro morbi merito non rependuntur excretione, quia inde iam dicta imminent mala.

XXIV.

Febres quę neque diebus criticis, neque cum solutorijs signis decesserunt recidiuant.

141 Omnis febrilis demissio facta non die iudicatoria recidiuat. non est tamen à recidiuatione secura solutio omnis facta die critica, ni

ca, ni infimul folutoria præueniant figna, quæ & coctionum ftatum, & fuccorum offendentium motionem demonftrent ad exitum, quia fi hæc non fiant intus adhuc manet caufa recidiuationum effetrix, vt exemplo conftat Hermocratis. hinc vniuerfale illud, non effe fidendum his, quæ præter rationem eueniunt, eftque difficilis affectio, quę malis cum fignis leuationem habet, rationibus aliàs adductis.

XXV.

Acuti morbi diebus indicantur quatuordecim.

142 SAtis fuperq. priori volumine enarratum, qui nam fint acuti morbi, & qua nam de caufa iftud afcifcant temporis fpacium, quod tranfilire nequeunt, dum veram, ac integram habent acutiem.

XXVI.

Tertiana exacta in quinque, aut feptem circuitibus, aut ad fummum in nouem indicatur.

143 ET de iftis tertianis febribus abundè eodem volumine actum, pleniùfque in propia febrium tractatione.

XXVII.

Quibus incipientibus febrire oborta fternutatione ftillat de naribus fanguis, & vrina in quarta die hypoftafim habet, his in feptima die folutionem fignificat.

144 STernutire non omni tempore datum, fed folum dum vegeta cerebri virtus eit humorem, noxiumque excludit. vt aliàs plenius. hinc innotefcit ratio, cur fanguinis ftillationes, quæ fuapte natura prauæ, fi in initijs morborum à fternutamentis prorritatæ erumpant, folutionem promittunt feptima die ad futuram. multitudo etenim adeft tunc fuccorum cerebrum opprimentium, nec abeft calor author cum partis validitate motionum. quod autem exundat, fanguineus eft fuccus, qui ardore æftuans venas contendit, & ftillationes facit. fanguinis ergo expectanda inde eft effufio, falutaris vtiq. quia lotium quarta die quid concoctum exibet: feptennorum autem quartus eft index.

XXVIII.

At vero acuti morbi indicantur sanguine prorupto è naribus in die critica: sudore item multo facto, & purulenta vrina, & vitrea laudabili hypostasi prædita, ac aceruatim exeunte: tum etiam abscessu memorabili: nec non mucosa & cruenta aluo repente citata: postremo vomitibus minime prauis circa crisim.

145 ADamus ad ea, quæ hac de re superiori volumine scripta sunt; quod acuti morbi multiplicem dictis de causis experiuntes solutionem, eam ad huiusce integritatem subire debent effluxionem, quę alimentosis succis est opportuna. exit proinde in istis salubriter hæmorrhagia, & sudor, vicem quarum excretionum gerit, tum vrina purulenta, vitrea laudabili hypostasi prædita, ac aceruatim erumpens: tum alui deiectio mucosa, & cruenta de repente citata, vt dysenterica sit. succedunt mox abscessus, qui vt infidi in acuto morbo salutem nullam promittunt certam, nisi memorabiles sint: eam nempe magnitudine præditi, vt noxium totum contineant, nec aliud in corpus finant, quod fiat recidiuationum author perniciosarum alijs non repensatum vtilibus excretionibus. est alter effluuium, quod opem acutis fert, sed non soluit omnino, & est vomitio prauorum circa iudicationem facta quæ crassa deturbans facit, vt natura deinceps se exerat ad secretionem noxiorum vasis, visceribusuè hærescentium, & exin sudores, aliæuè prodeunt excretiones ad integram crisim.

XXIX.

Somni profundi non turbulenti stabilem crisim denunciant: tumultuosi cum dolore corporis instabilem.

146 SOmnus profundus vnus morbosus est sopor dictus, vbique malus: alter naturalis, & vtilis, quia modum, & tempus seruat: puerulis namque haud infrequenter accidit hic biduo etiam perdurans magna cum vtilitate, de quo nunc Hipp. vtens vocabulum βαθὺ quod profundum, sed naturalem somnum significat. si itaque somnus hic non tumultuosus, sed blandus, & suauis est, adacti vtique sunt ad æqualitatem succi, propterea si is crisim præueniat, hanc fore bonam, & laudabilem promittit, quoniam bonis succis tunc corpora tument, vt 2. de

Dict.

Diet. ſcriptum legimus: ſin autem poſt criſim accedat, iam innaturalis quieuit ſecretio, abijtque quod turbationem inuexerat. ergo tumultuoſus ſomnus vel inſtabilem fore, aut non integram fuiſſe criſim denunciat, potiſſimum ſi corpora inde, & aggrauentur, & dolitent. ac licet turbulentiæ ſint tranſitus ſigna, faciantque ad hæmorrhagiæ opinionem; infida nihilominus erit hæc indicatio, ni poſt hanc eruptionem ſomni placidi accedant, vt extat Metonis exemplo comprobatum. 2. propterea in 6. Epid. turbulenti ſomni, & corporis laſſitudo inter ea ſigna reponuntur, quæ recidiuationem promittunt.

XXX.

Septima die, aut nona, aut decimaquarta hemorrhagię plurimum tollunt febres. ſimiliter, & alui fluxio biliosa, & dyſenterica. quin etiam genuum, coxarumque labores, & vrina concocta ad iudicationem. in muliere etiam profluuium menſtruale.

147 APpoſitè dixit Hipp. tolli febres vrina concocta, quæ talis ad iudicationem apparuerit, quia ipſa per ſe ſolùm naturæ opus erga alimenta demõſtrat, quod integrum ſe exerens certam ſalutis ſpem promittit: vt diiudicet autem, ſeu craſſa multa cum ſubſidentia eſſe debet ad abſceſſionem auertendam; ſeu purulenta, & vitriformis, vt magnos affectus internorum expiet. ſed de his alijſque ad hanc ſententiam facientibus ſatis ſuperque priori volumine.

XXXI.

Quibus in febribus ſanguis abundè vndecumque profluxerit, ijs in refectionibus à morbo alui profuſiores fiunt.

14 PErinde ac ſeneſcentibus accidit aluum in iuuenta adſtrictam, tunc ſolubiliorem habentibus ob mutationem temperaturarũ: ſic & reualeſcentibus contingit, vt poſt profuſam hæmorrhagiam aluos humeſcentes habeant. ac licet ſeneſcentibus mutatio illa ſit naturalis; iſtis reualeſcentibus morboſa, eadem tamen eſt vtrorumque ratio. quippe depreſſio caloris facit, vt cruda exundent recrementa, venæque inteſtinales deficiant à ſuo ſuctionis munere. ſed illud reualeſcentibus peculiariter contingit, quod viſcera adhuc prauis inquinata recrementis quandoque ad aluum ſarcinam demittunt, indeque morſus, inflationes,

acidique aduenient ructus, quæ sunt alui malæ affectæ indicia, profusiorem aluum fore signantia. & hoc per quam facilè accidit post profusiorem hæmorrhagiam, quoniam vnà cum sanguine multum effluxit spirituum, indeque decolores redditi ægrotantes tardè ac difficulter reualescunt. & hoc est illud malum, quod infert copiosa sanguinis effusio siue natura, siue arte comparata: quod & reliquæ faciunt excretiones, dum opportunum excedunt modum.

XXXII.

Qui in febribus sudaciuncula tenentur, caput dolentes, aluo compressa, conuulsi fiunt.

149 DVm caput in se plenitudinem, ait Hipp. 3. de Diet. allicit, aluum sistit, & cerebrum aggrauat, & hoc in acutis est conuulsionis metum accersire, puerulis maxime, vt 3. Prognost. scriptum est. quum enim aluus moderatè fluens conuulsionem, & auertat, & soluat: ergo hæc in acutis compressa cum capitis dolore, & sudaciunculis maturat periculum. quocirca non leuia sunt hæc conuulsionum signa, nec est singulare hoc Hipp. obseruatum, vt malè existimauit Gal. quum id apertè faciat denegatus hæmorrhagiæ exitus.

XXXIII.

Mentis aberrationes paulisper feroces, ferinę, & conuulsionem pręnunciant.

150 ATrabilarius humor salubriter non excretus, aut ferinam delirationem tractim edit, aut cætera oppressionum mala, cuiusmodi est cephalalgia cum sudaciunculis, aluique compressione, quę conuulsionum quoque habentur præsagia, quemadmodum, & mentis illæ aberrationes, quæ à feris nascuntur in aluo luxuriantibus: nam & hæ conuulsionum sunt auspices, vt ex aliàs dictis constat.

XXXIV.

Conuulsio in febre fiens, & desinens eadem die, bona.

151 COnuulsiones non omnes malæ: ad crisim enim nonnunquam, dum noxium trãsponunt ad vtilem excretionem; quo in transitu seu neruceæ vellicantur partes, seu pulsatiles intercipiuntur venæ, vt exin extemporanea nascatur conuulsio ad noxiorum vsque exclusionem. bona ergo conuulsio hæc; perinde ac ecstasis maniacis, & tremor aphonis.

nis. est autem Filij Hermophili notabilis historia. erat hic febre correptus, delirus, aphonus, stertens cum oculorum distorsione, & alui compressione, conualuit quia ventriculus penna immissa proritatus amara multa euomuit, & aluus enematum ope multa pariter deijecit.

XXXV.

Conuulsio in febre fiens sedat febrem eadem die aut postera, aut tertia: si vero tempus in quo inceperit transgrediatur, & non desinat, malum.

152 QVæ conuulsiones salutem promittunt, eadem qua factæ die desinunt. ast dum contumax est humor diuturnius tempus ad sui attenuationem requirit, quam nanciscitur febrilis ardoris vi postera, aut ad summum tertia die, ad quem vsque terminum redintegrationis spes manet, diutiusque si perseuerauerint, malitiam subesse ostendunt, quia humor pertinaciter hæret imparatus ad expetitam exclusionem, quam plerumque sudore tertia die nanciscitur, dum à remoratis effluuijs conuulsiones manarunt.

XXXVI.

Febres intermittentes, verum inæqualiter recalescentes, aluo inflata pauca egerente, si lumbi doluerint, idque ad crisim, ijs alui profusè erumpunt. At amburentes, & ad manum torpidæ, siticulosæ; anxiæ in his aluo suppressa aggrauati exoluuntur; quandoque vero, & rubicundæ in pedibus ambustiones eadem significant.

153 QVanquam intermittentes omnes suapte natura tutæ; conditione attamen symptomaton accedentium non leuem quandoque gerunt cacoethiam, nec multùm hac ratione absunt à conditionibus magnarum febrium, proinde, ac faciunt istæ; suæ solutionis, aut lethalitatis notas exhibent. nam si inæqualem habuerint incalescentiam cum inflata, & quadantenus suppressa aluo, ac propè iudicationem suis competentem circuitibus lumborum cruciatum exhibeant; aluum mox exonerabunt profusè? harum etenim author multiplex est humor mesenterij venas, viscerumque cauitates obsidens, qui perinde ac in semitertianis, tritæophijsq. profusam tandem aluum reddit, præsertim si hæc inflata est, propter vbertatem flatuum, crassorumque humorum distendentium, ac subinde ad crisim. lumbos diuexantium. sic ergo intermittentes

tentes non prorsus benignæ ad crisim salutarem tendunt: vt è contra non leue malum promittunt, dum ægri cum alui suppressione intimius æstuāt, sitiunt, anxiantur, sed tactu torpent: quippe exolutionem ij subeunt magno cum vitę discrimine, cuius exolutionis sunt extimi torpores prænuncij. id enim cumulatus in intimis facit humor, qui sanguinem spirituosum & temerat, & opprimit sic, vt ipso durante febrili insultu nequeant se ad extima diffundi, vt in Leipyricis. Rubicundæ demum pedum ambustiones & ipsæ in intermittentibus, quum germina sint succorum vstionem subeuntium, malæ habentur: quorum etenim lien decliuis est, horum manus, & pedes calent. fortassis ambustiones istæ febris solutionem designant, iuxta illud Hipp. 7. in 6. Epid. febres inquit, in quibus vlcerantur labia fortassis intermittentes, & tertianis perfrigerationes. at amburentes statim ad manum soluuntur semper.

XXXVII.

Hybernę quartanę febres leniter transeunt in acutos morbos.

154 HAesitet quis, quum 6. in 6. Epid. scriptum, qui quartana sunt correpti, magno non capiuntur morbo, soluiturque qui prius adfuerat quartanæ accessu. sed hærent hi praua interpretatione. magnus etenim mrobus, à quo sunt quartanarij immunes; comitialis est magnus, & sacer dictus, cuius præcipuus author est bilis atra, quam distrahit quartana febris, prȩsertim dum vberes promit sudores. Quod autem hybernæ quartanæ transeant in acutos morbus, & experientia patet, & ratione firmatur. nam mixtio tunc temporis exundat pituitæ, & atri humoris, qui si in spiritalibus membris labantur acutos morbos creant. ast in quartanis incommodari spiritalia membra ostendunt tusses quolibet quartanario insultu plerumque affligentes. verum acuti hi morbi ab hyberna quartana leniter accedunt, quoniam non impetuosè sed tractim viscosus alioquin humor eò tendit, nec multum negotij exhibet, quia duci illuc sensim consueuerat. Huc spectat aureum illud Hipp. lib. de affe. monitum, vt nempe diligentissimè obseruemus, ne hybernæ febres in acutiem degenerent, hancque cautionem integrè adimplent quies, corporisque gracilitas, tum pharmacis, tum tenuè, ac attenuante dieta procurata. Huc vsque Hipp. versatus est circa ea, quæ vniuersim magnis occurrunt febribus tum ad salutem, tum ad discrimen, propter motionem succorum ab vna in aliam partem se propugnantium confusim nulla cum particulari membrorum distinctione. deinceps cuncta habebimus certa descripta methodus, prout quibusdam membris particulariter

occur-

occurrunt ad certam in morbis præsagitionem firmandam: & in primis promuntur ea, quæ in supremo ventre apparent, quoniam illuc sensuum instrumenta sua exerunt munia ad animalitatem spectantia.

SECTIO QVARTA:

De Cephalalgia.

I.

Capitis dolor pertinax cum febre acuta, & alio signo difficili, lethalis. cæterum sine signo malo transgrediens vigesimam diem sanguinis, aut puris fluxum è naribus, aut abscessus ad inferas partes significat, maximè vero iunioribus triginta quinque annis fluxiones: senioribus abscessus. si vero circa frontem, & tempora doluerint fluxiones.

155 CEREBRI hoc domicilium, quia in edita parte locatur, quod ab inferis exhalat, totum excipit, ac deinceps inutile per sua foramina profert, dum hæc peruia, nec quod alienum est, nimia exundat copia. quippe istud innaturaliter stagnans suapte violentia sensientes partes affligit, cruciatumque leuem aut grauem, stabilem, aut momentaneum inducit pro facultate, copia, hærescentiaque rei illum committentis. cæterum febrilis ardoris vi sumit caput ab inferis quod illud torquet duplici modo. vnus est, dum vitium alicuius partis relicta totum sese in cerebro transfundit: alter dum ab infixa radice germina illuc vsque succrescunt. hic perpetuò symptomaticus est consensus: alter iudicatorius, & symptomaticus, prout vel suo calore caput noxium attraxerit: vel istud sua feritate illuc appullerit: vel illud natura transmandauerit, vt sese exoneret à sarcina. hæ enim tres sunt illæ rationes, quibus ab vna in aliam partem succi transferuntur. postrema quidem cum ægri salute, aliæ vero non sine discrimine si perniciosa afferant additamenta. istis ergo de causis dolet in febribus caput, & pertinaciter quidem, dum assiduus, & grauis est cruciatus. non enim tempore, aut remedijs mitescens, sed qui suapte natura tormentosè impetit, nec vllis blandimentis acquiescit; pertinax est. assiduam itaque, & acutam febrem si adiunctam habuerit hic dolor, propagationem adesse perennē desi-

designat morbifici humoris, qua cerebri replentur vasa, & capitis partes sentientes distenduntur, & aggrauantur, vt inde pertinaciter doleant. est propterea symptomaticus hic dolor, & lethalis quidem in acuta febre, si habeat signum aliud difficile adiunctum: hoc est, si totum diuexet caput, tinniant, sonoroque flatu aures impleantur, & summè à doloris acerbitate ægri angustientur. sunt quippe symptomata hæc acutis febribus adiuncta propia illius affectionis, quam Hipp. 2. de morb. venarum super euomitionem vocat. cerebrum enim tunc ardenter æstuat, quintaq. subinde, aut sexta die ægrotantes decedunt, ni eruperit ope calefacentium per nares, aut aures aqua: vel saltem cerebri æstus mitescat detractione sanguinis è vena frontis. cæterum pertinax hic dolor solitarius in febre cis vigesimam protractus sanguinis, aut puris è naribus excretionem, aut abscessus ad inferos committit articulos: senescentibus quidem abscessiones: iunioribus verò triginta quinque annis effluxiones. quippe afflictio hæc capitis diuturnior facta absque prauorum symptomaton præsentia pendet à crasso sanguine, seu à pituita corrupta; ideoque aut sanguis attenuatus effluit tandem: aut è naribus recrementosa pituita prodit à natura eiecta. Ast si dolor hic pertinax frontem, & tempora afficiat, consonum, vt inde potius quam abscessus, oboriantur fluxiones, quoniam ductus anteriores peruij in iuuenibus sanguinem, in reliquis purulenta promptissimè demittunt, vt suo loco plenius.

II.

Quibus sunt capitis dolores, & sonitus aurium sine febre, & vertigo, & vocis tarditas, & manuum torpor, eos aut apoplecticos, aut epilepticos expecta, aut etiam obliuiosos.

156 EST alter venarum super euomitus, qui fit in capite sine febre, cui iam recensita se adiungunt mala. ast super euomitus hic non est effusio sanguinis è propijs receptaculis, sed sinuum iactatio, pulsus, & quædam contorsio, dum nempe copia inruentium succorum sanguineus interquiescit circuitus intima & extima membranarũ cerebri discurrens: & hic venarum super euomitus in capite, alter in cerebro dicitur, & hic altero est sæuior, quia ardet cerebri substantia appulsu tenuissimi sanguinis se dispergentis per omnes cerebri sinus, indeque acutissimæ oboriuntur febres, quæ ab altera absunt super euomitione in capite facta, quoniam sola tunc extima vasa ferbent, quod nascitur à crasso, melancholicoue sanguine vndique exundante, qui subinde turbulentus, ac niger prodit quacumque sit eductus ex parte. mirum ergo non est si ab hac succo-

rum

rum conditione sonoris flatibus repleantur aures, visorij turbentur spiritus, vasaque hinc quadantenus intercepta vocis tarditatem, vertiginem, auriumque sonitus edant, quæ cuncta vnà cum dolorosa capitis afflictione facta ac turbulentam succorum exundantium motionem indicantia, vtique apoplecticum quid, epilepticum, seu obliuiosum præsagiunt. apoplecticum quidem, si ab atra iam in capite commota iugulares prorsus sint interceptæ venæ: epilepticum si non pereant actiones omnes, quia sanguinei non sint prorsus obturati ductus. obliuiosum demum, si à nimio madore, seu frigore sanguinis moretur circuitus. & hæ sunt affectiones quæ ab atro editæ sanguine protinus rapiunt, ni ope febrilis ardoris incalescat, & spumescat sanguis, vt sic noxium mox ablegeт.

III.

Qui caput dolent catochi mente aberrantes cum aluo intercepta, oculo ferociente, florenti, opisthotonici fiunt.

157 Siue catochum firmitas affectionis, siue propiè dictam congelationem designet, nihil refert: nam aput Hipp. non tam est huiusce vocabuli arcta significatio, vt solùm denotet omnimodam congelationem. sufficit namque, vt si non totum corpus, præcipuum membrum aliquod induresсat, maneantque adaperti oculi ad signandam catocham affectionem, quæ solo hoc oculorum signo est à soporosis passionibus semota. inde est, quod in catocha affectione & mens delirat, & caput dolet ab atrabilario succo membrum aliquod in intimis firmiter aprehendēte, vt catocha sit passio, cui si addatur alui interceptio, & oculorum temeritas cum rubore timendum, ne exin ægri opisthotoni euadant. quoties enim caput vigentem in se allicit succorum vbertatem, seipsum opprimit, & aluum sistit. ast oppressio hæc ad cerebri posticas partes attinet, dum oculi sunt ferocientes, hoc est, dum tensi, & exerti rutilant, & splendent, quippe à cerebelli postica parte sumunt oculi visorios neruos, qui ab atrabilario accensi, & resiccati humore, talem oculorum reddunt aspectum. nam dū cerebri anterior opprimitur pars cæcutiunt ootius oculi, vel ipsis marmarigmata obuersantur, vt aliàs ostensum. ergo quia mentis aberrationes sunt transeuntis humoris inditia: catoche præsentiam adesse arguit succorum atrabilarium congelantium, capitis dolor cum alui suppressione cerebri aggrauationem designat: florulentia est æstuantis caloris signum: oculorum ferocitas ostendit partes cerebri resiccari posticas: quum capitis dolor cum alui interceptione futuræ conuulsionis opinionem præstet: parum à conuulsione distet catoche: oculorum tandem fero-

ferocitas cerebelli demonstret passionem; consentaneum vtique, vt ægri tandem opisthotonici euadant.

IV.

Concussiones capitis, oculi rubicundi mentem aberrare facientes perspicue, perniciosę. non commoriuntur hęc, sed parotidas faciunt.

158 COncutitur caput à causis tum internis tum externis. hæc ex occasione, illa latenter oborta concussio dicitur. vtraque vel cerebri solùm interna quatit, vel totum, quod caput efformat. illa quidem concussio, ait Hipp. 7. Aph. 58 statim obmutescentiam affert: hæc vero tendones etiam musculorum caput mouentium affligit, ideoque caput concutit, & quodam quatit tremore, cui si cum oculorum rubedine mentis addatur aberratio perspicua, necesse est, vt concussiones istæ perniciosæ quidem sint, non commoriantur tamen, sed eas pone aures tumores excipiant. perniciosę inquam sunt, quoniam non solùm motui dicata instrumenta premuntur, vnde concussiones; sed intima quoque cerebri ardent, vt exin oculi rubescant, & mens aberret perspicuè, hoc est, non melancholico modo. sed cum garulitate, & iactatione. quippe offendens humor & bilis est, & feruidus sanguis; quorum ope gelidus, & crassus humor concussionis, & tremoris author incalescit, & distrahitur, & exin capitis concussiones quiescant, vt aliàs de Aphonia tremore soluta dictum. non commoriuntur ergo istæ concussiones, sed ante obitum quiescunt exceptæ parotidibus, tum quia partes capitis posticæ quassatione hac diuexatæ (caput enim sui motûs initium sumit à posticis) in suis glandulis humorem noxium per quam facile deponunt. tum quia ipsemet caloris accessus illud ipsum præstat, dum in cerebro, vicinisuè partibus vigent crassa, vt aliàs ostensum. Erit autem parotidum hæc eruptio perniciosa, vtpotè nec facta dominio naturæ, nec morbo par, siue suppuratum, aut secus concipiat.

V.

Cephalalgia cum sedis, & pudendorum doloroso æstu, & torporem, & acrisiam inducit, & vocem resoluit. hęc horrenda non sunt; verum somnolenti, & singultientes fiunt nono mense, ex quibus soluta voce eodem recedit.

159 QVanquam in perniciosis diuturnis dolorosus sedis æstus lethalis non peræquè tamen; si absuerit pernicies, diu namq. herens

mala

mala quamplurima inducit, at non prorsus lethalia, si nimirum insimul pudenda afficiat, trahatque in consensionem caput. id enim fæculentus facit sanguis illuc hærescens, qui dum occludit venas, comprimitq. tendones, stupefacit inferas partes, perinde ac accidit, dum calculus premit, vel vterus se distorquet, aut ischiæ venæ tenduntur. sedet totum corpus obstupefacit, dum caput nimiopere aggrauat. hinc ex denegato hæmorrhagiæ exitu resoluitur vox, quia & vasa vocalia intercipiuntur, & musculi nimio madore soluuntur, ipsaque intumescit lingua. ast quoniam hæc à dolorosę partis non principis æstu, & ab acrisia emanant, horrenda non sunt, licet suapte natura mala. nam ex diutina horum afflictione madorem, ac algorem tandem contrahunt hi spiritus, qui tum cordis, tum cerebri ob ambulant vicinia, indeque somni longiores, & singultus adueniunt: qui quidem longiores somni, quia non penitus morbosi concoquunt, parantque crassos succos, vt deinceps hi distrahantur, & eliminentur singultu: nam qui madescentem vltra modum linguam habent, eam partium spiritalium assidua agitatione resiccant, sicque ab ea tollunt balbutiem, & hæsitantiam.

VI.

Qui in cephalalgia ascaridas habent, ijs surditas, & sopor consequens parotidas exsuscitat.

160 NAscuntur vermes in interaneis à succorum, recrementorumuè corruptione, quę in febribus facta non potest non proferre ea symptomata, quæ sanitatis etiam tempore à vermium oriuntur vbertate: capitis nempe mala, quæ commodiùs fiunt, dum caput dolet. vt enim lycentericæ exolutiones, & dolores, quum vermes luxuriauerint, tumidos reddunt articulos, vt inferius dicturus est Hipp. ita ab ascaridum vbertate cum cephalalgia, si insimul adsit surditas, & sopor, consonum, vt ponè aures exurgant tumores. quippe vbertas ascaridum signat corruptionem adesse recrementorum fortassis à sedis, & pudendorum dolore inuectas: cephalalgia ascensum arguit ad eam partem succorum, quam impendio his aggrauari surditas, & sopor demonstrant. ergo consentaneum, vt partes pone aures tandem intumescant, perinde ac accidit à pluribus grauеolentibus, vt inferius ostendetur.

VII.

Qui caput dolent catochi dolorosam habentes affectionem, & rubicundum oculum, sanguinem effundunt.

161 QVi dolorosam habent affectionem à phlegmone, aut à congestione affliguntur succorum, vtcumque si insimul adfuerit, &

cepha-

cephalalgia, & rubedo oculorum, expectanda erit hęmorrhagiæ eruptio. rubedo etenim oculorum æstum designat sanguinis ad anteriora vergentis, vt obstupescentia eiusdem vbertatem, qua vasa opprimuntur. nam à sanguinis copia quandoque obstupescere ægris existimarunt grauissimi authores, quia attonita affectio quandoque sublata est largo solùm hæmorrhagiæ profluuio.

VIII.

Concussiones capitis, & aurium sonitus sanguinem effundunt, aut mulieri menses decurrunt, tum aliàs, tum si iuxta spinam ardor consequatur. fortassis sunt hæc disenterica.

162 CApitis concussiones non omnes perniciosæ: nam si id faciat vbertas æstuantis sanguinis, vt exin & caput tremat, & tinniant aures hæmorrhagia vtique in iuuenibus expectanda, vt in fęminis menstrualia profluuia, dum insimul ardor ixta spinam consequitur. quippe à capite in pudenda per spinam venæ feruntur, quæ feruido repletæ sanguine ardent, vt onus mox in vteros deponant, vel senescentibus iam dysentericum fluorem edant. obseruatum etenim 2. in 1. Epid. multis sanguinem è naribus salubriter profluisse, seu menstruas ductas fuisse purgationes, vel senescentibus tandem factum dysentericum fluorem fuisse in defectu aliarum excretionum.

IX.

Capite grauati, iuxta sinciput dolorosè afflicti, vigilantes, sanguinem fundunt, tum aliàs, tum si ad collum quid portendatur.

163 QVoniam tum sinus, & arteriæ, tum cetebri corpus magis ad anticam capitis partem vergunt; inde est, quod stabilis illius partis afflictio vigilijs associata opinionem facit futurę hæmorrhagiæ, potissimùm si quid huiusce aggrauationis ad collum portendatur, quia nempe sinum fons. est nimia sanguinis diffeutus vbertate, quam deinceps destribuit in propaginibus arteriarũ tendentibus ad uariũ partes internas.

X.

In cephalalgicis vomitus æruginosi cum surditate, & vigilijs citò insaniam denuntiat.

164 HAbet quid furiosi in æ...is surditas, vt inferius dictu[illegible] est Hip... ast insaniam certius denunciabit, si in cephalalgia se adiungat vigi-

vigilijs, ac æruginosis vomitibus. dum enim caput æstuat allicit in se quod tenuius, crassius euomit, quod æruginosum si fuerit, tale quoq. est, quod cerebrum recipit. erit proinde effetrix cephalalgiæ, & vigiliarum praua, & exusta bilis, quæ in animorum sedem delata ecmaniam, ferinã nempe insaniam edit à qua promptè oboriuntur conuulsiones, ni statim succorum infestantium iudicatoria sequatur excretio, quæ minime sperabilis est, dum vomitu praua exeunt. vomitiones enim minime prauæ ad iudicationem faciunt, vt superius dictum.

XI.

Quibus capitis, & ceruicis est dolor, ac totius corporis tremula quędam impotentia, sanguinis eruptio soluit. quin & lapsu temporis hęc soluuntur, & tunc vesica dolet.

165 LAboriosus dolor, vt aliàs dictum, fit à repletione, & in acutis plerumque sanguinis, quam plenitudinem tremulæ quoque impotentiæ designant, quas pariunt tum capitis, tum ceruicis aggrauationes dolorosæ. desistunt proinde hæc omnia, & soluuntur, si liberalis profluat hæmorrhagia, repensata etiam, dum natura deficit; opportuna sanguinis detractione ast si nec hæmorrhagia primis diebus erumpat, nec alia inde lethaliora occurrant mala, morbus diuturnior redditus, abscessionem ad vrinariam vesicam committet, mictioque stranguriosa exin, & dolorosa euadet, quippe illuc crassa vergunt, quæ vasis hærescentia caput, & ceruicem grauabant. cæterum si huic tremulæ impotentiæ prauum quid se adiungat, lethale profecto id erit. nam emmyvis vxor toto morbi decursu contremiscens, quum insimul delirasset, perfrigerata est cum liquatione, anxietudine, & siti, vtique ad citum interitum.

XII.

Vrinę interceptio in acutis capitis doloribus, & in torpidis cum grauitate, conuulsionem facit.

166 INtercipitur lotium, quia serositates vel aliò euocantur, vel non secernuntur à sanguine. vtrumque prauum, & ad conuulsionem, præsertim dum cephalalgicæ affligunt passiones, quia tunc promptè interceptæ serositates caput inuadunt, vt suapte acrimonia conuulsiones excitent, tum in acutis, tum in torpidis capitis doloribus, in illis quidem propter vellicationem neruosarum partium: in istis ob inopportunam quam faciunt crassorum, ac viscidorum commotionem. quid au-

acidique aduenium ructus, quæ sunt alui malæ affectæ inditia, profusiorem aluum fore significantia. & hoc per quàm facilè accidit post profusiorem hæmorrhagiam, quoniam vnà cum sanguine multum effluxit spirituum, indeque decolores redditi ægrotantes tardè ac difficulter reualescunt. & hoc est illud malum, quod infert copiosa sanguinis effusio siue natura, siue arte comparata: quod & reliquæ faciunt excretiones, dum opportunum excedunt modum.

XXXII.

Qui in febribus sudaciuncula tenentur, caput dolentes, aluo compressa, conuulsi fiunt.

149 DVm caput in se plenitudinem, ait Hipp. 3. de Diet. allicit, aluum sistit, & cerebrum aggrauat; & hoc in acutis est conuulsionis metum accersire, puerulis maxime, vt 3. Prognost. scriptum est. quum enim aluus moderatè fluens conuulsionem, & auertat, & soluat: ergo hæc in acutis compressa eum capitis dolore, & sudaciunculis maturat periculum. quocirca non leuia sunt hæc conuulsionum signa, nec est singulare hoc Hipp. obseruatum, vt malè existimauit Gal. quum id apertè faciat denegatus hæmorrhagiæ exitus.

XXXIII.

Mentis aberrationes paulisper feroces, ferinę, & conuulsionem pręnunciant.

150 ATrabilarius humor salubriter non excretus, aut ferinam delirationem tractim edit, aut cætera oppressionum mala, cuiusmodi est cephalalgia cum sudaciunculis, aluique compressione, quę conuulsionum quoque habentur præsagia, quemadmodum, & mentis illæ aberrationes, quæ à feris nascuntur in aluo luxuriantibus: nam & hæ conuulsionum sunt auspices, vt ex aliàs dictis constat.

XXXIV.

Conuulsio in febre fiens, & desinens eadem die, bona.

151 COnuulsiones non omnes malæ: ad crisim enim nonnunquam, dum noxium trāsponūt ad vtilem excretionem; quo in transitu seu nerueæ vellicantur partes, seu pulsatiles intercipiuntur venæ, vt exin extemporanea nascatur conuulsio ad noxiorum vsque exclusionem. bona ergo conuulsio hæc; perinde ac ecstasis maniacis, & tremor aphonis.

nis. est autem Filij Hermophili notabilis historia. erat hic febre correptus, delirus, aphonus, stertens cum oculorum distorsione, & alui compressione, conualuit quia ventriculus penna immissa proritatus amara multa euomuit, & aluus enematum ope multa pariter deijecit.

XXXV.

Conuulsio in febre fiens sedat febrem eadem die aut postera, aut tertia: si vero tempus in quo inceperit transgrediatur, & non desinat, malum.

152 QVæ conuulsiones salutem promittunt, eadem qua factæ die desinunt. ast dum contumax est humor diuturnius tempus ad sui attenuationem requirit, quam nanciscitur febrilis ardoris vi postera, aut ad summum tertia die, ad quem vsque terminum redintegrationis spes manet, diutiusque si perseuerauerint, malitiam subesse ostendunt, quia humor pertinaciter hæret imparatus ad expetitam exclusionem, quam plerumque sudore tertia die nanciscitur, dum à remoratis effluuijs conuulsiones manarunt.

XXXVI.

Febres intermittentes, verum inæqualiter recalescentes, aluo inflata pauca egerente, si lumbi doluerint, idque ad crisim, ijs alui profusè erumpunt. At amburentes, & ad manum torpidæ, siticulosę, anxię in his aluo suppressa aggrauati exoluuntur, quandoque vero, & rubicundę in pedibus ambustiones eadem significant.

153 QVanquam intermittentes omnes suapte natura tutæ; conditione attamen symptomaton accedentium non leuem quandoque gerunt cacoethiam, nec multùm hac ratione absunt à conditionibus magnarum febrium, proinde, ac faciunt istæ; suæ solutionis, aut lethalitatis notas exhibent. nam si inęqualem habuerint incalescentiam cum inflata, & quadantenus suppressa aluo, ac propè iudicationem suis competentem circuitibus lumborum cruciatum exhibeant; aluum mox exonerabunt profusè? harum etenim author multiplex est humor mesenterij venas, viscerumque cauitates obsidens, qui perinde ac in semitertianis; tritæophijsq. profusam tandem aluum reddit, præsertim si hęc inflata est, propter vbertatem flatuum, crassorumque humorum distendentium; ac subinde ad crisim. lumbos diuexantium. sic ergo intermittentes

tentes non prorsus benignæ ad crisim salutarem tendunt: vt è contra non leue malum promittunt, dum ægri cura alui suppressione intimius æstuãt, sitiunt, anxiantur, sed tactu torpent: quippe exolutionem ij subeunt magno cum vitę discrimine, cuius exolutionis sunt extimi torpores pręnuncij. id enim cumulatus in intimis facit humor, qui sanguinem spirituosum & temerat, & opprimit sic, vt ipso durante febrili insultu nequeant se ad extima diffundi, vt in Leipyricis. Rubicundæ demum pedum ambustiones & ipsæ in intermittentibus, quum germina sint succorum vstionem subeuntium, malæ habentur: quorum etenim lien decliuis est, horum manus, & pedes calent. fortassis ambustiones istæ febris solutionem designant, iuxta illud Hipp. 7. in 6. Epid. febres inquit, in quibus vlcerantur labia fortassis intermittentes, & tertianis perfrigerationes. at amburentes statim ad manum soluuntur semper.

XXXVII.

Hybernę quartanę febres leniter transeunt in acutos morbos.

154 HAesitet quis, quum 6. in 6. Epid. scriptum, qui quartana sunt correpti, magno non capiuntur morbo, soluiturque qui prius adfuerat quartanæ accessu. sed hærent hi praua interpretatione. magnus etenim mrobus, à quo sunt quartanarij immunes; comitialis est magnus, & sacer dictus, cuius præcipuus author est bilis atra, quam distrahit quartana febris, pręsertim dum vberes promit sudores. Quod autem hybernæ quartanæ transeant in acutos morbus, & experientia patet, & ratione firmatur. nam mixtio tunc temporis exundat pituitæ, & atri humoris, qui si in spiritalibus membris labantur acutos morbos creant. ast in quartanis incommodari spiritalia membra ostendunt tusses quolibet quartanario insultu plerumque affligentes. verum acuti hi morbi ab hyberna quartana leniter accedunt, quoniam non impetuosè sed tractim viscosus alioquin humor eò tendit, nec multum negotij exhibet, quia duci illuc sensim consueuerat. Huc spectat aureum illud Hipp. lib. de affe. monitum, vt nempe diligentissimè obseruemus, ne hybernæ febres in acutiem degenerent, hancque cautionem integrè adimplent quies, corporisque gracilitas, tum pharmacis, tum tenuè, ac attenuante dieta procurata. Huc vsque Hipp. versatus est circa ea, quæ vniuersim magnis occurrunt febribus tum ad salutem, tum ad discrimen, propter motionem succorum ab vna in aliam partem se propugnantium confusim nulla cum particulari membrorum distinctione. deinceps cuncta habebimus certa descripta methodus, prout quibusdam membris particulariter

occurrunt ad certam in morbis præsagitionem firmandam: & in primis promuntur ea, quæ in suppremo ventre apparent, quoniam illuc sensuum instrumenta sua exerunt munia ad animalitatem spectantia.

SECTIO QVARTA.

De Cephalalgia.

I.

Capitis dolor pertinax cum febre acuta, & alio signo difficili, lethalis. cæterum sine signo malo transgrediens vigesimam diem sanguinis, aut puris fluxum è naribus, aut abscessus ad inferas partes significat, maximè vero iunioribus triginta quinque annis fluxiones: senioribus abscessus. si vero circa frontem, & tempora doluerint fluxiones.

155 CEREBRI hoc domicilium, quia in edita parte locatur, quod ab inferis exhalat, totum excipit, ac deinceps inutile per sua foramina profert, dum hæc peruia, nec quod alienum est, nimia exundat copia. quippe istud innaturaliter stagnans suapte violentia sentientes partes affligit, cruciatumque leuem aut grauem, stabilem, aut momentaneum inducit pro facultate, copia, hærescentiaque rei illum committentis. cæterum febrilis ardoris vi sumit caput ab inferis quod illud torquet duplici modo. vnus est, dum vitium alicuius partis relicta totum sese in cerebro transfundit: alter dum ab infixa radice germina illuc vsque succrescunt. hic perpetuò symptomaticus est consensus: alter iudicatorius, & symptomaticus, prout vel suo calore caput noxium attraxerit: vel istud sua feritate illuc appullerit: vel illud natura transmandauerit, vt sese exoneret à sarcina. hæ enim tres sunt illæ rationes, quibus ab vna in aliam partem succi transferuntur. postrema quidem cum ægri salute, aliæ vero non sine discrimine si perniciosa afferant additamenta. istis ergo de causis dolet in febribus caput, & pertinaciter quidem, dum assiduus, & grauis est cruciatus. non enim tempore, aut remedijs mitescens, sed qui suapte natura tormentosè impetit, nec vllis blandimentis acquiescit; pertinax est. assiduam itaque, & acutam febrem si adiunctam habuerit hic dolor, propagationem adesse perennē desi-

designat morbifici humoris, qua cerebri replentur vasa, & capitis partes sensientes distenduntur, & aggrauantur, vt inde pertinaciter doleant. est propterea symptomaticus hic dolor, & lethalis quidem in acuta febre, si habeat signum aliud difficile adiunctum: hoc est, si totum diuexet caput, tinniant, sonoroque flatu aures impleantur, & summè à doloris acerbitate ægri angustientur. sunt quippe symptomata hæc acutis febribus adiuncta propia illius affectionis, quam Hipp. 2. de morb. venarum super euomitionem vocat. cerebrum enim tunc ardenter æstuat, quintaq. subinde, aut sexta die ægrotantes decedunt, ni eruperit ope calefacentium per nares, aut aures aqua: vel saltem cerebri æstus mitescat detractione sanguinis è vena frontis. cæterum pertinax hic dolor solitarius in febre cis vigesimam protractus sanguinis, aut puris è naribus excretionem, aut abscessus ad inferos committit articulos: senescentibus quidem abscessiones: iunioribus verò triginta quinque annis effluxiones. quippe afflictio hæc capitis diuturnior facta absque prauorum symptomaton præsentia pendet à crasso sanguine, seu à pituita corrupta; ideoque aut sanguis attenuatus effluit tandem: aut è naribus recrementosa pituita prodit à natura eiecta. Ast si dolor hic pertinax frontem, & tempora afficiat, consonum, vt inde potius quam abscessus, oboriantur fluxiones, quoniam ductus anteriores peruij in iuuenibus sanguinem, in reliquis purulenta promptissimè demittunt, vt suo loco plenius.

II.

Quibus sunt capitis dolores, & sonitus aurium sine febre, & vertigo, & vocis tarditas, & manuum torpor, eos aut apoplecticos, aut epilepticos expecta, aut etiam obliuiosos.

156 EST alter venarum super euomitus, qui fit in capite sine febre, cui iam recensita se adiungunt mala. ast super euomitus hic non est effusio sanguinis è propijs receptaculis, sed sinuum iactatio, pulsus, & quædam contorsio, dum nempe copia inruentium succorum sanguineus interquiescit circuitus intima & extima membranarũ cerebri discurrens: & hic venarum super euomitus in capite, alter in cerebro dicitur, & hic altero est sæuior, quia ardet cerebri substantia appulsu tenuissimi sanguinis se dispergentis per omnes cerebri sinus, indeque acutissimæ oboriuntur febres, quæ ab altera absunt super euomitione in capite facta, quoniam sola tunc extima vasa ferbent, quod nascitur à crasso, melancholicoue sanguine vndique exundante, qui subinde turbulentus, ac niger prodit quacumque sit eductus ex parte. mirum ergo non est si ab hac succo-

rum

rum conditione sonoris flatibus repleantur aures, visorij turbentur spiritus, vasaque hinc quadantenus intercepta vocis tarditatem, vertiginem, auriumque sonitus edant, quæ cuncta vnà cum dolorosa capitis afflictione facta ac turbulentam succorum exundantium motionem indicantia, vtique apoplecticum quid, epilepticum, seu obliuiosum præsagiunt. apoplecticum quidem, si ab atra iam in capite commota iugulares prorsus sint interceptæ venæ: epilepticum si non pereant actiones omnes, quia sanguinei non sint prorsus obturati ductus. obliuiosum demum, si à nimio madore, seu frigore sanguinis moretur circuitus. & hæ sunt affectiones quæ ab atro editæ sanguine protinus rapiunt, ni ope febrilis ardoris incalescat, & spumescat sanguis, vt sic noxium mox ablegat.

III.

Qui caput dolent catochi mente aberrantes cum aluo intercepta, oculo ferociente, floruenti, opisthotonici fiunt.

157 Siue catochum firmitas affectionis, siue propiè dictam congelationem designet, nihil refert: nam apud Hipp. non tam est huiusce vocabuli arcta significatio, vt solùm denotet omnimodam congelationem. sufficit namque, vt si non totum corpus, præcipuum membrum aliquod indurescat, maneantque adaperti oculi ad signandam catocham affectionem, quæ solo hoc oculorum signo est à soporosis passionibus semota. inde est, quod in catocha affectione & mens delirat, & caput dolet ab atrabilario succo membrum aliquod in intimis firmiter aprehendēte, vt catocha sit passio, cui si addatur alui interceptio, & oculorum temeritas cum rubore timendum, ne exin ægri opisthotoni euadant. quoties enim caput vigentem in se allicit succorum vbertatem, seipsum opprimit, & aluum sistit. ast oppressio hæc ad cerebri posticas partes attinet, dum oculi sunt ferocientes, hoc est, dum tensi, & exerti rutilant, & splendent, quippe à cerebelli postica parte sumunt oculi visorios neruos, qui ab atrabilario accensi, & resiccati humore, talem oculorum reddunt aspectum. nam dū cerebri anterior opprimitur pars cæcutiunt ocius oculi, vel ipsis marmarigmata obuersantur, vt aliàs ostensum. ergo quia mentis aberrationes sunt transeuntis humoris inditia: catoche præsentiam adesse arguit succorum atrabilarium congelantium, capitis dolor cum alui suppressione cerebri aggrauationem designat: florulentia est æstuantis caloris signum: oculorum ferocitas ostendit partes cerebri resiccari posticas: quum capitis dolor cum alui interceptione futuræ conuulsionis opinionem præstet: parum à conuulsione distet catoche: oculorum tandem

fero-

ferocitas cerebelli demonstret passionem; consentaneum vtique, vt ægri tandem opisthotonici euadant.

IV.

Concussiones capitis, oculi rubicundi mentem aberrare facientes perspicuè, perniciosę. non commoriuntur hęc, sed parotidas faciunt.

158 CONcutitur caput à causis tum internis tum externis. hæc ex occasione, illa latenter oborta concussio dicitur. vtraque vel cerebri solùm interna quatit, vel totum, quod caput efformat. illa quidem concussio, ait Hipp. 7. Aph. 58 statim obmutescentiam affert: hæc vero tendones etiam musculorum caput mouentium affligit, ideoque caput concutit, & quodam quatit tremore, cui si cum oculorum rubedine mentis addatur aberratio perspicua, necesse est, vt concussiones istæ perniciosæ quidem sint, non commoriantur tamen, sed eas pone aures tumores excipiant. perniciosę inquam sunt, quoniam non solùm motui dicata instrumenta premuntur, vnde concussiones; sed intima quoque cerebri ardent, vt exin oculi rubescant, & mens aberret perspicuè, hoc est, non melancholico modo. sed cum garulitate, & iactatione. quippe offendens humor & bilis est, & feruidus sanguis, quorum ope gelidus, & crassus humor concussionis, & tremoris author incalescit, & distrahitur, & exin capitis concussiones quiescant, vt aliàs de Aphonia tremore soluta dictum. non commoriuntur ergo istæ concussiones, sed ante obitum quiescunt exceptæ parotidibus, tum quia partes capitis posticæ quassatione hac diuexatæ (caput enim sui motus initium sumit à posticis) in suis glandulis humorem noxium per quam facilè deponunt. tum quia ipsemet caloris accessus illud ipsum præstat, dum in cerebro, viciniſuè partibus vigent crassa, vt aliàs ostensum. Erit autem parotidum hæc eruptio perniciosa, vtpotè nec facta dominio naturæ, nec morbo par, siue suppuratum, aut secus concipiat.

V.

Cephalalgia cum sedis, & pudendorum doloroso æstu, & torporem, & acrisiam inducit, & vocem resoluit. hęc horrenda non sunt; verum somnolenti, & singultientes fiunt nonò mense, ex quibus soluta voce eodem recedit.

159 QVanquam in perniciosis diuturnis dolorosus sedis æstus lethalis non peræquè tamen, si absuerit pernicies, diu narum. herens

mala

mala quamplurima inducit, at non prorsus lethalia, si nimirum insimul pudenda afficiat, trahatque in consensionem caput. id enim fæculentus facit sanguis illuc hærescens, qui dum occludit venas, comprimitq. tendones, stupefacit inferas partes, perinde ac accidit, dum calculus premit, vel vterus se distorquet, aut ischiæ venæ tenduntur. sedet totum corpus obstupefacit, dum caput nimiopere aggrauat. hinc ex denegato hæmorrhagiæ exitu resoluitur vox, quia & vasa vocalia intercipiuntur, & musculi nimio madore soluuntur, ipsaque intumescit lingua. ast quoniam hæc à dolorosq partis non principis æstu, & ab acrisia emanant, horrenda non sunt, licet suapte natura mala. nam ex diutina horum afflictione madorem, ac algorem tandem contrahunt hi spiritus, qui tum cordis, tum cerebri ob ambulant vicinia, indeque somni longiores, & singultus adueniunt: qui quidem longiores somni, quia non penitus morbosi concoquunt, parantque crassos succos, vt deinceps hi distrahantur, & eliminentur singultu. nam qui madescentem vltra modum linguam habent, eam partium spiritalium assidua agitatione resiccant, sicque ab ea tollunt balbutiem, & hæsitantiam.

VI.

Qui in cephalalgia ascaridas habent, ijs surditas, & sopor consequens parotidas exsuscitat.

160 NAscuntur vermes in interaneis à succorum, recrementorumuè corruptione, quę in febribus facta non potest non proferre ea symptomata, quæ sanitatis etiam tempore à vermium oriuntur vbertate: capitis nempe mala, quæ commodiùs fiunt, dum caput dolet. vt enim lycentericæ exolutiones, & dolores, quum vermes luxuriauerint, tumidos reddunt articulos, vt inferius dicturus est Hipp. ita ab ascaridum vbertate cum cephalalgia, si insimul adsit surditas, & sopor, consonum, vt ponè aures exurgant tumores. quippe vbertas ascaridum signat corruptionem adesse recrementorum fortassis à sedis, & pudendorum dolore inuecta: cephalalgia ascensum arguit ad eam partem succorum, quam impendio his aggrauari surditas, & sopor demonstrant. ergo consentaneum, vt partes pone aures tandem intumescant, perinde ac accidit à pluribus graueolentibus, vt inferius ostendetur.

VII.

Qui caput dolent catochi dolorosam habentes affectionem, & rubicundum oculum, sanguinem effundunt.

161 QVi dolorosam habent affectionem à phlegmone, aut à congestione affliguntur succorum. vtcumque si insimul adfuerit, &

cepha-

cephalalgia, & rubedo oculorum, expectanda erit hemorrhagiæ eruptio. rubedo etenim oculorum æstum designat sanguinis ad anteriora vergentis, vt obstupescentia eiusdem vbertatem, qua vasa opprimuntur. nam à sanguinis copia quandoque obstupescere ægris existimarunt grauissimi authores, quia attonita affectio quandoque sublata est largo solùm hæmorrhagiæ profluuio.

VIII.

Concussiones capitis, & aurium sonitus sanguinem effundunt, aut mulieri menses decurrunt, tum aliàs, tum si iuxta spinam ardor consequatur. fortassis sunt hæc disenterica.

162 CApitis concussiones non omnes perniciosæ: nam si id faciat vbertas æstuantis sanguinis, vt exin & caput tremat, & tinniant aures hæmorrhagia vtique in iuuenibus expectanda, vt in fęminis menstrualia profluuia, dum insimul ardor ixta spinam consequitur. quippe à capite in pudenda per spinam venæ feruntur, quæ feruido repletæ sanguine ardent, vt onus mox in vteros deponant, vel senescentibus iam dysentericum fluorem edant. obseruatum etenim 2. in 1. Epid. multis sanguinem è naribus salubriter profluisse, seu menstruas ductas fuisse purgationes, vel senescentibus tandem factum dysentericum fluorem fuisse in defectu aliarum excretionum.

IX.

Capite grauati, iuxta sinciput dolorosè afflicti, vigilantes, sanguinem fundunt, tum aliàs, tum si ad collum quid portendatur.

163 QVoniam tum sinus, & arteriæ, tum cerebri corpus magis ad anticam capitis partem vergunt; inde est, quod stabilis illius partis afflictio vigilijs associata opinionem facit futurę hæmorrhagiæ, potissimùm si quid huiusce aggrauationis ad collum portendatur, quia nempe sinum fons. est nimia sanguinis dissentus vbertate, quam deinceps destribuit in propaginibus arteriarũ tendentibus ad uariũ partes internas.

X.

In cephalalgitis vomitus æruginosi cum surditate, & vigilijs citò insaniam denunciat.

164 HAbet quid furiosi in [illegible] surditas, vt inferius dicturus est Hip. ast insaniam certius denunciabit, si in cephalalgia se adiungat vigi-

vigilijs, ac æruginosis vomitibus. dum enim caput æstuat allicit in se quod tenuius, crassius euomit, quod æruginosum si fuerit, tale quoq. est, quod cerebrum recipit. erit proinde effetrix cephalalgiæ, & vigiliarum praua, & exusta bilis, quæ in animorum sedem delata cemaniam, ferinã nempe insaniam edit à qua promptè oboriuntur conuulsiones, ni statim succorum infestantium iudicatoria sequatur excretio, quæ minime sperabilis est, dum vomitu praua exeunt. vomitiones enim minime prauæ ad iudicationem faciunt, vt superius dictum.

XI.

Quibus capitis, & ceruicis est dolor, ac totius corporis tremula quędam impotentia, sanguinis eruptio soluit. quin & lapsu temporis hęc soluuntur, & tunc vesica dolet.

165 LAboriosus dolor, vt aliàs dictum, fit à repletione, & in acutis plerumque sanguinis, quam plenitudinem tremulæ quoque impotentiæ designant, quas pariunt tum capitis, tum ceruicis aggrauationes dolorosæ. desistunt proinde hæc omnia, & soluuntur, si liberalis profluat hæmorrhagia, repensata etiam, dum natura deficit; opportuna sanguinis detractione ast si nec hæmorrhagia primis diebus erumpat, nec alia inde lethaliora occurrant mala, morbus diuturnior redditus, abscessionem ad vrinariam vesicam committet, mictioque stranguriosa exin, & dolorosa euadet, quippe illuc crassa vergunt, quæ vasis hærescentia caput, & ceruicem grauabant. cæterum si huic tremulæ impotentiæ prauum quid se adiungat, lethale profectò id erit. nam emmyris vxor toto morbi decursu contremiscens, quum insimul delirasset, perfrigerata est cum liquatione, anxietudine, & siti, vtique ad citum interitum.

XII.

Vrinę interceptio in acutis capitis doloribus, & in torpidis cum grauitate, conuulsionem facit.

166 INtercipitur lotium, quia serositates vel aliò euocantur, vel non secernuntur à sanguine. vtrumque prauum, & ad conuulsionem, præsertim dum cephalalgicæ affligunt passiones, quia tunc promptè interceptæ serositates caput inuadunt, vt suapte acrimonia conuulsiones excitent, tum in acutis, tum in torpidis capitis doloribus, in illis quidem propter vellicationem neruosarum partium: in istis ob inopportunam quam faciunt crassorum, ac viscidorum commotionem. quid au-

tem sit cum torpore dolore aliàs aduersus Gal. ex sententia Archigenis; imò Hipp. dictum.

XIII.

Capitis dolorem soluit pus per nares, aut sputa crassa, & non olentia; soluit vlcerum eruptio, quandoque somnus, & diarrhea.

167 NOn vnica ratione capitis soluuntur cruciatus, quia non vnica est horum effetrix causa. nam crassus sanguis maturescens exit purulentus è naribus, vt tenuis, & acris tractu temporis crassescens. pituita recrementosa exundans sputu se profert ad salutem, si crassescat, & inodora est, vt corruptio, & cruditas omnis absit. saniosus ichor, quia tenuis, effertur ad extimam cutim, vt eam excedat, & vlceret, non sine doloris leuamine, ni adhuc exundet intus, tenuis, & acris vapor, somno & crassescit, & acrimoniam deponit, vt ebriosis, seu ab aere, tetroue odore affectis accidit. coitus succorum stomacon distendentium, caput subinde affligentium tollit diarrhea, vt sæpè vsuuenire constat. & hęc est causarum opportuna distinctio, quoniam diuersa sunt, quæ opem ferunt auxilia. nam corruptus seu sanguis seu pituitosus succus errhinis educitur: crassa at non purulenta masticatorijs in os euocantur: saniosi ichores sinapismutis in cutim trahuntur: vapores somno mitescunt: succorum demum congestiones pharmacis, alijsue similibus distrahuntur, ac deturbantur auxilijs.

XIV.

Capitis dolor moderatus cum siti ventris, aut cum sudore non soluente febrem, abscessus in gingiuis, aut circa aurem significat, nisi aluus profusè feratur.

168 VEntris nomen ambiguum: quicquid enim cauum, & circumductum est carne, venter est. sic caput thorax, abdominis capacitas, ventriculus, musculorum quin etiam vulgæ ventres sunt. sed propiè ea capacitas, qua comprehenduntur intestina, & ventriculus; venter est. nam infimus venter recrementa exonerans aluus dicitur, vt passim videre est apud Hipp. Erit ergo sitis ventris, quę nascitur non ab arefactis venulis, seu à tabifico ardore; (nam inde nullus sperabilis est abscessus, ni crassa quoque effluiten) sed ab æstu viscerum propter bilis aut salsuginosæ pituitæ præsentiam. nam istis de causis sitiunt ægrotantes tum in albæ pituitæ morbo, tum in secundo Causone. quotiescumque ergo vnà

cum.

cum hac ventris siti, moderatus, sed æstuans adest capitis dolor; co isonum, vt in intima gingiuarum, seu pone aures abscedat noxium caput affligens, ni profusa aluus abscessionis occasionem auertat. profundit autem aluus promptissimè, dum exundant succi gerentes acredinem, & perniciosè quidem, si insimul è gingiuis sanguis effluat, vt inferius dicturus est Hipp. editur autem abscessio hæc in gingiuis, dum moderatus, sed æstuosus adest capitis cruciatus, quia vt moderatus malum in acutiem non transfert: vt æstuosus, & cum siti ventris acrium defluxionem facit se in gingiuis obfirmantem, dum tenue est, quod depluit, quod ipsum contigisse in quadam tempestate narrat Hipp. nam gingiuæ ab hac defluxione suppuratum concipiebant, dentesque decidebant corrosi, qua de re inferius. ast si his iniudicatorius se adiungat sudor oppressionem designans superarum partium, tunc crassi exundantes humores ponè aures vtique abscedent, vt inferius dicturus est Hipp.

XV.

Cephalalgia veternosa cum grauitate habet quid conuulsorij.

169 NOn inconuenit vt cum veterno grauitas sit, & cruciatus: non tam arcta enim est veterni aput Hipp. significatio, vt inexplebilem denotet somnum; sed genericum nomen est ad omnem innaturalem somnum, eritque cephalalgia veternosa vigil coma habens quid conuulsorij ratione partis affectæ, & causæ offendentis.

XVI.

Cephalalgici sitibundi, penè insomnès, obscuri, impotentes, ex aluo liquida delassati, nùm mente allienantur.

170 SVnt hæc exurentis caloris, & retorridæ bilis, sanguinem inficientis inditia. istis etenim de causis dolet caput, sitiunt, & vigilant fermè perpetuo ægrotantes. sed à sanguinis temeratione eodem inuecta humore merent, & tristantur, quod est obscuros esse) corporis concidunt vires, & ex succorum liquatione magna cum lassitudine aluus profusè deijcit. deiectio autem hæc imminentia non tollit mala, sed ea inacuit, quia mentis abalienatio insurgit ab atro profecta humore, cuius exitus vbiq. lethalis. problematicè autem dictum, quoniam profusa deiectio istis de causis edita post mentis abalienationem præripere, non tamen sine pernicie.

XVII.

Cephalalgici surdastri, manibus contremiscentes, collum dolorosum habentes, mingentes nigra condensata, vomentes nigra, perniciosè habent.

171 HAec omnia perniciosè vxori Hermoptolemi contigerunt, cephalalgica namque erat cum surditate, contremiscebat manibus deijciebat nigra, erantque vrinæ quæ puerulis sunt pessimæ. detinebatur hæc plenitudine vitiosorum vasa omnia replentium, & inde omnia mala. cæterum nigræ vrinæ, quæ densum, & asperum habent enæorema perniciosarum imminentium delirationum sunt signa; quemadmodum nigræ vomitiones, & manuum contremiscentiæ. quippe non solùm id pondus, sed insimul feritas facit atræ bilis, qua dissipati concidunt spiritus, & alia eduntur mala, quæ mortifera sunt, & delirationum, & conuulsionum præsagia.

XVIII.

Caput dolentes, exsudantes, aluum compressam habentes, conuelluntur.

172 COmprimitur aluus, dum caput dolorosè æstuat, quicquid in ventre est humiditatum euocans, & in se alliciens, quo ponde caput degrauatum sudaciunculas exprimit, & conuulsiones promouet, ni pone aures ocyus suppurantes erumpant tumores, seu profluant ex aluo cumulatim noxiosa recrementa.

SECTIO QVINTA.

De Sopore.

I.

Sopor vbique malus.

173 VINCVLVM, quod animalis vis constricta feriatur, vt multiplices sunt vincientes funes; conditione diuariat; nam ciborum habitus frigescentes naturalem somnum faciunt, quo recreantur spiritus, & quamplurima in eo animi munia

eduntur

educuntur. at è contra sigriconea sint, quæ vinciunt crassi nempe, & frigidi humores, nedum exterior animalis vis, sed & interior torpet illaqueata arctius, aut demissius pro copia, & facultate, & hærescentia dictorum humorum. & vt prima animi quies somnus dicitur vbiq. bonus; ita altera sopor vocatur, vbique malus, estq. hic generis nomen ad omnem innaturalem somnum, cuius sunt species tum propie dictus veternosus sopor, tum in somnum assidua propensio, quæ effigie diuariant ex locorum affectorum conditione. nam in assidua propensione cerebri, & pectoris venæ crasso humore quadantenus interceptæ, spirituum promptam remorant circuitionem: quocirca obdormiscunt ęgri, leuiter tamen prorritati euigilant. si enim essent sanguinea hæc receptacula prorsus intercepta, fortis adesset Apoplexia, aut repentina mors. Ast in veternoso sopore quia arctissimus est somnus, temporum venæ prorsus intercipiuntur ab eodem crasso succo: hinc obdormiscunt ægri arctissimo somno correpti, dum quod intercipit eas vndique obruit. vocantur idcirco ab Hipp. lib. de Artic. temporales musculi carodees, quia, dum alterantur, & intenduntur, soporem afferunt. hic ergo sopor vbique malus est, tam nempe in febrili ardore, quam secus: tam in initijs morborum, quam in eorundem progressione. verendum quippe, ne fortes siderationes, aut conuulsiones accedant, in parotides erumpant, seu infimi intumescant artus, vel aluus profusè deijciat, seu tandem crassum lotium exeat.

II.

Comatosi à principio fientes cum capitis, lumborum, colli, præcordij dolore vigilantes, num phrenitici sunt? nasus in his destillans perniciosus tum aliàs, tum quarta ab initio die. malum est etiam alui profluuium prærubrum.

174 Comatosi ab initijs sunt, qui soporantur, dum inualescit insultus, reliquum temporis vigilant, quod & quotidie, & alternis accidit diebus, estque coma hoc reuersiuum obseruatum ab Hipp. in Adolescente peregrino, qui comatosas habuit accessiones tertianas. vigent enim tunc æstuantes succi per periodos in spiritalia vasa crassos, ac pituitosos humores ducentes, quorum conditione obruti spiritus torpent, arctissimusque exin somnus quandoque adest perseuerans, quoadusque inualescens ardor disijcit crassa iam agglutinata, vt deinceps ægri vigilent, cui reuersiuo comati, si capitis, colli, lumborum, & præcordij adiungatur afflictio, signum est alicui visceri inhærere seu phlegmon,

seu prauorum humorum congestio. & hæc mala promptissimè præcordijs se infingunt, quia hi & recipiunt facile, & seruant sumptos humores, exinque reliqua insurgunt symptomata imminentis, aut iam factæ phrenitidis suspicionem præbentia, vt ex aliàs dictis constat. stillatio autem è naribus in his occurrens perniciosa est, tum quia suapte natura talis: tum quia septima die vice copiosæ hæmorrhagiæ facta adesse summam designat sanguinis meracitatem, quæ facit dolorosam tensionem, repletque colli venas, vt inditium præbeat futuræ dysenteriæ, quam vicinam esse prædicit lumborum cruciatus. Porrò deiectio hæc prærubra vtiq. erit, & in phrenitide mala, at non prorsus lethalis, quoniam cum virium constantia salutem nonnumquam affert, vicemque gerit confertæ hæmorrhagiæ, vt in ea tempestate accidisse sæpè annotatum. & inferius, soporosis, inquit, dilassatis, ac surdastris, si ex alui eruptione rubra egerantur circa iudicatione prosunt. quod veritatem habet, dum quæ prius aderant mala mitescunt, aliàs non potest non esse mala prærubra deiectio, si non causæ inditij saltem ratione: ardent enim viscera, & sanguineæ liquantur partes, vt exin fæces prærubræ euadant.

III.

Comatosi ab initio exsudantes, cum vrinis concoctis exardescentes, sine indicatione perfrigescentes, & rursus breui incandescentes, torpidi, soporosi, conuulsi perniciose habent.

175 COma initijs morborum adueniens nascitur vtiq. ab oppressione, quam facit seu internarum partium phlegmon, seu congestio succorum etiam suapte crassitie offendentium: nam coma, si fiat ab exausto, calorisuè internectione, sudaciunculæque inde promantes tractu temporis occurrunt, nec caloris, & frigoris habet alternitatem adiunctam. ergo dum hæc fiunt, spiritalium partium magna subest phlogosis cum crudoris vbertate, à qua sensiens oppressa vis decidit in soporem, inardescit sæpè, ac perfrigescit corpus absque iudicatione, vt tandem obtorpeat. nec iacet in infimo ventre vitium hoc, quoniam vrinæ concoctæ exeunt, quæ tales nunquam apparent, dum infimus venter laborat, sæpè tamen in sæua peripneumonia, & in parotidibus ad perniciem erumpentibus, vt suo loco constabit.

IV.

Somni comatosi, & perfrigerationes, perniciosum.

176 VT vicissim inardescere, & perfrigerari cum sopore, vitium spiritalium partium ad perniciem designat; sic perpetua in coma-

comatoſo ſomno frigiditas, ſpirituum aut internectionem, aut ſummam oppreſſionem denunciat. vtrumque perniciosum: nam dum morticinium interuenit caloris, mors in propinquo eſt: ſi vero vrget oppreſſio, nec tunc vllum ſperabile eſt auxilium, quod leuamen afferre poſſit, quia perfrigeratio torpidas reddit virtutes omnes corporum retrices. Porrò comatoſi ægri dicuntur, dum irritati euigilant, ſed protinus in ſomnum labuntur, nec palpebras queunt inconniuentes ſeruare.

V.

Comatoſis dilaſſatis, obſurdeſcentibus, ſi erupta aluus rubra circa indicationem egerat, prodeſt.

177 QVæ exernuntur ad criſim, alia integrè diiudicant, alia morbum compeſcunt, alia ægrum in preceps ducunt. integram ſalutem afferunt, quæ loco, tempore, & modo opportuno prodeunt. ad perniciem ſe exerunt, dum ſiue bona ſiue mala pernicioſis ſe adiungunt. ad leuamen demun occurrunt, dum mala ſuapte natura, opportunitatem aut loci, aut temporis, aut modi ſeruant. huiuſce ordinis eſt prærubra ægeſtio circa iudicationem comatoſis occurrens cumulata. etenim euadunt ægrotantes comatóſi, dum adeſt venarum carotidum interceptio, qua etiam de cauſa obſurdeſcunt. ergo in venis craſſa exundant, quæ diducta in ambitu membrorum laſſitudinem pariunt. dicturus autem inferius eſt, ſolui ſurditatem in febribus alui turbatione, & de Filio Pythionis comatoſo dictum conualuiſſe, quia deiectio prodijt copioſa, quocirca comatoſis, & ſurdaſtris ad iudicationem confert alui turbatio. ſit autem oportet rubra deiectio hæc, quia febrilis ardoris vi exuſtum iam eſt, quod ab alto per venas procumbit, rubrum idcirco apparet recrementum hoc vicem gerens non proruptæ hæmorrhagiæ. notanter autem ſuperius dictum, quod in reuerſiuo comate malum quid deſignat prærubra egeſtio, quoniam ſi prærubra eſt, meraca quoque eſt. aſt quæ circa iudicationem ſolùm rubra apparent, non efficientis cauſæ ſed materiæ exundantis, ac miteſcentiam quandam gerentis inſequuntur conditionem, ideoque vtilitatem aliqualem adferunt, non tamen morbum prorſus eliminant, quia in dilaſſatis ad criſim ſudores conueniunt.

VI.

Soporoſi, anxioſi, præcordium dolentes, parum vomentes, parotidas habent. antea verò circa faciem tumor cum ſopore.

178 DOlet præcordium ſtabiliter tum à phlegmone, tum etiam à cōgeſtione ſuccorum diuerſam obtinentium naturam, qui dum

ſuperas partes aliqua petunt ratione, nec hæmorrhagiam promouent, ſoporem plerumque inducunt. quo in tranſitu, quod craſſiſsimum eſt ſtomaco obuians anxietudinem, & nauſeabundam prorritationem edit, quæ paruis excepta vomitibus parotidas tandem excitat. ſi namque profuſa eſſet vomitio, caput omnino depleret, parotidumque occaſionem auerteret. quia ergo exigua eſt, hæc, & copioſum quod in ſuperas effertur, quia iactationem, & ſoporem inducit, conſonum, vt parotidas tandem proferat, perinde ac in alijs accidit anxioſis febribus. cæterum facies cum ſopore, priuſquam erumpant hæ, intumeſcit ob eam excoctionem, quam pituita ſubit, abſceſſura tandem pone aures, vt letargicis ſæpè accidit.

VII.

Repentinę mentis aberrationes cum iactatione hęmorrhagiam excitant.

179 NOn omnes mentis aberrationes ſunt hæmorrhogicæ, ſed illæ tantum, quæ repentinò accedunt, vt notent ſubitariam, ac extemporaneam motionem ſuccorum reptantium ad ſuperas. quippe tenuitate, & acredine præditi corpus iactant, & mentem ſubuertunt. ſi ergo perſeuerauerit hæc repentina commotio, vtique arteriæ ſe exonerabunt per confertam hæmorrhagiam, niſi adſit, quod exitũ hunc tardet.

VIII.

Comatoſa, anxioſa, dolentia pręcordia, frequenter parum ſpuentia, parotidum ſunt prænuncia.

180 QVod de anxioſo comate cum doloroſa præcordij affectione, & parua vomitione dictum; illud ipſum de parua, & frequenti ſpuitione dicendum. nam vt nauſeabunda oritur prorritatio, dum craſſior pars ſuccorum ſurſum reptantium ſtomaco obuiat; ſic & frequens oritur ſaliuatio, dum irruens humor aut ſeptum aprehęndit, vt phrenitidem pariat, (qui enim frequenter ſunt ſputatores phrenitici mox euadunt) aut cerebri humiditates liquat. vtcumque dum craſſi à præcordijs dolentibus properantes ſucci comatoſam anxietudinem pariunt, parotidas tandem excitant, ni parua ſpuitio copioſior deinceps fiat. tuſſiculæ enim cum ſputationibus parotidas ſubmouent.

IX.

Comatosi num aliquid conuulsorij habent.

181 VTique innaturales somni parant ad conuulsionem corpori, si namque stagnantia recrementa crassa corruptionem subierint; ansam conuulsionibus præbent, quod in vigili comate haud infrequens est.

X.

Affectiones comatosę, fatuitatem inducentes, catocha hypochondria variantia, & ventrem tumidum habentes, cibum fastidientes, aluo compresia exsudantes, num his turbidus spiritus, & geniturę simile quid pertransiens singultum denunciat? num & aluus biliosa insuper egerit? splendentia in his vrina prodest: ventres quoque in his insuper turbantur.

182 EST quidem suapte natura melancholicus succus author vigiliarum; somnolentos attamen cum fatuitate, & catocha affectione homines reddit, dum pituitam asciscens viscosior redditus partim se per musculorum inania diffundit, partem in animorum sedem labitur. nec inconuenit, vt variantia reddat præcordia, quia & flatus excitat, & crudores edit, hacque ratione nunc eleuat, mox deprimit præcordia, facitque vt alia, aliáue parte doleant cum distentione totius ventris. hinc & nauseant, & compressam aluum ęgri habent, quin & sudaciunculis madent, quia eodem succo sunt quoque viscera repleta. in quæstionem autem venit num in in istis ægrotantibus singultus sit expectandus, dum spiritus turbidus est, & quid genituræ simile pertransit. hoc est, dum spiratio turbida est, quia sunt spiritales partes perniciosè afflictæ sic, vt singultus exin accedant, vt proditum est ab Hipp. 2. de morb. genituræ autem quid simile visitur in lotio, vt in Vxore Theodori, & cuncta hæc certa sunt inditia bilis atræ vndique dominantis: Ast si aluus non compressa, sed est ab atro irritata succo, iterum in questionem venit, num deinceps biliosa se exonerabunt? nam etiamsi cuncta hæc ab atra germinentur, constat exin quandoq. deijci biliosa non sine commodo, vt de Filio Pythionis sæpè annotatum. Quod autem in tam sæuo discrimine salutis promittit spem, lotij est splendor, quem facit siccus attenuans ardor, & hic splendor ad vtilitatem facit, dum post grumescentiam effulget. quibus, inquit Hipp. 4. Aph. 69. non sine febre vrinæ sunt crassæ, grumosæ, & paucę

paucæ si deinceps tenues, & copiosæ euadant, iuuant. maximè verò tales fiunt, in quibus statim ab initio, vel paulo post sedimentũ apparuerit.

XI.

Cerebro siderato alij in tribus diebus, alij in septem moriuntur. has verò si effugerint, seruantur. quibus autem ex his resectis os disparatum repertum fuerit, ij pereunt.

183 PArs. quælibet ob caloris internectionem corrupta, siderata est. emoritur autem calor, tum obrutus nimia humiditate, & crassitie, tum absumptus excessu caloris, vel extinctus contrario frigore. vtcumque pars siderata nigrescit, aut liuet. mox in fætorem, seu marcorem abit: nam putrescunt humida: marcescunt sicca, & solida. cerebri itaque corpus humidum istis de causis sphacelum subit, vt liuescat propter caloris internectionem, seu nigricet mox in fętorem se soluturum. Porrò huiusce affectionis idea extat 2. de morb. ab Hipp. delineata, cuius tanta est vehementia, vt hinc per ceruicis neruum in spinam dolor discurrat, cor algeat, nouus de repente effluat sudor, & è naribus, oreque exitialiter sanguis prodeat, vt subinde mors accedat tertia die, vel ad summum septima, dum nempe intumescens cerebrum abiungit caluariæ suturas, vt per earum rimas ferbor quadãtenus respiret. mortale tamen symptoma hoc, quia denuò sese componere abiunctæ suturæ nequeunt, summèque violentum est, quod sic ossa disijcit. mentionem autem sectionis facit Hipp. quoniam ad hanc affectionem præsentaneum est auxilium vulnus sincipiti in latum, vt est ab Hipp. loc. cit. proditum. sed plura hac de re in propia tractatione.

XII.

Cephalalgicis ossa rupta habentibus ex posteriore parte, fluxio è nare larga, crassa, malùm, hi vbi antea oculus ocùtè diluerit, rigent. nùm & iuxta tempora disruptiones conuulsoria.

184 RVmpuntur caluariæ ossa externo ictu, internauè de causa. interna quidem causa est, tum cerebri sideratio abiungens caluariæ suturas: tum marcor ipsius caluariæ, dum à carie eius ossa aspera, fulua, eleuata, & ad cerebrum quibusdam vsque corrosa fiunt, quod ab Hipp. 2. de morb. proditum, extat quoque nostris hisce temporibus in luæ venereæ passionibus obseruatum. vtcumque fluxiones è naribus his

acce-

accedentes, malæ: nam & in cerebri sideratione. nares ad exitium profundunt, & dum ictu disrupta sunt ossa, nares effundentes lethalitatem prædicunt, licet ex euentu quandoq. speretur vtilitas dum crassa exeunt, vt in propia tractatione palàm fiet. cæterum in disruptionibus, quæ in posticis à carie contingunt, nil boni promittit fluxio è naribus larga exiens, & crassa, quoniam magna tunc crassorum adest vbertas, quæ ad anteriores etiam se propagat ductus, vt exin oculus acutè doleat cum rigore, quod symptoma prauum est in omni cerebri concussione, quia seu delirium seu parotidas promit, vt aliàs ostensum. quod autem de conuulsiuis disruptionibus iuxta tempora adiungit Hipp. sufficientem propio capite habebit enarrationem.

SECTIO SEXTA.

De aurium affectibus, & Parotidibus.

I.

Auris dolor pertinax cum febre acuta, & alio signo valde difficili iuuenes septima die occidit, & citius delirio correptos, si non multum pus effluxerit ex aure, aut hæmorrhagia, neque aliud bonum appareat signum. seniores autem tardius, & minus tollit. nam suppuratum præuertit, nec ita delirant: atamen plerisque horum morbus reuertit, & sic pereunt.

185 QVONIAM sanitatis etiam tempore cerebrum biliosa in aures demittit; dum ægrotat, signum in aures quoq. suæ ægrotationis plerumque ostendit, nec leuiter vicissim affligitur, dum aures laborant. quocirca si hæ pertinaciter doleant cum acuta febre, alioque difficili signo, mors vtique septima, aut citius iuuenibus aduentabit delirio correptis, ni quod boni superaccedat. quod autem difficile ad malitiam se adiungit, est vel totius capitis dolor, vel biliosa ineunte morbo facta vomitio, vel cruenta vrina absque hypostasi, aliaue inferius recensenda, quæque ex historia filij Cydis colliguntur. Decedunt autem promptius quam senescentes, iuuenes hac affectione correpti, quoniam ij propter spirituum expeditam circuitionem prauitatem latè diffundunt, decedunt que subinde septima,

aut

aut ocyus, vt cætera in malum validiùs consenserint. sed & reualescunt promptè, dum phlegmon conceptum pus vbertim per aures promit, vel ante maturescentiam largam edit hæmorrhagiam. ceterum ex auribus hæc occurrunt effluuia plerumque, ait Hipp. 6. in 6. Epid. æstiuo tempore, & quinta morbi die: sed tardius senescentibus, & sanguinem crassiorem habentibus. inde est, quod iuuenes periculosius laborant, & mors in istis præripit maturitatis tempus, nec ipsa maturatio caret discrimine, si non perseueret in bonitate. quippe immeritò plerumq. quiescunt cruciatus, grauioraque exin insurgunt symptomata interitui prænuncia. fallax idcirco ab Hipp. 3. Progn. locus istæ vocatur, quia bonum etiam quod se in hac affectione exerit, infidum est, nec aliud bonitatem certam promittit, nisi maturescentia protinus à die quinta se prodiens, vt in Puero Athenadis, nec se protrahens à septima, dummodo sanitatis etiã tempore aures non doluerint, quia in istis purulentum statim prodit, vt in Filio Cydis. nam quod de Emmyridis puero additur ex aure octaua purulentum proferente, non adamussim fuisse obseruatum legimus. talia in iuuenibus ab auribus malè affectis occurrunt: ast senescentes oppositis ex causis delirant, dolitant, & febriunt lenius: facilius propterea conualescunt, aut tardiùs decedunt. nam crassior horum sanguis aut suppurant optimè, aut non multum negotij exhibet, & propterea hyeme commodius, quam estiuo tempore tales fiunt puris effusiones, vt Echecrati cæco contigisse proditum decessuro certè, si æstiuo laborasset tempore, vt constat ex adiunctis symptomatis. tardius demum moritur senex propter iam dictam succorum conditionem, ni peculiaris adsit habitudo. sic enim Hilacarnassensis quinquagenarius phreniticus decessit, quia in auris dolorosa afflictione vrinæ erant densæ, & turbatæ.

II.

Surditas in acutis, & turbulentis consequens, malum. malum etiam in longis: in his autem dolores etiam ad coxas deducit.

186 Est transitus turbulentiæ signum prænuncians futuram hæmorrhagiam, ni succorum, meatuumque obstet imparata conditio, ac vtique quid obstat, dum surditas nascitur à cerebri oppressione, quam edit congestio crassorum, quæ si turbulentiam quoque inferat, auditorios meatus oplet, & intima vasa pulsare facit, quod in acutis malum est symptoma alijs excipiendum grauioribus, ni largiter profluat hæmorrhagia. Philistidas enim secunda die obsurdescens, mox delirus; quinta die conuulsus, & anxiosus decessit. Parem si non eandem malitiam sur-

ditas

ditas hæc in diuturnis præsagit, quia opprimens humor aut conficit tandem, aut laboriosam ad inferas partes edit abscessiones; obijtque Hermocrates obsurdescens sine vlla abscessione, conualuit Abderitana virgo cui à surditate pedes indoluerunt, & corpus totum sudore maduit, scriptumque est 5. in 2. Epid. quod vt surditatem demit decubitus ad inferas partes; sic surditas accedens tollit fortem in locis infernis excitatum dolorem, suntque notabiles hac de re Herophontis, & Heropithi narrationes.

III.

In febribus surditas aluum sistit.

187 CAput, dum totius corporis in se plenitudinem allicit; aluum comprimit. quod ipsum in magnis febribus surditas facit, nata & ipsa ab eadem capitis plenitudine. quocirca exin aut ferinæ expectandæ delirationes; vel saltem extemporanea insania ad crisim, quoties nempe aluus mox suam reassumit libertatem. scriptum enim 4. Aph. 28. & 60. quod perinde ac surditas biliosas sistit egestiones; ita egestiones denuò recurrentes surditatem soluunt, quod ipsum liberalis facit hæmorrhagia.

IV.

Aures frigidę, pellucidę, & contractę, perniciosę.

188 DEuians à naturali constitutione iure merito perniciosum est. ast si Arist. credimus, aures sunt suapte natura calidissimę, ipso etiam sensu iudice. quippe & coloratiores cæteris particulis sunt, & numerò verecundantibus rubescunt. ergo si frigescant interna ex occasione, vtique prauum quid in intimis ostendunt subesse, præsertim si insimul pellucidæ sint, & contractę. id enim facit internus cerebri æstus tenuissimum ab extimis retrahens calorem, ac exiguum cartilaginum depascens humorem, vt exin resiccatæ se contrahant aures, & perlucescãt, dum spiramenta obliquationem laxiora reddita luminis radios promptè admittunt vulgari quocirca dicterio colliquati lanterna pellucidiores dicuntur.

V.

Bombus in acutis, & echo in aure, lethale.

189 OB assiduam aeris implatati motionem sonant aures perpetuò, licet sussurus hic detracto artificio imperceptibilis maneat.

cęte-

cæterum dum illuc ſucci, ſeu vapores firmantur aeri motionem hanc impertientes, ſtabilis naſcitur bombus, qui in acutis factus vel cerebrum inflammari, vel ſurſum deſignat quid ſanguinolenti concitatè ferri, vt futuram hæmorrhagiam promittat, ſi huic bombo alia quæ mox dicentur ſe adiungant; qui autem bombus fit à cerebri inflammatione mortiferus non ſine furioſa amentia. aſt ſolitariè ſonitus hi monſtrant magnam in cerebro adeſſe turbationem vlla abſque ſpe futuræ excretionis; propterea & ipſe lethalem delirationem præſagiunt. eſt autem bombus indiſtinctus ſonus, vt eſt Apum murmur, ſeiunctus ab Eccho, in quo eliſio eſt acutie, ſeu grauitate metata.

VI.

Echo aurium cum viſus hebetudine, & narium grauitate mentem emouet, & ſanguinem profundit.

190 Metaſtaſis, quæ ſuam opportunam non edit excretionem, lethalis, dum principem partem offendit. futura autem excretio omnis ſua præmandat inditia, ac hæmorrhagiæ oppreſſum ſubſequantis cerebrum ſunt, viſus hebetudo, & narium grauitas, quia nimirum ſanguinis pondus tunc ad interiora vergit. aſt oportet, vt ſanguis æſtuet, ad hoc, vt commodè hæmorrhagia prorumpat, propterea mens mouentaneè percellitur, vt & ipſa aberratio alijs cum inditijs huiuſce excretionis opinionem præbeat.

VII.

Quibus ſurditas cum capitis grauitate, precordij tenſione, & ad ſplendorem turbatio, ſanguinis profuſiones accedunt.

191 Dum fugaciter tenditur præcordium, caputque inde graueſcit ſic, vt auditio pereat, ſi inſimul & viſio turbetur, hæmorrhagia equidem expectanda, ſalutaris inquam, ſi coctionum ſigna ſe exerant: aliàs furioſum quid ſurditas denunciat.

VIII.

In acuta febre aures obſurdeſcere, furioſum.

192 Obſurdeſcunt in acutis aures, dum noxioſorum fit ab inferis ad ſuperas metaſtaſis. aſt ab infernis doloribus, inquit Hipp. lib. de iudic. ſurditas aduenicns maniam efficit. ergo aures in acuta febre ob-

obsurdescere furiosum quid habet. est enim non vulgare phrenitidis signum, quemadmodum & hæmorrhagiæ surditatem, & priorem affectionem soluentis, vt constat Herophontis historia.

IX.

Valdè surdi in accipiendo tremuli, linguam resoluti, torpidi, malum.

193 CVncta hæc ab vbertate nascuntur succorum nigrorum venas intercipientium, quoniam oppressionum sunt germina, & suapte nàtura mala, vtpotè apoplexiæ, seu paraplegiæ præuncia. non lethalia tamen, quia rigoris, vel ecmaniæ accessu perquam facilè tolluntur.

X.

Accedente ægritudine surditas, & vrina subrubicunda non subsidens cum enæoremate, mentem aberrare facit. morbo regio corripi in his malum. mala ex ictero fatuitas. hos aphonos fieri sentientes contingit. fortassis aluus malè afficitur.

194 HErmocrates acutè febricitans statim obsurduit: minxit subrubrum lotium sine hypostasi, sed cum enæoremate. quinta mēte aberrauit: sexta ictericus euasit: tandem post insidas multas leuationes resipiscens, aphonus, & ex aluo multa tenuia egerens moritur vigesimaseptima. quæ cuncta ab atra prodierunt bile suum seruante circuitum. non ergo dissonat horum complicatio symptomaton, sed prognosis est desumpta ab historia Hermocratis.

XI.

Ex surditate, & torpore sub stillicidium narium, aliquid difficile promittit. vomitus his conducit, & alui turbatio.

195 STillat, & non largè in surditate, & torpore effunditur sanguis, quia præter ardor, & contentio vasorum subsunt crassa opprimentia, quæ largam effusionem impediunt, nec tolluntur exigua stillatione. expedit ergo, vt crassa hæc vomitu, aut infera deiectione se exonerent, non quidem ad integram morbi solutionem, sed ad leuamen, & vtilitatem; deinceps enim post eiectionem crassorum effluunt aut sudores aut hæmorrhagiæ, quę ardorem, & contentionem venarum integrè tollunt.

Ex

XII.

Ex surditate leniter parotides fiunt, præsertim si parum nauseent. sed magis si soporati sint parotides fiunt.

196 DVm manent in cerebro crassa vomitione non eiecta, hisque obruuntur ductus ad aures spectantes, parotides erumpunt, sed leniter, hoc est, non confertim talis fit eruptio, dum ægri nonnihil nauseant, quia stomaco quadantenus succi inhærent, ac quemadmodum vomitus plenus, & assidua spuitio eruptionem hanc prorsus auertit, sic tardatur hac nauseabunda prorritatione, & hoc licet leniter, promptius tamen contingit, dùm insimul soporati sunt. nam venæ ponè aures existentes, vt oppletæ soporant homines, sic si stimulentur facilè onus in vicinas glandulas deponunt.

XIII.

Surditatem ex febribus hæmorrhagia soluit: itidem alui turbatio.

197 OBsurdescunt in febribus aures tum à copia sanguinis auditorios meatus premente: tum à crassitie, & ponderositate reliquorum succorum corpulentiam summam habentium. nam à sola sanguinis copia catocham fieri affectionem aliàs dictum. ergo & ipsa surditas hac de causa edita prontissimè tollitur hæmorrhagia, quemadmodum, & ipsa catocha. affectio. quæ autem ab altera causa oboritur, non desistit per hæmorrhagiam, sed alui turbationem, vomitionem, dysentericamue effluxionem, seu abscessionem ad crura requirit, difficultatemque non leuem in istis surdastris pariunt sanguinis effluxiones.

XIV.

Quę dolenter ad aurem assurgunt, perniciosa.

198 DVm salubriter abscedit quæcumque ratione noxium, leuamen ex necessitate inde occurrit, quia pondus, quo pressa tenebatur, natura tunc excutit, viribus subinde refecta, totum recreat corpus. ergo ipsi naturæ haud consonant abscessiones, quæ dum fiunt, aut iam factæ sunt, tormentosè affligunt, nam id accidit aut à virtute inualida suo defraudata munere, aut ab humoris feritate inopportunè abscedentis. ergo dolorosa parotidum eruptio perniciosa erit, quin & ferina est, ac contumax humoris abscedentis conditio, & ipsa retrix facultas

coa-

coacta opus istud exerit, quocirca & fastigiatæ plerumq; & inardescentes sunt istæ parotides, quod ad exitium, vel saltem ad difficilem sanationem facit, vt per ea, quæ Hermippo Clazomenico contingerunt, patet: euasit namque is imminentia mortis discrimina, quia ei & indoluerunt crura, & dysenterica, crassarumque vrinarum prosesserunt effluuia.

XV.

Rubores circa aurem ex pregresso dolore in febribus fientes signum quidem sunt erysipelatis in facie futuri. sed & conuulsiones in talibus fiunt cum aphonia, & conuulsione.

199 AB abscendentibus succis non perpetuò excipiens intumescit pars. nam tenues & calidi discruciant, & inflammant absque tumore. quod accidit etiam in partibus ponè aures, dum illuc tenues obrepunt succi, solùm exhibentes ruborem ad febrilem designandam malitiam. nam & futurum faciei erysipelatem denunciant, & obtumescentes quandoq; conuulsiones, & exolutiones præsagiunt. biliosus etenim sanguis ruboris author propè ceruicem eiectus, iudicationem recipit in facie, quia ab illis sinubus istuc venulæ se propagant. hinc illud Hipp. 8. in 6. Epid. Erysipelas, inquit, quibusdam à ceruice, & circa hæc in facie iudicabitur. iudicabitur inquam salubriter, si à facie sursum potius, quam deorsum obrepat; ad perniciem si deorsum vergens fauces, & pectus occupet, seu intus recurrat. quippe aphoniæ exin exolutionesq; nascuntur, perinde ac faciunt rubræ parotides recurrentes, dum iugulares ductus noxio succo repleti spirituũ, sanguinisq; motionem tardant, & intercidũt.

XVI.

Tumores circa aurem ex pluribus graueolentibus cum febre acuta, & precordio intento tardius excitati occidunt.

200 ALuus quamplurima graueolentia antea deponens, mox compressa, si caput premat; facit, vt pone aures tumores exsurgant, si opus febrilis interueniat ardoris. ast tardè hi exurgunt tumores, si adhuc tensa maneant præcordia, quoniam tensio hæc cumulatam, citamq; eruptionem tardat, & detrahit, quemadmodum de ventriculi nauseabunda prorritatione dictum. occidunt ergo assurgentes istæ parotides, tum quia prauus est abscedens ex plurimis compressis graueolentibus humor: tum quia hypocondrij adhuc manet tensio, quæ properantes succos in malos vergit abscessus ad exitium.

XVII.

Parotides ineptę paraplecticis.

201 ASsurgunt parotides, & accidit paraplegiæ sine febre. nam 1. in 1. Epid. proditum, laxus parotidas erupisse, quæ indolorosæ sine maturitate, & febre tandē euanescebant. 3. quin etiam in 1. Epi. scriptum est, factas per hiemen fuisse paraplegias, quæ erant mortiferæ, non itidem assurgentes parotides. est autem vnus, & idem humor harum affectionum author pituitosus nempe, atrabilarius, & crassus; sed in parotidibus ponè aures abscedit; in paraplegia hæret aliquibus in vasis, vt intercipiat spirituum cursum ad illa membra. ergo ineptæ sunt paraplecticis parotides, quia humorem vasa intercipientem non euocant, nec deponunt.

XVIII.

Parotides in diuturnis non suppurantes lethales, alui verò his deorsum feruntur.

202 DIuturnitas nascitur à succorum contumacia, quam vires euincere tam promptè nequeunt, quo in rerum statu sint lethales oportet parotides assurgentes. nam plerumq; fastigiatæ, paruæ, dolorosæ, non, aut prauè maturescentes: recurrunt subinde ad citum interitū, quia in diuturnis vix vllam habent rependentem excretionem, quippe ventris turbatio istis superaccedens abscessionibus lethalis est, vt Critonis, & Concubinæ Nicolai constat exemplis, quæ autem prauè suppurarunt, Ancillæ Scymni pictoris exitium attulerunt. in diuturnis propterea perniciosis lethalitatem denunciant, non sic in alijs benignioribus, in quibus plerumq; non suppuratæ subsidunt, denuòq; reassurgunt, iuxta febrilem reuersionem, vt tandem se in articulos obfirment, ni crassum potiùs vbertim effusum malum vndiq; expiet, vt scriptum est 4. in 6. Ep. quæ autem suppurant in beniguis affectionibus salutares prorsus, quia ipsa coctio crisis simul, & abscessio est.

XIX.

Num quibus parotides caput dolet? num supernis partibus exsudant? num & insuper rigent? num & alui erumpunt, & quid saporosum habent? num & aquosa est vrina alba cum innatantia, & aliquantum varia, alba, graueolentia?

203 SVnt hæc parotidum quidem seu præsagia, seu adiuncta, sed non firma, ideo problematicè posita. capitis namq; labor partis designat

ſignat oppreſſionem, quemadmodum & ſudaciunculæ in ſupernis partibus factæ. motionem ſuccorum ſurſum reptantium inſuetus arguit rigor: vbertatem horum, qua ſupremum, & infimum ventres offenduntur, turbata aluus cum ſopore demonſtrat, vt in Eratolai filio. idipſum aquoſæ indicant, prææalbæ, variantes, ac graueolentes vrinæ albo cum eneoremate. nam & raptum crudoris ad ſuperas, eiuſque ſignificant corruptionem. cuncta autem hæc & parotidum occaſionem præbent, & eas inſequuntur, vt iam dictum.

XX.

Parotides ſubmouent tuſſiculæ cum ſputationibus fientes.

204 Thorax, & caput ſibi mutuam tradunt opem, ſuaſq; viciſſim paſſiones aſciſcunt. hinc eſt, quod ab empyematis metu ſuppurantes parotides Calcedonium vendicarunt, vt tuſſiculæ cum ſputationibus ipſas ſubmouent parotidas. veruntamen frequentius hoc, illud rarius: non peræquè enim tuſſiculos ſanant ſuperni abſceſſus, vt faciunt inferni, quum ea ſit præcipua boni abſceſſus conditio, vt infra, & ſegnori à morbo fiant. tuſſiculæ ergo cum ſputationibus integrè ſoluunt iam factas parotidas, ſeu imminentes auertunt, quia ſic à capite premens detrahitur humor, conſpicuoq; is excernitur ductu. ſic 4. Epid. annotatū legimus cuidam quicquam ad aures non fuiſſe factum, quia concocta expuebat.

XXI.

Vrinæ in parotidibus citò, & modicè matureſcentes, inutiles, & ſic perfrigerari, prauum.

205 Craſſus, & incoctus humor pone aures abſcedens non niſi tempore matureſcit: ſed & quod reliquum eſt in venis (non enim exiguæ illæ adenes excipiunt totum, quod exuberat, & premit) ad ſui coctionem diuturnitatem requirit. apparet autem coctio hęc in vrinis, quę ſi modicè, & citò hoc in rerum ſtatu matureſcant, inutiles habentur, quia pręter rationem factę, non naturę opus, ſed raptum deſignant ſuccorum ad ſuperas tendentium. transferuntur quoq; aliò noxij humores, & inutilem excretionem faciant, ac ſic opprimunt quandoq; ſpiritus, vt exin corpus ſymptomaticè perſrigeſcat, quę cuncta febrientibus ſigna mala ſunt, non tamen prorſus lethalia, potis quum adhuc natura ſit abſcè pondus excutere. nam viget ipſa quando rudimenta coctionum oſtēdit, licet inutilia hęc habeantur ob tempus præreptum.

XXII.

Parotides in diuturnis suppuratę non valde albo, & inodoro pure occidunt, & maxime mulieres.

206 Non suppurantes parotides in diuturnis occidunt: ergo suppurantes spem aliqualem promittunt, sed non perpetuò: nam & suppurant, & occidunt in diuturnis quandoque, quod accidit propter conditionem succorum suppuratum concipientium. nam si hi promant pus variatum, subcruentum, inæquale, amurcosum, fędiq. odoris, certam lethalitatem promittunt, quia putrescentiam gerunt partis interstinguentem calorem. cæterum vt fętor eximiæ est putredinis signum; sic odoris carentia in pure non valdè albo imbecillitatem arguit virtutum nullam subinde coctionem molientium, quod est vicinæ mortis, perinde ac sunt resiccata vlcera, inditium. in diuturnis ergo sic maturescentes parotides vicinam necem prædicunt, quum nec bonus sit suppurans humor, quia non valdè albus; nec aliquid in ipso agat natura, quia prorsus odoris expers. ast ab istis parotidibus promptius mulieres decedunt, quoniam istæ suapte habitudine promptè, ac integrè maturescentiam experiuntur. (earum namque sanguis integram maturescentiam subit etiam in venis vteri, dum, vt ait Hipp. 1. de morb. mul. menstruæ remorantur purgationes) ergo si praua est suppuratio, perniciosa quoque, quia recessus est eximius ab earum natura.

XXIII.

Parotides ex acutis morbis maxime in ardentibus fiunt, & si non iudicationem fecerint, & maturescant, aut hęmorrhagia profluat, aut vrinę subsidentiam crassam habuerint, ęgri pereunt. plerique vero talium tumorum antea propulsantur. verùm considerare oportet insuper etiā ipsas febres, siue augescant, siue remittant, & sic pronunciare.

207 Solummt salubriter acutos morbos excretiones omnes conuenienti ratione factæ: non sic abscessiones siue in supernis, siue in infernis partibus contingant, quia discriminosæ, licet aliarum excretionum deficientiam rependant non sine commodo, dum expetitas conditiones habent, vt aliàs dictum. periculosissimæ tamen omnium sunt, quæ in supernis partibus contingunt, quia crassus succus abscessionum author, nec totus illuc se efferri, nec sine violentia summa motum hunc valet incipisci. in acutis propterea à firma partium spiritalium editis passione assurgentes parotides discriminosæ: sed non sic in ardentibus, in quibus noxius

xiùs firmiter non hæret humor, sed discurrit per vasa, ideoque abscedit totus promptè, & salubriter quidem, dum bonas adducit abscessionum conditiones, quæ sunt, si tumores hi elati iudicationem faciunt, & maturescunt, vel rependuntur alia vtili excretione. porrò faciunt iudicationem, dum erumpunt stato tempore ardentem diiudicante, quia febris tunc desistit, aut saltem notabiliter mitescit ad certam salutis spem, quam salutem deinceps gerit maturescentia promens laudabile pus. quod autem rependit non factam maturescentiam, facitq. vt sine discrimine recurrant parotides, est vel larga è naribus sanguinis effusio, vel crassarum vrinarum copiosa excretio, aliæue similes excretiones noxium totum è vasis deponentes non expectata parotidum maturescentia, quæ si non fiant, nec ipsæ maturescant parotides certum expectandum exitium, præsertim si hæ recurrant, quod ante obitum fermè semper contingit, vt interna viscera inde grauius premantur. cæterum quum, & ad salutem & ad interritum & assurgant, & retrocedant parotides, vt de euentu certam habemus præsagitionem, attendendum ad ipsas febres, quæ si deinceps augescant, morbus vtique ad exitium tendit: sin remittant, de salute sperandum, vt de reuersiuis superius dictum.

SECTIO SEPTIMA.

De Facie.

I.

Facies, quæ ex tumida humiliatur, & vox lenior, ac debilior, & spiritus rarior, ac facilior; remissionem in sequentem diem notat.

268 EGREGIVM hoc armamentarium, in quo animi condunctur instrumenta, vt splendidius nitet; regiæ virtutis donat exemplum. quemadmodum enim solertis potentiæ est cuncta sui imperij ritè parata habere adminicula; sic & vigentis animi vis suas adamussim concinasse machinas, quæ sunt sensuum artificia in ipsa facie ceu in armamentario deposita. conspicua idcirco vigentis inde, aut decedentis virtutis tum animi, tum corporis sumuntur inditia. conspecta enim benè valentium similis facies salutem promittit, etiamsi alijs difficilimis malis corpus prematur, vt è contra dissimilis externa absente occasione in exiguo putato morbo desperationem præsagit, quod est ab

Hipp. 2. in 6. Epid. proditum. cæterum, vt crassus humor cerebrum aggrauans per excoctionem tumidam reddit faciem, vt est in Letargo, soporosisque alijs videre affectionibus; ita si hic idem humor ad solutionem tendit, tumorem hunc deprimit, gracilescitque subinde facies, cordis æstus deferbet, & spiritales partes suam libertatē reassumunt, vt exin vox lenior, ac debilior, ipsaq. spiratior rarior, ac facilior reddatur. eruntque hæc certa mox ad futuræ remisionis inditia, si fiant die legitima, optima iam præsignata coctione. hæc enim sunt Hipp. 5. in 2. Epid. Si febre, inquit, tenente partes circa faciem graciles fuerint in die impari, sequenti die soluetur.

II.

Faciei corruptio lethalis: verum minus si propter vigilias, aut famen, aut alui turbationem fiat: & si id, quod propter hoc corruptum est, sedetur per diem, & noctem. talis autem fuerit oculi caui, nasus acutus, tempora collapsa, aures frigidę, & contractę, cutis dura, color pallidus, aut niger: liuescens vero ex his palpebra, aut labia, aut nasus, breui lethale.

209 Perniciem in omnibus morbis denunciat faciei hæc corruptio; quoniam nascitur hæc seu ab eximia liquatione, seu à summa virium labe: quocirca etiamsi externis ex occasionibus occurrat, nisi per diem, & noctem pristinum reassumat statum, exitium promittit. somnus enim rependit, quod vigilia dempserat, & alimonia quod inedia, aut purgatione subtractum fuerat, si vires adhuc constent: sin minus in sæuam vtique affectionem corpora labuntur. in diuturnis etiam non minorem lethalitatem designat, si alia praua se adiungunt. quod enim in diuturnitate liquatum est, non potest tam promptè redimi, nec pares ad id sunt vires tardis refectionibus studentes. Ast in acutis firmius lethalitatem prædicit, quoniam summè violentum est, quod protinus sic faciem corrumpit, potissimum si ab occulto id morbo nascatur, vt dolosis accidit non aliter se promentibus, quam per hanc faciei corruptionem, liuescentiamuè quarundam partium, extimarum præsertim.

III.

Faciei bonus color, & toruitas in morbo acuto, malum. frontis ex his contractio phrenitidis signum.

210 In magnis morbis, inquit Hipp. 2. in 6. Epid. facies bona, bonum; si nempe praua absuerint. nam elegans facies cum torui-

tate aspectus in acutis, mala. toruitas quippe hæc exustionem fieri bilis atræ designat, & exin vultuosa, & terribilis facies euadit, quam habuit morosa mulier decessura certe, ni demum profluxissent menstrualia purgamenta antea suppressa. cæterum toruitas hæc spectatur in oculis, qui non nictant, sed rectum habent intuitum, quod est iracundiæ signum, delirij prænuncium, quod vtique furiosum erit, si ad rectum intuitum palpebrarum non nictantium ex frontis contractione addatur crebra motitatio. quod symptoma mortem in filio Cydis denunciauit firmis cum delirationibus, quibus & conuulsiones plerumque adduntur.

IIII.

Circa faciem color bonus, & sudores non febrientibus, stercora vetusta subesse significat, aut dietæ vitium.

211 TAlia hac de re 4. Aph. 41. sudor, inquit, multus per somnum sine causa manifesta factus, copiosiore corpus vti cibo significat. si vero parcius ebulanti id eueniat, quod euacuatione indigeat corpus, ostendit. dum enim nec sanguis febriliter æstuat, nec venæ prauo sunt repletæ succo, vt inde decoloratior facies euadat, nihilominus somni tempore corpus sudore madeat, duorum alterum interueniat oportet, aut inordinata dieta, quæ mutationem exigat in quantitate, qualitate seu modo: vel congestio vetustorum recrementorum primis hærescentium vijs, ac purgationem requirentium. ast à vetustis, & non à nouis hæc accidunt remoratis recrementis, quoniam, quæ noua sunt licet copia exundent, dum à sua non recedunt natura, aggrauationem non inferunt, quæ autem vetusta sunt, vt potè morbi iam anteacti reduuia, aggrauant viscera, ingestáque temerant alimenta, & proptereà sunt hæc purgatione indiga, ne denuò recidiuet morbus.

V.

Rubores narium alui humescentis sunt signa. pulmonis, aut iecinoris empyemati, malum.

212 DVm ab infimo ventre feruidum quid ad cerebrum vsq; se effert, rubescunt nares, vt ebriosis contingit. ast sic rubescentes nares macosi nil promunt, ergo quod est in cerebro acoris necesse est, vt denuò per infundibilium depluat in subditum ventrem, aluumq; humidam reddat, quam humetescentiam præstat quoq; ventris non sine acredine æstus, quia copiosas humiditates & liquat, & cit, nariumque rubores sic alui humescentis sunt signa, malum quid prominentia empyis tum ex peripneumonia, tum ex hæpatitide. in istis enim si rubeant solùm genæ, nihil ad prognosticum, sed dum rubent nares, puris acrimonia se effert in superas ad exitium, vt suo loco plenius.

SECTIO OCTAVA

De Oculorum affectibus.

I.

Oculorum puritas, & alba ipsorum partes ex nigris, aut liuidis puras fieri iudicatorium est. si igitur citò puræ reddantur, celerem iudicationem significat: si tardè, tardiorem.

213 OCVLVS non minus verè quam eruditè Solis porta dicitur. purpureus enim cor nobis est Lucifer, corporis membra cuncta inconspicuè irradians, lumen in aperto solùm ex oculis proferens, & ideo benè valent hi, ab Hipp. 4 in 6. Epid. vt intimiores ritè se habent virtutes. quippe purissimos in suam construtionem assumentes humores, tenuissimasque pelliculas, alienis facile imbuuntur coloribus, quos gerit varietas succorum alimoniam præbentium, ac proptè illuc confluentium: nec minus à labe spirituum mutationem experiuntur, quia vndequaq; mobilissimi, multum spirituum assumunt, qui si à debitis conditionibus defecerint, tollunt ab oculo puritatem, faciuntq; vt hic excauatus subsideat. mirandum proinde non est, si Hipp. lib. de dieb. iudic. dixerit, denigrari horum albas partes, dum morbus inualescit. quia nempe conspurcatam tunc sumunt alimoniam à venis, quæ plurimæ in alba oculorum parte visuntur: vt è contra instat tunc morbi demissio ad crisim, quando denigratæ hæ oculorum partes, genuinum reassumunt colorem. nam inualescit tunc virtus, noxiique humores aut aliò euocantur, aut mitescentiam nanciscuntur, tardius inquam, aut ocyus, vt mutatio hæc tempus præripuerit, aut distulerit.

II.

Oculorum caligo, aut si alba ipsorum pars rubescat, aut liuescat, aut venulis nigris impleatur, non bonum.

214 NAscuntur in morbis quædam symptomata, quæ quia sunt ancipitis euentus, non bona ducuntur; cuiusmodi est caligatio oculorum, & cetera nunc recensita. quippe non absolutè mala, quia non raro crisima: nec omnino bona, quia ad interitum quandoque. dum enim propè iudicationem caligant cum rubore oculi, instat hæmorrhagia: aliàs exitiosum hoc, quia adesse monstrat magnam cerebri inflammationem. liuor quin etiam spirituum designat depopulationem: nihilominus

lominus color hic in oculi candore minimè exitiosus est, quoniam quæ candida sunt, vt exigua liuent de causa, sic promptè denuò albescunt. quod ipsum de nigris venulis dicendum. nam crassefactus sanguis lucidis destituitur spiritibus, quos attenuationem nactus momentò reassumit.

III.

Malum est etiam lucis splendorem fugere, aut illachrymari, aut distorqueri. & alterum minorem fieri prauum. & oculos frequenter agitare, & paruas lemas, aut sordes circa ipsos, aut concretionem tenuem albicantem habere: aut albam partem maiorem fieri, nigram vero minorem, aut nigram sub palpebram supernam occultari.

215 QVamquam oculis lumen conueniat, perstringuntur tamen ab hoc, si radiantius fulgeat, vel sint ipsi oculi debiliores ob contractam passionem: quippe mollissimi oculi luminis non substinent fulgorem, nec si inflammatione teneantur, vel nimium rarefactas suas habeant pelliculas. est autem in acutis malum signum hoc tùm alias, tum si istud contingat posteriori iam dicta de causa. nam internum tunc viget incendium, quo & rarescunt oculum circumuestientes tunicæ, & genuini distrahuntur humores absq; eam salutis spem, quam nonnumquam oculorum præbent rubores. Illachrymari autem in acutis aut voluntariè, aut inuoluntariè contingit. quæ à voluntate lacrymæ promuntur, bonum quid ait Hipp. in 6. Epid. promittunt in acutis; iam ad suum præsertim vigorem adactis, quoniam, qui lethalitatem gerunt acuti, oculos potius concrescere, inarescereq; quam difflui, & madere faciunt. ergo si voluntatis nutu lachrymas proferunt, laudabili vtiq; irrorantur ichore, quo feritas omnis mitescit. ast inuoluntariè illachrymari, malum quid præsagit; quia vel æstuat, & premitur cerebrum, vel exolutæ concidunt retrices virtutes. nihilominus si postrema hæc abfuerit causa, coctionumque signa se offerant, faciunt inuitæ hæ lachrymæ ad hæmorrhagiæ opinionem. Quibus, inquit Hipp. 2. in 1. Epid. in febribus acutis magis ardentibus lachrymæ inuitæ defluunt, iis sanguinis è naribus eruptionem expectare oportet, si etiam alia perniciosè non habeant. Distorqueri oculus effectus est seu conuulsionis, seu resolutionis musculorum mouentiū, vtrumq; in acutis, & malum, & perniciosum, si praua addantur signa. nam oculus in Vxore Oeceti quarta die distortus, prænunciauit interitū septima adfuturum: bonis tamen cum signis crisimum est inditium, sed laboriosum: sunt etenim hæc Hipp. lib. de iudicat. Quibus in ardētibus, inquit, dolor coxendicus, vel oculorum subuersio, vel hebetudo, aut te-

 stium,

ſtium, mammillarum, papillarumuè tumor ſuperuenit, febrem ardẽtem diſcutit. atamen qui in Dealcis horto iacebat, difficilem habuit iudicationem, poſtquam ei nona die oculus fuit diſtortus. Porrò duplici ratione accidit oculus ſic diſtorqueri, vt viſa geminentur. vna dum totus oculus diſtortus eſt, quia muſculi eum mouentes conuelluntur, aut reſoluuntur, quæ peruerſio raro in criticis perturbationibus, ſæpè in magnis morbis ad interitum accidit. altera, dum ſolus cryſtallinus humor à vaporoſo quodam impellitur à ſuo poſitu, & hoc ſæpè contingit in perturbatione critica, nonnunquam prope obitum, dum concidit propter deficientiam ſpirituum. fit oculus altero minor, vel quia vnus intumeſcit cum viſus deperditione, vt in Antiphanis filio, qui ſeptima ab excæcatione ſtertens, ac delirus deceſſit; vel quia is ſpiritibus tunicas diſtendentibus, ſeu alimentis nutritionem præbentibus deſtitutus manet: vel quia nerui oculo dicati peræquè omnes, (quæ vera eſt diminutæ magnitudinis cauſa) ſuam verſus originem trahuntur, quod ad exitium contingit, nũquam ad bonam criſim. Sic & nimia oculorum motitatio praua eſt, quia effectus eſt caloris nimium æſtuantis in cerebro, & vt in ſanis temeritatis, & inconſtantiæ, ſic in ægris ſæuæ delirationis ſeu præſagium ſeu inditium: nerueæ enim cerebri partes tunc impendiò vellicatæ tremunt, crebrãq; ſubinde illam, ac inſuetam faciunt motionem. Eſt quoq; huiuſce areſcẽtis caloris opus, vt in ſqualido oculo ſiccum quid veluti ſpuma appareat, dum naturalis vis ſuo fruſtrata munere loco nutritionis, ſordes, & lemas producit. inde enim oculi corrugantur, dum intus concreſcunt, adauctionemq; ſubinde albæ illorum partes recipiunt, minuiturq; pupilla, quod accidit in oculi vocata phtiſi, quia rerum viſibilium adolet magnitudo, dum nempe complantur, & introrſum vergunt ſphericæ oculi partes. Demùn ſpiritibus deſtitutus detumeſcit oculus, dumq; ad ſuperiorem palpebram humores concidunt; pupilla diducitur, & illuc occultatur, & hoc in exitioſis accidit animi deliquijs. Sed & ad infernam palpebram nonnunquam oculus procumbit, dum reſoluti ſunt muſculi attolentes, ſeu reſiccati, & concreti deprimentes, vt in Vxore Theodori, cui ante obitum oculi ad infernam palpebram rigidè, ac ſtupidè ſpectabat.

IIII.

Praua quin etiam ſunt oculorũ cauitas, & expreſſio valdè foras, & ſpeculoris eliſio, vt pupilla extendi non poſſit, et extremitatũ palpebrarũ curuitas, & oculi concreti, & aſſiduè nictare. et colores permutare, nec inter dormiẽdũ palpebras cõmittere perniciosũ. malus eſt ẽt oculus peruerſus.

216 DVm graciléſcunt oculi, eorum amplior fit cauitas, & hoc in magnis morbis accidit propter infirmitatem nutricis virtu-

tis, seu propter alimoniæ dissipationem. dum autem foras valdè se exe- runt, tunc premitur cerebrum succorum, flatuumue vbertate, vt in strangulatis, parturientibus, graue onus sufferentibus, ac lucta sese exercentibus contingit: hoc autem in magnis morbis prauum esse, ostendunt causæ symptoma hoc edentes. accidit quoq; in istis, vt concreta pupilla extendi nequeat, fiatq; splendoris elisio talis, vt seu vise geminentur, seu spiritus sese intercepti collidant, vt in his, qui animo linquuntur, quod & vulnerato Eniadi contigisse legimus. effectus siccitatis nimiæ est, vt musculi palpebras mouentes conuellantur, sicque curuentur palpebrarum extrema, concrescantq; oculi, seu ob exundantiam caloris nictent hi assidua mobilitate, vt temulentis sæpè accidit. ast si quod cerebrum offendit conditiones gerit multiplices; tunc oculi sæpè in colore mutantur, & hoc minime laudabile signum est, quemadmodum perniciosum, dum palpebræ inter dormiendum non se committunt, nisi hoc vel à consueta natura, vel à morbi diuturnitate, nimiaue purgatione na[illegible] descriptum est 1. Prognost. & 6. Aph. 52. aliàs enim languor vtiq; adest motricum virtutum, vel sunt musculi partem illam mouentes contracti; quod perniciosum esse in acutis constat Hermocratis exemplo.

V.

Oculorum rubor in febre fiens, alui diuturnum laborem significat.

217 Est ad crisim properantibus oculorum rubor hæmorrhagiæ prænuncius; non sic in reliquis perniciosis, ac diuturnis: nam in perniciosis exitium; in reliquis diuturnum alui laborem significat. quia enim in istis nulla est sperabilis crisis, consequens, vt rubor hic à cerebri ardore nascatur, quo & pituita liquescit, & cerebrum ichore natat: ac veluti à laborioso venarum in collo iacetium pulsu opinionem habemus futuræ dysenteriæ; ita ab hac oculorum rubedine in acuta febre facta expectanda est eadem ventris torminosa afflictio. si maius dicas, oculorum ruborem in febre quacumq. significare ventris diuturnam afflictionem, quia oculi rubescunt, dum insolito calore viscera firmiter æstuant, vt in bibaculis.

VI.

Circa oculos pustularum eruptiones in virium refectionibus, aluum prorumpunt.

218 Relicta in visceribus à morbo inquinamenta, & alimentosum succum conspurcant, & vitiosam cibariorum incremorem

mutatio-

mutationem reddunt. hinc è ventriculo in cerebrum elati vapores vitiositatem gerentes, oculorum tenerrimas partes pustulis replent, vtque eorum rubores ventris diuturnam promittunt passionem, sic & pustularum hæc eruptio, dum se vires à morbo recolligunt. perinde enim vt elati vapores suam ob acredinem pustulas proferunt, sic quod in ventre stabulat, vellicando aluum profusam reddit.

VII.

In oculorum distorsione lassato, febrienti, rigor perniciosus. & soporosi in his male habent.

219 FActa à succorum vbertate lassitudinosa febris sudore quiescit, cuius sudoris prænuncius est rigor debito tempore accedens. ast à feritate ichorũ copiaue cruditatum exorta horrida febris per quam rarò ad sudoris exclusionem præmandat vtilem rigorem, isque accedens plerumque perniciosus, præsertim dum insimul oculi sunt distorti: quippe talibus in febribus symptomata hæc conuulsificarũ dissentionum sunt prænuncia. cæterum si distorsio à benigno succo nascatur, tunc sperandum de hæmorrhagia, quæ & lassitudinem, & febrem aut prorsus eliminet, aut aleuiet saltem. vt deinceps rigor superaccedens salutatem proferat sudorem.

VIII.

Lippienti viro febre superueniente solutio: sin minus periculum est, ne cęcus fiat, aut pereat, aut vtrumque.

220 LIppientibus solutio contingit, ait Hipp. 6. Aph. 31. à meri potatione, balneo, fomento, phlebotomia, aut purgatione. adiungit nunc alterum auxilium à febre sumptum, cuius attamen euentus anceps. nam si ab hoc auxilij genere non desistat lappitudo, periculum est, ne inde cæci ægrotantes euadant, vel pereant, aut vtrumque ferina etenim effetrix lappitudinis causa adauctionem recipit à febrili ardore, nec benignus est ille febrilis ardor, qui nec compactum dissoluit, nec feritatem demulcet. ergo periculum imminet, ne tota visio pereat, quum in sano alioquin oculo idipsum præstet decubitus atrabilarij humoris, vt scriptum est 6. Aph. 56. Mortis quin etiam imminent pericula, quoniam inde consurgunt praua symptomata cerebrum totum affligentia ad interitum. cæterum viris promptius quam fœminis mala hęc occurrunt, quoniam mulebria corpora minus sunt fluxionibus parata ob angustiã replenitudi-

nitudinemque vasorum, earumque sanguis vt vbertim exundat, sic humidiorem temperationem gerit, qua obtunditur acredo, & feritas omnis; minus propterea lippitudinibus aprehenduntur, licet vinolentiores sint, & mitius ab istis laborant, præsertim dum mulierascunt adhuc.

IX.

Quibus lippientibus capitis dolor accedit, & ad multum tempus comitatur periculum est ne cæci fiant.

221 PErinde ac febris lippitudinem non soluens cæcitatis affert pericula; sic & capitis dolor lippientibus accedens, & diu perseuerans. quippe diutius dolet caput, vel quia stabilis illuc hæret affectus, vel quia ab inferis perennis est noxiorum succretio. vtcumque diuturna fluxione pressi oculi in metu sunt cæcitatis.

X.

Lippienti diarrhea spontanea salubris.

222 QVoniam dum naturalia viscera æstuant, rubescunt, & pustulantur oculi; inde est, quod lippientibus diarrhea superaccedens iuuat, si spontanea hæc sit. nam se ab aluo tunc exoneraat ea, quæ per fumidam euaporationem malum oculis inuexerant, detrahunturque in oculis iam infixa. sed oportet, spontanea sit salubris hæc diarrhea, quia nullum violentum oculis opem fert: monuit idcirco Hipp. lib. de Visu, & de Loc. in hom. vt blanda sint in vetusta, & populari lippitudine adhibita auxilia, ne scilicet turbent, quæ in capite, totoq; corpore continentur; spontanea ergo optanda est egestio certis à natura legibus procurata, à quibus, vt plurimum absunt ea, quæ artificiosè parantur.

XI.

Oculorum amaurosis, & concretio, & caligatio, malum.

223 AMaurosis visorij spiritus est interceptio, dum obsiti sunt ductus per quos hi in oculos feruntur, vlla absq; reliquarum partium spectabili læsione. crassus igitur sit oportet humor, & cerebri posterioribus particulis pertinaciter hærens, qua etiam de causa oculus concrescit, dum atrabilarius succus sua siccitate nerueas oculi partes affligit. malum ergo symptoma hoc, quia nulla inde sperabilis hæmorrhagia, quæ non rarò sola visionis caligatione prænotatur. verendum ergo ne ægri cæci fiant, aut conuellantur, præsertim, si quæ mox dicenda sunt, accesserint.

Ocu-

XII.

Oculorum amaurosis cum animi deliquio, breui conuulsionem inducit.

224 PArs postica cerebri affecta excipiendis conuulsionibus apta est, vt aliàs de rigore, & inalgescentia dictum. quotiescumq; ergo amaurosis adest, quæ nascitur ab afflictione partium cerebri posticarum; & eclysis superaccedit, quæ exolutio est animalis potentiæ; necesse est, vt deinceps conuulsiones nascantur, pereantq; sic ægrotantes, dum nempe fortis est exolutio, vt exin natura noxium ablegare nequeat.

XIII.

Oculorum rectitudo in morbo acuto, & motus velox, & somnus turbulentus, & vigiliæ, & quandoq; sanguinis è naribus stillationes, nihil boni.

225 DVm hæc hæmorrhagiam non faciunt, mala quamplurima edunt, quia à contentione, & ardore venarum nascuntur stillationes. velox autem cinesis, turbulentus somnus, & vigiliæ cerebri æstuantis signa præbent, vt oculorum rectitudo, concretionis, & ariditatis summæ. verendum propterea ne cerebrum deinceps in sphacelum abeat, vel deliret stabiliter, aut conuellatur æger, ni præstò sint vtiles ichores inaccensum, ac reficcatum diluentes, ac restinguentes sanguinē.

XIV.

Qui febres ad tactum non adurentes habent, phrenitici fiunt, & magis si sanguis fluxerit.

226 QVoniam medicas notiones omnes à sensatis euentibus sumpsit Hipp. ab ipsis quoq; sensibus deprompsit febrium differentias, quarum vna est, inquit ipse 1. in 6. Epid. quæ acuta quidem ab ipsa tamen manu vincitur, cui è diametro opponuntur illæ febres, quæ non mordaces prima tactione, deinceps suam mordacitatem exerunt. ratio discriminis est, quia si febrilis ardor æstuet in halituosa, mobilissimaque substantia, statim tangentibus se offert, manumq; acutè ferit, sed à naturali manus tangentis temperie euincitur, & in moderationem transit, quia solæ peccant primæ virtutes, quæ, vt dicebat ipse lib. de vet. Medic. vt promptè, & acutè se exerunt, sic numero à contrario vincentur, vicissimq; se pellunt. ast dum febrilis ardor in secundis corpulentioribus se imergit virtutibus, tunc calor plerumq; his obruptus torpet ad primam tactionem,

tactionem, sed deinceps firmè afficit, & acutè ope aliarum virtutum stabilem corpulentiam habentium. inde est, quod apud Hipp. leguntur febres & adurentes, & mordaces, & salsæ, similibusuè aliis facultatibus præditæ, quia præcipuam suam vim ab istis nanciscuntur virtutibus, vt plenius propia hac de re tractatione. Ergo febres nunc ad tactum non adurentes dictæ sunt, quæ non mordaces quidem prima tactione, deinceps tactum offendunt, & hoc inaccensus atrabilarius præstat humor dum hæret firmiter, vt suam promat perniciem, quod pestilitatis tempore constat ex Tucydide accidisse, hique ægrotantes phrenitici tandem euadebant, non sine quoq; cerebri sphacelismo.

SECTIO NONA.

De Lingua, & paribus Oris.

I.

Lingua quæ in principio quidem inhoruit, in colore verò permanet, progressu autem temporis exasperatur, & liuescit, & rumpitur, lethalis est: si verò valdè nigrescat, in quartadecima die iudicationem fore denunciat. periculosissima autem est nigra, & cum virore pallida.

227 VT solis radius quoquo versum diffusus Astri virtutem exerit, & ceu fidus minister profert; ita lingua, ait Hipp. lib. de sacr. morbi omnifaria, multisq; modis se soluens animi promptè ministerium adimplet, & ceu alatus cursor illius intellectiones denunciat. sed & corporis animo indissolubili societatis vinculo iuncti passiones effert, dum concolor, ait idem 5. in 6. Epid. attingentibus succis redditur, vt propterea quæ corpori noxam inferunt per hanc non perfunctoriè cognoscimus. incoante quippe morbo si non mutata colore horreat, tractu deinceps temporis exasperetur, liuescat, & disrumpatur, lethalitatem præsagit. quod eam namq; inhorrescere statim facit, hoc est, eius vestientē quadantenus exsiccat membranam, pungitq; minutim, ac si formicæ per errarent; fuliginosus est ardor, qui quotidie inualescens liuidam eam tādem, & hiulcam reddit, quod in febre etiam quadantenus remittente mortis periculum denunciat, vt 4. Acut. scriptum est. Cœterum peripneumonicis id, ac pleuriticis aguatum est, quoniam lenta, inquit Hipp. 3. de morb. istorum humiditas digito etiam adhærens facit, vt lingua ceu

marga

marga ab aduranti calore findatur, in ardentibus verò vt sabulum exasperatur, & arescit, non tamen caritate pinguis humoris disrumpitur. quia ergo tractu temporis signa hæc adueniunt in lingua: inualescit vtiq; adurens calor, vt difficiliorem, periculosioremq; reddat passionem. Ast si incoante morbo ab atra bile nigrescat, iudicationem promittit adfuturam die decimaquarta, quæ complet quartanarium circuitum: eritque tuta seu mortifera diiudicatio, vt bona seu mala reliqua erunt. nam si nigricat, & cum virore pallescit in peripneumonicis; perniciosa vtiq; est, quia bilis flauæ designat vstionem: in humida autem peripneumonia, & pleuritide liuet ceu oleo perusta, aut pallet.

II.

Lingua ad bifidam sui partem veluti saliua alba obducta, febris demissionem denunciat, siquidem id quod super inductum est, crassum fuerit eadem die: si vero tenuius postridie: si verò adhuc tenuius, tertia die. eadem planè ostendunt, quę sunt huiusmodi in extima lingua facta, sed minus.

228 A Linguæ, lotijq; colore dominantis humoris paria desumuntur signa. sed & eorundem consistentia liquati humoris statũ promiscuè ostendit. nam linguæ inarescentia, vt lotij tenuis, & perspicua substantia, febrilis ardoris inualescentiam, cruditatemq; liquati humoris: eorundem sedimentum naturæ dominium coctionem molientis, permonstrat. ac veluti in vrinis concoctum subsidet, ita in linguæ ea parte, quæ ad mediam spectat lineam, concrescens humor visitur, qui, vt varij sunt coctionis gradus, crassior, aut tenuior prodit ad citam, seu tardam morbi denunciandam solutionem. in acutis enim, magnisq; febribus à fuliginoso ardore resiccatur lingua, tenuisque in ea oberrat humor, qui ad iudicationem crassescat, oportet, quam crassefactionem demonstrant vrinæ, quę prius tenues, mox sedimentum habent: similiter lingua, quæ exarida humescens crassum quid in imo detinet, hanc eandem profert coctionem, tempusq; solutionis signum hoc præripit, aut differt, vt liquati humoris iam in ea parte subsidentis consistentia se habuerit. optima enim spectata coctio albedine, & crassitie liquati humoris designata, præsentem; incoacta verò mox ad futuram solutionem promittit. cœterum vt in acutis quibusdam solùm nubecula in vrinis spectata, solitionis est, licet non per æquè vt sedimentum præsagium: ita humiditas summitati linguæ concrescens hanc eadem non æquè certam præsagitionem facit. optimè enim crassescens succus imum petit potius

quam

quam summum, vt omnibus notum . hanc autem in diiudicando lingua habet prærogatiuam, dum spiritales partes affliguntur, quoniam vt lotium vniuersim, sic de his particulatim lingua.

III.

Lingua tremula cum narium rubore, & aluo liquida, si nulla de pulmonibus significatio sit malum, & celeres purgationes perniciosas indicat.

229 SVnt narium rubores humescentis alui signa. tremula autem lingua fit à pondere humiditatum exundantium tum ab infimo, tū à supremo ventre. & vt balbi alui profluuijs facile capiuntur; sic & qui linguam tremulam habent cum narium rubore, vtiq; humescentem aluum habebunt. celeres autem, & perniciosæ erunt purgationes istæ, tum quia vbertas adest succorum acredinem obtinentium: tum quia ventris signant adesse prauam, & firmam affectionem, à qua & aluus liquescit, & supernæ affliguntur partes. Porrò euentus hic expectandus, dum nulla est de pulmonibus significatio: hoc est, dum nec phlegmone isti æstuant, nec suppuratum concipiunt, nec liberam spuitionem proferunt. nam à pulmonum æstuatione & rubescunt nares, & tremula fit lingua: dum autem libera, & liberalis est anacatharsis, aluus non tàm celeriter fertur. si ergo hæc abfuerint, & iam dicta prodeunt signa, malè afficitur aluus ipso consensiente capite, & ideò designatæ purgationes vtiq; celeres cum pernicie erunt.

IV.

Lingua citra rationem tenera fiens cum fastidio, sudore frigido, & aluo liquida, nigrorum vomituum est signum. lassitudo in his mala est.

230 INarescit lingua, quia exustæ fuligines illuc appellunt à torrida bile emanantes, à qua etiam anxietudo, dum naturalia viscera ab hac premuntur, vt exin frigidus quoq; emanet sudor, aluusq; liquescat. à febre enim tritæophia malæ affectiones alui, & anxietudines oboriuntur, quin & amentia occurrit, dum atri humores superas petentes, mentis receptacula temerant: seu nigræ vomitiones adueniunt, si supprema hi ventriculi obsideant. huiusce autem vomitionis præsagium a lingua desumitur, dum hæc quæ iam inaruerat præterrationem, nullo scilicet naturæ, aut medico interueniente opere, tenerescit. illud enim liqua-

mentum facit, quod ab atra sursum effert ventriculus, vt eam mox euomat, perinde ac faciunt phrenitici sputatores cum perfrigeratione, nigra & ipsi tandem euomentes. dat igitur liquida aluus signum ventrem infimum affligi: anxietudo motionem indicat humorum partes altiores petentium: frigidus sudor eorundem arguit prauitatem, & copiam: linguæ innaturalis mollities ventriculum insolita irrigari humiditate ostendit. ex istis ergo omnibus nigrorum vomitionum certa habemus præsagia; eruntq; vomitiones lethales, aut salubres, vt cetera se habuerint. Sed lassitudo mala in istis est, quia tunc aut liquati succi se per membra diffundunt, aut ipsæ solidæ partes ardore liquescunt: nihil propterea in istis proderunt vomitiones nigrorum, nisi deinceps vtiles sudores erumpant.

V.

Linguæ tremulę quibusdam etiam liquidam aluum quandoque faciunt: denigratę vero in his celerem mortem significant. num lingua tremula mentem non firmam denunciat? aspera, & resiccata phrenitica.

231 NOn peræquè omnibus tremula lingua dat præsagium alui humescentis; sed est quandoq; mentis non firmæ præuuncia, & ad celerem signandam mortem occurrit, si insimul nigrescat: nam tunc & pondus, & feritas adest succorum vstionem subeuntium, vt in atram degenerent, estq; linguæ impotentia melancholiæ signum. quocirca si aspera, & resiccata insimul fuerit; phrenitidem denunciat, quia tunc diaphragma inarescit, thoracisq; partes omnes, vt in ardentibus, in quibus sæpè phrenitides occurrunt linguam asperam, & resiccatam perpetuò proferentes iam dicta de causa, & hoc ad differentiam peripneumoniæ, cuius lingua ceu oleo perusta liuet, pallet, hiulcaq; est.

VI.

Dentes collidere, aut stridere, quibus id non familiare est à puero, furiosum, ac lethale. iam vero delirans si hoc facit, penitus lethale. perniciosum autem est resiccari dentes.

232 SEpimentum, quò à natura monemur, ne linguam optimum mentis thesaurum inconsultò proferamus, sunt dentes, qui etiam ceu pistrinaria mola nobis alimenta terunt, vt ventriculus ea commodiùs in cremorem vertat, idque voluntatis imperio faciunt ope musculorum maxillas cientium, quo fit, vt dum ij inuoluntariè se quassant, dentes quoq; ipsi

ipsi inopportunè colliduntur, seu strident. colliduntur inquam, hoc est, simul adhærentes mutuo attrictu sonitum edunt, perinde ac in mollarum collisione contingit. strident, hoc est, strepitum crebro allisu crepitaculorum simile edunt, quod est stridere, vt mollarum collidi. cęterum dentium hanc collisionem præcipuè temporales musculi edunt conuulsi, vt eorundem tremor facit stridorem, quod aliquibus naturale est, puerulis præsertim verminosis tum ob imbecillitatem musculorum maxillas cientium, tum ob euaporationem corruptorum à ventre in superas somni potissimum tempore factam, quia tunc calor intus ad cauitates recurrit: Ast insolitè hoc in acutis adueniens symptoma, raptum designat atrabilarij humoris in superas, quo grauantur prorritanturq; musculi maxillas mouentes, vt exin tremant, seu conuellantur: huicq; affectioni additur insania, perinde ac accidit à surditate, quoniam musculi temporales ope vasorum illuc sese diffundentium consensionem insignem habent cum internis tum cerebri tum cordis partibus. lethale proinde symptoma hoc, præsertim in iam delirantibus, quia conuulsiones à delirio mortiferæ sunt. nascitur autem terrificium hoc symptoma nonnunquam à sæua Angina, quæ Antea suffocans, mox præter rationem mitescens interna ceruicis aprehendit, & ita mortiferam conuulsionem accersit, vt Anginosæ aput Bitonem degenti contingit, quod & aphonis propter venarū interceptionem euenire 4. Acut. proditum. Qui etiam perniciosè circa aurem laborant, strident dentibus, vt exemplo pueri Athenadis constat. Resiccari demum dentes perniciosum, quia prorsus hoc ei innaturale est, quum perpetuò attractu saliuæ madeant. siccitas ergo hæc tam innaturalis delirij, citæq; mortis est prænuncia, vt de lingua arescente iā dictū.

VII.

Dentis corruptio abscessum circa gingiuam factum, soluit.

233 DOlent, & corruduntur dentes, tum quia debiles suapte natura, ac in gingiuis malè firmati cauitatem ait Hipp. lib. de affect. habent se cibis facilem corruptionem subeuntibus replentem: tum quia tenuis à capite delapsa pituita horum adhærens radicibus sæuum cruciatum, & cariem inducit. quippe ad excipiendas fluxiones ab externis capitis partibus manantes quam maximè parati sunt, oculisq; temporibus, ac buccis consensiunt, vt subinde magis tussiant, ait Hipp. 4. Epid. qui ad aures abscessus habent, quam ad dentes, quoniam nempe aurium suppurationes signa sunt redundantiæ partium cerebri internarum, vt dentium externarum. quocirca dolores temporarijs musculis occurrentes

 den-

denti..m plerumque corrosionem pariunt, vt & affectiones, quæ oculis contingunt, vt in Hegesistrato. Cæterum ab hac consensione promptius superni dentes affliguntur, vt fuit in quadam in salubri tempestate obseruatum, in qua dens tertius è supernis corruptus dolebat, & in Hegesistrato abscessio se obfirmauit ad duos extremos sese inuicem corrodentes. laborant tamen & qui sunt in inferna maxilla, dum magna est defluxio suo deorsum pondere procumbens, vt accidit Puero phagedæna laboranti. Porrò his factus in gengiuis abscessus confert, quia tunc foras emergit, quod dentium hærens radicibus dolorem, & corrosionem moliebatur, sicq; in Hegesistrato iuxta gingiuam carūculæ paruæ, & rotundæ abscesserunt, & in ea tempestate quibusdam circa ipsum dolorem suppuratio fiebat, quæ omnia, vt par est doloris attulerunt leuamen. in Puero autem Athenadis suppuratio auris dentium dolorem submouit, vt in Vxore Aspasij maxillæ intumescentia.

VIII.

Ex dentis corruptione vehemens febris supperaccedeas, & delirium, lethale est. si verò seruentur, vlcera suppurabunt, & ossa decident.

234 GLutinosum è maxillis exundans, ait Hipp lib. de carn. quicquid pinguis habet, in alueolos deponit, quod à calido exustum dentes efformat: quæ circa sic cæteris sunt ossibus duriores, vt ignibus, & flammis non domentur, nec sarcophago lapide absumantur, eorum tamen inuictam obsistentiam tabes, pituitaq; vincit, dum eos excauat, angitq; insano cruciatu. & hoc accidit, quia præter solidum cauum quid habent membranula obductum, per quam neruuli, arteriolæ, venulæq; se dispergunt, quarum ope tàm diris fiunt fluxionibus obnoxij, vt istinc & dolore, & sphacelo affligantur, estq; tam fætia quandoq; horum afflictio, vt corpus totum febrili ardore inflammet, mentem subuertat, membraque in conuulsionem adigat. atrox quocirca oportet sit causa, quæ eon passione tam exiguæ partis corpus, mentemque ipsam affligit, hasq; nequeunt ægri euitare passiones, ni dentes prorsus corrosi decidāt, ipsæq; gingiuæ suppurent. sic Metrodori filio ex dentis dolore genæ cōtingit sphacelum, gingiuarumq; hypersarcosim; conualuit hic mediocriter suppuratus cum maxillæ, mollaribusq; dentibus decessione, quod illis præsertim accidit, qui ex labe iam contracta redundantiam habent acrium succorum, vt nostris hisce temporibus euenire his, qui lue venerea sunt infecti constat.

Qui-

IX.

Quibus circa palatum humoris collectio fit, plerumq; suppuratum concipiunt.

235 AB intimis in subditas oris depluens prauus humor, non leues seu intumescentias, seu phlegmones parit, vt pestilitatis tempore haud infrequenter contigisse 3. in 3. Epid. narrat Hipp. Affinis istis fluxionibus est humoris ad palatum collectio, quæ & ipsa plerumque in suppuratum transit, vt cæteræ collectiones, qualibet enim fluxio aut concitata est, & turgens, aut alia in parte consistens quæ turget, quamquam in transitu offendat, ac si praua est corrumpat, & excedat; suppuratum tamen non concipit, quia non concluditur. quæ vero fluxiones cõsistunt, digestionem, suppurationemuè nanciscuntur, seu sphacelismum, durumuè tuberculum faciunt. tales consistentes fluxiones præter naturã editæ systrophes, seu collectiones dicuntur; quæ vt plurimum sunt sanguinolenti humoris prauitatem adepti, ideoq; vel naturæ vi absumuntur, vel mixtione putrescentis caloris suppurant, vel tandem lapidosum, crudumuè faciunt tuberculum. Cœterum insolens est tales circa palatum fieri collectiones, quoniam illuc patentes sunt meatus, per quos cerebrũ à recrementis se exonerat; si fiant tamen suppuratum facilè concipiunt, quia & ad id parata est humoris abscedentis conditio, nec abest opportuna effetrix causa, sed calamitosa, curatuque difficilis est suppuratio hæc tum aliàs, tum si prauitatem gerat. nam inde corosa palati ossa decidũt, nariumq; media resimatur, vt in Puero phagedenico.

X.

Dolores vehementes circa maxillas, periculum est, ne ad ossis eductionem deueniant.

236 QVam corrosionem subeunt dentes, eandem & maxillæ os, dũ per venas sese in ipsam insinuantes prauum quid assumit, vt exin sæuiter doleat. corrosionem autem hanc si nansciuerit, abit in sphacelum, vt deinceps à viuente membro disiunctum, supuratum, ait Hipp. lib. de vuln. capit. decidat. hoc autem corrupta præstat pituita, nigeruè succus ossibus adherens, seu vt inquit Hipp. 2. de morb. in eorum anfractibus se insinuans, quod præcipuè in capitis accidit caluaria duplici cõtexta lamina. nugantur propterea, qui à pinguedine venereæ luis oriri virus autumant, quoniam biliosum est, inquit Hipp. quod à pingui emanat.

XI.

Labium conuulsum significat aluum biliosam prorupturam.

237 CONtrahuntur, concutiunturque labia tum à firma musculorum mouentium afflictione, quæ in perniciosis, lethalis, At potè inanitate edita: tum fugaciter, dum ab acri, & bilioso humore ventriculi, intestinorumuè tunicæ prorritantur: sic Cheriona infernum tremebat labium, aluusque perpetuò biliosa, pauca, & meraca deijciebat. meraca quoq; vomituris concutiuntur labia, & saltationes occurrunt. in vermium quoq; luxurie labia se concutiunt, vt in sene qui cum vxore ægrotabat; nec mirus tremunt labia ijs, quorum aluus malè corruptis recrementis affligitur. Ergo si in febribus tremant labia, nec vomituum adfuturarum, vermiumq; signa prodeunt, vtiq; infimus venter biliosis scatet recrementis, qui tandem aluum profusam reddunt. non enim leue adferunt irritamentum, dum sic labia concutiunt: quæ autem biliosa in ventre sunt labijs consentire Grammaticus illæ in Cranone comprobauit: huic enim splenetico vlcuscula in labijs exorta sunt parua, & rotunda, maligna propterea. sed & tertianis febribus ait Hipp. 8. in 6. Epid. ad earum significandam intermissionem idipsum contingit, quia tunc è venis, visceribusq; in aluum biliosa, acriaue recrementa depluunt.

XII.

Sanguis è gingiuis in aluo liquida, perniciosum.

238 DVm vasorum sanguinem continentium tunicæ rarescunt, & ipse sanguis tenui erudore diluitur, sudoris instar exit cruor è venis tum corporis totius, tum quarundam partium vt 3. de hist. & part. animal. proditum ab Arist. quod insolens, sic calamitosum semper. vitium enim quam maximum tum ipsius facultatis, tum alimoniæ est, dum è propijs receptaculis non disruptis aliqua violentia, sed solùm rarescentibus effunditur sanguis. quare vt cruentus sudor in Anglicana lue exitiosus; ita è solis gingiuis erumpens, dum liquida est aluus; non potest non esse perniciosus. quippe nutritiua languescit virtus ob crudorus exundantiam, dum aluus humescit; serescit quin etiam sanguis, ac velut sanie diluitur, dum exit è suis rarescentibus vasis, talis proinde se offert in meticulosis, ac vigilantibus, vt proditum est ab Hipp. 2. in 6. Epid. Caeterum è gingiuis promptissimè exsudat sanguis, tum quia hæ tenerrimæ suapte natura, & molles sunt: tum quia à capite, & ab infimo ventre prompta communione affliguntur, & inde est, quod suppressa menstrualia purgamenta repensantur hac effluxione, vt experientia constat, & dictum est ab Hipp. inferius.

Sputi

XIII.

Sputi excretiones in febre liuidę, nigrę, biliosę suppressę, malę: secedentes vero pro ratione vtiles.

239 EST tam eximia vtilitas, quam in passionibus potissimùm pectoris libera adfert anacatharsis, vt expediat educi quacunq; sint prædita conditione sputa, quàm aliqua de causa supprimi, licet quæ exeunt praua sint. nam quandoq; vt aliàs ostensum, ad salubrem iudicationem exeunt praua, dum tempus, & modum seruant. Caupo enim acetuatim pallida excreans decimaquarta die integrè conualuit.

XIV.

Quibus salsuginosa sputa, ac tussis supprimuntur, his corpus veluti à pustulis rubescit, sed ante obitum exasperatur.

240 PErmixtio pituitosorum, ac melancholicorum, si his calor se adiungat, facit vt salsuginosa sint sputa, quæ & tussim prorritat, indeq; causonides, & tabificæ febres, ac pustularum per vniuersum corpus efflorescentiæ, dum salsuginosa ista sputa vi febrilis ardoris per carnes se diffundunt, easq; minutissimis, ac purpureis replent pustulis, quæ istis de causis editæ non possunt non esse lethales, dummodo non se colligant in purulentum aliquem abscessum, vt superius enarratum: ast dum ad interitum ægri tendunt, priusquam decedant, rubescentes hæ pustulæ exasperantur, perinde ac faciunt vlcera inarescentia, vt signent propinquam mortem. Vocant nostrates genus hoc phymatum Fersia, salutaris quandoq; exitus, si febris deinceps remittat: perniciosus iam dictis de causis editus, potissimùm in continuitate febrilis ardoris: perennes enim inde liquationes, sæuaq; occurrunt deliria, vt quotidiano constat experimēto.

XV.

Screatio frequens, si sanè aliud quoddam signum adfuerit, phrenitidem indicat.

241 QVod in superioribus problematicè nunc asseueranter dictum, de frequenti screatione, quæ alio adiuncta signo phrenitidem indicat, dum nempe mens subuersa est, febris assidua perseuerat, dolentiue diaphragmatis vicinia, vt ex aliàs dictis constat.

SECTIO DECIMA.

De Voce.

I.

Vocis interceptiones cum exolutione, pessimę.

242 AVDACISSIMAE naturæ machinamentum homo, nulla alia operatione cęteris animantibus cõspicuè anteit, quam vocis varijs, multisq; modis se explicantis conditione. Cęterorum enim animantium sonus simplex, & ad paucas animi passiones exerendas aptus: hominis verò, vt multiplici dialecto distinctus: ita passionum animum multiformiter variantium promptus index. hominis namq; mens in corde, ceu in regia firmata, sibi consona fabrefecit instrumenta, quibus susceptus in pectoribus aer impulsu diaphragmatis in membranulas mediastinũ interlecantes collidatur, vt nutu mentis internas efformet voces, oris deinde laryngisque machinis in aperto aere profecturas. istis ergo vocibus destitui homines, vt humanitati quã maximè dissonum, sic in morbis calamitosum prorsus ipsa causarum ratione. nam, vt alias ostensum, symptoma hoc parit atrabilarius humor intercipiens venas vocalibus instrumentis dicatas, nam hæc à suo munere feriantur, dum spirituum sunt viduata comercio, licet spirandi libertas maneat, vt sit obmutescentia ab apoplexia seiuncta. Cœterum si huic symptomati animalitatis quoq; addatur exolutio, vtiq; ægri pessimè se habebunt, quoniam aut citæ mortis, aut fortis apoplexiæ imminent malum: nullus proinde sperabilis est opitulans tremor, nec tutò venæ resecantur, dum facultates retrices tum propio, tum instrumentorum vitio exoluuntur. nam propium facultatis vitium est Eclysis: aphonia ad instrumenta vocalia atrabilario intercepta humore spectat.

II.

Paulisper feroces mentis aberrationes, prauę, & ferinę.

243 DE hac abundè in superioribus, denuo hic repetita, quia animalis facultas atrabilario pressa humore vt exoluitur, sic paulisper in insuetum statum labitur, aberratq; à naturali intellectione, quod aphonis quoq; euenire inferius dicturus est Hipp.

Qui-

III.

Quibus vox cum febre deficit post acrisiam, tremuli moriuntur.

244 ALiud est intercipi vox, aliud deficere: intercipitur vasorum vitio, contentione; deficit, hoc est, exilis fit seruata spirandi libertate, dum vires languent; propterea si talis fiat à frustranea iudicatione virium vtiq; adest infirmitas adaucta frustaneo illo motu, deficit subinde, seu decrescit acuta febris, sed insidiosè, & ad interitum; quia defectio hęc nascitur ab acrisia cum virium languore. ast obmutescentiam tollunt vomitiones, deiectiones, aut sudores, vt in Hermophili filio. non est autem integrè soluta aphonia, quando absq; iudicatione vox exilis manet, quoniam exilitas hæc non à mitescentia nascitur febrilis ardoris, vt in his qui postridie sanitatem indipiscuntur; sed à virium languore, qui acrisiæ quoq; fuit author. nam & Philini vxor post similem acrisiam obijt aphona, & in Phrenitico fuit obmutescētiā mortiferis excepta cōuulsionibus.

IIII.

Quæ in febre aphoniæ conuulsorio modo ad mentis emotionem tacitam deueniunt, perniciosæ.

245 OCcurrunt quandoq; in febribus insultus, qui conuulsorio modo obmutescere faciunt ægros non sine mentis aberratione, quia viget atrabilis aphoniæ, cęterorümq; malorum effetrix. sunt autem mala ea symptomata, quæ catocha conuulsorio modo se exacerbant: & qui sunt fortiter mente alienati phrenitici fiunt, ergo conuulsorio modo factæ in febribus aphoniæ, & ad mentis taciturnam emotionem ductæ, perniciosæ sunt, quoniam seu catocham, seu sæuam faciunt phrenitidem.

V.

Ex labore aphonia cruciabilis.

246 LAboriosus dolor nascitur à plenitudine succorum, quæ est prauitatem gerentium, dum vocalia deinceps intercipit vasa. non potest autem non esse calamitosum, & cruciabile hac de causa editum aphoniæ symptoma, quoniam conuulsionum, aliorumuè malorum est prænuncium. hinc ebrius de repente obmutescens conuulsus moritur, & Mulier in Cyzico ex suppressis purgationibus cum capitis, & colli laborioso dolore decimaseptima conuulsa, & aphona decessit. notabilis attamen est historia Mulieris decumbentis in littore, quæ tandem libera à tot malis euasit ope vomituum, & sudoris, quia nimirum constantia aderat virtutum.

VI.

Quæ cum exolutione catocha sunt aphonis, perniciosa.

247 PArum à mortis limine distant, qui aphoni redditi firmiter exoluuntur. nam ipsæ exolutiones crebriter occurrentes repentinam mortem denunciant, quid ergo si firma sit exolutio cum aphonia? ast si catochon veram congelationem membrorum designet par similisq; erit pernicies, quia vbiq; atrabilarius viget humor, & vocalia vasa intercipiens, & spiritus offendens, & musculos congelans.

VII.

Voces confracta à meditatione num praua? pleriq; horum sudaciunculæ manant, & aluus liquidis excrementis fertur.

248 ACcipio vt satis superque aliàs, & ab alijs explanatum, confractam esse vocem, quæ faucibus hæret, quia nempe in subditas gutturis tenuia depluunt liquamenta, talia à rabidorum, ardenterque febrientium æstu reddita, quæ faciunt etiam, vt aluus liquida ad perniciem profundat. Ceterum quod facit ardor internis æstuans de causis; idipsum quoq; pharmaca inopportunè sumpta. nam ab istis & recrementa liquata defluunt, & vtiles quoq; succi tum partibus appositi tum apponendi inopportunum motum concipiunt, & ad aluum non sine pernicie feruntur, quo in transitu, dum aggrauant, sudaciunculas exprimunt; dum guttur incommodant, vocem confractam reddunt. problematicè autem dictum prauum hoc esse, quoniam accidit quandoq; vt extemporanea sit hæc vocis confractio externo hoc edita irritamento, quæ deinceps cibo, somnoq; euanescit. ast si diù perseueret cum alui liquatione, & sudaciunculis, non potest non esse praua, quoniam marasmodicus ardor firmiter est inaccensus, qui dum liquat vtiles succos, aut phrenitidem, aut conuulsionem parat.

VIII.

In aphonia spiritus veluti his, qui strangulantur expositus, prauus: num & mentem aberrare facit?

249 APhonia in continuis iudicatorio modo non soluta facit, vt ægri spirituosi decedant, nisi multiplex est spirituosorum effigies: nam qui magnum, & rarum spiritum ducunt, spirituosi sunt, & hac ratione Philiscus aphonus decessit sexta magnum, & rarum spiritum ducens. sed spirituosi quoq; sunt, qui anhelationem expositam habent, hoc est, qui

qui respirare videntur sola motione labiorum, & narium, vt in his qui suffocantur, sic Pythio breui spiritus, & aphonus decima interijt: est autem vxoris Polemarchi hac de re pulcherrima historia, Anginosa hæc aphona decessit, quum prius respirasset, vt hi qui submerguntur, ac in pectore strepitus aderat, velut Engastrimythri, hoc est veluti ij, qui ore concluso loquuntur.

IX.

Ex cephalalgia aphonicum sudore febriantes redeunt in seipsos: reuersiones his diuturnæ. insuper rigore his prauum non est.

250 QVi sunt voce capti, à febre sumunt auxilium, quia atra sic distrahitur, & ardor disijcit, quod crassum, & compactum est hinc salutaris aduenit sudor, quo cuncta mitescunt mala, vt Mulieri in littore decumbenti sexta die contigisse legimus. ast à sudore facta hæc redintegratio stabilis non est, quia crassus humor nequit totus sudore expelli: quod reliquum attamen est non tam perniciosè deinceps offendit, sed diuturnitatem parat, suam tandem solutionem habentem alijs opportunis excretionibus, quarum præuncius est rigor, vt accidisse in iam dicta muliere constat: hæc enim vndecima à recidiuatione superrigens vomuit vbertim flaua; sudauit mox ad integram solutionem: non est ergo in istis superrigere prauum, sed plerumq; commodum.

X.

Cum aphonica ecstasie, perniciosæ.

251 NOn solùm sunt perniciosæ ecstasiæ taciturnę cum aphonia, & quæ cum aphonia conuulsorio modo fiunt; verumetiam ipsa ecstasis cum aphonia solitariè sumpta perniciosa est, quia perpetuò à ferina nascitur succorum conditione, indeque stabiles vasorum interceptiones nullis obnoxiæ crisibus, quapropter Hippiæ soror mente sæuiter emota, & aphona septima occubuit sopitata.

XI.

Insuperrigentibus aphoni lethales: sunt ij non nihil cephalalgici.

252 INsuperrigent ægri post iudicationem ardore circa ventrem concitati, dum autem à recidiua praua consurgunt symptomata, prauum est, quod intus relictum fuit. & istud ope supperaccedentis rigoris in vocalia vasa se insinuans, lethalem committit aphoniam, quia inde nullus sperabilis est opitulans tremor. sunt autem hi nonnihil cephalalgici, tum quia crassa depluunt præcipuè à capite: tum quia à lumbis exortus rigor suapte natura superas petit partes.

Aphoniæ

XII.

Aphoniæ in febre acuta cum exolutione non sudanti quidem lethales: minus autem exsudanti, at diuturnitatem temporis significant. fortassis autem, & qui ex recidiua tale quid patiuntur tutissimi sunt. perniciosissimè autem ex his habent, quibus hæmorrhagia, & alui profusè humescunt.

253 PEssima est aphonia cum exolutione; sed minus habet mali, si exin sudor prorumpat, quia sic quadantenus se distrahunt crassa. diuturnitatem tamen huiusce designat affectionis, tum quia exundātia adest succorum prementium: tum quia solo hoc sudoris effluuio non tollitur obmutescentia, vt in superioribus dictum. vergit igitur ad diuturnitatem morbus leuior factus, at solo non solutus sudore. sunt autem de istis aphonijs ad diuturnitatem adactis hæc Hipp. verba 4. Acut. Quum febrienti, inquit decimaquarta die aphonia accesserit, non cita solutio contingere solet, næq; liberatio à morbo fieri, sed temporis diuturnitatem tali significat. quum itaq; apparuerit in hac die longius protrahetur morbus. nisi inquam sudorem vtilem sæpe excludant, qui si non solutorius integrè, vtiles saltem in hac affectione, vt è contra perniciosa hæmorrhagia, & alui deiectio. nam istæ eiectiones consistentes morbos nō tollunt, sed turbant cęteros in corporibus existentes humores. monuit idcirco 4. illo Acut. Hipp. tunc phlebotomari aphonos, quando adhuc elati sunt spiritus: nam si subsiderint, damnosa omnis eiectio. & in calce narrationis de Vxore Polemarchi hæc notatu digna leguntur. ventres, inquit, subpurgare oportet in morbis, quando matura fuerint, infra quidem vbi concidisse videris. signum habes, si neque anxij, aut capite grauati fuerint, & quum calores mitissimi fuerint, aut quum post exacerbationes cessarint; sursum vero in exacerbationibus: tunc enim sua sponte eleuantur, quum anxij, & capite grauati fuerint, & se iactarint. documentum certè aureum, de quo plura suo loco.

XIII.

Vox acuta plantum referens, & oculorum obscuratio, conuulsorium dolores his ad inferas partes tolerātu faciles sunt.

254 REsiccatum diaphragma, dum sursum trahit præcordia, vocem acutam redit, cuius vocis differentiæ sunt gracilis, clara seu canora, clangosa, & querula seu luctuosa, omnes inquam ab eadem proficiscentes resiccatione. quod ipsum tumores guttur arctantes, ac resic-

cantes

cantres faciunt; sed clarior, & canorior vox redditur, si ad membranarũ ariditatem viuidi se adiungant spiritus sicco æstuantes ardore, vt in maniacis. Ast complexus acutæ, & subobscuræ vociscanglosam eam facit, & hoc præstat siccus ardor partium cum spiritalium aggrauatione, vt in ardenter febrientibus, ac phrenitide laborantibus. Luctuosa demum & flebilis tunc se offert, quando sic neruea resiccantur partes, vt frendeant, ac subinde membra discrucient, vt in perniciosis conuulsionibus. Habet igitur acuta vox plantum referens quid conuulsorium, præsertim si oculi caligent, quia atrabilarius humor partes cerebri posticas premit sic, vt oculos obnubilet, conuulsionibusque subinde ansam præbeat, vt ex aliás dictis constat. Sunt autem hæc adeo perniciosa, vt ægros in mortem cum vesano delirio præcipitent, quod Vxori Hermozygi accidisse legimus. opem nihilominus mismalis aliqualem ferre potest dolor in cruribus excitatus, qui licet conditione humoris absccedentis tormentosus, & cruciabilis sit, optandus, vt grauiora mala auertat.

XIV.

Cum vocis tremula alui præter rationem solutio, in his diutinè corpus malè habentibus pernicies est.

255 TRemula eradit vox à motu tremulo, palpitante, conuulsiuo, ac veluti trepidante musculorum vocalium: quod accidit aut à paupertate virtutis mouentis, vt in trepidantibus, quorum vox tremit quia deficiunt spiritus, retracti ad intima cordis, vt exin aluus compressa se exoneret: aut à copia humiditatum, quia ijdemmet musculi grauantur, vt exin non nisi coacto motu, ac tremulo actionem suam exerãt, & hac de causa balbi alui profluuijs facilè capiuntur. Cœterum purgationes istæ à morbo cum tremula voce editæ longo tempore affligunt, nec sine pernicie, si non iudicatoriè erumpant; nam tremula quandoque fit lingua dum instat crisis, & tunc salubres sunt alui fluxiones, quoniam & coctionum signa se offerunt.

XV.

Frequentes subsoporatæ vocis interceptiones consistentes, tabẽ præsignãt.

256 PRolapsus ferini cattari à capite vocem vitiat, ac tractu temporis tabem inducit, quod ab austrina tempestate diù perdurante accidisse 3. in 3. Epid. narrat Hipp. Sunt autem frequenter subsoporatæ aphoniæ, quæ sæpè cum innaturali somno ingruunt, quia depluunt à capite humores vocalia vasa intercipientes, ast non stabiliter, sed per vices, ac periodos, quod vt citę necis tollit pericula, sic tabem tandem accersit, quia sensim noxius depluens humor in malã habitudinem ducit spiritalia membra.

SE-

SECTIO VNDECIMA:

De Respiratione.

I.

Spiritus qui frequens quidem, & paruus est inflammationem, & laborem significat in locis principalibus: magnus autem, & rarus delirium, aut conuulsionem.

257 RESPIRAT cerebrum: respirat thorax: respirat infimus venter. multum quidem thorax: parcius cerebrum: minimum abdomen. constat autem spiratio duplici motu, inspiratione, qua sumitur aer, & expiratione, qua emittitur, quem motum reciprocis vicibus natura alternat necessitate coacta. etenim nostris corporibus insitus calor, vt cœlorum emulatur naturis, sic ætheris comercio viget, quod præstat aer assumptus, qui æthercam substantiam deferens terrenam materiam vitæ, sensationis, ac intellectionis reddit participem. vt enim spiritus à purissimis liquoribus corpulentiorem sumunt substantiam; sic spirituosam ab aere intro suscepto habent, hisque anima, ait Hipp. 5. in 6. Epid. & lib. de Aliment. producitur, perinde ac faciunt Astra pabulum à pelago, ambienteq; aere sumentia, vt proditum lib. de aer. loc. Faciunt autem suum munus spiritus, quoadusque similis hæc intrò permeat substantia, resarciens, vt dicebat Democritus, quod ab extrudente fuerat segregatum. inde est, quod in iuuenili corpore, ait Hipp. 1. de Diet. copiosius pabulum hoc se insinuat, quoniam in eo ob celerem caloris circumuolutione expansæ, & attenuatæ partes in corporis augumentum deficiunt: vt è contra, quia senescentibus tardior est hic motus, corpusq; frigidius in decremento absumitur. hac ergo de causa intrò assumitur aer, qui quum totus non sit spiritibus accomodus (nam vltra purissimas astrorum virtutes fæculentam substantiam à terrenis vaporibus habet assumptam) copiosissimè receptus, pari etiam vbertate emittitur, quia exiguum est; quod in spirituum conditionem trãsit. istud autem respirationis opus tres experiuntur ventres, vt eorum calor expetitum comercium habeat. Ast obscurius infimus venter respirat, quia eius calor nimia humiditate obruptus torpet: parcentius celebrum, quia purissimam ignis circumitionem habet, sed membris iam adhærentem firmiter frigoris ope. medius autem venter mobilissimam ardoris flammam emittens cumulatim respirat, vt per has multas reciprocantes

vices

vices ex aeris particulis retineat, quod facit ad eius perpetuandam nobilitatem. iacent autem tubuli istis inseruientes muneribus in capite, vt per eos quoq; se exerant quorundam sensuum opera aeris ministerio indiga. nam & aeris ope odoramus, & locutiones ipso interueniente promimus, quæ munia tum oris, tum narium fiunt instrumentis respirationi quoq; inseruientibus, ne instrumentorum frustaneè increscat numerus. quotiescumq; ergo opus hoc respirationis ritè se habet, benè etiam valent hi ventres, vel saltem parum à naturali statu recesserunt, iuxta eam quam habent necessitatem spirandi. ast si in hoc ministerio turbidè se habent, laborant vtiq; ventres ob aliquam afflictionem horum interturbantem circuitus. & hoc est, quod vno verbo proditum ab Hipp legimus, dum ait, quod spiritus frequens, & paruus inflammationem, & laborem in locis principalibus significat. quippe ex læsa spiratione noscũtur peræquè afflictiones & pectoris, & capitis, & infimi quoq; ventris, iuxta eam quam in respirando obtinent necessitatem. Ergo si in istis partibus insignis aliqua adest phlegmasia, quæ laboriosum pariat cruciatum, spiratio equidem & parua, & densa, hoc est, frequens erit. nam licet adauctus calor magnitudinem, & densitatem adaugeat spirationis; adiunctus tamen labor facit, vt densitas sit paruitati copulata, ne scilicet magnitudo operis adaugeat membrorum spirationi inseruientium cruciatum. nam & viscera hosce ventres replentia, dum spiramus, citantur in aliqualem motum, à quo iuxta earum constructionem vexantur, si spirationis adsit magnitudo, qua vndiq; sese ventres expandunt. cohibet idcirco tunc voluntas magnitudinem spirationis eam solùm densitate cõpensans. cęterum si in istis visceribus solus exundet ardor vllo absq; labore, tunc spiratio magna, & densa est. nam densitas ab ardore expetitur: magnitudo autem, & paruitas ad libertatem instrumentorum spirabilium attinent, ideoq; dum magnitudo adest spirationis, immunia hæc instrumenta sunt ab omni laborioso cruciatu. Est altera spirationis differentia, quæ à tempore desumpta motus mensurante, magnitudini peræquè, ac paruitati se adiungit, raritas nempe, quæ tunc se offert, quando per multum tempus respiramus, & hæc si magnitudini fuerit adiuncta, delirationis seu conuulsionis est inditium. quippe delirantium mens in insolita delata phantasmata consuetum munus negligit, sed necessitate tandem coacta, tarditatem operis magnitudine compensat, idq; delirantibus tum ab atra, tum cum sopore contingit, quorum spiratio magna, & rara imparuitatem desinit, quæ in istis verè est conuulsionum prænuncia, vt ex superius dictis constat. nam magna, & rara delirationem vtiq; signat, nunquam ex se conuulsionem, nisi hæc se delirio adiungat, aut

ipsi

ipsi superaccedat, quod Vxor Diomedis comprobauit, quæ rarum, ac magnum spiritus ducens, & insuper delirans ante obitum cœpit à capite conuelli, estq; sic se conuellentibus ista spiratio propia, dum abest cruciatus: nam si doleant conuulsa membra spirationi inseruientia, offendens fit spiratio, de qua inferius.

II.

Et frigidus quidem lethalis est. lethalis febriculosus, & fuliginosus, minus tamen quam frigidus.

258 HActenus de densa, & parua, magna, & rara spiratione. sequitur, vt de parua & rara, magna, & densa sermonem instituat. nomina autem harum spirationum sumpsit à qualitate aeris expirati. nã frigida expiratio paruam, & raram reddit spirationem: quæ autem febriculosa, & fuliginosa est, magna, & densa vtique est. quippe inalgescens expiratio morticinium adesse arguit caloris; propterea quum sublata sit necessitas spirationis, euadit hæc parua, & rara, quod delirantibus paulopost morituris quandoq; accidit, vt constat ex historijs Vxoris Dealcis, & Pythionis: lethalis proinde hoc nomine est frigida respiratio. Ast quę fuliginosa, & febriculosa est, putrilaginosum designat subesse incendium, à quo eductus aer feruens, & nubilosus euadit; magna subinde, & crebra spiratio fit, tum ratione æstus copiosum pabulum requirentis: tũ ratione fuliginum crebrã, & magnam postulãtium emissionẽ. occurrit propterea spiratio hæc plerumq; in ardentibus, ac nõ rarò in pestilentibus pemphigodeis dictis, in quibus non solùm è toto corpore ardens exit spiritus, sed & ipsa spiratio fuliginosa, & ardẽs est, quo ad vsq; in suo robore manẽt vitales spiritus, qui si concidãt, spiratio deinceps frigida reddita parua, & rara euadit. minus propterea lethalis est fuliginosus, & ardens emissus spiritus, quàm qui fregescit, quoniam excedens calor nonnunquam moderationem subit, non sic frigiditas violentis de causis stabiliter spiritibus inhæren.

III.

Tum magnus foras efflatus, intro paruus: & paruus foras, intro magnus pessimus sanè est, & morti propinquus. item extendens, vrgens, & obscurus, & dupla intro reuocatio, velut super inspirantibus.

259 QVod inæqualem edit motum, quam maxime à naturali statu recedit: est enim natura certis constabilita legibus, à quibus non nisi coacta deuiat. hinc est, quòd maiorem perniciem arguunt spirationum differentiæ, quæ motus inæqualitate sumuntur, quoniam inæ-

qualis

qualis fit, dùm perniciosè ipsa premitur facultas, nec ipsa instrumenta eius parent nutibus. spectatur porrò inæqualitas hæc, tum à mutua cōparatione inspirationis, & expirationis: tum ab ipso motu. ratione quidem prioris differentiæ inæqualitas est, dum vel expiratio est magna, & inspiratio parua; vel expiratio parua, & inspiratio magna, & est vtraque hæc inæqualitas perniciosa, nam putrilaginosus ardor, dum natiuum intersttinguit calorem; efflatum reddit magnum, sed inspiratio parua est, quia necessitas aeris inspirati decrescit, vt increscit, quæ fuliginum emissionem optat: vt è contra siccus ardor magnam exigit inspirationem, exiguum expiratum. A' motu vero inæqualitates sumuntur, dum hic debitum tempus differt, præripit, occultat, seu interrumpit. protrahit quidem tempus extendens spiratio, quæ apparet, dum ore diducto longam facimus spirationem, quod accidit, dum viscera, præsertim naturalia sub aliquo laborant phlegmone, vt in Philisco, cui lien ardebat. Præripit tempus vrgens spiratio, breuis scilicet, quæ minutula, & sublimis est, quanquam multum seu parum inspiret, expiretq; thorax: & ab hac spiratione, quia violenta est, reficcantur, ait Hipp. 1. Acut. pulmones, & dolore fatigantur ilia, pectem, & ipsum diaphragma. Occultat motū obscura spiratio, quæ virtutis extinctionem, venarumq; designat interceptionem, vt in hystericis, in quibus sic quandoque occultatur, vt nulla appareat, tabescentibus proinde, ac ob vteri suffocationem non patientibus mala, vt ab Hipp. 8. in 6. Epid. scriptum, quum inopinatam quandoq; mortem inducat. Eliditur demum spirationis motus his, quibus vnica spiratione bis, teruè fit noua aeris receptio, & offendens vocatur spiratio hæc conuulsionum prænuncia, vt in Vxore Dromeadis, cuius spiratio magna, & rara, statim erat reuulsa, decessitq; conuulsionibus pressa.

IIII.

Bona autem spiratio in omnibus morbis, qui cum febre acuta sunt, & in quadraginta diebus iudicantur magnum momentum ad salutem habet.

260 SI quæ dicta superius sunt de necessitate respirationis, ad memoriam reuocentur, ratio perspicua erit, cur in omnibus morbis expediat, vt spiratio bona sit. morbus enim quilibet alterutrum ex tribus circuitibus incommodat; sed in acutis pressius id occurrit, in quibus spiritales partes afflictæ, si libertatem spirationis habeant; magnum inde leuamen sumunt, & ideo nunquam in his de salute desperandum, quando spirationi adest libertas. Ceterum quoniam per ea, quæ in pro-

gnosticis dicuntur, aliquibus visum dari acutos morbos, qui sint à febre immunes, quod à ratione alienum esse aliàs ostensum; ideo liceat nobis illorum verborum cōtextum meliorem reddere vna sola addicta coniunctiua particula, sitq; lectio talis. spirationis facilitatem existimari oportet per quam magnam vim habere ad salutem in omnibus morbis acutis, & qui cum febre sunt &c. nam in omnibus morbis etiam diuturnis febrē adiunctam habentibus expedit, vt libera sit spiratio, quoniam febris omnis passio est cordis, & spirituum, ideoq; benigna est offendens causa, quæ spirationem non incommodat: vt è contrà, si spiratio in diuturnis libera non est, periculum imminet, ne inde acuties insurgat. in morbis autem qui sine febre sunt, libertas aut difficultas spirationis nihil ad prognosticum facit, nisi sit empyema, qui ad sui solutionem quærit libertatē spirandi, quocirca, vt malum hoc comprehendat, addit Hipp. & in quadraginta diebus iudicantur, quoniam empyema istud temporis spatium ad sui salutarem solutionem requirit, vt latius suo loco.

SECTIO DVODECIMA.

De Ceruice.

I.

Ceruicis duritas, & dolor prægrandis, maxillarum item coarctatio, venarumq; iugularium pulsus fortis, & tendonum distentio, perniciosum.

261 A postica capitis partes ad humeros vsq; ceruix se extendit, licet nomen hoc totum illud amplectatur, quod inter caput, armos, humerosque interiacens respirationis, & deglutionis continet instrumenta, quo in sensu dictum ab Arist. respirantibus solùm ceruicem fuisse concessam; prior tamen verior est significatio, amplectens nimirum sub hoc ceruicis nomine partes posticas à capite ad humeros vsq; se extendentes, per quas discurrunt sinus, qui dum vltra debitum succis se replent à capite depluentibus; ceruicem dolorosè affligunt, tanta plerumq; taliq; cum duritate, vt exin ceruix prorsus inflexilis maneat. quodipsum præstant succi suapte crassitie vertebrarum motum impedientes, ac tendones dolorosè distendentes. quibus malis si maxillarum addatur contractio, venarumq; iugularium pulsus, pernicio-

sum

ſum id certè, nam non minus opiſthotoni, quam delirationis tunc imminet malum, ni larga hæmorrhagia, aut dyſenterica egeſtio auertat; & ſoluat pericula, quæ effluxiones minime ſperabiles ſunt, dum ceruicis afflictio ſtabilis eſt.

II.

In faucibus attenuatis dolores ſtrangulatorij à cephalalgia originem trahentes conuulſorij.

262 GVtturis, tũ cõſpicua, tũ incõſpicua mala ſtrãgulãt ægros, quia ſpirationis, & deglutitionis libertatem demunt, ſi talia ſint, vt anguſtient ductus. aſt conſpicua mala tumorẽ ſeu viſu, ſeu tactu exhibẽt, inconſpicua verò anguſtiãt cum faucium attenuatione. & hoc accidit tũ propio ceruicis vitio, tum conſenſione quarundam partium. nam tumida, & æſtuantia præcordia, dum detrahunt, & reſiccant pectoris membranas; anguſtiam pariunt, vt in Menone paulo poſt decesſuro, & hoc ipſum facit prauum thoracis empyema, dum pus copioſum æſtu ebulit. Cęterum quum mala hæc nullum in faucibus ſtrangulatorium pariant dolorem, ergo qui illuc occurrunt ſtrangulatorij cruciatus, pendent vtiq; ab occulta ceruicis afflictione, qua ſeu reſiccantur, ſeu trahuntur gutturis, gulæq; mouentes muſculi, vt exin doleant fauces, & ægri ſenſum ſtrangulationis perſentiant, & hoc præſtat, tum feritas prolabentium ſuccorum per ſpinæ ſinus: tum vertebrarum ceruicis luxatio, vt in quadã morboſa tempeſtate contigiſſe 2. in 2. Epid. narrat Hipp. ſunt autem ambæ iſtæ occaſiones conuulſoriæ, vt ex aliàs dictis conſtat.

III.

Frigiditates colli, & dorſi apparentes, ſed & totius corporis, conuulſorię. in his farinaceę ſunt mictiones.

263 FArinacea vrina & vſtionem viſcidorum ſuccorum, & liquationem partiũ ſolidarum deſignat. Aſt perfrigerationes tum ceruicis, tum dorſi, tum etiam totius corporis, ſi apparentes ſunt; ſpinalem medullam affligi oſtendunt. à ſpinæ autem arefactione doloroſè veſica intercipitur. conſentaneum ergo, vt inde conuulſiones accedant, quia in vniuerſum poſticarum partium perfrigerationes conuulſoriæ ſunt.

IV.

Quibus circa fauces irritamenta ſunt moderatè, his parotides erũpunt.

264 AVrium, & faucium conſpicuus eſt conſenſus, tum ratione internorum meatuum, tum communione vaſorum ab his, quę

pone aures sunt; in fauces properantium. nascitur autem faucium irritamentum mediocre ab acri, sed tenui humore, qui dum per faucium venas procedit, cum leui quadam irritatione partes illas affligit, leui quin etiam cum tussicula. exiguus ergo humor venas illas inuadens nequit vasorum, quæ supra sunt, plenitudinem soluere, vt soluit frequens sputio, quæ erupturis parotidibus occasionem auertit: quia ergo liquatio adest, sed liquati succi liberum per inferas partes non habent exitum; reliquũ, vt ad vicinas glandulas abscedant, præsertim si febriant ægrotantes, & alia signa habeant, quæ eruptionem ad futuram parotidum prædicunt.

V.

Fauces dolorosæ, multum graciles cum dysphoria, acutam perniciẽ habẽt.

265 IN faucibus attenuatis, hoc est, non tumescentibus dolorosam fieri passionem apertissima Hipp. 4. Acut. & alibi verba testãtur. nam à nitrosa, calidaq; fluxione rubescunt fauces, constringitur guttur, doletq; perinde ac si spina illuc hæreret: nullus tamen aspectabilis tumor visitur, quia deest crassities partem in tumorem eleuans. pernicies enim inde orta celeris, & acuta erit, tum quia protinus rapit, tum quia ocyus in spiritales partes se diffundit: nam stertens in palato Anginosa moritur peripneumonica, dum autem transilit angina in spiritales partes dysphoriæ adueniunt, perniciosum inquam anginosis symptoma transitum hunc designans.

VI.

Quibus spiritus retrahitur, & vox strangulatoria est, & vertebra intro concidet, his in fine conuulsiuus instar spiritus fit.

266 DVm loca præcipua magno defatigantur dolore, in expirando se retrahunt, vt minorem noxam persentiant: longa tamen sunt inspiratione indiga, sicq; extendens fit respiratio, vt ex aliàs dictis constat. facit autem hoc plerumq; angustia fistulosæ arteriæ, & exin vox clanglosa, & effracta redditur, quæ strangulatoria quoq; est, dum nascitur ab impedito motu musculorum maxillas cientium, quod impedimentum originem quoq; trahit à luxatione vertebrarum ceruicis, quæ lethalis, aut secus, vt reliqua adiuncta se habuerint nam in ea tempestate, de qua in superioribus, inocuæ erant istæ luxationes in non febrientibus, quoniam hi neq; sublimius spirabant, neq; suffocabãtur nisi deglutitionis tempore: diutinè tamen afflicti, paraplectici aliqua in parte euadebant, ast febricitantes omnes decedebant, quoniam & pedibus frigescebant, &

saliuam

saliuam multam fundebant, quod est mortiferum strangulatis signum. Porrò ceruicis luxantur vertebræ (omissa externa occasione) vel à tuberculo propè adnato: vel à laxitate ligamentorum: vel ab eorundem tensione, quod postremum in magnis occurrit ceruicis inflammationibus, ac in perniciosis febribus nerueas partes resiccantibus: reliquæ verò causæ, licet non innocuæ; talem non inducunt perniciem, ni prauis se adiungant symptomatis. dum autem strangulatoria est vox, & retracta est spiratio, vtiq; pernicies adest conuulsionum prænuncia, veluti est ipsa vox strangulatoria, & spiritus offendens.

VII.

Fauces exasperatę parum, & aluus innanis conatibus nitens, ac frontis dolores ęgri palpando contrectantes, dolorosi, quę ex his augescunt, difficilia.

267 DVm in cerebro salsuginoso, acresq; exundant ichores, & fauces vasorum communione se exasperant, & aluus prorritata decurrit parcè, aut cumulatim pro copia defluentis humoris. nam in secundo Causone aluus copiosè defluit, quia vbertim defluunt à capite salsuginosa. quod autem parcè descendit, fauces parum exasperat, & aluum vanis conatibus torquet. quo in rerum statu, si ægri partem frontis dolentes sæpè palpando contrectent, signum est illuc multum acrium colligi, & idcirco cruciabiliter dolent, ratione tum qualitatis, & copiæ, tum stabilitatis succorum prementium, qui nullum promptum habentes exitum, adaugent mala non sine difficultate sanationis.

VIII.

Faucium dolores fortes parotidas, & conuulsiones faciunt. ceruicis itidem, ac dorsi dolores. sunt autem cum febre acuta conuulsiones perniciosę.

268 FOrtiter cum æstu dolent fauces à vehementissima causa sese à cerebro, vel ad cerebrum propagante, nec in faucibus suam demittente sarcinam. ast quoniam faucium venæ auribus consonant, leueq; irritamentum erupturis parotidibus opinionem præbet. ergo & dolores faucium fortes parotidas exurgere faciunt, si non conuulsiones excitent, dum ceruicem in communionem trahunt, & acutè febriunt ægri. nam ceruicis, & dorsi dolores conuulsorij, & à tuberculi introrsum eruptione tetani, & conuulsiones fiunt; quam autem perniciosæ sint acutis febribus superaccedentes conuulsiones, aliàs dictum.

IX.

Ceruicis, & cubiti dolores conuulsorij. à facie autem hi nasci solent.

269 ABantica parte capitis, inquit Hipp. lib. de oss. nat. per vicem, & clauiculâ procedunt venæ sese per brachij curuaturam ad digitos vsq; extendentes. abscessus autem omnis, ait idem 1. in 2. Epid. nedum per ossa, neruos, cutem, aliasuè emotiones, sed & per venas fit. ergo ceruix cubito consentit per venas quæ à facie procedunt: & hac ratione hi dolores commeant, mitescuntq; secta vena cubiti, qui à dorso ad cubitum descendunt, vt scriptum est 6. Aph. 22. sunt autem dolores isti conuulsorij ratione istius consensionis per quam recurrunt ad perniciem, perinde ac faciunt à femore mentem aberrare facientes, & ad conuulsionem viam parantes.

X.

Quin etiam fauces molestatę, graciles, saliuam fundentes, in somnis sudores boni. num & sudore leuari plurimis non est prauum? ad inferas partes labores his toleratu faciles sunt.

270 LEnia faucium irritamenta erupturis parotidibus opinionem præbent: at copiosa salitratio harum occasionem submouet; quare si fauces quidem sunt molestatæ, sed multum fundunt saliuæ, non est vt de parotidibus opinionem habeas. faciat igitur attenuatus hic humor aliam repedentem excretionem oportet, quæ sudore cum vtilitate editur somni tempore, quia iam vbertas se exonerauerat copiosa saliuatione. nam licet sudor hic vigentis sit plenitudinis signum; deplet tamen corporis vniuersitatem, dum exit, quod per somnum est attenuatum. quæsitum autem num sudore leuari plurimis non sit prauum, quum id etiam oppressione contingat fieri ad insidiosam leuationem. redeat igitur sudor oportet, vt integrè faucium molestias tollat, seu in infimis artubus abscessio decumbat, vt & in luctuosa voce.

XI.

In dorsi, & pectoris dolore mictio cruenta suppressa, perniciosa laboriosè.

271 HAud insolens est ab æstuoso dorsi, & pectoris dolore lotium reddi cruentum, quia venæ se dispergentes per pectus, impendenda per dorsum feruntur, vt scriptum est ab Hipp. lib. de oss. natur. quocirca in dorsali pleuritide exit ad vtilitatem lotium cruentum, si diù nempè effluat, vt causam prementem tollat. Ast si mictio hæc desistat, quia spina inarescens, lotium intercipiat, perniciès vtiq; laboriosa occurrit, tum ratione causæ supprimentis, cum humoris suppressi. nam lotij interceptiones à molestis dorsi horroribus factæ dolorosæ sunt.

Cer-

XII.

Ceruicis labor malus quidem in omni febre: pessimus his, qui in metu sunt insanię.

272 Quia robustior cæteris particulis est ceruix; oportet non leuis sit causa, quæ eam affligit. ergo illuc vi febrilis ardoris depluens humor & copia premit, & prauitate discruciat, ac ni largam faciat sanguinis effluxionem, mala quamplurima parit, vt ex iam dictis constat. Cæterum si istud insaniæ metu occurrat, pessimum vtiq; est, quia vrgent atrabilarij humores, à quibus & ecmaniæ, & conuulsiones.

XIII.

In pectoris dolore febriculoso aluus turbata cum morsu denunciat nigras deiectiones.

273 Ostensum in superioribus cruciari pectus absq; pleuritide, dum nempe per vasa extima pectoris labuntur succi, qui si æstuosi sunt, pariunt dolorem, febrem excitant, & aluum cum morsu perturbāt, quæ deiectiones nigræ tandem prodeunt, quia exustabilis est, qui sic superas, & inferas partes affligit, & hæ purgationes frigidis plerumq; sunt associatæ sudoribus, vt suo loco patebit.

XIV.

In acutis cum faucium gracilitate dolorosa affectio strangulotoriv, & vbi os hians non facilis cogitur, quamuis gracilis, mentem emouet, indeq; phrenitici perniciose.

274 At dolorosa laryngis afflictione impedita spiratio suffocat ęgros vllo absq; apparente in faucibus tumore, quod symptoma pessimum, anginosis citam necem adfert, potissimum si acuta febris vrgeat. nam inde mens quandoq; percellitur, non quidem cum tarda spiratione, quia strangulatio eam sublimen, & interruptam reddit; sed cum motu haud ab simili, quia os hians non statim cogitur, sed oscitans aliquandiù manet. est enim non recordantium hæc quies, perinde ac respirationis tarditas; mentis idcirco à propio aberrantis munere inditium, quam alienationem anginosis euenire testantur ij, qui in ea tempestate 2. in 2. Epid. descripta ex dentis luxatione cum febre ægrotabant. aliena quippe loquebantur, inalgebant pedibus cum venarum conspicua eleuatione, quæ cuncta phreniticis ad perniciem occurrunt, quibus consectariæ sunt tum conuulsificæ, tum soporosæ affectiones communione nempe musculorum temporalium, ipsiusq; sacræ fistulæ.

XV.

Fauces exulceratæ in febre cum aliquo signo difficili, periculosum.

275 Liquamentum ardoris vi è cerebro in fauces immissum ruborē, & exulcerationem parit, quod in febribus summè periculosum est, quia & æstuat cerebrum, & liquatus humor tandem impetus prolabitur, vt siccam subinde pleuritidem, peripneumoniamue, phrenitidē, aut lethalem singultum edat. quæ cuncta per quam facile ex istis accidūt vlcerationibus, dum quid difficile se adiungit, quod nempe aut humoris succrescentis perennitatem, aut partis excipientis denotet paratam ad malitiam dispositionem. obseruatum idcirco 1. in 1. Epid. perniciosè in doluisse cum rubore fauces.

XVI.

In febribus de repēte suffocari, et deglutire non posse citra tumorē, malū.

276 Laryngis, & œsophagi angustia externis, aut internis ex occasionibus nata suffocat, & deglutitionē impedit. sunt autem quę deforis accedunt ea, quæ cibatione, potuuè assumpta validè stringūt, seu exasperant fauces: præterea, & quę fluxiones à capite cōcitant, inter quę principatum tenet aereis austrina tempestas, mox aquilonari, & niuosa excepta. 7. namq; in 6. Epid. scriptum à consimili tempestate ortum traxisse suffocantes passiones, quæ deglutitionis quoq; libertatē abstulebant, illis pręcipuè qui se aperto aeri committebant, quiq; voce se exacerbāt. Internæ autē occasiones sunt, tum fauciū, laryngisq; tumor partes illas coarctans, & angustians, tum sola inarescentia solo inuecta ardore: tū vermium sursum obrepentiū luxuries: tum demum fauciū tractio deorsum, dum sursum euocantur præcordia, aut deorsum diaphragma impellitur, aut cordis ampliatur capsula. quacunq; autem ex istis internis occasionibus de repente in febribus occurrunt istæ suffocationes, malum est, quia violentia summa adest, dum repentè duo tam necessaria vitæ munia surripiuntur. non est tamen lethale symptoma hoc de repente factum, quia à causis momentanee affligentibus originem trahens, vt promptè accedit, sic & recedit facilè, præsertim si eius causa sint flatus spiritalia organa, seu cor ipsum aprehendentes.

XVII.

Collum conuertere non posse, neq; deglutire, vt plurimum lethale.

7 Filius Cydis auris praua detentus inflammatione immobile semper collū habuit, spina quoq; à collo recta, & inflexibilis erat, obijt pedibus iam resolutis. id enim tendonum ceruicis vertebras coronon alligantium, sinuumq; per spinam descendentium facit contentio: sed & earundem vertebrarum distorsio ceruicem immobilem reddit, dempto etiam deglutitionis munere, quod est vt plurimum lethale, si nimirum febris adsit, & sit ipsa spiratio angusta reddita.

SE-

SECTIO DECIMATERTIA.

De Hypocondrijs.

I.

Hypocondrium molle esse conuenit, doloris expers, & aequale. at inflammatum, inequaliter se habens, aut dolens, signum est egritudinis non leuis.

278 NON minus in nostris corporibus Aethereus detinetur calor aeris attractu, quam pabulo nectarei humoris: ac veluti opus illud varijs, multiplicibusq; editur instrumentis, quorum affectiones, vt munus hoc respiciunt, & sensui se exponunt, iam prosecuti sumus: ita alterum hoc numerosioribus perficitur machinis, (quod enim assumitur pro alimonia, multis indigum est mutationibus, vt sic expetitum succum singulis membris praebeat) quae in proximo, subditoq; ventre locata mira consensione in vitae tutelam conspirant. vt enim hae viuifico cordis animantur calore; ita non leue ei redhostimentum tribuunt, dum insitus calor, veluti à perenni fonte inde expeditum cruorem assiduè haurit, nec parum membra ista in respirationis opere se exercent. ordo proinde doctrinae exposcit, vt postquam vitia recensuimus spirationem conspicuè aduertantia, nunc infimum percurramus vẽtrem, vt sensibus subiacet: nam affectiones in intimis occurrentes partibus deinceps enarrabuntur. Quod igitur ab antica pectoris parte ad latera se extendit pubetenus vsque infimum circumscribit ventrem, cuius partes laterales à sterno ad vsq; vmbelicum protensae hypocondria efformant, à latinis praecordia dicta, forsitan ob nexum quam habent insignẽ cum diaphragmate cordi alligato, & inde est, quod in praesagiendi arte nõ leue partes istae obtinent dignitatem. vt enim bona spiratio eximium habet in magnis morbis ad salutem momentum; ita si praecordia benè se habuerint, non parum ad salutem faciunt. benè autem se habent, dum mollia sunt, indolentia, & aequalia, quia tunc naturalem statum seruant, vt potè è mollissimis carnibus conflata, quibus viscera teguntur. si itaq; tota ipsa praecordia, seu quaedam eorum pars indurescãt, phlegmonosoq; crucientur dolore (leuis enim est affectio, quae solùm laboriosè affligit, vt alias monuimus) sintq; inaequaliter constituta, hoc est, scrupi, seu crepidines promineant non vnica comprehensi systrophe; malè vtiq; se habebunt. caeterae autem inaequalitates ab alijs effictae nihil ad haec addunt, vt de se patet. tensio enim aliàs distincta ab inaequalitate reponitur: fri-

gus

gus verò, seu calor prognostico inseruientes veniunt à dolorosa phlegmasia: ponuntur autem cuncta hęc in examen, si quam in sinistro in dextero sint præcordio ob magnum cruoris confluxum illuc vergentem. sed si febris acuta insimul vrgeat, vehementissimè leuum laborat pręcordium propter arteriarum comercium, vt ex aliàs dictis constat. deinceps venit in examen, nùm precordium sub propia, aut aliena laboret afflictione, cuiusuè sit naturæ ipsa afflictio: non parum enim hæc ad prognosticum faciunt, vt in superioribus ostensum, & plenius deinceps.

II.

Tumor verò in pręcordijs durus, & dolorosus pessimus quidem est, si iuxta omnes partes fuerit. ex his autem qui ab vna parte sunt, minus periculosus est, qui à sinistris. significant autem à principio quidem tales mortem citam: si verò viginti dies transmittant febre manente suppurationem: contingit autem his in primo circuitu etiam hęmorrhagia, & valde prodest. plerumque enim hi caput dolent, & visus obscurantur, & magis in his sanguinem erupturum expecta. in ętatibus autem annorum triginta quinque: senioribus autem minus.

279 DEuiant à naturali constitutione præcordia, dum intumescunt; sed recedunt quam maximè, dum insimul & dolent, & indurescunt. nam pessima est passio, quæ systrophem facit in partibus præsertim assidentibus principibus, quoniam tunc non in laxis partibus, in quibus propè ductus sunt recrementa deponentes, fiunt succorum collectiones, sed hi solidis adhærent naturalibus, ac spiritalibus visceribus promptè consensientibus. quocirca pessima est talis sic obfirmata afflictio, potissimùm si vtrumq; aprehendat præcordium, quia nulla abscessionum manet spes, quæ non abest à momentanea præcordiorum tensione, vt Herophontis constat exemplo. Cęterum quæ in sinistro præcordio occurrunt systrophicæ passiones, minus affligunt, & minus periculosè suppurãt, quoniam huic præcordio subditum lienis viscus & ichoribus multis assiduè est irroratum, & magis decliue est, ideoq; non tam promptè à passione in hypocondrio existente affligitur: secus est si ipse lien inflãmatione æstuet. nam tunc, vt in superioribus dictum, periculosius, acutiusq; ægrotant homines, quam si iocinoris essent inflammatione detenti. vtcumq; prauis hi affectus conditionibus addicti, citam necem afferunt. ni liberalis hæmorrhagia primo circuitu erumpens protinus opem ferrat. non licet effluxiones quarta die erumpentes, vt plurimum sint meracioris sanguinis, prosunt tamen, quia & copia prementem exonerant,

rant, ac subinde inflammatam partem recreant, sicque aut interitus, aut suppurationis desistunt pericula. nam intereunt ægrotantes, dum succi vehementer opprimunt, & temerant: suppurant si phlegmon in diuturnitate ductum transit vigesimam diem cum febrili continuitate, quæ si abfuerit, nunquam collectus in præcordio humor suppurat, quam suppurationem ipsa quoq; auertit hæmorrhagia, prompte in istis effluens, quia plerumq; in his & caput dolet, & visus obscuratur, quæ venturę hęmorrhagiæ signa sunt in illis, qui in ætate sunt triginta quinq; annorum, hoc est, qui hanc non transiliunt ætatem. nam vt in istis data opportunitate sanguis prompte effluit; sic in senescentibus per quàm difficilè prorumpit, licet signa appareant ad futuram hæmorrhagiam indicantia.

III.

At vero molles, & doloris expertes tumores diuturniores faciunt indicationes, & minus periculosi sunt. sed & hi sexaginta dies transgredientes febre manente suppurant.

280 VT feruidus humor excipientem replens, & frendens partem collectus durum, & tormentosum facit tumorem; sic frigidus partem indolenter tumefacit, & molliter quidem, si ab eo summa absit viscositas. talis autem succus est pituita, pituitosusue sanguis, à quibus non minus tumoris mollities, quam diuturnitas oborritur affectionis. & quia pituitosa cum assiduitate febrilis ardoris per nonanum circuitum tendunt ad sexagesimam vsq; ideoq; laxi hi tumores si intra hoc spacium solutionem non habent, suppurant per quam facilè, perinde ac faciunt calidi cis vigesimam protracti.

IV.

Consimilia significant & tumores circa ventrem his, qui sunt in præcordijs: verum minus suppurantur hi, quam illi. minime verò qui sub vmbelico sunt, & fiunt etiam hi quidem in tunica, illi vero sursum diffusi.

281 QVanquam vniuersali significatione partes omnes à sterno ad vsq; vmbelicum sint hypocondrij nomine comprehensæ, verius tamen quæ solum laterales sunt sic vocantur, reliquæ ventris designantur nomine. distributus est autem venter in duas partes discretas ab vmbelico. ac quemadmodum minus abscessionem faciunt succi se colligentes in ventrem, quam qui in præcordijs immanent; sic 2. in 6. Epid. voluit

voluit Hipp. vt suppurationum esse terminus vmbelicus, propterea quia infra contentus humor nimia humiditate difluens, dum calescit potius quam suppuret, aluum perturbat, & ex vicinissima parte se exonerat. si namq; collectus tumor in tunicam manserit, illuc inhæret, quia musculi sunt à peritonæo abiuncti, ac per illam tunicam Epigastrica vena discurrit, quæ & mammariæ se annectens, & se in intestina deponens facit, vt colli tumores, dum calorem concipiunt, priusquam suppurent, aut hæmorrhagiam, aut alui fluorem promoueant, si non ad integram solutionem, ad auersionem saltem maturescentiæ non sine difficili sanatione, vt in sequenti dictato palam fiet. Ast qui supra vmbelicum sunt tumores minus, quam qui in præcordijs suppurant, quoniam musculi propè lineā albam iacentes excarnes sunt, absunt à viscerum fotu, minus diaphragmati adhærent, & interaneis magis consensiunt, propterea difficilius, ac non nisi tractu temporis suppurant.

V.

Lethales autem sunt ex ipsis quicumq; introrupti fuerint. Ex reliquis autem suppurationibus, quę quidem foras rumpuntur, optimum est, vt in breuissimam, & acutissimam molem colligantur. quæ verò intro, vt neq; mole, neq; dolore, neq; colore foris se manifestas faciant. contrarium autem pessimum est. quędam vero ex his propter puris crassitiem nullam de se significationem prębent.

282 TVm in præcordijs, tum in ventre consistentes tumores, alij solo tactu, alij etiam visu sensiuntur. qui visibiles apparent alij intrò, alij deforis pus promunt. qui intro se exonerant, lethales, siue in tunica, siue in musculorum vulgis consistant: nam perforant abdominis tunicam, & pus in eius capacitatem effundunt, vllo cum sperabili exitu. qui deforis pus euomunt, & aspectabiles sunt, si ad salutem tendunt; se colligunt in breuissimam, & acuminatam molem, quia sic integram subeunt maturescentiam, vt 2. in 6. Epid. proditum. ergo qui se diffundũt, vel inæqualem, aut nullam maturescentiam subeunt. quod enim de phymatis ab Hipp. traditum, veritatem habet in omnibus tumoribus ad maturescentiam tendentibus. dictum autem 1. in 6. Epid. de illis est: Phymata foras extumescentia, & acuminata, in turbinemq; gracilescentia, æqualiter maturescentia, non circumdura, decliuia, & non bifida meliora: contraria vero mala, & si quamplurimum contraria, pessima. & 6. Aph. 7. dictum leuiores esse abdominis tumores sublimes, quam non sublimes. Ast qui solo tactu sunt tumores percepti, ac intus rumpuntur,

bonum

bonum est, vt deforis nec mole, nec colore, nec dolore se manifestent, quia tunc quod subtus tunicam colligitur exiguum est, benignitatemque gerit, dum nec mole exurgit, nec dolore fatigat, nec partis colorem immutat: spes itaq; manet, vt exiguus effusus humor vel per vrinarios ductus, vel per intestina se exoneret. contrarium autem est; si deforis etiam notas exhibeat: nam vndiq; diffusus tutò nec deforis, nec intrò se promit. cęterum accidit quandoq; vt suppuratus humor nullum habeat exitum, sed in suo maneat folliculo, vel quia continens pars dura, & crassa est, vel quia pus suapte hæret crassitie, & frigiditate, quæ postrema est non effusi puris à præcordio causa: nam carnes præcordiorum tenerrimæ sunt, ideoq; tardare puris eruptionem nequeunt, nisi is sua hæreat crassitie.

VI.

Porrò recentes hypocondrij elationes inflammationis expertes, & inde exortos labores, soluit murmur in præcordio obortum, & maximè quidem, si ipse pertransierit, aut per vrinas, & alui egestiones: quia iuuat is ipse, si modo ad inferos locos subdescenderit.

283 HActenus de tumoribus systrophem facientibus, suppuratum subinde concipientibus: nunc de momentaneè occursantibus, quia illuc se colligunt succi abscessuri mox. sunt autem momentaneè se colligentes tum flatus, tum crudores, qui peræ què præcordia eleuant laborioso cum cruciatu, sed absq; phlegmone, quocirca ab illis partibus facilè se distrahunt, quia non hærent firmiter. dum autem per aliquem ductum sui parant exitum, quia tenues, & mobiles sunt, murmur edunt, ideoq; dum talis se prodit murmur, non est, vt de systrophe vereamur, sed solùm tunc adest flatuum, seu cruditatum congeries, quæ per illam motionem ad inferam aluum tendit, vt seu paulatinè exeat, seu confertā faciat lotij, aut fæcum effluxionem. nam & ab Hipp. 6. in 2. Epid. proditum, quod hypocondria sic murmurantia se deprimunt aut manuum compressione, aut lauacro, aut aqua lactis, aut allio intrincto.

VII.

Pulsus in pręcordio cum tumultu, mentis emotorius est, & magis si oculi crebrò moueantur.

284 PVlsant præcordia aut stabiliter, aut cum tumultu. dum stabilis est pulsus, aut assiduè citantur flatus, aut collectus succus suppuratum concipit. si cum tumultu, quibusdam vorticibus sanguis mouetur,

X.

A cardialgia cum torminibus feræ ventris erumpunt.

287 ID pluries in cardialgica febre obseruatum, dum seu ex anteacta viuendi norma, seu ex mala ventris affectione computrescunt recrementa, & circa mesenterium, ac iocinoris cauum biliosa, & crassa colliguntur. luxuriant enim tunc vermes, qui bilis amarore turbati ventriculi os lancinant, & ventrem torminibus discruciant, seceduntq; tandem aut infera deiectione, aut vomitu vnà cum bile, idq; sæpè in leipyrica febre. insigniuntur autem feræ nomine lumbrici illi, qui sunt ad insignem magnitudinem adaucti, de quibus multa, & fabulosa narrantur, qualia sunt ea, quæ ab Aeliano 9. de nat. Animal. scripta sunt, cuius hęc sunt verba. Abrotani remedia tum alia, tum ad expurgandum pulmonem, & facilem reddendam spirationem non est huius loci explicare. idem infensum est lumbricis, eosq; interimit: quæ animalia amplius adaucta etiam feræ nominantur. innascunturilli interaneis; & inter hominis morbos numerantur, eosq, grauissimos, & ope mortali incurabiles. ad quod persuadendum vel Hippys Rheginus scriptor idoneus fuerit. Mulier quædam, inquit ille, ex lumbrico laborans, quum de eius curatione peritissimi etiam medici desperassent Epidaurum profecta; Dijs ab hoc malo, vt liberaretur, supplicabat. Et quum Deus Esculapius abesset, ministri eam in loco, vbi Deus mederi supplicibus solebat, quiescere primum iusserunt: deinde capite eius resecto vnus eorum manu immissa in ventrem lumbricum feram sanè ingentem exemit. caput verò, dum in suum locum, pristinamq; armoniam reponere conantur, id præstare non possunt. interim Deus reuertitur, illisq; increpatis, quod rem supra artem, & cum humanam aggressi fuissent, ipse diuino, & ineffabili modo & caput suo corpori, & Mulierem restituit. tantum ò Rex amantissimè inter omnes Deos humani generis Esculapi tua sapientia pollet, cui ego si quemquam mortalium comparare ausim. insaniam. volui autem hoc beneficientiæ tuæ, & mirificæ medendi artis testimonium prædicare, facultatis abrotani herbæ inuitatus, quam similiter tuū esse munus, non est dubitandum. hactenus ipse.

XI.

Oris ventriculi dolor seniorem frequenter impetens, mortem repentinam significat.

288 STomaci dolorosus æstus, cardiogmus est: morsus nempe, & vellicatio stomaci sine nausea, cuius causæ sunt (vt externas omittamus)

mittamus) tum flatus copia scindentes, seu qualitate cordicantes: tum tenues, & acris humor paulatim accedens, (confertim enim inruens aut vomitum cit, aut nauseabundam facit prorritationem) vermes itidem ex corruptione succorum luxuriantes, ac ipsamet pars exquisitissimo sensu donata. Cęterum quum sola partis aptitudo dolere haud faciat, nisi quid noxium accedat, ac infrequens sit, vt vermes ad ventriculi supprema efferantur, vtique huiusce affectionis frequentiores erunt occasiones aut flatus, aut tenuis humor. ast praui vapores ventriculum obuiantes nascuntur tum à ciborum corruptione facta seu in ventriculo, seu in interaneis: tum à prauitate succorum visceribus adhærescentium, tetrosq; emittentium vapores ad ventriculum vsq; quibus tormentosè affligitur, quod promptè lienis passiones faciunt, quoniam conspicua est lienis, & ventriculi consensio ope venarum sese à ramo splenetico per vniuersum ventriculi corpus dispergentium, est autem atri humoris sedes ipse lien, à quo humore iam dicta mala proueniunt, perniciosa certè, & mortifera si frequenter, & cum impetu accedant. stabilis enim viscerum adest labes, quæ frequentem prauorum succretionem excrit membrum impetentem cordi affine, quocirca repentinam mortem accersit hæc affectio, perinde ac faciunt exolutiones crebro aduentantes. Ast senescentibus hoc promptius contingit, quoniam eorum corpora scatent recrementis atrabilaribus, habentq; partes principes imbecilliores, quæ cuncta à iuuenibus absunt. obseruatione idcirco constat, æstiuo tempore vt frequenter cardiogmi occurrunt degenerantes plerumque in choleram etiam cum salute: sic hybernis temporibus, licet rarius accedant, impensius tamen, ac periculosius affligunt. prauitas enim tunc conclusa germinat, serpitq; dolosius.

XII.

Quibus precordia eleuantur, aluo suppressa, malum, maxime in morbis tabidis longis, & quibus alui profuse feruntur in precordio inflammato, suppuratorium, quibus ante obitum nigra deyciuntur.

289 Meteora sunt præcordia, quæ visu elata apparent, siue id tumor faciat sursum sese diffundens: siue quia reliquæ abdominis attenuatæ partes sublimia solùm relinquunt præcordia, tumida viscera tunc proferentia. vtcumque eleuentur præcordia, si aluus ab ea elatione compressa sit, vtiq; in præcordijs siccus, & tabidus est ardor, malum idcirco in morbis diuturnitate temporis tabescentibus symptoma, quia marasmum summum prædicit, quo attenuati ægrotantes tandem

dem intereunt. Cęterum si præcordij hæc elatio non sit à sicco attenuante ardore profecta, sed à phlegmone in suppuratum tendente; tunc aluus profusior fit: nam profusio hæc, dum distentum, & eleuatum adhuc manet præcordium, ea ratione suppurationis dat signum, quia non deprimit præcordium: ergo in ea parte cõclusus manet humor, qui dum acres per venas epigastricas in interaneis propagat ichores exsudantes ab inflammata, & in suppurationem ducta parte, aluum sic profusam reddit ad symptomaticam deiectionem, quæ cùm talis sit, obitum parat, dum nigra profert, quæ quam praua in istis morbis sit aliàs dictum, & latius in propia tractatione.

XIII.

Prçcordiorum distentio cum anxioso comite in cephalalgia, parotidas attollit.

290 PRæcordia distenta, si non faciunt in primo circuitu vberem hæmorrhagiam inuehunt quamplurima mala. quippe vt ventrem affligunt; sic & caput vasorum communione offendunt: quòd si crassitiẽ habent comatosas pariunt affectiones non sine anxietudine, quæ parotidum signa sunt, vt ex aliàs dictis constat. & quidem erumpunt hæ ad interitum, dum manet adhuc præcordiorum distentio, & anxietudo, vt inferius dicturus est Hipp.

XIV.

Post præcordiorum tumorem spiritus magnus, & febris acuta, parotidas attolit.

291 COllectus in præcordijs humor aut illuc firmiter hæret, aut ad superas inferasuè partes repit. dum hæret cum febre, aut occidit citò, aut suppuratum concipit. ast si aliunde obrepat, aut germinat sensim, aut totus hypocondrio relicto aliunde se transfert. dum germinat, mala quamplurima edit additione symptomatum plerumque ad interitum vergentium, ni faciant commodam aliquam effluxionem, aut abscessionem. sin autem totus ab hypocondrio emissus aliò vergat, & hoc debito modo, & tempore fiat, malum integrè desistit, offendensque humor vtilem tunc facit effluxionem, seu abscessionem aliquam. salutares idcirco illæ habentur metastases, quæ dum in caput vitiosum sanguinem totum efferunt, licet turbulentis motionibus spiritus exagitent, & doloroso cruciatu excipientem partem affligant; liberalem tandem proferunt hæmorrhagiam. tales quoq; habentur parotidum eruptiones, quæ

X emer-

emergunt postquam præcordij sublata est elatio, nam licet suapte conditione malæ, nihilominus, qui a priorem morbum penitus eliminant, salutares euadunt, dum in notabilem molem exurgunt non recurrunt, sed maturescunt quam ocyus non sine fistutatione. Porrò huiusce ab hypocondrio ad cerebrum transitus signa, & auspicia sunt spiritus magnus, & febris acuta, quoniam spiritales partes à transcurrentibus succis extemporaneè affliguntur, æstuantq; non sine motus celeritate, spirationisque magnitudine, quia nempe in humoribus se à præcordio efferentibus ferbet ardor.

XV.

In precordiorum doloroso estu submurmuranti lumborum dolor super accedens in febribus, aluos profusiores facit: si non flatus eruperit, aut vrine copia prodierit.

292 DEorsum vergunt collecti in præcordio humores, dum submurmurant. corpulentius enim illud est, quod inferam deiectionem parat; sed submurmurat, dum caloris ope citatur ad hanc moliendam effluxionem per illas nempè venas, quæ se ab hypocondrijs per lūbos ad intestina propagant. inde est, quod si in doloroso præcordij æstu submurmurauerint succi, ac deinceps lumbi doleant; expectanda est succorum deiectio per inferam aluum, si corpulenta sint, quæ illuc vergunt. nam accidit quandoq; vt effectores murmuris sint flatus, ex quorum exclusione cessant iam affligentes cruciatus, quod ipsum & à copiosa accidit lotij effluxione, si aquosiores succi ad vrinarios ductus descendāt. perinde ergo vt tormina cum lumborum dolore, & genuum grauitate purgationem, ait Hipp. 4. Aph. 20. exposcunt; sic & ardor febrilis vicem gerens pharmaci disijcit contentos in precordijs succos, vt ex in per lumbos ad interanea descendant, vtilemq; faciant deiectionem. ast si flatus, vel aquei sint succi, qui incalescentes murmur edunt, crepitu vtique aut mictione se exonerant, vt scriptum est 4. Aph. 73.

XVI.

Ex precordio diutinè afflicto, & aluo graueolenti, abscessus circa aurem necat.

293 COntimax vtiq; est humor corruptionem indemptus, qui hypocondrium diutinè affligit, & facit, vt aluus graueolentia deponat, & hic superas inuadens, siue comprimat, aut fæcus aluum, non potest non adferre perniciem, quoniam vires tunc à diutino morbo afflictæ corrupti humoris inruptionem perferre nequeunt, ideoq; licet cerebrum suas ad glandulas pondus emendet, istud ad perniciem facit, vt in superioribus de plurimis graueolentibus dictum.

Qui-

XVII.

Quibus à præcordiorum doloribus aluus paulatim subuiscosa egerens, pauca stercoracea effundit, num etiam sanguinem effundunt?

294 Vtilia equidem esse nequeunt, quæ à præcordio dolente in aluũ feruntur viscosa, quia cumulatim non profluunt. quæ autem viscosa sic paulatim descendunt, dysenterica tandem fiunt, ni ad vrinariã vesicam cursum flectant, vt sæpè in praxi compertum est; quæ situm idcirco, num tales subuiscosæ egestiones paulatim fientes sanguinem etiam effundant. de stercoracea autẽ egestione suo loco nonnulla enarrabuntur.

XVIII.

Quibus derepentè, dum sine febre sunt, præcordij, & oris ventriculi labor, & circa crura, & inferas partes, ac insuper venter in molem assurgit, soluit phlebotomia, & alui fluxio. his febrire nocuum est. longæ enim, & vehementes febres fiunt, & tusses inde eueniunt, & spirandi difficultates, & singultus, ad quorum solutionem dolor fortis coxarum, seu cruris, aut puris sputum, aut oculorum priuatio succedit.

295 NOn sunt hæc absimilia his, quæ in quarto Typho. venter enim de repente elatus sic ardet distentus, vt disrumpi videatur, dũ insignia quoq; tormina discruciant, quę omnia tandem tolluntur, si vbertim aluus profluat. horum quippe in causa sunt exundantes crudores, qui dum ardent, abdomen flatibus distendunt non sine torminibus, pariuntq; eximiam lassitudinem, dum vasa replent: quæ omnia si sine febre sunt solutionem vtiq; habebunt tum à phlebotomia, tum à purgatione: nam ardor phlebotomia mitescit: crudores detrahuntur purgatione. nec alia requiruntur auxilia, quoniam nupera est collectio hæc repentè sine febre præcordia discrucians. ergo spirituosus sanguis à labe adhuc manet immunis, quam si deinceps subierit, noxiosissima vtiq; hæc erit in hoc rerum statu, quoniam exortæ inde febres & longæ, & vehementes erunt. diuturnæ quidem, quia viscera naturalia sunt, quæ primariam labem retinent, quam, quia crudorum eam inuexit vbertas, nonnisi longũ tempus coquere nequit: ast vehementes inde erunt exortæ affectiones, quoniam causæ offendentes non sine validitate, & pertinacia agunt, dum in consensionem trahunt spiritalia membra. exin enim tusses, difficiles spirationes, & singultus, quæ cuncta aduenmiunt, dum premitur, & in insuetum motum adigitur diaphragma, quia obueniens humor & hæret

V 2 crassi-

crassitie, & acrimonia prorritat, propterea ægrotantes sic affecti decedunt, ni opus aliquod natura moliatur laboriosum licet, non sine tamen vtilitate, si mortis imminentia auertat pericula. tale autem naturæ opus est, aut puris eiectio post factum empyema: aut abscessio ad inferas, superasue partes, ad inferas quidem licet tormentosè tutius; ad superas verò non sine discrimine calamitoso. nam in diuturnis perniciosis abscedentes succi sunt ad atrabilariam naturam adacti: hi autem si superas petant partes, plerumq; cæcitatem adferunt, vt 6. Aph. 56. proditum.

XVIIII.

Quibus dolores præcordiorum, oris ventriculi, hepatis, & partium circa vmbelicum, ij sanguine egesto seruantur, non egesto moriuntur.

296 NOn est systrophica collectio hæc, quæ tam latè se diffundit, sed congestio est feruidioris sanguinis sese per meseraicas venas diffundens, vt tandem stabile pariat phlegmon, ni prius se depleat deiectione aliqua, quæ vtiq; fit ab infera aluo, quia illuc promptè mesentericæ tendunt venæ, nec est sine crassitie sanguis, qui præsertim partes circumbelicales affligit. vtque lumbales dolores vi febrium tertianarum se exacerbantes grumosi sanguinis tandem faciunt egestionem; sic & hi latè se per abdomen distrahentes dolores, priusquam stabile phlegmon pariant, soluuntur sanguinolenta hac egestione, quæ sola opem ferre potest.

XX.

Quibus præcordia non mollia, facies sana, non liberantur citra copiosam hemorrhagiam, aut conuulsionem, aut coxiendum dolorem.

297 DVm in præcordio non molle facies nec tumescit, nec pallet, sed sanorum similis est, vtiq; & recens est malum, & à benigno succo profectum. nam à prauo phlegmone facies vultuosa euadit; ab œdematoso excoquitur hæc, & intumescit. ast benigna cruoris substantia aut tenuis, aut crassa est. si tenuis, hæmorrhagiam per quam facile promouet, quæ loco, & tempore facta, recenter dura præcordia deprimit, malumq; omne eliminat, vt in superioribus dictum. crassa autem vel hæret vasis ad cauum iocinoris seu ad spinam spectantibus; vel abscedit. si hæret, dum ventrem eleuat conuulsiones parant, vt de ventris diuturnis elationibus iam dictum, eruntq; conuulsiones istæ salutares, si eadē, altera, tertiaue die desistant ope febrilis ardoris compactum succum distrahentis, vt salubrem deinceps aliam edat crisim. si in autem abscedit commodè ad coxiendum venit, perinde ac faciunt renales cruciatus edētes mox affectionem venarum cauarum, vt scriptum est ab Hipp. lib. de int. affect.

Dolo-

XXI.

Dolores ad præcordia in febre cum sermonis interceptione sine sudore, & hæmorrhagia soluti, malum. his ad coxendices dolores fiunt.

298 QVoniam minus lethales sunt aphoniæ sudorosæ, quàm insudorosæ: & ipsa anandia, seu sermonis interceptio minus graue malum est, quam aphonia; sequitur vt anandia soluta sine sudore, & hæmorrhagia denunciet quid mali adhuc subesse. crassus enim, & atrabilarius sanguis vocalia vasa quadantenus intercipiens istis est indigus excretionibus, vt malum prorsus eliminet; alioquin aut pertinaciter hærens obmutescere faciet ægros, aut insidiosè subsidens alia mala edet, qui ad coxæ articulum abscedat, vt de non mollibus hypocondrijs iam dictum.

XXII.

Iuxta ventrem in febre palpitationem Ecstasiam inducunt hęmorrhagia inde horrifera.

299 VEnarum motus verius est pulsus, quam palpitatio. palpitant vero tum internæ cauitates, tum musculorum inania, dum istis in partibus atrabilarij inruunt æstuantes flatus, sicq; partes voluntario etiam motu destitutę tremunt, qua ratione à tremore propiè dicto distinguitur palpitatio. nam verius tremunt motiii dicata instrumenta; palpitantum carnes, tum interna viscera cauum quid habentia. Cœterum occurrentes palpitationes totum apprehendunt corpus, aut membrum eius aliquod. de primis inferius, nunc particulares prosequamur, quę sanitatis quidem tempore augurio non carent, in morbis quid demonstrāt, & præsagiunt. quippe membra ab atrabilario humore agitata palpitant, quia & arteriæ æstuāt, ideoq; palpitationes istæ sunt melancholicarū delirationū præsagia, quarū species est ipsa Ecstasis, quę licet quādoq; ad crisim appareat, ipsa tamen per se ferina est. plura hac de re habes exēpla. nam in Sileno palpitabant assiduè præcordia, aphonus hic, & delirus vndecima decessit. Adolescens in Melibæa perpetuò corde palpitans, vigesima quarta phreniticus obijt. Notabilis autem est euentus Pueri Eratolai. huic palpitabant, quæ sunt à pectore ad vmbelicum vsque non tamen delirauit, quia & parum febriebat, & multùm dysentericè deijciebat. deorsum enim pereptabant succi, qui si sursum elati fuissent, malarum vtiq; delirationum ansam præbuissent. hinc est, quod hæmorrhagiæ inde occursantes horriferæ sunt, quia talis est succorum exundantiū conditio, & hi horrores praui sunt, ni sint vtilibus excepti sudoribus.

XXIII.

Dolores in febre ad præcordia exilientes sine sudore soluti, maligni: his si cum febre ardente aluus profusè feratur, perniciosum.

300 Turgens est, & tenuis quadantenus ille humor, qui non firmiter hæret, sed exilit, aptus subinde, vt sudore exeat, ad sui integrã exclusionem, quam ni nanciscantur, malignitatem vtiq; dolores isti gerunt ob eam quam imminet accessionem prauorum symptomatum: nam insidiosa est illa leuatio, quæ sine opportuna crisi fit, datq; inditium aut naturæ succumbentis, aut humoris non obsecundantis naturæ opera.

XXIV.

Dolores circa vmbelicum palpitatorij habent aliquid mentis emotorium, verum circa indicationem pituita his aceruatim copiosè cum labore penetrat.

301 IN Eratolai puero ventris partes magis palpitabant, quam faciat cor à concitato cursu, magnoq; timore: obliuiosus proinde, at non delirus erat ope dysentericarum effluxionum toto morbi decursu perdurantium: alioquin enim delirasset stabiliter, quoniam palpitationes omnes mentis emotoriæ sunt: quippe palpitant membra, quia æstus occurrit, viscera autem sic æstuantia labem spiritibus impertiunt. Cęterum quoties succi palpitationem edentes non in præcordijs, sed circa vmbelicum iacent, propter vicinitatem, & vasorum communionem per quam facilè aluos perturbant, dum nempe pituitosam redolent naturam suppuratum respuentem. sunt etenim hæc Hipp. Quibus, inquit, intra diaphragmam & ventrem pituita concluditur, & dolorem affert, in alterutrum ventrem viam non habens, ijs per venas in vesicam versa pituita morbi fit solutio. necesse quippe est, vt natura se ab hac sarcina exoneret supera, aut infera deiectione, qui quidẽ exitus si præpediti fuerint, restat vt per venas conuersio fiat ad vrinariam vesicam, vtrumque laboriosè certè, quia arcti sunt ductos, nec succi carent acredine, ideoq; aut dysenterici inde fluores, aut stranguriosæ occurrunt mictiones: in Eratolai enim puero, quia venter æstuosè dolebat, biliosa penetrarunt in aluum, (pulsabant enim venæ temporum, & retrocesserant pone aures iam facti tumores, quæ cuncta dysenteriæ occasionem tribuunt, vt in superioribus enarratum) & inde cruenta manarunt magno cum cruciatu. sin autem non æstuosa, sed laboriosa est ventris afflictio, pituitæ vtiq; adest vbertas, quæ ardore inaccensa, dum inconspicuos ductus penetrat; palpitantem dolorem facit, & subinde seu ad intestina, seu ad vesicam vertitur, salubriter quidem, si id debito modo, & tempore contingat.

Post

XXV.

Post aluum suppressam precordia sublimia, malum: maxime taapscentibus iam diù, & quibus alui profundunt.

302 SI aluus suppressa præcordia eleuat, ergo prauè antea profluebat: prauus enim tum suapte natura, tum crudoris conditione, & copia sit oportet humor, qui sic viscera replet, & abdomen extenuat, vt exin sublimia appareant præcordia, quod accidit potissimum in iam diù tabescentibus, & deinceps ex aluo mortiferè profundentibus.

XXVI.

Quibus alysmus est in precordio, parotides assurgentes occidunt.

303 ALysmus est in præcordio, dum prementes succi seu tenues, seu crassi inopportuna citati agitatione anxiosum pariunt cruciatum; non quidem cum murmure ad præsignandam futuram deiectionem, sed cum iactatatione, quæ facit, vt quandoq; crumpant parotides, mortiferæ certè, dum in præcordio anxietudo adhuc manet: sunt etenim assurgentes istæ parotides potius humoris se propagantis germina, quam naturæ ritè agentis conamina, ideoque nec priorem morbum tollere queunt, nec salubriter maturescere; recurrunt propterea plerumq; & ad exitium, vt de exortis à graueolentibus dictum.

XXVII.

Circa ventrem durities cum labore, & febre horrifera, & cibi fastidio, si aluus parcè ducta non expurgetur, in suppuratum transit.

304 ETiam qui in ventre sunt tumores, si diutius conclusi maneant laborioso cum dolore, maturescunt tandem, cuius maturationis latenter plerumq; factæ signa præbent, horrifera febris, ciborumque fastidia, cum aluo parcè ducta. nam à ventre communio fit cum ventriculi ore per epigastricam venam, quæ dum noxium illuc affert, facit vt ægri cum horrifera febre prorsus sint inappetentes. & hoc accidit, dum conclusi ventris tumores intus suppurant, intusq; promunt pus non habens exitum per aluum cumulatum ductam. momentò enim, ac inopinanter hi decedunt, vt non semel in praxi obseruatum.

XXVIII.

Supra vmbelicum labor, & lumborum dolor si medicamentis, non soluatur in succum hydropen desinunt.

305 DOlor à superna vmbelici parte ad lumbos se extendens viscera quoq; naturalia aprehendit non sine stabili affectione, quæ sicca est, quia dolentem partem in tumorem non eleuat, sed solo laborioso dolore discruciat. pertinax autem est, dum oportunis non cedit auxilijs; ergo viscerum tunc siccus interuenit ardor non sine succorum tenacitate, & congruis obluctans medellis siccum hydropen parat, vt suo loco plenius.

SECTIO QVARTADECIMA.

De Lumborum passionibus.

I.

Ex lumbis dolores diuturni qui tertia quaq; die vi febris exacerbantur, grumosi sanguinis deiectionem faciunt.

306 A DORSO ad sacrum vsq; os se extendunt lumbi, comprehendentes tum externas tum internas partes, constantes ex musculis propiè dictis, venis, arterijs, & membranulis complicantibus, ac colligantibus intestina. hinc mira lumborum ceteris cum partibus consensio, cuius ope lumbales passiones modo ad superas, modo ad inferas se extendunt partes, transeuntq; per lumbos, quę sursum, aut deorsum obrepunt, nam sinut ducti à cerebro, & per spinam ad infimas se extendentes partes nullis intercipiuntur valuulis, aditum idcirco præbent humoribus quoquouersum decurrentibus, & hac de causa lumbales passiones sanguifluæ sunt, vt in sequentibus palàm fiet. sic etiam à lumbis per dorsum ad caput procedũt rigores: à capite per lumbos depluunt, quæ se in aluum, vesicam, infimosuè se insinuant artus, vbi etiam feruntur ipsæmet lumbales passiones, vt sæpè experientia cõpertum, & ab Hipp. proditum. Ceterum proruptures ad aluum humor aut sanguineus est, aut ceterarum quarumlibet humiditatum gerit naturam. qui talis est proruptures murmurat, non itidem sanguineus, etiam murmur concertatio est humiditatum, & flatuum occurrens in vacua cauita-

te,

te, quæ conditiones sanguineo succo non conueniunt properante per venas distentas. Illud præterea constat, quod descendentes humiditates diu lumbis hærere nequeūt, sed aut quam celerimè rapiunt, aut procumbunt ocyus effluxionemq; aut abscessionem faciunt, quod accidit propter partes decliuitatem, cauitatum nexum, & innaturalem succorum positionem. Ast sanguinis vbertas suis in amplissimis vasis diu illuc hærens, venas contendit, lumbosq; diutiuè affligit: ab hac propterea diuturna vexatione tertia quaque die vi febris ingrauescente expectanda est grumosi sanguinis deiectio. quippe mesentericæ, lumbalesq; venę crasso repletæ sanguine tunc dolorem pariunt, quando per periodos ingrauescens febris noxium diffundit, stagnātemq; illuc sanguinem commouet, æstuareq; facit. ast quia nec perpetuus est dolor, nec adiuncta febris assidua est, ideo collectus sanguis nec suppurat, nec salubrem hæmorrhagiā parit; reliquum igitur, vt tandem in interanei se deponat, & grumosus exeat, quia crassus suapte conditione è venis eiectus grumescit statim.

II.

Lumborum dolores sanguiflui.

307 EX iam dictis constat, cur lumborum dolores sanguiflui sint, dū nempe abest murmur, sed dolent lumbi, quia vasa sunt sanguine distenta, quod in febribus factum sanguinolentam effluxionem promittit; iuuenibus quidem è narium venis, alijs è podice, fœminis peculiariter ex vtero.

III.

Ex lumborum dolore sanguinis flūxoines largę.

308 QVoniam amplissimæ sunt lumbales venæ, propterea effluxiones inde emanantes sanguinis largæ sunt, repentinò nempe occurrentes confertim erumpunt, & desinunt; quæ enim profluuia diù perseuerant, licet magnum proferant cumulum, magnæ quidem, at non largæ sunt, quia non repentino, ac cumulatim, vt de larga pluuia interpretatus est Gal. 2. in 1. Epid.

IIII.

Quibus ex lumborum dolore recursus fit ad caput, & manus torpidæ, & cardialgię, auriumq; sonitus hęmorrhagię largæ, tam alui his profusè erumpunt, & mens turbatur vt plurimum:

309 IN aluum lumborum mala salubriter se deponunt ea communissima ratione, qua vtiles abscessiones infra morbum, mortiferæ, vel discriminosæ saltem, quæ supra; commodiores itidem hæ sunt, quæ paten-

tentiorem viam referant, quam per angustos procedentes meatus, licet abscessionum rectam seruent normam. istis ergo de causis contingit, vt salubriores sint sanguinis, succorumue noxiosorum à lumbis dolentibus eiectiones per inferam aluum, quam sint tum putrilaginosa tubercula, seps dicta in cruribus erumpentia, quia laboriosa, & sanatu difficilia: tum recursus ad superas, quanquam largam faciat effluxionem è narium venis, quoniam priusquam is se exerat, grauissima, ac summè timorosa infert symptomata non sine ancipiti euentu. fit autem recursus hic tum per venas, tum per arterias: qui per arterias procedit, necessariò mentem subuertit, angustiat cor, & alia consimilia mala edit. Ast venæ hunc excipientes recursum sunt sinus, qui si Hipp. lib. de oss. nat. & de loc. in hom. credimus, ab occipitio per spinam & intus & extra feruntur in subditos artus, irrigantq; tum dorsum, tum lumbos. hi namq; nullis intersecti valuulis aditum descendentibus, ac recurrentibus humoribus præbent. Cæterum qui extrinsecus recurrunt humores ceruicem dolorosæ affligunt, & quandoq; opisthotonum pariunt. at intrinsecus obrepentes per ceruicem recta ad aures procedunt, sed prius ventriculi os spinæ annexum affligunt, mox à facta sinuum distentione obtorpescunt manus, insonnantq; aures, quæ futuræ hæmorrhagiæ sunt signa, deiectionumuè profusarum non sine mentis subuersione. nam si multitudo est sanguinis sua recursione aggrauans, vtiq; hæmorrhagia expectanda, quoniam sanguifluí sunt lumborum dolores, largamq; faciunt effusionem: sin autem cætera recrementa cursum in cerebrum flectant, si hæc denuò remeauerint, aluum profusiorem reddunt, vt in surditate fieri non sine vtilitate superius proditum. mens autem in istis recursionibus plerumq; turbatur, ob eam quam ex necessitate subeunt inæqualitatem spiritus, dum nonnihil noxiorum se in arterias insinuat à sinubus cerebri.

V.

Quæ ex dorsi dolore initia morborum veniunt, sunt difficilia.

310 PErinde ac ex dorso orti rigores molestiores sunt, quam à lumbis, sic difficiliores erunt affectiones, quæ sui initia sumunt à dorsi dolore. stabilis.n. oportet sit illa affectio, quæ alios morbos procreat, ast à dorsi stabili dolorosa affectione & phlegmones, & dorsalesue tabes, dorsales nascuntur pleuritides, quæ & pericula, & sanationis multã adferũt difficultatẽ, quarum affectionum antesignana sunt inditia rigores, seu horrores in diem molestiores redditi, qui deinceps vrinæ dolorosam interceptionem faciunt, excipiunturq; tandem aut hemaptoïsa pleuritide, aut laborioso empyemate, vt omittam illas vertebrarum luxationes quæ deformant homines, eosq; laboriosè vitiant.

In

VI.

In lumborum dolore pertinaci, & deiectione plena, à veratro vomere spumosa multa prodest.

311 Pertinax est illæ dolor, qui non mitescens congruis auxilijs assiduè diuexat, & hoc præstat contumax humor solidis, durisque partibus inherens, qui quia tenax, & crudus auxilijs non cedit, & naturæ obluctatur operibus. istisq; de causis pertinaces euadunt lumborum cruciatus, qui subinde plena deiectione non soluuntur, salutaris alioquin in lumborum passionibus à recrementis emanantibus, vt ex superius dictis constat. quid ergo faciendum, vt hærescens humor se distrahat ab affecta parte? Equidem phlebotomia non conuenit, quia plena deiectio eam prohibet, dans inditium naturalia viscera tunc esse repleta multis recrementis. nec opportuna est alui subductio, quia hæc cumulatim profundens dolorem non tollit: purgantia. quin etiam in præliquidam aluum immissa non imanent, & propterea malũ ab affecta parte non distrahunt, sed benè fluxiones inacuunt, viresq; pessundãt. artificiosum ergo ineundum est opus, suntq; in vsu ea reuocãda auxilia, quæ priusquam in aluum descendant, è longinquis partibus in ventriculum recrementa trahunt, eaq; vomitu deplent, inter quæ principatum obtinent parata ex helleboro vomitum innoxiè excitantia, si suo administrentur tempore, & modo istisque auxilijs detrahuntur recrementa lumbis pertinaciter hærescentia non sine vtilitate, dum quæ vomuntur, multa, & spumosa sunt. multa, inquam, vt plenitudinem totam exonerent: spumosa, vt à longinquis, arctisq; meatibus prodeant naturam viscidæ pituitæ redolentia, quia talia sunt, quæ lumbis pertinaciter adhærent. sic enim & aluus iam indebitè citata moratur, quia vomitus profusam aluum siccat, compactam soluit, vt scriptum est 1. de Diet.

VII.

Spinę distorsionem, & spirandi difficultatem, sanguinis fluxio soluit.

312 Lumborum, dorsiuè pertinaces dolores faciunt quandoq; spinæ distorsionem, quia luxantur vertebræ intus, aut foris, supra, aut infra diaphragma. Ceterum luxationes supra septum intùs vergentes spirandi difficultatem faciunt: quæ autem infra contingunt renum, & vesicæ mala inducunt, vt proditum est àb Hipp. lib. de Articul. Accidit tamen nonnunquam, vt integra non sit luxatio, sed distortio quædam spinæ ad instar conuulsionis, & tunc insurgit tormentosus cruciatus, qui

nisi

nisi ocyus seu rapiat, seu congruis mitescat auxilijs, tandem luxationem edit. procedunt enim à capite per sanguineos sinus noxij humores sese obfirmantes in spina, qui vt occasionem inconspicuæ tabis dant, sic & inflammant & vertebras distorquent, pariuntq; subinde difficultatem spirandi, quia spirationis incommodant instrumenta. & hoc potissimum accidit, si distorsio hæc sit in dorso, vt in dorsali tabe. ergo quia & plenitudo, & qualitas sanguinei humoris est in causa, vt sic spina laboret, consequens est, vt desistat affectio, si larga fiat sanguinis profusio.

VIII.

In lumborum dolore pergrandi, quę inde veniunt cardialgię signa sunt hęmorrhagiæ, aut etiam antegressę.

313 LVmbi dolent, vt & reliqua membra, vel quia violentum quid eis se adiungit, vel quia ab ipsis quid distrahitur non sine violentia. ergo quia lumborum dolores, & magis prægrandes, sanguiflui sunt, vtiq; aut anteueniunt hanc effluxionem, aut insequuntur. si anteueniunt huiusce effluxionis hæmorrhagicæ opinionem faciunt, præsertim si os stomaci deinceps æstuoso laboret cruciatu sine murmure, vt absit venturæ diarrheæ suspicio. eritq; hæmorrhagia salutaris, si debito modo, & tempore facta mala & à lumbis, & à cæteris partibus integrè eliminet: sin autem hæc perseuerent, vtiq; damnosa, quia effectus est succorum aliò se propagantium, & hac ratione dolores lumborum prægrandes incommodam, ac inopportunam fuisse dant inditium antegressam hæmorrhagiam: nam dolent lumbi tunc perinde ac in ardentibus faciunt carnes, dum biliosi ab ipsis euelluntur ichores. hinc cardialgicæ adueniūt passiones exceptæ mox prauis egestionibus, vt post inopportunas hæmorrhagias sæpè contingere ab Hipp. aliàs proditum.

IX.

Affectiones ex lumbis ad ceruicem, & caput transeuntes lenis sideratationis modo resoluentes, conuulsorię mentis aberrationes adferunt. num tales soluuntur conuulsionibus? aut talium alui egrotant per eadem prodeuntia.

314 OStensum iam per quos nam ductus à lumbis dolentibus recursiones fiant ad caput, hæ autem recursiones, ni vberem profecant hæmorrhagiam: paraplectico modo consensientia membra resoluunt, dum nempe aut obruunt vasa spiritus defferentia, aut resoluunt

vincula

vincula membra colligantia. Ast quoniam inconsonum aliquibus visum membra & resolui, & conuulsionibus insimul premi, adnotandum idcirco, quod siderationes aut prægrandes, & stabiles sunt, aut leues, & solutu faciles. quæ primo modo se habent aut citò occidunt, aut diù perdurant ad obitum vsq; citam quidem necem inducunt, dum prorsus intercepti sunt ductus sanguinem, & spiritus deferentes, seu ad loca præcipua, seu ab his in vniuersum corpus: & tunc neruex partes membra colligãtes nullam propiam, sed solùm communissimam labem experiuntur. imo si in hac tam arcta sideratione aliquod interueniat irritamentum, quod languescentia membra quaffet, vtilitas non leuis accedit, dum sic distractum pondus, liberum deinceps sinit spirituum transitum. Quæ autem siderationes consenescunt, & occludunt vasa, & laxant nerua ligamenta, nullus propterea in istis interuenire potest motus, qui conuulsificus, aut conuulsioni similis fit, quo se distrahant intercipientes succi. quod autem in sideratione sint hęc vasa sanguinea occlusa, demonstrat tabes mẽbris sideratis occurrens. nam & inalgescunt hæc, & tabescunt pabulo, spirituq; destituta, si non prorsus non leuiter saltem. ridiculum enim est dicere, membra voluntario motu destituta languescere, quia alimentum non trahunt; nam suapte vi, spirituum impulsione nutrientes succi ad membra feruntur, ipseq; motus voluntarius nutritionem potius auertit, quam adiuuat, quam satis compertum sit, desides fieri corpulentiores, vt videre est in animantibus per hyemen in cauernis degentibus. Quum igitur res sic in eximijs se habeat siderationibus, constat, quod dum leuiter, & momentaneè syderationis modo membra soluuntur; possunt statim, ac deinceps conuelli, quoniam nec arcta est vasorum occlusio, nec sic membrorum funes laxantur, vt si accesserit irritamentum; nequeant membra conuellere. quatiuntur ergo in hac leui sideratione resolutæ partes, dum irritamentum occurrit, quod promptum est in recursionibus à lumbis dolentibus, quum humor se in caput efferens, mentemque subuertens stimulis non sit destitutus, & vt suapte crassitie siderationis modo membra resoluit, sic dum spiritus in insuetum motum adigit, conuulsionibus ansam dat, quibus siderationes soluuntur, perinde ac faciunt tremoris aphonis superaccedentes. Cæterum firma tunc erit speranda solutio, quando aluus deijcit, quæ malum inuexerat: nam sic detrahuntur ea recrementa, quæ inopportunè repta uerant in superas, & hoc constat exemplo Mulieris trimestri fętu grauidæ, quæ talibus præssa symptomatis conuulsa, ac biliosa deijciens properauit ad iudicationem, quam integram decimaquarta die habuit ope vomitus biliosorum, & sudore.

X.

Ex lumborm doloris recursu oculorum preuersio, malum.

315 PAlyndromes, quæ expeditum non habent exitum, excipientis partis consona mala edunt: at quum à lumbis dolentibus recursiones commodissimè ad posticas cerebri partes vergant, inde est, quod nisi hæreant in via, oculorum peruersionem faciunt, dum musculos premunt oculo motionem donantes, quanquam autem malæ sint istæ peruersiones, quia perniciosam conuulsionem quandoq; denunciant, ad hæmorrhagiam tamen, seu ad parotidum eruptionem quandoque faciunt.

XI.

Dolor pectori affixus cum torpore malus. superueniente febre acuta hi pereunt.

316 THoracis anticæ partes à mucronata cartilagine ad clauiculas se extendentes pectoris nomine insignuntur, in quibus facti dolores cum morsu in biliosa aluo, & amaritudine mali sunt, vt in superioribus dictum. dolor autem is suapte natura non est acutus, quia ipse per se nec pleuritis, nec peripneumonia, nec phrenitis est, quanquam his se adiungat sæpè. nascitur autem quandoq; ab humoribus se à lumbis germinantibus ad has partes, malus propterea præsertim si cum torpore; dum nempe adiacentia membra aggrauata obtorpent, vt in Epicharmo; cui humerus dolebat, grauabatur autem, & stupebat brachium, vt non raro in renum, vteri, ischiæue passionibus contingere proditum ab Hipp. & hic pectoris dolor torpori addictus, si firmus est, nec vomitu, vt in Epicharmo misceat, citam necem adfert, dum febrem acutam inuehit, perinde ac faciunt dolores, ac peripneumonici siderantes, vt inferius dicturus est Hipp.

XII.

Ex dolore lumborum recursiones ad os ventriculi febriculosę, horrorem inducentes, sic affecti remouentes tenuia aquosa, mente moti, aphoni, nigrorum vomitu facto moriuntur.

317 ET stomaco adhærent recurrentes à lumbis dolores, dum nigra bilis per fermentum elata horridam febrem facit, mentem emouet, & obmutescentiam inducit. hinc vomitus prius tenuia, & aquosa à liene euomita exeunt; mox prodeunt nigra suapte viscositate vasis pertinacius hærescentia. ac licet melius ex hac vomitione se habere putent ægrotantes, decedunt nihilominus paulo post, quia symptomaticus est hic recursus, qui rependi non potest nisi conferta ex aluo deiectione, quæ dum sic atra turget, lethalis & ipsa.

XIII.

Diuturni circa lumbos, & ilia dolores, & ad præcordia labores, si ægri cibos fastidient cum febre, his dolor fortis ad caput progressus accidit conuulsorio modo.

318 Cuncta hæc firma vasorum ad lumbos spectantium atrabilarij humoris repletionem designãt, quæ partim per iliacos ramos se in inferas propagat, partim sursum effertur, vt præcordia labori sè affligat, & cibi fastidium faciat, dum nempe morbificis de causis innaturalem conditionem contrahit. ergo si plenitudo hæc vi febrilis ardoris ad caput vsq; se eleuet, membrumque illud forte dolore fatiget, profectò progressus iste germinatione factus necem moliturus est conuulsorio modo, perinde ac faciunt dolorosæ progressiones à femore, quæ dum mentem emouent, conuulsorio modo rapiunt, vt Larissæo Caluo contigisse proditum.

XIV.

Quibus lumborum dolor est, ij male habent. num his tremores fiunt, & maculæ in rigore? num lumbi queruli, anxiosis non vomentibus paulisper feroces mente aberrantibus nigra proditura esse sperandum?

319 Perinde vt difficiliora sunt mala, quæ sua habent initia à dorsi dolore; sic & quæ à lumbis, quoniam insignia lumborum vasa feruido sanguine repleta, succoue alio prauo, & lumbales partes affligunt, & recursiones periculosas, ac mortiferas faciunt, vt in superioribus ostensum. Ceterum efferuescentes humores, dum istinc per vasa se diffundunt, si pondere premant, & irritamento protritent, membra cum rigore tremere faciunt, indeq; maculæ, seu in lumbis, seu in reliquis partibus efflorescunt, salutares vtiq; in salutaribus; perniciosæ, ac summè lethales in pestiferis. Problematicè autem dictum, quoniam id non nisi magnis accidit febribus, dum lumbi dolent cum tremoribus, & rigore. quemadmodum etiam problematicè, quæ sequuntur, dicta sunt, quoniã accidit plerumque vt dictum, lumbi queruli sint cum anxietudine nec nauseabunda, nec vomitoria ægri mente aberrantes; nigra tandem deijciant summa cum vtilitate. nam & hæc atrabilarij humoris exundãtiam designant suum parantem exitum per inferam deiectionem, quam promittunt lumbi queruli, nisi magna viscerum anxietudo cursum dermeat humorum. perinde ergo vt facto nigro vomitu lumbos dolentes decedunt;

dunt; sic è diuerso sanantur, qui bilem atram offendentem exonerant per inferam deiectionem, vt faciunt qui grumosum sanguinem tandem egerunt. nigra enim proditura, inquit, sperandum, quod nunquam dictum, nisi de illis eiectionibus, seu abscessionibus, quæ in bonum tēdunt. Habes nunc eam ab Hipp. delineatam affectionem, quam nostrates febrem malignam vocant, nouum quid, ac insolens designantes, cùm aliud reuera non sit, quam additamentum quoddam morbis lumbalibus superaccedens tum partis læsæ, tum humoris offendentis conditione salubriter, aut perniciosè, vt reliqua se habent.

XV.

Lumborum labor cardialgicus cum excretione violenta habet quid conuulsorium. grauis est cum crisi rigor.

320 EXcreant violenter hi, qui tractum veluti à vomitu faciunt, quia nempe bilis atra diaphragmati hæret, vt aliàs dictum. ast quia mala hæc lumborum consensione fiunt, dum radix malorum firma illuc est, ideo vomitum non faciunt. consequens ergo est, vt quid conuulsorium adferant, conditione inquam partis affectæ, & humoris offendentis, quia atra innaturalis reddita & fermentat, & prorritat.

XVI.

Lumborum dolor nulla incidente causa sæpè impetens, malignę ęgritudinis signum.

321 EST malignæ ægritudinis signum lumborum dolor, nulla euidenti ex occasione sæpè impetens, quia symptoma est dissitum à conditione morbi vigentis. nam nec spina inflammata est, nec lumbi stabili aliqua affectione laborant. occurrit ergo præter rationem, sed nō sine causa, quia à turgentia nascitur humorum ex abditis erumpentium, & in lumbis paulatinè, sed frequenter se insinuantium. quia ergo naturalia viscera stabilis aliqua affectione tenentur, laborant quoque lumbi: transitq; affectio illa per quam facilè in empyema, dum rigores profert, & maculas cū sudaciūculis exhibet, quæ sunt malignæ ægritudinis signa.

XVII.

Lumborum dolor cum sopore anxiosus, malus.

322 DIstentio præcordiorum cum anxioso sopore in cephalalgia facit parotidas erumpere: mala inquam morborum germina, licet

licet quandoque ex euentu vtilitatem adferant. illud ipsum promittunt lumborum dolores cum anxioso sopore, nisi faciant largam hæmorrhagiam, seu conuulsiones promoueant. malus propterea hic ex lumbis progressus, dum sic premit superhas partes, vt soporem adferat, licet anxietudini adiunctus spem relinquat, vt exin noxius citatus humor tandē si non iudicatorium, vtilem saltē seu excretionem, seu abscessionē faciat.

XVIII.

Lumborum distentio ex muliebrium mensium multitudine ad suppurationem tendit. & variè prodeuntes, viscosi, graueolentes, strangulatorij menses ex predictis ad suppurationem tendunt. arbitror autem tales etiam non nihil mente moueri.

323 QVoniam ab eodem cauæ trunco descendente prodeunt tum lumbales, tum iliacæ venæ, quæ in fœminis & ad vteros tendunt, & se adiungunt mammarijs venis à capite descendentibus, mira hinc harum partium nascitur consensio, quæ facit, vt muliebres purgationes vniuersum corpus depleant, laboretq; vniuersitas, si purgamenta hæc à debitis conditionibus deficiant. nam si remorentur hæc, nec alijs repensentur excretionibus, dum vterorum, seu lumborum vasa distēdunt, & aggrauant, situm contrahunt, & suppuratum concipiunt, perinde ac facit ipse sanguinolentus humor stagnans alijs in particulis sua destitutus sirrhoe. sic enim & qui sani sunt, si frequenter horreant, ex sanguinis fluxione tabescunt, iam dicta de causa. ast qui talem suppurationem in vterorum venis concipit, suæ malitiei signa demonstrat per effluxionem quandam, quæ dissonat à natura sanguinis. quippe non sola ad id facit angustia vasorum, sed insuper crassities, & viscositas peccat succorum stagnantium: & hi dum ardorem concipiunt, recrementa proferunt ab vtero variegata, viscosa, graueolentia, & præfocatoria. nam & praua tunc vrget qualitas, & multitudo quādoq; obruit, indeq; mentis nascuntur subuersiones, quæ non rarò immenstruatis quoque mulieribus accidunt, vt plenius in propia hac de re tractatione.

XIX.

Quibus lumborum dolor, & lateris sine euidenti causa, icterici fiunt.

324 QVanquam ingruentes isti latenti de causa dolores malignæ sint affectionis soboles, nulla est, quæ persuadeat ratio, vt ægri inde icterici euadant, nisi recurrant, ac deinceps se in latus propagent, vt & tenuitatē, & turgentiam succorum biliosorum offendentium designēt. istud tamen illis sæpè contigisse compertum, qui lumborum, ac stomaci de repente impetiti doloribus mox icterici euadunt, præsertim si tunc sāguinis fiat detractio, quæ in istis sic damnosa, vt protinus mortē accersat.

SECTIO QVINTADECIMA.

De Hæmorrhagia.

I.

Quæ diebus criticis incidit perfrigeratio eximia ex hęmorrhagia pessima.

325 QVONIAM lumbales affectiones sanguifluæ sunt, opportunè nunc de hæmorrhagia, quo nomine licet sint omnes sanguinis effluxiones comprehensæ quacumque ex parte fiant; propiè tamen de ea, quæ è narium venis adapertis emanat, verificatur. Effundunt autem narium vasa sanguinem, aut solùm in cerebri sinubus contentum, aut is etiam, qui ex vniuerso corpore illuc impetu quodam per arterias, ceruicalesuè ductus in sinuum fontem se transfert, vt deinceps per anticas arterias ad nares prorumpat. nam tractio, quæ à cerebri fit calore, propiam illius partis insequitur affectionem, quæ vt calore à subditis trahit, sic contentum vitiosum reddit: effluens proinde non solùm is est, qui trahitur, sed & qui illuc continebatur. ergo sanguis vitiositatem habens est, qui effluit, siue vitiositas sit ab ipso cerebro, siue à sanguine ex alijs veniente partibus indempta. Cęterum licet plerumq; salutaris sit hęmorrhagia tempus, & modum seruans; timorosus tamen exitus is, quoniam profluit è reseratis venis non raro aut plus, aut minus, quam conueniat. inde mala quamplurima ex hæmorrhagia, defectum aut exundantiam sanguinis exeuntis insequentia, inter quæ pessima est inde orta eximia perfrigeratio, criticis potissimum facta diebus. duorum quippe alterum denunciant istæ perfrigerationes, aut nimium profluxisse sanguinis, vt inde spiritibus destitutum corpus algeat: aut opprimi adhuc ijdem spiritus, quia vasa sint intercepta. vtrumq; ad perniciem: nam si nimium, quam conueniat, profluxit, redintegrationis spes vlla manet, vergitq; cerebrum in siderationem, de qua Hipp. 2. de morb. quæ autem perfrigerationes nascuntur ab impedita effluxione, lethales ab Hipp. 1. in 2. Epid. habentur, vt & reliqua iudicatoria crisimis diebus non iudicantia.

E diuerso

II.

E diuerso sanguinem fluere prauum: vt in liene magno à dexteris, & in hypocondrÿs similiter.

326 NOn minus funestum est ab ordinato motu sanguinis exeuntis, quam ab eius quantitate desumptum inditium: id enim non natura imperans, sed succorum facit turgentiã distrahens naturam ab ordine, & per consequens à suo laudabili munere. spectatur autem motionis hæc peruersio, dum sanguis non è directo partis affectæ, sed ex opposito fluit, quippe prouidentia naturæ comporatum, vt sint discreta latera, eductusq; sanguis ex vna parte niger, & corruptus, ex altera viridus, & purpurescens apparet. seruat idcirco hanc rectitudinem natura, dum promit noxium, ne malum ad alterum latus se transferat. ergò prauæ erunt è diuerso factæ fluxiones, quia malum tutò non tollunt, signũq; præbent, vel turgidos succos esse; vel alteram ex opposito subesse passionem, quæ dum promit noxium, vitium alterius partis primitus affectæ non tolit, vt latius aliàs.

III.

Sanguinem fundentia, insuperhorrescentia thromata maligna. sic affecti loquentes latenter moriuntur.

327 QVod violenter aliqua ex occasione partis cõtinuitatem abiungit, siue id vulnus, siue vlcus, siue contusio, siue abscessio, aliudue simile faciat; throma est. sanguis autem inde emanat, vel quia ruptæ sunt magnæ venæ, vel quia sanguis exsudat. rumpuntur, tum à vulnerantibus instrumentis, tum à prauitate succorum exundantium, eorundeue copia vasa distendente. Exsudat sanguis, quia tenuis is est, impotensue est continens pars, & hoc quidem tractu temporis contingit, illud verò in partibus recenter diuulsis. Cæterùm vasa aliqua ratione diuulsa, si magna sunt, spirituosumq; continent sanguinem; vbertatem effundunt cruoris, crudoribusq; exin inanitæ venæ se replentes horrent, vt inoppinatam mortem deinceps adferant, perinde ac accidit senibus sine cruciatu decedentibus propter deficientiam caloris: quanquam enim salubertimum ex recenti vulnere sanguinem vbertim effluere (hac enim de causa, qui oculo percussus fuerat, & Billus feliciter euaserunt) videndum tamen, ne debitam quantitatem excedat, quia inde prædicta occurrunt mala. Ast temporis tractu exsudat à thromate cruor, si pepasmum absit, accedentesq; succi ad corruptellam vergant. tunc enim

cruentus effluit ichor, qui inhorrescentiam quoq; parit, vt suæ malignitatis signum det rapiatq; latenter. sic duos vidimus decedentes, quorum alter sclopo vulneratus in polpite ex mala adhibita curatione differens obijt facto ex inhorrescentia, & effluxione cruenti ichoris prognostico: alter iam senescens ex disrupto in tibijs erysipelate sic decessit præter sui opinionem.

IV.

Qui die quinta largè sanguinem fundunt, sexta insuperrigent, septima perfrigescunt. & rursus repente incadent, his alui malè afficiuntur.

328 QVanquam septimam præripiens hemorrhagia minus periculosa sit quinta effluens, vt Metonis exemplo constat; suis tamē & hæc non caret vitijs, alijs non repensata vtilibus excretionibus. quod autem vitium omne emēdat, est sudoris effusio septima die vtiliter facta, dum & signa se exhibent coctionum, & præsignatur sudoris exitus suis crisimis inditijs, quorum vnus est rigor, qui suo debito tempore, & modo occurrens copioso exceptus sudore, morbum totum eliminat, tutamque sanitatem firmat: ast si tales non perferrat conditiones, facit in præceps ruere ægros, ad interitum quidem, si à morbi seu acumine, seu diuturnitate iam sint prostratæ vires: ad malam aliam affectionem, si quadantenus hæ conſtent. ergo dum quis die quinta largiter profudit sanguinem, mox sexta insuperriget, ac septima perfrigeratus denuò incalescit, in malam ventris incidit affectionem. nam nec integrè diiudicauit hæmorrhagia quinta die facta, nec vtilis fuit rigor sexta insuperaccedens, quum non fuerit sudore exceptus. leuamen attamen habuit febris die septima, dum perfrigerata est, sed non tutum fuit illud leuamen, quia cum acrisia. hinc noua eadem die superaccedens incalescentia, passionis difficultatem inuexit, quam parit biliosus humor corruptus visceribus naturalibus hærens, qui quum nequeat se in altis cauitatibus insinuari, vergit tandem ad aluum, dysentericumq; fluorem constituit.

V.

Post sanguinis eruptionem nigrorum per aluum egestio mala. mala autem sunt prærubra, & æruginosa. quartanarijs tales sunt hæmorrhagiæ, inde comatosi intereunt nigris prodeuntibus, aluoq; inflata.

329 ATra bilis quartanarium edit circuitum, & hæc sanguini immixta liberalem potius apta sudoris exitum quam hæmorrhagiam: sanguinis enim hæc cursum sistit, & vasa intercipit, vt aliàs osten-

ostensum. hinc est, quod factæ in quartanarijs sanguinis effluxiones, nullam vtilitatem afferunt, sed plerumq; aluum malè sic afficiunt, vt istinc se exerant recrementa, quæ bilis atræ sunt affinia. talia sunt prærubra, & æruginosa, quæ tandem nigra euadunt, huiusce autem exundantis humoris effectus est coma, & conuulsio nigra cum egestione, aluoq; inflata, quæ cuncta in diuturnis quartanis ad exitium properantibus sæpè cōspiciuntur rationibus aliàs adductis.

VI.

Post sanguinis eruptiones, & nigrorum egestiones in acuto surditas, malum. sanguinis egestio his perniciosa. surditas autem soluit.

330 POst sanguinolentas eruptiones, nigrorumq; ægestiones, si quid adhuc se efferat surditatem inducens, nec liberali repensatum hæmorrhagia, mali quid minatur, quoniam surditas furiosum quid habet, raptusq; talium recrementorum soporat ægros non sine conuulsionibus. nec vtilitas vlla speranda, si denuò sanguinolenta se egerant, quoniam egestio hæc munere non aduenit naturæ, sed effectus est humoris turgētis ad perniciem, perinde ac est lotium cruentum post cephalalgicas exolutiones. inde est, quod si surditas denuò accedit, desistit hìc fluor, quoniam vicissim surditas aluum sistit, & alui deiectio surditatem tollit, vt in superioribus enarratum. nùm autem id salubriter, aut perniciosè fiat, ostendet alia adiuncta mala.

VII.

Quibus hęmorrhagię plures, his temporis progressu alui malè afficiuntur, si non vrina concocta prodierit. nùm & aquosa vrina tale quid significat?

331 QVoniam coctiones & celeritatem iudicationis, & sanationis securitatem promittunt; inde est, quod periculum malæ vētris habitudinis à larga hæmorrhagia imminens euitant illi ægrotantes, qui post plures hæmorrhagias lotium concoctum mingunt, quia nempe in suo robore adhuc manet virtus, qui ritè assumpta cibaria concoquit, facitq; vt perbellè succi. membraq; se restaurent. contrariū est, si aquosa appareat vrina crudorem haud exiguum præseferens. quæsitum autem nùm tales vrinæ ventris imminentem passionem designent, quoniam nec necesse est, vt post largas sanguinis effluxiones tales euadant, nec perpetuam habet veritatem, vt ventris præsignent malam affectionem adfuturam, licet illud in quadam tempestate 2. in 1. Epid. descripta præsagium fuerit dysentericarum mox adfuturarum egestionum. nam & phreniticis tales occurrunt ad exitium vlla absque ventris passione, vt aliàs dictum.

VIII.

Quibus ex crebra larga hęmorrhagia multa est nigrorum deiectio, indeq; suppressio, hęmorrhoici fiunt ij cum alui dolore, vnà verò cum flatibus facile tolerant. num tales multis frigidis sudoribus exsudant? conturbata in his vrina praua non est; neq; id quod geniturę simile in ipsa residet: verùm plerumq; hi aquosa mingunt.

332 ET si prauum sit nigra post confertam hæmorrhagiam deijci; nihilominus si nigra se exonerantia multa sunt, à relictis inquinamentis quadantenus expiant viscera; nec recursionis ad superas manet amplius metus, si deinceps aluus se supprimat, quia pondus noxiorum iam detractum est. veruntamen quoniam nigra bilis innaturalis reddita vbiq; infesta est, opportunè propterea alia accedunt suæ naturæ, locisue excipientibus conformia. & quoniam nigrorum sedes est tum Lien, tum venæ portæ truncus, propterea si hæc iam exundantia recrementa profluere desistant, vtiq; aut procumbent mox per mesentericum truncum in hæmorrhoidas, aut per lienis corpus se in arterias euoment. dum transeunt ad hęmorrhoidas, si feritatã iam deposuerint, vasa hæmorrhoidalia solummodum distendunt sine cruciatu, aluumque eleuant flatibus mox erumpentibus: sin autem suam adhuc aliqualem feritatem retineāt, tormentosè aluum affligunt, quia distendunt, & inflammant vasa, si non profluant vbertim ex his reseratis. ast quæ in arterias nigra se insinuant recrementa, si aqueam suam tenuitatem habuerint, plerumq; frigido sudore imbuunt membra, vt accidit in quartanis, diuturnisq; febribus: sin autem nebulosum quid, tetrumque adhuc detineant, ad vrinarios ductus delata conturbatum lotium reddunt, geniturae quandoq; simile quid gerens; quod licet suapte natura prauitatem designet, vtile nonnunquam euadit, vt in propia de vrinis tractatione palam fiet. nihilominus, ait, plerumque hi aquosa mingunt, quia talis est conditio succorum melancholicorum, dum sunt ad suam adacti naturam, quorum vbertas illis se deplet ductibus non sine commodo, vt ex aliàs dictis constat.

IX.

Quibus de naribus in surditate, & torpore pauca destillat, habet quid difficultatis. vomitus his conducit, & alui turbatio.

333 MVltitudo tum sanguinis, tum inutilium recrementorū biliosorum potissimum crassitiem obtinentium facit, vt obsurdescant, & torpeant ægri. soluntur idcirco mala hæc aut larga hæmorrhagia,

gia, aut eiectione opportuna dictorum recrementorum. ergo sanguinis stillationes in istis vllam afferunt vtilitatem, tum quia malæ suapte natura, tum quia alia subsunt recrementa, quæ liberum sanguinis exitum retardant, & hæc tolli debent vomitu, aut infera deiectione, si aliquid de salute sperandum.

X.

Magnę in principijs sanguinis eruptiones circa refectionem aluos humectant.

334 DVam infida sit diiudicatio hæmorrhagia edita aliàs dictum est. nám si parce profluat, morbum omnino non tollit, si cumulatim verò prorumpat, & si iudicatorio modo, plerumq; alia istinc mala consurgunt, quæ licet sint minus prioribus discriminosa, nonnunquam tamen multum negotij exhibent, & hæc sunt præcipua ventris mala, quę inde nascuntur, vel quia relicta in visceribus inquinamenta crassiora tandem se in aluum demittunt, eamq; conspurcant; vel quia alia noua succrescunt tum ab ardore adhuc in visceribus febrescente, tum à caloris, viriumq; deficientia, vt exin crudores germinent. & quoniam fluxiones magnæ sanguinis in principijs erumpentes plerumq; sunt maracæ, ideoq; aut in visceribus inquinamenta relinquunt, aut eorundem tonum subuertunt, quæ sunt occasiones, vt alui mox circa refectionem humescant, quoniam intestinales venæ tunc aut relicta inquinamenta deponunt, aut deficiunt à debito suctionis munere. compertum namq; quod dum facta est integra, & tuta diiudicatio per hæmorrhagiam, aluus deinceps pigrat, quoniam vires robustæ tunc refectioni auidè student, suguntq; intestinales venæ, si non vltra modum, auidè saltem.

XI.

Fluxiones è naribus largę vi suppressę quandoq; conuulsionem parant. phlebotomia soluit.

335 EFfluit è naribus sanguis criticè, symptomaticè, aut per cõsuetudinẽ. iudicatoria hęmorrhagia aut perfecta, aut imperfecta est, perfecta nec adiuuãda, nec supprimẽda, sed totũ opus naturę relinquendum est tunc ritè agentis. imperfecta aut rependenda venarum reseratione, aut lauacris adiuuanda vt in Metone. Symptomatica aut copiosè, aut stillatim emanat. stillæ nec supprimendæ, nec adiuuandæ, sed causis contentionem, & ardorem facientibus obuiam eundum, sanguinis etiam detractione, si id vires, & morbus requirant. multitudo autem sanguinis

exeuntis supprimenda non vi, sed retractione, & cohibitione, ne sic indebitè profluat. supprimenda inquam, ne à causis morbificis facta hæc nimia effusio latenter rapiat. sed non vi, ne vitiosus sanguis præcipua membra inuadens, grauiora excitet mala: administranda ergo, quæ sanguinis cursum retrahunt, feruorem attemperant, & tenuem incrassant substantiam. vt cursus retrahatur sunt hæc Hippoc. 3. in 2. Epid. In salientibus, inquit, & pulsantibus hæmorrhagijs figura inueniendum, & omnino si ex decliui accliue fiat. quibus verbis non solùm membrorũ immutandum esse figuram docemur, quum id in salientibus è magnis venis hæmorrhagijs parum conferat; sed existimandum velle Hipp. in magnis istis hæmorrhagijs spectandum esse vasorum positum, eorumque ad reliquas partes dispersiones, vt subinde innotescat consensus ille, qui facit, vt quæ deorsum sunt, sursum trahantur, & quæ sursum, deorsum; & hac ratione quod accliue est, fit decliue, & quod decliue, accliue. consensus autem hìc vasorum, & mirus in corporibus; sic ad eius ostendendam varietatem longam optat enarrationem, quam aliàs data occasione. hæc ergo vera est sanguinis symptomaticè exeuntis sistendi norma, à qua, si quis deuiet, vimq; ægro inferat, ansam plerumq; conuulsionibus dabit, quæ mala occursantia phlebotomia tamen tolluntur, perinde vt hoc auxilij genere tolluntur tremores à sanguinis prementis vitio enati.

XII.

Vndecima die factę sanguinis stillationes difficiles sunt, tum aliàs, tum si bis superstillarint, & rursus stillauerint.

336 NEc modum, nec tempus seruant stillationes vndecima die sæpè occurrentes. nam quarta quandoq; erumpunt ad designãdam largam effluxionem septima die adfuturam, dum lotium insimul concoctum quid profert. vndecima autem iudicium fert de tertiano circuitu, qui solutionẽ recipit à biliosa eiectione, salubriq; sudore, effluũtq; salubres hæmorrhagiæ septima, nona, aut decimaquarta: nec modum seruant, quia frequenter prodeunt. ergo difficile quid designant, quia in jam progresso morbo vigent adhuc sanguinis ardor, & venarũ contẽtio.

XIII.

In sanguinis fluxione multa aut singultus, aut conuulsio, malum.

337 A Sanguinis effusione, nimiaue purgatione, si irritamentum absit; orta conuulsio non perinde lethalis, vt quæ nascitur à virulenta

rulenta hellebori facultate, seu à vulnere partium neruosarum, quoniam licet à nimia inanitate conuellantur membra, denuò tamen hæc irrorari possunt substantificis alimentis, dum abest prauitas,& propterea conuulsio hæc non lethalis, sed mala, quia periculo non caret. quod ipsum de singultu dicendum, dum non à singultuosa febre, sed à sola partium spiritalium nascitur inalgescentia, quam inuexit nimia sanguinis effusio.

XIV.

In his qui decolores vsq; ad septem annos vires recolligunt, & spiritus in vijs aceruatus, & terræ concupiscentia; sanguinis corruptionem, & exolutionem significat.

338 PVeriles morbi, ait Hipp. 3. Aph. 28. alij intra dies iudicantur quadraginta: nonnulli intra menses, aut annos septem: alij ad pubertatem vsq; perdurant; quā si transilierint, inueterascere consueuerunt. agnoscunt quippe hi internam occasionem à parentum potissimū vitiositate seminum profectam, quæ visceribus inlata ocyus, aut serius desistit, vt eius sunt variæ conditiones. Porrò agnoscitur labes hæc visceribus inlata tum ex deflorescente cutis colore, tum ex impedita spiratione, tum ex innaturali appetitione aliqua. pusiones etenim, quia habent suapte natura & puritatem, & vbertatem spirituum, floridè colorantur. ergo si hoc sunt viuido colore destituti, deficiunt vtiq; eorum spiritus à iam dictis conditionibus. præterea ijsdem de causis, pulmonumq; leuitate liberè spirant, eorundem deficientia, nimioq; pulmonum pondere anhelant. ac demum quia iucundè, auidèq; esitant, dum prompta est venarum suctio, suntq; à labie viscera immunia, si in istis deficiant operibus seu marcescunt appetitionis carētia, seu aliena à consueta cibatione appetunt. ergo qui sic ad membrorum, viriumq; adauctionem procedunt vsq; ad septem annos, vt & decolores sint, & spiritum habeāt in vijs aceruatum, & terram ad esum concupiscant, sanguinis corruptionem, & exolutionem patiuntur. Exoluitur autem sanguis, dum non cōtinuus, sed diuulsus est, quia fibris caret, quod etiam absq; corruptione fieri datum. de decoloratione iam dictum. vna etiam ex causis dispnææ adaucta est euentandi caloris necessitas, quam facit appulsus crassioris sanguinis ad loca spiritalia, quo & exsoluitur circuitus circa cor assiduè means, & angustiantur instrumenta spirationis non peræquè expansa. Accidit quin etiam appetitio praui alimenti Malacia dicta fœminis vtero gerentibus, & puerulis vitiosam habitudinem habentibus, quoniam horum corporum sanguis & exoluitur, & corrumpitur. nam humor ventriculo

triculo inhęrens & si prauus, hanc, vt ita dicam, inhumanam non committit appetitionem, sed omnimodam potius à cibis auersionem facit: qui autem lepram, aut Elephansiasim patiuntur, in hanc fœdam non rarò incidunt appetitionem, quia eorum sanguis vniuersim & corruptus, & exolutus est. amant enim, quæ suæ iam factæ temperationi conueniunt, respuunt, quæ huic aduersaria sunt, perinde vt faciunt hydrophobi aquã timorosè respuentes iam dicta de causa.

XV.

In morbis longis paruę comparentes sanguinis fluxiones, perniciosæ.

339 OStensum superiori volumine, quanam de causa haud tutæ sint in diuturnis sanguinis effusiones tum parcè, tum cumulatim factæ. nihilominus, quæ vberes sunt tempore, & modo occurrentes, si non tollunt morbum, aleuiant saltem. nam Abderitana virgo decimaseptima multum sanguinis effudit, habuit iudicationẽ vigesima septima. Heropithus etiam quadragesima largiter sanguinem eiecit, centesimavigesima iudicatur. quæ autem paruæ sunt sanguinis effusiones nũquam bonæ, sed in diuturnis perniciem designant, quoniam tunc imparatam adesse arguunt succorum conditionem, quando iam ad solutionem tendere deberet morbus, fiuntque seu à propagatione noxiorum in partem principem, seu à firma cerebri affectione. conualuit nihilominus octuagesima Cleonides, cui trigesima sanguis ex vtraq; nare erumpere cæpit erroneo modo, & paulatine ad iudicationem vsque sed huic ab initio caput dolebat nimia distentum sanguinis repletione, quæ se exinaniuit cõtinuitatis istis stillationibus, dum cætera salutem promittebant. secus enim in sideratione cerebri, in qua mortiferæ sunt istæ stillationes.

XVI.

Vertigines ab initio, hęmorrhagia soluit.

340 DVm aceruatus sanguis partem capitis anteriorem premit, ac per sinus inordinatos edit motus, visionem obtenebrat, ac visorios sic interrumpit spiritus, vt circumagi obiecta videantur, quia sic circumaguntur spiritus, & hæc est causa vertiginis, & effigies, quæ init ijs morborum edita, vbertatem designat prementis sanguinis inordinatè ad anteriora vergentis. soluitur ergo conferta hæmorrhagia.

XVII.

A profluuio narium cum exiguis sudoribus perfrigeratio, maligna.

341 EFfluuio sanguinis modum excedentia, dum corpus perfrigerat, insudorosam mortem inducunt, quia inarescit, & circumtenditur cutis perfrigerata iam, nam qui sola algent oppressione, exiguis madent sudoribus; quia tunc succi expressi per reserata inconspicua oscula exeunt. ergo & qui à sanguinis profluuio cum exiguis sudoribus algent, oppressionem patiuntur, quia maior fuit sanguinis in cerebrum, spiritalesq; partes immissa quantitas, quam quæ per effluuia emanauit. & hoc ad cacoethiam facit, quia imminent ea mala, quæ ab oppressione nascuntur, quam oppressionem facit contumax sanguinis natura sua crassitie hærens.

XVIII.

Sanguinis detractio in perfrigeratione torpida, mala.

342 MOnuit Hipp. 4. Acut. faciendam in Aphorismis sanguinis detractionem, dum sunt adhuc eleuati spiritus, quia tunc sanguis promptè exit, & spiritus detracto pondere reuiuescunt. contrarium est, si depressi sunt spiritus: nam nec effluit tunc sanguis sua destitutus sirrhoe; nec vires consistunt, dum ipsi subsident spiritus. oportet ergo ad sanguinis ineundam detractionem, vt is calore tumescens expeditam habeat motionem, quia eleuati sint spiritus, quod non est in torpida perfrigeratione, etiamsi à copia sanguinis premente emanauerit; quia prorsus sunt obrupti spiritus; quocirca mala est in hac perfrigerata obstupescentia phlebotomia, salutaris alioquin, dum obrueris sanguinis multitudo insimul æstuat. ast si opprimentes succi frigidi sint & crassi, tunc auxilij genus hoc mortiferum, quo in sensu inferius dicturus est, quod in torpida perfrigeratione non sine febre sanguinis detractio lædit, deceduntq, inopinanter melius ex hac detractione se habere putantes. omittenda igitur omnis phlebotomia in torpida perfrigeratione; & etiam in omni perfrigeratione, quia periculosa nimis.

XIX.

Quibus aluus suppressa prorumpit hæmorrhagia, & vnà insupperigent, aluus Lienterica fit, & prædura, & ascaridas, aut vtrumq;

343 CApur incalescens, & se aggrauans aluum sistit, vt opinionem præbeat hæmorrhagiæ, salutaris inquam si alia non se adiungant

gant

gant mala. ast si deinceps superrigeant ægri, aliquid in visceribus adhuc mansit, quod deinceps suæ naturæ conformia mala edit. & quoniam bilis est, quæ supperrigentiam parit, & quoniam promptè hæc se dimittit in aluum, ideo verendum, ne aluus tandem malè afficiatur, vt aliàs ostēsum. eritq; Lientericus hic fluor cum ventris duritate, si flatus exundēt, aut cum ascaribus, si cibaria in corruptionem habeant, aut cum duritate, & ascaridibus, si vtraq; adsit causa, vt sæpe accidit in hydrope ab acuto morbo relicta, de qua plenius suo loco.

XX.

Quibus statis temporibus hęmorrhagię sunt siticulosę, ni sanguinem effuderint Epileptici pereunt.

344 STatis erumpentes temporibus hæmorrhagiæ statam habent legem, à qua si deuient, hinc grauissima mala insurgunt. nam à non proruptis debito tempore menstrualibus purgamentis ab vtero veniunt morbi, quemadmodū etiam à suppressis hæmorrhoidibus insignia occurrunt pericula. Cęterum dum statis temporibus sanguinolenti è naribus erumpunt fluores, affectionem patitur cerebrum aut propiam, aut aliunde indemptam, quæ stabilis sit oportet, quia statis temporibus suæ vitiositatis signa exhibet, supremæq; partes tunc laborant, quando siticulosus est hic fluor, quia salsuginosa pituita exundat, quæ crassescens vasa oplet, sanguinisq; cursum supprimit, seu tardat, indeq; morbi adueniunt, qui partis læsæ & causis lædentibus consonant. tales sunt Epileptici insultus, quorum causa est insimul oppressio, & irritamentum, quæ cuncta à stabili affectionę nata, non possunt non rapere ægrum, nisi suum ad ordinem redeat stata sanguinis effusio.

XXI.

Ex hęmorrhoidę parum quid apparente vertigines obortę paraplecticum quippiam ominantur. soluit phlebotomia, & quicquid ita se prodit, aliquid mali denunciat.

345 IN dignoscendis morbis etiam hæmorrhoidum statum conducit, ait Hipp. 3. in 1. Epid. haud paruam enim venæ istæ cum toto corpori affinitatem habent, & propterea hæmorrhoidalis fluor neduni in sanientibus opem fert, sed phreniticos sanat, & menstrualem suppressam purgationem rependit, vt in Aphorismis proditum, & exemplo Filiæ Aedilis aput Ticomæum extat comprobatum. spiritalium quoq; partium

tium vitia fluores isti auertunt, qui si supprimantur hydropem, phtisin, scabiemque creant, obitus etiam, & deliria parant 3. vt in 6. Epid. & 6. Aph. 12. scriptum, constatq; exemplis Alcippi, & Eudemi in Larissa. Porrò ad sui salubritatem hic fluor expetit quoq; tempus, & modum. nam si stillet inutilis, & damnosus etiam, si refluat ad cerebrum vsq; sine rependente hæmorrhagia. quippe & vertigines edit, & parapleticum quid ominatur, dum intercipit vasa quibusdam inseruientia particulis, quam tamen ominationem phlebotomia auertit è venis cephalicis, dum vertigines occurrunt, ex hæmorrhoidibus non integrè profundentibus post parapleticos insultus. inferius namq; dicturus, quod hæmorrhoides apoplecticis aduenientes, salutares sunt. addit deinceps Hipp. quod omnes sanguinis effluxiones sic aduenientes, vt parum quid promant, malorum quid denunciant, quacunq; nempe ex parte fiant, in quibus propterea salutaris erit phlebotomia. ad eandem malitiam faciunt, quæ nō sanguinolenta, sed alterius conditionis sensim ex hæmorrhoidibus prodeunt: fistulosum enim quid ominantur.

SECTIO DECIMA SEXTA

De Palpitatione, Tremore, & Conuulsione.

I.

Palpitantes per totum, num etiam Aphoni moriuntur?

346 OMINOSVM quid membrorum palpitationes portendere non sine ratione antiquitus proditum, quia palpitant, dum author cunctarum motionum calor inordinatè se exagitat. ast multiplices sunt caloris inordinatæ motiones. nam & rigor, & horror, & tremor, & conuulsio, & pulsus, & palpitatio sunt huiusce caloris innaturalia opera diuidua locorum, graduumq; diuersitate. etenim dum amarore nimio perculsus spirituosus sanguis & inalgescens ad locos maximè calidos tumultuosè recurrit, rigorem edit, ast si lento cursu licet inordinato properet, quia sola aciditas vrget, horrorem facit, lenitatis solo gradu à rigore distinctum. sed tremunt membra plerumque sine frigoris sensu, dum grauat pondus non sine virium noxium abse expellere nitentium constantia. pondus autem premit musculorum seu vasa spiritum illuc deferentia, seu eorundem ligamenta membra ipsa colligantia. conuellens autem motus dolorosus, aut indolorosus est. dolorosus

rosus occurrit, dum vna cum mouente calore offenduntur nerueæ illæ partes, quæ motum firmant, & roborant. violenta etiam hæ motione diductæ carnosas diuellunt partes, & exin miserabilis oboritur cruciatus. ast indolorosus conuellens motus à sola arteriarum nascitur tractione, dum spirituosus sanguis aliena virtute offensus tunicas arteriarum prorritat, easq; quadantenus corrugat, vt exin vice pulsantis edant arteriæ motum conuellentem: pulsant namq; quia impulsio fit spirituosi sanguinis ordinatis legibus, dum nec arteriarum corpora innaturalibus prorritantur stimulis, nec absciinditur eorundem spirituum motus. nam si obices occurrant tunc spiritus sese inconcinnè agitantes, sursum ac deorsum per cauum discurrunt, motumq; innaturalem vnduosum ac pulsatiuũ edunt, qui & conuellens est, si adsint iam dictæ occasiones, & hi arterijs occursantes motus sola seiunguntur causarum conditione. nam si humiditates obuient, quę non multum spirituum cursum tardent, vnduosus motus fit, perinde vt in aquis vento sese impellentibus. si quod autem cursum tardat, maiorem corpulentiam habet, siue obstruat, siue premat, palpitantem motum inducit, vt in phlegmonibus ad suppurationem tendentibus. conuulsiuus demum motus prauam agnoscit obuiantem virtutem, quæ non solum extensum motum corrumpit, sed eum vndiq; deprauat. cœterum vt in arterijs, sic & in alijs cauitatibus viscerum, & musculorum palpitationes occurrunt, dum flatus illuc conclusi, ac ardore incensi exitum quærentes pulsant hinc inde cauitatum parietes, pulsatilemq; motũ edunt, qui suapte natura indolorosus est, quia ipsas sentientes partes non distrahit violenter, perinde ac facit conuellens arteriarum. Ergo quia & arteriæ, & carnium cauitates palpitant, occurruntq; palpitationes aut vni membro, aut vniuersaliter toti corpori, quæ particulares sunt non minus ab ipsis cauitatibus, quam ab arterijs emanant. Ast quæ vniuersales sunt, vtiq; ab arterijs sese inconcinnè agitantibus obueniunt, quia nequit in omnibus peræquè membris apta contineri materia quæ vndiq; ab eadem efficienti causa in eundem motum impellatur. at si magna, & prope fontem iacentia vasa aptam ad id contineant humorem, seu vaporem, istinc vniuersim palpitant membra, perinde ac meticulosis accidit sola cordis immutatione. quum igitur res ita se habeat, ratio inde innotescit cur palpitantes per totum aphoni plerumq; intereant. nam dum magna propè cor iacentia vasa palpitant, adsunt vtiq; atrabilaria recrementa, quæ vt palpitationem edunt, dum adhuc in motu sunt; sic si deinceps hac hæreant, obmutescentiam pariunt, vt ex alias dictis constat.

II.

Tremores conuulsorij fientes in sudoribus reuerti solent: indicatio his fit, vbi superriguerint. superrigent autem ij ardore circa ventrem prouocati. somnus multus in his conuulsorius, grauitasque frontis, & mictio difficilis.

347 VT fiat conuulsorius tremor duplex interuenit causa. vna est sarcina premens motui dicata instrumenta: altera est irritamentum solis arterijs occurrens, dum indolorosa est conuulsio, qualis est, quæ cum tremore. nam permanens contractio dolorosa, prorsus est à tremoris effigie diuersa: quoties autẽ arteriæ conuelluntur, tremere possunt reliquæ motui inseruiẽtes partes põdere pressæ. sic ergo conuulsorij fiunt tremores, qui in sudoribus facti ea ratione reuerti solent, quia vbertas, & prauitas adest succorum se exerere tentantium, quæ cuncta vnico excreto sudore haud solui possent, sed si ab arterijs dempta sit ea excretione prauitas, remanet adhuc si non totum, maiori saltem ex parte pondus aggrauans, quod se excutit tandem altera opportuna sudoris excretione rigore præsignata. sicq; conuulsorij tremores in sudoribus fiẽtes & redeunt, & soluuntur à supperrigentia, perinde ac faciunt obmutescentiæ rigore editæ solutionem habentes à rigore, & tremore superaccedente. superrigent autem ægri, inquit Hipp. ardore circa ventrem prouocati. nam quum rigorifici humores suam præcipuam in ventrem sedem habeant, non possunt se in arterias intrudi, nisi ardore aliquo prouocentur, vt sic arteriæ biliosas ichorositates ebibant, quibus obrigent ad noxij mox exclusionem, si ad id paratæ sint vires, nec reluctantia obstet succorum. nam si hæ interueniant occasiones, accidantque loco sperabilis sudoris & somnus multus, & frontis grauitas, & mictio stranguriosa, timendum vtiq; ne stabiles conuulsiones adueniant, seu exsurgant parotides, quæ in hoc rerum statu plerumq; lethales sunt.

III.

In hystericis passionibus antea non expertę conuulsiones faciles.

348 TAm mira, & sic quandoq; portentosa sunt symptomata ab vtero in fęminis manantia, vt eruditiores etiam Numen in his agnoscant. quippe hæ ceu oestro percitæ momentò fatidicas voces proferunt, gestus inconcinnos edunt, mox corruunt sic sensibus destitutæ, vt earum vita vnà cum Numine cubilasse dixeris. sunt tamen hi, vt spicaciores medici decernere, morbi ab vno vtero emanantes, dum certerinũ animal

animal hic sese agitans detentas tum seminales, tum menstruales humiditates ad cordis vsq; vicinia effert, authorq; sic tam miris fit euentibus, vno hystericarum passionum nomine comprehensis, quarum conuulsiones quoq; sunt germina, tunc sese ostendentia, quando vitiositas seminalium succorum, menstrualiumue purgamentorum seu nerueas partes offendit, vt cum dolore membra conuellantur, seu arteriosum sanguinem temerat, vt inde delirationes multiplices, indolentesuè conuulsiones adueniant, quæ postremæ si diutius maneant, aut frequenter occurrant, vt solutu difficiles, sic quam maximè timorosæ: secus si insolitè in istis hystericis turbamentis accidant. nam leues sunt, quia conditionem insequuntur offendentis causæ, qua sublata protinus desistunt, vt plenius in propia tractatione.

IV.

Conuulsoria sine sudore sputa defluentia in febre, leuia sunt. his etiam alui profundunt, ac forte aliquid ad articulos abscedet.

349 AN per conuulsoria sputa intelligit Hipp. quod inferius de Pleuritide, quod nimirum hæc sine spasmatis grauior est, quam quæ cum spasmatis fit. & hac ratione sputa ab afflicto pectore cum aliquali conuulsoria passione prodeuntia, minorem morbi grauitatem designent, dummodo absit sudor, ne degrauans plenitudo in suspicionem veniat. An sputa conuulsoria sunt, quæ summo cum irritamento promuntur, vt hæc leuia sint, quia nullius vtilitatis. nam tunc aut aluus profusa est, vt anacatharsin auertat: vel abscessio ad articulos vergit, quoniam tusses siccæ cum febre talem abscessionem faciunt, si quid intus relictum est, ait Hipp. 7. in 6. Epid. dictum autē quid ad articulos fortasse abscessurum, vt illis correspondeat verbis, si quid intus relictum fuerit.

V.

Quibus conuulsis oculi intentè scintillant, neq; sunt apud se, & diutius ægrotant.

350 COnuulsiones quæ à capite originem ducunt, & solutu difficiles, & grauissima plerumq; afferunt mala. signum autem laborātis cerebri donat intenta oculorum relucentia, quia tunc ardent visorij spiritus, & siccati tenduntur motores musculi, quod præstat seu tabificus ardor, seu atræ bilis præsentia, quacumq; autem ex occasione sic æstuēt spiritus, vt scintillent, mens turbata percellitur, vt accidit nimia ira æstuantibus, amorisue oestro percitis. Egrotant autem inde homines diù,

diù, quia passio in sicco hæret, nec acutè offendit, nisi & spiritalia membra aprehendat. nam & ipsæ conuulsiones diuturnæ sunt suapte natura, licet non rarò acutis se adiungant.

VI.

Qui conuulsorio modo exacerbantur catochi, ijs parotides assurgunt.

351 CONgelationes corporibus occurrentes alię stabiles sunt, sic perdurantes quoadusque seu rapiunt, seu soluuntur, nullam subinde hæ iudicationem edunt, nisi aliquam experiantur insignem mutationem: aliæ per vices, & periodos accedunt, vt faciunt reuersiui sopores: & istæ iudicationem subeunt, si quid interueniat, quod congelantem succum citet, & impellat. tales sunt, quæ conuulsorio modo ideo fiunt vnus, & idem est atrabilarius humor, qui congelat, & in conuulsiuos motus adigit spiritus, quod accidit potissimum, quando ab infimis partibus febrilis ardoris in superas isti transcurrunt humores, inepti prorsus ad vtilem promouendam hæmorragiam, quia congelant; sed parati vtponè aures abscedant, quia conuulsorio motu citantur, vt de soporosis anxiosis iam dictum.

VII.

Tremulis, anxiosis parua parotides conuulsionem significant aluo pranè affecto.

352 TRemunt, & anxiantur ægri noxiorum multitudine oppressi, quæ vbertas tolli nequit nisi conferta seu abscessione, seu excretione. Ergo bonæ esse nequeunt parotides, quæ in istis ægrotantibus paruæ assurgunt. & quia anxiosus tremor parum à conuulsione distat, verendum vtique ne conuulsiones inde accedant, quod promptius contingit, dum aluus malè affecta est. nam quod aluus deponit, nec tremorem soluit, nec anxietudinem tollit, nec exiguas rependit parotidas; sed & vtilem hæmorrhagiam, & crassarum mictionum exitum, & liberam spuitionem auertit. ergo desinant tremores isti in mortiferas conuulsiones oportet; quemadmodum faciunt parotides ex pluribus graueolentibus excitatæ.

VIII.

Conuulsiones, & tetanicas distentiones febris accedens soluit.

353 COnuulsionis nomen genericum tum ad afflictionem neruosarum partiũ Tetani, & Opisthotoni nomine verius significatam

Z tum

tum ad arteriarum se contrahentium motum, generis nomen retinetem, si tetano seu opisthotono comparetur. dictum namque quod ex tuberculi introrsum ruptione tetani, & conuulsiones fiunt, quia nempe aut neruosæ partes inde laborant, aut fistulosa vasa purulento succo temerantur. mirum ergo non est, si Hipo. distinctam tetani, & conuulsionis mentionem faciat, quoniam licet effigie consonent, diuersa tamen sunt adiuncta mala propter diuersitatem locorum passionem subeuntium. Cæterùm quum ab irritamento conuulsiones omnes nascuntur, illud quoque habent commune, vt plenitudinem, seu inanitatem habeant adiunctam succorum. Ast inanitatem habentes non nisi tractu temporis, violentissimaque de causa occurrunt, sanationem proinde vix vllam recipiunt, in preceps ruunt si febris seu accedat, seu iam facta properet. quæ autem repletionem gerunt, aut cum febre, aut sine febre sunt. quæ in febribus fiunt, nisi eadem, postera, tertiauè die desistunt, malæ, & etiam perniciosæ, si post septimum ætatis annum affligant, vt deinceps ostendetur. quæ verò sine febre accedunt, sunt omnes à repletione. repletio autem, quæ conuellentes partes stimulat, meatus quoque occludit, quia crassitie hæret. ergo si quid aduenjat tunc, quod reseret vasa, & hærescentem humorem dispergat, solutæ subinde erunt conuulsiones. talis est superaccedens febris, quæ & vniuersalem toti corpori, & particularem alicui membro plenitudinem tollit, dum subinde noxium & digerit, & excludit.

IX.

Conuulsio trhomati superueniens lethalis.

354 QVod in Aphorismis pressius de vulneribus solùm, (est enim trauma vulnus) hic voluit veritatem habere de omnibus trhomatis, vt nempe conuulsio ipsis superaccedens lethalis sit. est autem throma magna quelibet noxa ab aliquo forinsecus accedente in lata, siue vulnus, siue contusio, siue laxatio sit. nam trhomatis nomine vulnus quoque intelligi testantur hæc Hipp. 5. in 6. Epid. in thromatis, inquit, sanguis promanat, curandumque vt vacuum impleatur. à vulnere autem quod nascantur conuulsiones 5. Aph. 2. proditum. à contusione fieri neruorum distentiones Nauis ille Gubernator experimentum attulit. de luxatis autem articulis hæc sunt Hipp. verba lib. de tract. si reponenti, inquit conuulsio accesserit, non multa salutis spes est: commodum autem est os rursus eijcere à sua sede, si id citra molestiam fieri posset. non enim in laxioribus quam opportunum est conuulsiones, ac distentiones

accedunt, ſed in his, quæ magis extenſa ſunt. quocumq. ergo ex trhomate naſcatur conuulſio, lethalitas præſto eſt, vt ex iam dictis conſtat.

X.

Conuulſio in febre fiens, perniciosa eſt: minime verò pueris. ſeniores ſeptem annis in febre non corripiuntur conuulſione; ſin minus perniciosum.

355 MEtaſtaſis omnis in febribus facta debitis non repenſata eiectionibus, laborioſa perpetuò, & aliquando lethalis, dum pernicioſa infert mala. talia ſunt ſpaſmata in febre occurrentia ideo, quia noxius humor non eiectus ſic ſanguinem inficit, vt conuulſiuos motus pariat; vel ſic affligit neruea partes, vt membra doloroſè diſtendat. cōſtat enim id pernicioſum, & ad citum præſignandum interitum, ni ſtatim ſuperueniat, quod opem ferat. minus tamen pernicioſa ſunt ſpaſmata hæc in puerulis, quoniam horum corpora tum ob vaſorum anguſtiam, partiumque imbecillitatem, tum ob ſuccorum exundantiam apta quidem ſunt excipiendis conuulſionibus; ſed ob naturalem alui liqueſcentiam excutiunt, & promptè noxium deponunt. non enim conuulſio in ipſis ab inanimitate, ſed à repletione perpetuò. premuntur tamen pueruli aliquando à pernicioſis conuulſionibus dum febris acuta vrget, ſuppreſſa eſt aluus, colorem mutant, ruborem habent cum vigilijs, & calcitrandi vis crebra, vt ſuperius enarratum. qui autem iam ſeptennium tranſierunt, vt minus conuulſionibus capiuntur, ſic pernicioſius exinde laborant, quia violenta eſt illa cauſa, quæ imparatum alioquin corpus ſic affligit.

XI.

Conuulſionem ſoluit febris ſuperaccedens acuta, quę prius non fuit. ſi verò fuit prius iam exacerbata. prodeſt & vrinę tranſitus vitri ſpeciem referens, copioſus, & alui fluor, & ſomni, at repentinas conuulſiones ſoluit febris, alui fluxus.

356 SI, quæ hucuſque de conuulſionum cauſis, recolligantur, clara quoque erunt de auxilijs tum ſoluentibus has, tum his opem ferentibus. nam quod cum irritamento premit, vel eſt coitus prauorum ſuccorum, vel adhæſio vitreæ ſeu corruptæ pituitæ, vel denſa vaporum obnubilatio. ergo acuta ſuperaccedens febris diſtrahit, quod adhærendo premit, illudq. ad vtilem aliquam parat excluſionem per iam pateſcen-

tia oscula. & est huiusce remedij tanta facultas, vt licet perniciosæ sint in febribus factæ conuulsiones; nihilominus si deinceps febris ipsa ingrauescat, solutio inde speranda, quia ipsa febris sola est, quæ integram solutionem affert, cætera verò auxilia solùm opem ferunt. nam transitus vrinarum vitriformium plenitudinem quidem è corpore detrahit, sed nō adamusin eliminat, quod firmiter hærescebat, nisi febrilis interueniat ardor istud commodè præstans: prodest idcirco transitus hic, quia crisima est noxiorum vigentium excretio, comparata tamen ope febrilis ardoris auxiliatricem manum naturæ indigæ porrigentis. illud ipsum de copioso alui fluore, blandoque somno dicendum. nam fluor vbertatem demit crassorum recrementorum biliosam potissimum obtinentium naturam: somnus cuncta adæqualitatem ducit, coactosque vapores dissipat, si naturalis est. Ast quæ de repentè conuulsiones occurrunt, vtpotè momentaneis editæ de causis, solutionem à febre, aluique fluore recipiunt, quia non hærent stabiliter succi, sed quandam adhuc obtinent turgentiam.

XII.

In conuulsione diù sermone intercipi malum. at vere parumper, aut linguæ apoplexiam, aut bracchij, aut dextrarum partium significat. soluitur autem vrinis multis repentè, & cumulatim prodeuntibus. sudores autem paulatim fientes prosunt, aceruati autem, vt & larga phlebotomia ledunt.

357 SEse excipi & conuulsiones, & obmutescentias aliàs dictum. quanquam autem in conuulsione maius irritamentum, minor occurrat vasorum interceptio, vt subinde à tremore soluatur aphonia; nihilominus grauior euadit affectus, si à conuulsione obmutescant homines, præsertim si hæc diù perseueret, quia intercipiens humor tandem pertinaciter hæret. verùm si parum per obmutescentia duret suis non soluta iudicationibus, aduenit siderationis malum, quod seu linguam, seu bracchium, seu dexteras partes omnes resoluit leuis apoplexiæ modo, sicq; alterum insurgit malū stabiliter inhærens, ni vtilibus desistat excretionibus, seu vrinarum multitudinem cumulatam repentinò promentibus, seu sudore corpora non cumulatim, sed paulatim è imbuentibus. nā vrinæ cumulatim exeuntes integrè morbum soluunt, quia tenue, & crassum insimul è venis detrahunt: sudores autem non ad perfectam solutionem, sed ad leuamen solùm faciunt, quia quod viscosum exundat non

nisi

nisi tempore, ac paulatinè ad hanc exclusionem parari potest. indè est, quod sudores sensim exeuntes iuuant, nocent qui cumulatim prodeunt, quia obmutescentias, & reuersiuas, & diuturnas reddunt, vt in superioribus enarratum. Ad eandem malitiam faciunt vberes sanguinis detractiones in aphonijs, quemadmodum etiam hæmorrhagiæ sua sponte erumpentes, quia inde sanguis perfrigeratus impensius coalescit, & hoc aureum sit documentum pro sanguinis detractione, & sudoris prolectatione in istis, similibusque affectionibus, in quibus haud vulgaria occurrunt errata non sine ægrotantium damno, & medicinæ dedecore.

XIII.

In tetano & opisthotono maxillas luxari, lethale. lethale etiam sudare in opisthotono, & corpus resolui, & reuomere per nares, & qui ab initio aphonus clamare, nugari. hæc in posteram diem mortem promittunt.

358 PRopium est tetani, & opisthotoni facere vt rigeant maxillæ, quoniam affectio in istis spectat ad ceruicem, insolens tamen est luxari maxillas, quocirca violenta oportet sit tractio, quæ facit, vt hæ à suo decidant situ, suapte propterea natura laboriosus morbus, & quandoque mortiferus, tunc lethalis vtique euadit summæ huiusce violentiæ ratione. faciunt autem laxatæ maxillæ, vt consumpti homines tandem decidant, quia cibos capere nequeunt, ac ni ocyos reponantur, inquit Hipp. lib. de Artic. animæ periculum imminet præ febribus, & torpido sopore: non posse autem reponi in distentionibus, omnibus notum est. lethales ergo istæ luxationes in tetano, & opisthotono, quemadmodum etiam in opisthotono lethale est sudare, quoniam sudor hic à nimia aggrauatione profectus eam afferre nequit vtilitatem, quam vtiq. adferunt cumulatim erumpentes in conuulsionibus. sic & exolutiones totius corporis, quæ ante obitum à distentionibus occurrunt, lethales equidem sunt, vt & reuomitiones per nares, clamores, nugamenta, & obmutescentiæ, quę singula his adiuncta mortem in posteram diem promittunt, quia sunt hæc extrema distentionum mala, vt per ea, quæ ab Hipp. 3. de morb. dicuntur, clarè constat.

XIV.

Febriles opisthotono soluunt vrinæ geniture similes.

359 VNicum est à natura comparatū auxilium, quod febriles opisthotonos soluit, & est vrinarum genituræ similitudinem ge-

rentium exitus, qui liberaliter, & cumulatim factus, conuulsificas occasiones tollit. hoc autem in febrili opisthotono accidit, quoniam febres corpora inuadentes reserant quoque lotij ductus, & viscidum, atrabilariumque humorem dispergunt, qui suopte instinctu ad vesicam pergit: spinæ autem posteriora per meatus illuc discurrentes cum vrinaria vesica summe consensiunt. ergo vt à dolorosa spinæ afflictione lethales adueniunt lotij interceptiones; sic è diuerso eius libertas non potest non esse salutaris. non sic verò facit alui deiectio, quæ afflictis neruis obest, si vera sunt, quæ ab Hipp. 4. de morb. dicuntur. scriptum quin etiam 2. in 6. Epid. mictiones genituræ per quam similes soluisse pectinis passiones, dum facta fuisset ad vesicam atræ bilis abscessio.

SECTIO DECIMASEPTIMA.

De Angina.

I.

Anginæ, quæ neque in collo, neque in faucibus quicquam conspicuum faciunt, verum suffocationem vehementem, & spirandi difficultatem inducunt, eadem die ac tertia occidunt: quæ verò tumores, ac rubores in collo accipiunt, in cæteris consimiles, verùm diuturniores.

360 GVTTVRIS vitium est Angina, quo sic arctantur hi ductus, vt deglutitionis, respirationisue, aut vtrumque pereat munus non sine vitæ discrimine. nomen inquam ab angore desumptum, quia sic anguntur homines, vt animum seu efflent, seu efflare videantur. cæterum quoniam huiusce passionis multiplices sunt gradus, sæuissima equidem illa est, quæ dum vehementem parit suffocantem angorem, spirandi libertatem tollit, nec in faucibus, collóue quicquam conspicuum promit: rapit enim hæc eadem, aut tertia die, quia vehementissima est. Quid autem diuersum designat suffocatio à difficili spiratione. nam suffocantur, qui gula pressi, præterquam quod deglutire nequeunt; totum guttur laqueo vinciri sentiunt, vt aerem assumere nequeant, sed non parit symptoma hoc propiè dictam spirationis difficultatem, quia hæc in expirando consistit, siue libera, aut secus sit inspiratio. accidit namque vt larynx peruia si nullis impedita ob-

staculis,

ſtaculis, atamen difficultas ſpirationis occurrat, quia pulmones à ſuo deficiunt munere, quod eſt aerem emittere, & tunc difficultas ſpirationis eſt ſine ſuffocationis ſenſu. vt è contra ſuffocatio eſt ſine difficili ſpiratione, dum larynx anguſtiata eſt, ſed pulmones alioquin à ſuo non deficiunt opere: aſt ſi vtrumque contingat, tunc difficilis ſpiratio ſuffocatoria eſt: non ineptè proinde Hipp. ſuffocationem à difficili ſpiratione ſeiunxit, quum vtrumque in Anginis ſeorſim contingat, copulatim verò occurrens ſæuiſſimum malum pariat, potiſſimùm ſi quicquam conſpicuum non ſe exhibeat ſeu in collo, ſeu in faucibus, nullus nempe ſeu tumor, ſeu rubor appareat iſtis in partibus, quia tota afflictio intus collecta vergit potius ad pulmones: & quia tenuiſſimus eſt ſic obrepens humor, dum penitiores inuadit partes, rapit quam celerrimè, perinde ac faciunt acutiſſimæ febres ſignis horrendiſſimis commitatæ quarta, aut ocyus interimentes. non tamen exin ſequitur, vt quæ tumorem, ſeu ruborem proferunt, tutæ ſint: nam ſi in iſtis & ſuffocatio, & difficilis fiat ſpiratio pares in pernicie erunt, ſed diuturniores, quoniam noxioſitas tota non intus concluſa manet, ſed ad extimas quoque germinat partes, at vbique ſæuiſſimè offendit, ideoque rapit, ſed non tam ocyus.

II.

Quibuſcumque verò fauces, ceruix, & pectus ſimul rubuerint, diuturniores ſunt, & ex ipſis maximè ſeruantur, ſi non recurrerint rubores: ſi verò diſſipentur, neque tuberculo foras conuerſo, ac collecto, neque purè leniter, & ſine dolore excreato, neque in diebus iudicatorijs, pernicioſi ſunt. num etiam ſuppurati fiunt? ſecuriſſimum autem eſt ruborem, & abſceſſus quam maximè foras verti. Eryſipelas verò foris quidem accedere commodum eſt, intrò autem conuerti lethale. conuertitur autem intrò quum diſparente rubore pectus grauatur, & diſpnœam habet.

361 Mala gutturi occurſantia, & Anginæ nomine comprehenſa, aut phlegmonoſa, aut ſolùm eryſipelaroſa ſunt. hæc à tenuiſſimo, & acri humore profecta, niſi huic ſe adiungat aliqualis craſſities rubbrem ſolum proferunt, nullum faciunt tumorem. aſt rubor hic vel in partibus viſui expoſitis apparet, vel ſeſe occultat in intimis. qui in intimis eſt citam affert perniciem, vt ſuperius dictum. nam & is ſuffocationem, vehementemque ſpirandi difficultatē inducit, quæ mala nullis cum externis notis occurſantia prima aut tertia die rapiunt. verum ſi ſe in extimas diffundat, vt fauces, pectus, & ceruicem aprehendat, tunc

anginosa passio diuturnior est, quia noxium se in externa latè diffundit, salutemque promittit, ni rubores hi iniudicatoriè occultentur. quippe dissipantur cum salutis spe, quando aut se colligunt in tuberculum, aut diebus criticis per salutares aliàs iudicationes disparent. se colligunt quidem in tuberculum, dum crassitiem nacti prominentias in intimis, seu in extimis exhibent. in extimis quidem tutius, quia maturescentes promunt quod in intimis quoque est. at qui intro se colligunt rubores, tunc ad salutem procedunt, quando per excreatum pus leniter, & sine dolore promunt, vt omnis corruptionis, ac nouæ defluxionis absit suspicio. securissimi tamen sunt & rubores & abscessus foras vergentes, quia sic omnia abeunt pericula. quippe periculum est ex irruptione intro facta, ne pectus grauetur, indeque difficilis adueniat spiratio, lethale inquam symptoma ab erisipelate intro vergente profectum. quæsitum autem nùm perniciosæ intro vergentes anginæ empyema committăt, quoniam non perpetuo id, sed solùm dum pectoris intima aprehendentes, & se in vomicam colligentes, si non protinus rapiunt, euomunt tandem in thoracis capacitatem confectum pùs. conmodum igitur est erysipelas foras accedere, ne pectus ex hac intro conuersione grauetur, ac subinde difficilem habeat spirationem. quod præceptum veritatem habet in omnibus erysipelatis quacumque in parte contingant, cauendumque diligenti opere, ne recurrant, qua in re quamplurima contingunt errata non sine ægri discrimine, vt in praxi sæpè obseruatum.

III.

Quibus angina ad pulmonem inflectitur, alij quidem intereunt septem diebus, alij cùm euaserint purulenti fiunt, si nulla facta sit sursum pituitosa eductio.

362 QVod de erysipelate intro conuerso dictum; nunc promitur ab Hipp. de omni angina sæua ad pulmones se flectente: nam exin erysipelatosam, seu phlegmonosam hi subeunt affectionem, quæ ardentium modo septima rapit, aut tandem suppuratum edit, quod postremum accidit, dum pulmones multa recrementorum copia tument, nec sputu pituitosa promptè se exerunt: nam hæc etiam in ardentibus promptè exeuntia ad iudicationem faciunt, vt scriptum est 4. Acut.

IV.

Quibus à forti strangulatu repentè stercus excenitur, lethale.

363 Niussu nostro ab aluo excrementa de repentè prodeunt, vel quia retentrix virtus exoluta est, vel quia laborant instrumenta seu

stimulis,

ſtimulis, pondereue concitata, ſeu contentione nimia, quod poſtremum omnium periculoſius eſt, quoniam ſumma interuenit violentia, dum ſic inteſtina premuntur, vt inuoluntariè contentum exonerent, quod in forti ſtrangulatione ea contingit de cauſa, quia aer in pulmonibus contentus exitū per arteriosā fiſtulā non habens deorsū ſic premit diaphragma, vt inde ilia ſurſum tracta vndique inteſtina coarctent, & exin, quod in ipſis eſt, ſe exonerat, quod in epilepticis ſępè factū hanc habet rationē, vt eſt ab Hip. lib. de ſacr. morb. proditū aſt in epilepticis lethale nō eſt ſymptoma hoc, quoniam ſtrangulatio nec fortis, nec ſtabilis eſt: in anginoſis vero ſymptoma eſt lethale, quia eius cauſa tūc pernicioſiſſima eſt.

V.

Anginoſis attenuatis, ſputa ſubarida malum.

364 ANginoſi attenuati, vt aliàs proditum ſunt illi, qui nihil à ſpectabile exhibent, ſiue quia tenuiſſimus humor intimas inuaſit partes, nec ſe ad aſpectabiles expandit; ſiue quia tenuis, & viſcoſus, à capite dilabens fauces nec tumefacit, nec inflammat, ſtringit tamen, & ſuffocat. vtcumque ſint fauces attenuatæ, mala ſunt ſputa ſubarida, exeuntia, quoniam in anginis intro conuerſis ac ſe ad pulmones diffundentibus, niſi pituitoſorum vberes fiant exereationes; mortis, ſeu empyematis imminet malum. in altera verò attenuatione fauces viſcoſa, ſaliua replentur: durum atamen, & paucum eſt quod excreatur, quia viſcidum ardore indureſcit, ac tenacius hæret, vt exin & ſanationis difficultas, & alia conſurgant haud leuia mala.

VI.

Anginoſi in lingua tumores ſine ſigno euaneſcentes, pernicioſi. pariter dolores ſine cauſa ſedati pernicioſi.

365 NOn omnis linguę tumor anginoſus eſt. nam tubercula naſcuntur ſub lingua, quæ licet quandoque deglutitionem impediant, anginæ nomine non inſigniuntur, quia plerumque illuc diù conſiſtunt, ſinę febre, abſque ſpirationis notabili incommodo, & ſine retroceſſionis metu. ergo tumores anginoſi in lingua ſunt, qui ſe à faucibus in linguam extendunt, eamque inflammatorio modo intumeſcere faciunt, quod eſt peſſimum in Anginis, ſi materia defluens ſit feruida, & acris, vt vltra tumorem aſperitatem, & duritiam faciat. nam plerumque lingua molliter à pituita intumeſcit abſque magno incommodo, ſi rite ad-

tè administrentur auxilia: quæ autem tumiditates ab istis feruidis oboriuntur succis, vt suapte conditione prauæ, sic promptè recursionem faciunt non sine pernicie, quia & caput, & spiritalia membra aprehendere possunt cum vitæ discrimine. Porrò sine signo euanescunt, dum nec se colligunt, nec leniter pus promunt, nec alias vtiles diiudicationes faciunt, quod pessimum esse anginosis iam dictum. Eandem perniciem denunciant quoque dolores immerito soluti, quia sic euanescunt vel propter morticinium caloris, vel ob insidiosam morbifici humoris aliò translationem: vtrumque perniciosum.

VII.

Inter anginosos, qui cocta citò non expuunt, perniciosè habent.

366 Licet Angina non sit in censu acutorum, horrendissimum tamen malum est, tum rationis partis affectæ, affectionisque magnitudine: tum quia facilè in acutos transit, propterea, vt celerimè conficiet, sic citam optat solutionem, ne malum diutius hærens, serpat ad nobiliora membra. ast quia angina à defluente nascitur succo, qui defluit crudorem gerens; ad solutionem idcirco huiusce affectionis necesse est, vt quam ocyus matura sputa exeant; nam cruda hæc diutius manens, exitium minatur. dicuntur autem sputa cruda, tum quæ conditione exeuntium crudorem gerunt; tum quæ exiguum, aut nihil emandant, vt inferius ostendetur.

VIII.

In angina absq. signo ad caput dolores cum febre perniciosi.

367 Dictum superius quod dolores in angina sine causa sedati, perniciosi sunt, quoniam indicant aut morticinium caloris, aut fieri insidiosam morbifici humoris sursum seu deorsum reptantis translationem. Ergo perniciosi erunt ad caput progressi dolores, siue adhuc in faucibus hæreant, siue sedati iam sint: perniciosi inquam, si ad has partes se expandant vlla absque hæmorragiæ spe, alteriusue excretionis. inde enim fluxiones à capite dilabentes effræniores redditæ partem iam affectam perniciosius aggrauabunt, ac nonnunquam inde vocis dolorosæ accidunt interceptiones, quæ dolorosum pariunt interitum.

IX.

In angina absque signo ad crura dolores cum febre perniciosi.

368 Dolores in angina cum febre sed ad crura propagantes non minus perniciosi sunt, quam illi, qui in superas tendunt, dum accedunt absque signo, hoc est, nec tumiditatem exhibent, nec alijs rependuntur excretionibus. nam sic germina sunt humoris se per vasa propagantis, qui quum nullum suæ stabilitatis signum det, timendus recursus delirij, seu conuulsionis author. sic Anginosa quædam dextera manu, & crure dolebat, decessit mox conuulsa, & aphona.

X.

Ex anginosis hypochondrij dolor irrita crisi cum impotentia, & torpore obortus, clam necat; etiam si valdè mansuetè se habere putent.

369 Transit, & germinat anginosus dolor, seu causa doloris effetrix non solùm ad caput, & artus, sed ad præcordia, pectus, & ventrem communione vasorum, vt inferius ostendetur. dolosus autem quam maxime est ille dolor, qui irrita cum crisi se in præcordio obfirmans edit impotentiam, & torporem: nam prauus oportet sit humor, qui vires exoluit, & spirituum cursum tardat: propterea clandestinam necem molitur, etiamsi ægri se mansuetè habere existiment. quippe nulla tunc speranda mutatio, quæ ad decentia facta, dolosis morbis sola opem fert, vt scriptum 6. in 6. Epid. quoniam & vires impotentes, & membra torpida reddita sunt. ergo clàm ægri decedunt, vt dolosis conuenit ægritudinibus.

XI.

Ex anginosis absque signo attenuatis dolor ad pectus, & ad ventrem progressus puri formem excretionem molitur, aliter autem non potest exolui.

370 Attenuantur anginosi absque signo, dum faucium phlegmone euanescit vlla absque vtili diiudicatione. recurrit ergo noxius humor iam effector anginæ, & ad varias partes properat, vt diuersæ sunt meatuum suspicientium progressiones. quippe si se in mammarias venas à temporibus per ceruicem ad mammas, deinceps ad ventrem extendentes, vt proditum ab Hipp. lib. de off. nat. insinuauerit, tunc anginosorum vehe-

vehemens dolor ad pectus, & ad ventrem progreditur, vt puriformem excretionem faciat. ratione enim huiusce consensionis factum, vt Hip. 3. de morb. in curanda paracynanche laudauerit detractionem sanguinis, è venis sub mammas existentibus, quod auxilij genus à nostratibus omissum, vt & alia generosa in morbis auxilia, ostendunt, quam longè nostra à veterum medicina distet, vtinam cum ægrorum profectu, sed hæc obiter, plenius aliàs. quia ergo dolorosus hic progressus vehemens est, oportet vt per illas partes discurrat humor & æstuans, & disijcens, & prorritans. talis autem est saniosus humor euulsus ab anginoso tumore iniudicatoriè euanescente, ac per hos ductus procedens, qui nisi faciat puriformem hanc egestionem, alia ratione exolui nequit, quia alij non sunt ductus queuntes noxium excipere. coit autem hypogastrica vena ab intestinis ducta in pectore cum mammaria, quę progreditur à ceruice.

XII.

In anginosis perniciosa omnia, quę non manifestum dolorem faciunt. sed & ad crura dolores procedunt diuturni, & difficulter suppurantur.

371 Cuiuscumque conditionis sit angina, securitatem promittit, dū abscessum seu roborem foras promit, ni insimul perniciosè interna quoque premantur, vt in Anginosa apud Bitonem. tanta nihilominus est vtilitas, quam affert exitus humorum, vt si non securitatem affectionis saltem diuturnitatem promittit. ergo in anginis cuncta erunt perniciosa, dum de foris non apparet dolor. vel si mauis dicas, perniciosa esse in anginis cuncta, siue foris, siue intus sint, quæ torpidam, & indolentem affectam partem reddunt, quoniam istud à natura abest affectionis, quæ suapte conditione æstuosum parit dolorem. inferius proinde dicturus est, quod pleuritides cum spasmatis leuiores sunt ijs, quæ sine spasmatis fiunt. malè idcirco faciunt, qui anodinis sedare anginosorum dolores tentant, quum potius debeant maturationi attendere, cui ex necessitate adiungitur dolor. Addit Hipp. quod dolores ad crura procedentes ex angina diuturni sunt, nec tam facilè ad suppurationem veniunt, vt ostendat, qualis sit illa pernicies, quam promittunt dolores ex angina cum febre ad crura procedentes: hi namque si non recurrunt ad citum interitum, partem excipientem diutinè affligunt, nec in suppuratum transeunt, quia tenuis est, sed pertinax ex angina ad istas partes abscedens humor, vt satis experimento constat.

XIII.

Ex angina sputa glutinosa, crassa, multùm alba vi expurgata, malum: & omnis huiusmodi pepasmus, malus. purgatio multa deorsum tales paraplectico modo necat.

372 ANginosi multa crassa excreantes facilè peripneumonici fiunt. nam vbertas hæc crassorum, quum propè pepasmum non recipiat, nec possit se longè duci, aut suffocat protinus, aut depluit in pulmes irrita cum tussi ob sui glutinositatem. ergo in anginosis malę sunt sputionis glutinosæ, crassæ, præalbæ, & vi quadam excretæ, quia licet crassitiei ratione coctum quid exhibeant, quia tamen glutinosæ, præalbæ, ac obluctantes impulsionibus, incoctæ vtique sunt, in malos proinde abscessus per quam facile degenerant, & per iam enarratos ductus ad aluum feruntur, vt eam profusam redentes paraplectico modo tandem ægros interimant, cum stupiditate nempe, & resolutione quorundam membrorum vasis istis consensientibus. nam quod tenue est, in aluum se exonerat, glutinosior autem pars hæret, ac subinde intercipit vasa ad crura, manusue spectantia, vt paraplecticum quid promat, quod contigisse in quadam morbosa tempestate scriptum est ab Hipp. 7. in 6. Epid. nam ex crebra mutatione australium, borealium, & niuosorum violentę aderant, & parum excernentes tusses, anginæ itidem, & leues siderationes, quæ mortiferæ superrigentibus, soluebantur opportuna phlebotomia, & alui turbatione.

XIV.

Ex angina subarida crebra sputa cum tussi, lateris dolorem inducentia perniciosa. itemque ea quę expotatione tussi vehementi emergunt, & deglutitio violenta praua.

373 PRocedit angina non solum ad pulmones, sed ad latus, dum per iugulares venas in azygos noxius defluit humor, hærens ob aliqualem crassitiem. perniciosus autem est hic progressus, dum exeunt cum tussi sputa subarida, & crebra. talia enim euadunt, si viscosa piruita faucium ardore inaruerit non sine partium spiritalium prorritatione, vt crebra sit cum tussi sputorum aridorum excreatio. insuper perniciosa quoque sunt illa sputa, quæ inter potandum adeo violenter emergunt, vt ægrum fermè suffocent, faciuntque vt per nares, & os exeant repulsæ potiones, quod symptoma presertim accidit tunc, quando ligula epiglot-

tidis inarescens adaperta manet, nec obstat descendentibus liquoribus: violenta itidem deglutio praua est, lethalis mox reddita si deinceps prorsus sit impedita, aut à magnitudine tumoris, aut à nimia tunicarum ariditate, stipticitateuè, aut à vertebrarum ceruicis intro luxatione alijsue ex occasionibus, vt in superioribus dictum. sic perijt Anginosa apud Bitonem potum per nares reijciens, nec quicquam deglutire valẽs.

SECTIO DECIMAOCTAVA.

De Pleuritide, Peripneumonia, & Empyemate.

I.

Pleuritici quibus in principio sputionis varię sunt, tertia die moriuntur, aut quinta, si vero has effugerit, non multum melius se habentes septima, nona, aut vndecima suppurari incipiunt.

374 DIRVM est pleuritidis malum, quoniam eius febris acuta habet & doloris adiunctam acerbitatem, & molestissimam tussim, & spirandi difficultatem, quæ cuncta à phlegmone nascuntur thoracis aprehendente parietes, dum illuc appellunt succi, qui conclusi & inflammant, & in tumorem partem eleuant. defluunt autem hi vitiositatem gerentes tum à cerebro per iugulares venas in azygos. tum à reliquo corpore per ramum cauæ ascendentem in eandem sine pari venam, sicque mixtione biliosi, & pituitosi sanguinis phlegmon insurgit, quod dum membranosam partem distendit, acerbissimum excitat cruciatum: & quoniam thoracis partes omnes exin incommoda experiuntur, spirandi oboritur difficultas, tussisque fatigat, qua à capite persolitos ductus etiam pituitosa trahuntur. hinc ratione biliosi sanguinis per cauam ascendentis, & corruptæ pituitæ per iugulares descendentis nascitur acuta febris, quia noxium partim per azygos in latus se insinuat, partim per cauam ducitur in cor, & arterias, vt acutam febrem faciat à rigore plerumque inceptam, quia nempe humores isti spirituoso sanguini summa cum violentia, ac insolitè accedunt. Sic ergo pleuritidis procedit morbus, cuius causæ, & differentiæ nunc prosequi haud opportunum, sed in nostris persistẽtes enarrationibus, dicimus, quod tertia

tia die, seu quinta illi decedunt pleuritici, quorum spuitiones morbo ipso exoriente variæ sunt, tum nempe substantia, tum colore, vt non vnius humoris dominium reprehesentent; sed tanta cum varietate offendunt, vt nihil stabile occurrat, in quod natura suum peragat coctionis opus. & hæc varietas morbo dans incoamẽtum omnem salutis spem adimit, quia hæc solùm à coctione pendet, quam respuunt variati isti humores, suopte orgasmo se exerentes. nam, vt inferius palàm fiet, dum morbus iam progressus est, quandoque prauæ suapte conditione exeunt spuitiones ad salutem, quia modum, & tempus seruant: at in initijs morborum mortiferæ sunt, interitumque pleuriticis promittunt adfuturum tertia, aut quinta die. tertia inquam die, dum à phlegmone corrupti abscedentes succi vitales sic vitiant spiritus, vt eos prorsus interstinguant: quinta autem dies facit quintanam periodon, quæ competit phlegmonibus alicui visceri hærescentibus, vt superiori volumine ostensum. cæterum si hanc temporis pertransiuerint metam, quia vires quadantenus constent atamen illud non effugiunt periculum, quod nascitur ab humore in prauam saniem ducto, mortis nempe per eos circuitus, qui ipsis dominantibus succis conueniunt, septima idcirco, aut nona, aut vndecima decedunt ij, vt ex aliàs dictis constat.

II.

Quibus supra aurem rubor, & similiter velut pleuritici calescunt, & aluus biliosis, & graueolentibus exturbatur, ij vigesima, aut quadragesima die periclitantur: vbi verò has effugerint, seruantur.

375 Aliàs dictum, quod non omnis lateris dolor pleuriticus est, licet adiuncta febris acuta sit. nam transitus ascendentis, seu descendentis feruidioris humoris facit, vt latus doleat sine stabili phlegmone, à quo solo pleuritis consurgit: & hi sic fugaciter ad latus afflicti sunt, qui veluti pleuritici calent, qui scilicet ægrotant ab acuta febre, cum difficili spiratione, tussicula aliqua, & lateris dolore non verè pleuritico, quia abest ab illa parte phlegmon. descensum autem huiusce feruidioris humoris fieri à capite arguunt rubores supra aurem apparentes, qui quum non se ad faciem propagent, procumbunt recta via à temporibus per ceruicem in scapulas, & ad mammas, vt tandem in ventrem se insinuent. sic enim factum, vt colli venæ pulsantes præsagium adfuturæ dysenteriæ præbeant, huiusce descensus ratione. Ergo si feruidi isti, & biliosi succi sic procedunt, vt spiritalibus membris haud hæreant. sed

viscera

viſcera mox naturalia aprehendentes aluum bilioſis, ac graueolentibus egeſtionibus perturbent, vtique eam quam in tranſitu acceperant acutiem deponentes, deinceps per diuturnos circuitus ſuis competentes naturis procedunt, bilioſamque redolentes naturam, iudicationem ſuam quadrageſima die habebunt per tertianum circuitum reuolutum, nec poſſunt non eſſe diſcriminoſæ iſtæ iudicationes, quoniam deiectiones, quæ bilioſæ graueolentes ſunt corruptionem ſummam adeſſe arguunt, indeque aut interitus, aut difficilis accedit diiudicatio ſe protrahens plerumq. ad centeſimam vigeſimam vſque; vt in Heropitho.

III.

Pleuritides ſiccę, & ſine ſputu difficilimæ ſunt. horrendę, in quibus dolores ſupernè ſunt.

376 Est duplex aput Hipp. ſicca vocata pleuritis. nam 3. de morb. & lib. de loc. in hom. ſicca pleuritis eſt, quæ nullum ſputum profert, quia ſic inareſcunt pulmones ſitis tolerantia, ardoreuè contracto, vt impotentes ſe ad latus inclinent, cui glutinis ope adherentes, latus diſcruciant, clauiculam degrauant, & inanem tuſſim, excitant ſolùm quid exiguum album proferentem. ſicca quoque pleuritis eſt, quæ crudorem adhuc habet, & in vniuerſum omnis crudus morbus ſiccus eſt, quo in ſenſu hæc ſunt Hipp. 2. Acut. ſicco namque, ait, morbo exiſtente dare expedit parum ptiſanæ, & ante ipſam ſorbitionem præbere oportet, aut mulſum, aut vinum, aut quid aliud, quod opportunum videbitur. habet autem ſermonem de morbis thoracem aprehendentibus, in quibus dum adhuc crudor manet, damnoſa eſt ptiſana in copia, & ſola ſumpta, quia nempe ſua glutinoſitate hæreſcentes humores magis agglutinat. dãda ergo pauca in copia, & cum præpotatione attenuantium, dum ſiccus eſt morbus, vigentque crudores. & hac ratione ſicca erit pleuritis, quæ licet ſputum proferat, crudorem tamen gerit. vtcumque difficiles ſunt ſiccæ pleuritides, & ſine ſputu, quia ad earum ſolutionem neceſſaria eſt libera, & copioſa ſputio, quæ coctionem exhibeat. quod autem horrendæ ſint illæ pleuritides, in quibus dolores ſuperni ſunt, ſatis ex Hipp. 2. Acut. & alibi conſtat. nam tenuiſſimus eſt humor, qui ſuperas partes petit, impenſiùs ſubinde ſpiritales partes affligens coctionem non tam facilè ſubit, & propterea quam celerimè vitam conficit.

Pleu-

IV.

Pleuritides sine spasmatis grauiores sunt his, quæ cum spasmatis fiunt.

377 FLuxio omnis plerumque emittentem, sed perpetuò excipientem partem incommodat, potissimùm si est succorum innaturaliter se habentium. nam hi aliqua in parte excepti eius continuitatem distrahunt, dolorem subinde pariunt, nisi sensio tam arctè torpescat, vt nulla proinde fiat molestiarum sensio, quod vt insolens, ita summè damnosum. nascitur autem dolor à spasmate facto in carne neruosis fibris contexta, seu in vena, quæ sit per membranosam, nerueamque partem dispersa. tunc enim partes hæ distractæ diuersis modis cruciantur iuxta conditionem diuersam offendentis causæ, & partis excipientis, vt est ab Hipp. 1. de morb. proditum. etenim si parum quid fuerit in carne coactum (siue id spasma, siue contusio, aut quid simile faciat) diuturnus nascitur dolor ruptionis nomine insignitus, quia à distentione caro intus fermè disrupta sentitur, & inde efflorescunt phymata, in vlcus degenerantia quandoque, quod & in visceribus contingit, dum conclusus humor seu maturescens, seu corruptionem subiens, continentem partem dissociat, & vlcus facit. in venis quin etiam similes exoriuntur ruptiones, dum sunt ab aliqua violentia seu distractæ, seu conuulsæ, quia nempe ob innaturalem ardorem succos in se alliciunt, quibus crassescit, & tumet sanguis, vt ex in vena vltra modum se eleuans, aut se abscindit, aut variosa euadit. ast si per sensientes partes ipsa se dispergit vena, acutus fit tractus, qui dolorem ingentem facit iuxta conditionem partis, per quam ipsa vena discurrit. & quoniam noxius pleuritidis effector humor defluit per vasa membranosis, summèque sensientibus excepta partibus, ideò necessariò spasmata occurrunt cruciatum haud leuem inferentia, dum distrahunt, & conuellunt has ergò si cruciatus abfuerit, necesse est, vt vel defluens humor frigidus sit, & tenax, qui proinde licet partem ipsam distendat, minimum cruciatuum inducit, quia potius occludit, & oplet, quam distrahat meatus. vel quod excipiens pars obtorpescat sic morticinio caloris, vt inuadentem hostem haud persentiat. vtrumque prauum est: nam illud ad sanationis difficultatem, istud ad certum occurrit interitum. grauiores propterea erunt pleuritides sine spasmatis, quam quæ cum spasmatis fiunt. nam, vt dicebat ille, quibusdam ægris gratulatio fit, cùm se ipsos ægrotare senserint, errant subinde haud leuiter, qui omni conatu pleuriticorum dolores anodinis sedare student, ægrumque in præceps ducunt inopportuno hoc auxilij genere. ammo-

uenda namque est causa doloris effectrix, nec est laxanda aut constringenda nimium affecta pars, ne inde & grauiora, & doloriora consurgant mala.

V.

Quibus pleuriticis à principio lingua biliosa fit, hi septima die iudicantur, quibus autem tertia, aut quarta die circa nonam.

378 Biliosa recrementa spirituoso sanguini prorsus ammixta, quo tenuiora, celeriorem morbum faciunt. celerimus autem ardentium terminus septima est dies, in quem desinunt, si statim ab initio crisima præmandauerint. talem etiam conditionem gerunt pleuriticæ febres, dum hæ à biliosis. emanant ichoribus, à quibus profectò acutæ, & celeres passiones nascuntur, vt aliàs ostensum. Pleuritici ergo linguam à principio biliosam exhibentes septima diiudicantur die, quia crisimum est inditium hoc à lingua desumptum in acutis, vt lotium vniuersim: ast quæ crisima statim se offerunt morbum abbreuiant; non potest autem ante septimam integrè solui pleuritis. ergo septima iudicabitur, dum statim solutoria signa monstrabit, vt circuitum hebdomadarum integrum adimpleat, quemadmodum faciunt ardentes sinceræ. Cæterum si signa hæc non protinus, sed tertia solùm, aut quarta die prodeant, tunc per eandem hebdomadariam reuolutionem trasibit ad nonam iuditium, quoniam hæc & septima est à tertia, & dimidiat quintanum circuitum, & vnam à quarta adimplet quintanam periodom.

VI.

Bulla subliuida fiente in lingua in principio, qualis est ferri tincti in oleum difficilior solutio contingit, & iudicatio quidem ad decimamquartam diem peruenit: sanguinem autem plerumq. spuunt.

379 Dum spiritalia membra æstuant ardore immisso in viscoso humore, lingua sic suggilatur bulla, ac si ferro oleo intincto ambusta esset. candens namque ferrum oleo immersum in intensum liuorem declinat, similemque exustionem facit. difficilem autem fore iudicationem promittit signum hoc in lingua conspectum, quoniam tūc peccant viscosi succi tenaciter hærescentes, & atrabilariam redolentes naturam, qui propterea quartanarium faciunt circuitum vltimum acutorum. spuunt autem hi plerumque sanguinem, quia à tali conditione

succo

succorum nascitur ardor,& contentio venarum, indeque spasma,ruptio, osculorumq. diductio, quæ cruentis expuitionibus occasionẽ præbent.

VII.

Sputum in pleuriticis tertia die maturari, ac expui incipiens, citiores solutionem facit: posterius tardiores.

380 MOrborum euenta prænoscuntur ex his, quæ morbo essentialiter inhærent, & quæ mox apparent. ex superaccedentibus autem principatum tenet ipsa coctio, quæ siue vera sit succorum nutritionem præbentium, siue apparens recrementorum apparatum exigentium, perpetuò certam præsagitionem adfert. ast quoniam pleuriticorum salus pendet à libera, optimaq. spuitione, quæ & in omnibus acutis ad iudicationem expetitur; ideo vt ocyus hæc, seu serius aduenerabit, fore non ineptè arguimur celeriorem,& securiorem, aut secus iudicationem. cæterum quoniam à crudis, incoctisue succis pendent morborum omnium initia, vtique ex necessitate ipso incoante morbo talium signa se offerunt; dictum propterea 1. in 2. Epid. non expedire, vt statim prodeant, quæ in melius iudicant, quoniam tunc non se exerit ille humor, qui morbum committit, sed latitat insidiosè ad dolositatem celeres autem iudicationes in verè acutis septima fiunt die, (nam quarta & horrendissimas, & benignissimas diiudicat passiones) quæ signa præmandam futuram solutionem promittentia: & vt signa hæc ocyus, debito tamen tempore, occurrunt, tam celerior est iudicatio. Ergo sputa quæ pleuriticis prima, & altera die sicca, seu cruda, tertia die maturari, & expui incipiunt, celerem iudicationem promittunt, septima, aut nona adfuturam, quia ante istud tempus nequit vera solui pleuritis. tardius autem occurrens hæc sputorum maturescentia, procrastinat solutionem, eamque ducit in vndecimam, aut decimamquartam. vt offendentium succorum est diuersa conditio, hunc aut illum optantium circuitum. quæ nam autem sint maturescentiæ in sputis notæ, inferius dicturus est Hipp.

VIII.

In doloribus pleuriticorum commodum est aluum molliri, sputa colorari, strepitus in pectore non fieri, vrinam benè procedere. his autem contraria difficilia sunt, itemque sputum dulcescere.

381 GRauissimum pleuriticorum symptoma est dolor. nam is non debitè mitescẽs, pneumonicos reddit ægros ad exitum. quip-

pe adaucta est spirandi necessitas, dum vstionem subeunt conclusi humor, sed lateris cruciatus thoracis dilatationem impedit: hinc celeris motus, qui sputa viscidiora reddit, vt sic agglutinata spirationem angustient. optandum ergo, vt mitescat commodè dolor per eam tum coctionem, quam nanciscuntur alibiles succi, tum parationem alienigenorum munere naturæ editam, aderuntque tunc tam vtilia opera, quando aluus nec liquata fluit, nec ardore inarescit. nec visciditate pigrat, sed mollis est. insuper dum vrinæ nec interceptæ sunt ab ardore, aliauè de causa, nec cruda, prauaque exhibent, sed ritè procedunt. faciunt namque hæc ad eam ostendendam coctionem, quam subeunt alimentosi succi pro virium, membrorumque tutela, quemadmodum ad morbidorum parationem facit sputorum coloratio, spiratioque non strepens. dum enim colorantur sputa assumunt hæc in sui consortium ea, quæ offendunt, quæ educta, vtique morbum alleuiant, ipsamque spirationem liberam sinunt. dictum namque in superioribus, quod anxiè stertere sputi adesse vbertatem in pulmonibus significat. Ergo benè de salute sperandum in pleuritide, dum aluus mollis est, lotium benè decurrit, sputa colorantur, nec vllus in pectore strepitus est. contrarium, si contraria affuerint. dictum propterea aliàs ab Hipp. opportunum in peripneumonia esse, vt aluus nec valdè suppressa sit, ne febres acutiores fiant; nec admodum deijciat, ne supernæ partes resiccentur, vtilisque desistat exin sputorum exitus. tenuis autem vrina cumulatim exiens Anaxionem seruauit, & quæ crassa, ac subrubra liberè excernitur, non rarò tolit dorsalem pleuritidem. Cæterum dulcescentia in pleuriticis sputa ad difficilem sanationem faciunt, quoniam empyematis fientis signum præbent, vt mox dicetur.

IX.

Biliosæ simul, & sanguineæ pleuritides plerumque nona, aut vndecima die iudicantur, & maximè sanantur.

382 Recrementosa bilis sanguini sic commixta, vt assiduam febrem pariat; tertianum facit circuitum, cuius dies solutoria est, vndecima, dummodo conclusus aliqua in parte sanguis torrido ardore non æstuet: nam tunc morbus per quintanum etiam procedit circuitum, quē dimidiat nona dies, integrè, & hæc diiudicans, dum viget acuties. hac idcirco ratione biliosæ simul, & sanguineæ procedunt pleuritides solutionem habentes nona die, si plus valeat torridus sanguis: vndecima si præpoleat recrementosa bilis. vtcumque hæ salubriter soluuntur, quia ex hac permixtione pituitosa prompte coquuntur, exeuntque sputa flauo, &

cruento

cruento ammixta, quod ad salubritatem facit, quia meraca hæc non sunt.

X.

Quibus autem pleuriticis in principio molles dolores sunt, quinta verò, aut sexta die exacerbantur, ij magis ad duodecimam deueniunt, & non valde seruantur. periclitantur autem maxime septima die, aut duodecima. vbi vero bis septem dies effugerint seruantur.

383 SVnt sine spasmatis, vt iam dictum, grauiores pleuritides, quoniam ex necessitate oportet, vt quoadvsque viget crudor, dolores affligant, deinceps dum ad æqualitatem deueniunt succi, laxaque est reddita affecta pars dolores mitescunt, quod in initijs morborum contingere nequit; dissonat propterea, vt ab initio molles sint pleuriticorum dolores postmodum se exacerbascentes. duorum quippe alterum interueniat oportet, vel quod affecta pars iam siderata sit à morticinio caloris: vel quod acutiei author humor multa glutinositate obrutus, non statim suam exerit malitiam, sed eam deinneps promit, quando iam calor pondus glutinosorum distraxit. ast qui à prima causa molles se offerunt dolores, nullis exacerbantur accessibus, quia pars est iam omni destituta sensione. Ergo molles dolores, qui tractu temporis acutiem promunt, secundam agnoscunt occasionem, quia aliquali obrutus crassitie acer humor tandem se exerit, interim dolum machinatur, vt exacerbationem mox sæuam promat: hoc enim tenuium, illud crassorum, si non perpetuò, ad tempus propium. cur autem hi dolores hunc habeant euentum, vt se exacerbascentes quinta, aut sexta, iudicationem habeant duodecima, ex dictis in superiori volumine constat. nam duodecima complet hebdomadam à sexta; pleuriticorumq. mala per hebdomadas plerumq. procedunt, dictumque ab Hipp. 3. de morb. quod dolores septima ingrauescentes, iudicium habent decimaquarta. per hebdomadam ergo ab insultu molliter incepto periclitabuntur ægri die septima, dum nimirum latens humor tantam dolositatem habet, vt insidiosè ad septimam vsque serpat. duodecima quoque adimplet hebdomadam à sexta, vt tunc suum discrimen exerat, postquam sexta dolosus humor suam exhibuit acutiem. seruantur nihilominus, inquit, isti ægrotantes si bis septem dies effugerint, quoniam istud est acutorum spacium, quod transilire nequeunt, dum tandem seruant ideam. cæterum quanquam aliàs dictum, quod acutæ passiones molliter inceptæ non transiliunt decimamquartam, quia quantum ab initio de celeritate detraxerant, ingrauescentes tantundem ad-

 dunt;

dum; nihilominus, & illud verissimum est, quod insultus erroneo modo ingrauescentes initium suorum circuituum sunt à die, qua ingrauescunt: magno idcirco cum artificio dictum ab Hipp. quod sibi septem dies effugerint, seruantur, vt totum nempe acutici spacium adimpleant, à die qua inualuit acuties: propterea pleuritides molles primis diebus, sexta deinceps se exacerbascentes, duodecima die erunt in magno discrimine, sed si vlterius progrediantur adhuc discriminosæ erunt vsque ad diem decimamoctauam, quæ complet duas hebdomadas à sexta, & ipsa diiudicans est in circuitibus erroneo modo procedentibus. dempta enim deinceps acuties, si non solutæ fuerint pleuritides; in empyemam transeunt, quod est degenerare in alium morbum suis subiectum circuitibus, sed hoc per quam raro istis accidit pleuriticis.

XI.

Quibus pleuriticis strepitus sputi multus in pectore est, & facies tristis, & oculus icterus, & caliginosus, hi pereunt.

384 NOn vnica est causa, ob quam collecti in pectoribus humores strepitum edunt: nam & feruor id facit, dum & crebra est spiratio, & ebulliunt succi: & morticinium caloris, dum flatus exitum quęrentes degrauantur pituitæ pondere. vtcumque perniciosus strepitus hic sed à feruore editus, summè discriminosus: à morticinio mortiferus prorsus, cui & alia nunc recensita signa se adaptant. nam facies in istis depressa, tristis fit, & cadauerosa, alba oculorum pars icterica euadit tum quia germinat bilis, tum quia deficiunt spiritus, vt exin obtenebretur visio, & hoc modo Euridamus in Oeniade peripneumonicus decessit vigesima oculos ictericos habens, quæ signa ex necessitate non occurrunt, dum à feruore ebulliunt succi, nam tunc rubescit plerumque facies, oculique inuentè scintillant, vt ex aliàs dictis constat.

XII.

Qui ex pleuritide suppurati fiunt, in quadraginta à ruptione diebus expuunt.

385 COnclusus in latere humor non eiectus libera sputione, suppuratum concipit, & vomicam constituit, quæ disrupta, pus in cauum thoracis effundit, editque empyema. salubris autem est euomitio hæc tum ratione humoris euomiti, tum partis euomentis, si modum, & tempus seruet. modus est, vt vomica vndique se adaperiat, ne quid in

latere

latere puris maneat. nam contingit quandoque, vt disrupta vomica aliquid adhuc seruet, quia fit inæqualiter facta succorum maturescentia, & tunc pus relictum altius se insinuans, intercostales musculos inuadit, costas eleuat, & aspectabilem tumorem facit, magno cum ægri discrimine. ast si tota purulentia se effundat, tunc pars ad integritatem promptè redit, quia membranosa, & ex carnis collectionem totam in vasis detinet, quæ facilè post euomitionem coalescunt. Tempus opportunum ruptionis est, postquam morbus acutiem deposuit: nam dum viget acuties digeri quidem, sensimque per coctionem transponi potest noxius humor vt per liberam sputionem se depleat, sed in optimum pus duci nequit. ratio est, quia digestionem nancisciturа ad citam solutionem ocyus se exerere debent, & quàm serius, tam fore tardiorem solutionem designant, quod non est sine discrimine; quæ autem suppuratum concipiunt diù conclusa manere debent, alioquin si respirent, maturescentiam nunquam indipiscuntur integram. ergo transeuntes in suppuratum pleuritides siccæ, & crudæ sunt, hoc est libera destituuntur anacatharsim, & tunc quæ intus conclusa manent, aut summam prauitatem gerunt, ac in corruptionem abeunt, vt necem moliantur intra acutorum terminum, aut mitiorem conditionem obtinent, sed nimia hærent crassitie, & hęc non eiecta debitis temporibus, tandem in pus maturescunt se euomens deinceps in thoracis cauum vigesima, quadragesima, aut sexagesima die, vt inferius dicturus est Hipp. & ab hoc ruptionis tempore suis percepto inditijs (de quibus inferius) sumit spacium purgationum initium, quod integrè debet esse quadragesima à ruptione die peractum. nam, si quid deinceps manserit, istud tabem molitur, quam nequit inferre, dum libera est puris eductio, quoniam tunc nec prauitas viget, nec perennis adest purulentorum succretio, & quàm ocyus se deplet, tam securius: quandoq. enim statim à ruptione prodit cumulatim magno cum impetu, quod licet discriminosum, salutare atamen, si robustum sit thorax, ductusque pateant. nam & vomitus is paratur quoque vtiliter arte, dum non est liberà anacatharsis, vt est ab Hipp. proditum, & experientia compertum.

XIII.

Sputum in omnibus pleuriticis, ac peripneumonicis facilè, & citò expui conuenit, & flauum sputo admixtum esse. quod verò longè post dolorem educitur flauum, aut non mixtum, & multam tussim inducens malum.

186 AD citam facit, tutamque pleuriticorum, ac peripneumonicorum solutionem, vt sputa facile, & citò exeant, sintque hæc

flauo ammixta. nam tunc natura dominatrix est, quando liberè noxium promit, illudque ad exclusionem parat: parat autem, dum diuersa recrementa ammiscet, vt nec pituita solitaria sua crassitie hæreat, nec bilis sola suo amarore offendat. sic enim, & empyematis tollitur occasio, quia promptè exit, quod noxie in membrum defluxerat; & digestio vtilis fit, quia natura commixtionem parat noxiorum, vt amplius non offendant, sed liberè, ac largiter se promant. sic caupo ille decimaquarta integrè sanatur, quia sputa commodè processerunt. ast si contraria his accedant, noxium certè, quoniam & recrementa exundant, & natura à suo deficit munere copia fortassis accedentium succorum obruta.

XIV.

Prauum autem est penitus flauum meracum, & viscosum, & album, & rotundum, & cum virore pallidum, & spumosum, & liuidum, & æruginosum. peius autem aliquanto est id, quod ita meracum est, vt nigrum appareat.

387 Recrementosa bilis suam hostilem naturam quadantenus remittit, dum aut sero diluitur, aut pituita vndique se immergit: quin ad talem adacta naturam, crassa attenuat, viscida detergit, obstructa reserat, & hærescentia cit. quaproptèr mala exorta ab hac bilis conditione, licet molesta, tutissima tamen. è contra si meraca est, summè hostilis est, quoniam tunc concitata furit, nutritionem subuertit, & spiritus dissipat: prauæ ergo sunt spuitiones biliosæ penitus meracæ, adeout & impensè amarescant, & omnino flauę sint. quippe viscera tunc incedio flagrant, adustionemque istinc subeunt recrementa cum virore ideo pallescentia, vt de ictéritia abunde colorata iam dictum. quod si atra quoq. adusta exundet, tunc æruginosa euadunt sputa, ipsaque pituita viscosior reddita, durum quid efformat, rotundum, & album, quia ardore lapidescit, vt è contra, si difluat aquosa, spumescit in angustis ductibus à calore agitata, quæ cuncta prauitatem morbi denunciant. nam rotundum quid exiens in magnis quidem inflammationibus mentis aberrationem promittit, vt scriptum est 3. in 6 Epid. in phtisicis verò desperatam tabescentiam, & virosa flauities sputorum duodecima die in Anphiphradis filio conspecta, mortem denunciauit adfuturam decimaoctaua: spumosa quin prius, mox purulenta, & spumosa à lateris dexti ruptione excreans Antiphanis filius, obijt tandem cum stertore, & multa insania. similia quoque similibus ex occasionibus Tessaloni acciderunt: nam huic sputa

aderant feruentia, ſpumantia, & purulenta, tuſſes etiam, & ſtridulæ aſperitates. aſt dum ob ardoris exceſſum tendunt ad internectionem ſpiritalia membra, tunc ſputa liueſcentia, mox nigricantia prodeunt, quæ conditiones ſummam meracitatem demonſtrant, ſummam idcirco prauitatem gerunt.

XV.

At ſanguine non multo permixtum flauum in principio quidem ſalutare eſt: ſeptima vero die, aut poſterius minus tutum. ſanguineum verò valdè, aut liuidum ſtatim in principio periculoſum eſt. praua ſunt etiam ſputa ſpumoſa, flaua, nigra, æruginoſa, aut viroſa, & quæcumque citò colorantur. at mucoſa, & fuliginoſa citò colorantur, & ſecuriora ſunt. quæ verò intra quintum diem ad coctionem colorantur, meliora.

388 Billioſæ ſimul, & ſanguineæ pleuritides citam, & ſeueram plerumque habent ſolutionem, dum nempe ſputa exeuntia modū & tempus ſeruant. modus eſt, vt flauum permixtum ſit non multo ſanguine. nam paucitas cruoris è phlegmone emiſſa inflammatam partem ſubleuat, facilè ſe ſputo adiungit, nec in thoracis cauum promptè concreſcit, quod accidit, dum in hemaptoſa pleuritide vbertim ad lethalitatem effunditur. tempus opportunum eſt, vt primis talia prodeant morbi diebus, quoniam ſic inflammata pars reſpirat, optimamque, & expeditam ſubeunt concluſi humores digeſtionem. quocirca ſi intra quintam diem talis ſe exhibet coloratio, vtique ſperanda integra ſolutio ſeptima, nona, aut vndecima die, ſin autem ſeptima tale ſignorum genus apparet minorem ſecuritatem morbus habebit, ſuamque diiudicationem differt ad decimamquartam vſque non ſine diſcrimine. cæterum diſcriminoſum quam maxime eſt ſeu ſanguineum ſtatim ſe proferre ad ſtabiliendam hemaptoſam pleuritidem: ſeu liuidum, vt notet prauam conditionem exundantis pituitæ, quemadmodum etiam praua ſunt ea ſputa quæ ſuapte natura talia, citò à ſanguine colorantur, qualia ſunt ſpumoſa, flaua meraca, nigra, æruginoſa, & viſcoſa, quorum ſputorum prauitas iam innotuit. atamen mucoſa, & fuliginoſa excipienda ſunt, quoniam hæc licet ſuapte natura mala; (nam mucoſa crudorem, fuliginoſa ardorem gerunt) nihilominus, ſi promptè pauco colorentur ſanguine, tuta ſeu meliora ſunt, quoniam matureſcunt prompte cruoris ſub bilis additione opportuna.

XVI.

Omne porrò sputum non soluens dolorem, prauum est: soluens autem bonum.

389 NAtura noxiorum molitur excretionem, vt morbum tollat, & succrescentia symptomata auertat, nec opus est naturę quęquæ excretio talia non peragens. ergo nec bonæ illæ spuitiones, quę dolorem à pectore non eliminant, etiamsi suapte conditione bonæ sint, quoniam exiens tunc illud non est, quod morbum facit, sed istud in occultis latitans, ac pertinaciter hærens discruciat, necemque molitur. illud idcirco se efferens bonum est ex his, quæ præter rationem eueniunt, dictumque aliàs, difficilia fore ea mala, quæ bonis cum signis non remittūt. Ast è contra spuitiones, quæ dolorem soluunt, si quidem bonæ suapte conditione sunt, firmam securitatem promittunt; sin autem suapte natura prauæ sunt, nihilominus dolorem soluunt, non sine vtilitate exeunt, quoniam tunc non amplius hærescentes offendunt; ipsarum sublata molestiarum causa. hinc vtiles excretiones, decubitusque habentur prauorum succorum, dum hi non propio orgasmo, sed ipsa secernente natura tales exeunt, quia aliam nequeunt conditionem nancisci. nec insidiosè tunc, sed meritò mitescunt cruciatus eorum sublata causa. si placent exempla, habes Antiphanis filium, cui nona remisit febris, dolebat latus, licet multa esset, & crassa spuitio, decessit delirans, obcæcatus, & stertens. Anaxioni vtilitatem attulit non bona spuitio, quia dolorem sedauit, & Pisistrato sputa sanguinea, & spumosa quinta die sanitatem dederunt.

XVII.

Quicumque vero cum bilioso purulentum educunt, aut seorsim, aut permixtum plerumque decimaquarta die moriuntur, si non mali, aut boni quicpiam ex præscriptis superueniat, sin minus pro ratione. maximè autem his, quibus huiusmodi pus septima die incipit.

390 QVæ in pectoribus conclusa ad purulentiam tendunt, quàm ocyus suæ maturitatis signa dant, tàm discriminosa sunt. valida enim est tunc effetrix causa, quæ collectum humorem tam ocyus in purulentiam transfert, dum fluxio adhuc in cursu est, ipsaque viget actities corrumpit enim inopportuna hæc maturescentia partis tenorem, euocansque recrementa, quæ in cursu sunt; spirationem angustiat, & ipsa mæ-

sa inæqualis euadit, quod pessimum esse in omnibus tuberculis testatum relinquit Hipp. 1. in 6. Epid. Ergo qui cum bilioso sputu signum gerens adhuc fluentis humoris, purulentum quid seu ipsi ammixtum, seu abiunctum promunt, decimaquarta die plerumque decedunt, potissimum si septima die tale pus se exercere incipiat, vt hebdomadarius seruetur circuitus hoc prauo succo spiritus & alimenta vndique conspurcans. ocyus, nihilominus, aut serius mors ipsa aduentabit, vt erunt reliqua seu bona, seu mala. nam si quæ sunt suapte natura bona, huic se adiungant signo, eius tardant, at non euincunt malitiam, quia hoc nimis perniciosum est. sin autem accedant, quæ sunt mala, cuncta vtrique in citam conspirabunt ægrorum perniciem. inde factum, vt Amphiphradis filius solùm vigesimaoctaua, & Meandri vxor vigesima decessere, quoniam licet septima biliosa, & purulenta expuere ceperint, reliqua non omnino praua erant.

XVIII.

Bonum verò est & in his, & in omnibus circa pulmonem morbis facilè ferre morbum: à dolore liberatum esse, sputum facilè educere, bene spirare, & totum corpus æqualiter calescere, ac molle esse. & ad hæc somnos, sudores, vrinas, alui egestiones bonas esse. mala autem sunt his contraria. si quidem igitur omnia bona ad hoc sputum accesserint seruari homo poterit, si verò partim affuerint, partim non, non vltra decimamquartam vita producta peribit. quod si contraria signa accedant, citius etiam.

391 ENnarrat nunc, quæ nam sint illa bona, ex quorum præsentia malitia dictorum sputorum, & in vniuersum omnium passionum circa pulmones existentium, si non tollitur prorsus, infringitur saltem, & aliquandiù tardatur, quæ quùm sit per se ipsa, & ex iam dictis aperta, aliam non indigent expositionem. ergo si bona hæc cuncta purulentis istis se adiunxerint sputionibus, poterit æger seruari, non tamen à mortis erit immunis periculo, licet iudicium se protrahat, vt exemplis superius adductis patet. ast si aderunt ex bonis aliqua, reliqua abfuerint, certi erimus de interitu adfuturo intra decimamquartam, & hic citius accedet, si bonis contraria signa affuerint. vide ergo quanta sit horum sputorum malitia, vt cuncta requirat bona ad aliqualem salutis spem concipiendam. mortiferum ergo ex his desumptum inditium.

Qui-

XIX.

Quicumque verò dolores in his locis non sedantur neque ad phlebotomiam, aut victus rationem, neque ad spuitiones, suppurantur.

392 CVmulatius 2. prognost. Quicumq. autem, inquit, dolores ex his sedibus non desinunt, neque screationum purgationibus, neque ventris sub ductionibus, neque venæ incisionibus, ac pharmacis, & victus rationibus, in suppurationem vertisciendum est. sed ibi vniuersim de omni pleuritico dolore, qui iuxta causarum, locorumuè affectorum diuersitate curatur & phlebotomia, & pharmaco, & alijs enarratis auxilijs: nunc particulatim de ea suppuratione, quæ in acuto morbo plerunque ad interitum fit; quæ quum ab insigni pendeat phlegmone, tria hæc solùm exposcit auxilia phlebotomia, sputorum eductio, & victus ratio. nam pharmaca damnosa in omni phlegmone, vt 4. Acut. scriptum. Ergo dolores in his locis occurrentes istis non sublati auxilijs in suppuratum transeunt, quoniam pertinax est ille humor, qui collectus opportunis illis non descedit auxilijs, quùmque affectam partem adhuc & distendat, & inflammet, nec digestionem subeat, reliquum vt suppuratum concipiat, purulentasque spuitiones reddat, & ad interitum quidem. si intra acutorum terminum prodeat, non sine salutis spe, post decimamquartam se exerens liberam habeat anacatharsim. scriptum enim 3. in 6. Ep. non reuerti, quæ suppuratum concipiunt, quoniam ipsa maturatio crisis, & abscessio simul est: si nimirum integra sit, & debito tempore facta. tolluntur ergo priusquam accedant suppurationum mala, aut per liberam, & liberalem expuitionem, cuius solius ope Pisistratus conualuit: aut per sanguinis detractionem, quæ summè vtilis Anaxioni fuit octaua die administrata, profluuia quoq. menstrualia liberauit Cleomenis vxorem à sæua pleuritide: aut per victus rationem, quę quantum in istis conducat passionibus, declarat Hipp. 2. Acut. & alibi. istis ergo tam vtilibus non sublati auxilijs vertuntur in purulentiam hi dolores, ni mors malum præripiat, vt Metoni, zoilo, & filio Antiphanis accidisse legimus.

Qui-

XX.

Quibuscumque autem ex peripneumonia abscessus circa aurem, aut ad inferas partes fiunt, & suppurantur, & fistulantur, hi superstites euadunt. fiunt autem his, quibus & febres, & dolor affuerit, & sputum pro ratione prodierit; neque biliosę alui egestiones, solutuq. faciles, ac meracę fiunt, neque vrina crassa valde, & multam subsidentiam habens, & alia salutaria habuerint. fiunt autem ad inferas quidem partes his, quibus circa precordia inflammatio fit: ad superas verò, quibus præcordium molle, & doloris expers fuerit, & vbi per tempus aliquod difficulter spirauerint, ac citra manifestam causam cessarint, at abscessus ad crura in periculosissimis peripneumonijs, omnes quidem commodi sunt, optimi autem sputo purulento pro flauo fiente. non procedente vero sputu secundum rationem, neq. vrina bonam subsidentiam habente periculum est claudum fore hominem, aut multum molestiarum exhibitura res est. si verò recurrerint abscessus febre consequente, & sputo non procedente periculum ne intereat, aut deliret.

393 QVod aliàs de fugaci laterum dolore mitescente copiosa biliosorum tenuium deiectione; idem de peripneumonia dicendum, quæ & ipsa larga quandoque mitescit deiectione, vt Cauponis exemplo constat. huic enim decima aceruatim, & copiose aluus profudit, & decimaquarta salus à peripneumonia, quod est verè pleuriticis denegatum, quibus etiam nec vtiles abscessiones occurrunt, quoniam vena azugos per pleuram se dispergens non aliunde se propagat, & ideo pleuritidis malum aut digestionem optat, aut in purulentiam transit, nisi summè tenuis, turgensque sit humor, quod nunquam veræ pleuritidi contingit. ast pulmones irrigant vasa, quæ toti corpori consensiunt in fæcusque in ipsis prauus humor, vt mentem plerumque subuertit, sic & abscessiones promouet ad superas, vel ad inferas partes properantes, quæ peripneumonicis sæuiter afflictis opem ferunt, dum suppurant, & fistulantur. vocat autem Hipp. fistulatos abscessus, qui post puris euomitionem sinus habent, pus per longum tempus promentes: ergo tales abscessus se fistulantes peripneumonicis commodi sunt, quoniam nedum pus in tumorem collectum euomunt, sed deinceps sensim deponunt, quod superest in parte primitus affecta. cæterum quibus peripneumonicis tales abscessiones salubriter occurrant, ostendit Hipp. per quædam signa, quæ partim ex necessitate adueniunt, dum noxium ad abscessionem propeπrat,

rat, & talia sunt febris, & dolor: partim aliqualem naturæ demonstrant dominium, qualia sunt sputa pro ratione prodeuntia, cum aliquali nempe maturescentia, sed liberaliter non excreta, ne abscessionis motum surripiant: partim necesse est, vt absint, ne hunc eundem motum auferant, auertant, seu imminuant: hæc sunt tum alui biliosæ deiectiones, solutuque faciles, quæ nempe cumulatim prodeunt, & meracæ sunt: tum vrinæ crassam valdè, & albam subsidentiam habentes, quæ, vt aliàs annotatum, abscessionum occasionem tollunt. ergo si hæc absuerint, & reliqua salutaria erunt, vtilem expectabimus abscessionem vi febris, & doloris fiendam. quibus autem in partibus tales sint expectandæ abscessiones, & sua demonstrant signa, nam decumbunt in infernis partibus noxij humores, dum æstuoso dolore affliguntur præcordia, tumentque hæc fugaciter, quia per ipsa transcurrunt succi vi febris, & doloris euulsi à pulmonibus, ac deorsum properantes. dum autem ad superas decurrunt, tunc mollia quidem, ac indolentia sunt præcordia, sed difficilis spiratio, quæ iam diù defatigauerat pulmones, repentè ac sine ratione cessat, quia nimirum premens humor libera, ac liberali non expurgatus spuitione, aliò se transfert, liberamque spirationem reddit citra manifestam occasionem, quod accidit etiam, dum integrè ad infernas decumbit. cęterum vt in benignis peripneumonijs commodi ad aures fiunt abscessus ad empyematis auersionem, vt in Calcedonio; sic in periculosis sunt discriminibus pleni, expeditque vt ad inferas potius partes abscedat humor, vt bonæ abscessionis seruet normam. sic ergo ad crura abscessiones istæ procedentes vtiles euadunt in discriminosis peripneumonijs præsertim, dum flauescentia iam sputa, purulenta euadunt, vel saltem in deficientia horum sputorum vrina profluit bona cum subsidentia. quippe dum in puriformem naturam transeunt flaua sputa, signum est abscessisse iam fluentia recrementa, & quæ affectæ parti hærent maturescentiam subisse. nam concocta sunt sputa: inquit Hipp. 4. Acut. quando puris similia sunt, vt ex historia quoque Cartidis dignoscitur. Ergo abscessiones istæ coctionum signa gerere debent, vt vtiles sint, nam, vt 2. Epid. proditum, quæ cum signis cruditatum adueniunt abscessiones, aut recidiuant, aut acrisiam faciunt: inde est quod ex istis abscessionibus malè in perniciosa peripneumonia paratis claudicationis, seu aliorum imminet metus malorum, dum nempe seu perennis est prauorum succorum defluxus ad coxæ articulum, vt tractu mox temporis inde fiat coxiaria tabes, seu palyndromes fit, quia vel suopte orgasmo recurrit ad intima demissus humor, vel trahitur à parte primitus affecta æstuante ac dolente, quod perniciosum vtique est, si inde febris inualescat, nec

 sputa

sputa exeant ; imminent quippe interitus, seu deliratio, vt recurrentis humoris, excipientisque partis se habuerint conditiones.

XXI.

Quicumque vero peripneumonici non purgati sunt iudicatorijs diebus sed mente moti quatuordecim dies effugerunt, periculum est suppuratos fieri.

394 TRansit & peripneumonia non soluta intra acutorum spacium in empyema, & maiori certè cum discrimine, quam faciat pleuritis, tum quia non tam promptè inde empyematis malum accedit, tum quia istud multa mala & præmandat, & pedissequa habet. non tam promptè inquam accedit, quia laxa pulmonum constructio, vt parata est ad fluxiones excipiendas, sic eas perpatentes ductus excludit, digeritque assiduo motu, & caloris perenni consortio. & vt in pleuriticis vnica sputorum, aut altera vrinarum exclusio vtilitatem affert: in peripneumonia quamplurima sunt suppurationis occasionem auertentia. & propterea summè periculosæ erunt suppurationes sui sumentes initium à peripneumonia, quum non nisi violentis de causis adueniant. Porrò suppurationem hanc præuenit mentis aberratio, quia comercium summum interuenit inter pulmonum corpora, & vasa spiritum deferentia: insequitur autem vlcus à disrupta vomica, quod ni promptè, & ocyus sanescat, ægrum in desperatam phtoem ducit. quæ nam autem sint vtiles peripneumonicis accedentes purgationes aliàs dictum; & hæ si defecerint, præsto sint artificiosa auxilia, nam Anaxioni contulit phlebotomia octaua die administrata, quia septima, nil boni apparuit.

XXII.

Peripneumoniæ ex pleuritide transmutatæ securiores sunt his, quæ ab initio fiunt.

395 PLeuritis fermè semper primitus accedit, sed insolens est, vt sic phrenitis, & letargus adueniant, medio modo se habet ardens febris, quæ & solitariè, & consecutiua aliorum morborum ratione editur, cui in hoc generationis ordine similis est peripneumonia. ratio horum euentuum est, quia vena sine pari per latera distributa noxium à cerebro per iugulares immissum protinus sumit, nec ab infimis, nisi quod tenue est recipit, & istud licet quandoque latus dolore fatiget, non hæret tamen sic, vt pleuritidem faciat, nisi à capite defluxa se adiungant crassa. de

ſa. de letargo autem, & phrenitide res eſt manifeſta, quia ſpirituoſus ſanguis ſiue craſſitie hæreat, ſiue concitatè decurrat; nequit ad talem adigi malitiam, vt inæqualis redditus viſa diſtorquet; niſi quamplurima, eaque acuta anteceſſerint mala, & vt inſolens annotatus eſt euentus illius, qui prima die phreneticus decubuit meritò decedens quarta. de ardente febre vbertim aliàs dictum, qua nam ſcilicet ratione, & primitus, & conſequenter accedat, quod ipſum de peripneumonia intelligendum, cuius primitus euentus periculoſiſſimus eſt, quoniam eſt ſummè violenta cauſa, quæ per cor in pulmones delata, hos ſpongiformes aſſiduaque aeris attractione recreatos & inflammat, & tumefacit, quod factum conſecutione aliorum morborum minus periculi adfert, quoniam ſenſim iſtinc in malam diſpoſitionem ſe adigunt pulmones. iſtud tamen hac accipiendum cautione, quod ſi peripneumonia eſt anginæ pediſſequa, mortifera hæc, quoniam anginæ ſæuus humor affector per eoſdem in pulmones fertur ductus, per quos etiam fertur, qui primariam affectionem inuehit, ideoq. quum eadem interueniat violentia, eadem quoque occurrunt diſcrimina. Aſt ſi à pleuritide peripneumonia naſcatur, ſecurior hæc vtique eſt, quoniam quum nulla interſit harum partium per vaſa communio, nequit noxius humor ſuam ab vna in aliam partem ſedem transferre, ſed ſola ardoris vicinitate tunc pulmones inaccenſi ſic æſtuant, vt exin ſiccam peripneumoniam efforment, quæ mitior cæteris ſolo reſtinguitur copioſo potu diluente reſiccatos pulmones, vt eſt ab Hipp. 2. de morb. proditum. Porrò huiuſce ſuccreſcentis mali mentis aberrationes inditia præbent, quæ pleuritidi abſonæ, non niſi per hanc pulmonum compaſſionem accedunt, vt ſcriptum eſt loc. nup. cit. ab Hip. verumtamen ſuis non carent diſcriminibus & iſtæ peripneumoniæ, præſertim ſi vires fuerint imbecilles, vt annotatum eſt 7. Aph. 11. hacque de re Hipp. 1. de morb. ſic philoſophatur. Et plerumque, ait, hi pereunt nimirum debiles iam exiſtentes, & nouo alio morbo inſuper generato dies tranſigere nequeuntes donec ſputum in pulmone coquatur, verum vt plurimum pereunt præ debilitate, aliqui tamen euadunt, illi nempe qui illum non contraxerunt languorem, qui ſolus eſt diſcrimiloſus, dum hæc in acutis occurrunt tranſmutationes.

XXIII.

Corpora exercitata, & dura citius à pleuriticis, & peripneumonicis morbis pereunt, quàm inexercitata.

396 PRopium laboris eſt, ait Hipp. 2. de Diet. ſiccare, & robuſta reddere corpora, & exin minus obnoxia morbis redduntur, ſi

per

perseuerent insolitis excrementis, vt sic membrorum spiracula adaperta maneant. nam, vt roboris ratione minus sunt molestijs obnoxia (laborat enim animal propio robore debilitato) sic si cutis densentur spiramenta, promptissimè, ac perniciosè corpora hæc ægrotant. hæc ergo præmandetur distinctio, quod corpora exercitata alia densam, alia peruiam cutin habent: vtraq; robusta, sed illa minus ab acutis ostensionibus immunia, quia tenues, & calidi vigentes humores non diflati ob densitatem cutis promptè ardorem concipiunt, ac in sicco hærescentes rorido non attemperati madore perniciosius affligunt. ast quæ desidem vitam corpora agunt, licet occlusa habeant cutis spiracula, minus acutè laborant, quia quod tenue, feruidumq; irrepit, multo obruitur, & quadantenus refrenatur madore, ac subinde malum diutius perferrunt, nec aditum auxilijs denegant. scriptum attamen 2. Aph 44 obesi corpora facilius rapi, quam gracilia, quod intelligendum de illis gracilibus, quorum venæ ampliæ spiracula quoq; peruia habent. nam cutis raritas, ait Hipp. 3. in 6. Epid. ventris facit densitatem, quia humiditates exundantes per adaperta exeunt spiracula. è contra cutis constrictio carnium facit incrementum, quia humores detinet. densatio ergo cutis est, quæ promptè occasionem mortis affert, quæ quum obesis corporibus ex necessitate occurrat, inde est, quod hi promptius decedunt, quia & vasa in istis sunt angusta, & occlusa cutis spiracula, nunc autem considerat ea corpora, quæ acribus repleta succis, opportuna diflatione priuantur, qualia sunt exercitata, & densa, in quibus promptè ad pectus depluitiones feruntur, quia in istis vasa amplissima sunt. dignum certè in arte monitum, ne indiscriminatim tunc præsagia fiant, tum administrentur auxilia, qua de re plenius alias.

XXIV.

Grauedines, & sternutationes in morbis circa pulmonem, & anteuenisse, & succedere, malum. reliquis autem sternutatio non incommoda.

397 DEpluitio à capite in nares, & gutturis internas partes grauedinis nomine insignita, tum à calore fit liquante, tum à frigore exprimente, correspondetque adamussim aluinis egestionibus indebitè fientibus. siue autem hæc præueniat, aut vitijs insequatur pulmonũ, mala est, quoniam perpetuò crudorem gerit, vbertatem promit, nec vulgariter fatigat pectoris partes, ac dum præuenit, signum dat eximiã humiditatum adesse in cerebro plenitudinem, nundum exinanitam per patentes ductus, labiturq; subinde per sanguifluos sinus in pulmones: dum ve-

rò insequitur, cerebrum ardore æstuans assiduè suppeditat, quod malunt pectoris & fouet, & adauget. ergo perpetuò malæ in istis sunt grauedines, quia vitia pectoris adaugent, non tollunt, vt tollunt, quæ in liene sunt ipso attestante Hipp. 2. in 6. Epid. Eadem à sternutamentis occurrunt, quæ si anteuenerint, crudoris vbertatem mouent, eamq; in vasa reponunt, vt deinceps in subditas stillent: sin insequantur, fluxiones inacuunt, & afflictas pectoris partes violenta illa motione distrahunt. in reliquis autem suis sternutamenta non carent commodis: nam soporatos excitant, difficiles enixiones adiuuant, internos rumpunt abscessus, cerebri aggrauationem soluunt, & alia consimilia præstant bona, quæ licet non per se à sternutamentis, sed consecutione nascantur, nihil tamen incommodi afferunt, dum à spiritalibus membris abest afflictio.

XXV.

Peripneumonicis, quibus lingua tota alba, & aspera fit, ambę pulmonis partes inflammatę sunt: quibus verò dimidium, vna iuxta quam apparet. & quibus ad vnam clauiculam dolor fit, his superna pulmonis ala ęgrotat: quibus autem ad ambas clauiculas dolor fit, ambę supernę pulmonis alę ęgrotant. quibus iuxta mediam costam, media: quibus ad discriminationem, inferna. at totam vnam partem dolentibus, omnis iuxta hanc partem dolent. si quidem igitur aortę appellatę venęque appendentes pulmonis partes valdè inflammatę sunt, vt ad latus assideant, hac corporis parte resoluuntur, & liuores foris circa costam habeant. hos autem veteres ictos, siue sideratos vocabant. si verò non valdè inflammatæ sunt, vt non assideant, dolor quidem fit per totum, non tamen resoluuntur, neque liuores fiunt. Quibus verò totus pulmo inflammatus fuerit vnà cum corde, vt ad latus allabatur, hi toti resoluuntur, & iacet ęger frigidus, sensus exors, moriturq; secunda, aut tertia die. si verò etiam sine corde contingerit, minus diù viuunt. quidam autem etiam seruantur.

398 DIscretum est pulmonum corpus in partes, tum ratione mediastini dexterā à sinistra intersecantis; tum ratione lineæ vtrūq; latus diuidentis in partem superiorem, & inferiorem. quod est à natura summa prouidentia factum, tum vt facilius adspirationis opus se explicet, tum ne vnius partis suscepta labes latius per spongiosum corpus se diffundens, totum hoc respirationis munus incommodaret, aut corrumperet. num autem pulmones se explicent ab aere suscepto, an illum suscipiant, quia se expandunt, nec explicare ad propositum non facit, sed nostris in

enarratio-

enarrationibus persistentes, miram dicamus esse linguæ, & pulmonum consensionem: nam vt fida est hæc cogitationum nuncia, sic & eos promit morbos, qui ipsis occurrunt pulmonibus seruata etiam positione locorum affectorum. etenim dum partes ambæ pulmonum sunt inflammatæ, tunc lingua tota & alba, & aspera est: ast si inflammatio alterutrã partem aprehendit, linguæ ea pars, quæ è directo respondet parti affectæ, signa monstrabit. nam alba redditur, quia pituita excocta à tenertima carne tunicam abiungit, quæ subinde albicat, vt incendij ratione exasperatur. & sic per hæc in lingua se promentia signa dignoscimus, num leua aut dextera pars, ambæue simul inflammatione teneantur. vtrum verò superna, infernaue, seu media pulmonum pars laboret, non aliunde, quam à doloris positu noscere datum. nam si ad vnam manserit dolor clauiculam, tunc ala illius partis superna affligitur. vt si ambæ clauiculæ sint dolore vexatæ, ambæ pulmonum alæ supernæ premuntur. ast si in media loborum parte malum consistit, tunc media costa dolet, vt ad discriminationem, hoc est, ad septum transuersum cruciatus occurrens designat infernas pulmonum partes ægrotare. ast si fuerit dextra, seu leua pulmonum pars tota inflammata, tunc totum latus à clauicula ad septum vsq; dolet,& hac ratione affectæ noscuntur pulmonum partes tum à lingua, tum à doloris positu. restat vt grauitates harum passionum suis discriminentur inditijs, quæ à quibusdam sumuntur symptomatis inde emanantibus. ergo si supernæ pulmonum partes tam sint ingenti inflammatione vexatæ, vt & fistulosæ appendices,& vasa à corde ducta sint vniformiter afflicta, tunc pulmones impotentes redditi,assident ad latus demissi, liuoresq; circa costam ea parte apparent, & adiacentia siderantur, seu resoluuntur membra. quin acuta, & canglosa vox redditur,ac deglutionis quandoq; impeditur opus, quia & arescunt, & arctantur gutturis partes. vocabant autem sic resolutos veteres ictos, seu sideratos, quoniã perinde ac si fulmine essent tacti, momentò ea parte resoluti corruunt, quod non nisi ab insigni contingere nequit inflammatione, qua corruunt dissipati, ac intercepti spiritus. nam si talis non extiterit, licet totum latus apprehendat, extendatq; à clauicula ad septum dolorem, non declinat factos impotentes pulmones, nec liuores foras promit, nec siderat membra adiacentia. Cæterum omnium grauissimum malorum est, quãdo totus pulmo vnà cum corde incenditur: nam tunc corpus totum resolutum corruit, perfrigeratum eximiè vllo absq; sensu moriturq; subinde æger secunda, aut tertia die, non tam ocyus tamen, si cor ab hac tam sęua affectione illæsum manserit. nam tunc remedia quædam ingentis profectus succurrere valent, de quibus Hipp. 2. de morb. dum sermonem de eximia pulmonum tumescentia habuit.

XXVI.

Qui suppurati fiunt maxime ex pleuritide, ac peripneumonia, eos calores comitantur interdiu tenues, noctu vehementiores, & nihil commemorabile expuunt, & circa collum, & claviculam sudant, & oculi cauantur, maxillæ verò rubent, manuum verò extremi calent digiti, & exasperantur, vngues curuantur, pedes refrigerantur, & tument, pustulæ toto corpore erumpunt, cibus aborrent. diuturnæ igitur suppurationis signa sunt hæc. quę verò breui rumpuntur, significationem habent ex his, quę supperaccedunt, & ex doloribus, qui initio apparuerunt, & si quid difficilius spiret ęger. plurimę autem suppurationes rumpuntur partim vigesima die, partim quadragesima, partim sexagesima. quibus igitur dolor in principio incumbit intensus, & spirandi difficultas, & tussis cum sputatione ad vigesimam diem, & citius eruptionem expecta: quibus autem hęc leuiora, serius pro ratione. supputare autem opportet tempus, à quo primum doluerit, aut granatus fuerit, aut febrijt, aut si quando rigor corripuit. necesse autem est ante ruptionem anteire dolorem, spirandi difficultatem, & ptyliasmum. quibus igitur statim post ruptionem febris decedit, & cibos appetunt, & pus facile educitur album, inodorum, leue, vnius coloris, & à pituita liberum, & aluus parua compacta egerit, plerumq; breui seruantur. quos verò & febres consequuntur, & sitis, & cibi fastidium, & pus liuidum. aut cum virore pallidum, aut pituitosum, aut spumosum, & aluus insuper liquida sit, moriuntur. at quibus aliqua ex prędictis accesserint, aliqua non, horum aliqui pereunt, reliqui multo tempore seruantur.

399 EX acutis morbis pleuritis præsertim, peripneumonia, & letargus per quam facilè in empyema transeunt, dum nec rapiunt primis circuitibus, nec soluuntur auxilijs natura, arteuè cōparatis: quippe hæ affectiones noxium habent in phlegmone conclusum humorem, qui vel à natura dominante in optimum pus degenerat, vel à calore corrumpente in saniem vertitur. Ast succi mutationes has subeuntes considerantur, vel vt adhuc in phlegmone sunt, vel dum post eruptionem in cauum thoracis se colligunt, vt empyema constituant. nam vt post eruptionem aspectu diuersi sunt, sic dum collecti adhuc manent, diuersa promunt mala eorum statum adamussim designantia etenim si sanies est, quæ ruptionem tardat, tunc interdiu ægri tenui æstu calent, noctu intensius æstuant, dum nempe se totus in intimis recolligit ardor: nihil memorabile expuunt, quia parum quid tenuius à vomica exsudat, reliqua

recre-

recrementa ardore ficcefcunt, vifcofioraque fiunt. prorumpunt circa collum, & clauiculas fudores quoniam fuppremæ partes fub pondere preffæ laborant. & quoniam deficiunt fpiritus, pereuntque nectarei fucci, oculi cauantur, maxillæque rubent tenuiffimo per arterias in fuperas à pulmone immiffo inardefcente fanguine, qui facit etiam fuo ficco ardore, vt manuum extremi caleant, & exafperentur digiti, vnguefque curuentur. & hic ardor totus fe in fuperas eleuans finit pedes inalgefcere, & intumefcere ob delapfum pituitoforum illuc fefe colligentium. aft quoniam conclufa fanies non nihil acrium ichorum reponit in venas, & arterias; hinc toto corpore erumpunt puftulæ, quæ pruritum, & afperitudinem eximiam edunt, & quia ex hac fanguinis temeratione nutritionis opus totum fubuertitur, ideo inappetentes ægri redduntur, dum perit venarum fuctio. Hæc funt, quæ ex neceffitate occurrunt, dum fanies iam confecta conclufa in vomica manet, quia vel hæret fua craffitie, vel eius eruptio tardatur à partis duritie, craffitieique ratione accidit, vt vna pars fuppuret, & fe euomat in cauum, altera adhuc hærens tempore deinceps maturefcat nouam edens euomitionem, quod effe perniciofum aliàs dictum. expedit enim, vt dempta acutie protinus fuppuratio contingat, totaque fe in cauum exoneret, vt mox facilem, ac liberalem fpuitionem edat. Porrò huiufce factæ euomitionis fignificationem habemus, tum ex his quæ mox apparent, tum ex his, quæ anteceſſerant, fi occultentur. protinus enim à ruptione multum, aut parum quid purulenti excreatur, defiftuntque iam ab initio defatigantes dolores, fpirandique difficultates dempta nimirum horum fymptomatum caufa. Cæterum folitum huiufce ruptionis tempus iftis præfinitum eft diebus, vigefima nempe, quadragefima, & fexagefima, iuxta conditiones fuccorum per hofce properantium circuitus. nam biliofus fanguis parum quid pituitoforum habens vigefima die integram fuppurationem promit: habens autem multum horum iudicium ad quadragefimam vfque differt, & pituitofus vndique fanguis nonanum expofcens circuitum decernitur fexagefima. ergo fi protinus ipfo exoriente morbo dolor fortis incumbit cum fpirandi difficultate, tufficulofifque fpuitionibus, nec malum antea rapiat, opportunifque defiftat auxilijs, vtique vigefima, aut citius puris aderit eruptio. vt è contra, fi fint hæc ab initio leuiora, mox ftato tempore ingrauefcant, ferius fe promet ruptura, fumereque expedit tempus, quo fpacium metitur ab incoante fuppuratione ad rupturam ab infigni aliqua mutatione in morbo facta, quam nobis monftrar, aut dolor, aut grauitas quædam, aut infolitus rigor, aut febris. inftare autem ruptionem cognofcimus, dum ingrauefcit dolor, fpirandi difficultas magis premit,

 & ptya-

ptyalismus occurrit. nam & ebullit, tumescitque quod se effundere tentat, partem subinde affectam & premit, & dilaniat, ac per rarescentem tunicam, quod est tenuius profert, vt ptyalismum faciat. Sic ergo cuncta delineata habemus signa, quæ pus demonstrant in vomica contentum, priusquam se effundat. Cæterum postquam effusum est, & se in cauum collegit thoracis, empyemaque constituit, aut spem salutis promittit, aut eam prorsus tollit. incolumitatem quidem sperabilem facit, si sputu facilè se efferens album, inodorum, leue, vnius coloris, & à pituita liberum est: si aluus compressa est, pauca compacta egerens: si decedit febris, & ciborum consurgit appetentia. cuncta enim hęc adamussim designant adactum esse corpus ad omnimodam æqualitatem, nihilq, in vomica relictum fuisse, quod deinceps incommodet. Salus ergo integra speranda, si tali in statu hæc maneant vsque ad integram puris eductionem, sed quia hoc anceps est, ideo breui hos plerumque seruari dictum. ast è contra si à ruptione febris adhuc maneat, seu deinceps insurgat, sitis, cibique adsit fastidium: pus liuidum, aut cum virore pallidum, aut pituitosum, spumosumuè est: aluusque insuper liquida profundit, certi vtique erimus de interitu ocyus adfuturo, si cuncta hæc affuerint, tardius, si quædam absuerint: aliqui etiam seruantur diù tabescentes, vt diuersus erit corporum status. nam Polycrati vxor ex peripneumonia in empyema ducta, tandem decessit tabida: decesserunt quoque tabidi Possidonius, & Polemarchi vxor.

XXVII.

Qui futuri sunt empyi primùm salsuginosum, deinde dulcius spuunt.

400 Empyi redduntur homines, tum à disrupta vomica, dum pus in cauum thoracis se colligit, tum à pituita defluente in eundem cauum: hæc enim nisi intra dies viginti sputu se depleat in suppuratum transit, vt 7. Aph 38. scriptum. qua stante distinctione, dicunt aliqui, quod dum pituita vertitur in pus salsuginosa præueniunt sputa, minime verò, dum empyema fit à disrupta vomica. sed dictum istorum perpetuam veritatem non habet. putrescit enim pituita in pus se vertens vi caloris, cuius ope acrimoniam quandam nanciscitur salsedinem exhibentem in humore suapte natura frigido, quam salsedinem deinceps deponit dum integrè in pus versa dulcedinem assumit, quia pus suapte natura dulce est. eadem ratione vertuntur in pus succi in vomica collecti, qui priusquam eruptionem faciant ptyalismum præmandant, quia tenues à vomica exsudant ichores, dum tunica rarescit. sic autem exsudare nequeunt

queunt ichores, nisi acrimoniam quandam habeant, qua oscula tunicarum rarescunt, & hæc acrimonia salsedinem gerit. ergo quum ad puris eruptionem anteueniat ptyalismus, necesse est, vt huic quoque empyemati preueniant sputa salsuginosa dulcescentia mox, si desistat caloris corrumpentis actio, integraque maturescentia fiat dulcoris effectrix. quod enim dulce est, ad optimam naturam vergit, si alias bonas habeat conditiones. dictum propterea ab Hipp. lib. de Aliment. quod pus vlceri est alimentum, quia non est datum cauum vlceris replere, nisi sanies in pus se vertat, & quanquam dulcius expuentes quandoq. decedant, id accidit deficientia natiui caloris post confectum pus, vt suo loco plenius.

XXVIII.

Quibus in pulmone tubercula fiunt, pus educunt ad dies quadraginta post ruptionem has verò transgredientes plerumque tabidi fiunt.

401 PVlmonum corpus habet vasa, habet propiam carnem laxam, & spungosam, & in istis partibus diuersimode phlegmones fiũt, qui non alia sublati ratione suppuratum tandem concipiunt, pusque euomunt in cauum thoracis. cæterum dum vasa conceptum euomunt pus, quandoque statim, ac promptè ad suum naturalem statum reddeunt, & coalescunt; quandoque vlcus retinent, per quod euomunt & sanguinolentum, & purulentum. quæ autem collectiones fiunt in laxa pulmonũ carne, tuberculum plerunque pariunt, quod & difficilius suppurat, & perpetuò à ruptura vlcus parit sanatu per quam difficile. hinc duplicia phtisicorum mala, quæ horum agnitionem quandoque dubbiam reddũt. autumant namque nonnulli, tunc phtisis abesse suspicio, quando sputa non præueniunt sanguinolenta; sed errant non leuiter hi; nam dum pus è vasis se euomet, tunc si vlcus relictum est; exeunt deinceps sanguinolentæ sputiones aut seorsim, aut pure ammixtæ; ast dum disrumpitur è carnosa parte tuberculum, non est necesse, vt exin cruentæ sputiones exeant, sed solùm exit sanguinolenta sanies, dum pus à sua integritate abest, perinde ac in cæteris carnosis partibus euenire constat. sicque à disrupto tuberculo tabes accedit, dum euomitum pus intra quadraginta dies non se deplet, quia tunc vlcus succretionem purulentorum facit, quæ agglutinationem impedit, & corpus depascitur. cur autem ab istis pulmonum vlceribus tabes nascantur, aliàs ex Hipp. dictum.

XXIX.

In lateris dolore stillatio sanguinis è naribus, mala.

402 QVoniam pleuritidi haud consonat hæmorrhagia, ideo malæ quoque sunt in hac stillationes, quum & ardoris, & contentionis signa præbeant vasorum ad cerebrum spectantium. hinc fluxiones commodius depluunt, quæ incommodæ quam maximè sunt in morbis ad thoracem spectantibus, vt superius ostensum. ergo non minus quam grauedines erunt stillationes malæ.

XXX.

Quos suppuratos mitius habentes sputorum grauedlentia sequuntur eos recidiua occidit.

403 QVanquam aliàs ex Hipp. dictum, immunes fore à recidiuatione empyos, quoniam ipsa maturatio & iudicatio, & abscessio insimul est; accipiendum tamen hoc, si maturescentia in suo maneat ordine, nec denuo recrudescat, seu noua succrescat corruptella, quod postremum vtique accidit, dum empyi melius se habentes, deinceps inodorum, ac graueolentum sputum excreant, quia nempe prauum quid relictum est in vomica, quod germinat perniciosius, & partem ipsam corrumpit; ergo morbi recidiuatio expectanda vtique ad interitum, vtpotè à prauo succo profecta. hæc habet Hipp. 2. de morb. dum pulmonum tubercula curare docet. Quod si liberatum à morbo, inquit, spirandi difficultas corripiat, dum ad accliuem locum recta pergit, aut aliàs festinat, pharmacum dato, à quo infera aluus non moueatur. & si vna cum vomitu pus sequitur, si quidem pus fuerit album, & fibræ in ipso subcruentæ fuerint, effugit: si verò liuidum, & cum virore pallidum, & graueolens, moritur.

XXXI.

Qui ex pleuriticis expuunt purulenta subsidiaria, rotunda, aut purulenta subcruenta progresso tempore, perniciosè habent. perniciosè item, qui nigra fuliginosa spuunt, aut quibus veluti à vino nigro sputa fiunt.

404 QVod à suppurata peripneumonia purulenta subsidiaria, seu amurcosa, & rotunda se proferant sputa, etsi malum, non tamen

men perniciosum, quoniam in diuturna etiam phtoe tales exeunt sputiones, dum tabifico ardore æstuant pulmones, & in ipsis vlceris malum est. at id pleuritidi contingere vt insolens, sic perniciosum. nam pus à gracili latere euomitum plerumque tenue est, vt sic per bronchia deinceps sputu facilius exeat. ergo amurcosum, & rotundum exiens sua à debita consistentia quam maxime recessit, quem recessum vel assumpsit, dum adhuc lateri hærescebat, vel in pulmonibus male affectis. vtrumq. perniciosum, quemadmodum perniciosum est, si progressu temporis exeant sputa purulenta, & subcruenta, quoniam tunc vel relictum est in latere vlcus, quod subcruentum promit; vel illud in pulmonum substantia excitant sputa acria, & erodentia è latere exeuntia. vtcumque ad interitum, obijtque Meandri ceci vxor postquam caro purulenta expuit. perniciosæ quin etiam statuuntur sputiones, quæ nigræ fuliginosæ sunt, dum non colorantur sanguine, sed vel tales perpetuò manent, vel insimul purulentiam gerunt. nam fuliginosæ, & mucosæ non inutiles quandoque sunt, si citò à sanguine colorentur, vt superius enarratum. demum & quæ nigræ sic sputiones sunt, ac si vino essent nigro tinctæ, perniciosæ habentur, quoniam prodeunt istæ à corrupto sanguine, quod accidit in hemaptosa pleuritide, quæ & ipsa suapte conditione perniciosa est, vt 2. de morb. proditum.

XXXII.

Quicumque sanguinem spumosum spuunt dexterum præcordium dolentes, de hepate spuunt, & multi pereunt.

405 VEritatem perpetuam illud vniuersale Hipp. 5. Aph. 13. dictum habet, quod nimirum spumosum expuentes sanguinem, illum è pulmonibus educunt. nam vt spumescat is oportet, vt impetu quodam per angustos ductus feratur, perinde ac accidit spumosis deiectionibus, quæ tales fiunt ait Hipp. 7. Aph. 30. quia pituita à capite descendit, tenuis nempe, & à calore in arctis ductibus agitata. non exin tamen sequitur, quod spumosus exiens sanguis perpetuò agnoscat pro causa primariam pulmonum affectionem. exit namque talis aliquando, quia aliunde immittitur, vt per pulmones se efferat. quotiescumque ergo spumosus apparuerit sanguis, dicendum equidem qnod è pulmonibus exeat, sed deinceps considerandum, nùm ipsi pulmones sub propia laborent affectione, an promant, qnod immissum alia ex parte susceperant. nam qui dolorem habent dextero in præcordio, & sanguinem expuunt spumosum, tunc expuit pulmo sanguinem ab hepate immissum. nec equidem potest

esse

eſſe leue malum, quod conſequenter tam pernicioſum parit ſymptoma. ferbet igitur dextero in precordio ardor, qui facit vt ſanguis per cauam in venam arterioſam immiſſus impetuosè ſalit ad pulmones, ſpuitionemque reddit cruentam, dum diducit, ſcinditque vaſa ſeſe per pulmones expandentia. ingens ergo eſt ille iocinoris ardor qui tantam ebulitionem facit, vt ſubinde & cor palpitet, & cruoris fiat ſpumoſa ſpuitio.

XXXIII.

Quibus dum concutiuntur, pus cęnoſum, & graue olens prodit, plerumque pereunt.

406 OPortuna eſt ad empyematis ſolutionem libera, & copioſa puris expuitio, & hoc accidit, dum pus optimas gerit conditiones. nam tunc & exit facile, quia leue; & retrices virtutes valent, quia bonitatem promunt ſpuitiones, raroq. accidit, vt poſt factam optimam puris gignitionem langueant ſic vires, vt ritè paratum nequeant expellere. tardatur ergo puris exitus potiſſimum ab eius praua conditione, qua vires etiam proſternuntur. vtcumque autem ſtagnet, ab arte paratum eſt auxilium, quod peragitur thoracis tum concuſſione, tum vulneratione: ſed non perpetuò ad incolumitatem, quoniam empyi illi vtique pereunt, qui licet concuſſi vbertim pus excreant, illud tamen promunt cęnoſum, & graueolens. nam vt cęnoſum ſubſidet ſuopte pondere, vt verò graueolens gerit corruptionem, quæ viribus ſummè incommoda eſt. atamen licet hi ex neceſſitate ſint deceſſuri, tentanda ſunt quædam auxilia quæ ſi malum non ſoluunt, obitum ſaltem retardant, de quibus Hipp. 2. de morb. & nos latius ſuo loco.

XXXIV.

Quibus à pure ſpecillum coloratur veluti ab igne, plerumque pereunt.

407 EXtremum auxiliorum in empyis eſt vulnus lateri inflictum, quod auxilij genus quando, & quomodo his ſit adhibendum, ſuo enarrabimus loco: illud nunc ſciendum, quod ex in lato vulnere exiens pus ſecuritatem promittit, ſi bonitatem præſefert: exitium ſi prauum eſt. tale autem ſe offert tum aſpectu, & odore, tum à coloratione, quam ſpecillo impertit. nam ſi ſpecillum plerumque argenteum, aut cupreum a pure in thorace contento ſic coloratur, ac ſi igni inardeſceret, nigreſcet nempe, ſeu plumbeum aſſumat colorem, tunc dignoſcimus puris adeſſe f[illegible] quæ nec [illegible] eius depoſita, vtiq. necem molitur.

XXXV.

Cum lateris dolore non tamen pleuritico perturbatio leuis, aut modica hi phrenitici euadunt.

408 QVod latus doleat absque pleuritide aliàs dictum: quod à lateris infixo dolore mens non aberret subuersa, dictum quoque. ergo si à lateris dolore non pleuritico mens leuiter, seu modicè abberrat; aliunde tenues obrepunt succi non se in latus obfirmantes. ast lateri consonat membranarum consortio diaphragma, cuius stabilis phlegmon phrenitis est, vt scriptum sæpè ab Hipp. quod consecutione factum, mentem prius leuiter subuertit, deinde in stabilem delirationem adigit, & tunc phrenitidis malum occurrit hac consecutione factum.

XXXVI.

In morbis pulmonum prærubræ sanguinis stillæ, malę.

409 NOn est inopportuna hæmorrhagia in morbis æstuosis pulmonum, licet solitaria integrè non soluat. dum autem prorrupturus est sic sanguis, quandoque stillationes anteueniūt, quæ bonæ habentur, si coctionum signa appareant, aliàs malæ & perperuò suaptè natura tales, quia ardorem, & contentionem vasorum designant, sed malæ potissimum, sunt, si prærubræ exeant, dum pulmones affliguntur. nam à summo horum incendio profectò adfuturam aut phanaticam delirationem, aut ingentem siderationem promittunt.

XXXVII.

Cum raucedine sputa viscosa, & salsuginosa malum. si verò quid etiam attolatur iuxta pectus, malum. ac ceruicis dolores attenuitatis, perniciosi.

410 NOn minus à frigida, quam à feruida distillatione: non minus à prolapsu, quam ab ascensu succorum raucedo fit. hęc enim in asperitate tracheæ consistit, quam perinde frigus vt calor: perinde prolapsus inutilium à capite, quam ascensus eorundem à thorace, subditisuè partibus parit, hisque viscosa, & salsuginosa sputa reddita, malum ex raucedine promittunt. nam hæc visciditatis ob rationem hærent, nec sinunt liberam esse sputionem; sed ob salsedinem & irritant, & exasperant, ex qua contentione retentorum vtique oboriritur sputorum corruptio, quæ facit, vt plerumque quid ad pectus se attolat, hoc est, partes adster-

ad sternũ spectantes quadãtenus intumescant, vel quia externæ musculosæ partes pus contentũ excipiant: vel quia intima thoracis ad mediastinũ spectantia tantum sunt purulentorum repleta molis, vt sternum eleuet in tumorem, quod non rarò empyis, tabescentibusque contingit, qui si attenuati, hoc est ad vltimam maciem adacti, doleant ceruicem, hi perniciosè equidem se habent, quoniam dolet ceruix, dum vbertim diffluũt pituitosa à capite per sinus: quam autem perniciosus sit nouus serini humoris in iam attenuatis prolapsus, omnibus notum.

XXXVIII.

Raucedo cum tussi, & aluo liquida, pus edit.

411 NOn solùm à iam dictis causis rauci euadunt homines, sed insuper etiam à puris copia ferbescente in pulmonibus, vt tabidis contingit non sine discrimine. quæ nam autem sint signa in huiusce puris vbertatem notantia, nunc promit Hipp. inquiens, quod dum raucedo est cum tussi, & aluo liquida, pus edit. nam vt raucedo est exasperantis acrimoniæ signum; sic tussis collectionem adesse arguit in cauum pectoris, nec tota se per aluum deponit, quia adhuc tussis fatigat, estque alui liquescentia symptoma prognatum ab acredine dilabentium succorum; quia ergo hæ eiectiones pectoris non soluunt plenitudinem, necesse subinde est, vt collecti succi purulentiam iam conceperint, qua alui ad exclusionem proritantur ad exitium, & arteriosa fistula exasperatur ad raucedinem non sine tussi.

XXXIX.

Quibus in peripneumonia vrinæ crassæ à principio, deinde ante quartam attenuantur, lethale.

412 QVæ in melius iudicant, inquit Hipp. 1. in 2. Epid. non statim apparere debent, ast conueniens vrinarum crassities salutis certitudinem signat, quia effectus est bonæ, & integræ coctionis. quod autem ipso exoriente morbo talis se exhibeat coctio, absonum prorsus. siue enim sit vera, & æqualis crassities succorum ad alitionem se coquentium: siue sit æqualis recrementorum commixtio sese ad excretionem parantium, vtrumque morbo iam progresso offerre se debet. ergo in peripneumonia lethalitatem designant illæ vrinæ quæ in principio crassæ excretæ, ante quartam diem attenuantur: quippe non est bona illa crassities, quæ non debito tempore occurrens, priusquam crisimi transeant

dies

dies in tenuitatem abit. nam si diù illa perseuerasset crassities, & si mala, vtilitatem aliqualem attulisset, vt sæpè in praxi compertum. ast dum tenuitatem lotium ante quartam assumit, tunc nec facta est debita noxiosiorum detractio, nec aliæ sperabiles sunt inde vtiles crises, quia præreptum est vtilium excretionum tempus. Sic enim & Eurydamus in Oeniade peripneumonicus moritur, quanquam puriora essent sputa reddita, quia antea delirauit, & oculi facti erant icterici, quæ lethalia sunt in istis affectionibus inditia, propterea nunquam his, quæ præter rationem eueniunt, est fidendum, licet bona appareant.

XL.

Qui in peripneumonijs siccis pauca concocta educunt, horrendum. rubores in pectoribus consperſi talibus perniciosi.

413 ET hoc alterum est ex his, quæ infidam significationem præbent. nam expui concoctum in acutis bonum est, sed istud bonum oportet suo tempore appareat. ast non opportunè apparet in sicca peripneumonia, quæ vt talis aut sputum nullum, aut quid incoctum profert. horrendum igitur in tali affectione est paucum concoctum expui, quia tunc in intimis pectoris manet conclusus ardor, paucumque illud semicoctum exiens delapsum à capite faucibus hæret, noxium quod offendit totum in pectoribus conclusum manet, quod ad summam facit perniciem, præsertim si rubores se promant ad extimas thoracis partes, vt eximiam ab ardore inuectam designent pulmonum intumescentiam, quæ quarta, aut septima die ægrum rapit, ni protinus succurrat ex omni parte facta sanguinis detractio, vt proditum ab Hipp. 2. de morb.

XLI.

Lateris dolor in sputu bilioso præter rationem euanescens mentem euomet.

414 QVotiescumque haud stabilis est lateris dolor, accessus timendus est aut peripneumoniæ. aut phrenitidis, is quidem frequentius, ille verò per quam rarius, si lateris dolor vera esset pleuritis, vt ex superius dictis constat. vtcumque huiusce translationis inditium præbet mentis subuersio, quæ commodissimè aduenit, dum sputa biliosa præter rationem euanescunt, & supprimuntur. sic enim euanescunt, non quia horum exundantia sit vel depleta, vel alijs vtilibus excretionibus repensata; sed quia alio suopte orgasmo, tractioneuè aliqua euocantur.

tur ast commodissimè se transferunt ad diaphragma, vt phlegmonē illuc pariant, quod est phrenitidem inferre, acciditque malum hoc non rarò, dum lateris cruciatus vagè discurrunt, tandem sese ad septum obfirmantes.

XLII.

Quæ febres ad suppurationem intermittunt, pleræque sudorificæ sunt.

415 A Facta maturescentia succorum se in vomicam colligentium triplex euentus occurrit, vnus prorsus lethalis, dum post eruptionem febris adhuc continua perseuerat quia prauitas adhuc viget succorum. alter salutaris si febris omnino desistat, quia integra facta sit optimi puris eruptio. medio modo se habet tertius euentus, dum nempe post eiectum è vomica pus, febris non prorsus desistit, at continua non est, sed interpolata. & hoc accidit non ab ipsa purulentia, quæ sit relicta in vomica, quoniam inde febres occurrentes assiduæ sunt; sed ab alijs in corpore exundantibus recrementis, quæ per statas se proferentia periodos interpolatas febres efformant, & hę sudorosæ sunt, quia secum assumunt quosdam à purulentia assumptus ichores, qui, quia benignam habent naturam; vi febrilis ardoris exsudant. nam & rigores cum sudaciunculis latentem patefaciunt suppurationem, vt in superioribus enarratum.

XLIII.

Suppuratis surditas oborta cruentam egestionem significat: his ad finem nigra prodeunt.

416 QVanquam diarrheæ superaccedens surditas aluum sistat; hanc deinceps tamen decurrere facit; non minus quam pulsationes venarum in collo existentium. hoc autem suppuratis promptè ad exitium contingit, dum æstuantes pulmones caput in consensionem trahunt. tunc enim sinus noxio tumescentes plenitudinem suam tandem in ventrem deponunt, quæ plenitudo vtique cruenta est, quia per vasa decurrit. sic ergo suppuratis surditas oborta cruentam denunciat egestionem, quæ ad finem mox nigra euadit, quia vstionem maiorem subit, ex eritque atra, vt & vrinis cruentis contingit, nigrescentibus ante funus.

XLIV.

Lateris dolor cum febre diuturna, puris eductionem fore significat.

417 ETiam in omni lateris dolore non pleuritico periculum imminet suppurationis, dum febris assidua diu perseuerat non acuta, sed suapte conditione diuturna, vtpotè à pituitoso sanguine profecta, qui lateri pertinaciter hærens, nequit abscessionem experiri; reliquum igitur, vt tandem suppuret vi febrilis ardoris, vt crudis accidit tuberculis omnibus suppuratum quandoque concipientibus adeo latèter, vt post lenem ac diuturnam ægrotationem inopinantèr tandem rapiant.

XLV.

Horrore affecti frequenter ad suppurationem deueniunt. sed & febris tales ad suppurationem perducit.

418 QVibus sanis horrores frequentes sunt, dixit in superioribus Hipp. hi ex sanguinis fluxione suppurant, quod in sano corpore factum, promptius contingit, dum febris vrget. horrent enim spinæ partes, dum ab his in arterias leniter ichorosum quid se insinuat, vt sanis quoque contingit tum ab excreto lotio, tum à frigore quacumque ex occasione accedente. & hac ratione latenter oboriuntur suppurationes, quæ deinceps pus in thoracis capacitatem euomunt, dorsalemuè constituunt tabem.

XLVI.

Quibus à dolore lateris cibi sequuntur fastidia cum oris ventriculi dolore, ac sudore, facie ipsa flores habente, & aluo liquidiore, iis empyemate sunt circa pulmonem.

419 QVotiescumq. rubores in genibus insolitè apparent, certò pulmones momentaneè, aut stabiliter laborant, vt variæ sunt affligentes causæ. nam & verecundantes rubent genibus, quia pulmones insolita spirituum detentione incalescunt. optimi idcirco animi signum verecundia, quia è purissimo nascitur, subtilique sanguine. hæc obiter, non sine fructu: tam. & in morbis pulmonum sic rubent genæ, quia tenuis, & feruidus exundat sanguis talis redditus siue à phlegmonis conditione, siue à saniei tenuissima natura, dum hæc à collecto pure in sanguinem se diffundit. praua ergo sanies hæc est, & praua suppuratio,

quæ

quæ sic pulmones affligit: ac huiusce prauitatis signa sunt, stomaci dolor, sudor iniudicatorius, & liquida aluus. quippe cuncta empyis ad interitum contingunt, vt ex superius dictis constat. fiunt autem istæ suppurationes, dum latus dolet; tum in vera peripneumonia, tum in cæteris lateris doloribus non pleuriticis, dum pus sic euomitur, vt sua prauitate pulmones affligat, quod in omnibus euenire prauis suppurationibus compertum.

XLVII.

Ortopneam faciunt hydropiformia dura.

420 Cauum quodcumque humore seu flatu vndique distentum hydropis effigiem præstat. sic enim & in abdomine, & in vtero, & in thorace, & in capite etiam hydropes colliguntur, non autem in ventriculo nec in intestinis, quoniam in istis partibus stabiliter non se colligunt succi, sed discedunt, dum alimenta distribuuntur. cęterum quum præcipua spirationum incommoda à repleto nascantur pectore, quoties summa aderit spirationis difficultas, summa quoque aderit thoracis repletio, quæ cauum vndique occupans, illud duriter distendit, & hoc est hydropiformem passionem inferre, à qua nascitur ortopnea. non quod omnis ortopnea ab hac solùm distensione proueniat (nam & aliæ sunt ortopneæ occasiones) sed quia ab hac distensione necessariò ortopnea consurgit. Editur autem hydropifica hæc distentio, tum à nimia puris copia, quæ liberum non habeat exitum: tum à collectione tenuis pituitæ feruore quidem ebullientis, sed non obsecundantis naturæ opera. hæc enim serosa pituita, & cruda dum ferbet, ait Hipp. 2 de morbo febrem parit, tussim excitat, anhelitum coarctat, tumefacit pedes, vngues contrahit, cęteraque licet debiliùs, facit quæ & empyema. auribus porrò thoracis parietibus adhibitis sentitur hic ferbor, quia insonat quid intus, ac si ebuliret acetum, quæ cuncta mox ventri communia fiunt, vt alter abdominis hydrops consurgat. sic ergo hydropiformes istę thoracis distensiones ortopneam faciunt, quam edunt etiam abdominis distentiones summæ, dum serosa humiditas pectus quoque replet, tussimque inanem excitat. nùm autem huiusce morbi causa sit collectio seu puris, seu serosæ pituitæ, distinctam cognitionem dant mala seu antecedentia, seu adiuncta, qua de re vbertim in propria tractatione.

Spas-

XLVIII.

Spasmata quidem omnia molesta sunt, doloresque circa initia senos faciunt, ac nonnullorum memoriam de integro renouant. verum difficilima sunt circa thoracem, & maximè periculosa.

421 QVa nā ratione à spasmate doleant sensientes partes aliàs ostensum. Sunt autem spasmata omnia molesta, quia violenter continuum dissoluunt, quæ maior est in initio, dum firmius minimæ particulæ sibi inuicem adhærent: distrahuntur namque progressu morbi, ac maiorem capacitatem acquirunt, ideoq. minus dolent. ergo suapte natura spasmata omnia molesta, sæuosque circa initia dolores faciunt, qui de integro quandoque iam consopitos cruciatus renouant, eundemque morbum difficiliorem, periculosioremque reddunt. quod præsertim accidit spasmatibus thoracis partes aprehendentibus. nam licet pleuritidi conducat, vt cum spasmate fit; non est tamen nec opportunum, nec tutum, vt dolor iam meritò consopitus recrudescat, quoniam recidiuatio hæc in eundem morbum difficilima, & summè periculosa in acutis est quippe imbecillitas tunc adest partis excipientis, quæ subinde noua fluxione impensius affligitur.

IL.

Quibus est vomitus sanguinis, febris multa, & dolor circa mammam, thoracem, & dorsum, quibus hęc omnia fiunt, breui moriuntur. quibus autem non omnia, nec valdè, tardius. inflammati autem sunt diebus quatuordecim ad summum.

422 SPasmata magnis venis occursantia, dum violenta illa tractione vasa scindunt, promunt vbertatem sanguinis. quod præsertim accidit venis ad anticas pectoris partes, dorsumque spectantibus: nam hæ prægrandes, multitudinem cruoris non sputu, sed vomitu effundunt. nec inconuenit, vt vomitu quid è pectore exeat: nam Hipp. in suffocante empyemate vnicum vomitionum præscribit auxilium, & quod medicum artificium, i[illegible] sum facit seu natura, seu impetus succorum erumpentium violentia quadam. ergo quoticscumque adest dolor circa mammam, thoracem, & dorsum, vomituque exit sanguis, is proculdubio ex iam dictis vasis spasma patientibus euomitur, mors que in propinquo

est, si huic vomitioni febris se adiungat. summum enim tunc in pectore viget ardor, ebulitque sic sanguis, vt exin venæ vndique distentæ cruentum euomant ad citam necem, si adfuerint præscripta mala: ast si horum quædam abfuerint tardius decedunt ægrotantes, sed non transiliunt metam quatuordecim dierum, quia morbus suapte natura acutus est, hemaptosamque pleuritidem constituit, de qua Hipp. 2. de morb. & alibi. cæterum non omnes sanguinis vomitiones lethales sunt, nec omnes a thorace emanant: nam sine febre vomitu exiens sanguis salutaris est ait Hip. 7. Aph. 37. dum rependit alias sanguinis occlusas effluxiones: & iecinore cruenta nascitur vomitio, dum diuulsa est, inquit Hipp. lib. de nat. mul. fistula hepatis, quod fœminis à partu contingere summè periculosum est, quia dolor tunc ad viscera procedit, & cor conuellitur. legimus quinetiam historiam illius, qui apud Dromum habitabat, qui suffocatus à sanguine vomitu se excernente postridie interijt. huic autem propè lien, & infra cruentæ aderant maculæ ad designandam lienis inflammationem. dum cerebrum quoque in siderationem abit è naribus, & vomitu cruor se profert, quia & ad nares, & ad os tunc æstuans sanguis se distribuit. & hæc locorum sanguinem euomentium diuersitas suis designatur notis, dolore potissimum morbi sedem indubie monstrante. ergo dum partes thoracis dolent, & vomitu exit sanguis; ab illo ventre vtique exitiosè promanat, si & reliqua lethalitatem designent, aliàs saltem alterum suppurationis manet periculum à sanguine non vniuersim excreto. nam & hęc aurea sunt Hipp. 7. Aph. 75. verba; a sanguinis inquit vomitu tabes, & puris purgatio sursum. ex tabe fluxus: fluxus ex capite. ex fluxu alui profluuium. ex alui profluuio suppressio purgationis sursum versus: ex suppressione mors. series est continuata malorum incipiens a vomitu sanguinis, desinens in interitum.

L.

Sanguinem spuentibus confert, vt sint sine febre, & tussiant, & doleant leuiter, & vt sputum fiat ad dies bis septem. febrire vero, & tussire, ac dolere pertinaciter, & sanguinem recentem semper spuere, incommodum est.

423 NOn tam propè à sputu sanguinis, vt a vomitu ægri rapiuntur, licet quoque illud symptoma & innaturale, & discriminosum nam vbique violenta interuenit causa, quæ vel distentione vasa disrumpit, vel calore reserat eorum in conspicua oscula, vel acrimonia corrodit ipsorum

ipſorum tunicas. in vomitu tamen vaſa inſignia diſtrahuntur, in ſputu reſeranturſolùm, quæ exigua ſunt, ideoque grauius, & periculoſius à vomitu, quam à ſputu ægrotant homines. nam qui cruentum expuunt ſi immunes ſunt à febre, tuſſiant, & leuiter dolent, nec vltra ſpacium duarum hebdomadarum ſputitiones iſtæ perdurant; vacant ab omni periculo, quia vaſa exilia interquieſcentia, nec æſtuantia promptè ſe agglutinant ante purulentiæ præfinitum tempus, nec vlcus relinquunt. & hoc veritatem habet non ſolum de ea ſanguinea ſputitione quæ è pulmone prodit, verum etiam de ea, quæ è latere emanat, quæ purulentiam vtique edit, dum febris, dolor, & tuſſis inde conſurgunt, nec ea auxilia opem ferunt, quæ ab Hipp. 7. Aph. 75. proponuntur, de quibus vbertìm ſuo loco.

LI.

Quibus latus ſublenatum in tumorem, ac calidum eſt, & inclinatis in alterum grauitas aliqua impendere videtur, his pus ex vna parte eſt.

424 DIſcriminatam eſſe totam thoracis capacitatem à membranis mediaſtinum cõſtituentibus ex anathome compertum, quod ſumma prouidentia à natura factum, ne vitium vnius lateris, incommodum alteri præſtet, & hac ratione cor, pulmoneſque malum diutius perferunt, quod non accidit, dum noxium vndique ſe diffundit, totumque thoracis cauum replet. cęterum quum empyema plerumque, à diſrupta vomica adueniat, quæ in alterutrum latus conſiſtens, illud replet, & diſtendit, quod nam illud ſit, & viſu, & tactu percipitur, ſeu à narratione ægrotantium dignoſcitur. viſu quidem noſcitur collectio hæc, quia latus in tumorem ſe effert, dum vel nihil expuitur, vel maior eſt copia puris ſuccreſcentis, quam ſputu ſe promentis. tunc enim diſtenta pars ſic in tumorem ſe eleuat, vt coſtæ quandoque è ſuo decidant poſitu. tactu quin etiam ſentitur hæc collectio, quia latus ardet innaturali æſtu propter eam ebulitionem, quam facit pus non eiectum, & ſuapte natura prauum. quod demum à narratione ægrotantium ſumitur eſt, quod hi in alterum latus iacentes grauitatem talem perſentiunt, vt diutius poſitum illum ſeruare nequeant, quia nempe collectum pus mediaſtinum ſic impensè degrauat, vt ægri animi deliquium patiantur, ni decubitum mutent, quia difficilius ſpirant, perinde ac vndique cubantes faciunt, qui hydropiformia dura habent.

LII.

Empyis à pulmone pus per aluum secedere, lethale.

425 Qvanquam perniciosum sit in omni empyemate aluum profusã habere, minus tamen perniciosa deiectio hæc, si empyemati succedat venienti à vomica lateris disrupta, quam si prodeat à pulmonibus suppuratis. quippe profusa est ab empyemate aluus, quia praua est suppurati humoris conditio, quæ dum à capite fluxiones inacuit, profusam aluum reddit. ast suppurati humoris prauitas facit, vt vlcus excitatum in laxa spongiosaque parte nulla ratione sanescat: resiccatur enim & ferinam induit naturam, ideoque omnis alui profusio tunc lethalis est, quod autem in latere manet vlcus, per quam facile sanescit, quia par hęc est membranosa, & sicca, quocirca aliud non imminet malum, nisi quod nascitur à remorata spuitione, quæ vtique rependi potest hoc alui fluore, si valens natura incognitas vias sibi parauerit ad noxiorum exclusionem. inde est, quod purulentæ mictiones soluunt dorsalem pleuritidem, non itidem peripneumoniam, quoniam licet purulentum omne se à pulmonibus deponat, remanet adhuc vlcus plurimorum malorum author, pręsertim si inarescat indebitè.

LIII.

Quicumque vulnerati in thoracem externa vulneris parte sanati sunt, interna autem non, periclitantur, ne suppurati fiant. quibus autem debilis intus inducta cicatrix est facile disrumpitur.

426 Non minus externis, quam internis ex occasionibus nascitur empyema. nam in latum vulnus, si in pectoris penetrauerit cauum, vel peruenerit ad membranas internos vestientes parietes, facit plerumque, vt non integrè emissus se colligat cruor, qui siue in cauum thoracis, siue in vulnerata tunica suppuratum concipiat, tandem se colligit in vacuum pectoris, & hoc accidit præcipuè, dum vulnus extrinsecus sanescens, in intimis seu adapertum manet, seu tenui obducitur cicatrice, quæ mox putis vellicantis acrimonia, aliaue de causa reseratur. nam vulnus vndiq. propatulum liberaliter collectum emittit tum cruorem, tum pus, nec est tam imperitus chyrurgus, qui vulneri cicatricem obducat, priusquam omne alienum deponat. discrimen ergo occurrit, dum vulnus incongruè extra sanescens, vlcus in intimis relinquit aut adapertum,

apertum, aut leui obductum cicatrice, quæ vociferatione, aliaque ex occasione se adaperiat, faciatque aut confertam sanguinis euomitionem ad interitum, aut empyema committat, vt proditum quoque est ab Hip. 1. de morb. omnis namque in cauum facta innaturalis sanguinis effusio, in suppuratum transit, vt scriptum est 6. Aph. 20. cæterum duo hac de re Hipp. annotatione digna se offerunt dicta, vnum 6. in 2. Epid. habetur. vulnerato, inquit, intestino respiratio descendit oscura per vulnus, vacuanturque pectora. dare igitur lac, & vinum æquale æquali. quę verba, vt aliorum euitentur ambages sic sunt intelligenda: quod quum obscura spiratio, vt aliàs ostensum, ea sit, quæ motum adeo occultat, vt vix appareat; tunc vtique obscura erit spiratio, quando sic aut vires languent, aut venæ intercipiuntur, vt nullus subinde, aut exiguus sit respirationis motus. ergo istis de causis respiratio obscura descendit à vulneratis intestinis. & rationem huiusce euentus reddens ait, & per vulnus vacuantur pectora. facto enim solùm coniunctionis transpositu dilucida manet sententia librariorum fortassis in curia vitiata. quum enim lethale habeatur intestinorum vulnus, vt 6. Aph. 18. proditum, per illud vacuantur sic pectora, vt propter eximiam debilitatem occulta spiratio fiat, & hoc ad differentiam vulneris in pectore inlati, à quo coacta non obscura redditur spiratio. ergo vulnerato intestino respiratio descendit obscura, quia per vulnus spiritales se deplent partes, quæ sic exinanitæ spirationis motum occultant. Alter locus pulcherrimus habetur ab historia Tychonis. hic à catapulta in pectore vulneratus, tumultuosè ridebat, quia portiuncula, inquit, quædam spiculi hærebat circa septum transuersum. hinc risus, qui & in phrenitide quandoque occurrit propter hanc diaphragmatis afflictionem.

LIV.

Intereunt autem ab empyemate peripneumonico seniores: ab reliquis verò iuniores.

427 SEnescentium pulmones ait Hipp. 1. de morb. aridiores sunt, & ampliora habent bronchia, propterea pus à latere in cauum thoracis immissum, pituitaque à capite defluxa & ebibunt, & deponunt facilè. quod non est, dum ipsi pulmones laborantes imbecillitatem contraxerunt, quia tunc magis inarescunt, perennesque fluxiones assumunt coctionem nullam subeuntes, hac propterea de causa ab empyemate peripneumonico promptè decedunt senescentes. ast iuniorum pulmones suapte natura copiosò madent succo, ipsaque vasa spiritu, & humo-

re tument, ideoque non tam promptè sumunt; quæ aliundè veniunt: quæ autem in ipsis continentur pulmonibus, facilè deponunt, quia virium adest constantia, & parata succorum dispositio; hac propterea de causa iuniores à peripneumonia facilè sanescunt, deponuntque inde occurrens empyema, quia tunc exinati sunt eorum pulmones, vt facilè reassumere possint, quod deposuerant, illudque promptè eijcere propter virium constantiã. dum autem empyema aliunde venit, tument pulmones multitudine succorum, ideoque non tam promptè suscipiunt, stagnansque subinde plenitudo exitium affert.

LV.

Quibus suppuratis, dum concutiuntur, multus strepitus de humeris fit, minus hi puris habent, quam quibus exiguus, modo spirent facilius, & melius sint colorati. quibus autem strepitus nullus fit verum difficultas spirandi fortis, & vngues lucidi, hi pleni sunt pure, & perniciose se habent.

428 IN intimis sonorus nascitur strepitus, dum humor seu ebullit, seu concutitur in cauum. ergò si multus est strepitus vacui multum manet in quo repercussus aer insonat: minus propterea erit strepitus, si minor sit vacui capacitas, & adhuc nullus strepitus, dum cauum vndiq. tumet. ergo & in empyis, si strepitus multus est, minor adest copia puris quæ maior vtique est, dum strepitus exiguus est, & hic nullus apparens, inditium præbet, tantam puris adesse vbertatem, vt vndiq. ea sit cauum pectoris distentum. cæterum ne vbertas nos fallat flatuum, attendendum quoque ad ipsam spirationem, quæ facilis est in multa sonoritate cum bono faciei colore, tunc equidem puris adest exigua multitudo: secus si vrgeat spirandi difficultas, facieique non bonus color. nam hæc certa sunt aggrauantis plenitudinis signa, licet strepitus multus fiat ab ebulitione, concertationeque flatuum, potissimum si pelluceant vngues ad puris ostendendam nedum vbertatem, sed & prauitatem. nam in pernicioso empyemate sic calent digitorum extrema, vt vnguens incuruentur ob ariditatem, ac ab ardore attennatæ refulgeant, perinde ac in corneis fieri corporibus experimento constat.

SECTIO DECIMANONA

De Tabidis.

I.

Qui spumosum sanguinem vomunt dolore infra diaphragma non existente de pulmone vomunt. & quibus in ipso rupta est magna vena, multum euomunt, & in periculo versantur. quibus autem minor, minus educunt, & magis in tuto sunt.

429 SAnguis vbertim vomitu exiens non potest non è magnis venis prodire. nam exiguæ reseratæ licet diutinam faciant vomitionem cruentam, nunquam vomitum excitant sanguinolentum, quia non impetuosè hinc, sed paulatinè is emanat. vocauit idcirco Hipp. spumosam illam cruoris eiectionem à dolente iocinore emanantem sputionem potius, quàm vomitionem, quia quum initium sui motus sumat à longinquis partibus, multum de suo impetu remittit, & hac de causa sputionem potius, quam vomitionem facit. ast dum ab exstuate pectore prorumpit sanguis, vomitionem edit, quia vbertim integro cum suo motu prodit. non negatim tamen etiam ab infimo ventre per pectus euomi: nam dolorem exclusit Hipp. infra septum iacentem, vt opinionem habeat hunc euomi cruorem è pulmonum vasis. vtcumque si spumescens euomitur cruor, certè è vasis pulmonum exit propia, aut aliunde indempta laborantibus affectione, istudque habet peculiariter exitus is, quod perpetuò spumosus apparet. exiensque ex disrupta arteriosa vena, largam facit eiectionem, quia vas illud & amplum, & assiduè distentum est: venosa autem arteria disrupta minus emittit cruoris, maiori tamen cum vitæ discrimine, quia exigua illa quantitas protinus detrahit opportunum spiritibus pabulum. quod in praxi sæpè contigisse hac sola ratione compertum. ergo vomitio spumantis cruoris, dum abest infra septum dolor, nascitur a propia pulmonum afflictione, quæ disruptio equidem est magnorum vasorum è dextero sinu exorientium, dū larga est euomitio: dum autem minor est quantitas sanguinis se effundentis, patent seu exigui dictorum vasorum ductus, seu hi qui in leuum sinum assumptum è pulmonibus sanguinem deferunt. quocirca qui mul-

tum effundunt cruoris, in maximo sunt vitæ discrimine: qui autem parum euomunt, ratione quidem quantitatis sunt magis in tuto; sed ratione vasorum euomentium res non ita se habet, vt superius dictum. vtcumque data proportione vasorum maior quantitas euomiti sanguinis periculosior est, quia præripit, & vincit auxiliorum vim.

II.

Quibus tabidis sputum in ignem grauem nidorem olet, & capilli de capite fluunt, pereunt.

430 SVnt multiplices tabis occasiones: sed frequentius occursantes sunt empyema, & cruoris seu sputio, seu euomitio. nam inde flaccescunt, vlceranturue pulmones, deueniuntque tandem ad extremā homines ariditatem ob assiduam sed lentam spirituum temerationem, ariditatemque hanc tunc exhibent, quando & sputa inarescunt, & capilli de capite fluunt. & quoniam duo hæc præcipua membra contrariam habitudinem assumunt, mors idcirco necesse est in propinquo sit non minus quam in extrema senecta. de inarescentibus autem sputis nunc est Hipp. sermo, quia experimentum ab igne sumit: nam humida, & corrupta ex se ipsa grauiter olent, quæ autem sicca sunt, suffitus emittunt in ignem proiecta. grauis autem nidor in sputis inarescentibus, dum corruptionem offert, disiungit sputorum hanc conditionem ab ea, quam gerunt rotunda sputa in febribus futuram delirationem designantia, vt alias dictum.

III.

Quibus tabidis in mare spuentibus pus ad fundum sidit, breui pereunt. sit autem mare in æneo vase.

431 NOn solùm inarescentes pereunt tabidi, sed corruptellam quoque subeuntes, quam gerit supperatus humor, dum in cænosam, grauitantemque transit naturam, quæ num talis sit, vt innotescat, facit experimentum ex marina aqua in æneo vase posita, vbi sint eiecta sputa. sed experimenti huius vt palàm fiat ratio, sciendum, propium pituitæ esse in aquam iniectæ superficie tenus se diffundi, quia ipsa leuis cunctis innatat liquoribus. pus etiam optimam geres conditionem, vtpotè ex pituitoso sanguine assumptum, leuitat saltem in mare positum, quia salita aqua grauior, quam dulcis est. ergo ponderositatem summam optinet pus, quod etiam in mare grauitat, recceditque ab optima

putis

puris conditione, quia omnem abiecit spiritum, densamque & glutinosam assumpsit naturam. expetitur autem vt æneum sit vas salitam aquam continens; quia æris tanta est siccandi virtus, ac quod glutinosi est in se alliciendi, vt liquatum in crysulca aqua argentum trahat; obstetque ne calybs induresćat; illudque dispergit in fumum, quia adiposum totum, quod ad liquandum conflatores in fornacem conijciunt; exhaurit. inde est quod ære incisa, seu inusta facilè sanescunt, & venaticæ carnes immunes à corruptione euadunt æneo transfixæ clauo. antiquitus propterea, ne in homines esset crudelius seuitum, ænea in vsu erant arma, non calybis caritate, sed humanitate in re crudelissima eximia. cùm igitur talis sit æris virtus, mirandum non est, cur Hipp. optet æneum vas, vt istinc puris vndique innotescat malitia.

IV.

Quibus tabidis capilli ex capite defluunt à profluuio alui moriuntur. & quibus tabidis alui profluuia accedunt, moriuntur.

432 QVoniam 7. Aph. 78. hæc leguntur. Ex sanguinis vomitu tabes, & puris purgatio sursum. ex tabe fluxus ex capite. ex fluxu alui profluuium. ex alui profluuio suppressio purgationis sursum versus. ex suppressione mors; non erit propterea abs re textum Hipp. meliorem reddere in hanc verborum seriem. Quibus tabidi capilli ex capite defluunt, hi profluuio alui capiuntur. & quibus tabibis alui profluuia accedunt, moriuntur. siccus etenim ardor, dum capillorum pabulum absumit, eorumque abscindit radices, liquat etiam pituitosa in capite stabulantia, ipsisque salsedinem quoque impertit: propterea vna, eademque de causa & capilli decidunt; & aluus liquida fit, estque capillorum defluuium liquationis inditium, à quo aluus profusa fit ad interitum, licet assidua non sit liquidorum deiectio. vt ex historia mulieris à partu concussæ constat. tabida enim hæc occubuit cum interpollata diarrhea. causa mortis præcipua est, quia dum aluus profundit, suppressio fit purgationum sursum: pus autem non eiectum suffocat.

V.

In tabescentibus sputa suppressa mentem ad nugas garriendas emouent. hic spes est hemorrhoidem apparere posse.

433 SVppressæ spuitiones, si solam salsedinem gerant, ac se per ambitum corporis diffundant; postulant cutim non siue mortis di-

scrimine

scrimine tractu mox temporis. ast si in animorum sedē hæ suppressæ purgationes labantur, & spiritus ad delirationem temerant; & citam necem moliuntur, nisi priusquam stabiliter se illuc obfirment, ad hæmorrhoidas se deponant per arterias nempe celiacas, ac per lienis corpus, vt aliàs ostensum. facit autem quam maximè ad morbi leuamen apparitio hæc hæmorrhoidum, quoniam has habentes, ait Hipp. 3. in 6. Epid. immunes euadunt à morbis proficiscentibus à salioso humore tenuitatem quandam habente, delirauitque Alcippus curatus ab hæmorrhoidibus. ergo tumescentes hæmorrhoides, vt delirationum mala auertunt, sic & suppressas in tabidis spuitiones mentem aberrare facientes rependunt.

VI.

Tabes periculosissimæ sunt à ruptione venarum crassarum, tum à catarrho è capite.

434 DVm empyema se colligit in cauum pectoris, & tabem molitur, si liberè pulmones suum spuitionis peragunt munus, quia insignem noxam non experiuntur, licet quadantenus à puris conditione flauescant, spes salutis à recta comparata viuendi norma, auxiliorumq. oportuna administratione manet. non sic, si vlcus in ipsis pulmonibus relictum est; habent autem istud, dum tabescunt à ruptura crassarum venarum, quod puris assiduam succretionem facit, & hoc ægrotantium periculosum statum reddit, sanationisque difficultatem gerit, quod ipsum promittunt depluentes à capite catarrhi, quia tabescentiam hi inducunt, dum succrescunt, & prauitatem habent, quæ conditiones difficiles solutu sunt, & plerumque vitium conformantis virtutis insequuntur, extatque vulgatum, sed aureum Hipp. 3. in 6. Epid. dictum, quibus, inquit alatæ sunt costæ propter conformantis causæ imbecillitatem, hi malè habent à catarrhis malignis siue excernuntur, siue subsistunt.

VII.

Aetates periculosissimę sunt ad tabem ab anno decimooctauo, vsque ad trigesimumquintum.

435 QVomodo se habeat numerorum vim ex circuituum stata dimensione, si non integrè, saltem vt ad rudem attinet intelligentiam superiori volumine ostensum. Procedunt autem circuitus per quaterniones, hebdomadas, & nouenarios: nam, vt quaterniones dimidiant in tertiano, quartanoque circuitu, idem nouenarij in quintmo faciunt,

ciunt, & per hunc circuitum procedunt morbi, qui à torrido editi sanguine, nedum corpus, sed & ipsam incommodant mentem, ac si Censorino credimus antiquitus fuere septenarij corporibus, nouenarij animis adaptati: nouenaria ergo bis sumpta annorum facit, vt homines sui iuris sint, quia animorum virtutes tunc vndique sunt per corpus distributæ: quinquies autem septennium reuolutum sic complementum corporibus tribuit, vt amplius non increscant, sed decrescant, quia, vt voluerunt Aegyptij, vitalem dimidiat cursum, ac deinceps cordis pondus decrescit ad obitum vsque. hinc ergo elucescit ratio, cur ab ætate decem & octo annorum, vsque ad eam, quæ complet trigesimum quintum periculosissimæ sint tabes, quia tunc vndique expansæ vires, dum in firmitudinem corporum tendunt, si firmam, stabilemque noxam recipiunt, eam diu, nec sine periculo tenent, quod non est ante decimum octauum annum, quia adhuc humiditates vigent, nec post trigesimumquintum, quia tunc membra leui de causa inarescunt, calorque decrescens, non tam acriter inardescit. & vt in istis tabida habitudo parum recedit à naturali temperatione, ideoque eam diutissimè sustinent, si non euincunt, sic in iuuenculis promptam sanationem recipit, quia in dies vna cum viribus vtiles succrescunt succi.

VIII.

Pruriginosa corpora post aluum suppressam in tabidis, mala sunt.

436 PItuita depluens à capite tabidorum recrudescere faciens vlcus, quia acris, & salsuginosa est; aluum prorritat ad interitum, dum profusio hæc diu manet, quia remotat sputorum sursum eductionem. optandum ergo, vt aluus profluere desistat, & hoc si non auxilia arte comparata, natura quandoque præstat, dùm aliò ducit noxium se ab aluo deponens, illudque vel ad integritatem sputu liberè educit mitescentiam gerens, vel distribuit per vasa, pruriginosaque reddit corpora non sine incommodo, quia non est istud naturæ opus integrè agentis. nō tamen symptoma hoc eam quam liquata aluus gerit lethalitatem, quia congruis mitescit auxilijs, licet in tabescentibus non sine operosa manu.

IX.

In habitibus tabescentibus cum febre fluxiones ad gingiuas, & dentes comparentes, malę.

437 TAbescentes ex habitu sunt, qui seu à confirmantis virtutis vitio, seu à sicco contracto ardore tabescunt, licet nullum in-

pul-

pulmonibus vlcus habeant: nam multiplices sunt tabis occasiones, vt ex aliàs dictis constat. erunt ergo tabescentes ex habitu cum febre hi, qui sicco ardore calent solidis hærescente, in quibus liquati à capite promptè defluunt succi, qui se in gingiuis, dentibusque obfirmantes vlcerant, & corrodunt, quia à sicco ardore feritatem habent contractam, imminet subinde discrimen, ne deinceps fluxio in pulmones ducta veram pariat phtoen.

X.

Præcordia in tumorem eleuata in omnibus mala sunt, in tabidis autem pessima.

438 QVàm malum sit in morbis præcordia eleuari, aliàs ostensum. ostensum quoque pessimum id esse in diutinè tabescentibus præsertim, si liquida inde aluus fluat. siccum enim tunc imminet hydrops ad sanationis in tabidis desperationem. conualuit tamen, qui in Oeniade tabescebat detractione sanguinis ex vtraque manu, quia viscera inardescentia succos vltra modum sugebant. ergo si hac ipsa de causa in tabescentibus eleuentur præcordia (nam & aliæ sunt occasiones flatuum seu cruditatum exundantiam colligentes) vide an futurum sit opportunum medicum hoc opus.

XI.

Ex his qui diutina tabe corrupti sunt, aliqui ante finem rigore aprehenduntur.

439 MAligna sunt thromata, quæ inhorrescentiam pariunt, quia inoppinatum adferunt interitum, vt superius ostēsum. quod ipsum quibusdam tabescentibus contingit, dum saniosus ichor in spirituosum sanguinem insolitè accedens in iudicatoriam rigoris motionem parit ad exitium, perinde ac in ardentibus, dum vires effætæ sunt. hoc autem non omnibus sed aliquibus tabescentibus contingit, illis nempe, qui corrupti sunt ex diutina phtoe, & quia vlcus ante obitum siccescens inhorrescentiam parit, vt de thromatis dictum, & quia quintanæ sæpè oboriuntur febres ad perniciem,

XII.

Pustulata corpora veluti ambusta, phtisim habitum ostendunt.

440 EXanthemata se per ambitum corporis expandentia, vt multiplicem habent effigiem, sic variam morbi reprehesentant ideã vt est diuersa humorum in cutim efflorescentium conditio. quod autem ad nostrum facit propositum est, quod veluti ab alui suppressione in tabidis pruriginosa redduntur corpora: & à salsuginosis sputis remoratis rubescunt hæc veluti à pustulis: sic dum taliter pustulantur, ac si candenti ferro essent ambusta; tabidam vtique iam contraxerunt habitudinem, quoniam, carnosa membra roridis destituta liquoribus à sicco ichore tabescunt. nam acris est illæ ardor, qui pustulatum corpus reddit. sed siccus est, qui ambustionem facit, & cutim exasperat. habitualis autem non est omnis tabes, sed illa solùm, quæ ad talem venit malitiam, vt sicco ac firmo ardore depascat solida membra.

XIII.

Difficulter spirantes ex puris abundantia, & cruda expuentes multa in phtisim, perniciosè habent.

441 PEreunt per quàm facilè empyi, dum cauum thoracis totum est pure repletum. ortopneam enim faciunt hydropiformia dura. ast si huic repletioni noua se adiungat fluxio, quæ cruda à capite depluens in spiritalia membra labatur, pernicies vtique summa aderit. totum enim quod tunc expuitur, illud est, quod recenter depluit, intus manet tota puris collectio, quæ spirationem incommodat. ergò tota sanationis spes euanescit, quæ in sola est libera puris excretione.

SECTIO VIGESIMA.

De Hepaticis.

I.

Quibus Hepaticis malum est sputum cruentum, siue sub putridum, siue biliosum meracum, protinus perniciosum.

442 PRISCORVM adhuc manet scitum iecur frugiferam esse tellus, quoniam illuc venæ suas figentes radices expetitos laticos hauriunt, quibus tumescentes gratiosi humoris dicebat Hipp. lib. de Alim. euadunt fontes singula membra vtilibus succis irrorantes. apparet autem viscus istud glutinosum plurimis densatum fibris indeque accidit, vt flatibus distentum impensè doleat, quia, vt idem ait lib. de vet. medic. fortiores flatus euadunt, dum corporis duritiem vincere nituntur. alijs quin etiam malis obnoxium euadit tum ob perennem succorum accessum; tum quia propè sunt receptacula inutilia recrementa iam secreta excipientia, quæ si eundem recrementum in iecur euomuerint, noxam ingentem imponunt. sed malorum huiusce visceris præcipuum hepaticus est morbus, qui à phlegmone originem trahens magnitudinem summam constituit, promptèque in consensionem spiritalia membra trahit, vt acutiem sic gerat, quæ suapte natura abest ab hac affectione, vt ex alias dictis constat. cæterum vt succorum inflammationem edentium diuersa est prauitas, sic varia indè consurgunt symptomata, quæ & partis affectæ, & causæ offendentis naturis insequuntur, ac propter iam dictam consensionem, dum viscus hoc insigniter affligitur, spiratio ipsa offensionem recipit, dolent acromium, & clauicula, cruciatur latera, tussis diuexat, prauæque exeunt sputiones, quæ cuncta ancipitem quandoque partis affectæ agnitionem reddunt, nisi oculata mente ad ea, quæ propia sunt partium affectarum, iudicium adhibeamus. ast quemadmodum si quis spumosum expuens sanguinem dolet dexterum præcordium, è iocinore expuit; sic expuens cruentum, sub putridum, seu biliosum meracum sub hepatico morbo laborans, expuit è iecinore ad citam perniciem, perinde ac accidit his, qui à dextero dolente præcordio spumosum cruorem expuunt, & quibus sunt sputiones subputridæ, aut biliosæ meracæ. educuntur namque hi è iocinoris corpus

ad

ad extremam prauitatem adactum, ad summam secum gerentes malitiam, eam haud leuiter spiritalibus membris imponunt.

II.

In hepatite colliquatio cum raucedine malum tum aliàs, tum si aliquando tussiant.

443 DVplex ab æstuante iecinore oritur colliquatio. vna conspicua, dum liquati succi exeunt sputu, sudore, alui exoneratione, aut mictione. altera inconspicua, dum corpora tabescunt, quia viscera æstuantia pabulum omne absumunt, illudque per inconspicuos ductus euanescere faciunt. vtraque liquatio hepaticis ad perniciem occurrit, sed quam nunc Hipp. percenset à iecinoris nascitur ardore diaphragmati impertito. inde enim pulmones inarescentes, dum tracheam exasperant; raucam vocem reddunt, sicque trahuntur a capite tenuia,& acria, quæ & ipsa tussiculas pariunt, perinde ac facit iecinoris moles, dum opprimit septum, & irritat, vt exin seu phrenitidis, seu prauæ suppurationis immineat malum.

III.

Dolorosa iecinoris affectione detenti cardialgici, soporosi, rigorem habentes aluo turbata tenues, ciborum fastidiosi, multum exsudantes, purulenta per aluum egerunt.

444 IMminentis suppurationis in hepatitide signum præbet colliquatio cum raucedine, & leui tussicula; ast factæ iam suppurationis notæ sunt hæ prauis correspondentes suppurationibus in spiritalibus membris occurrentibus. cæterum quoniam iecinoris corpus durum, tensum in latitudinem, ac profunditatem expansum læsionem modo in vnam, modo in aliam partem recipit, laboratque seu gibba, seu caua eius pars, quæ discretio eximiam affectionum varietatem gerit. nam gibba pars, vt promptè se in phlegmonem vertit conditione sanguinis illuc stabulantis, sic ocyus seu rapit, seu auxilijs arte, naturaue comparatis sanescit: ac si in suppuratum transeat, id accidit à crassitie, & hærescentia succorum diutine affligentium quosdam eius lobos. nam in mediana phlegmone consistens præue[?]i maturationis tempus, rapitque, aut soluitur celeriter, quia illic magnus adest venæ cauæ truncus. ast in caua eius parte propter decliuitatem, & viciniam intestinorum promptè excipientium, vt difficulter se colligunt phlegmones; ita si hoc contingat, diutius haud

notabili

notabili cum incommodo illuc hærent, tamque latenter suam plerumq; gerunt malitiam, vt non nisi artificiosa coniectura noscantur, priusquam pus promant, qua de re in superioribus abundè actum. nec dissonat, vt sententia hæc de istis veritatem habeat phlegmonibus, quoniam passiones in gibba existentes sputu, seu lotio se promunt, quæ autem ad cauam spectant, intestina plerunque affligunt. nam corrupta sanies per portæ ramos se diffundens, & cardialgicos homines reddit, & aluum perturbat, & ciborum fastidia facit, ac in superas quid distribuens per arterias rigorem excitat, soporemque inducit, quæ cuncta, quia sunt prauæ suppurationis suum præsertim cursum ad aluum flectentis germina, erunt quoque mox adfuturarum deiectionum purulentorum præsagia. nam purulentia exundat, dum ægri vbertim exsudant: scriptum enim in superioribus. qui frequenter exsudant, & insuper rigent, perniciosum hoc est, & in finem suppurationem habere comperiuntur, ventresque turbatos.

IV.

Hepar de repente circumcirca dolentibus, febris accedens dolorem soluit.

445 Dolet de repente circumcirca iecur, hoc est vndique & omni ex parte appulsu flatuum, seu humorum tenuium se per exiles venarum surculos quoquo versum insinuantium, quia calorem contraxerunt, cuius manus est omnia per omnia mouere: sic enim violenta hac, & repentina irruptio ne iecur vndiquaque distentum dolet seu stabiliter, seu mutatis sedibus. inruunt autem sic repentè nedum flatus, sed & vtraque bilis, si calorem contraxerint, vt repentè vndiq. se insinuenr. non est tamen tantus, ac talis hic ardor, vt phlegmonem pariat, quia vndique se expandat, febrem vtique inueheret. ergo quia febris non anteuenit, nec protinus dolorem hunc insequitur, sed deinceps superaccedit, necesse est, vt vtilitatem afferat, quia & flatus discutit, & vias ad noxiorum exclusionem parat, quod ipsum faciunt arte parata auxilia, manuum nempe compressio, calidum lauacrum, & potus seu aquæ lactis, seu allij intincti, vt scriptum est 6. in 2. Epid. est autem hac de re notabilis historia illius, cui iecur dolebat, quia vnus, inquit, eius apex complicabatur. conualuit enim is sola concussione, cuius ope cessauit dolor, quia iocinoris apex in suum locum redijt.

Qui

.V.

Qui sanguinem spumosum spuunt precordium dexterum dolentes, de hepate, spuunt & moriuntur.

446 ABundè hac de re in superioribus. quia enim spuitiones multùm cruentæ in hepaticis protinus sunt perniciosæ; oportet vt spumosum sanguinem sputu proferentes decedant, dum is à iocinore emanat, quoniam summa ardoris interuenit violentia, qua ardet iocinoris pars gibba, certè ad exitium, vt ex aliàs dictis constat.

VI.

Quibus hepar vstis velut amurca prodit, lethale est.

447 QVanquam rarenter, attamen occurrunt in gibba iocinoris purulentiæ, dum phlegmon à crasso sanguine editur, & consistit istud in lobo aliquo longè dissito à mediana parte. tunc enim ægrotantes lętis febriculis marcescunt, doloresq; aliàs acuti, aliàs molles ingruunt, rigores quandoque occurrunt, fitque pars ad hypochondrium, seu ad ventriculum spectans tumida, & dolorosa. & hi post diutinam ægrotationē suppurationis notas exibent ad interitum, quia nullus inde salutaris occurrit humoris purulenti exitus. nequeunt enim sic acuminari, quemadmodum faciunt, qui in hypochondrijs sunt, vt liberum habeant de foris exitum, ideoque intus disrupti rapiunt, nec alia manet spes, nisi à medico artificio vstione, seu incisione peracto, quod quidem qua nam ratione, quoue tempore sit peragendum, suo erit ostensum loco. sic ergo iocinoris gibba pars in suppurratum transit, & hoc in secundo hepatico morbo sæpè contingere ab Hipp. lib. de int. affect. proditum. cęterum si hi ægrotantes eam curationem subeant, quam incisio seu vstio edit Indeque pus album prodeat, superstites quidem euadunt: pereunt si exiens amurcosum est. rationem reddit Hipp. 7. Aph. 45. qui dum pus album exit, suppuratio in tunica est: dum autem cęnosum est, carnosum, & graueolens, suppuratio facta est in carnosa parte à terreo, crassoque succo. ergo quia humores se in tunicam efferentes leuitatem habent, benignamque redolent naturam, vt optimam maturescentiam subeunt, sic post disruptionem nihil agglutinationem impediens relinquunt. contrarium est, dum noxius humor se infixit in profunditatem visceris, nam quia ponderosus subsidet, & quia crassus hæret, & quia prauus corrumpit, exiens idcirco pus amurcosum apparens non potest non interimere.

SECTIO VIGESIMAPRIMA:

De Hydrope.

I.

Hydropes ex acutis morbis dolorosi fiunt, & perniciosi. incipiunt autem plerique à laterum mollitudine, aliqui etiam ab hepate. quibus igitur quibus à laterum mollitudine initium sumunt pedes tument, & alui profluuia diuturna sequuntur aluum non mollientia, neque dolores ex lumbis, & laterum mollitudine soluentia, Quibus verò ab hepate tussis adhuc promptè oboritur, & pedes tument, & aluus dura egerit, eaque ad necessitatem coacta, & tumores circa ipsam fiunt partim in dextera, partim in sinistra, & rursus sedantur.

448 STAT hydropis forma in quadam abdominis distentione, quæ stabilis, & diù perseuerans totum repletum abdomen exhibet. nam distenduntur quandoque præcordia, ceteræque singillatim abdominis partes, non tamen hydrops est, quanquam diu maneat illa membrorum distentio. ergo in hydrope totum abdomen vndique intumescit, diuque sic stabilis perseuerat tumor, vt affectionem pertinaciam demonstret. quod autē in eius euomitū cauum sic abdomen replet, siue flatus, siue humor sit, aliunde venit, quia suapte natura quod extra vasa, visceraque est, inane est. ideoque hydropis affectio venit post alios morbos, dum hi aut affligunt viscera, aut illuc colligunt succos seu flatus aliunde exitum non habentes. nam hydropici euadunt homines non minus à collectione aquositatum assumptarum, quam ab afflictione viscerum in abdomine contentorum: & hoc totum accidit vel post diutinas passiones, vel ex acuto morbo. de prima hydrope ex diuturnis nata passionibus aliàs, nunc alteram prosequamur. Hydropes, inquit, Hip. qui ex acuto morbo accedunt & dolorosi, & perniciosi fiunt. fiunt autem ex acuto morbo hydropes, dum abdominis partes insimul laborantes excipiunt tandem quicquid spiritales iam offenderat, transitque hac ratione morbus in diuturnitatem, sed mortiferam, dum grauiter affligit. nam Ctesiphon ex ardente hydropicus decessit cum suffocatione, & stertore, quia antea spleneticus erat: quam dispositionem ipsi quoque acuti morbi inuehunt, dum insimul lumbos, ilia, visceraque naturalia affligunt. partes tamen precipuę offensiones ab acutis sumentes sunt laterum mol-

litudines, & iecur. quippe in laterum mollitudinibus cauitates iacent flatu, seu humore se replentes, quos magnæ, insignesque venæ tum lumbales, tum sursum reptantes euomunt, vt inde flatus hydropi formis cōsurgat, qui dolorosus ex acutis est conditione humorum peccantium integram respuentium mitescentiam, imo prauam abscessionem facientium. huiusce vero hydropis propia accidentia sunt pedum tumiditas conditione humorum crassorum suopte pondere ad infimas subsidentiū, dum natiuus deferbet calor: alui profluuia diuturna, quæ neque distentum durumque abdomen molliunt, nec lumborum, præcordiorumque dolores sedant, quoniam non est sola, quæ offendit collectio, sed membra iam inquinata perennem succretionem faciunt, & propterea alui hęc liquescentia malum exasperat, supernasque colliquat partes, vt scriptum est ab Hipp. lib. de int. affect. In altero vero hydrope ex acutis suum sumente ab hepate initium pedes quidem tument propter iam dictam superarum partium liquationem decumbentem per inania musculorum lumbalium; sed aluus non fertur profusè, imò pigrat, & coacta ad necessitatem dura egerit, quia manet immissus in iocinore ardor in eius gibba parte. hinc ingens humiditatum oboritur suctio, quæ facit, vt nedum corpus tabescat, sed aluus pigrans sit distenta, tumores exhibens modo in dextera modo in leua parte, subsidentes mox, quia ab æstuantibus exoriuntur flatibus, vagè subinde se dispergunt. ex hac eadem iocinoris passione tusses oboriuntur, quas gerunt quoque insignes huiusce visceris inflammationes, causis iam in superioribus adductis. cur autem profusam redant aluum hydropes, quæ à laterum mollitudine incipiunt, eandem pigrent, quæ à iocinore, hæc est ratio. humores à spiritalibus abscendes. per vasa nequeunt obruere iecur, quia obstat sanguinis ascensus per insignem cauæ truncum, per alios idcirco sinus cursum flectunt ad laterum mollitudinem, & ad lumbos, quarum partium vasa succo distenta, dum abscessionem, aliasue non faciunt euomitiones, aluum tandem profusam reddunt, vt ex aliàs dictis constat. Ast quod ab acuto morbo hepar assumit, non nisi innaturalis ardor est, qui dum in incoctum adhuc succum accedentem agit, vt humorem absumit, sic quamplurimos distendentes flatus creat, quibus abdominis tumet capacitas, quod intelligendum de hydrope, qui ex acuto morbo fit; nam in alijs alia potest esse ratio vide hinc quælo quantum neoterici à veritate aberrent in hydropis tractatione, nam malum quandoque fit absque iocinoris labes, ac dū iecur laborat, non semper adest deficientia caloris, sed quādoq. excessus.

II.

In hydropicis siccis vrinę stillicidia mala. malę etiam vrinę paruas hypostases habentes.

449 SIccus in visceribus immissus ardor, dum in succum à vena caua, lieneque non distributum agit, quamplurimos flatus creat, qui & ipsi inardescentes abdominis capacitatem distendunt, siecumque efformant hydropen, cui si vrinarum se adiungant stillicidia, malum quid vtique præsagiendum. siue enim stillicidia nascantur, quia lienis corpus parum quid liquoris inardescentis per arterias in vesicam immittat: siue quia hepar eundem ichoribus ardorem impertiat prauis cum recrementis; mala vtique erunt stillicidia hæc in sicco hydrope, tum quia ardor summus adest ambobus in visceribus: tum quia sublatum est illud leuamen, quod à prompto potionum transitu expetitur, dum viscera, spiritusque ardent, quocirca Bioni obitus contingit ex stranguria. Eandem quoque malitiam demonstrant vrinæ, quæ debito ordine excretæ, paruam habent hypostasim. quia enim tenues, siccum demonstrant subesse ardorem, à quo tandem membra tabescunt. nam tabidis tales occurrunt mictiones, vt suo loco palàm fiet.

III.

Hydropicis quæ superuenit epilepsia, perniciosa. mutuò enim sunt signa in prauitate, & aluos profusiores reddunt.

450 COmeant affectiones, quæ causarum agnoscunt comercia, quod in acutis sæpe euenire 1. de morb. proditum. ast si vera sunt, quæ ab eodem lib. de flat. & de sacr. morb. de Epilepsi dicuntur, vtique causarum comercio hydrops, & epilepsia consensiunt. nam in epilepsia sunt inæqualiter meatus spirituum occlusi, quia illuc accedit vbertas quędam flatuum, pituitosorum, seu humiditatum non sine acrimonia, & hæ hydropis quoque sunt causæ sola locorum affectorum sede disiunctæ. ac veluti ex hac causarum adiunctione melancholici epileptici fiunt, sic & hydropici. sed perniciosior est hydropi accedens epilepsia, quia malum hydropis non tolit, prauitatemque designat causæ offendentis, dum sic flatus, seu ichores inardescunt, vt in penitiores spirituum ductus inflati, eos obruunt, spiritusque in inæqualem motum adigunt. hinc viscera in preceps ducta, dum mutuò in malitiam conspirant, aluos profusas reddunt, quia acris à calore pituita reddita, cruditatumq. exundat vbertas.

IV.

In biliosis aluus turbata egerens pauca genituræ similia, mucosa, & dolorem circa pubem inducentia, & vrinæ non facilè solubiles prodeuntes, ex talibus in hydropem desinunt.

451 IN biliosis tum temperaturis, tum affectionibus, aluus suoptè natura biliosa euadit. ergo recedit à naturali statu, dum parua egerit genituræ similia, & mucosa. quippe liquata ab ardore pituita conglobatum quod paruum profert genituræ per quam simile, sed conditione pituitæ mucosum. cruciatum autem parit, dum hic humor penetrat, vrinariosque ductus obfarcit, dum cruciatus ad pubem attinet, & quia in sicco hydrope mala sunt vrinarum stillicidia: & dolores circa lumbos, & vmbelicum siccum denunciant hydropen; vtique aluus in biliosis multis turbata flatibus, pauca tamen geniture similia egerens mucosa, & circa puben cum stranguriosa mictione dolorem inducentia; hydropis euentum prænunciat.

V.

Si cui hydropico febrienti vrina sit pauca, & turbida, perniciosum.

452 AB aqua inquit Hipp. 4. de morb. non valdè fortis oboritur febris, neque diuturna, quia igni non bonum alimentum aqua præbet. ast si viscosior hæc euadat, crassescatq. tunc ardorem concipit, eumq. diù retinet. assumit autem hanc dispositionem, dum seu stagnans corruptionem, & situm concipit: seu liquatis alijs se ammiscet recrementis, sicq. inæqualiter crassescens turbulenta fit, ac febri idoneam subministrat materiam. huiusce autem seu corruptionis, seu ammixtionis inditium præbent paucæ, & turbatæ vrinæ. nam paucæ sunt, quia serositates partim in abdominis capacitatem stagnant: partim viscerum ardore absumuntur, partim etiam ob suam turbulentiam lotij ductus obfarciunt. turbidæ autem sunt ab agitatione flatuosi spiritus, & ab inæquali succorum liquatione vi ardoris febrilis facta. accedunt autem hæc hydropicis ad perniciem, quoniam febris, dum carnes reficcat, bibendi adauget necessitatem, sitireque hinc hydropici non desinunt ad obitum vsque; vt Fulloni febrienti contigisse legimus. mala quoque in hydropicis est vrinarum paucitas, quia vnum sublatum est opus, quod hydropis quandoque solutionem affert, ac in pauca excreta vrina turbamentum

apparens cephalalgiæ, delirationis, conuulsionis, seu mortis euentum denunciat, obijtque hydropicus in Olyntho assiduè per noctem, & diem delirans, ap honus mox de repente factus.

VI.

In hydrope incipiente alui profluuium aquosum citra cruditatem, morbum soluit.

453 AQuosa hydrops talem præsertim sibi nomen asciscit. oritur autem, tum à collectione humiditatum potu præcipuè assumptarum liberum non habentium exitum: tum à viscerum discrasia, quæ facit, vt crudores exundantes meatus occludant, & potionum transitum impediant. ab aquositatum propterea collectione incipit perpetuò hydrops, hac tamen distinctione, quod aliquando sine crudoribus collectio hæc est: aliquando crudores adsunt, quoniam & viscerum adsunt discrasiæ, & est distinctio hæc quam maximè opportuna: nam 2. Prorrhet. optat Hipp. vt hydropici bonis sint præditi visceribus, quia natura tunc se exerit, & faciles coctiones fiunt, quæ opera nunquam essent speranda si à viscerum discrasia perpetuò ortum traheret hydrops. fit ergo hydrops à sola aquositatum collectione absque notabili viscerum labe, quam tandem indipiscuntur, si diu maneat collectio. & tunc alui fluor recrem promittit, siue succum è solidis partibus liquatum exhibeat; siue cruditates solas promat. secus autem est de illa profusa diarrhea, quæ in exortu hydropis facta aquosum humorem deturbat sine cruditate. nam aluus tunc collectionem deponit, priusquam aut ipsa situm contrahat, aut visceribus labem impertiat. & hoc summum est in Hippocratica medicina arcanum, multa alioquin inuoluta expromens. eandem solutionem ijsdemmet rationibus edit lotij vbertas, vt lib. de iudicat. & 6. Aph. 14. scriptum est.

VII.

Denunciato iam sicco hydrope, si tormina sint circa tenue intestinum, malum, & epilepsiæ hydropicis perniciosæ.

454 DEnunciant siccum hydropen ea, quæ superius ab Hipp. fuere posita; & 4. Aph. 11. repetita sub his verbis: Quibus, inquit, tormina adsunt, & circa vmbelicum cruciatus, & lumborum dolor, qui neque medicamentis, neque alijs præsidijs soluuntur, in siccum hydropem firmatur. quem mox declarat aluus dura coacta egerens, & alia, quæ

quæ superius fuere enarrata. cęterum quum huic sicco hydropi plerumque anteueniat tormina, si hæc seu in iam facto maneant, aut ipsi superaccedant, malum ingens expectandum, quoniam perennis adest succretio tum flatuum æstuantium, tum ichorum tenuium. & acrium, tum etiam pituitæ dolorosè penetrantis, vt hinc prauum quid geniturae simile mucosum se promat, & exin sæua mox adueniat disenteria. de epileptica affectione abunde superius dictum, & hæc fortassis promptè occurrit in sicco hydrope torminoso, vt ex iam dictis constat.

VIII.

Hydrops, qui ad curationem remisit, recurrens desperatus est.

455 RElapsus aliorum morborum post curationem artę seu natura comparatam non se transferens in perniciem, quanquam difficultatem ac diuturnitatem gerat; sanationis tamen desperationem non affert. secus in hydrope iam soluto recrudescente denuò. nam recessus fit summus à naturali statu, dum hydrops consurgit; (siue recessus ille sit momentaneus à collectione, siue stabilis ab afflictione viscerum) qui si abeat per opportunam curationem, stabilem incolumitatem frui corpus deberet. ergo si in eundem morbum denuò labatur, signum est, viscus aliquod firmum contraxisse vitium, incompletaque fuit illa solutio, à qua idem morbus recrudescit. & quoniam, dum recens erat, sua non deposuit inquinamenta, multo minus id fore sperandum, dum morbus recrudescit. ergo desperatus est hydrops recurrens, qui iam per curationem remisit. notanter autem dixit, qui remansit, non autem qui solutus est; quoniam remissio apparentem solutionem demonstrat: solutio autem, quia integra, & completa, recidiuationis occasionem tollit. Porrò notatione digna sunt hæc Hipp. 2. Prorrhet. At quibus, inquit, magni tumores facti emarcescunt, & rursus attoluntur, hi magis conualescunt, quam illi, qui ex sanguinis eruptione implentur. verùm fallunt hæ hydropes ipsos ægrotantes, faciuntq. vt ipsi à medicis discedant, ac pereant. ex quibus verbis apparet, quod non sunt desperati hydropici illi, quorum tumiditates subsident, ac denuò reassurgunt, si medicis pareant, nec se sanatos existiment. quod non dissonat ab ea, quæ fuere enarrata. nam hydropis malum stat in abdominis distentione, cui adduntur quoque tumores quidam assurgentes modo in vnam, modo in aliam partem subsidentes mox, de quibus in Prorrhet. & isti facilius conualescunt, perinde ac de Eicnbosis lib. de intern. affect. dictum. secus autem est de tota abdominis tumescentia, quæ remedijs subsidens, ac

denuò reaſurgens deſperatam ſanationem reddit, cauſis iam enarratis.

IX.

Hydropicis ſecundum venas prorupta in aluum aqua ſanantur.

456 TVment tum viſcera, tum venter, tum carnes corpus veſtientes copia humiditatum aſſumptarum. nam & lien aqua repletum, ſi pondus in veſicam non excutit, illud tandem in ventrem deponit: & iecur aqua repletum, dum eam in omentum euomit, deſperatam hydropen facit, iſtiſque ex occaſionibus venter repletus tumet, ſolitariè quidem, ſi viſcera totum pondus in illum excuſerint; cum adita viſcerum vitioſitate, ſi quid in ipſis adhuc relictum eſt. accidit quin etiã, vt carnes ſeu à viſceribus ſeu ab ambientibus protoſitatibus multis ſe repleant madoribus, quibus ſic tument quandoque extima corporum, vt perluceant diſtenta, & ex vulnere aquam emittant, & hæc affectio intercutanea eſt hydrops, quæ orta ab humiditatibus vel forinſecus aduenientibus per cutis ſpiracula, vel intus per viſcera copioſas humiditates vrinarijs meatibus non exceptas protinus illuc emanantia, ſolis carnoſis partibus inhæret, & naturalia viſcera tunc ſuam plerumque ſeruant conſtitutionem, quæ ſi in malum conſenſerint, & venter & carnes diſtentæ tument, & hac ratione variæ conſurgunt hydropicorum formæ ab vna aquoſitatum collectione emanantes, quarum exitus, ſi promptus fuerit; corpus deinceps ad integritatem redit, dum viſcera non laborant: nam ſi hæc in malum conſenſerint, vt ſit perennis aquoſitatum ſuccretio licet detractum pondus remiſionem quandam exhibeat, recurrit tamen denuò morbus vlla abſque ſalutis ſpe. Ergo prorumpens in hydropicis ſalubriter ad aluum aqua, illa eſt, quæ forinſecus aduenicns nullam, aut exiguam ſaltem labem viſceribus imponit, ideoque ſua ſponte in aluum prorumpit, quia, vt optabat Hipp. bonis hi ſunt præditi viſceribus. cæterum non ſine ratione adiuncta eſt illa particula, ſecundum venas, quæ duplicem habere poteſt intellectum. vnus, quod hydropicorum aquoſitas adhuc circa venas maneat, nec ſe diffundit in cauitates ab his diſſitas, quoniam ſi iſtud contingat, vix datum, vt denuo venæ humorem illum ſugant, ac deinceps in ventrem euomant. alter intellectus eſt, vt profuſio ad aluum fiat per venarum oſcula. nam cumulatim tum ad aluum, tum ad renes per venas, & arterias aquoſitates meant, per alios vero ductus vix, nec ſine difficultate. vtraque fiat ratione effuſio hæc, naturæ opus perficitur, vt ex aliàs dictis conſtat.

Quibus

X.

Quibus ex aliqua ægritudine ad hydropen rès deuenit, his alui ſicca excrementa caprini ſtercoris ſimilia egerunt cum eliquatione mucoſa, vrina non bona, diſtentiones circa præcordia, & dolores, & tumores circa ventrem, cruciatus quoque circa laterum mollitudinem, & iuxta ſpinę muſculos accidunt. febres item, ſitis, & tuſſes ſiccę ſequuntur, & circa motus ſpirandi difficultas, crurium grauitas, à cibis abſtinent, & paucis ingeſtis explentur.

457 INdiſtincta eſt complectio eorum, quæ ſuperius ordinatim promuntur tanquam ſigna hydropem ex acutis ſeu concomitantia, ſeu ſuperaccedentia, perperam fortaſſis, & extra locum repoſita, de quibus non eſt, vt aliam faciamus enarrationem, quia conſtant ex ſuperius dictis.

XI.

Leucophlegmatia alui profluuium ſedat.

458 MOrbus diſtinctus eſt apud Hipp. Leucophlegmatia ab hydrope. nam 7. Aph. 74. inquit, quod ex alba pituita hydrops fit. & lib. de int. affect. horum facit abiunctam narrationem. tranſit autem per quam facile pituita alba in hydrops, ſi vel ipſa collecta diù manens viſcera offendat: vel ſuccreſcat hæc ex viſcerum labe, conſonant ergo in modo tum gignitionis tum ſolutionis, ſed illud peculiariter leucophlegmatiæ contingit, quod aliquando ſalubriter deponit crudores, dum ortum ab horum collectione traxit, vt ſæpe in praxi compertum.

SE-

SECTIO VIGESIMASECVNDA

De Dysenteria.

I.

Dysenteria intempestiuè suppressa abscessum in lateribus, aut in visceribus, aut in articulis facit. num igitur biliosus abscessus in articulis: sanguineus in costis. aut visceribus fit?

459 INTESTINA dysenteriæ malum exhibent: nam exeunt cruenta è venis violentia quadam reseratis, non sine proinde torminibus, quæ seu momentanea, seu stabilia sunt pro conditione causarum offendentium. quippè si criticè accedat dysenteria, licet tormentosa, salutaris nihilominus quia magnas soluit affectiones, rependitque denegatum hæmorrhagiæ exitum, vt aliàs ex Hipp. ostensum. reliquæ occasiones, quia munus naturæ non agnoscunt, morbum pertinacem creant, qui cruciabiliter, ac diutine affligit, si non rapiat ocyus. praui enim tunc ad intestina siue à capite, siue à visceribus, siue à vasis omnibus confluunt succi sic dilaniantes, vt vlcus insanabile pariant, potissimum si istud in intestinorum elatiori parte contingat, & tunc dysenteria primigenea est, quoniam confluentes succi eam habent prauitatem, vt protinus exigua intestinorum vasa adaperiant, cruentumque fluorem excitent, & hac ratione à liquatis tum carnibus, tum visceribus in ardentibus protinus dysenteria consurgit, quæ multiplicem prauitatem gerit, vt liquaminum sunt conditiones diuersæ. cæterum & ab alijs anteuenientibus alui turbationibus tandem consurgit dysenteria, dum meracus est, ait Hipp. 7. Aph. 23. seu acredinem indipiscitur accedens succus, siue id externis, siue internis ex occasionibus contingat. nam collecti in intimis succi, si acredinem habeant, reserant venas, ac prauitatem indempti vlcus faciunt. ingesta quoque cibaria, dum non sese per corpus distribuunt, aluum prius turbant, mox dysentericum excitant fluorem, dum acrimoniam assumunt, vt 3. de Diet. scriptum ab Hipp. Licet autem fluor hic innaturalis, & plerumque symptomaticus sit, non expedit eum ante tempus supprimere, quacumque veniat de causa, eedroque digna sunt hæc Hipp. verba 2. Prorrhet. Dysenteriæ, inquit, si quidem cum febre inuaserint, aut varijs alui egestionibus, aut cum hepatis in-

flam-

matione, aut præcordij, aut ventris, aut quæ dolorosæ fuerint, aut cibos intercipiunt, sitimque inducunt, hæ omnes malæ sunt, & qui sanè plurima horum malorum habuerint citissimè peribit: cui vero paucissima talium affuerint, & huic plurimæ spes sunt. moriuntur autem ex hoc morbo maxime pueri quinquennes, & seniores adhuc decennes: reliquæ verò ætates minus. at quæ dysenteriæ commodæ sunt, mala hæc non incurrunt, verum sanguine, & ramentis egestis desierunt aut septima die, aut decimaquarta, aut vigesima, aut quadragesima, aut intra hæc tempora. huiusmodi enim egestiones etiam eos, qui prius sunt in corporibus morbos sanant, antiquiores quidem diuturniore tempore, recentiores vero in paucis diebus, submouere possunt. Hactenus ipse. quam doctrinam ab ipso religiosè obseruatam fuisse legimus in Eratolai filio dysenterico ex febre, & liquatione. opus enim curationis ad quadragesimam vsque expectiuit succorum mitescentiam, quod & in Ctesicrate, Adriano, Cæneique puero factum. ergo nunquam ante debitum tempus supprimenda est dysenteria, quoniam ex intempestiua suppressione mala oboriuntur quamplurima iuxta conditionem succorum detentorū. etenim abscessio quędam dysenteria est, quæ si commoda futura est, nullo pacto supprimi debet: sin autem incommoda priusquam fiat, aut solùm dum fit auertenda opportuna sanguinis detractione, alijsue auxilijs, sed nunquam supprimenda adstringentibus, ne abscessio ad alia membra se conuertat, non sine discrimine. nam biliosus surreptus humor promptè ad articulos vergit: sanguineus tendit ad viscera, seu ad latera. hoc tamen problematicè dictum, quoniam etiam recrementa biliosa possunt visceribus hærere, & sanguineus pituitosam redolens naturam ad articulos quandoque abscedit, frequentius tamen illud, rarius hoc contingit, fiuntque tales abscessiones ex intempestiua dysenteriæ suppressione, dum alia non accedunt, quæ has rependant. nam & hæc sunt Hipp 4. Acut. Dysenteria, inquit, sedata abscessum, aut tumorem aliquem faciet, si non ad febres, aut sudores, aut vrinas crassas, & albas, aut ad coxam dolor decubuerit. sic de Lambione legimus, quod quum intestinum vlcerosum eiesse videretur in dysenteria post curationem per pharmacū, humerus, & sedes vlcerata sunt in sinistra citra febrem. quod omnibus vlceribus vbi confluxus est humorum intempestiuè sanatis accidere constat, si vera sunt, quæ ab Hipp. 5. Aph. 65. dicuntur: quibus, inquit tumores in vlceribus apparent, non valdè conuelluntur, neque insaniunt. his autem de repentè dissipatis, retrorsum quidem conuulsiones, & tetani fiunt: antrorsum verò insaniæ, lateris dolores, aut empyema, aut dysenteria, si rubicundi magis fuerint tumores. documentū certè aureum, ne in istis curandis affectionibus grauissima contingant errata.

Dy-

II.

Dysentericis vomitus biliosus in principio, malus est.

460 ET quoniam, vt 2. de Diet. proditum, vomitus ventrem, magis quam oportet egerentem, sistit: & quoniam dysenteria intempestiuè suppressa mala quamplurima inducit: & quoniam plerumque dum infimus venter profundit, suppremus benè se habet; ideò vomitus biliosus in dysenteria incipiente malus est. ac licet in hac curanda passione lib de affect. vomitionem laudauerit Hipp. hanc tamen voluit, vt pituitosorum sit ad capitis depletionem, eamq. 3. de Diet. faciendam monuit post decem dies, ac deinceps post alios decem, quoties nempe à nimia succorum alibilium repletione dysentericus fluor originem traxerit, alioquin in curando Eratolai filio ne verbum quidem de vomitione. 4. enim Epid. vt malum dysentericorum inditium agnouit biliosa fastidia. calescit enim tunc suppremus ventriculus. & attractio fit biliosorum exundantium, quod in dysenteria malum est inditium, quoniam inde adaugescunt symptomata.

III.

Quibus ex dysenteria sæua humor ad purulentiam deuenit, his id quod superstat valdè album, & multum erit.

461 A Dysenteria, inquit Hipp. 7. Aph. 73. leuitas aduenit intestinorum, dum nempe ad eam hæc deueniunt imbecillitatem, vt confectum cremorem detinere nequant vsque ad integram venarum suctionem: tam latè enim leuitatis nomen apud Hipp. vt inferius. veniunt autem à dysenterico fluore ad talem imbecillitatem intestina propter vlcus insigne, quod si non protinus rapiat plerumque affectionem hanc inducit, vt prius nempe purulenta se offerant, mox quæ à purulentia supersunt, & promuntur, multa, & alba apparent. ast non à purulento vlcere hæc emanant, quoniam intestinorum tunicæ ex carnes sunt, magnum subinde vlcus non subeunt, nec puris multitudinem promere possunt, quia si vlcus altius se insinuauerit, protinus lethale est, vt scriptum 4. Aph. 26. ergo album, & multum post purulentiam se deijciens, chylosus est succus, qui non immanet in iam leuigata intestina, nec sugitur à venis ipsa purulentia conspurcatis. & hac ratione à sæua dysenteria ad chylosam deiectionem ægri deueniunt, quæ plerumq. insanabilis est, potissimum si vnà etiam purulentia perseueret subsidens in ipsa chylosa deiectione, vt sæpè in praxi obseruatum.

Dy-

IV.

Dysenterica, subrubrę, limosę, largę alui egestiones in flammeis valdè rubicundis coloribus solutę; insaniæ timorem inducunt.

462 DYsentericæ fluxiones, quoniam rependunt in magnis passionibus hæmorrhagiam non ejectam, plerumque à capite emanant; pulsus etenim, & dolor venarum, quæ in collo sunt dysenteriam pronunciant, vt in Eratolai filio: prauæ autem quum sint suapte natura istæ fluxiones, accidit, vt si ad loca spirituum deuenerint, quandoque insaniam pariant. prauæ autem sunt, quæ largæ, subrubræ, & limosæ in flammeis valdè rubicundis coloribus soluuntur, quippe & recrementorum prauorum tunc viget vbertas, & incendio intima æstuant, quia recrementa hæc perennem subeunt vstionem, rubicundum subinde, ac flammescentem colorem exhibent; ideoque nedum venarum sanguis tunc prodit, sed arteriosus insimul nimio æstu ferbens, & ab hoc spirituum feruore per quam facilè consurgunt insaniæ. sic 3. in 2. Epid. scriptum legimus factas in Peryntho fuisse difficiles dysenterias, quæ comatosæ deinceps vigiles in ardentibus erant. Eratolai etiam filius sic obliuiosus apparuit, vt interogaret, quod antea audierat, ac intermittens rursus interogabat, & rursus repetebat, quasi nunquam interogasset, sedens obliuiscebatur, nisi quis ipsum admoneret, & hoc est quadantenus insanire.

V.

Dysenteria non longa splenecticis commoda est, longa vero mala. desinente enim si hydropes, aut intestinorum leuitates fiunt, lethale est.

463 NOn omnibus Lienis vitium patientibus dysenteria commoda est. nam in tertio Lienis morbo, ait Hipp. lib. de affect. dysentericæ oboriuntur deiectiones ad interitum, quoniam omnes ab atra bile inceptæ dysenteriæ, ait idem 4. Aph. 23. lethales sunt. dum etiam Lien in scirrhosam tumet elationem, nulla salutis spes à dysenteria, quoniam cito desinens induratum malum non eliminat; diuturna autem Lienosis incommoda est. est autem non longa dysenteria, quæ aut septima, aut decimaquarta die desistit: longa quæ transiliens acutorum metam ad quadragesimam vsque se extendit. Quæ ergo non longa est dysenteria illis splenecticis opem fert, quorum lien recenter feculento intumuit

san-

sanguine, quoniam vitiosum sic per ramos portæ se exonerat, & cumulatim quidem, quia nec diuturnitate induruit, nec lieni malum habitum inuexit. quod si diutinè affligat hic fluor, signum præbet viscera prauè se habere, quia perenniter prauum humorem sugerunt; inde fit, vt ipse dysentericus fluor aut rapiat, si perseueret; aut leuitatem intestinorum, hydropenuè pariat, si desistat. nam leuitas fit, si vitium maneat in intestinis, vt superius enarratum: hydrops autem occurrit, quia viscera labem contraxerunt, & propterea isti hydropici, ait Hipp. lib. de affect. non valde seruantur. Ergo lethales sunt tum hydropes tum intestinorum leuitates, quæ in spleneticis à diuturnis oboriuntur dysenterijs. cæterum haud leuem dubitationem pariunt, quæ ab Hipp. 2. Prorrhet. dicuntur. ait enim, quod dysentericæ egestiones tolunt etiam morbos, qui prius in corpus erant, antiquiores quidem diutiore tempore, recentiores verò in paucis diebus. Si ergo longa dysenteria confert diuturnis morbis; commóda quoque erit Lienosis morbum diuturnum patientibus. Dicendum, quod diuturnæ affectiones aut in visceribus sunt, aut solidis alijs adherent membris, quæ in visceribus sunt, vt non longis dysenterijs soluuntur, sic à diuturnis labem iam dictam recipiunt. reliquæ autem passiones diuturnitate seu breuitate fluxionum compensantur, vt ipsæ vetustæ, seu recentes sunt. hinc est, quod Hipp. lib. de Artic. in gibbositate lumborum optat longam dysenteriam, vt spinæ sic desistat pertinax afflictio.

SECTIO VIGESIMA TERTIA.

De Lienteria.

I.

In intestinorum leuitatibus cum animalculis, dolores tormine soluti; partes circa articulos tumefaciunt, ex talibus squamulę rubicundę pustulosę: ij vbi exsurdarunt veluti flagris cęsi rubescunt.

464 ET ipsa intestinorum leuitas alijs superaccedit morbis. ad talem quippe ventriculus, & intestina nequeunt infirmitatem venire, vt assumpta detinere nequeant cibaria, nisi & aliæ ante-

anteueniant passiones, quæ labem hanc istis tandem imponunt visceribus. stat autem Lienteriæ malum in liquida alui, ac in dolorosa deiectione, non quarumlibet rerum, sed ciborum tantum non putrefactorum vt cum Hipp. lib. de affect. loquamur. extenditur attamen nomen hoc ad alias egestiones, quæ putrefacta, vt ita dicam, cibaria exhibent: nam 2. Prorrhet. loquens de Lienteria, & egestione, inquit, subeunte aut valde cruda, aut nigra, & leui, & graueolens, hæ omnes malæ sunt vocat autem Hipp. cibaria non putrefacta illa, quæ incocta sunt, quoniam plerique veterum existimarunt cibaria in cremorem duci per corruptionem. ast quum aluus in Lienteria liquida deponat, necesse est, vt iam fuerint in cremorem cibaria ducta, sed cremor is in intestinis non immanet, quia hæc leuorem habent, ipsumque subinde exonerant, priusquam venæ consuetam suctionem faciant, hac subinde ratione affectio hæc intestinorum est propia, nascuntur autem leuores isti tum à pituita desluxa à capite in inferam aluum: tum ab ipsis intestinis, visceribusque malè affectis. nam pituita in infimum ventrem delapsa frigefacit cibaria, & humectat horum subinde velox contingit secessus, peritque sic membrorum nutritio. sed & ipsæ intestinales venæ, si à suo tractionis munere deficiant, vel quia obstructæ sint, vel quia imbecillitate laborent ob languescentiam viscerum; tunc immanens in intestinis cremor leuorem parit, & hoc plerumque à dysenteria contingit, vt scriptum est 7. Aph. 73. non perpetuò tamen ob leuorem incocta deijciuntur, sed quandoq. exeunt nigra, & graueolentia, dum æstuat sic venter, & innaturalem mutationem, corruptellamue assumant cibaria, & in istis lienterijs, inquit Hipp. sitis adest, potus ad vesicam non transit, os vlceribus scatet, rubor se eleuat in faciem, & maculæ solares varios exhibentes colores efflorescunt, quæ omnia germina sunt caloris in infimo ventre, in liene potissimum æstuantis ad Lienteriæ promendam malitiam, & de hac presens est Hipp. sermo. quippe dum in corruptionem cibaria abeunt, germinant vermes, qui plerunque tormina pariunt, mitescentia mox post verminosam deiectionem. Ast si solutis torminibus, adhuc corruptio in intestinis maneat, necesse est tandem, vt articuli intumescant cum pustulosis squamulis rubicundis, nam & dysenteria intempestiuè suppressa abscessum facit, & hic aliunde quam ad articulos obrepere nequit, dum tanta adhuc in infimo ventre manet corruptio. exeunt autem pustulosæ squamulæ rubicundæ, rubescuntq. ægrotantes veluti à flagris cęsi, quoniam abscedentes succi corruptellam habent, dicturusque inferius est, quod qui circa articulos rubicundas in superficie pustulas habent, & insuperrigent, hi circa ventrem & inguina rubefiunt, velut ex plagis dolo-

 loro-

lorosis, & moriuntur. vide Anaxionis historiam, quia multum ad hanc rem facit.

II.

Qui in longis intestinorum leuitatibus cum animalculis torminibus ac doloribus afficiuntur, his solutis intumescunt, insuper rigere his malum est.

465 QVod est superius de leuitate intestinorum à dysenteria relicta verificatum, idem nunc de longis lienterijs. nam longa lienteria, dum sic in corruptionem abit, vt ascaridas pariat, ab subinde doleat pertinaci affectione, vagisque cum torminibus venter, (id enim σφοδρῶς ὀδυνώδεες si hæc deinceps quieuerint, tumefacit articulos nusquam enim ab Hipp. dictum à lienteria oriri hydrops, quia propter assiduam succorum depositionem tabescit corpus, & venter mollis, sordidus. & rugosus fit. flatus quin etiam longis dysenterijs superaccedentes, dum pariunt ructus, boni quid promittunt, vt scriptum est 6. Aph. 2. & repetitum 2. in 2. Epid. Demanetæ exemplo. voluit idcirco fortassis ex vsu esse flatus arte parare. si id debita cautione fiat, mansitque Lycia libera à lienteria veratri potione, decessit tamen postmodum propter lienis inflammationem. datum autem fuit veratrum, quoniam opē fert his, quibus est fluxio à capite, vt 4. Acut. proditum: sed quoniam non hæc sola est lienteriæ occasio, dictumque est 4. Aph. in damnosum esse hyberno tempore lientericos supra purgare; cum addictione dixit, fortassis autem licet etiam arte parare. sed hæc obiter.

III.

Intestinorum leuitates cum lateris punctura, & difficultate spirandi, in tabem desinunt.

466 DIctum, quod à lienteria corpus tabescit, quod promptius accidit, dum salsuginosa, & acria à capite defluunt, quæ si partes spiritales aprehendant sic, vt anhelitum angustient; & latus punctim affligant non pleuritico modo; certa imminentis tabis signa dant, promptamque causam suppeditant. quod enim se in cauum pectoris colligit, quum nec latus prorsus inflammet, nec sputu se deplere possit, quoniam liquida aluus sputitionum libertatem tollit, aggrauat tamen, quia anhelitum angustiat, ergo vna cum lienteria tabescentem inducit.

Vale

IV.

Voluulosis vomitus, & surditas, malum.

467 QVoniam dum corrupti in lienteria ſucci ad intima penetrant; dolores, & tormina occurrunt: & quoniam ex intempeſtiua à veratro vomitione Lycia deceſſit, neque egerens, neq. migens quicquam; ideo non inconuenit, vt à lienteria voluulus naſcatur. nam lib: de intern. affect. primum voluuli malum iiſdem deſcribitur notis, quibus & lienteria. ſecedunt enim in hoc voluulo ſucci incocti: flatus in toto corpore ſunt: eius color plumbi formis eſt: rigent perpetuò ægri, vt calida affuſa ipſis calida non appareant. optat idcirco Hipp. ad huiuſce mali ſolutionem, vt aluus infernè deijciat pharmacis turbata, deinde ventriculus supernè euomat, ne ſcilicet vomitio primis diebus excitata, corruptos ſurſum euocet humores. eſt & altera voluuloſa paſſio 3. de morb. & lib. de affect. deſcripta, quæ ſummis cum doloribus eſt, ventriſque duritate tanta, vt aluus nihil egerat, aſt ſurſum prorumpunt pituitoſa, bilioſa, ac tandem fęculenta ad interitum, vt Mulieri apud Tiſamenum contigiſſe legimus. conſonat autem vt voluuloſa affectio de qua nunc Hipp. ea ſit, quæ parum à lienteria abeſt, cuius curatio quum primis diebus vomitionem aborreat, mala vtique erit hæc, ſi ſua ſponte accedat, præſertim cum ſurditate. nam indæ paruæ plerumque ſe attollunt parotides, quæ à plurimis graueolentibus exortæ, rapiunt quam celerimè. erupturis autem parotidibus opinionem præbet ſurditas vomitui ſuperaccedens, quoniam ſuppremus ventriculus incaleſcens craſſius euomit, tenuius ſurſum inmittit.

SECTIO VIGESIMAQVARTA.

De Vesicæ morbis.

I.

Vesicæ duræ, & dolentes omnino quidem malæ sunt, pessimæ verò cum febre continua. nam dolores ab ipsis vesicis ad occidendum sufficiunt, & alui his non valdè egerunt. soluit autem hos vrina purulenta prodiens albam, ac leuem hypostasim habens. his verò non solutis, neque vesica mollescente in primis circuitibus, ægrum moriturum esse timor est. fit autem hoc maxime à septem annis, vsque ad decimumquintum.

468 AMPLA est vrinariæ vesicæ capacitas desinens in angustum canalem cucurbitularum instar, vt per eam figurationem, ait Hipp. lib de vet. med. humiditates trahat, ac per canalem elongatum ad pudenda vsq; deinceps has demittat foris, dum eius carnea, & vilosa tunica sese constringit, ni quid adsit, quod opus hoc impediat. Moratur autem hic exitus vitio tum contentorum, tum meatuum, quippe & arenulæ, & calculi, & grumosis sanguis, & purulentus humor, & similia quædam lotium supprimunt, perinde ac faciunt ad nata tubercula, seu phlegmones in vesicæ ductu eiusue coalitu, & tumores partium circumiacentium comprimentes. istis inquam ex occasionibus vesica lotio distenta dura redditur, & dolorosa fic, vt fermè se abscindat, & exin supremæ partes ichore repletæ mala quamplurima patiuntur, præsertim si febris superaccedat continua, quæ lotium vndique diffundat. inflammatione enim tunc eius collum laborat, & exin fæces quoque supprimuntur ad citum interitum, ni suppuratum phlegmon ocyus purulentiam emittat albam, & lenem subsidentem in lotio. nam si purulentus humor exiens cum libera mictione prauitatem gerat, signum præbet, vlcus fuisse relictum, quod vtiq. plurimorum malorum author erit. est autem ad documentum practicantium notabilis historia filij Teophorbi, cui tertia die obitus contingit ex temeraria exhibitione pharmaci vrinam violenter cientis, increuit quippe inde insigniter vesicæ inflammatio. cęterum adolescentuli à septennio vsque ad decimumquintum annum affectionem hanc phlegmonosam promptè subeunt, eamque ad citam maturationem ducunt, quoniam tunc & turbulentis hu-

humiditatibus tument horum repleta corpora, & vesicæ partes carnosiores meatus angustiant, vigetque in intimis calor, qui & ductus adaperit ad promptam succorum alibilium distributionem, & multum emandat succorum ad genitalia sub pubertatis tempore. hinc & satyriasis, & alia morborum ad genitalia spectantium genera. in reliquis autem ætatibus, ante septennium quidem angusti sunt ductus, & membrorum calor mitis est, vtilesque exundant madores: post pubertatem vrinarij, genitalesque meatus patescunt, & ipsa vesica membranosior reddita aut phlegmonem non subit, vel illud non promptè maturat, transfertque in crudum, durumque tuberculum, ni protinus rapiat.

II.

Calculosi ita figurati, vt lapis ad vrinarium meatum non allabatur, facile mingunt.

469 CAlculosos nunc vocat Hipp. calculum vesicæ laborantes: nam cętera mala, quæ lotium impediunt, quatuor renum morbis fuere ab Hipp. comprehensa, de quibus suo loco, nunc de vesicæ calculo quædam & quantum ad eius attinet generationem, sunt hæc Hipp. 3. in 6. Epid. Post mictionem, inquit, concretio in pueris præcipuè, num quia calidiores? reciduum ergo calculus est eorum, quæ ad vesicam labuntur lotio non eiecta. concrescunt autem hæc, & in lapidem abeunt à calore, qui quia magis in puerulis, quam cęteris in ætatibus viget, ideo prompta est in istis calculorum generatio. vocat autem puerilem ætatem Hipp. quæ post dentitionem est, quia tunc calculi promptè fiunt, vt scriptum est 3. Aph. 26. calculorum ergo materialis causa est illud. quod post mictionem subsidet: formalis ipsa concretio: efficiens caliditas tum partis, tum totius corporis; parata demum ad id ætas puerilis, quia cęteris calidior. cuncta hæc sint ex ipso enucleata Hipp. Calculorum itaque materialis causa desumitur tum ab aquis ebibitis, tum à lacte impuro, tum à purulenta mictione, tum ab arenulis, rebusue similibus à renibus malè affectis descendentibus. De aquis quidem ebibitis pulcherrimam habemus narrationem lib. de aer. aq. & loc. nam aquæ ad vsum assumptæ tum è fluminibus, tum ex stagnis, quia varijs ex locis in vnum confluunt, diuersam subinde redolentes conditionem, non possunt non sibi inuicem dissidere, & arenosum, ac limosum quid contrahere, quod in vrinarios ductus, dum purissimum secernitur immanet, & coaceruatum concrescit, prius quidem in exiguam molem, mox additione grandescit, quoniam ex vrinæ volutatione quicquid crassius est,

ipsi se adaptat, totumque mox in totum concrescit. De lacte impuro quædam eo loci, sed plenius 4. de morb. Lac, inquit, quod ad lapidis generationem facit, est pituitosum, & terreum suctum à nutrice impura, cuius corpus, seu stomacon repletum est recrementis. puer enim per venas de ventriculo ad vesicam tendentes, (procedit enim potus, inquit paulo post, in ventriculo, & vbi expletus est, splen de ipso suscipit, & distribuit ad venas (quod potionum superfluitat, illuc deponit, terreumque, & cœnosum subsidet, tenuius autem enatat, & mictione excernitur. perinde enim ac in non pura aqua in calice, aut vase æneo turbara, & rursus sedata fex aceruata fit in medio; idem & in vesica accidit de vrina non pura existente. nam cænosum in cauum subsidens per mictionem non eijcitur, sed ab accedente pituita concrescit, quæ glutinis modo coadunat arenosum, & crassum, vt deinceps per calorem in lapidosam, tofaceamue corpulentiam concrescat. quod ipsum arenulæ à renibus descendentes pituitæ glutino sese in vnum, aut plures calculos colligentes faciunt, vt & purulentum quid, dum rarissimum secernit, crassius infra mergit. Lapidescunt autem hæc à calore, qui dum in pituitosum, & cænosum agit glutinum creat, & purulentum quidem in tofum ducit: lapidosum verò, & recrementosum partim liquat, partim indurat: propterea in iuuenili ætate per quam facilè calculi nascuntur, vt & in alijs ætatibus munere ascititij caloris. nam si nascantur circa crassam venam, ait idem lib. de nat. hom. tubercula, quæ suppurent, nec suppuratum citò proferant, in tofum vertitur pus non eiectum: quod ipsum ardens, & feruida aluus facit, dum vesicæ orificium inflammat. lapis ergo ita concretus pluries sese per vesicam volutans, latera sic ferit, vt dolorem pariat, & vlcus excitet; vel ad ipsum stomacum vesicæ delatus, vrinæ exitum dolorosè sic quandoque impedit, vt opus sit, aut è stomaco in cauum lapidem impellere: aut corpus sic figurare, vt sua sponte decidat: sic enim fit, vt ægri facilius mingant, ast non ea promptitudine, vt dum vesica sana est. num perpetuò mictionis quædam nascitur difficultas, vel quia vesicæ stomacon quadantenus æstuat, vel quia lapidis pondus, dum vesicæ fundum deorsum trahit; eius angustiat orificiũ.

III.

Quibus tuberculum est circa vesicam, quod mingendi difficultatem inducit, ad omnis generis figuras vexantur. huius autem solutio fit pure erumpente.

470 Fiunt tubercula tum in stomaco ipsius vesicæ, tum circa crassas venas, quæ nisi optimè maturescant, & eruptionem faciant; multum exhibent negotij. nam si magna sunt, prorsus vrinarios ductus obstruunt, & lotij fermè desperatam suppressionem faciunt, & hoc plerumque in magnis accidit inflammationibus, quia sua etiam vi occidunt. quæ autem sunt exigua tubercula, si quidem in vesicæ stomaco iacent, mingendi summam difficultatem pariunt, quam ęgri experiuntur ad omnem corporis figurationem, non sine anxietudine. quod ipsum lapis facit firmiter illuc hærens. hinc Hipp. si puero, inquit, anxietas aliqua ab hoc oboriatur, aliàs atque aliàs vbi meiere vult, vrinæ meatum aprehendit. anxiantur ergo ægrotantes ad omnem corporis positionem, dum tuberculum est ad vesicæ stomacum: dum autem circa crassas venas est; tunc potius vrinæ stillicidia nascuntur. porro crassæ venæ sunt, quæ 4. Aph. 82. vreteres dicuntur, in quarum altera si tuberculum contingat adnasci, altera solùm sit tumore quadantenus compressa; totus non surripitur vrinæ exitus, sed fluit guttatim hæc, quia ardore æstuans statim vesicæ corpus prorritat, ac plerumque quid cruentum prodit, vt lib. de nat. hom. scriptum. sic fit, vt ex hac vrinæ stillatione, cum dolore ad hypogastrium, pectinem, & perinæum pertinente dignoscimus vesicæ loca laborare, eodem attestante Hipp. 4. Aph. 80. & hic labor meiendi difficultatem inducens, si à tuberculo nascatur, nisi per huius tolli nequit maturescentiam, quæ tunc integra facta est, & ad salutem, quando pus cumulàtim prodit, nec prauum vulcus relinquit. etenim si tuberculum supputet, sed pus intus conclusum maneat, tofi fiunt, qui postmodum cum vrina foràs exeunt non sine discrimine. Quesitum autem à Gal. 4. Aph. 82. num tubercula hæc solùm maturescant, an etiam digestionem subeant; voluitque hoc vnum esse solutionum exemplum, digeri tamen posse: dicimus nos, tuberculum hoc, aut solùm incipere, aut iam esse ad suam molem adactum si incipit alijs solui potest auxilijs, cuiusmodi sunt; quæ ab Hipp. 7. Aph. 49. & lib. de affect. stranguriosis, ac dysuriam patientibus præscribuntur. dum autem iam adauctum est; non potest sine maturescentia tolli, quæ si ocyus contingat pus optimum exit, vlcus nullum relinquitur, & ægri subinde ad integritatem redeunt.

IV.

Quibus vrina clandestinè allabitur ad pudendum, exoluuntur desperati.

471 AD pudendum clam lotium allabitur vitio tum instrumentorũ voluntati inseruientium, tum ipsius vrinæ. quippe dum vrina aut nimia copia premit, aut sapore prorritat, labitur certè ad pudendum, priusquam voluntas imperet, quod tam in stranguria, quam in diabetica affectione contingit. vitium tamen hoc lotij potius incontinentiam, quam clandestinam immistionem facit. allabitur enim clam lotium, dum nulla cum voluntate, & sensu sua sponte absque ægrotantium animaduersione effluit, vt accidit ijs, qui somni tempore in stratis mingunt. hoc autem præstat exolutio instrumentorum voluntati inseruientium, quæ si stabilis fuerit, vt vrina clam seu stillatim, seu alio modo effluat, nullam sanationem recipit. exoluitur namque tunc musculus constrictor, quia eius sunt prorsus laxatæ, seu disruptæ fibræ, & laxantur quidem à sideratione natiuo destitutæ calore: ruptionem experiuntur ab vlcere, vulnere, quidue simile. vtcumque ad desperatam exolutionem ægri deueniunt, quoniam siderata pars difficulter suam reassumit habitudinem, nec disruptæ fibræ sic coalescere possunt, vt denuò munus suum adimpleant, quod haud infrequenter post disruptum tuberculum contingit, & in Letargicis sic quandoque musculus constrictor exoluitur, vt ex insphacelum pudenda subeant, quemadmodum contigisse in quadam pestilitate 3. in 3. Epid. legimus.

V.

In vrinæ stillicidio voluulus accedens septima die perimit; si non febre accedente vrina aceruatim prodeat.

472 VRinæ stillicidij modi, ait Hipp. lib. de affect. multi, & omnigeni sunt. quippe stillatim lotium exit aut clam, aut cum doloris sensu, summoue cum nixu, aut per quam facilè, insuper vel assiduè stillat, aut interpollatis vicibus. quam varietatem præstat diuersitas causarum, quibus vesica redditur seu humida, plena, & etiam diffusa; seu pituitosa, resiccata, perfrigerata, ac exinanita. facit enim distinctio hæc causarum, vt dum humida, plena, & diffusa est, minus doleat; alias à stillicidio impensè cruciatur. quæ Hipp. doctrina destruit quorundam opinationem, existimantium stillicidium symptoma esse vesicæ lotio distentæ.

tæ. vt autem breuiter has percurramus causas, stillicidium vrinæ fit, dum plena est vesica, tum à calculo eius os quadantenus obstruente: tum à viscoso, crassoque recremento aliquo, quod nec penitus obturet, nec inflammet, seu tuberculum creet (inde enim potius dysuria, quam stillatio aduenit, vt aliàs ostensum) & sic vesica humida, plena, & distenta stillicidium profert, dolorosum quidem, sed minus, quam si vacua esset, resiccata, & rugosa. ad hunc enim statum deuenit ipsius, aut accedentium vitio. incalescens enim caput, dum liquatam pituitam per venas in pudenda mittit, si hæc benigna est mictionem reddit copiosam cum stranguria quadam, vt 2. de morb. scriptum; sin autem gerit prauitatem, stillicidium laboriosum facit, & vesica exinanita lotium stillatim profert, quoniam crassius in supernis hærens, quod tenuius ad vesicam allabitur, quia summè proritat, paucum statim prodit, quod in magnis affectionibus quandoque ad crisim contingere superius enarratum. accidit quin etiam stranguria sed clandestina ab exolutione musculi constrictoris à frigore facta, quæ partim indolorosa est; partim etiam cruciatum adfert, dum frigus externis occurrens de causis se ad vreteras extendit, quoniam tunc vesica stillat lotium inardescens, quem ardorem concipit etiam ab ipsa æstuante vesica, cuius ratione resiccatur, & in rugas se contrahit, vt sic propium vitium habeat, quod in senescentibus diuturno tempore affligit, in iuuenibus aut desistit promptè, aut rapit quam cælerimè, dum scilicet talis est vesicæ ardor, vt intestina quoque in consensionem trahat, eisque voluulosam affectionem imperciat, quæ alui prorsus libertatem supprimit, nam octaua die Maritus Lechus decessit, neque mingens, neque egerens quicquam. ast quoniam dictum iam est lotium æstuans non cumulatim, sed stillatim descendere ad ipsam vesicam, quia à crasso, compactoue corpore obturati sunt ductus; propterea, vt abeant hæc præpedimenta, optandum vt febris consurgat, quæ pondus è ductibus vrinarijs excutit, perinde ac facit in conuulsis membris.

SECTIO VIGESIMAQVINTA.

De Sideratione.

I.

Torpores, & sensus stupiditates præter morem fientes, futuræ siderationis signum dant.

473 SIDERATIONIS, seu apoplexiæ malum inuenio multiformiter ab Hipp. describi. nam aliàs cerebri notabilis est passio, ex qua deinceps corpus vniuersum in offensionem venit. aliàs læsio prius est in membris reliquis, mox venit ad caput. aliàs vniuersum corpus sideratur: alias vel dimidium corporis, vel aliquod peculiare membrum. aliàs leuis est sideratio, aliàs fortis. quod diuiduum contingit, quia varia est causarum conditio, variusque earumdem positus. Porrò siderationis idea stat in quadam membrorum exolutione, dum ad hæc transitus est impeditus spirituum, quia vasa hos deferentia sunt occlusa, quam occlusionem faciunt aut corpulentiores flatus, aut viscosa pituita, vel crassa seu atra bilis, vel sanguis multus, & compactus, vel degrauans aliquod vicinis in partibus iacens pondus, vel coalitus eorundem vasorum, vel frigus constipans: ast præcipuæ internæ occasiones morbum siderationis edentes, vel hærent conclusæ in cerebri sinubus, cauitatibusue: vel defluunt per sanguineos ductus in subditas: vel ab alijs elatæ membris in spirituum vasa se insinuant. dum noxium in cerebro manet, & acredinem gerit illas siderationes parit, de quibus Hipp. 2. & 3. de morb. facit tractationem fortis apoplexiæ nomine insignitas, quia vllis vix sanescunt auxilijs. sin autem offendat sola crassities hærens, quanquam senescentes periculosè exoluat, auxiliorum vim non renuit, illudque febris excutit, dum à cerebro suum iam non abstulit tonum, qua in deperditione veræ siderationis stat idea. cæterum quod à capite defluens fit siderationis author, si vbertim integra cum corpulentia per iugulares ductus depluit in subditum cor, vel protinus suffocat dum vndiquaque cor obruit: sin non omnino, epilepticos edit insultus, vt lib. de sacr. morb, scriptum legimus. ac dum morsus, & erosionem quandam efficit, conuulsiones dorsique perfrigerationes parat, & ipsum sic cerebrum siderat, vt vasa reserata sanguinem effundant, vt lib. de Glād. proditum. quod ipsum biliosorum cacochymia facit, si vera sunt, quæ

fuere in Androthale obseruata. Lib. quin etiam de Flat. dictum est, tales exoriri affectiones à flatibus, quorum præcipuus author melancholicus est succus loca spirituum inuadẽs dictum propterea 7. Aph. 40. quod si lingua de repente incontinens fiat, aut pars aliqua corporis attonita, stupeat, signum est melancholicum. hac proinde de causa accidit, vt homines à quadragesimo anno ait Hipp. 6. Aph. 57. vsque ad sexagesimum apoplexia promptè capiantur, quoniam atra tunc exundat bilis. cæterum siderationes quæcumque siue vniuersim totum corpus aprehendant siue membrum aliquod solùm inuadant, aut repentè, aut sensim accedunt. quæ repentinò occurrunt solùm ea præmandant communia signa quæ huiusce venturę affectionis necessitatem vllam, certamuè imponunt per assiduos namq. imbres ait Hipp. 3. Aph. 16. siderationes adueniunt, quæ ex transmutatione quoque, ait ipse 7. in 6. Epid. australium, borealium, & niuosorum membra se fatigantia leuiter aprehenderunt. & istæ repentinæ siderationes, si in febribus contingant, perniciosæ sunt, vt in Prorrhet. proditum. ast quæ tractim accedunt, sua præmandant inditia, horumque præcipua sunt torpor, ac sensuum stupiditates præter morem fientes. non ex propia nempe, natiuaq. seu ascititia temperatione, nec alijs ex causis membra comprimentibus; sed ex his quæ repentino accedentes, intrinsecus totius corporis, aut quarundam partium sensus obstupefaciunt, motumque torpidum reddunt. verendum enim vt deinceps munia hæc omnino pereant ad internectionem, vel saltem ad miserabilem ægrotationem. sic enim & in superioribus dictum; quibus sunt capitis dolores, & sonitus aurium sine febre, & vertigo, & vocis tarditas, & manuum torpor, eos aut apoplecticos, aut epilepticos, aut obliuiosos fore expecta.

II.

Sideratis si hemorrhoides accedant, vtile. si vero frigiditates, & torpores, perniciosum.

475 QVoniam parum quid ex hæmorrhoidibus apparens in vertigine, leuem siderationem facit. ergo sanguinis hæc impuritas insignem ad hanc edendam passionem vim habet, si sursum obrepens cerebrum, & loca spirituum inuadat, vtiliter propterea in sideratis profluunt hæmorrhoides, quoniam per hanc deiectionem viscosior ille se depletsanguis, qui facit, fouet, & adauget malum: adsunt etenim arteriæ ad sedem protensæ, quæ inflammatæ pulsant, & dolent, quęque reseratæ multum cruoris emittunt. nam ad morbi exigentiam oportet, vt hę

vt hæ profundant, alioquin ſupplendum phlebotomia, quæ vtilis in leui ſideratione exorta à non proruptis hæmorrhoidibus, & in his, qui de repente voce capti ſine febre ſunt, vt ſcriptum eſt 5. in 2. Epid. cęterum vt ad vtilitatem ſideratis ſuperaccedunt hæmorrhoides; ſic è diuerſo torpores, & perfrigerationes ad perniciem, quoniam hæc in ea cerebri ſideratione occurrunt, quæ, dum frigus ad cor extendit, die tertia ad ſummum ægrotantem rapit, vt 2. de morb. proditum.

III.

In ſideratis à ſpiritus anguſtia ſudor proruptus, mortiferum. rurſus his ipſis ſi febris accedat, ſolutio fit.

476 EXimium in ſideratis malum eſt ipſa ſpirandi anguſtia, quoniam tunc ſuffocationis occaſiones omnes in necem conſpirant. anguſtiæ autem ſummę ſignum prębet ſudor abſque febre factus. nam ardoris febrilis vi editus ſalutaris eſt, vt in aphonia ſenſim prorumpens: qui autem exit vi ſolius cauſæ offendentis, mortiferus prorſus, acceditq; is de repente in ea cerebri corruptione, quæ tertia die ægrum rapit. cæterum quum in vaſorum interceptionibus febris adueniens vtilis ſit; ſalutaris quoque & commodus erit in hac tanta ſideratorum anguſtia; generoſorum idcirco artificum opus erit febrilem inualeſcentiam opportunis excitare auxilijs, vt per hanc ad incolumitatem aditus pateſcat.

IV.

Siderationes de repente exolutorio modo fientes, inſuper temporis progreſſu accedentes, pernicioſę ſunt.

477 OCcurrunt leues ſiderationes, quæ momento accedunt, ac recedunt exolutorio modo, cum quadam ſcilicet facultatis motricis læſione, curationem licet ægrè ſubeuntes, niſi denuò, ac denuò tractu temporis recurrant. nam pernicioſæ ſic euadunt, quia prauitas adeſt humoris ſuccreſcentis, nec abeſt prompta partium excipientium diſpoſitio. perinde ergo ac qui ſæpè ſine cauſa manifeſta exoluuntur, repentè decedunt; ſic & qui ſiderati exolutorio modo de repente fiunt, inopinanter occumbunt, aut in ſtabilem tandem ſiderationem incidunt, quæ remedio locum non relinquit, vt de exolutoria aphonia catocha iam dictum. ſic enim & qui à comitiali morbo tandem in ſiderationem labuntur, deſperati ſunt, vt exemplo filij Anacheti patet.

SECTIO VIGESIMASEXTA.

De Melancholia.

I.

Tristitiæ cum silentio, & hominum auersiones, leniter eo modo affectos accidunt.

478 SERVANS suam naturalem constitutionem ater succus ad prudentiam facit, & iucundas risus excitat. aberrans autem à propia natura, quia copia exundet cor petens pauidos homines reddit, quia vltra modum sanguinem diluit. nam in pauidis talis exundat sanguinis conditio, vt scriptum est 3. in 6. Epid. quæ facit vt tenues, & inalgescentes spiritus segnitiem, & timiditatem inducant, & hæ innaturalibus ex occasionibus factæ Typhlodes ab Hipp. seu fatuitates dicuntur, quæ fatuitas seruo Attici à quartana permansit, & di Nicanore dictum, quod is timebat dum noctu tibia canere audiebat, interdiu non, quia nempe succus melancholicus noctu promptius per sanguinem se diffundit. sed & alias succus is gerit passiones, vt innaturales sunt eius conditiones multiplices. nam ardore æstuans viscosior fit, ac turgens, fermentat subinde corporum partes & excedit, spiritusque in phanaticam delirationem adigit, ac in sui consortium crassam pituitam assumens attonitam stoliditatem creat, vt exustam habens bilem Typhlomaniam parit, quæ media est affectio inter maniam, & fatuitatem, & hæc cuidam accidisse 4. Epid. proditum, soluta ab abscessione facta in coxas, & crura. cæterum melancholicus succus innaturalis redditur horum amixtione, sed insuper talis consurgit & ab exusta bile flaua, & ab exusto sanguine, suntque hac de re aperta Hipp. verba lib. de aer. aq. & loc. Quod si borealis inquit sit autumnus, & siccus, & neque sub caniculam, neque sub arcturi occasum pluuiosus, confert pituitosis, & maximè qui natura sunt humidi, & mulieribus. biliosis autem infestissimum est tempus hoc. valde enim exsiccantur, accidunt que eis lippitudines aridæ, & febres acutæ, & diuturnæ, & aliquibus bilis atra. si quidem, quod liquidissimum, & aquosissimum in bile est, consumitur, densissimum verò, & acerrimum relinquitur. quod idem accidit secundum eandem rationem & circa sanguinem, vnde hi morbi his accidunt. Patet ergo, quod ab exusta flaua, & ab exusto sanguine nascitur atra, quæ varios morbos

creat pro varietate succorum vstionem subeuntium. nam ab exusta bile cum tumultu, & feritate delirant homines: ab exusto verò sanguine delirant tristes, & mesti. torrida etenim bilis turget, & in insuetum, inæqualemque motum spiritus propellit: crassus vero sanguis iam torrefactus degrauat, & spirituum promptum impedit circuitum, perinde ac facit naturalis melancholia crassior iam, & viscosior reddita. quippe dum sua sola aquositate exundat, timiditatem potius, quam mestitudinem parit, quia pondus spiritibus non addit, sed frigiditatem solam. nam à pondere spiritus degrauati tristantur; dum autem interuenit ardor, non timiditas, sed audacia, & temeritas adest. quandoque tamen mixtim istæ turbationes occurrunt, dum inæqualiter isti se exerunt humores; nam in Parmenisco prius incidebant mestitudines, & è vita decedendi cupiditas: deinde letabatur is, & hilaris erat. ergo qui tristes sunt cum silentio sub oppressione laborant, qua constringitur quandoque sic cor, vt se putent excordes, quod si insuper comercia hominum fugiant, tunc ad eam iam peruentus est morositatem animus, vt consilia hominum vtilia & spernat, & renuat, & hoc præstat torridus sanguis, qui opportunè eiectus in muliere morosa sanitatem attulit, quod ipsum faciunt varices, & hemorrhoides insanientibus superaccedentes, vt scriptum est 6. Aph. 21. Ast si vtiles istę non se exerunt eiectiones, necesse est, vt tandem post diutinam ægrotationem leniter ægri decedant. leniter inquam, quia oppressio iam stabilis facta nullam infert violentiam, sed sensim ægrum conficit, vt ex aliis dictis constat.

II.

Qui ex timore cum perfrigeratione mente mouentur, febres cum sudoribus, & somni silentes soluunt.

479 Non minus externis quam internis ex occasionibus timent, & merent homines, nam per ea, quæ de foris terribilia occurrunt, sic turbantur spiritus, vt mens subuersa aberret, ni turbatio desistat. desistit autem tum somno, tum sudore. somno inquam silente, hoc est placido, minimeque turbulento, sudore verò facto ex adauctione caloris, vt non sit oppressionis, sed expulsionis opus, quo distrahitur quicquid se coadunauerat in spiritus, & hoc accidit in malis istis ab intimis occursantibus, vt colligere licet ex historia mulieris morosæ.

III.

Ex insania ad raucedinem cum tussi fit abscessus.

480 QVod maniacum quid diuersum à melancholica affectione designet, ostendunt dicta Hipp. 6. Aph. 56. morbis, inquit, melancholicis per hæc tempora suspecti humorum decubitus, vel apoplexiam corporis, vel conuulsionem, vel maniam, vel cæcitatem denunciant. ergo per ἀποστάσεις melanchólicorum vernò tempore maniacum quid occurrit, quoniam mania morbus est vernalis, & autumnalis etiam, vt scriptum est 3. Aph. 20. & 22. à sanguine idcirco in mammis collecto maniacum accedit, perinde ac à melancholicis passionibus per additionem furoris, quem gerit torridus ardor immissus tum in sanguinem, tum in vtramque bilem, dum hi præcordijs hærent, obsidentque diaphragma absque phlegmone. propterea melancholici maniaci fiunt ardoris accessu, & ipsi maniaci melancholici euadunt, si deferbeat ardor, vel phrenitici fiunt, si deinceps inflammationem subeat diaphragma cum acuta febre, ergo quia maniæ sedes est ipsum diaphragma, promptè in maniacis raucedo cum tussi aduenit, quia & inarescunt, & exasperantur vocalia vasa, pituitosa subinde à capite trahunt, quæ & ipsa acria faciunt, seu fouent asperitatem, & tussim.

IV.

In furiosis conuulsio accedens amaurosim adducit.

481 EXtrema mala, quæ ab abscessione bilis atræ veniunt, sunt furores, conuulsiones, & cæcitates, quæ postrema mala promptè etiam furiosis occurrunt, quoniam in istis nedum intellectiua, sed & phanastica aberrat facultas, ideoque ad supprcmum quoque caloris circuitum vitium spectat. ast quia oculi mobilissimi suapte natura multum spirituum assumunt, & expromunt, dum hi nimium ardorem, firmamque siccitatem gerunt, & absumunt oculorum latices, vt subinde oculi excauati occultentur sua in orbita, & optici sic resiccantur nerui, vt amplius per eorum cauum perspicuum nequeant suppeditare humorem, sicque visio perit nulla visibili facta in oculo labe, quod est amaurosim inducere, quæ promptissimè accedit in furiosis conuulsis, vt ex iam dictus compertum.

V.

Taciturnę ecstasię non quiescentes, oculos circumagentes, spiritum extra efferentes, perniciosę sunt. faciunt autem & leues siderationes diuturnas. sed & ita affecti ad maniam deueniunt. qui verò in ventris turbatione ita exacerbantur, his nigra circa iudicationem prodeunt.

482 De ecstasis superius dictum delirationis excessum significantibus, & ad crisin quandoque facientibus, qua de causa scriptum 4. in 2. Epid. curandum iram inferre, & reuocandi caloris causa, & effusionis succorum. atra enim sic ad decentia se transfert, alioquin periculosi sunt huiusce humoris decubitus, & hi ex silenti ecstasia imminent, quia dum tacitè sic extra se sunt ægri, vt cum animi morositate tanquam timore perciti oculos circumagant, longamque ducant suspiria, seu effractam, & offendentem spirationem efferant proximi sunt, vt conuellantur, & cęcutiant. De Mnesinacte hæc sunt Hipp. Deambulante verò, inquit, ipse in foro splendores præ oculis ipsi obuersabantur, & Solem non valdè videbat. quum autem parum discessisset, extra seipsum erat, & collum conuulsum est. postquam autem domum deportatus est, vix suspexit, & vix ipse sui ipsius erat. primùm autem collustrabat circumstantes, & corpus perfrigeratum est. vix vero calefactus est vtriculis, & fomentis adhibitis. postquam autem ipse intra se ipsum esset, & exsurgeret, nolebat exire, sed timere dixit. si verò quis de grauibus morbis dissereret, subducebat se præ timore. quandoque etiam caliditatem sibi ad præcordia allabi dixit, & oculorum splendores comitari, & alui egestio multa, & sæpè, & similis hyeme contingit. facta est venæ sectio, datum est veratrum, bibit lac bubulum, prius autem asininum contulit, & alui egestiones sedauit. aquæ potus ab initio, deambulationes quoque, & capitis purgationes. hactenus ipse, cuius narrationis seriem totam attulimus, quia non parum ad hanc rem.

SE-

SECTIO VIGESIMASEPTIMA.

De signis ab externis partibus desumptis.

I.

Quibus sanis hyeme circa lumbos frigiditas, & grauitas leui de causa, & aluus suppressa superno ventriculo probe officium suum prestante, his coxendicum morbus, aut renum dolor, aut vrinę stillicidium contingit.

483 A CEREBRO per lumbos in renes & coxas insignia se distribuunt vasa, per quæ & depluentia ad has partes procumbunt, & refluunt, quæ cephalalgica mala & pariunt, & inacuunt. hinc dictum, quod lumbales dolores sanguiflui sunt, & à renum passionibus magnus venatum cauarum exoritur morbus, qui coxiariam infert passionem. quin dum pituita cerebri ardore attenuata per hos ductus in renes depluit, patiuntur homines veluti à stillicidijs vrinarum; vt subinde mirandum non sit, cur à pondere, algoreque leui de causa hyberno tempore circa lumbos perceptis, suspicandum ne tandem vel coxendicum malum, vel renum dolor, vel vrinarum stillicidia accedant quippe per iam enarratos ductus defertur quid suapte conditione & pondere premens, & facultate perfrigerans. & hoc hyeme contingit, quia tunc pituitosa exundant ad deplutiones edendas externis ex occasionibus parata. cęterum ad hanc firmandam præsagitionem leues sint oportet occasiones istæ, vt exin sciamus internas vigere causas, quæ leui ex occasione in motum impelluntur ad hæc mala edenda. sic fit, vt renales morbos patientes hyberno tempore peius se habeant, quia tunc crassa recrementa in renibus se obsirmant, quæ ardore inacensa & calculis materiam suppeditant, & renales alios morbos creant. à quibus & vrinæ stillicidia nascuntur, & coxendicum quoque morbus, vt lib. de int. affect. proditum, quæ cuncta promptius accedunt, dum aluus suppressa est, quia ardore intima æstuant, & venæ vltra modum sugunt humiditates exundantes in cauitatibus ventris, inde fit, vt ventriculus ritè munus suum adimpleat, absitque suspicio cruditatum exundantium, à quibus etiam lumborum & perfrigerationes & grauitates adueniunt, dum venter non ritè munus suum adimplens immittit crudores in vasa.

Qui-

II.

Quibus infernę partes affliguntur pruritibus antea fortibus obortis, his arenosa vrina fit, & supprimitur. qui vero ex his perniciosè habent, his mens obtorpescit.

484 TVnc circa vesicam labor est, inquit Hipp. 4. Aph. 80. quando vrina innaturalis reddita est, & dolor in imum ventrem, pectinem, & femen incidit, quod vt de vlceratione, venarumque ruptione; ita de alijs omnibus passionibus veritatem habet. nam quoties hæc signa occurrunt, fortesque iam præcesserunt pruritus; arenulæ in vesicam delapsæ sunt non sine mictionis labe. qui enim vesicæ calculo laborant, pudenda sæpe fricant pruritu diuexati, quæ tum vrinæ acredo, tum sabuli asperitudo edunt. qui talia ergo patiuntur sabulosam vrinam mingunt, quæ deinceps supprimitur, quia multum adest sabuli, dum imæ partes leui de causa grauantur, & inalgent. Cęterum insignis est in Hipp. difficultas. is enim 4. Aph. 79. Quibus, inquit, in vrinis arenosa subsistunt, his vesica laborat calculo. lib. de int. affect. agens de primo renali morbo arenosa expromente habet hæc verba. Dolor autem incidit in renem, & in lumbos, & in testem secundum renem situm. & frequenter mingit, & adstringit paulatim, & supprimitur vrina, & cum vrina procedit arena. & vbi per vrinæ meatum exit arena, dolorem fortem in meatu exhibet: quum autem ipsam per vrinam eiecerit, dolor remittit, postea verò rursus in ijsdem doloribus iacet. quum autem mingit, etiam colem præ dolore fricat. vulgus autem medicorum, quod non intelligit morbum, vbi videt arenam, putat vesicam à calculo laborare: at non vesica, sed ren lapide laborat. hic morbus fit à pituita, quum ren susceptam in se ipsum non rursus remiserit, sed in ipso in tofum coaluerit, & fiunt ex ea tenues lapilli, velut arena. hæc ipse. non ergo perpetuam habet veritatem, quod arenosum mingentes calculo vesicæ laborent, quum id etiam renibus malè affectis contingat. nullum tamen est dissidium, si dicta Hipp. attento animo perpendantur. nam in Aphorismis vt calculorum vesicæ signa ponuntur arenulæ, quæ in vrina ὑφιστᾶσαι hoc est subsident per depositionem sic, vt matulæ adhęreant, nec in lotio excreto apparent diuulsæ quia crasso sunt ammixtæ recremento, quo glutinum instar matulæ adhærent, quod ipsum in vesica vrinaria contingit, dum ipsa pituita gluten facta est, & hac de causa calculo hi vesicę laborant, quoniam tunc, vt ex superius dictis constat, omnes calculi adsunt occasiones. dum autem arenulæ absque vesicæ vitio veniunt

niunt à renibus malè affectis, tunc, inquit Hipp. cum vrina procedunt, doloremue in meatu vrinario exhibent, quia asperæ sunt nullo glutinoso succo lenitæ, ideoque non adhærent matulæ, perinde ac faciunt iam concreti lapilli, quia totam suam duritiem sumpserunt in renibus, ideoq. alicubi non adhærent, sed dum procedunt dolorem pariunt, quia plurumque asperæ, vt duræ sunt. quod autem de mentis stupiditate dictum illis superaccedente, qui sub his perniciosè laborant hanc habet rationem, quod detentum lotium, dum spirituosum sanguinem obruit, mentis aliqualem stupiditatem creat, perinde ac accidit dum à natali conditione, ignis multa aqua est obrutus, vt 1. de Diet. scriptum.

III.

Qui circa articulos rubicundas in superficie pustulas habent, & insuperrigent, hi circa ventrem, & inguina rubefiunt velut ex plagis dolorosis, & moriuntur.

485 VEntris passiones succorum corruptellam gerentes rubicundas quandoque circa articulos phymata proferunt, vt de lienteria iam dictum. pustulosæ autem istæ eruptiones vel in articulis firmatæ in insignem molem assurgunt, ac tandem suppurant; vel recurrunt ad exitium. firmantur quidem ad maturescentiam, si post harum eruptionem febris integrè desistat, quia noxium iam ab intimis totum abscessit. recurrunt, si rigores insuper accesserint. superrigent enim ægri ab his, quę in visceribus relicta sunt non sine acredine, & corruptione, & hæc rigore quassata abscedunt ad vicinia viscerum, ad inguina nempe, vt germen proferant viscerum malè affectarum. quod quidem germen nedum malignum, sed & prauum est, ac mortiferum, dum talem vstionem profert, ac ruborem, perinde ac si ipsa inguina essent dolorosis vibicibus afflicta, vt febribus pestilentibus non rarò euenire constat. Dat autem Hipp. exemplum de plagis dolorosis, quoniam Lacones ad tolerantiam sese flagris cedebant, & erat insuper consueta multorum delictorum pęna, qui mos apud Turcas adhuc viget.

I V.

Ictero affecti, nec inde admodum quid sentientes, oborto singultu his alui erumpunt fortassis autem & ipsę sistuntur, hi veridanti pallore colorantur.

486 DVm æstuans bilis tota in cutim erumpit, quia & viscera vltra modum fugunt, & sunt stimulis destituta intestina, aluus pigrat, sed ipsa cutis sic abraditur, & stimulatur, vt nec tactum, nec leue perferat tegumentum iam cum virore pallescens: quem sęuum icterum obseruauit Hipp. 4. Epid. in ea tempestate, per quam icterici cacachores redditi pigram aluum habebant, pharmacis etiam obsistentem, quod in istis pessimum esse signum dictum 3, in 11 Epid. Ast dum non tantam bilis in cutim feritatem gerit, hæc non asperè lancinata, non admodum sensiens euadit, sed obtorpet quadantenus, quia eius calor aliquantulum à crassa bile obruitur, & hæc crassa bilis copia exundans, dum singultum parit, alui quoque eruptionem promouet non sine ictericorum vtilitate. sed quid ad ictericæ solutionem facit singultus, quum aliàs dictum, quod si in ardentibus icterus, & singultus quinta die accedant, lethalitatem promittunt? dicendum ad hæc, quod quum suapte natura icterici; vt scriptum est 5. Aph. 72. non sint admodum ventosi; aluus autem eruptura flatuosas murmurationes præmandet, vtique dum ictericorum aluus profundere debet, necesse est, vt flatus consurgant, flatus autem fiunt à crasso succo, dum is attenuatus euaporat, & hoc prontissimè fit in partibus spiritalibus, vbi fons caloris viget. ast singultus perfrigeratio est humoris pulmonum conunctissimi facta à flatuoso spiritu, si vera sunt quæ ab Hipp. & Arist. de singultu proferuntur; ergo dum crassa bilis nedum cutim imbuens, sed visceribus hærens attenuatur sic, vt multos flatus creet, tunc ad alui profusionem se parat, signumque dat per singultum, qui & ipse distrahit hærescentes humores, & vias ad aluum ducentes parat, & reserat: hac enim ratione superaccedens torporem, & aphoniam soluit. lethalis autem est singultus in ardentibus cum ictero quinta die factus, quia tunc à summa nascitur viscositate succorum ante debitum tempus se excernentium, ac spiritalia membra ad singultuosam febrem adigentium, quod esse summè perniciosum in acutis aliàs dictum.

V.

Dolores iuxta latus in febribus exiliter consistentes citra notas phlebotomia offendit, siue cibum auersentur ægri, siue præcordium sublime habuerint. tum quibus perfrigeratio est cum torpore non sine febre phlebotomia lædit, & putantes se melius habere, ij moriuntur.

487 QVacumque ex occasione laboret latus eius dolor aut acutus, aut exilis est. quando acutus est, tunc notas exhibet ad claiculas, quia dum acutiem gerit, illuc vsque ex necessitate se extendit, natusque à vera pleuræ inflammatione febrem, tussim, & spirandi difficultatem inducit, quo in casu opportuna est sanguinis detractio ad doloris lenitionem. ast si mollis est cruciatus, tunc notæ illæ ex necessitate non se promunt, & propterea non omnino tuta est phlebotomia, vt 2. Acut. proditum. ratio est, quia noxium crassitie hæret, nec ad superas se expandit, ideo quum per reseratas venas retromeare nequeat, contumacius post sanguinis detractionem infigitur, affectamque partem in sıderationem quandoque ducit. vocabulum autem σχῶς quod in anginosis faucium attenuationem, nunc doloris quandam gracilitatem, seu mollitudinem designat, quæ in laterum doloribus cum febre, non potest non esse summè dolosa, ac perniciosa, vt in superioribus enarratum. ac si dolor is ad latus per consensionem accedat, quum non acutè ad superas se extendat, nec salutarem crisim promouet, nec vtilis propterea phlebotomia, quæ nixum naturæ deficientem rependit. vtcumque ergo in istis doloribus ad latus exiliter consistentes citra notas veram pleuritidem indicantes, quia vigent crassa hærentia, quæ impetum non promouent; damnosa erit phlebotomia, potissimum si ægri in cibos auersum habeant animum, eorumque sint sublimia præcordia ob redundantiam dictorum succorum, stupidam plerunque affectam partem efficientium nam in vniuersum, in omni torpida perfrigeratione, quanquam febris adsit, adeo damnosa phlebotomia, vt non non rarò ægri, postquam melius se habere putauerint, inopinanter decedant, ruantque in preceps, quod ipsum dum pertinaciter sunt obstructa viscera, seu in purulentiam adacta non rarò contingit ex medicorum imperitia.

VI.

Caput, & pedes, & manus perfrigerari, aluo & lateribus calidis, malum est. optimum autem est totum corpus similiter calidum, & molle esse.

488 DEuiant à sua natali habitudine corporum membra, dum nimiũ seu calent, seu inalgent, istasque mutationes promunt facilius ea, quæ promptè iniurijs sunt exposita, qualia sunt extrema, manus, pedes, & caput, statum viscerum internarum adamussim ostendentia. nam quibus Lien deorsum vergit, his, ait Hipp. 2. in 6. Epid. pedes, manus, & genua calida sunt, nasus & aures perpetuò frigescunt. quin & tenuior tunc æstuat sanguis, quando manus & pedes rubent, quia viscera incendio flagrant: vt è contra algent hæc, dum à crassiori succo spiritus sic opprimuntur, vt nequeant se ad has extremas partes diffundi, quod accidit aut extemporaneè, aut firmiter, aut per vices. extemporaneè quidem tum ab externo frigore congelante, ac compingente, tum internis ex occasionibus congelationem hanc edentibus, vt in periodicis febribus plerumque, dum inualescunt insultus. firmiter algent membra hæc tum ob morticinium caloris: tum ob pressionẽ impedientem spirituum ad hæc membra expansionem. per vices demum perfrigeratio occurrit, quoties nunc in intimis euocantur spiritus, mox hi sese diffundunt, quia nullum in horum ductibus firmum manet obstaculum, ideoque promotè & se retrahunt, & se expandunt. cæterum periodica nec ab externis inlata iniurijs perfrigeratio nunc ad nostrum propositum nihil facit, & quæ vicissitudinaria est signum præbet perniciosarum inflammationum, de qua in superioribus dictum, quæ etiam à morticinio caloris prouenit calorem membrorum immutat, de qua inferius; ergo quæ mala est in morbis horum perfrigeratio membrorum nascitur à pertinaci aliquo obstaculo impediente, quo minus partes istæ suapte natura ex carnes assidua proinde spirituum irradiatione indigæ, incalescant spirituum comercio prompto: sic enim & in insultubus paroxismorum algent longo seu contracto tempore, vt varia est humoris opprimentis natura. ergo si hæc firmiter sic algeant, vt totus ardor sit circa præcordia, pectusue, & venter collectus, malè vtique se habent ægri, quia vel inflammatio in intimis vrget ipsa depascens extrema, vt in ardentibus ad exitium properantibus; vel collectio est succorum ardorem totum circa viscera detinentium, vt leipyricis, quæ licet malæ, non lethales prorsus, quia choleræ accessu soluuntur.

Con-

VII.

Conuerti autem oportet facile ægrum, & in exorgendo leuem esse. at grauitas totius corporis, & manuum, ac pedum perniciosa,

489 QVotiescumque vel dolore corpus affligitur, vel facultates retrices languent, impotentes ad motum ægri redduntur, afflictaque membra tunc, dum conuertuntur, localemq. aliam faciunt motionem; impensius dolent. ergo si ægrotantes facilè se conuertunt, & sunt in exurgendo prompti, eorum membra nec doloribus affliguntur, nec eorum retrices virtutes languent. si contrarium est virtutes seu exoluuntur, seu pondere grauantur, aut ipsa membra magnis sunt à doloribus afflicta saltem ab aliqua ex lassitudinibus, quod signum vnum est perniciosarum affectionum, vt passim in Epidimicis extat obseruatum.

VIII.

Si verò etiam ad grauitatem liuidi fiant digiti, ac vngues mors propinqua est: si verò penitus nigrescant, minus perniciosi sunt liuidis. sed alia consideranda sunt, si enim facilè fert morbum æger, & si sit aliud præter hæc salutem promittens, morbus ad abscessum vertitur, & partes corporis nigrefactæ decidunt.

490 MEmbra extrema perfrigerata, quæ perniciem denunciant, si ad coloris mutationem deueniunt extremam lethalitatem designant, si nempe aut liuent, aut nigricant, vt adesse demonstrent morticinium caloris, dum non exundant seu cruda seu atra, liuere, aut nigricare membra facientia, vt in nigro, & liuido morbo. cæterum quum vnguium, digitorumque extrema appulsu crudoris liuescere nequeant, nisi & reliquum liueat corpus, inde est quod certiora ad interitum sunt signa ab istis extremis liuescentibus sumpta, quam quæ à toto corpore, quoniam liuere hæc nequeunt, nisi à morticinio caloris: nigrescunt tamen etiam ab exiguo atrabilario succo suscepto, & ideo minus malum est, vt nigricent, quam vt liueant. vngues etenim perspicuæ suapte natura ab atro succo obtenebrantur facilè, & tenerrimæ digitorum carnes ab eodem denigrantur succo. monuit idcirco Hipp. reliqua perpendi signa in morbo occursantia, quoniam si hæc perniciem promittunt, ipsa quoque digitorum, & vnguium nigrities perniciosa erit non minus, quam liuiditas. ast si quid boni effulget, spes est, ad abscessionem morbus deueniat licet non lethaliter, horribiliter tamen: partes etenim denigratæ

decidunt corruptæ, vt 3. in 3. Epid. ſcriptum eſt contigiſſe in ea peſtilitate, ſuntq. hac de re Hip. 4. Epid. verba. qui tibia, inquit ſectus, hac parte etiam nigrefactus eſt, erat vlcus magnum in externa tibiæ parte; & retro prodibat. quum purum factum eſſet lateris dolor, & pectoris ſiniſtri è directo, mortuus eſt à febre. à febre inquam non à denigratione, quæ forſitam imperita manu curata fuit. nam tumores euaneſcentes ab vlceribus indebitè, abſceſſiones edunt ad latus, & alia mala faciunt, vt in ſuperioribus enarratum.

IX.

Teſtes, & pudenda reuulſa, malum ſignificant.

491 Ardens febris hyberna, vt ſolutionem habeat, multiplices iudicationes experitur, quæ & ipſe ſuſpectæ quia in pernicioſo morbo occurrunt. tali, inquit Hipp. 4. Acut. ſi non ſanguis è naribus fluxerit, aut abſceſſus circa collum fiat, aut crurum dolor, & ſputa craſſa ſpuerit (hæc autem ſuppreſſa aluo fiunt) aut coxæ dolor, aut pudendi liuor non iudicatur. & teſtis intentus iudicatorium ſignum eſt. cuncta enim hæc licet ſuapte natura mala, in tot diſcriminibus iudicatoria ſunt, dum quid elucet boni, cuiuſmodi eſt promptus craſſorum ſputorum exitus, qui poſt aluum remoratam factus, ſi non tollit malum, aleuiat ſaltem, vigentiſque naturæ ſignum dat; ideoq. quicquid tunc temporis occurrit, iudicatorium eſt, perinde ac ſunt abſceſſiones ad crura in pernicioſis peripneumoniis. quam autem more pectus, & pudenda ſe correſpondeant, declarant hæc Hipp. 1. in 2. Epid. Neque tuſſes, inquit, diuturnæ, quoniam vbi teſtis intumuit, ceſſant. & teſtis tumor à tuſſi ceſſat, & alleuatur. quæ res commonefacit nos communionis pectorum, mammarum, genituræ, vocis. ſic fit, vt quod malum ſuapte natura eſt, commodum euadat, dum ſæuiorem morbum auertit. ergo teſtes, ſeu pudenda reuulſa malum quid deſignant, potiſſimum in pernicioſis, qua de re hæc in Progn. ſcripta leguntur. Si autem teſtes, inquit, & pudenda contrahuntur, dolor vehemens, vel mortis periculum ſignificatur. nam membra hæc contrahuntur, dum eorum vaſa tument calido ſpiritu, ſeu humore, quod in venereo œſtro non ſine quodam dolore eſt, voluptatem ſubinde percipiunt homines, dum tumeſcentia vaſa deplent. in morboſo autem ſtatu, quia contractiones omnes periculoſæ, inde dolores adueniunt, à quibus etiam mors, dum tormentosè affligunt.

X.

Flatum sine strepitu, ac crepitu prodire optimum est. melius autem est cum strepitu exire, quam isthic reuolui, & si tali modo progressus dolorem, & desipientiam significat, si non volens homo vltrò flatum ita emittat.

492 EAdem ratione qua in cerebro sternutamentum, in infimo ventre crepitus fit. sunt autem de causis sternutationum hęc Hip. 7. Aph. 52. Sternutamentum, inquit, fit ex capite calefacto cerebro, ac humectato, eo quod in capite inani: aer enim intus contentus extra erumpit. sonat autem, quia per angustum ipsi est exitus. interuenit ergo calor, qui in humorem agit, vt eum in flatum eleuet qui per arctos reuolutus ductus, ac prodiens sonitum facit. est autem sternutamentum res sacra, non itidem ventris crepitus, tum quia sternutamentum à sacratissima corporis parte prodit, tum quia exit suapte sponte nullo cum voluntatis imperio, & ideo auguralis res est: ventris autem crepitus è cęnoso vase egrediens voluntatis imperijs subiacet, nullum idcirco parit augurium. Cęterum exeunt è podice hi flatus cum, aut sine strepitu, intusque priusquam foris prodeant, faciunt murmur, aut isthic absque sonitu reuoluuntur. qui cum crepitu exeunt, per angustos siccosq. meatus procedunt, acutè subinde sonant, vt in arctis accidit fistulis. è contra qui per humida, laxaq. loca feruntur, aut grauem, aut nullum sonitum faciunt. prætereà flatus dum in internis angustijs priusquam erumpant, multis cum obuiantibus contendunt liquoribus, sonorum intus pariunt strepitum, qui nullus est, dum se reuoluunt, quoties nempe siccus adest ardor, qui inferos ductus claudit, & flatus in supernas reuoluit plerumque non sine torminibus. hinc ratio elucescit, cur optimum sit, vt flatus absque strepitu, aut crepitu exeant, quoniam tunc à calore vigente vndique referati sunt intestinales tubuli, ipsique flatus opportunum habent adiunctum humorem, vt integræ iam factæ coctionis signa dent. melius tamen est, vt cum strepitu exeant, quam isthic sese reuoluant, quoniam murmura, quæ intus contingunt, plerumq. ad alui profusionem faciunt, qui autem flatus sine strepitu sese reuoluunt, vt dictum est, quandoq. tormina pariunt, quia à tenuissima ichorosaque bile nascuntur. cęterum obstrepentes, ac crepentes flatus vel sua sponte inuito ægro prorumpunt, aut ipsa voluntate cogente. qui voluntatis arbitrio exeunt, parum ad prognosticum faciunt: at qui sua sponte erumpunt, duorum alterum nun-

ciant, aut doloribus vexari, aut delirare ægrum. quicquid enim intestina offendens stimulat, exit inuito homine: & delirantium mens propio destituta arbitratu prodire sinit, quicquid exundat, & stimulat, vt letargicis contingit.

XI.

Vlcus liuidum, & siccum, aut cum virore pallidum lethale est.

493 VEritatem habet dictum hoc Hipp. de vlceribus, & à morbo fientibus, & ante morbum factis, vt patet per ea quæ scripta sunt 1. Progn. liuescit autem vlcus à morticinio caloris, pallet ab appulsu bilis tenuissimæ, & exustæ, qua indolescit, & plerumque resiccatur: vtrumqne non sine lethalitate. nam suapte natura maligna sunt; ait Hip. 6. Aph. 4. circum glabra vlcera: ergo lethalia, quæ ad hunc statum in morbis deueniunt. quantam autem lethalitatem liuores denuncient in superioribus dictum. Resicantur vero vlcera tum à sicco ardore, vt accidit, dum cum virore pallent: tum defectu pabuli, dum liuida quoque sunt: & quoniam vlceribus pus alimentum est, ideò ipsis calidum opem fert, quia ait Hipp. 5. Aph. 22. pus mouet. Non leuis tamen oboritur difficultas, quoniam lib. de vlcer. madefactionem damnat, quia vlcus qua vlcus, ait ipse siccationem optat. solutio est, quod dum morbi desicit vlcus, pusque iam confectum habet, vt sanescat, siccantia requirit, quam sanationem madefacientia subinde impediunt: dum autem crudum, siccumque est vlcus, tunc calida aqua imposita iuuat; quia pus mouet. ast vi morbi siccescens perpetuò lethalitatem gerit, decessitque Metrophanti puer vigesima quarta, quum vlcus ei resiccatum fuisset, & Phillis filius obijt nona ex denudatione in fronte facta cum ossis liuiditate.

XII.

Decubitus optimus est, veluti quis sanus solitus fuit. at supinum iacere cruribus extentis bonum non est. si verò etiam delabatur pronus ad pedes, deterius est.

494 DEuiant à sua consuetudine corpora innaturalibus ex occasionibus: seruant suum tenorem per ea, quæ naturalia sunt: optimus subinde in ægrotantibus erit ille decubitus, qui naturalem positum seruat, seu non multum ab illo recedit. solent autem corpora bene valentium vel in dextero, seu in leuo latere cubare, ac molliter positum habere corpus; nisi diuersa sit quorundam consuetudo. ergo si quis præter

præter consuetudinem supinus cubet manibus, ceruice, ac cruribus extentis, non bonum positum seruat, quod accidit vel quia languent rectrices virtutes; vel quia cruciantur præcordia, vt subinde corpus lateribus incubare nequeat. quocirca in letargicis priori ex occasione decubitus hic apparet, qui quia naturam insequitur affectionis, licet malus, non lethalis prorsus. nam & Puella, quæ ex rupe ceciderat, supinum habebat decubitum, superuixit tamen. & in Eratolai filio supinus erat decubitus, quia sic venter ad præcordia dolebat, vt ne tantillam conuersionem perferre posset. incolumis quoq. euasit Nicoxenus in Olintho grauissimis pressus malis, cui decubitus erat supinus, & crura diducta ob exolutionem. cęterum dum sic procidunt ægri, vt ad pedes labantur, tunc impotentia maior adest virtutum, quia nequeunt cubans corpus eleuatum detinere, acciditque talis decubitus in lethiferis malis, vt obseruatum 3. in 3. Epid. extat. quin 1. in 6. eiusdem malæ flatuuntur corporum dissolutiones, articulorumq. confractiones; quia ... designant, plerumque ad interitum, si perniciosa alia se adiungant signa, vt in vxore Theodori.

XIII.

Lethale autem est hiare, & dormire semper, & crura supinè iacentis valde incuruata esse, ac complicata.

495 RAtionem redens lib. de Flat. Hipp. cur antequam febris inualescat, multus fiat hiatus, habet hæc verba. Hiatus etiam præcedere solet febres: si quidem multus aer coaceruatus cumulatim superna petens commouet, & diducit os, quum per hoc facilimus ei exitus pateat, quemadmodum enim ab aquis in lebete feruentibus multus vapor eleuatur; sic & corpore calefacto penetrat per os aer conuolutus, & quadam vi erumpens. duæ ergo interueniunt occasiones, quarum altera multitudo est flatuum superna petentium; altera innaturalis ardor intimius agens in humorem, vt inde flatus quam plurimos eleuet, quibus os se diducit & expandit, & ita hiatus fit aut momento adueniens,& recedens; aut stabilis manens, prior quidem hiatus pandiculatio est, quam ad mirabilis natura, ait Hipp. 5. in 6. Epid. quandoque facit, vt morbos tollat, dum per oris dilatationem, thoracisque constrictionem multum flatuum emittit. etenim per horis hiatum nihil humoris attrahere, ait idem lib. de vet. medic. datum est, sed contractis, ac compressis labijs attractio fit; oscitationum idcirco remedium tum potus vini æquale æquali, tum longa spiratio, vt scriptum est 7. Aph. 57. & repetitum

3. in

3. in 2. Epid. sic enim & flatus per hæc distrahuntur, & ardor æstuans reprimitur. ast firmus & stabilis hiatus nomen suum retinet, & hic in soporatis, stultèque insanientibus apparet. nam in soporatis duplex hiatus interuenit causa; vna est exolutio, seu impotentia quadam musculorum os constringentium, quia nempe carotides venæ crasso sunt interceptæ succo: à musculis autem temporalibus nascuntur hi, qui maxillas constringunt. altera causa est flatuum exundantia, quæ à spiritalibus elata cerebrum oplet, & nares obturat, vt subinde spiratio tota ore fiat. & hac de causa vigilantes etiam hiatum exhibent, dum eorum mens melancholicis obruta flatibus munus suum negligit; hinc hiatus, & stultitiæ apud Græcos vocabula consonant. nam κεχηνὸς hiatus est, stultus autem κεχηνότι dicitur. ratio ergo hinc innotescit, cur lethale sit hiare, & dormire semper, quia adest tunc & stulta mentis ab alienatio, & comatosa passio, eritque perpetuus hic hiatus lethalitatis inditium, si decubitus quoque supinus sit, dum crura sese implicant curuata, quia tunc cruciatus aliquis internus adest, se exerens solùm per eam artuum complexionem, dum mens stultè obtorpescit.

XIV.

In ventrem autem decumbere, si quis non sit adsuetus, delirium significat, & dolores circa ventrem.

496 ET hic decubitus, dum abest à naturali consuetudine, notat seu mens seu corpus affligi; aut insimul ambo. nam delirantium, melancholicorum potissimum obstinata mens, vt ab omnibus adstantiũ se auertat studijs, faciem occultat, pronuatque corpus, vt os, & oculos ab adstantibus remoueat. qui etiam laborem circa ventrem habent, hunc amant decubitum, quia dum ventrem comprimunt, stringunt quoque dolentia membra, ne ingruentes potissimùm flatus ipsa sic dilanient. hinc est, quod fascia caput constringunt hi, quibus frequens est cephalea.

XV.

At pedes nudos habere, & manus, si quis non vehementer calidus sit, & crura disiecta, malum est. anxietudinem enim significat.

497 HAud absonum est, vt qui ardore æstuant, stragula reijciant, nudósque pedes proferant, seque huc, atque illuc iactent, vt refrigerium quærant. sed absonum vtique est, vt membra dum seu pa-

rum

rum calent, seu omnino perfrigescunt, apertum aerem quærant, ac sese diducant. istud enim quia & indecorum, & præter morem, ac necessitatem, intus oportet habeat occasiones, quæ angustiant, premuntque virtutes non sine graui æstu, quid autem alysmus sit in superioribus enarratum, eiusque præcipua causa pondus est noxiorum viscera opprimens, à qua oppressione nascitur seu algor, seu exigua extimarum incalescentia, & voluntatij exin quoque deprauantur motus. sic Theodori vxor obijt delirans, cui tibiæ è lectulo decidebant, & hoc ipsum vxori Emoptolemi contigisse legimus.

XVI.

Cæterum erectum sedere velle, dum viget morbus, perniciosum est in omnibus acutis, pessimum vero peripneumonicis, & pleuriticis.

498 QVia per æqualem decubitum thoracis suppremæ partes arctantur, dum abdominis musculi sese distendentes infernam eius non deprimunt; inde est, quod multa spiratione indigi erectum amant decubitum, vt subsideant interna abdominis, suamque sic musculi liberam contractionem faciant, thoracisq. suppremà expandant. dictum propterea superius, quod ortopneam faciunt hydropisormia dura, quoniam abdomen vndique distentum actionem hanc musculorum impedit, oportunusque tunc erectus decubitus, qui in omnibus morbis hac de causa malus, sed in acutis perniciosus, quia in istis per quam necessaria libera, & cumulata spiratio, præsertim dum viget acuties; & in summo sunt omnia. nam dum incoat, seu decrescit acuties, talis quandoque occurrit decubitus seu à pondere degrauante, quod excutere vires adhuc in incoante morbo robustæ possunt; seu ab imbecilitate virtutum vi morbi contracta; quam studet natura morbo iam profligato reficere. ast dum acuties suo in vigore manet, si sic seu pondus premat, seu virtutes languescant, nulla salus speranda, præsertim in peripneumonicis, pleuriticisque, vt abunde ex se constat.

Dor-

XVII.

Dormire verò oportet noctu, interdiu vigilare: contrarium autem malum est. minimè vero lędi ęger poterit, si dormiat mane ad tertiam diei partem: verum postea somni mali sunt. pessimum autem est non dormire neq. die, neque nocte: aut enim prę dolore, & afflictione vigilarit, aut ab hoc signo delirabit.

499 NAturę opera fatali quadam procedunt necessitate, quam à materia habent, & per quam in suum diriguntur finem. est autem somnus in animantibus naturale opus, quo corporeæ facultates illud reassumunt robur, quod per vigiliam, & exercitamenta amiserant. naturale inquam opus est, quia non voluntatis arbitrio sumitur, ac deponitur, sed ipsa cogente natura accedit, & recedit. cęterum quum in vigilantibus spiritus sese ad organa sensuum, ac motionum expandant, quia nimirum patentes peruijque sunt ductus; in dormientibus vtiq. vinciuntur hi, quia meatus occlusi, ac ristricti sunt, perinde vt accidit sideratis, ac aphoniam patientibus. ergo ad somni necessitatem meatuum hæc interuenit occlusio, quam parit, tum frigus constimpans, tum crassefactus frigidusque vapor, tum pituita, pituitosusque, ac viscidus sanguis, tum atra viscosa meatus obfarciens, sicque sub diuersis conditionibus aduenit somnus, vt materiales hæ occasiones se habuerint. Porrò vt fatalem somni necessitatem in animantibus solita munia exercentibus percurramus, obseruare licet, quod quædam animantia interdiù dormiunt, noctu vigilant: alia e contra interdiù vigilant, noctu somnum capiunt. illa quę interdiù somno vacant debilissima oculorum acie prædita luminis fulgorem aufugiunt, per tenebras autem è letargis erumpunt, vt cibum quærant, quem mox interdiù somno concoquunt. cętera autem animantia contrario plerumque modo se habent: interdiu enim cibis se saginant, noctu deinceps quieti se dant. & hæc hominum est consuetudo, quorum oculi luminis non perstricti fulgoribus interdiù ritè se habent, caligant in tenebris: obeunt idcirco interdiu sua munia, corpusque cibis replent, qui dum à ventriculi calore liquantur, vaporosum quid efferunt, quod à cerebri frigiditate densantum vertitur in pituitosum sanguinem, & vt vapores vbertim exundant, promptiusque crassescunt, sic cerebri vasa oplent, & spirituum meatus occludunt. duplex ergo, vt meatus hi se occludant, interuenit causa. vna est prompta, & copiosa vaporum elatio: altera cerebri frigiditas naturalis, quæ densat, & crassefacit hos. eleuantur au-

tem halitus à ventris calore, dum is & viget,& in vberem agit materiam, propterea quia hyeme ventres calidiores sunt, multum alimenti expetunt, somnosque longiores, ac profundiores faciunt propter hanc halituum vbertatem, quod ipsum Hipp. 3. de Diet. his docuit contingere, qui multo succo repleta habent corpora, vt subinde interdiu quoque obdormiscant iam dictis de causis. vigilant propterea vltra modum corpora, quæ inedia sunt consumpta, aut eorum infimus venter frigiditate torpet, vt melancholicis sæpè hac sola accidit de causa. secunda occasio, quæ densat, & vnit susceptos vapores, est cerebri naturalis frigiditas, quę nocturnis horis se adaugens, ducit in crassum succum vapores, quo spirituum ductus occluduntur ipso nocturno adiuuante frigore. certū namque quod temporis data paritate aer nocturnis horis frigidior est, hinc celebre illud Hipp. 4 in 6. Epid. calidis naturis opem ferre somnus in frigido contecto. nam sic crassescunt elati vapores, frigescitque subinde sanguis, & meatus, vt eius verbis lib de Flat. vtar, languidiores fiunt, & inde corpora degrauata se reclinant. quemadmodum ergo hyeme propter ambientis frigiditatem ventres calidiores sunt, & cerebrum suam adauget frigiditatem, quia promptè iniurijs expositum: ita ad tempestatis comparationem nocturnis accidit horis, & hæc ratio est ex materiæ necessitate desumpta, cur hominum consuetum sit interdiu vigilare, noctu dormire: inde enim expetitus sequitur finis, vt nimirum ventres calidiores redditi integrè cibaria concoquant, ac per sua vasa alibilem succum promptè distribuant. palam enim, inquit Hipp. 4. in 6. Epid. quod vigilans calidior externis partibus, internis autem frigidior est, dormiens è contra. cum igitur istud à consueta necessitate contingat, optimum idcirco erit, vt ægrotantes noctu dormiant, interdiu vigilent, contrarium subinde malum. & quoniam matutinæ horæ nocturnis se adiungunt, idcirco somnus vsque ad tertiam diei horam factus minime molestus erit, vt noctis suppleat defectum. habet etenim somnus virtutem quam maximam immutandi corpora, vt vigentium succorum varia est dispositio. ast vt per anni tempora, sic & per diei partes succorum procedunt circuitus, vt desumere licet ex Hipp. 1. in 2. Epid. dum ait. In autumno acutissimi morbi, & maxime lethales: & omnino similitudinem habent, eo quod vesperi exacerbantur, tanquam annus ipse habeat circuitus morborum. quale est diei morbi, quale est vespertinum tempus ad exacerbationem: tale est morbi, & cuiuscumque constitutionis inter se, vbi non quid in superiori specie fuerit innouatum. ergo quia atra bilis, vt autumnalis tempore sic vespertinis se exerit horis, damnosus tunc somnus, quēadmodum etiam & meridianis horis, quia tunc flaua effertur bilis. pessimum

mum atamen omnium eſt nec noctu, nec interdiu dormire, quia ſic pertinaciter vigilant ægri, dum moleſtijs ſummis affliguntur, quæ faciunt vt tandem hi aut delirent, aut conuellantur, vt ſcriptum ab Hipp. legimus 7. Aph. 18. cauſis iam enarratis.

SECTIO VIGESIMOCTAVA.

De Trhomatis, & morbis per ætatem.

I.

Quibus tempora ſecantur, conuulſio incidit è diuerſo partis inciſæ.

500 CAPVT ſi non mentis, nobiliſſimorum ſaltem ſenſuum eſt domicilium, propterea vt puriſſimos ſuccos in ſui alimoniam aſſumit, ſic molliſſimis coagmentatur particulis, quæ vt ſenſuum organis vtilitatem præbent, ſic promptam labem ab occurſantibus recipiunt, inter quæ de foris accedentia violenta manu impoſita ſummum gerunt diſcrimen, quanquam ſolam cutim offendant, vt ab Hipp. lib. de vuln. capit. proditum. ergo & quæ altius ſe infigunt in os, quammaximè diſcriminoſa erunt, præſertim ſi ſinciput, aut tempora offendant. nam ſincipitis tenerrimum os multum contegit cerebri: data idcirco vulneris paritate certius, ac ocyus decedunt homines ex ſincipitis vulnere, quam ex verticis, poſticarumuè partium offenſione, idque euentus filiæ Nerei comprobauit, quæ lata manu in ſinciput percuſſa vertigine capta, ac ſine ſpiritu degens, nona tandem moritur. temporum quoque os, ait Hipp. debiliſſimum eſt, annectitque infernam maxillam caluariæ per commiſuram, eſtque perinde ac in quadam dearticulatione in aſſiduo motu, ac per ipſum os fortis, & caua vena ſe extendit: qua de cauſa ab Hipp. illæ damnantur ſectiones, quæ chyrurga manu fiunt ad inueniendum teli ſedem tum in temporibus, tum ſupra tempora vſque ad extenſionem cauæ venæ, ſecuritatem alioquin habentes in cæteris particulis ipſius capitis. quippe conuulſio, ait ipſe, ſectum corripit, & ſi quidem ſiniſtra tempora ſecta fuerint, dextera conuulſio contingit: ſi verò dextera fuerit inciſa, conuulſio ſiniſtram partem aprehendit. quod ipſum contigere proditum, dum manet in vulnere os fractum, contuſum, aliauè ratione ruptum. nam illud in corruptionem abit, ſubdtæ-

ditæque ac adiacentes partes suppuratum concipiunt, febrisq. ex in corripit hyberno quidem tempore decimaquarta die, æstiuo autem post septimam, & tunc vlcus colorem amittit, & ex ipso pauca sanies fluit, & quod ex ipso inflammatum est emoritur, viscidumque fit, & apparet velut salsamentum calore fuluum, subliuidum, totumque os corrumpi incipit, & valdè nigrum fit, vt postremo pallidum, & valdè album euadat, quum autem iam suppuratum fuerit, in lingua pustulæ oboriuntur, & desipiens æger moritur, corripitque plerosque conuulsio in altera corporis parte: si quidem in sinistra parte vulnus habeat, in dextera corporis parte conuulsio corripit: si vero in dextera capitis parte vlcus habeat, in sinistra parte conuulsio fit. sunt autem qui & siderati fiunt, atque si pereunt ante septimam diem in æstate, aut decimamquartam in hyeme. Hactenus audiuimus loquentem Hipp. vt hinc colligas conuulsionem nasci ex aduerso partis lesæ, quia subtus os disruptum prauus se colligit humor corrumpens & exedens. nundum tamen compertum, cur id accidat ex aduerso. nam præcisio partis lęsæ si ligamenta cuncta præscindat, partem ipsam resoluit: sin autem inflammet, & prorritet, illud ipsum conuellit membrum, dum suam versus originem ligamenta violenter trahuntur. hęc enim vera est conuulsio propia facta tractione, non illa quæ consecutione quadam fit, dum vna pars violenta hac diducta motione, trahit consequenter oppositam, quæque sibi consonat. nam dempto ab affecta parte labore, altera in suum statum redit: sic etiam si sit vna resoluta pars, altera apparet contrahi, non tamen ipsa reuera conuellitur, quæ ergo sit huius euentus causa nundum compertum, sed inferius aliqua fortassis non inutilia enarrabuntur.

II.

Quibus cerebrum concussum fuerit, & doluerit percussis, aut aliàs lapsis; hi statim voce priuantur, & neque vident, neque audiunt, & plerumque moriuntur.

501 Concussio cerebri internis adueniens de causis quandoque salutaris euadit in criticis perturbationibus; dum excipitur mox larga hæmorrhagia, vt in superioribus enarratum. ast quæ externis de causis occurrit, summè discriminosa est, quoniam eximiè violentum est, quod forinsecus occursans tantam in cerebro parit motionem. talia autem forinsecus aduenientia sunt vel inlata plaga, vel allisio capitis ad durum corpus: istis enim ex occasionibus intra caluariam se turbat, & concutit cerebrum, quia in ipso sunt cauitates quæ ob violentas istas motio-

nes

nes subsident, & se coarctant, indeque obmutescentes homines redditi, nec vident, nec audiunt, quia ad organa sensuum moratur spirituum transitus, fitq. interceptio venarum iugularium à sanguine pituitoso violenter defluxo, vt proinde homines plerumque decedant, ni perquam ocyus cerebrum respiret. sic obijt percussus lapide à Macedone, quum tertia die sine voce esset, nihil audiens, nec capiens quicquam. euasit tamen Puella, quæ à rupe ceciderat aphona reddita, quia multum euomuit sanguinis, fluxitque is quoque è sinistra nare, quum in ea parte cecidisset. hic enim sanguinis exitus facit, vt cerebrum à concussione respitet. documentum aureum in istis occurrentibus passionibus.

III.

Quibus cerebrum vulneratur febris plerumque, ac bilis vomitus accedit, & corporis sideratio. tales autem perniciosè se habent.

502 NVllum capitis vulnus, ait Hipp. libello huic rei dicato, contemni debet. Sæpè enim cutis sola contusa ferro, aut aliqua alia re, si non diligenter, & quadam cum cautione curetur, velut si sanguis concretus non expurgetur, aut quid aliud negligatur, vlcus intumescens non parum molestiæ exhibet, & aliquando etiam febrem inducit, & medico quidem negotio, ægroto verò periculum non minus affert. Exemplum sumas à filio Metrophantis. testa hic ab alio puero percussus in capite, quem ad duodecimam diem peruenisset, febricitauit. occasio autem, inquit, erat, quod quem detegeret partes circa vlcus perfricuit, & perfrigeratus est, & labia statim sunt eleuata. attenuata autem est cutis multis locis vlterius ab vlcere. quum autem sectus esset non tardè, neq; pus effluit, neq; alleuatus est. iuxta autem autem videbatur suppurari in maxilla ad dexteram. hac enim parte etiam Vlcus erat postea & hoc non suppuratum est, sed humerus dexter suppuratus est cito. vigesima quarta circiter decessit. Si ergo tot periculis subiacet trhoma in cute sola capitis inflictum, quid dicendum, dum vulnus altius penetrans discindit caluariam, lacerat membranas, & cerebri corpus secat? lethale vtiq; vulnus hoc, quia siue altius penetrauerit, siue eius superficiem solam post membranas attingat, duo hæc necessariò sequuntur mala, febris, & vomitus bilis. Porrò his non assensior, qui diuidium fecerunt inter hæc duo vocabula τρωσις, & διακοπη statuentes diacopen eximiam esse sectionem ad fundum vsque membri pertingentem: trhoma autem solùm superficie tenus occurrere, & propterea, dicunt isti,

dum

dum Hipp. in Aphorismis dixit, quod à cerebri præcisione necessario sequitur febris, & bilis vomitus, vtitur vocabulo diacope, vt magnum designet vulnus. hic autem, quia istud plerumque contingere ait, sumit vocabulum trhosis, vt notet exiguum vulnus. vana inquam cosideratio hęc: nam 1. de Morb. hæc leguntur. Sin autem, inquit, τρωθῇ necesse est superuenire & bilis vomitus, & aliquam partem corporis sideratam fieri, & perire. non minus ergo à diacope, quam à trhosi hæc ex necessitate occurrunt. mendum itaq; hoc irrepsisse existimamus, & reponendum loco ἐπὶ τὸ πολὺ esse ἀναγκαῖον. nam à cerebro vulnerato vomitus bilis, & febres nascuntur, quoniam disectæ sunt membranæ, per quas & arteriæ, & sanguinei sinus discurrunt, & hæc vasa afflicta inflammationum, ac febrium occasionem tribuunt. dictum propterea, quod dum subtus pertussum os colliguntur recrementa, quæ insaniem abeunt, febres oboriuntur, & alia mala, quia sunt nempe ipsæ membranæ afflictæ. aliàs ipsa cerebri substantia multis temerata recrementis exigua cum offensione manet, nisi ad vasa, tunicasq; malum se extendat. & quoniam in vulnere quocumque siue altius in cerebri se infigat substantia, siue eius solùm superficiem attingat peræquè sunt dissectæ tunicæ, ideo ex necessitate perpetuò dicta mala superaccedunt, perniciosiora tamen pro vulneris ratione. Porrò quod isti ex necessitate febriant, constat doloris, inflamationisque ratione: & quod etiam siderentur aliqua in parte non dissentit à morbo conditione, perinde enim, vt à concussione cerebri obmutescunt homines, sic à defluxione à capite vulneris ratione facta siderantur, aut vniuersim, aut particulatim. at cur inde bilis vomitus contingat, nō peræquè cōstat. cæterū si vera sūt, quæ de cerebri œconomia superiori fuere volumine enarrata, compertum iam ce ebrum vaporosum à ventriculo sumere, trahitq; cucurbitulæ instar ab infimo ventre, dum incalescit. facit autem tractio hæc, vt ventriculus exinanitus, illud ab alijs partibus trahat, quod ad ipsum promptè accedit. biliosa autem sunt, quæ promptè ad ventriculum accedunt, amarescit subinde eius os, dum fames vrget. ergo æstuans cerebrum à ventriculo trahit, ventriculus exinanitus trahit à fellea vesicula, bilis illuc delata crassiorem partem vomitu deplet, tenuiorem sursum effert, vt malum inecuat: idem enim ex capitis dolore contingere proditum ab Hipp. 2. de morb. vomit autem bilem, inquit, vtpote ipsa in corpore commota. & caput præ caliditate trahit in se ipsum, & crassissimum quidem vomit, tenuissimum verò in se ipsum trahit.

IV.

Ex ruptis capitis ossibus difficilima cognitu sunt ea, quę circa suturas rumpuntur. rumpuntur autem maximè à grauibus ac obtusis telis, tum exaduerso inlatis, & non ex plano.

503 QVoniam diuariat suturarum positus in caluaria ex multiplici eius figuratione, vt aureis verbis ab Hipp. lib. de vuln. capit. proditum; ideo dum promptè suturas inflictum est vulnus, eius inuenire sedem difficilimum est. nam asperitates specillo perceptæ, & experimenta atramento facta peræquè conueniunt tam in sede teli, quam in diductis suturis, & hæ promptissimè se abiungunt, dum vulnus propè ipsas in latum est obtuso, grauique telo. quippe ossa tunc seu in latum rupta, seu quassata suturas abiungunt, quod non tam promptè ab acutis, leuibusque telis contingit. hinc monitum Hipp. vt à vulnerato prius quęramus, per quod vulneratus sit: deinde quid fecerit, quum vulneratus fuit: ac postremo qua in parte vulnus consistat. cęterum perinde ac cognitu difficiles sunt suturarum rupturæ, sic & summè periculosæ si negligantur. fidem huius rei faciant duæ ab Hipp. descriptæ historiæ. Autonomus, inquit in Omilo ex capitis vulnere mortuus est decimasexta. in media æstate lapide ex manu ictus in suturas in medio sincipite. quare non aduerti ipsum secari opus habere. deceperunt enim me suturæ habentes in seipsis iaculi lęsionem: postea vero conspicuum id fiebat. primò quidem ad clauiculam, postea ad latus dolor fortis valdè: & conulsio ad ambas manus venit: in medio enim capitis, & sincipitis vlcus habebat. sectus est autem die decimaquinta, & pus prodit non multum. membrana verò cerebri imputrefacta apparebat. Altera narratio sic se habet. Famula in Omilo ex capitis vulnere duodecim annos nata moritur in media æstate decimaquarta die. ianuam quidem ipsi impegerat, & os contuderat, ac ruperat. suturæ verò in vlcere erant. quare cognitum est rectè sectione opus habere. secta est autem non velut oportebat, sed quantum relictum est, pus in ipso factum est. octaua rigor, febris inuasit. habebat autem non velut oportebat, sed quantum etiam prioribus diebus, quando febris non tenebat nona verò die reliquum refectum est, & valde modicum pus cum sanguine subtus apparuit, & membrana cerebri pura erat, & somnus quidem occupabat, febris autem non dimittebat, conuulsio verò manum sinistram inuadebat; nam in dextris vlcus magis habebat. Rationem ex istis narrationibus colligamus, cur conuultiones aduenian in vulneribus capitis, quia nempe aut os disruptum

in-

incumbit membranis, aut intus quid colligitur puris premens ipsas membranas, ac prorritans, licet has non corrumpat: nam puræ hæ in Autonomo, & in famula erant. sed cur opposita se conuellat pars nundum dictum. credimus nos, quod degrauata membrana à pondere seu ossis seu puris trahit partem, quæ se maxime expandit: talis autem est, quæ ab vno latere per verticem ad alterum procedit, sicque ex opposito conuulsiones occurrunt, quæ in vtroque fiunt latere, dum in medio sincipitis pondus iacet, vt in Autonomo, cui euulsiones ad ambas manus venerunt quia in medio capitis, & sincipitis vlcus erat. hæc dixisse hac de re sufficiant, alij meliora quærant. Addit Hipp. rumpi ossa propè suturas plagis ex aduerso in latis, quoniam impulsio violenta cerebri facit, vt suturæ quæ sunt in ea parte, ad quam cerebrum impingit, se abiungant, impingitur autem ad oppositam, & ideo illæ se abiungunt suturæ, sed hoc potissimum accidit ex casu ab alto, dum caput in loco plano percutit, vt nempe asperum nullum adsit; quod percussam partem disrumpat: nam si fiat disruptio, non est necesse, vt oppositæ suturæ se abscindant. leuis ergo fiat dispuntio illius particulæ, vt verborum genuinus contextus sit. tum ex aduerso in latis, & ex plano: sic enim perspicua redditur Hipp. sententia, vt ex dictis constat. sese autem abiungi suturas à cerebri concussione, fidem faciunt, quæ ab Hipp. 2. de morb. de venarum in cerebro supercuomitione dicuntur. intumescens enim hac de causa cerebrum abiungit caluariæ suturas ad omnimodam lethalitatem. & hoc ipsum subinde violenta facit ad oppositam partem cerebri impulsio.

V.

At verò de quibus ambiguum est, ruptane sint, aut non, indicare oportet exhibito ad manducandum in vtramque maxillam asphôdeli caule, aut ferula, ita vt animaduertere iubeas, an os aliquod ipsi strepere videatur. fracta enim strepunt. progressu verò temporis fracta partim septima, partim decimaquarta, partim etiam aliter significationem de se præbent. nam & carnis ab osse discessus fit, & os liuidum, & dolores sanie effluente. hæc autem ægrè iam auxilium admittunt.

504 MIrandum non est si falax sit medicorum præsentio in dignoscendis suturarum fracturis, quum & ipse Hipp. se fuisse in Autonomo fateatur deceptum. atamen ad hanc venandam agnitionē ponit experimentum, quod feliciter quandoque procedit, sed non perpetuam continet veritatem. se extendit autem experimentum hoc ad omnia fracta, dummodo multùm à suturis non distent. quoties enim

ſeſe dentes collidunt, capitis ſuturæ quoque aliqualem motum edunt, quia oſſa capitis ſunt per ſuturas quadantenus articulata. ergo ſi os infractum ſuturis adiacet, quia inæqualitatem continet, dum ſuturæ ex dentium colliſione ſuam motionem faciunt, ſtrepit aliquantulum. ne autem dentium colliſio ſonitum fractorum oſſium perceptionem impediat, intra dentes ponere expedit molle quid, ac cedens cuiuſmodi eſt caulis Aſphodeli, ſeu ferula, quæ dentium ſonitum tollunt, vt alter fractorum oſſium exaudiatur. cæterum dum experimentum hoc expetitam hanc agnitionem non facit, throma in præceps delapſum tandem eam promit ſigna, quæ has inſequuntur fracturas, & hæc partim ab ipſo vlcere ſumuntur, partim à malis conſequenter occurſantibus, quæ æſtiuo tempore ſeptima, hyeme decimaquarta die apparent. ſigna autem hæc occurſantia deſcripta extant in hiſtoria Autonomi. nam huic primò ad clauiculam, mox ad latus dolor irrepſit valde fortis, deinde venerunt euulſiones ad ambas manus, quia in medio ſincipitis vlcus erat. inditia autem ab ipſo deſumpta vlcere deſcribit nunc Hipp. nam & carnis ab oſſe diſceſſus fit, dum ipſa, & os in corruptionem abeunt, liueſcit ſubinde, ſeu nigricat, os, vt poſtmodum ſummè albeſcat, dum per exceſſum ardoris tendit ad omnimodam tabeſcentiam. pus quoque cum dolore emanat, quia non optimum, ſed prauum eſt.

VI.

Quibus omentum excidit, neceſſe eſt putreſieri.

505 PErinde ac ſubter caluariam extenduntur membranæ à Macrobio omenta dictæ, quia cerebri operiunt, & tegunt corpus; ſic etiam ſubter abdomen altera viſceribus membrana imponitur omenti, & ipſa verius nomine inſignita, quæ reticuli inſtar exundantes excipit vapores abeuntes mox in humidam pinguedinem. quocirca pars hæc torpet in ſenſu, externiſque promptè offenditur iniurijs, dum foris è vulnere excidit. nam multi licet ſit venis, & arterijs intexta, plus tamen valent exundantes humiditates, partiſque teneritudo, ad ſubeundam corruptionem, quam ad tutelam faciat arteriarum calor. inde eſt, quod in aperto prodiens priuſquam frigeſcat ſtatim reponi debet, ſi illæſum fuerit: ſin noxam habet extra ſeruari debet, vt facta diligenti ligatura ad euitandam hæmorrhagiam, quod de ipſo corruptum eſt, chyrurgi perita manus abſcindat.

Si

VII.

Si intestinum quoddam ex gracilibus dissectum fuerit, non coalescit. neruus dissectus, aut genę tenuis pars, aut præputium non coalescit quodcumque os in corpore resectum fuerit, aut cartilago non augescit.

506 PArtium coalitus fit per glutem, quod natura in dissectam partem imponit, vt deperditum redintegret, ac subinde abiunctas partes componat. gluten autem hoc præbet sanguis ad hanc per coctionem adactus virtutem, ac consistentiam, vt reponat quod deficit. ast quoniam corporum partes diffident naturis, gluten quoque hoc diuersis est conditionibus præditum, vt adamussin membris suscipientibus se adaptet. nam quia carnes humidæ, & pingues sunt, glutino substentantur humido, & pingui, quod calore crassescens firmiter adhæret. cęteræ verò partes seu siccæ, seu frigore concretæ gluten aut exiguum, aut siccum habent, quod tam difficilius cohæret, quantum à pingui humiditate, & à calore recedit. hinc elucet ratio, cur & integrè, & facilè coalescat caro, ac subinde reliquæ partes quantum de carne, carniumque conditionibus participant coalitus experiuntur, quem prorsus respuunt ab his omnino semotæ. tenuia ergo intestina quia à carnosis conditionibus recedunt, humidoque ac liquescente succo assiduè irrorantur, nullam sui coalitus occasionem habent, imò quicquid eis glutinis accedit, assiduus diluit mador. insuper, vt coalitus fiat necesse est vt partes abiunctę sese componant, vnitæque maneant, nec quid alienum his se interponat quod alienum est à conditione tenuium intestinorum, & propterea nulla ratione hæc discissa coalescere possunt. Neruis quanquam glutinosam habeat naturam, eius tamen crasis frigida est, & ideo gluten appositum quum non incalescat, nec componere abiunctas partes potest. accedit, quod nerui abscissi se retrahunt, vt faciunt quoque genarum, ac præputij tenues partes. quippe hæ nec os, nec musculum habent substractum, quibus adhæreant, & ideo diuulsæ hæ partes se retrahunt, nec se componi possunt, nisi per cicatricis ferruminationem, quæ fit in carnea tunica subter posita, tenuissima autem cutis cicatricem non recipit, & ideo generum disfectæ partes cauum relinquunt, faciemque deturpant circuncidunt autem Iudei præputia fęcunditati studentes, ait Philo, quia sic semina recta iaculatione in vteris veniunt, proniores subinde ad libidinem, ac populosissima gens euadunt. Quod autem os dissectum, & cartilago abscissa non augescant, siccitas est in causa non promens tale

 gluten,

gluten, quod deperditum & reficere, & adaugere valeat. atamen in adolescentibus, quia tenerrima ossa sunt, naturalisque viget calor non sine exundantia vtilium succorum; ossa, & cartilagines quadantenus augescunt, nisi integra sit facta praecisio, quae tunc redimi vllo pacto nequit. in reliquis coalitus fit per ferruminationem calosam, dum os medullaris est, sed nulla horum fit adauctio membrorum.

VIII.

Conuulsio thromati superueniens, malum.

507 HAc de re satis in superioribus. lethalis autẽ ibi statuitur conuulsio hęc, quia ipsa cõuulsio talis suapte natura. sed causarũ ratione diuersa est eius malitia: nã dũ os caluariae disruptũ premit cerebri mẽbranas cõuulsiones adueniunt, quae si protinus, ac recto ordine fiat sectio, desistunt. vtcumque malae sunt, si non causae, signi saltem ratione.

IX.

Ex vulnere bilis vomitus accedens, malum, & maximè in capitis vulneribus.

508 ET hac de re abundè superiùs. non potest autem non esse turbatio haec discriminosa in omnibus vulneribus. nam turbata bilis quanquam crassiorem sui partem euomat, quod in ipsa tenuius est, ad afflictam partem immittit, & exin vlcera quandoque cum virore pallescunt, vt suae lethalitatis signum dent.

X.

Nerui crassi si vulnerentur, claudicationem plerumque inducunt, maximè si vulnus obliquè acceperint. idem accidit cęsis capitibus musculorum, & maxime in femoribus.

509 INsigni magnitudine praediti neruĩ crassi sunt. tales ad infimos artus descendentes, vt firmiter vinciant membra validose agitantia motu. nam vt crassi nerui, sic & crassae venae, & arteriae consimiles illuc descendunt, vt virtus cunctarum motionum effectrix cumulatim influat. perinde autem vt ab interceptione crassarum venarum obtorpent haec membra, sic motus horum prauus euadit, si nexus partium vincientium, ac trahentium pereat, vel ipsa configuratio vitiosa fiat. istud quidem

dem in luxatis, alterum in thromatis apparet. partium etenim laxitas spectat ad interceptionem cauorum vasorum: nam dum motui destinata instrumenta spiritibus destituta languent, perit tractionis opus, pars subinde suopte decidit pondere interquiescens à tractionis munere, aut saltem languidè se habens. claudicant ergo homines firma claudicatione, dum crassi nerui sunt vulnerati, præsertim si vulnus obliquè acceperint, quia tunc eorum partes denuo se componi nequeunt iam dictis de causis. quod ipsum accidit, dum musculorum sunt præcisa capita. nam musculi se habent vt manus versus sua capita membra trahentes: musculi autẽ femur mouentes, vt prægrandes ac validi, dum suis in capitibus eorum distrahitur continuitas, necesse vtique est, vt claudicatio contingat. cæterum nerui rectà per longum vulnerati tantam claudicationis necessitatem non imponunt, quoniam si ab istis inflammatio absit, quæ plerunq. distentionem parit; sanantur hi per hypersarcosin, quæ fieri nequit in nervo obliquè vulnerato, vt ex iam dictis constat. tendones autem capita musculorum nectentes discissi nullum coalitum admittunt, ideoque ex necessitate eorum motionis opus perit.

XI.

Moriuntur maximè ex vulneribus, si quis cerebrum sauciatus fuerit, aut spinalem medullam, aut hepar, aut septum transuersum, aut cor, aut vesicam, aut venam crassam.

510 QVàm perniciosè viscera ab internis malis affligantur omnibus notum: sed non minus notum quàm mortiferè ægrotent à violentis causis de foris aduenientibus, præsertim si viscera hæc principatum obtineant, principibusuè inseruiant. de thromatis autem cerebri iis superioribus dictum. medullaris enim eius substantia coalescit promptè, si eius vitetur sphacelismum, tegentiumque membranarum phlegmon, quod in altis vulneribus vix sperandum, nunquam autem in vulneribus ad spinalem medullam attinentibus, quia suapte natura nerueæ distentionibus est subiecta, estque narratio hac de re Hipp. talis. Qui percussus est, inquit acuto telo retrorsum paulo infra collum, vulnus quidem habebat non memorabile aspectu, neque enim in altum ferebatur, verum non multo tempore postea exempto spiculo distendebatur in posteriorem partem tractus veluti opisthotonici, & maxillæ ligatæ erant, & si liquorem aliquem in os sumeret, cumque deglutire conaretur, rursus relabebatur ad nares, cęteraque statim peiora fiebant, & secunda die mortuus est. Hepatis autem viscus, quia sanguifluas venas continet, si

 vulnus

vulnus recipiat ad has pertingens, citum interitum affert. Cui enim iecur percussus est iaculo, color, ait Hipp. qualis est mortuorum per corpus diffusus est, oculi caui, anxietas, molestia: decessit hic priusquam concio solueretur, quum sub diei exordium percussus fuisset: non tam ocyus intereunt, qui vel percussionem habent aut vulnus in iecur longè à sanguiflua vena nam à vulnere empyema tandem fit plerumque cænosum, & graueolens ad interitum. à plaga phlegmones occurrunt, vt in Puero à mulo percusso. hic enim die quarta obijt densum habens spiritum cum febre, nec quicquam intelligens. Quam præstans membrum sit ipsum diaphragma alias ostensum. quæ autem ab ipsius vulnere contingat monstrat Tychonis narratio. hic in obsidione, inquit Hipp. circa Datum à catapulta percussus in pectus, & paulo post risus erat circa ipsum tumultuosus. videbatur autem mihi medicus eximens lignum reliquisse aliquid de spiculo in septo transuerso. & quum ipsi videretur ad vesperam infusum per clysterem adhibuit, & pharmacum deorsum purgans dedit. noctem primam transgredit molestè, statim verò vbi dies illuxisset, & medico & alijs melius habere videbatur. erat enim quietus. prædictio facta est, quod vbi conuulsio fieret, breui esset moriturus. sequenti itaque nocte molestè habens, in somnis, plerumq. in ventrem decumbens; tertia exoriente die conuellebatur, & tunc mortuus est. De corde non est, vt aliquid addamus, compertum enim quam cito mortifera sint eius vulnera. de vesica etiam patet, quod nec coalescit eius corpus, perinde ac de intestinis tenuibus dictum, nec sedem vulneris exhibet, quia in abditis iacet: cărnosiorem eius stomacon vulnerant litothomi horribiliter quidem, & calamitosè plerumque admirabilis equidem fuit euentus illius, qui iuxta inguen sagitta percussus, conualuit, quia vesica & intestina manserunt illæsa. audiamus Hipp. narrationem. Quidam inquit iuxta inguem sagitta percussus, quem nos vidimus, maxime præter omnem opinionem seruatus est. neque enim cuspis exempta est; erat enim validè in profundo, neque sanguinis eruptio vlla memorabilis fiebat, nec inflammatio, neque claudicauit. ceterum cuspidem inuenimus nos, ipsamque eximimus, quum sex iam essent anni ex quo sauciatus erat. suspicio autem erat, hæc inter medios neruos cuspidem occultatam fuisse, nullamque venam, aut arteriam dissectam fuisset. crassarum namque venarum quæ in occulto sunt dissectiones, & multum sanguinis in cauum effundunt, & exhauriunt spiritus, certumque proinde interitum afferunt.

XII.

Moriuntur etiam si in arteriam, & pulmonem valdè magna fiant plagę, ita vt pulmone percusso paucior spiritus per os procedat, quam is est, qui ex vulnere elabitur.

511 Fistulosum illud corpus, quod à pulmonibus ad laryngem vsque extensum spirationi inseruit, arteriæ nomine ab Hipp. insignitur, quia aere se replet. istud autem corpus si fuerit vulneratum, facit, vt spiratio ab ore prodiens exigua sit, quia aeris per vulnus facilior exitus est nulla impediente ligula, vt in Epiglottide. cęterum quia maior est copia aeris expirati per vulnus quam inspirati per laryngem, inde est, quod cordis calor aeris destitutus comercio marcescit, perinde ac in suffocatis. ast si inlatum vulnus exiguum est, nec insignes venas sauciat, tot spiritibus non accedunt incommoda, & ideo nonnunquam consultò in desperatis anguinis infligitur, atamen non sine discrimine. quæ autem vulnera altius in pectus immissa pulmones sauciant, discriminosa quam maxime, quia tunc vulnus magis respirat, quam inspiret Epiglottis, & sic parcior spiritus per os procedit, quam sit is, qui è vulnere elabitur. signum tamē hoc non perpetuam ad interitum certitudinem habet: nam multus quandoque exit per vulnus spiritus, conualescunt tamen vulnerati, dum vulnus solùm thoracis parietes discindit. hæc enim est Hip. narratio. Billo, inquit percusso in dorsum, spiritus multus per vulnus cum strepitu processit, sanguis erumpebat. vbi vero medicamentum cruentis vulneribus destinatum adhibitum, & deligatum esset, sanatus est.

XIII.

Moriuntur etiam qui in intestina vulnerati sunt, siue ex tenuibus aliquod, siue ex crassis vulneratum fuerit, si per transuersum fiat plaga, & magna. si verò parua & recta, quidam euadunt. minimè verò moriuntur vulnerati in partibus corporis vbi hæc non sunt, aut ab his quàm longissimè absunt.

512 Dictum iam, cur tenuia intestina discissa non coalescant: mortale ergo horum vulnus, præsertim si magnum, & obliquum est, vt spes omnis pereat coalitus, vt de neruis dictum. ast intestina crassa, quia carneam habent tunicam, coalescunt à paruo rectâque inflicto vulnere: stabulantes enim illuc fęces coalitus potius adiuuant, quam impediant, quoniam istud suo lentore, ac glutino præstant in externis

vlceribus. quorumcumque autem intestinorum vulnus insigne citum, certumque affert interitum, quia magna etiam vasa discindit, licet indolorosum plerumque primis diebus, seu horis sit. De Eniade in Delo iaculo in sinistra parte retro ictus, inquit Hipp. vlcus habuit sine dolore. tertia verò ventris dolor vehemens, non egerebat. infusso verò per clysterem immisso stercus prodijt, ad noctem afflictio, intermittebat. sedes ad scrotum extabat. quarta & ad pubem, & ad ventrem dolor irruebat, quiescere non poterat, biliosa vomuit abundè colorata, oculi quales animi deliquio incidentium.post quintam diem mortuus est. Larisseus quoque vir sauciatus cominus ex manu per hastam latam à tergo, & summū eius, ait, penetrauit infra vmbelicum per multum spacium, quod liuidum erat, & tumidum. postquam autem vulneratus fuit, dolor obtinebat primùm fortis,& venter intumescebat. huic postridie datum est pharmacon deorsum purgans, & egessit modicum cruentum. mortuus est. videbatur huius intestina non esse sana, & venter sanguine plenus esse. Quin & Aristippus in supernum ventrem violenter, ac grauiter sagittæ ictu petitus dolebat vehementer,& citò ardebat. deorsum verò non egerebat, anxius erat, biliosa autem hic abundè colorata quum vomuisset, melius habere videbatur, sed paulo post dolores rursus vehementes, & venter velut in voluulis, calores, sitis, septima tandem interijt. Neapolis similiter percussus eadem passus est. acri infusso per clysterem immisso aluus deorsum erupit, color diffusus est tenuis, pallidus, niger oculi sicci stupore rigidi, intus conuersi intuentes in cor. multa hæc fortassis ad satietatem exempla attulimus, quia inde cuncta sumuntur accidentia, quæ istis vulneribus ad interitum occurrunt. Addit deinceps Hipp.quòd minime intereunt homines à trhomatis occurrentibus reliquis in partibus ab istis longè semotis, vt sunt qui in carnosa musculi parte infiguntur vlla absq. læsione venarū cauarum, seu insigniū neruorum, nec virus aliquod gerunt, nec cauum aliquod replent sanguine extra non eiecto, cui discrimini subiacent vulnera acuto stilo inflicta quacumque in parte, ac ne Hippocratico careas exemplo, Sutor, inquit in Pthyo, dum solea veteramentarea sueret, pupugit seipsum supra genu in femur, & fermè longum digitum imersit. huic quidem sanguis nullus effluxit, vulnus autem citò clausum est, femur autem totum in tumorem eleuabatur; & procedebat hic tumor vsque ad inguen, & lateris mollitudinem. hic tertia die mortuus est.

XIV.

At vero visus obscuratur in thromatibus fientibus in supercilium, & paulo altius, prout autem throma recentius est, minus est hebetudo: cicatrice verò diutius tardante, ac senescente magis obscurari contingit.

513 Amaurosim patiuntur oculi, dum vel ductus nerui obturantur ad desperatam cęcitatē, vel quid colligitur in sinciput, quod premit, vt accidit nonnunquam in criticis perturbationibus, dum proruptura est hęmorrhagia, & hæc amaurosis extemporanea est, quia dempta causa premens oculus in suum naturalem statum reddit. ast quod internis accidit ex occasionibus, idipsum valent inferre externæ plagæ, quæ dum violenter partes anteriores capitis offendunt, trahunt ad sinciput sanguinis vbertatem, quæ nisi confestim, ac largiter se depleat, visionem obtenebrat; istudque promptius accidit, postquam obducta est à vulnere in supercilium, & paulo altius, diuturna cicatrix, quia pars debilior reddita, & vbertatem sanguinis procumbentis sumit, & hunc in ichorem vertit, quæ amaurosis sunt occasiones. adeamus Hipp. in aureo libell. de Visu. At qui colorem, inquit, inter ceruleum, & marinum medium referunt, si quidem puero tales fiant, melius videt magna valde, & splendida. & videt quidem procul, sed non clarè: & si quid valdè ad oculum admouerit, etiam hoc videt, aliud autem nihil. confert autem huic capitis purgatio, & capitis vstio. sanguinem verò his detrahere non conducit, neque cęruleo, neque maris speciem referenti. & visus oculorum oculo sano existente in iunioribus hominibus tū fęmellis tum masculis quicquam faciendo nihil iuueris, quandiù adhuc augescit corpus. quum autem non amplius augescit, ipsius oculi palpebras intus radendo attenuato, & si opus etiam visum fuerit ferramentis non admodum candentibus intrinsecus inurito. quum vero palpebras oculi raseris lana milesia, crispa, pura circumfusa obuoluta radito ipsam oculi coronam vitando, vt ne ad cartilaginem vsque pertras. signum autem sufficiens rasuræ est, si non amplius splendidus sanguis exit, sed sanies cruenta, & aquosa. tunc vero liquido aliquo medicamento in quo flos æris est defricare oportet. postea verò vti & rasionis, & vstionis crustæ exciderint, & vlcera purgata fuerint, ac germinauerint, fissuram per sinciput secare oportet, & cum sangnis defluxerit medicamento cruentis vulneribus idoneo illinire. deinde verò & huius, & omnium caput purgare opere præcium est. & paulo post addit. si cui oculi dum sani sunt, visum

cor-

corrumpunt, huic sectione, & insuper excoriatione in sinciput facta, os exscindere, & aquam auferre oportet, sicque curare, & ita sani fiunt. vide ergo quam generosa sint Hipp. auxilia, & quam bene morbo se adaptent: sic enim omnis tollitur plenitudo, quæ dum sinciput grauat, amaurosim creat. notatum subinde in historia illius, qui ad oculum percussus est, visionem illæsam mansisse, licet satis altè à palpebra cuspis descendisset, quia cruoris multum profluxit. conualuit etiam Palamedis equiso percussus in frontem supra oculum dexterum ab equo, cui vlcus nullius, inquit, causa erat, quia hebetudinis periculum omne euanuerat facta opportuna sectione.

XV.

Fistulæ difficilima sunt, quæ in cartilaginosis, & ex carnibus locis sunt, & cauæ sunt, & procedunt, ac saniem manant semper, & caruncula in osculo ipsis inest. curatu autem faciliores sunt, quæ in mollibus, & carnosis, & non neruosis existunt.

514 Fistulosum vlcus non minus sordidum, quam sanatu difficile, in omnibus se prodit particulis, dum suæ adsunt occasiones, quæ præcipuæ sunt aut rhoma, aut tuberculum aliquod maturescens. nam fistulæ, quæ propter remigationem aut equitationem podici occurrunt ad has causas referuntur, quippe sanguis se colligens in parte contusa aut marcescit; & prodiens fistulosum vlcus relinquit; aut tuberculum efformat, in fistulam tandem abiens. cæterum quæ sanationem huiusce fistulosi vlceris impediunt, sunt hæc. tortuosus, ac sinuosus progressus, figurationis rotunditas, durities, & sordida recrementa perenniter succrescentia, quæ cuncta aliàs extant vbertim enarrata; vnum nunc prosequamur, & est ipsa durities, quæ aut naturalis, aut aduentitia est. hæc occurrit dum fistulæ cauum aut callo obducitur, aut adnatam habet carunculam, quæ plerumque dura, & sclyrosa est. naturalis verò constitutio est, dum fistulata membra cartilaginosa seu excarnia sunt, quoniam in istis sic constitutis particulis difficulter fistulæ coalescent, præsertim si & alia adsint præpedimenta. non augescunt enim, nec coalescunt amplius membra ista disrupta rhomate aliquo, vt superius enarratum, & non quia partes spermaticæ sint, quoniam hac ratione pars quælibet corporis abscissa seu rupta, auctionem, coalitumque non subiret, quum omnes à seminali sumantur corpulentia, & omnes sanguineo succo nutriantur.

tur harum tamen diuersa est ratio quia semen eterogeneum diuersimode se habet in constructione partium singularum, vt latius in tractatione de ortu, & interitu rerum. Ergo fistulæ, quæ in mollibus, carnosis, & non neruosis partibus occurrunt, sanatu faciliores sunt, quoniam licet multam inuehant corruptionem, coalescunt tamen facile ob earum natiuam glutinositatem, quæ calore crassescens abiunctas partes integrè committit, dum absunt, quæ tale opus impediunt. quantam autem fistulæ in mollibus particulis occurrentes inuehant corruptionem, ostendit narratio hæc. Dinij puerulo, inquit, in Abderis vulnerato mediocriter vmbelico exigua fistula relicta est, & aliquando per eundem locum venit lumbricus magnus, & dicebat, quum febricitaret, biliosa ipsa per hanc partem exire. procidebat etiam intestinum, & corrosum erat, vt ipsa fistula, & rumpebatur, & tussiculæ prohibebant permanere. fistula ergo huic intestina forsitam crassa inuadebat, & in mollissima partem corruptionem multam inuehebat, cui corruptioni obuiam iturus Hipp. libel. aur. de fistul. monuit, vt in his, quæ in sede occurrunt, primum hoc fit opus, Si vero, inquit, iam ægrotantem ex fistula assumpseris, allij caulem recentem accipe, & homine supino reclinato diductis cruribus altero huc, altero illuc caulem immitte, donec offendas, & impingas, & fistulæ profunditatem per caulem metire. & seselis radicem tenuissimè tritam aqua affusa ad dies quatuor macerato, eamq; aquam trium cyatorum mensura melle ammixto æger bibat ieiunus. cum hac etiam ascaridas purgato. quicumq; verò relicti fuerint non curati, moriuntur, &c. tollenda ergo prius omnis corruptio, vt deinceps curatio ritè procedat, quæ in carnosis, ac tenerimis particulis facilima, in reliquis non sine magnis difficultatibus.

XVI.

De morbis per ætatem.

Morbi hi ante pubertatem non fiunt: peripneumonia, pleuritis, podagra, nephritis, varix circa tibiam, fluxus sanguineus, cancer non congenitus, leuce non innata, catarrhus dorsalis, hæmorrhois, cordapsus non cognatus, horum morborum nullum ante pubertatem forè expectandum.

515 EX causis morbum inuehentibus vna est, si non purgetur corpus: quod enim intus inopportunè manet, suum distendit, & aggrauat receptaculum, decubitusq; ad alia membra facit per defluxum, aut

aut refluxum. morbi autem inde emanantes correſpondet & naturis morborum vigentium, & corporum diſpoſitionibus. à natura quippe ſuccorum procedit vniuerſalis idea vnius humoris vigentis. à diſpoſitione corporum naſcitur locorum affectorum poſitus, & ex ambobus prodit morbi ſpecies. cuncta idcirco hæc neceſſariò occurrunt, vt morbi ſpecies aliqua in corporibus adueniat (à cauſis inquam intrinſecus enatis, ac intrinſecus offendentibus. nam de illis, quæ de foris adueniunt, alia eſt ratio, huic tamen analoga) quorum ſi alterum defecerit, perit vnius aut alterius morbi neceſſitas. nam ſi, exempli gratia, detenta bilis refluat in venas, non parit icterum, niſi cutis hanc expenſam recipiat: nec erit icterus, ſi carnes alba pituita ſe repleant. ergo adſit bilis oportet, quæ ſe diffundat per cutim, vt ſpecies hæc morbi inſurgat, alioquin bilis refluens locorũ excipientiũ mala conſona edit. parantur autem loca ad excipiendũ humorem vigentẽ, dum eorum meatus pateſcunt, ſiue natura, ſiue innaturalibus ex occaſionibus hiſcant ſic, vt eorum capacitas aditum præbeat humoribus defluentibus, quantum horum exigit corpulentia. Morbi itaq; naſcuntur internis ex occaſionibus, ſi corpora non depurgentur, ſpecies autem morbi inſurgit ex natura humorum vigentium, & inſimul ex obductione meatuum, ſi morbus fiat à defluxu, ſeu refluxu humorum detentorum. nam mala quæ in humorum receptaculis naſcuntur occluſione fiunt, qua detinentur, ne erumpi queant. Quo poſito fundamento ratio innoteſcit, cur ante pubertatem non fiant enumerati morbi. nam vt promptè pueruli augeſcant; exundant humido tum calore tum ſanguine, venæ ſubinde, corporumque cauitates aliæ alimentoſo ſucco perpetuò diſtentæ nouis fluxionibus aditum haud præbent: nec humida alioquin corpora, quum fluidam aluum habeant acria colligunt recrementa, & ideo iam enumeratis morbis minime obnoxia fiunt, niſi in materno vtero quorundam horum incoamenta contraxerint ex ſeminum, ſuccorumque alibilium vitioſitate. iſtis enim interuenientibus occaſionibus morboſi naſcuntur pueri, quam morbidam conſtitutionem, ni per ætatem deponant, connutriunt eam, toto ſuæ vitæ curriculo, vt 3. Aph. 28. proditum.

Verùm

XVII.

Verùm ab anno decimoquarto vsque ad quadragesimum secundum natura corporis morborum omnis generis ferax est. rursus ab hac ætate vsque ad annos sexagintatres non fiunt strumę, neque lapis in vesica, nisi prius existat, neque defluxus medullę spinalis, neque nephritis, nisi ex alia ętate committentur, neque hęmorrhoides, neque fluxus sanguineus, nisi prius fuerit. hi vsque ad senectam absunt morbi.

516 A Secunda annorum hebdomada vsque ad sextam, quum parum increscant corpora, ac post vigorem deinceps decrescere incipiant, suique iuris tunc homines redditi, ac voluptatibus deliniti omnibus iniurijs se exponant, corpora habent hi omnibus subiecta malis. quippe meatus tunc patescunt, vigetque acrium succorum vbertas, ac ipsimet homines morbis ansam lubentes præbent. ab hac autem integra ætate vsque ad sexagesimumtertium annum corpora iam senescunt, vires subinde decrescunt, meatusque obducuntur propterea enumeratis malis minimè obnoxia fiunt, quorum occasiones pendent à vigentia virtutum, sanguinis vbertate, & æstu, meatuumque patescentia. nunquam ergo in hac ætate nouiter morbi isti accedunt, sed si iam facti sunt, tunc vtique sæuiter affligunt. longam autem facere singulorum morborum istis in ætatibus occurrentium narrationem superuacaneum, quum innotescant ex iam dictis.

SECTIO VIGESIMANONA.

De mulierum passionibus.

I.

In mensibus muliebribus, qui aquosi ante partum prodeunt, mali sunt.

517 ET formatur in vtero ex assumptis seminibus, & crescit fętus purissimo alimento, quod ei suppeditant vteri vasa, quibus fetus pendet, perinde ac faciunt fructus stipitibus alligati. porrò alimenta hæc, quibus concepta se nutriunt corpora, partim suopte cursu procedunt, & per vasa fętus propia in vniuersitatem

membrorum protinus se distribuunt: partim suctione per os assumuntur, vt illa facient membra, quæ venis à caua ductis destituta, omni essent viduata alimento, si istud periret suctionis munus. Cæterum quia membra hæc parum ignis, multum sortita sunt humoris; inde est, quod alimentum ore assumptum tunc solùm opportunum est, quando cauiora iam ista membra reddita aliam optant alimoniam, vt adauctum suum expleant calorem. Sugit propterea per quosdam surculos fœtus è mammis lac tertio, aut quarto mense, & tunc natura lac in mammas expromit, quod in corruptelam vtiq; abiret, eaq; pareret mala, quæ experimento constat à stagnante lacte euenire, ni hæc adesset suctio, quæ facit, vt lac purissimum in mammis seruetur, dum assiduam hanc habet motionem, vitiosumq; apparet, dum ob fœtus imbecillitatem stagnat. Ast licet purissima sint hæc alimenta, sua tamen tum aquosa tum crassa recrementa deponunt, quæ suis deprompta ductibus sese in membranas fœtus vestiētes coaduunant, quia nullum aliunde habent exitum, manetque illuc vsq; ad parturitionis tempus, suis non carentia commodis. perinde enim ac in calenti balneo enatant, vt sic tenerima manens elegantius membra se configurent, faciliusq; augescant. ergo si ante parturitionis tempus debitum calentes isti se promunt liquores, nil boni præsagiendum, quia & perit in vteris fœtus, & abortus fiunt, qui suapte natura grauiores quā partus sunt. non enim, inquit Hipp. 1. de morb. mul. fieri potest, vt citra violentiam fœtus corrumpatur aut pharmaco, aut potu, aut cibo, aut subditijs medicamentis, aut aliqua alia re. violentia autem malum est: in huiusmodi enim periculum est, ne vteri exulcerentur, aut inflammentur. hoc autem est periculosum. necessitatem autem hanc aborsionis facit membranarum fœtus continentium disruptio, quia tunc suopte pondere ad infima vteri delabitur fœtus, nec amplius illuc manere potest vitalis, ideoq; seu decissus, seu mox corruptus prodit. cæterum non talem aborsionis necessitatem gerunt illæ purgationes, quæ gestationis tempore quandoq; è venis vteri erumpunt, licet summam alimenti designent malitiam, qua fœtus si non corrumpitur, morbidescit saltem, vt accidit quoque si laudabilis sanguinis ante enixionem inopportunè erumpat, nisi tāta sit huius vbertas, vt exundans solùm se exoneret, quod multis fœminis salubriter accidit nedum primis gestationis, sed & postremis mensibus. & istæ propriè sunt muliebres purgationes, quæ si ante partum aquosæ è uenis uteri prodeant, malæ sunt, quia nec sana tunc est mulier, nec fœtus ualet.

II.

Ora feruido aphtæ vlcere affecta vtero gestantibus non sunt bona. num & alui humectantur?

518 APhtæ vlcuscula sunt in interna oris superficie enata, quorum generationis author acris seu saliuatio seu timia masis est è ventriculo elata, dum is cibaria in cremorem seu liquat, seu componit. nam dum ventriculus rite suo fungitur munere, vtiles in caput vapores efferuntur: ergo si hi prauitatem gerunt, ventriculus non ritè in suo munere se habet, vel assumptorum vel caloris agentis vitio. acria enim quę in ventriculo assumuntur, si modum, & proportionem excedunt suę malitiei signa in os proferunt, vt faciunt, quæ in corruptionem abeunt, idq. sæpe puerulis euenire constat lactis vsu vitiositatem hanc præseferentis, quæ vitiositas promptè se in oris tenerrima puerorum carne impingit, quod ipsum acris ardor ventriculi facit, dum prauam in alimentis corruptionem inducit. acor etenim alimenta fermentat, & sanguinem in pus ducit, si ipsis innaturaliter accedat, aliàs coctioni inseruit: in pestilenti idcirco constitutione 3. in 3. Epid. descripta aphtæ aderant, quia atra recrementa vigebant ventriculum obsidentia sese mox per vaporem, aut saliuationem ad os vsque eleuantia. mirandum igitur non est, si grauidis aphtæ superaccedant, quum pleræque cibaria non benè coucoquant, innaturalesque appetitiones habeant, quia ab atra exundans sanguis in fermentum quadantenus abit. bonæ igitur in istis non erunt aphtæ, quia huiusce acoris vigentiam designant, quæ facit vt dum succos incommodat, perdat fętum, aut saltem eum morbosum reddat. perdit autem non solum suapte malitia, sed quia aluum profusiorem reddit, dum turbat, quæ in corpore sunt.

III.

Dolores ex laterum mollitudine ad intestinum tenue transeuntes in morbis longis ex corruptione fetus non valdè purgatæ gata, perniciosi sunt.

519 PVrgationes vberiores fiunt ex abortu, quam ex stata parturitione. fęminæ enim postquam mulierascunt, abundant sanguine, quem deplent gestationis tempore tum in alitionem fętus, tum in lactis gignitionem. inde est, quod dum ista deficit vbertas, fętus iam grandior redditus, decidit ex vtero, quia cotyledones sunt quadantenus resicca-

tæ. dum ergo complectum est gestationis tempus, vbertim quidem collecta sunt in tunicis recrementa, sed sanguineus deficit succus, quia eius copia partim assumpta est, & quod remanet, in lactis consistentiam se componit, & ideo is solus tunc sanguis emanat qui in venis vteri collectus profluit ex disruptis vasis. Ast dum internenit abortus è diuerso minor sit oportet recrementorum vbertas, sed sanguinis copiosior exitus, quoniam adhuc venæ omnes sanguine ad fetus nutritionem parato tument, ideoque facta aborsionis violentia totus in vteris confluit, vbertimque emanat, quia nec in lactis consistentiam abit. & hæc est causa, cur feminæ ex abortu copiosius depurgentur, laborantque impensè si ab hac deficiant profusione. quippe turbatus, & non eiectus sanguis in corruptionem abit, vterorumque diuturna mala creat, vt est ab Hipp. aureis de morb. mul. libris proditum. ceterum perniciosi oportet sint illi dolores, qui è mollitudine laterum ad tenuia, transeunt intestina, quoniam adueniunt hi, aut à bilioso ichore ex inueteratis morbis emergente, quia viscera æstuant, aut ab ichorosa immissa sanie, quæ dum inaniter intestina torquet, nil laudabile molitur; propterea dolores isti aut post diutinam afflictionem rapiunt non sine tabe, aut siccum, tormentosumque hydropen creant.

IV.

Quæ ex partu, ac fetus corruptione multa repente concitata supprimuntur, difficilia sunt. rigor his infestus est, & alui turbatio, tum aliàs, tum si precordia doleant.

520 Effluentia à partu, seu aborsione purgamenta, aut repente & cumulatim, aut debito tempore sensim prodeunt, quod postremum quia naturale est, ea adfert commoda, quæ à necessarijs eiectionibus suo tempore, & modo solutis emanant. reliqua purgamenta non possunt non esse discriminosa, quoniam tunc vel magna adest crassarum venarum disruptio, vel conferta irruentis sanguinis multitudo. & vt prior occasio plerumque internectionem affert; sic altera non leuia mala edit, siue deinceps purgamenta properent, siue repentinò desistant: nam si decurrant vires prostractæ, si non rapiunt, ducunt saltem viscera in malam habitudinem: si repentinò desistant aliò cursum flectunt, ac ni vtilem aliam eiectionem integrè defectum hunc rependentem faciant, ea edunt mala, quæ necessario à pondere & æstu sanguinis non eiecti proueniunt, potissimum dum secum & alia exundantia recrementa deferunt. nam inde & molesti rigores adueniunt, qui à non facta sanguinis profusione,

seu

ſeu conuulſiones præſagiunt adfuturas, ſeu ſtabilem ac diuturnam præcordiorũ afflictionẽ inducunt, id enim ἄλλως τε καὶ ὑποχονδρίου ὀδυνώδεις deſignare aliàs oſtenſum.

V.

Vterum geſtantibus dolores capitis ſoporoſi cum grauitate fientes, ac conuulſione plerumque mali.

521 PLerumque at non perpetuò mali ſunt ſoporoſi capitis dolores cum grauitate, ac conuulſione fientes, quoniam à ſuccorum plenitudine editi, dum abeſt febris, deſiſtunt tandem, quia fœtus ſua aſſidua ſuctione plenitudinem ipſam ſoluit. faciles namque ſunt conuulſiones ex vtero ſine febre factæ, ac in geſtantibus præſtat, vt corpora ſuccorum potius vbertate tumeant, quam tabeſcant.

VI.

Quibus dolores pertinaces ex menſibus circa ſupernam partem & inteſtinum tenue, aluos humectant. his circa indicationem delationes in ſomnum fiunt, & impotentes ex capitis dolore exſudant, ac perfrigerantur. tales recidiuæ pleriſque fientes poſt remiſſionem citò occidunt.

522 SOporoſæ illæ capitis grauitates, quæ vterum gerentibus adueniunt, etſi conuulſionem afferant; non inſignem promittunt malitiam, dum abſque febre ſunt, & ſolam plenitudinem habent pro cauſa, quæ decreſcit ad fœtus adauctionem. aſt ſi cum febre fiant, ſitque earum author ſuppreſſio menſtrualium purgationum; tunc equidem inſigniter offendunt, ducuntque plerumque ægram in pernicioſam criſim, quoniam dum ab vterinis remoratis purgationibus ſic ſuperæ grauantur partes, vt pondus illuc conſiſtens præcordia affligat, dolorem ipſum ad tenue vſque inteſtinum extendens, neceſſe eſt, vt aluus turbata tandem perniciosè profluat, dum nempe malum recens eſt. nam in inueteratis affectionibus, quia nulla expectanda eſt criſis inania occurrunt tormina, quæ ſiccum hydropen pariunt in diuturnis ad perniciem. ergo in nupera menſtrualium purgationum ſuppreſſione, ſi pertinaciter ſupremæ ad hypochondria ſpectantes partes laborent, & exin malum ad tenue inteſtinum ſe extendat, expectanda vtique criſis aliqua, quæ quum eſſe nequeat menſtrualium purgationum, quia nec lumbi grauantur, nec ſpina

ardet; reliquum, vt quia tenuia intestina torquet, aluos perturbet, crudaque & biliosa se deijciant. notabilis atamen est historia vxoris Olitoris in Helide, cui infra vmbelicum erat quid durum, & sublimius altero, acuti aderant dolores, qui nullis mitescentes pharmacis tandem soluti sunt sola digitorum oleo intinctorum tractatione, & compressione, inde enim factum, vt sanguis deorsum copiosè fluxerit. cęterum dum vice harum vtilium purgationum prodeunt ex aluo biliosa, & cruda, malum ex remoratis purgationibus inuectum non tolitur, imò sanguinolenta ipsa non eiecta sursum se efferentia soporem pariunt cum sudorosa cephalalgia membrorumquę inalgescentia. & haec licet circa iudicationem, quam edit alui profusio quadantenus mitescant, quia crisis hæc causis vigentibus non consonat; recrudescunt ad exitium. quam enim insidiosa sit alui deiectio etiam circa iudicationem facta in istis mulieribus, ostendunt ea, quæ ab Hipp. in muliere degente apud Pentimedem fuere obseruata.

VII.

Spiritus, qui cum suspirijs extra feruntur, & colliquatio prӕter rationem in vterum gestantibus, abortum faciunt. dolor ventris post partum in his purulenta purgat.

523 CVr abortiant mulieres suspiria promentes, ac liquationem habentes palàm facit euentus, qui post partum occurrit. si namque puerpere istæ ventrem doleant, purulenta deinceps promunt. ergo aborsionis causa sanguinis fuit corruptella, quam stagnans is contraxit, fecitque vt fætus perierit, nec sana mulier extiterit: perit enim fętus, (de causis solùm internis nunc loquimur) quia pabulum aut deficit, aut vitiosum est. nam & stato tempore exit fętus, quia alimenta deficiunt, & propterea pabuli desiderio se iactans, disrumpit membranas, & occasionem matri dat, vt se exoneret, inde est, quod si in prægnantibus mammæ de repente gracilescunt, ait Hipp. 5. Aph. 37. inditium habemus, quod vterus malè sit affectus, ex qua afflictione promptè contingunt abortus, potissimum si aliqua interueniat acredo, quæ non aliunde eiecta pertinaciter fętus affligat. nam hæc sunt Hipp. in ead. sect. Aph. 53. Quæ corrupturæ sunt fetus, inquit, his mammæ extenuantur. si vero rursus duræ fiant, dolor aut mammas, aut coxas, aut oculos, aut genua infestabit, & non corrumpent, quia scilicet prauus humor ad has partes abscedit tormentosè. hinc etiam patet, quod colliquatio omnis in vtero gerentibus præter rationem facta, aborsionis opinionem præbet ratione pabuli tum deficientis, tum aberrantis à debitis conditionibus. suspiria

autem

autem quæ cum ſpiratione efferuntur, & aggrauationem, & diſtentionem vteri adeſſe arguunt. iſtis enim de cauſis ſegniter, ac non niſi coactè in ſpirationis munere agunt abdominis muſculi, ex qua coacta actione ſuſpirioſus anhelitus fit. inde eſt, quod mulieres parum à partu diſtantes crebram ſpirationem edunt, quia aluus tunc quammaximè degrauata eſt. ſi ergo in prægnantibus aderunt duo hæc, ea nempe grauitas ventris quæ ſuſpirioſum facit anhelitum, & colliquatio ſeu totius corporis, ſeu mammarum, & partium ad vterum ſpectantium, neceſſe eſt, pereat conceptus. pabuli ſeu deficientia, ſeu prauitate. ſolus autem in cauſa erit defectus, dum poſt abortum alia non ſuccedunt mala; dum verò à partu venter indoleſcit, ſignum eſt, laboraſſe mulieris vterum vitioſitate ſuccorum alibilium, quam contraxit ſanguis potiſſimum in venis vteri ſtagnans, vt purulentiam indipiſcatur. ergo quia mala hæc geſtationis tempore accedunt, neceſſe eſt fętus corruptionem ſubeat: nam vitales partus ſunt, ait Hipp. 3. in 2. Epid. quibus nihil intra conſtitutum tempus accidit. accidunt autem labores, ait ipſe, per quoſdam circuitus, quoniam & menſtrualium purgationum circuitus eſt, & per hæc purgamenta labores accedunt, ex quorum obſeruatione abortionis tempora prænoſcuntur, dum id ab internis occaſionibus occurrit. Aſt enarratione digna ſunt hæc eiuſdem Hipp. loc. cit. Labores, inquit, circa quinquageſimum tertium diem, & circa centeſimum ſextum menſtruales ſecundo, & quarto, quæ noſce oportet ad ſeptimeſtrem. aut à menſium fluxu numerandi ſunt nouem menſes, aut à conceptione, & ad ſeptuaginta, & ducentos dies Græci menſes fiunt, & ſi quid amplius vltra hos eſt, aut maſculis, aut etiam fęmellis hæc fiunt, aut contraria. Facit Hipp. dierum ac menſium enumerationem duplicem, quarum altera ſpectat ad labores fętui occurrentes: altera ad debitum parturitionis tempus. prior, quia ad morboſum attinet ſtatum, per medicam affectionum ſupputationem procedit. nam, vt ſuperiori volumine oſtenſum, quum medica ſupputatio non aſſumat integros dies, duo menſes continent dies quinquaginta tres, & quatuor menſes numerum adimplent dierum ſex vltra centum & hoc ordine dierum procedit ſeries, quantum attinet ad criſes vſque ad centeſimam vigeſimam, vltra quem numerum tam naturalia, quam innaturalia corporibus occurſantia numerantur diſiunctis hebdomadis, & integris menſibus, quia nullum tunc interuenit violentum, quod naturæ progreſſionem ſubuertat. quia ergo per rectam naturæ progreſſionem maſculus ſuam dearticulationem recipit trigeſima die; debitum eius parturitionis tempus in nouies reuoluta trigenaria progreſſione in die nempe ducenteſima & ſeptuageſima cadit. ergo quantum attinet ad labores

occurrentes in fętu, periculosissimi illi sunt, ait Hipp. qui secundo iam completo mense accidunt, die nempe quinquagesimatertia, quo tempore si non contingat abortus, progreditur malum ad diem sextam vltra centesimam quatuor explentem menses, tuncque abortiunt mulieres. ast si labores quarto hoc occurrant mense sine aborsione, septimestris erit fętus. cętera quæ ad hanc rem faciunt, aliàs enarrabuntur. obiter enim hæc, vt videant studiosi, an ab alijs pro dignitate.

VIII.

Torpidę, & præsertim in motibus cum impotentia fractę circa iudicationem vexatę, anxiosę, multum exudant. alui his humectę malum.

524 PRosequitur narrationem malorum occurrentium ex aborsione, dum purulenta emanant cum ventris dolore. suppurationis nãque inditium præbent dolores, qui in pectem incidunt cum magnis pulsationibus tactum haud admittentes: quæ mala cuncta tolluntur si menses erumpant ad pudenda, procedatque purulentus cruor ad septem, octo, aut nouem dies, nullumque exin maneat. in vteris vlcus, quod totum est ab Hipp. lib. 1. de morb. mul. proditum. ast si non cumulatim purulentus sanguis sic procedat, alia insurgunt mala, quæ à stagnante, & ad alias partes diffuso pure nascuntur. torpidæ etenim mulieres præsertim ad motum fiunt, quia ab vteri distentione comprimuntur & musculi crura mouentes, & vasa sanguinem, ac spiritum deferentia, vt fieri à renum quoque passionibus aliàs dictum. fiunt etiam cum infractione impotentes, quia grauiter cruciantur, & ideo manent in ventrem incuruatæ, perinde ac accidit in coli, ileiuè cruciatibus. quia ergo purulentus humor liberum ab vteris non habet exitum, oportet aliò se conuertat, vt crisim faciat. sed quoniam habet prauitatem indemptam, excipientia loca affligit, anxietudinemque parit, vt exin sudores erumpant, quos excitat tenuissima sanies se per corporis vasa diffundens, non ad integram morbi solutionem, quia soli erumpunt ichores, absceduntque crassiores succi ad aluos mox, vt suam designent malitiam; sed non ad lethalitatem, vt in reliquis suppuratis. nam Teniada iudicata est quarta die ex abortu cum alui liquescentia, & linguæ exustione. sudore quoq. conualuit Archeloi vxor, quum horrida esset.

Men-

IX.

Menses non supprimi commodum est, ex talibus comitiales morbi fiunt, vt arbitror. quibusdam verò ventris subdutiones diuturnæ, quibusdam hæmorrhoides.

525 NAtura fatorum lege innixa, quum feminas ad fœtus gestationem, ac nutritionem destituasset, vt ipsi ad hæc munia fabrefecit opportuna instrumenta; sic eis tantam sanguinis indidit vbertatem, quæ satis & ad ipsius mulieris, & ad fœtus substentationem sit. mollissima etenim mulieres prædita carne, desidemque vitam agentes, ac copiosius ob amplitudinem abdominis & potitantes & esitantes multum habent cruoris, quem non tam prompte demittunt per cutis spiracula iam dictis de causis. inde factum, vt postquam earum corpora suam expleuerint adauctionem, ac pubescentia ad conceptionem parantur, residuum succorum alibilium assumunt venæ vteri iam per vbertatem patescentes, illudque si genitura concepta est, distribuunt in illius alimoniam: sin minus reseratæ pondus è pudendis excutiunt. remeare enim amplius ille sanguis non debet, quia situm ex mora contraxit, nec etiam pabulum vteris præbere potest, quia insuper copia exundat. habent porrò ista purgamenta menstrualem circuitum, quoniam ad vterorum loca sensim, ac guttatim cruor procedit, vt sensim quoque conceptis genituris nutrimentum præbeat, ne suffocentur copia. mense autem iam transacto genituris integra membrorum contingit expressio, quia vitales formatores spiritus complectum tunc peregerunt circuitum, deincepsque conceptæ fœturæ vberiori sunt alimento indigæ, vt molem grandiorem assumant. hinc factum, vt natura nullo edocta magistro singulo quoque mense plus ad vteros cruoris impellit, vterique exin venæ iam distentæ reserantur, menstruaque sic purgatio erumpit, vt nimirum se exoneret, quod erat in altionem fœtus facessiturum. hæc pauca obiter, fortassis non inutilia, si æquo librentur animo. vt ergo suam seruent mulieres incolumitatem, parataque ad geniture susceptionem loca habeant, commodum est, vt suo debito tempore purgamenta ista decurrant, quoniam & sterilescunt immenstruatæ, & morbos patiuntur ab vtero: hæc enim sunt Hipp. lib. de nat. puer. vterum non gestantibus, inquit, vbi menses non prodierint propterea dolor oboritur. primùm sanguis in corpore singulis mensibus turbatur ab huiusmodi necessitate, quod mensis à mense multum differt, & secundum caliditatem, & frigiditatem, atq. hoc percipit mulieris corpus: humidius enim est, quam virile. vbi autem turba-

tus est sanguis, & venas impleuit, ab ipso descendit, qualis ab initio naturæ fuit. sed si turbatus ac secretus foras non procedit à sanguine diutius immorante vteri concalescentes reliquo corpori calorem transmittunt, quandoque etiam sanguinem in venas distribuunt, vt & venæ repletæ doleant, & tumores laxos producant. quandoque etiam periculum est, ne claudicatio inducatur. aliquando & vesicam obsident, premuntque, & claudunt, & vrinæ stillicidium inducunt. aliquando etiam pleni sanguinis existentes vteri procidunt aut ad coxendices, aut ad lumbos, & dolorem exhibent. aliquando vbi sanguis quinque, aut sex menses in vteris moram traxerit, putrefactus pus fit, & quibusdam pus per pudendum exit. sunt etiam quibus circa inguem veluti tuberculum fit, illicque suppuratum exit. sed & alia multa huiusmodi mala mulieribus fiunt, vbi mēstruales purgationes non procedunt, inter quæ numeranda quoque sunt, quæ nunc ab Hipp. proponuntur. hæ namque si non perpetuò, quandoque saltem occurrunt conditione sanguinis peccantis, dum is ad loca importuna accedit. nam & ab vtero hystericæ conuulsiones fiunt, & à suppressa menstruali purgatione epileptico modo ægrę quandoque decedunt, aliique præterea occurrunt passiones, vt ex superius dictis constat, quibus autem de causis menstruæ purgationes desistant, in propia hac de re tractatione palam fiet. tantis enim, totque fęminæ propijs subiacent malis, vt Hipp. opportunum visum plena hac de re conscribere volumina. nam, vt 5. Aph. 57. scriptum, non minus ab vtero morbi adueniunt, si non fiant menstruales purgationes, quam si copiosius, quam par est, decurrant.

X.

Pręgnantibus pręcordiј dolor, malum, & alui his subeuntes, malum, & insuper rigere his, malum. dolor ventris in talibus minus malum si limosa purgentur. quę ex talibus facilè pariunt, post partum vehementer molestantur.

256 DIctum iam, quæ mala præcordiorum dolores promittunt tū in immenstruatis fęminis, tum in his, quæ sunt iam fętum enixæ. nam præcordiorum dolores ad aborsionis faciunt discrimen, potissimum si congestio adsit succorum liquidam aluum facientium, & insuper rigorem auferentium. nam inferius dicturus est, quod periculosum est ante partum rigere, idque tum causæ tum signi ratione. à præcordio etenim dolente ichor exit acrimoniam gerens, qui in spirituosum

ſanguinem inruens rigorem facit, fętumque perdit tum ſua acrimonia, cum rigoris obquaſſationem. vnum ſolùm eſt, quod aborſionis malum aucrere poteſt, ſi nimirum ex dolente aluo limoſa profluant, quoniam extemporaneus hic fluor demittit, quod & præcordia moleſtat, & ſanguinem ſpirituoſum inficit, & aluos turbat, & affligit, mulieres ſubinde ſic depurgatæ facilè pariunt, ſed à partu deinceps moleſtantur inſigniter. facilè inquam pariunt, quia noxium ſe depleuit, & ſalubriter quidem, dum abeſt febris. dicturus namque inferius, quod quæ ante partum iuxta modum bilis ſurſum, ac deorſum erumpentis doluerunt facile quidem pariunt, verum ſi febricitant, malignè habent. febricitant autem, dum vexantur rigoribus: ergo poſt partum moleſtabuntur, à purulentis inquam purgationibus non ſine moleſtia. quod enim abundat in corpus nexiorum fętus per ſuctionem allicit in vteros, malè ſubinde hi affecti poſt enixionem, purulenta promunt, quoniam limoſa quoque erant, quæ ex aluo ſe exonerarunt.

XI.

Prægnantibus tabeſcentibus, quibus rubor in facie fit, ſtillationes de naribus fientes, hunc auertunt.

527 VExari ab acuto morbo prægnantes periculoſum: hoc autem iam tabeſcentibus contingere exitioſum certè, vtpotè viribus deſtitutæ, ac fętum ſubinde ferre nequeuntes vtilibus alimonijs depletæ. atamen, quia tabeſcentes moleſtantur etiam ab exigua noxa partibus ſpiritalibus inuecta, exiguo pariter ſubleuantur auxilio, dum malum non ſtabiliter hæret. aſt floreſcunt in faciem rubores, dum pulmones æſtuant, quod in tabidis promptè contingit, præſertim ſi vlcus in ipſis eſt: ergo in iſtis ſtillationes aduenientes è pulmonibus ardorem tollunt, quoniam in peripneumonicis vtiliter profluunt hæmorrhagiæ: in tabeſcentibus autem, & vterum gerentibus cùm vberes ſanguinis effuſiones ſint damnoſæ & quandoque lethales; ergo ſtillationes vtiles erunt, quia ireptum in pulmonibus ardorem demunt, nec aborſionis periculum afferunt. ſubtrahit quin etiam fętus occaſionem ne altius malum ſe inſinuet, quia trahit, & exhaurit exundantes ſuccos, leui propterea hoc auxilio à natura comparato timoroſi illi faciei rubores deſiſtunt.

Qui-

XII.

Quibus ex partu prodeunt alba, his vero suppressis cum febre surditas, & dolor acutus ad latus fit, mente mouentur, & perniciose habent.

528 MEnstruales purgationes statis erumpentes circuitibus cruentæ sunt, florentque si mulier sana est. ast si mala in corpus recrementa exundent varijs conspurcatæ substantijs, & coloribus prodeunt non minus post enixionem, quam statis circuitibus. quippe puerpera sana purgationes emittit cruentas & floridas: morbosa verò plerũque albas profert gerentes naturam crudoris, albæque pituitæ liquatæ. caput enim suam pituitosorum plenitudinẽ per venas ad pudenda demittit, non raro salubriter, dum post eiectionem integram prauorum veteri resiccantur, quod non semel à partu contigisse compertum. cęterum si hæc immeritò fluere desistant purgamenta, vtpotè à morbosis causis caput potissimum affligentibus profecta; non possint non edere ea mala, quæ tum partis primitus affectæ tum humoris offendentis sunt propia. procedunt autem à capite in vteros pituitosa partim per sinus se ad lumbos extendentes: partim per iugulares in mammas, mox in pudenda, qui postremus frequentior, ac commodior est transitus, quia anteriores partes, vtpotè calidiores, ampliora vasa habent: per hos tamen ductus refluere nequeunt delapsi humores, quoniam valuulæ, quæ in iugularibus sunt, ascensum impediunt. ergo quotiescumque albæ purgationes supprimuntur immeritò, tunc liquata pituita, quæ vnà cum sanguine ad vteros defluebat, colligitur partim in cerebro, partim in illis ductibus per quos descendit, & hinc cerebri partes ad aures spectantes aggrauatæ surditatem exhibent, perinde ac faciunt remoratæ alui purgationes suum iam à capite initium trahentes. quæ autem tardantur in ductibus lateri per quam facilè adhærent, partemque illam dolore fatigant, seque in mammas colligentes, mentem subuertunt. scriptum enim 5. Aph. 40. Quibuscumque mulieribus ad mammas sanguis colligitur, furorem significat, quod accidit propter vicinitatem diaphragmatis, ex cuius afflictione nascitur delirium: hæc enim sunt Hipp. lib. de Virg. morb. Quum sanguis, inquit, ex vtero non habuerit exitum, resilit ad cor, & ad septum transuersum, quæ loca, quum repleta fuerint, cor fatuum fit; deinde ex fatuitate torpor, postea ex torpore delirium aprehendit. subdit mox. ex corde, & septo transuerso tardè refluit sanguis: venæ enim obliquæ sunt, & locus periculosus ad delirium, ac insaniam paratus. mala ita-

la itaque hæc occurrunt ex suppressis à partu albis purgamentis, quæ sanè & suapte natura, & cum febre perniciosa sunt. nam si aquosa inde, & biliosa alui occurrat deiectio, alioquin vtilis; malum quid præsagiendum, quia originem trahit ab istis suppressis purgamentis malitiam gerentibus.

XIII.

In grauidis salsuginosa significant post partum molestias ex albis mordacibus. tales purgationes indurant, & vteros plicant, inde singultus perniciosè accedit, & necat.

529 ACris à capite depluens pituita, vt est plurimorum malorum effectrix, sic in grauidis aborsionis discrimen promouet, dum aluus ad profusionem liquidorum prorritat. sed & easdem mulieres in discrimen adducit, licet debitum gestationis tempus adimpleant, quoniam labitur ad vterorum loca, dum per enixionem turbantur cuncta, quæ in corpore sunt, indeque accidit, vt alba tunc se exonerent mordacia non sine molestijs, quia praua sunt, & vt talia exulcerationes inducunt, duritiasque ad carcinomatis conditionem. hoc enim est indurari, & plicari à mordacibus, quoniam vteri resiccantur, indurescunt, & corrugantur, dum in hanc prauam incidunt affectionem. vtitur propterea Hipp. ad hanc plicationem designandam vocabulo πλέξις, à quo fortassis alterum desumitur πλέξαγεις, quod est cancri epitheton. à tam sæua autem affectione pectoris communione singultus aduenit, qui perniciosis editus de causis, perniciosus, & singultuosam febrem parit.

XIV.

Ad pedes, & ad lumbos distentiones ex mensium abundantia suppurationem inducunt, itemque ea, quę ab aluo viscosa graueolentia cum dolore prodeunt. strangulationes quoque ex prescriptis suppurationes faciunt.

530 NOn minus quam à sublatis menstrualibus purgationibus; ab ijsdem profusius quam par est decurrentibus morbosæ fiunt mulieres, vt scriptum est 5. Aph. 57. dum enim indebitè profluunt, & lumbi dolent, & pedes tument, & alui malè afficiuntur, vt à cæteris hæmorrhagis vltra modum profluentibus euenire compertum. abundant autem menstruæ istæ purgationes, vel quia vnica vice maiori quam conueniat in quantitate effluunt; vel quia per plures quam consueuerant dies decur-

decurrunt: vel demum quia non statis circuitibus, sed erroneo modo vnico in circuitu pluries erumpunt. vtcumque lumbalia vasa laborantia seu defectu seu excessu caloris vbertatem defluentis sanguinis excipiunt, quā si non distribuant, ducunt in suppuratium. non distribuunt autem, dum sic lumbi, & pedes laborant: nam cauæ per lumbos in pedes ductæ venæ tument sanguine repletæ, perinde ac accidit à renum passionibus. ergo quotiescumque ex mensium vbertate distentiones & ad lumbos, & ad pedes occurrunt, ex sanguine in lumbis stagnante expectanda est suppuratio, quam etiam promittit frequens horror in sanis alioquin corporibus. sed hanc eandem iam factam purulentiam demonstrant graueolentia, & viscosa ab aluo cum dolore erumpentia, quia hæc se distrahunt à lumbalibus venis, ideoque cum dolore penetrant, quia viscosa sunt, & corrupta. & hæc si strangulatum quoque faciant, vt exin vteri arctati nil amplius demittant, tunc omnes aderunt suppurationum occasiones, vt in tractatu de lumborum affectionibus enarratum. non multum enim hæc ab illa dissidet sententia.

XV.

Hystericę in aluo duritates admodum dolorosę, acutè perniciosę.

531 Molestias subeunt mulieres ex albis mordacibus, quia purgamenta hæc indurant vteri corpus ad carcinomatis vsq. naturam. accidit autem malum hoc quandoque solùm ad os vteri, vbi etiam frequenter exulcerationes occurrunt ex albis mordacibus: quandoque verò totum vteri corpus, seu maior eius pars aprehendit, & tunc malum non solùm ad pudenda attinet, sed etiam dolorosè admodum se extendit ad totam aluum, celerisque tunc adest pernicies, quia in consensionem à tam sæua vteri afflictione trahitur vniuersum corpus, decedduntque plerumq. ægrotantes mulieres septima die, vt Oecęti, & Theodori vxoribus contigisse scriptum. Porrò, quæ huic passioni mala se adiungunt, sunt hæc ab Hipp. 2. de morb. mul. descripta. si vero, inquit, inflammati fuerint, menses obtorquentur, & ceruix multis tenuibus venulis ad telarum araneæ similitudinem variegatur, & febris est acuta, & mentem percellens, & menses praui, & pauci ipsi comparent, & quum ieiuna fuerit, vomitus quidam ipsi superuenit: quum verò quid comederit, reuomit. & dolor occupat imum ventrem, & lumbos, & animo linquitur, & per totum corpus perfrigeratur. venter autem nunc durus, nunc mollis est, & incenditur, & attolitur, & putat se in ventrem habere, quandoque vero ventris moles vacua apparet, & aluus aqua impletur,

tur, & vmbelicus prominet, & osculum gracile fit, & de repentè apparent menses stridentes pauci, & praui, attenuatur itidem circa clauiculas, & collum, pedes autem tument, præsertim eorum extremitates.

XVI.

Vterum iam gestantibus fluxiones aphtiferę dolorosę, praue. hęmorrhois his pessimum.

532 APhtæ quæ feruida sunt oris vlcera, serpunt & ad alias partes nam hæc sunt Hipp. 2. de morb. Si ex feruido vlcere, inquit aphta appellato pulmonis fistula laborarit, febris debilis tenet, & dolor medium pectus occupat, prúritus corpóris adest, & vox raucosa, & saliuam liquidam, & tenuem spuit, quandoque etiam crassam, velut ptisanæ succum. & in ore odor oboritur ipsi grauis, velut à piscibus crudis & aliàs atque aliàs in saliua apparent dura, veluti fungus ab vlcere, & supernæ partes attenuantur, atque adeò homo totus, & circuli faciei rubescunt, & progressu temporis vngues contrahuntur, & aridi, & cum vigore pallidi fiunt. moritur autem statim, si non curatus fuerit sanguinem, & pus spuens. postea etiam febres vehementes accedentes ipsum perimunt. si verò curetur, effugit ex hac tabe. prauæ ergo erunt in grauidis aphtiferæ fluxiones, quia tales sunt suapte natura, & quia in grauidis difficilius curantur. quia enim fętus assiduam facit suctionem, fluxio hæc promptè ad infimum ventrem descendit, & exin si nulla alia ingens oboritur inflammatio, saltem aut alui humescunt, aut hęmorrhoides cruciabiliter incenduntur, quod pessimum esse ex aliàs dictis constat.

XVII.

Quibus aluo tumefacta ad pudendum rubor deuenit, mensibus albis humidis de repente progressis in longis febribus, moriuntur.

533 DE repente prorumpunt in longis febribus menstruales purgationes albæ humidæ, seu aquosæ ab vteri labore trahentis in se quicquid crudoris non sine acrimonia in venis exundat. sic enim de repentè recrementa hæc profluunt, quia stimuli adsunt, quem autem vteri subeunt laborem, est summa cruditatum repletio cum inflammatione: sic enim aluus ex vteri distentione tumefacta attolitur, & ad pudenda rubores se exhibent, quia vterorum intima ardent. & quoniam tales inflammationes sunt aeutè perniciosæ, mortiferæ quoque erunt, si longis superaccedant febribus, dum crudores exundant.

Con-

XVIII.

Conuulsionis, si menses à principio apparuerint febre non accedente, solutio fit. vrinę tenues cum aliquantula nubecula in medio consistente, rigorem significat. si à quarta die fluxus sanguinis fiat, diuturnitatem significat, & aluus erumpit, & crura intumescunt.

534 QVanquam imminentia à conuulsionibus mala quamplurima sint; in fęminis nihilominus promptè conuulsiones soluuntur, quoniam plerumque hæ ab vtero natæ, solutionem habent, dum purgamenta debito modo decurrunt. atamen illud in istis peculiariter contingit, quod necesse est, vt absit febris, alioquin in viris vtilitatem adferens, siue superaccedat, siue ingrauescat. ratio discriminis est, quoniam dum febris vrget, per quam rarò prodeunt purgamenta, turbatusque sanguis suam plenitudinem demittit ad membra conuulsa, quæ pondere pressa, grauius subinde affliguntur. ergo expedit, vt mulieres conuulsionibus pressæ sint sine febre, quia sic promptè purgamenta effluunt, quæ si à principio appareant, integram solutionem afferunt. aliàs si sua cardent effluuio, in diuturnam ægrèque sanabilem affectionem mulieres incidunt. nam & liquescunt alui, & crura intumescunt, quoniam crassities succorum viget non sine acredine, dum in conuulsis menstruæ purgationes iam remoratæ non statim decurrunt. signum autem huiusce abscessionis præbet vrinarum tenuitas cum quadam in medio innatante nubecula, quoniam dum menstrua purgamenta profluere debent, lotium & turbatur, & crassescit. ergo si tenuis est vrina cum nubecula, instat rigor, qui & febrium auspex, & abscessionum in hoc rerum statu prænuncius.

XIX.

Vterum gerentibus capitis dolores soporosi cum grauitate fientes, mali sunt fortassis autem his etiam conuulsionum quid pati contingit.

535 MAli equidem sunt in vterum gerentibus dolores capitis soporosim cum grauitate, quoniam nedum plenitudinem adesse partium superatum arguunt, sed etiam quoniam cõuulsorium quid habent ratione soporis, qui conuulsificus est. ast dubitanter positus hic

euentus,

euentus, quoniam sanguis quandoque suppuratum concipit, proditque post enixionem purulentus, ni grauiora alia mala ante parturitionem rapiant.

XX.

Quę ante partum in cholerę modum doluerunt, facile quidem pariunt, verum si febricitent, malignè habent tum aliàs, tum si circa fauces quid vexet, aut aliquod signum malignum in febre appareat.

536 QVod grauiter sub enixionis tempore mulieres affligit, est recrementorum cumulus biliosorum in visceribus stabulans, quoniam tunc exundantia hæc promptè rapitur in venas cauiores, & ex in ea consurgunt mala, quæ si non rapiunt, in magnum saltem discrimen ægram ducunt. expeditque ergo vt ante enixionem ab hac grauidæ se exonerent sarcina, vt exin & partus facilius prodeant, & ea vitentur mala, quæ imminent ab hoc recrementorum cumulo. erit idcirco commodum si sint cholera in commodum ante partum vexatæ, vt sic biliosa supernè & infernè se exonerent, & hoc vtiliter his accidit, dum abest febris, aliàs si febricitauerint, non possumus non præsagire cacoethiam, quamquam faciliter exin fuerit absoluta enixio. quippe quod turbatum in vasis remanet, insolita edit symptomata partus non ex necessitate, sed conditionem reduntantis humoris in sequentia. malignitas ergo adest, quam manifestat irritamentum circa fauces exortum, vt opinionem de mox assurgentibus parotidibus præbeat, quæ à plurimis graueolentibus exortæ mortiferæ sunt.

XXI.

Aquosa ante partum erumpentia, inutilia.

537 Φλαῦρα vocabulum sæpè repetitum vile quid, nullius vtilitatis, nulliusuè momenti designat. ergo quæ φλαῦρα sunt, licet bona, notabile tamen non adferunt incommodum, cuiusmodi sunt aquosa antę partum erumpentia, dummodo prodeunt parum ante enixionis tempus, & fit purgatio hæc illarum humiditatum, quæ in capacitate vteri colliguntur ex crudore è venis eiecto. & hic prorumpens aquosus crudor ante parturitionis tempus fallit nonnunquam obstetrices, & prægnantes, partum instare existimantes, cum nihilominus adhuc per plures dies maneat in vteris fętus vlla absque notabili læsione, licet si sint de-

tentæ ad enixionem commodiorem faciunt, quia lubricitatem vteris impertiunt. ast si ... legas vt faciunt aliqui, erunt aquosa ante partum erumpentia eo nomine mala, quia vteri aliqualem designat hiatum non sine cruditatum exundantia, quæ sunt occasiones & abortus, & vt fętus morbosus sit, non sine discrimine ipsarum mulierum, vt de aquosis purgationibus ante partum erumpentibus superius dictum.

XXII.

Grauidis fluxio salsuginosa in fauces praua.

538 A Salsuginosis fluxionibus nedum post enixionem ex albis mordacibus molestantur puerperæ; sed etiam si gestationis tempore fauces ab ijsdem sint molestatæ, insignia imminent mala, quoniam promptè in spiritalia membra labuntur, eduntque ea incommoda, quæ si non mortifera, summè saltem discriminosa sunt, præsertim in vterum gerentibus, in quibus acuties quælibet praua.

XXIII.

Crebrò ante partum rigere, & indolenter partu leuari, periculosum.

539 Esse in prægnantibus super rigere malum, superius ostensum. ... vam & vigens febris, & recrementa plerumque saniosa exundantia quamplurima mala edunt, ac post enixionem saltem ab his, quæ in venis manent, haud leuiter molestantur, licet ipsa per quam facilis fuerit enixio. Porrò indolenter partu leuari contingit, vel quia mens delirat, vel quia corpus totum obtorpescit, vel quia fętus ipse torpet, vel quia laxitas adest summa oris vuluæ, quæ duæ postremæ sunt ad id occurrentes occasiones, de quibus nunc quædam. ergo dum ossa pubis, vel iam sunt, diducta, vel facilè diducuntur tantam faciunt oris vuluæ laxitatem, vt exin cita, & indolorosa euadat enixio, estque maior harum mulierum labor in panificio, quam in parturitione. torpidus etiam fętus illaboriosam reddit enixionem, quoniam ab ea violentia nascitur labor, quam exitum quærens calcitrando edit fętus: facit enim calcitratio hæc, vt vterus labem insignem experiatur, subeatque inflammationem, dum magna ac violenta est fętus commotio. Porrò occasione istæ indolorosam enixionem facientes à rigore quod adueniunt, quoniam rigor crebriter occurrens, dum membra quatit, perinde ac faciunt fturbutamenta, ossa diducit, & ipse rigoribus humor in venas delatus, si opportunas habeat ad id conditiones cotyledones laxat, vterique corpus torpidum

sic

sic reddit, vt eam labem non persentiat, quam aliàs inferret calcitrando fetus. periculo ergo talis carere non potest enixio, quoniam deinceps debita purgamenta aut non profluunt, aut nimium quam par est cumulatim decurrunt, vtrumque non sine discrimine.

XXIV.

Grauidis fluxiones aphtifera, praue. conuulsę, vel exolutę postquam perfrixerint, acutè incalescunt.

540 TOt sunt mala ab Aphtis exorta, vt pluries de ipsis Hipp. quoniam enim ab acri euaporatione præsertim sursum elata nascuntur, multorum malorum occasionem tribuunt, quoniam infimus venter primariò laborat, & in consensionem per elatos vapores venit cerebrum, à quo fluxione deinceps emanant, quæ & spiritales, & vniuersum corpus tormentosè plerumque sua acredine affligunt. delabuntur autem fluxiones istæ in grauidis promptè ad vteri partes, quæ inflammatione pressę, membra seu conuellunt ob succorum acredinem, seu exoluunt ob spirituum motioni inseruientium dissipationem momentaneam, id enim eclysis nomen, vt aliàs ostensum. inde inalgent ægrę, deinceps acutè inardescunt ab emicante flamma, vt de Puerpera, & Theodori vxorę iam dictum.

XXV.

Sed difficiles fiunt prægnantibus tumores circa tenue intestinum, quales circa eminentias osculi vteri fiunt ortopneam inducentes. nùm tales tumores gemelorum partum significant? nùm & conuulsiones tales tumores faciunt? quæ suspiriosum efferunt spiritum in febribus abortiunt.

541 AB eadem aphtifera fluxione tumores circa tenue intestinum fiunt, siue quia sunt repleta vasa vteri crasso humore vi caloris abeunte in flatus: siue quia vteri corpus totum phlegmone laborat vtcumque quia impeditur motus musculorum abdominis spiratio sic difficilis redditur, vt non nisi erecta ceruice fiat. spirationes autem impeditę, & suspiriosæ redditæ aborsionis occasionem præbent. ergo quotiescunque occurrent tales circa tenue intestinum tumores ortopneam inducentes, difficile quid adest non sine discrimine, quoniam quæ suspiriosum efferunt spiritum in febribus abortiunt, & ventris elationes præter rationem factæ conuulsificæ sunt. cæterum ne nos horum tumorum ad

mediam hypogastrij regionem spectantium fallat præsentio, videndum. num grauidæ geminos partus ferant. nam quum vteri sinus in duas se expandat eminentias, quæ cornua dicuntur, in istis creditum geminos contineri fetus, ideoque disparati tunc in ventre apparent tumores, quia cornua illa vtrinque paruum angulum faciunt, quæ distenta visu discriminatim se offerunt, & istæ mulieres geminos ferentes pondere, ac distentione ventris aggrauatæ difficulter spirant. quæsitum ergo num tumores, qui in prægnantibus circa tenue intestinum apparent, perinde ac vteri sunt cornua, si ortopneam inducant, seu geminorum significent gestationem, seu ad futuras conuulsiones, si in illa cornua vbi seminalia vasa se insinuant, crassum quid se colligat, quod in flatum à calore habeat, vel partem vteri inflammet. vtcumque tamen à suspirioso anhelitu in febribus malum aborsionis imminet, vt in superioribus ostensum. vide ergo num hæc sint eteorogenea, omni carentia fundamento, & in his insudare sit orcum proluce afferre, vanitatem pro veritate, vt aliqui crediderunt.

XXVI.

Horrorem habentibus, lassitudine affectis, capite grauatis, menses erumpunt.

542 CONstat ex aliàs dictis, quod hæc in mulieribus signa sunt, & multitudinem sanguinis, & eius ad vteros prolapsum indicantia, potissimùm si lumbi cum ardore doleant, & corpora sint à lassitudinibus afflicta.

XXVII.

Quæ ad manum torpidæ sunt aridæ, sitis expertas, menses multos emittentes suppuratæ fiunt.

543 SVppuratum in venis vteri concipiunt mulieres etiam dum crueris multum emittunt, sed crassum quid in vasis adhuc manet, commodum, vt suppuret. tale autem est, quod sic mulieres torpidas reddit, vt ad manus impositionem eorum sensus quadantenus exolutus stupescat. Sic enim aliàs ~~~~~ sumus interpretati: & hoc facit saniei ad atrabilariam vergentibus naturam per venas corporis diffusio. qua de causa cutis quoque inarescit. Suppuratæ ergo euadunt mulieres multos menses emittentes, quando ad tactum torpidæ sunt, & aridæ, quia adhuc subest non emissi sanguinis multitudo, quæ & crassitie hæret,

vnde

vnde torpor, & ardore in pus vergit vnde ariditas. Additur autem non sine ratione sitis carentia, quoniam dum torpent obrutę á sanguinis multitudine, licet ex siccentur extima, viscera tamen ab exundanti humore madent, & ideo non sitiunt mulieres quanquam earum vteri phlegmone laborēt, quod annotatū in historia vxoris Theodori, quę & ipsa ad manū torpida erat cum exilitione. Ast si menstrua sic vbertim profluant, vt exin resiccati vteri inflammentur, tunc siticulosæ quam maxime fiunt mulieres, nec in istis vlla est expectanda suppuratio. sic siticulosæ erant & Occæti vxor, & mulier apud Pentimedem, quia laborarunt ex abortu.

XXVIII.

Alba de repente ex abortu decurrentia, si aliquantum riguerit, & in femur impetus fit, in his tremor difficilis est.

544 CVm sanæ sunt puerperæ, purgamenta exeunt cruenta, ac iuxta gradus recessionis ab his, mala euadunt. aquosa enim crudorem designant: variegata corruptionem, ac multiplicium recrementorum exundantiam: alba demum mucoris, pituitæque præsentiā. iergo in naturale erit ex abortu alba repentè fluere, quia mūcoris isti iam in cotyledones collecti erant, & hi aborsionis ansam dederunt. Scriptum namque 5. Aph. 45. quod quæ cum sint mediocriter corpulentæ, abortum faciunt secundo, aut tertio mense sine causa manifesta, his cotyledones mucoris sunt plenæ: fętum idcirco continere nequeunt, sed decidit is ante tempus vinculis disruptis. & hic est ille mucor, qui vt aborsionem facit, sic indolorosum partum reddit, dum modo absit acrimonia: nam si talem habuerit acorem, vt repente & cumulatim ex abortu profluit, sic plurimorum malorum fit author. quippe in vasa se insinuans superrigentiam á partu facit, inruitque in lumbos, & ad femur non sine cruciatu, vt subinde ad cerebrum vsque decurrat, vt ex aliās dictis constat. in his autem inquit tremor difficilis est. nam tremoris exorientis ab aggrauante plenitudine consectarius esse solet aut sudor, aut fluor sanguinis. horum autem exitum impedit mucosa succorum hærescentium crassities. difficilis ergo erit tremor, verendumque ne conuulsiones accedant, quæ mortiferæ in puerperis cum febre.

XXIX.

Ora aphtosa grauidis aluos humectant.

545 QVod superius quæsitum, nunc asseueranter positum, quoniam reuera si mulierum ora multum sint aphtosa, necesse

est, vt alui humectæ fiant, propter illam corruptionem, quam ad acorem in stomaco subeunt cibaria. elati enim inde vapores ora aphtosa reddunt, & à cerebro citant defluuia, quæ & ipsa in causa sunt, vt alui humescant.

XXX.

Prægnantes præ ægrotantes, ante partum insuperrigent.

546 QVod particulatim de grauidis ora aphtosa habentibus, idem vniuersim in omnibus vtero gerentibus, nempe quod si interna aliqua ex occasione ante enixionis tempus ægrotauerint, ipso instante partu obrigent. etenim editur fœtus, quia calcitrando his vincula abrumpit, dum quærit pabulum; huiusce autem deficientiæ ratione fit, vt quicquid in vniuersum corpus exundat, confluit ad vteros, & exinde purgationes in puerperijs emanant, vt ab aggrauante multitudine vteri venæ se exonerent. ast quoniam obrigent homines ob insolitam alieni humoris in spirituosum sanguinem transfusionem; accidit idcirco, vt malè se habentes ante partum, ipso instante obrigeant, quum promptam habeant rigoris occasiones tum ratione recrementorum innaturalium, quibus corpus ægrotat: tum ratione istius tractionis, quæ ante partum conspicua fit. & hoc potissimum accidit his, quæ humidam aluum habent ex defluxione acrium succorum, cibariorumuè corruptione. paratæ enim sunt vt rigeant, quia ante partum celeriter respirant ob confluxum sanguinis ad membra spiritalia. est autem in iudicatorius hic rigor, quia non est vtilium excretionum prænuncius, sed auersator, quum & menstrualia purgamenta impediat, & febres promoueat.

XXXI.

Torpefactoriæ exolutiones difficiles quidem ex partibus contingunt, & mentem emouent; non tamen sunt perniciosæ, sed mensium copiam præsignificant.

547 EX lochijs à partu rigoris potissimum occasione suppressis, nunc enarrata contingunt mala. dum enim venæ copia ac hærescentia sanguinis sunt interceptæ, motrix facultas torpidè munus suum adimplet, indeque torpefactoriæ exolutiones contingunt, quæ licet extemporaneè, dum calore & copia sanguinis non se promptè exerentis obruitur diaphragma & cor, mentem subuertant; difficiles quidem sunt, sed non perniciosæ, quum à partu aduenientes cum paracrusi multitudinem

nem adesse arguant mensium exitum non habentium. ergo si non phlebotomia, quæ suspecta est in torpore, alijs saltem auxilijs datum his promptum parare exitum, vt mala hæc deinceps momentò euanescant, quod in praui non semel contigisse constat adstantium cum admiratione.

XXXII.

Quę in partu os ventriculi doluere, paulo post pariunt.

548 COnflictantur, & in maximum discrimen ducuntur mulieres enixionis tempore, dum fętus difficulter prodit, occasiones autem huiusce difficultatis ab Hipp. lib. de morb. mul. describuntur. si vero, inquit, in ventrem habenti tempus partus iam affuerit, & dolor partus tenuerit, & ad multum tempus mulier puerum edere non poterit, omnino obliquus, aut in pedes procedit: vtile est autem in caput procedere. & si obliquus procedat, difficilis fit affectio. sicut enim si quis in vas olearium angustioris nucleum immittat, non procliue est ipsum extrahere obliquatum. sic sanè etiam mulieri grauis affectio est, vbi fętus fuerit obliquatus, difficile est enim ipsum exire. graue autem est etiam si in pedes processerit, & sæpè aut matres pereunt, aut pueri, aut ambo. est autem & hæc magna causa, vt non facilè exeat, si mortuus, aut syderatus, aut duplicatus fuerit. necesse itaque est, vt fętus se in caput obuoluat, si facilis, & tuta debet esse fętura. hoc autem in motu calcitrando & vterum, & os stomaci affligit. hactenus ipse: sed hoc postremum accidit ob consensionem, quæ interuenit inter vterum & diaphragma, cui adiacet ventriculi os, vt ex aliàs dictis constat. hac ergo de causa, quæ in laboribus sunt fętationis, si cor doleant, mox fętum eijciunt, quoniam paulo post eodem lib. subdit hæc Hipp. Assero porrò, inquit, mulierem, vbi pariet frequentem spiritum emittere, & si purgatio inceperit, venter plenus est, & calore pressus. maximè vero frequenter respirat, vbi partus apropinquat, & tunc maximè lumbos dolet: nam lumbi à fętu colliduntur. dolet autem stomacum, siue ventriculi osculum in intermedio tempore aliàs atque aliàs, vtpotè dum venter, maximè verò vterus circumfætum obuoluitur. non est itaque stabilis hic stomaci dolor, sed aliàs, aliàs impetit ante partum, dum fętus in vtero circumuoluitur, vt exitum quærat, & vincula se hac calcitratione disrumpant.

XXXIII.

Horrores lassitudines, capitis aggrauationes, colli dolores menses extrudunt. circa indicationem tale fiens cum tussicula rigorem insuper inducit.

549 DIctum in superibus de prima huiusce sententiæ parte. remanet, vt verè, & appositè alteram demonstremus, ne indisciplinalibus, vt aliqui voluerunt, maneat. certum vtique est, quod priora signa vbertatem sanguinis defluentis à capite ostendunt: hæc autem vbertas per ceruicis. ac dorsi venas delapsa, mox in lumbos se insinuat, vt tandem per vteri vasa exeat, si non remoretur. certum etiam est, quod tussiculæ parotidas submouent, quia cursum retardant humorum sursum reptantium, detrahunturque per eam concussionem à capite, quod pone aures erupturum erat. tussiculæ autem istæ accedunt, dum spiritales partes, & potissimum diaphragma prorritantur ab acredine aliqua, quæ dum exundans spirituosum inficit sanguinem, rigorem vtique parit. videant ergo an ἀκολουθητόν fit, quod mulieres insuperrigeant, dũ instant menstrua purgamenta ex vbertate sanguinis defluentis à capite, dum tussiculæ accedunt.

XXXIV.

Quibus puellis ortopnea contingit vterum gerentibus, his mammæ supputantur. menses apparere in principio, malum.

550 ET molestè gerunt, & tormentosè pariunt primi paræ, potissimum si puellæ sint, quoniam, nec tantam habent sanguinis vbertatem, & earum carnes & ossa tenerrima facilè affliguntur. cæterum quum in grauidis operis, materiæque necessitate contingat, vt tertio, quartoue à conceptione mense lac in mammis fiat: & illud quoque verissimum sit, quod fluxiones noxiorum promptè ad eam partem fiunt vbi fuit aut adhuc manet affectio aliqua; accidit idcirco istis de causis, quod puellarum prægnantium mammæ suppuratum concipiunt, si tunc, & antea ortopnea laborauerint. pectoris namque labor facit, vt collectum in mammis lac grumescat, ac subinde æstu inardescens in pus abeat, præsertim quia in hac rerum conditione non possunt non habere prauitatem aliquam accedentes succi. inde est, quod menstrualia purgamenta, quæ vtiliter in primi paris quandoque apparent primis grauiditatis mensibus ad deplendam sanguinis ad vteros confluentis vbertatem, ne copia conceptus

ceptus obrutus pereat, in istis mala euadunt, quia prauam secum deferentes facultatem, eam vteris quoque impertiunt, indeque abortus & alia contingunt mala. Harpalidæ tamen soror ortopnea vexata conualuit,& peperit fœmellam debito tẽpore sine mammarum suppuratione. Fabis, inquit Hipp. melle ammixto vsa, & eclemate ex melle, & cùm bibisset æthiopicum cuminum melius habuit, postea tussiens excreauit multa cocta, pituitosa, alba: spiratio cessauit.

XXXV.

Insaniam febres acutę turbulentę cum cardiogmo non bilioso soluunt.

551 QVoniam in mammis collectus sanguis furorem significat; inde est, quod puellæ prægnantes difficilem spirationem habentes, dum suppuratum in ipsis mammis concipiunt, facilè in furorem incidunt ob vicinitatem cordis, & diaphragmatis: maniacis autem auxilium affert ecstasis, vt aliàs dictum. ergo in grauidis noxiosum quid in mammis collectum habentibus, insanientibus subinde, auxilium afferunt acutæ, & turbulentæ febres distrahentes quod in venis diaphragmatis pertinaciter hæret: est enim tarachis transitus signum. cęterum quoniam febres in grauidis & ad difficilem enixionem, & ad abortum faciunt expectanda igitur fętura, cuius inditium præbet stomaci labor non biliosus. nam, vt superius dictum, in difficili parturitione stomaci dolor accedens, enixionem paulo post futuram promittit. sit autem cardiogmus non biliosus oportet, vt eius causa solùm vteri sit complicatio, quam calcitrando parit fętum exitum quærens: nam aliàs biliosa cholera solùm ad facilem parturitionem facit.

XXXVI.

In sterilibus sanguinis vomitus ad concipiendum prodest.

552 PRæcipua sterilitatis occasio est mestrualium purgationum suppressio, quam facit vitiositas seu vteri seu sanguinis, qua de re plenius suo loco; nunc quod ad nostram enarrationem facit, est, quod à suppressis menstrualibus purgationibus cruentus accedit vomitus, qui desistit, si menstrua eruperint, vt scriptum est 5. Aph. 32. quippe sanguis erupturus per vteri venas, dum suam eiectionem tardat, & lumbales, & mammarias venas, ac subinde pulmonum vasa distendens, cruentam hanc vomitionem facit, quæ desistit, si se debiscant vterorum venæ multitu-

titudinem sanguinis vtiliter exonerantes. prodest autē in sterilibus cruenta vomitio hæc, quia non rarò accidit, vt se fuerit è supernis partibus vbertas sanguinis dempta, deinceps natura suum munus peragit, reseratque ductus vterorum, vt eos ad conceptionem disponat. accedit, quod dum pectora premuntur, anhelatio fit, quæ, vt fœtum perdit, sic conceptionem impedit: tollitur autem pondus hoc sanguinis degrauans commodissimè hac vomitione, ergo ad conceptionem prodest, si deinceps menstrua suum seruent ordinem. sunt enim hæc Hipp. 2. Prorrhet. Si febris, inquit corripiat concipere non potentem, & attenuata sit muliercula, interrogare oportet, an vteri vlcus aliquod habeant, aut aliud quippiam ex malis, de quibus scripsi. si enim in hoc loco nihil mali subesse apparuerit, quod causa sit attenuationis, & quod concipere non possit sanguinem vomituram esse mulierem expectandum est. menses autem tali necessariò euanuerunt. si verò febris soluta fuerit à sanguinis eruptione, & menses comparuerint, in vtero concipiet.

XXXVII.

Caligines mensibus multis comparentibus soluuntur.

553 SI menstruæ purgationes nō eant, hæmorrhagia superaccedens vtilitatē affert, ait Hip. 5. Aph. 33. hæmorrhagię autē seu adfuturæ, seu denegatę antesignana, seu pedissequa est tenebricosa vertigo, quę visionē caliginosā reddit. ergo si caliginosa vertigo apparuerit, ad sui solutionem requirit, vt collecta in anteriores capitis partes multitudo cruoris se exoneret aut hæmorrhagia, aut menstrualibus purgamentis denuò profluentibus. oportet autem profluant hæc purgamenta ad soluendam caliginem, quoniam nedum vicinæ vteri, sed & distantes partes se deplere debent, quod facere equidem nequit nisi insignis copia eiecta ergo mensibus multis comparentibus soluuntur caligines, quia sic omnis deponitur plenitudo.

XXXVIII.

Quibus mulieribus ex febribus dolor mammarum fit, sputatio cruenta non feculenta omnem laborem exoluit.

554 QVum sæpè contingat, vt tusses diuturnæ cessent, vbi testes intumuerunt, & vicissim à tussi, testium se deprimat tumiditas, id profectò nos commonefacit, ait Hipp. 1. in 2. Epid. communionis pectorum, mammarum, genitalium, & vocis. inde est, quod à

sup-

ſuppreſſis menſtrualibus purgationibus mammæ intumeſcunt, quæ ſi in phlegmonem abeant, inſaniam pariunt communione pectorum. quoties autem ad hanc ſeuam collectionem mammæ tendunt, æſtuosè cum febre indoleſcunt, quia ſanguis inardenſcens ille eſt, qui hanc facit collectionem. vt ergo propter hanc conſenſionem venarum ſpiritales partes mentem ad inſaniam turbant; ſic accidit, vt hæc deſiſtant mala, ſi ſanguis priuſquam in corruptellam abeat, ſe exerit per vicinos pulmonum ductus. cruenta idcirco ſpuitio omnem laborem exoluit, quia vicem gerit hæmorrhagię immenſtruatis mulieribus opem ferentis. ſit autem ſpuitio hæc oportet non fęculenta, vt omnis abſit corruptio, quæ ſi adfuerit non commodè, nec vtiliter, nec integrè per has ſpuitiones ſe promit. expedit propterea, vt protinus appareant ſpuitiones iſtæ priuſquam mammæ ſuppuratum concipiant, vt ſic integrè & dolor, & eius tollantur occaſiones.

XXXIX.

Quę hyſtericis fiunt ſine febre conuulſiones facile ſunt, velut Dorcadi.

555 EX dictis in ſuperioribus conſtat, cur in hyſtericis ſoluta faciles ſint conuulſiones, quæ ſine febre occurrunt. vt enim miris modis quandoque ſe exagitant mulieres, dum ab vtero premuntur; ſic ad integritatem facilè redeunt, dum abſunt cauſæ firmam ſtabilitatem inducentes. adſunt autem, dum malum aut ſæpè ingruit, aut febrem excitat, quæ ab vterinis exorta paſſionibus malitiam gerit, quia noxium penitius per vaſa diſtribuit, & exitum menſtrualium purgationum impedit; & quod ſæpè ingruit, firmam, ſtabilemque habet radicem ex qua malum ſæpè germinat, vt aliàs oſtenſum. ergo ſolutu faciles erunt illæ conuulſiones, quæ in præfocatis mulieribus accedunt ſine febre, quia earum cauſa momentanea, & ſolutu facilis eſt.

X L.

Quibus à rigore febris eſt laborioſa, menſes promouentur. ceruix his doloroſa hæmorrhagiam inducit.

556 QVoniam in mulieribus rigores à lumbis incepti diſcurrunt mox ad caput; inde eſt, quod ſi à rigore laſſitudinoſa febris adueniat, quum in vaſis lumbalibus plenitudo maneat; ſperandum, ut muliebria erumpant, ea nempe quæ ſeu inſtabant ſuis erumpi temporibus, ſeu iam ſuppreſſa erant, ſeu alijs ex occaſionibus copia exundant.

aſt

ast si à rigore sola ceruix grauetur, tunc plenitudo tota circa sinuum fontem se colligit, ideoque sperandum, ut exin hemorrhagia prorumpat, quæ bona & ipsa est, dum muliebria deficiunt: sunt etenim 1. in 6. Epid. hæc. Quibuscunque, inquit, ex corruptione circa uterum, & tumoribus in capitis grauitatem uertitur, & secundum sinciput dolores, & quicumque alij ab uteris, his in octo, aut decem mensibus in coxam finitur. quotiescumque nempe hæmorrhagia non profluxerit, quæ partem repletam exoneret, ac deinceps faciat, ut muliebria decurrant: aliàs tandem fluxio in coxas descendit: consensus enim & genitalium & capitis & coxæ inde apparet, quod à fluxione ex capite coxa indolescit, & abustione uenarum quæ ponè aures sunt, genitalia sterilescunt.

SECTIO TRIGESIMA.

De Vomitu, & Sudore.

I.

Vomitus minime molestus est ex pituita & bile permixtus. verùm ne valdè multus vomatur, & meraciores vomitus deteriores sunt.

557 VENTRICVLVS suum ritè munus defungens nunquam supernè se exonerat, quoniam eius opus est cibaria in vtilem cremorem ducere, quem mox abiectis inutilibus venæ sugunt in membrorum nutritionem, & adauctionem: quod autem inutile est partim per vesicam, partim per inferam aluum se deplet; quapropter nihil ventriculus suapte natura è supernis partibus promit, sed siue eructet, siue euomat innaturaliter se habet. vitium autem quod molestiam ei infert, vel ad eius attinet corpus, vel ad ea quæ accedunt. quod eius corpus infestat, est seu congressio quam adiacentes faciunt partes præsertim mucronata cartilago, quæ dum innaturaliter ipsi incumbit facit, vt assumpta cibaria retinere nequeat, vt abunde ab eruditissimo septalio tam benè de medica republ. merito aureo huic rei dicato libello extat enarratum: seu amissio eius tenoris, dum aut laxatur supernum eius os, aut adaugescit eius calor: nam quoties laxatur supernum eius os incocta manent cibaria, & exin ventriculi supinationes accedunt, quæ vt ructus promouent, sic ad vomitionem stomacum parant,

quod

quod potiſſimum ebrioſis, ac ſæpè data opera euomentibus contingit. æſtuoſus quin etiam superni oris ardor vomitionum occaſionem tribuit, quia inde pituitoſa, ac biliosa trahuntur, quæ ſi acredinem aliqualem habeant promptè vomitum excitant. amareſcit ſubinde picrocolis, os, dum ventriculus exinanitus æſtuat: quod ipſum conſenſione quoque, ſeu diaphragmatis, ſeu iocinoris, ſeu lienis, aut cerebri contingit: ſi namque hæ ſimilesuè partes æſtuauerint ſputatores prius homines euadunt, mox euomunt biliosa pituitoſa, ſeu atra, vt aliàs abundè enarratum. Vitium ab accedentibus naſcitur ab ea quæ tum ingeruntur, tum intrinſecus illuc accedunt. quæ ingeruntur, ſi ſint nutritioni inepta; plerumq; vomitum creant, ſiuè quia recrementa è corpore attrahunt, vt faciunt valida vomitoria calorem in ſtomaco inducentia: ſiue quia ſubuertunt cibaria, quæ in ſtomaco ſunt, vt faciunt leuia vomitoria poſt epulas aſſumpta: ſiue quia eadem cibaria ingeſta, ſuapte, ventriculiuè malitia in corruptionem abeunt, ac ſubinde ſtomacum turbant, vt grauidis, maliciamque patientibus nonnunquam contingit. Quæ ab intimis in ſtomacum veniunt, alia ductuum, materiæuè neceſſitate, alia ſuopte impetu illuc accedunt, neceſſitate namque ductuum fit, vt quoties pertinaciter in fera aluus fuerit ſuppreſſa, ventriculus ſupernam exonerationem faciat, vt in volulis ad mollium vſque fecum excretionem, quod Entychidi contigiſſe proditum, obſeruatumque legimus de Sorore Hymene cui aluus primùm ſuppreſſa erat, & tunc, inquit Hipp. vomebat, deinceps non amplius, quia aluus multa viſcoſa & bilioſa egerebat. Conditione etiam materiæ accidit ex neceſſitate vomitus, dum ſuppremi ventres recrementa in ſe ſuo alliciunt calore: nam quod tenue eſt efferrunt, craſſius euomunt, vt in ardentibus vſu venire conſtat propter hanc materiæ neceſſitatem. Demum ſuopte orgaſmo illuc appellunt ſucci, quia ſeu copia exundant, ſeu qualitate noxia peccant, vt in choleris, ſimilibuſue contingit affectionibus. quacumque autem vomitus contingat ratione & ſalutaris, & noxius eſt, vt cætera quæ in progreſſu enarrabuntur ſe habuerint. cęterum ab ipſa motus quaſſatione vtilitas ſeu damnum pendet: etenim vomitus minori cum moleſtia factus vtilitatem plerumque affert; vt non poteſt non eſſe damnoſus, qui ſummo cum nixu editur. quippe minus moleſtus eſt ille vomitus, qui neque quantitate, neq. qualitate infeſtat; iſtud enim in omnibus comparatum excretionibus, vt quæ ad æqualitatem iam ſunt adacta, minus moleſta ſint; quare commodiſſimus ille vomitus erit, qui bilem profert & pituitam adamuſim permixtas. nam bilis ſuo amarore pituitam detergit, & ipſa pituita vincit, & coercet bilis effrenem naturam, & hac de cauſa in bilioſis tum naturis,

tum

tum passionibus aceti laudatur vsus, quia fluam bilem sursum effert, eamque pituitosiorem reddit per ammixtionem, quæ ad commodam vomitionem nunc expetitur, harumque abscente naturarum miscella vomitiones non bonæ euadunt. quæ enim meraca sunt vel sua acrimonia vellicant, vel suapte crassitie hærent, ideoque aut inopportunè se exerunt, aut indebitè hærent. non sunt tamen prorsus lethales perinde, vt quæ deinceps enarrabuntur, quoniam emendationem facilè subeunt, quam plerumque edit noua vomitio arte procurata: vomitus namque solutio, ait Hipp. 5. in 2. Epid. per aquam è potam calidam, vt nouus inde fiat vomitus, quod annotatum etiam in vxore Temenis. & quandoque, inquit, facilius hæc spirabat, quia supra malum vomitum vomuerat. estque nobile illud Hipp. monitum 5. Epid. super purgare, inquit, ventres oportet in morbis quum concocti fuerint, alios quidem deorsum cum concidisse videris: signum si neque anxij, aut capite grauati fuerint, & cum febres mitissimæ, aut cum cessarint post paroxismos. alios autem sursum in paroxismis. tunc enim sua sponte subleuantur, quum anxij, & capite grauati fuerint, & se iactarint. licet ergo bilis tunc sua infestet virtute, vtiliter tamen vomitu se deplet, quia morbus ad salutem tendit per coctionem succorum alibilium, quapropter licet vomitiones meraciores deteriores sint his, quæ commixtæ apparent; suo tamen non carent fructu si tempore, & modo accedant. tempus est ad crisim præfinitum pro morbi circuitu. nam Hermophili filio vomitus atræ bilis vndecima die arte comparatus solutionem attulit grauissimorum symptomatum. modus est, vt debitam quantitatem seruet, ne paucitate morbo, multitudine viribus sit impar. de paucitate mox, de multitudine extat exemplum in Hegetoridæ filio, cui vomitus plures propè obitum.

II.

Prasinus autem vomitus, & niger, & liuidus, prauus. Si vero omnes colores idem vomuerit, perniciosum. celerimam autem mortem significat liuidus, & malè olens. est etiam lethalis ruber, præcipuè si ægrè vomatur.

558 SVcci omnes nostra corpora replentes suum genuinum habent colorem, quem naturaliter se habentes seruant; recedentes autem à debita constitutione varios exhibent colores, vt modi, gradusuè recessionis sunt diuersi. nam, vt debile loquamur, quæ omnium frequentius vt offendit, sic Protæi instar varias assumit effigies. hæc inquam flaua suapte natura dum sincera est, per adustionem æruginosum contrahit colo-

colorem, rubescit etiam, ac tandem ad rigorem transit per gradus exustionum. Sin autem seu aqueo succo, seu pituita se ammiscet, diuersimode se habet. nam si hæc ei se ammiscentia suum naturalem seruant tenorem, pallescit, vertitque suum colorem in subflauum, ac citrinum: ast diuersimodè se habet, dum apposita & ipsa sunt conditionibus innaturalibus prædita. quippe pituita iam corrupta, omnique destituta calore, licet, liuescetque & ipsam bilem facit non sine crassitie. ast si ipsa pituita non sit ad omnimodam corruptionem peruenta, tunc porraceus insurgit color, qui fit ex admixtione flaui & albi iam ad liuorem per corruptionem tendentis, & hac ratione bilis crassa porracea & liuida euadit per hos corruptionis gradus, dum in sui comercium pituitam assumit. Sin autem tenuis est, nunquam liuet, quia à sola pituita nascitur hic color; Sed nigricat benè ammixtione aquei humoris nigricantis, vt crassa nigrorem contrahit per solam adustionem obseruare idcirco licet, quod nigricantia spura, aut inæqualiter superficie tenuiue nigrore sunt tincta, dum atra exusta ei se adiungit: aut sunt multa aquositate diluta, quæ quũ suapte natura nigredinem contrahat, pituitæ quoque nigrorem impertit. etenim aquosus succus, qui dum suam seruat naturam, aqueam reuera consistentiam habet, suum seruans colorem innaturalibus ex occasionibus viscossimus euadit, sed vlterius in corruptionem procedens porraceus fit, rubens, aut niger, vt obseruare in aquis stagnantibus licet. ergo dum porracea, rubescentia, seu nigra se proferunt liquida, & aquea ab hoc vtique succo emanant: quæ autem æruginosa, rubescentia, seu nigra sunt corpulentiora à bile flaua in innaturalem statum per ardorem abeunte proueniunt: quæ verò crassa porracea, seu liuida, nascuntur ex conmixtione bilis, & pituitæ corruptellam subeuntis, nec excretum aliquod liuidum apparet, quod non à pituita emanet. Quibus sic stantibus enarremus nunc dicta Hipp. Prasinus ergo, virescens, seu porraceus vomitus siue crassioris, siue tenuioris sit humoris non potest non prauitatem signare, dum internis ab occasionibus tales conditiones asciscit, quoniam tunc viget corrumpens ardor, qui dum aut in melancholicum, aut pituitosum, & biliosum mixti succum agit, porraceum colorem profert; idcirco vomitus is, & conuulsionis, & mortis est prænuncius, potissimum si sit humorum tenuium. de ea etenim muliere, quæ vigesimum ætatis agens annum pharmacum corruptorium biberat hæc scripta sunt. vomitus biliosorum, inquit, multum, pallidorum, & porraceorum. cum bibisset conuulsio tenebat, linguam mandebat, quum ad quartam venisset, & ipsa lingua magna erat, nigra, oculorum autem alba rubra, insomnis. quarta die mortua est ad noctem. non semel atamen in praxi compertũ

factas

factas fuisse pingues, & viridantes vomitiones, quæ licet discriminibus plenæ, sanitatem attulerunt, quia cætera in bonum consensiebant, ac post prauas has vomitiones se exonerarunt, quæ opportuna, ac vtilia erant; & hoc est quod ab Hipp. de vxore Temenis dictum, quod hæc facilius spirabat, quia supra prauum vomitum vomuerat: vomuerat inquam quę salutem promittunt, quod veritatem habet, dum prauæ vomitiones ad extremam non sunt peruentæ lethalitatem, solamque exundantis humoris conditionem, non autem stabilem vim effetricis causæ insequuntur. Sic enim fit, vt nigra quoque ad vtilem crisim mox ad futuram se exonerent, dum niger redundat humor cum virium constantia, quia illa excretio est potius naturæ opus noxium se cernentis, quam humoris suo orgasmo impetentis; & ideo vomitiones istæ vtiliter prodeunt transacto iam acutorum termino. nam Epicratis vxor quum vigesima nigra vomuisset, conualuit octuagesima. ast qui à cęna incaluit, prima die vomuit pauca, biliosa, nigra, vndecima decessit. ratio istius euentus est, quia humores in acutis ad talem adacti labem, vim insequuntur causæ efficientis, quæ nequit non esse summè violenta, dum protinus sic succorum naturam immutat. at dum iam est acuties deposita, prompta ad id succorum accedit dispositio, quam potest emendare natura secernens noxium, quod præstare nequit, dum viget acuties: obijt idcirco mulier in mendacium foro degens decimaquarta, quum per tres anteactos dies nigra vomuisset. hinc catholicum illud 4. Aph. 22. perniciosum esse in morbis quibuslibet incipientibus, si atra sursum, aut deorsum exeat. Idipsum de liuidis dicendum vomitibus, qui tamen perniciosiores sunt, qui morticinium extremum seu succorum, seu partium solidarum designant. postremum quidem hoc ad certum interitũ ocyus ad futurum, si liuida vomitio etiam graueolens sit, vt istud solidarum partium morticinium notet: nam si quod exit subputre, & graueolens sit absque liuiditate, quanquam malitiam designet, celerrimum tamen non promittit interitum, quoniam id etiam à corruptis accidit in stomaco cibarijs, non quidem sine noxa, sed non cum omnimoda pernicie. constat insuper ex dictis quam perniciosum sit omnes colores vomere, præsertim si mutuò propè se consequantur, vt in Prorrhet: Scriptum est. nam tunc offendens causa diuersimode agit, propter varietatem succorum quos immutat, quod & ad perniciem, & ad sanationis difficultatem facit. Restat vt de rubra vomitione aliquid dicamus. est autem rubra vomitio talis aut à sanguine, aut à bile in ruborem exusta, aut ab aqua in hunc colorem corrupta. vomitiones quæ à sanguine rubent, quanquam discriminibus plenæ, quandoque vtilitatem afferunt, vt de sterilibus dictum. at si exiguum quid prodeat cruoris

ris

ris violentis ex occasionibus, perniciosum vtique, at non prorsus lethale vt constat ex historia illius mulieris, quæ quum sana & crassa esset accepto catapotio concipiendi gratia dolorem habebat ventris, & tormen in intestino cum intumescentia spiritus enim, inquit, huic sistebatur, & perplexitas cum dolore, & sanguinem vomuit non multum,& exanimata est quinquies, vt mortua esse videretur,& neque vomitu facta ab aqua frigida laxabatur, neque dolor presens, neque spiratio. Superfusæ autem illi super corpus est aquæ frigidæ amphoræ circiter triginta, & sanè videbatur hoc solum prodesse, & postea deorsum exit bilis copiosa. quum autem dolor eam teneret, nihil poterat secedere, & vixit. Sanguineus ergo hic vomitus à voluulosa manauit afflictione soluta mox copiosa deiectione bilis. Ast ruber vomitus conditione succorum suam immutantium naturam vtique perniciosus est, & summè lethalis, quia & à causa editur recedente quam maximè à naturali statu, & grauissima suapte natura symptomata parit, decessitque Eutychides voluulosus ex choleris euomens per tres dies & noctes bilem prærubram non sine impotentia,& anxietudine.

III.

Qui anxiosi citra vomitum exacerbantur, molestè habent. item qui lancinantur sine vomitu.

559 INtellectus horum verborum pendet à vocabulorum significatione. ἀσώδεες enim sunt qui inquietantur ab æstuosa viscerum aggrauatione, quod tritæophijs febribus ad earum designandam malitiā. sæpè contingere aliàs ostensum, dum nempe inde salutares non se promunt eiectiones, quæ post molestam anxietudinem vomitu plerumque, fiunt.malè ergo se habent anxiosi, qui citrà vomitum exacerbantur,quia intus manet quod premit, & aggrauat, quamuis se exagitet, vt malum exacerbet. malignæ enim sunt tritæophiæ febres cum anxietudine: & in acutis motus, iactatio, & somnus turbulentus quibusdam conuulsionem significat. σπαρασσόμενοι sunt,qui cū lancinatione,conuulsioneuè aliqua inquietantur, & hoc facit oris ventriculi labor quidam, quem infert acris humor exigua in quantitate illuc delatus. Si enim copia exundaret,subuerteret ad vomitionem ventriculum. quia ergo & in intimis visceribus manet pondus, & quid à os ventriculi se propagat, ideoque prorritatio hæc sine vomitu mala est.

IV.

Exigui vomitus biliosi sunt, tum aliàs, tum si vigilauerint.

560 IN Prorrhet. hæc leguntur. Exigui vomitus biliosi, mali tum aliàs, tum si vigilauerint. mutilatam idcirco hanc esse sententiam existimarunt nonnulli. sed cum venia tantorum virorum vtraque lectio suam veritatem habet: nam si sint biliosi vomitus præsertim in vigilantibus exigui, eam gerunt malitiam quam exhibent stillationes effluentes vice hæmorrhagiæ. in vigilantibus enim calidi plerumq. exundant humores suppremas partes affligentes, qui ni confertim se exonerent, malum non desistit. malæ ergo sunt vomitiones biliosæ exiguæ, quoniam crassius se vomitione prompturum, aut hæret suapte crassitie, aut sursum effertur ob indemptam tenuitatem. Quod autem exigui vomitus tum aliàs, tum in vigilantibus à bile proueniant ipsa suadet ratio. nam pituita nisi copia exundet, vomitum excitare nequit: ergo vomitus omnis qui fit à pituita cum vbertate erumpit, si ipsa solitaria sit. accidit namque vt exiguum quid pituitosum vomitu prodeat, ratione non quidem pituitæ, sed bilis accedentis exigua in quantitate, cuius virtute stimulatum ventriculi os pituitosum hærescens à bile distractum promit. sic puella Egesipolis prope obitum euomuit exiguum, tardius, pituitosum, vt putaret, inquit, quispiam esse genituram, quia nempe aluus ei ardebat, & circa corrosum vmbelicum dolorem habebat. quare non sola erat pituita vomitum ciens, sed tenuissimi quoq. inardescentes aderant succi, qui sua acrimonia pituitosum distraxerant. Aquosi quoque succi, dum os ventriculi subuertunt, aut copia exundant, aut à bile acrimoniam nanciscuntur, vt exiguam sui quantitatem promant. omnis ergo exiguus vomitus suam à bile occasionem agnoscit, licet quod se exerit alienum sit à bilis natura. & hoc potissimum veritatem habet in his, qui infestantur vigilijs. nam tunc tenuissima & acris sursum irrepens bilis, dum quadantenus os ventriculi affligit vomitionem excitat impellens in motu, quicquid illuc hæret siue paucum, siue multum sit. & hoc magnum est in medica disciplina arcanum, si ei firmum adhibeamus animum.

In

V.

In nigris vomitibus surditas non nocet.

561 QVoniam multa in superioribus fuere enarrata damna in acutis, magnisque affectionibus à surditate occurrentia, (nam hæc & aluum sistit, & furiosum quid habet, & in cephalalgia cum vigilijs & æruginosis vomitibus citò insaniam excitat)ne tamen existimemus istud perpetuam veritatem habere, addit nunc Hipp. quod in nigris vomitibus ipsa surditas non nocet. ac si dicat, non est vt in nigris vomitibus ea à surditate expectemus mala, quæ alias à surditate accedunt. nam in nigris vomitibus non nocet hæc surditas: ratio est, quoniam niger succus, qui se in ventriculum deponit, quum suapte natura ponderosus sit, & omni timiamate destitutus, nequit se efferri in superas, & propterea ab hac vomitione, ea non insurgunt mala, quæ imminent ab eruginoso, qui crassiorem noxij partem profert, tenuiorem efferri sua leuitate sinit. ergo surditas, quæ in vomitibus nigris occurrit, non à propagatione editur nigrorum in superas; sed à causis iam in cerebro stabulantibus, quę ab ea concussione agitatæ surditatem creant, quum in omni vomitu partes ad aures spectantes laborent propter maxillæ adnexionem. hac ergo ratione non nocet ipsa surditas in nigris vomitibus, quia nihil addit his, quæ à nigris vomitionibus promittuntur, vtpotè alijs ex occasionibus facta. non iuuat tamen, quoniam nec nigrorum vomitionem sistit, nec alias vtiles adfuturas crises denunciat, quoniam hæc sunt à tali præpedita vomitione.

VI.

Pauci fientes, celeres, biliosi, meraci vomitus mali sunt in alui subductione vberiore, & pertinaci lumborum dolore.

562 SIstit vomitus ventrem magis quam oportet egerentem, si copiosus est, & succorum mitescentiam gerit, ne quid in aluò maneat deinceps prorritans. ergo pauci fientes vomitus in ventris vberi subductione, eam minime vtilitatem afferunt, quam aluus inde remorata præstat, quum haud pares sint humoribus ex aluo profluentibus; nec mitescentiam gerunt, dum biliosi & meraci sunt. quin mordacitatem afferentes vomitionem celerem faciunt, sed paucum quid promentem, quia manet adhuc in aluo quod eam liquat, exeuntque meraca à lumbis dolentibus ob assiduam horum succretionem. mali ergo sunt

pauci fientes celeres. biliosi meraci vomitus in alui subductione, & pertinaci lumborum dolore, quia firmam lumbalium partium adesse afflictionem designant, quæ tollitur, vel saltem mitescit ab vberi vomitione spumosorum veratro procurata, vt in superioribus enarratum.

VII.

Ex vomitibus anxietudines, clangores, oculi concretionem lanuginosam habentes, furiosum. acutè insania correpti aphoni moriuntur.

563 A Praua biliosorum exustorum vomitione nascuntur symptomata hæc, dum crassius nempe euomitur, tenuius ad cerebrum vsque se propagat. nam anxietudines à vomitu relictæ designant adhuc premi viscera sarcina noxiorum, & prauum esse, quod in superas tendit. nam clangosa vox editur ab hypochondrijs retractione, resiccationeque spiritalium partium diaphragmatis potissimum, & exin oculi inarescentes concretionem albicantem lanuginis instar proferunt, quæ cuncta instantis sunt furoris certa præsagia, vt ex aliàs dictis constat. ad hanc autem maniacam delirationem si ægri acutè ex ardenti febre seu ex phrenitide deueniant, aphoni moriuntur. atra namque maniæ effetrix penitius ob ardorem febrilem in spiritalibus membris se insinuans tandē & crassitie hærens, & æstu ferbens vasa omnino intercipit vocalia, obmutescentesque homines ad interitum reddit.

VIII.

In vomitu si quis siticulosus sit, & sitis expers fiat, malum est anxiosis vigilantibus. abscessus iuxta aurem maxime fiunt anxiosis. aluo turbata suppressa breui veluti culicum punctura erumpunt, & ad oculos lacrymosus abscessus deuenit.

564 QVæ vomuntur sunt vt plurimum aut dulcia seu insipida: aut salsuginosa seu amara. quæ dulcia seu insipida sunt nec siticulosam vomitionem faciunt, nec sitim ex necessitate post vomitionem inducunt, nisi ventriculus vndique exinanitus siccescat. quæ autem salsa seu amara sunt, suapte conditione siticulosum vomitum excitant, & inexplicabilem post se bibendi cupiditatem relinquunt. ast si post horum vomitionem in siticulosi homines euadant, accidit hoc, quia deinceps ad ventriculum pituitosa, & insipida accedunt, quæ sitim occasionem

tol-

tollunt, sed hoc immeritò in istis vomitionibus contingit, præsertim dum ægri anxiosè vigilant. viget enim adhuc sitifera causa, biliosus nempe humor author vigiliarum, & anxietudinum. vtcumque malè se habent hi ægrotantes, quoniam si ab accedente crudore sitis nascatur carentia, tunc expectandi sunt abscessus ponè aures in vigilantibus anxiosis. quippe excipientis prompta adest partis dispositio ratione vigiliarum: præsto est materia ratione crudoris, se ammiscentis his, quæ in cerebrum euaporant; nec deest effetrix causa, anxietudo nempe parotidum in biliosis auspex, vt aliàs enarratum. Ast si sitis hæc carentia post siticulosam vomitionem contingat in aluo turbata, quæ deinde moretur, cædéque occurrant anxietudines, & vigiliæ; tunc vice parotidum efflorescent in cutim asperitudines culicum morsibus haud absimiles, quia tenue est, sed mordax, quod se expandit per corporis vniuersitatem, perinde ac accidit ex suppressione sputorum salsedinem præseferentium. tenuis quoque succus euaporans ab aluo suppressa abscessum facit lacrymosum ad oculos, quoniam & viscera inardescentia suam perquam facilè malitiam oculis impertiunt, vt alias ostensum.

IX.

In meris vomitibus singultus malus: mala etiam conuulsio. similiter etiam in nimijs purgationibus ex pharmacis.

565 MEracus humor est, qui nec sero diluitur, nec alijs se ammiscet humoribus: vtiles autem vomitiones sunt, qui bilem & pituitam adamusim permixtas habent. ergo molestæ erunt cuiuscumque humoris vomitiones meracæ. nam sincera pituita exiens & sua crassitie hæret, & sua frigiditate tum ventriculi os, tum adiacentes partes offendit. itidem aqueus humor, & acore stipat, & sua frigiditate motum spirituum tardat. bilis demum flaua impermixta & reserat indebite ductus, & resiccat, & inflammat, dum vstionem subit. non possunt igitur citra molestiam euomi hos succos, quia & stomacum, & spiritalia membra, & cerebrum, & spinalem medullam, lumbalesque partes offendunt, nascunturque exin tum conuulsionum, tum singultus mala, si vera sunt, quæ aliàs de istis affectionibus fuere enarrata. malus autem est singultus, & mala conuulsio in meris vomitibus, non tamen ad salutis desperationem, quum symptomata hæc naturam vigentis humoris insequantur, & non sint affectionis stabiliter hærescentis germina, inde est, quod si ad æqualitatem adactus fuerit humor, mala singultus, & conuulsionum desistunt, quod non tam promptè accidit, dum stabilis est affectio. &

 quod

quod dictum de vomitibus meris sua sponte erumpentibus; idem dicendum de nimijs purgationibus à pharmacis, dum id deleteria veratri non faciat facultas, quoniam hinc singultire, & conuelli exitiosum est, vt deinceps apparebit.

X.

Qui vomituri sunt, antea ptyalismo patiuntur.

566 CErtum instantium vomitionum est signum hoc. quippe aduomendum interuenit irritamentum, supernumque os ventriculi calescens prius liquatas humiditates promit, deinde maioribus concitatum stimulis contentum euomit, dum tum eius os, tum accedentes succi sunt ad hanc eiectionem parati. nam quandoque accidit, vt nullus à saliuatione vomitus sequatur, quia vel os ventriculi durum obstat, vel noxij humores pertinaciter hærent, inde phrenitici sputatores quoque euadunt, qui deinceps nigra quandoque euomunt. ergo qui vomituri sunt, saliuant antea, sed non omnes saliuantes deinceps ac protinus euomunt.

XI.

A veratro conuulsio perniciosa. in omni purgatione redundante frigiditas cum sudore perniciosa est, & qui insuper vomunt siticulosi in his malum. anxiosis, lumbos dolentes aluo humectantur. purgationes valde rubicundorum, nigrorum à veratro praua, & in talibus exolutio mala. à veratro vomere rubicunda, spumosa, paucu prodest: facit autem duritias, & suppurationes magnas abducit, sunt autem qui talia vomunt alias, & pectus dolorosi, & in rigoribus exsudantes, & testes intumescunt, quod si contingerit insuperrigent, & gracilescunt.

567 OMnia hæc vnitim enarranda sumpsimus, quoniam sunt germina eorum, quæ à validis nascuntur purgationibus virulentiam aliqualem præseferentibus, vt subinde praua liquamenta defluat, de quibus hæc sunt Hipp. 4. Acut. Quum dolores, inquit accesserint atræ bilis, & acrium fluxionum affluxus fiunt. dolent autem partes internæ, dum morden tur: conuersæ verò, & valde siccatæ fientes venæ intenduntur, & inflammatæ affluentia attrahunt, vnde corrupto sanguine, & spiritibus non potentibus naturales in ipso vias permeare, perfrigerationes fiunt ex statione, & vertigines, & vocis interceptiones, & capitis

 grauitas,

grauitas, & conuulsiones si iam ad cor, aut hepar, aut ad venam deuenerint. sic ergo ab acrium depluitione conuelluntur ægri, quod externis de causis pari accidit ratione, potissimum à pharmacis acredinem habentibus modo ac tempore non debito administratis. cæterum dum pharmacum hypercatharsim facit; accedatque exin frigiditas cum sudore, pernicies adest, quoniam exoluuntur virtutes, dum viscera seu grauantur pondere, seu æstu ardent, ergo si deinceps ab hac purgatione insuper vomant siticulosi ægrotantes, malè vtique se habent, quoniam sitis signũ est integræ iam factæ purgationis: at talis non est, dum insuper euomunt ægri. ergo quid adhuc turbatur, quod vomitionem discriminosam post vberem deiectionem promouet. quod si anxiosi adhuc lumbosque dolentes sunt, aluus denuò humescet, quia anxietudo, & lumborum fractio huiusce humescentiæ sunt signa, quod vtique perniciosum erit in perfrigeratione sudorosa ex vberi purgatione prognata. sic ergo res se habet de hypercatharsi à pharmacorum acrium violenta tractione turbata. sed in considerationem deinceps veniunt exeuntium conditiones, malaque à veratro ex aluo prodeuntia statuuntur, quæ valdè rubra, aut nigra sunt. quæ enim sincera, & exusta sunt, non possunt non discriminosa esse tum signo tum causa. quippe in omni ejectione conducit, vt commixta sint recrementa, quoniam minor tunc fit in corporibus turbatio: hinc est, quod à talibus meracis purgationibus plerumq. exolutiones occurrunt, quæ & ipse talibus ex occasionibus editæ non possunt non esse malæ. illud tamen singulare est in vomitu à veratro excitato, quod si rubicunda, & spumosa, sed pauca se exonerant, prosunt, quia magnas suppurationes auertunt, dum promunt, quod in intimis hærens paratum erat, vt suppuratum conciperet. & hoc est, quod 2. Acut. monuit Hipp. dandum esse in pleuritide veratrum, quia ad iudicationem prodest. hoc est abducit suppurationes, quæ aliàs euenire possunt, dum succi in parte quadantenus inflammata hærent. facit tamen vomitio hæc σκληρύσματα duritias nempe, quæ in sputu, & aluo remorata apparent propter resiccationem, quam inducit horum vomitio. subdit deinceps qui nam sint illi, qui opem experiuntur ab hac vomitione, & ait, quod talia vomentes sunt illi, qui aliàs & pectus dolent, quales sunt spuriam pleuritidem patientes; & in rigoribus exsudant, quia occultam in visceribus suppurationem habent, sic enim in superioribus dictum, quod frequenter exsudantes, ac insuper rigentes perniciosè se habent, quoniã in finẽ suppuratũ habere comperiuntur, ventresq. turbatos. quin etiã vomitus is opẽ illis fert, qui testes tumidos habent, hi enim postquã hæc vomuerint, insuper rigẽt, gracilescũtq. tandẽ facta palyndrome succorũ tumescentiã edentiũ.

XII.

Frequentes per eadem recidiuæ vomitoria circa indicationem nigrorum vomitum faciunt, sunt etiam tremorifica.

568 ABundè in superioribus, vbi posita hæc sententia occasione crisêos imperfectarum in eundem morbum relabentium; hic quia de vomitu sermonem instituerat.

XIII.

De sudore.

Sudor optimus quidem est, qui febrem in die iudicatoria soluit. commodus item, qui & alleuiat. frigidum vero, & circa caput solum ac collum fiens, vilis nam & temporis diuturnitatem, & periculum significat. at frigidus in febre quidem acuta lethalis: in mitiore verò diuturnitatem, significat.

569 DE sudore pauca num Hipp. & nos abundè in primo huius operis libro. considerandum nunc eius euentus, qualitas eiusdem, & modus quo erumpit. de euentu ait, quod sudor optimus est, qui febrem in die iudicatoria soluit: commodus etiam, qui febrem alleuiat. quasi dicat, quacumque sit conditione præditus sudor, dum in die iudicatoria morbi circuitui consonans febrem soluit, optimus est. compertum etenim febriles quandoque solui insultus sudore preseferente aliqualem inalgescentiam, tetrumque odorem. Sic etiam & exigui sudores febres tollunt, si aliæ prius vtiles factæ sint excretiones, vt deinceps venulæ exiguo se expient sudore, dummodo is iudicatoria die erumpens febrem omnino tollat. Pari quoque ratione commodus est, qui febrem alleuiat, quia est opus naturæ in bonum tendentis, dum excludit noxiū. Sic ergo ab euentu de sudore decernimus, nec ratione caret hic euentus, quoniam per statos procedit circuitus à natura seu victrice prorsus, seu ad victoriam tendente. illud porrò in frigidis ac circa caput & collum fientibus peculiariter contingit, quod hi φλαῦροι vides nẽpe, & nullius vtilitatis sunt: nam succi febrire facientes per corporis vniuersitatem se dispergunt, propterea vniuerso ex corpore, aut plurimis eius saltem ex partibus erumpere sudores debeat ad vtilitatem. Si itaque circa caput solùm & ceruicem se ostendunt, possunt quidem opportunitatem seruantes aliquod afferre illi parti leuamen, nequeunt autem vniuersalem morbum

bum tollere, quia caput in morbis suam malitiam toto corpori impertit, non autem suam bonitatem: quippe non rarò ægri perniciose se habentes & incolumen habent caput; ast dum caput laborat languent & cætera membra, quod accidit a distributa corporis œconomia, de qua in superiori volumine. inutiles ergo sunt in febribus isti sudores, quia diuturnitatem in mitiori febre designant, dum caput degrauatum multitudinem crassorum distribuit in subditas venas, ex quorum præsentia tarditas, ac diuturnitas nascitur affectionum. in acuta autem febre pericula denunciant, quoniam in acutis supremæ partes sic opprimi prauum.

XIV.

Sudor vnà cum febre fiens in acuto morbo, nullius vtilitatis.

570 SVdoris eruptio triplici contingit ratione. vna est, dum laxa cutis spiracula sua destituta calore tenuissimum succum membra irrorantem effluere sinunt, quod ipsum eadem de causa frigiditas facit per expressionem, & in acutis mortiferum est hoc, in exolutionibus periculosum. alia sudoris ratio est, dum liquantur succi in solidis contenti, qui si in tenuissimum abeant liquorem, sintque a calore venarum adaperta oscula protinus liquamenta hæc sudore exeunt; quod corporibus quidem sanis. tum ab acre æstuante, tum ab exercitamentis: valetudinarijs vero ad morbosum statum adhuc non adactis a nimia succorum plenitudine: morbidis autem iam a marasmodico accidit ardore liquante. laxatur enim in istis prius cutis, deinde circumtenditur, & durescit. Postrema ratio est, dum ichores collecti seu a liquato succo, seu ab assumptis effluunt è cutis spiraculis diductis ab ipso impellente ardore, quæ ratio partim salutaris, dum opus interuenit naturæ secernentis prius, mox inutile expellentis: partim damnosa est, dum natura affluentium obruta copia regimen cedit. prima ergo ratio perpetuò aut summè periculosa, aut mortifera: secunda suapte natura inutilis, ex euentu damnosa seu salutaris: nam in acutis sudor vnà cum febre emanans, quanquam non fit naturę secernentis, sed morbifici humoris liquantis opus, accidit nihilominus, vt licet morbum non tollat, dum tempus crudoris viget; occasionem saltem demit, ne liquatus humor in intimis se colligens morbum adaugeat, & propterea malus est tanquam signum hic sudor, sed aliàs non prorsus inutilis, dum morbi causam exhaurit; nullius ergo considerationis, quoniam signi malitia aliquali causæ vtilitate compensatur. loquitur autem de sudore calido erumpente seu è toto corpore, seu particulatim ex aliquibus membris: nam de frigidis iam dictũ quod in acutis lethales.

SECTIO TRIGESIMAPRIMA.

De Vrinis.

I.

Vrina in febre albam habens, & leuem hypostasim constantem celerem demissionem significat. celerem etiam quę ex indiscreta pinguedinem quandam habens exaquescit.

571 DVm ad alitionem succi parantur recrementa duorum generum secernuntur: quorum alterum tenuem & aqueam fluxibilitatem habens per venas discurrit, vt sit pro vehiculo succorum, se ad alitionem distribuentium. quod munus postquam adimpleuit, deinceps in vrinariam vesicam se deponit, vt & alter facit aqueus humor per arterias distributus: nam & is postquam spiritibus refrigerium & stabilitatem donauit, in vesicam vrinariam tandem se dimittit. alterum recrementorum genus, quia crassius est, in amplioribus cauitatibus manet, seu ad has impellitur, vt mox per inferam aluum se exoneret, quia nullā in intimis vtilitatem præstat. & hæc sunt illa duo recrementorum genera, quæ quotidie excreta medicum opus dirigunt, quoniam certa ab ea sumuntur signa corporum statum adamussim indicantia, quantum scilicet spectat ad succorū redundantiam, coctionemuè eorundē, seu cruditatem. principatū tamen inter hæc lotiū obtinet, quia venarum coctionū est index, profluitq; ex alto, & a toto corpore. ergo de hoc excretionum a natura consuetis ordinibus institutarū genere prius, mox de illis deiectionibus, quæ ex aluo profluunt. Lotium itaq; vniuersim de toto corpore signa præbet quantum ad alitionem spectat, quæ vt bona seu mala est, sic de hominum salute aut sperandum, aut timendum: ast alitio in bonum tendit per coctionem, in malum per cruditatem, ergo signa, quæ se exerunt in lotio coctionem seu cruditatem ostendunt. & hoc veritatem habet, dum res consuetis ordinibus procędunt: nam accidit quandoque vt lotium sit suapte natura prauum, ad vtilitatem nihilominus facit, dum opus est naturæ secernentis, ac expellentis noxium, & tunc lotium hoc vt signum prauitatem gerit, sed vt causa salutare est, quia exonerat molestiarum causas. Sed hac de re alias, & inferius data occasione: nunc ad propositum accedentes lotij designemus conditiones coctionem ipsā delineantes. Cùm igitur coctionis munus sit ad eam redigere æqualitatem

tem succos quæ in crassitie, & candore consonet alendis partibus; sitq; aqueus humor huiusce alimenti vehiculum; (dictum enim ab Hipp. lib. de Alim. quod aqua vehiculum est alimenti) consentaneum, vt huic aquoso humori non nihil succorum coctionem habentium se adiungat, quod commixtum manet, vt ei crassitie donet, sed subsidet, dum ab ichore euanescit assumptus calor, & hac ratione hypostases in vrinis fiunt, quæ si residua fuerint succorum alibilium integram subeuntium coctionem, signa præbent huiusce operis naturæ integrè agentis circa eam coctionem, quæ in solidis membris ad corpulentam perficitur consistentiam: nam de ea coctione spirituosam redimente substantiam signum præbet enæorema, vt inferius ostendetur. igitur vrina quæ in febre albam habet, & leuem subsidentiam constantem, celerem demisionem significat; quippe integra tunc facta esse succorum solidis membris accidentium coctio, indeque natura vegetior reddita secernit noxium, illudque tandem ablegat. sed sit constans oportet hypostasis hæc, ne deinceps crudior se exhibeat propter diuersam succorum vigentium conditionem. id enim non ad celerem demisionem, sed plerumque ad diuturnitatem facit, vt inferius enarrabitur. cæterum quia aliàs statutum nedum à succis alendis partibus destinatis, prauitatem tamen aliqualem gerentibus, sed & ab ijsdem iam appositis per liquationem abscedentibus, ac denuò in venas remeantibus fieri febres; vt priores succi integram coctionem nanciscuntur, dum facta noxiorum expulsione, iam dicta coctionis signa in vrinis apparent; sic posteriores alieni quadantenus à vera alione redditi, non amplius eam assumunt habitudinem, quæ sit nutritioni apta, ideoque secreti seponuntur, perinde vt inutilia recrementa, & vt altius in corruptionem abierint, sic suam in eiectis prauitatem ostendunt. dictum autem est, quod primus hinc malitiei gradus exurgens est, dum tenerrima caro liquescit, quæ vt promptè fluit, sic promptè redimitur optimo sanguine. quia ergo liquamentum hoc tenue est, album, & pingue lotium crassum reddit, & aliquando turbatum. Sed quia natura segregans, ac expellens illud lotio adiungit, subsidet in vrina deposita, quæ proptereà ex crassa seu turbida exaquescit: clara nempe fit, nec corrumpitur, quia succum quem assumpserat, totum deponit segregatum, profertque hypostasim albam, pinguem, & indiscretam. nam alba & pinguis est, quia portio est carnis tenerrimæ liquatæ: sed indiscreta est, quia liquatus hic succus ad alienam adactus est naturam. hac ergo de causa vrinæ istæ celerem demisionem promittunt, quia designant liquamentum factum fuisse solùm in tenerrimam carnem, liquatumque proferunt, vt quàm celerimè omnis desistat molestia, quia facilè vt dictum est, reponitur, quod iam perierat.

I I.

At subrubra, & subsidentiam subrubram habens & leuem, si quidem ante septimam prodeat, septima die liberat. post septimam verò tardius, ac omnino post tempus aliquod, diuturnius.

572 PEccant alimentosi succi solitariè: peccant accessu recrementorum seu aliunde venientium, seu ab immutata succorum alibilium substantia emanantium. Solitariè peccant, dum leuiter alterantur, quam alterationem promptè per coctione demittunt, exhibentque in vrinis signa iam enarrata. Ast dum labes altius in istis radices egit, tunc non solitariè peccant, sed insuper ea accedunt mala quæ ab alienis recrementis seu aliundè venientibus, seu ab ipsis assumptis emanant. nam & recrementosa tum vtraque bilis, tum pituita si innaturaliter sanguini se immisceant, eius quadantenus immutant substantiam iuxta eos quos gerunt prauitatis gradus. dum etiam alibiles succi tam partium substantiam componentes, quam deinceps composituri suas integrantes partes per corruptionem exprimunt, impertiunt alijs nutrientibus succis suam quam gerunt noxiositatem. cæterum diligenter attendendum, quod aliud est liquari & inardescere, aliud secerni. nam vt solidæ partes quid suorum seponant necesse est difluant liquatæ, quod ipsum sanguineis corpulentijs proportionata contingit ratione. ast calore inardescunt, & difluunt tum alibiles succi tum solidiores carnes vnitim, quia corruptorium vllum interuenit, quod partium vnitatem dispergat, & ideo non ad omnem liquationem, æstuationemque quarundam partium sequitur expressio, quod in omni segregatione, liquatione, aut corruptione facta necessariò contingit. ergo dum alibiles succi solo molestantur æstu, veniunt hi ad coctionem, dum lotium promit hypostasim albam & leuem consistentem. Solidæ quoque partes liquatione leui molestatæ ad suam redeunt integritatem, si indiscretam in lotio mox exaquescente pinguedinem exhibent. ast si maiorem succi labem indempti suas partes integrātes segregatas exhibeant, dum sola promitur benigna cruoris substantia, dijudicantes vrinæ erunt subrubræ hypostasim leuem, ac subrubram habentes. leuis enim hæc hypostasis est tum conditione cruoris tenuissimè peccantis, tum quia reliqui alibiles succi coctionem nanciscuntur, vt deperditum ac secretum redintegrent. tale autem lotium ante septimam se exhibens, ipsa die septima solutionem molestiarum ad futuram promittit, quia succorum integer factus alibilium circuitus vndique restaurat, quod

liqua-

liquatum, ac sepositum fuit; exigua quippe est offendens causa, quæ naturæ in primo circuitu victoriam cedit, & hoc ardentibus ocyus ad salutem properantibus contingit. Ast si post septimam tale se proferat lotium, morbus vtique diuturnior erit, quoniam quò tardius offendens causa suam vim exerit, suam quoque tardat solutionem. exemplum habes in vxorem Epicratis, quæ quum vigesimaprima lotium minxisset crassum, & subrubrum, non nisi octuagesima integrè conualuit.

III.

Quin etiam si vrina nubeculam quarta die subrubram assumpserit, septima liberat, si cętera conuenienter sint constituta.

573 SVmuntur ab hypostasi signa coctionum solidis in partibus fientium: à nubecula verò habemus coctionem, quæ spirituosam redimit substantiam. nam in solidis membris succus per coctionem crassescit, quia glutem euadit. in partibus autem spirituosis per eandem coctionem tenuissimam, aerosamque sumit naturam, quia ad id solum purissimus facit sanguis versus in halitus. ast quia febris passio est spirituum, quam alienus inuehit humor, is suæ prauitatis signum dat prius per nubeculam, quæ deinceps in prauam facessit hypostasim, dum solidæ partes labem recipiunt. cæterum si quod alienum spiritibus accedit suam protinus deponit malitiam, huiusce mutationis habemus vtique signa ab ipsa nubecula, quæ si quarta die subrubra apparet, septima solutionem promittit. quippe offendens causa tenuem corpulentiam habet suam firmiter non inurens malitiam solidis in partibus, sumiturque à tenuissima cruoris substantia, quæ dum suæ mutationis ad bonitatem quartam die præbet, consonum, vt facta integra circuitione malum vndique desistat. ergo solutio expectanda erit septima die, si cætera sint conuenienter constituta, vt nulla nempe subsit dolositas, de qua inferius.

IIII.

Cęterum tenuis & biliosa, ac ne vix quidem exiguam habens hypostasin, tum quę in melius, modo in peius mutatur, diuturna. hęc autem diutius consequens aut temporis diuturnitate circa indicationem fiente, non sine periculo est aquosa verò & alba perpetuò in diuturnis morbis difficulter indicat, & tuta non est.

574 HActenus enarrata sunt ea, quæ statum succorum alibilium designant. prosequitur deinceps ea, quæ accessum in sanguinem

nem recrementorum demonstrant siue hi è suis fontibus emanent, siue sumantur à semotione partium succos alibiles componentium. Sunt autem recrementa hæc & substantia, & colore diuersa, varietatem subinde inducunt in lotij substantia, & colore. quæ enim tenuia sunt recrementa tenue lotium reddunt, nullumque in ipso aderit contentum, dum natura ab omni feriatur coctione, vt & crassum lotium est, dum vndique crassa sunt recrementa ammixta, & hæc siue crassa siue tenuia suum lotio colorem impertiunt impermutabilem, dum abest omnis coctio, quæ sola alienum seponit. recrementum porrò quod tenuitatem lotio impertit ipsa est sincera bilis, quæ solo se manifestat colore, quia coctionem omnem subuertit, & tardat. dictum propterea ab Hipp. 2. Prognost. quod vrina tenuis, & rufa crudum esse morbum significat, diuturnitatemque portendit, si diù talis maneat, quam præsagiunt quoque vrinæ vicissim in melius, ac in deterius se mutantes. non enim tunc molestia stabilis est, ideoque natura suum aliquando ritè coctionis munus peragit, mox obruitur recrementorum appulsu, quod & sanationem integram difficilem reddit, ac subinde diuturnitatem creat. ergo tenuis & biliosa vrina nec vix exiguam habens hypostasim se ad melius vicissim, ac deterius mutans, diuturna est, quia talis à biliosis ac tenuibus recrementis vicissim accedentibus euadit. hæc enim sunt Hipp. 1. Epid. de tertia illa morbosa constitutione. vrinæ quidem plurimis, inquit, boni coloris, verum tenues, & subsidentias modicas habentes ex recrementis tenuibus ac biliosis. quum igitur talis sit huiusce lotij effetrix causa, si sic diù maneat, appareatque post diutinam ægrotationem sub crisim, periculum ingens affert. nam quo diutius morbus incoctus manet, eò firmius ægri in discrimine sunt, quia perit, aut saltem imminuitur nutritionis opus, luxuriantque subinde recrementa. in Cleonatide enim vrinæ quæ post quadragesimam variæ fuerunt, integram indicationem distulerunt in octuagesimam habentes iam hypostasim rubram, ac leuem, quæ subrubra, & multa fuit in lotio subrubro quadragesima. Cæterum licet suapte conditione lotium aqueam redoleat naturam; ex necessitate tamen contingit, vt substantiam, & colorem mutet, dum ei se adiungunt, aut residua succorum alibilium, aut varia recrementa. ergo in suam aqueam manet substantiam, vel quia perijt alimentorum integra coctio; vel quia residua alimentorum seu recrementorum ei non se ammiscent, quia aliò feruntur. Perit coctio vitio seu alimentorum, seu facultatis. quum enim vrina, vt scriptum est 5. in 6. Epid. concolor fiat cibis, potionibus, ac succis intus se colliquantibus, si inconctionem hi gerant, lotium quoque erit incoctum, siue istud accidat vitio succorum coctionem vllam subire

nequeun-

nequeuntium, siue facultatis à suo deficientis munere. de raptu reduuiorum lotio se immisceri debeuntium inferius data occasione; nunc prosequamur ea, quæ spectant ad vrinam incoctam vitio succorum, aut facultatis. aquosa ergo & alba in diuturnis difficulter iudicat, & secura non est, quoniam crisis opus est naturæ agentis in alibiles succos, vt vires subinde restauret, noxiumque seponat. Si ergo ab hoc deficit munere vix, & ne vix quidem dijudicare valet, in magnisque discriminibus est præsertim in acutis, quoniam natura ab acutie lacessita non habet vnde auxilium quærat; in diuturnis autem hoc accidit succorum potius, quam facultatis vitio, ideoque licet status hic discriminosus, iudiciumque auertat, seu tardet; emendationem tamen recipit nonnumquam à virtute adhuc constante. factum propterea vt in tertia illa morborum constitutione 1. Epid. descripta, quia vrinæ aquosæ, multæ, & tenues erant, plurimi ægrotantes dysenterici fiebant, notanterque posita sunt hæc verba. quod vrinas minxerint aquosas considerandum. præsignantur quoque ab istis vrinis abscessiones ad futuras, si diù maneant tales, & reliqua vt in conualituris se habeant; aliàs non possumus non timere de euentu, siue erumpant, aut secus abscessiones.

V.

Nubeculæ in vrinis albæ quidem & fundum versus commodæ sunt, rubicundæ vero, & nigræ, ac liuidæ, difficiles.

575 SPiritus cunctarum functionum auspices vt benè, aut malè se habent, sic corpora benè, seu malè disponunt. talem autem seu talem statum nanciscuntur à coctione seu cruditate, quia dum vegeta est eorum virtus munus coctionis suum adamussim adimplent: innaturalibus autem ex occasionibus lacessiti deficiunt à suo opere, crudorem subinde gerunt. ast quia isti rectores spiritus corporijs se adaptant instrumentis, & hæc tribus in ventribus sunt diuersimodè locata, propterea varianter sui status signa præbent, vt variantia est in positu horum instrumentorum. ita enim natura comparatum, vt quæ aerea, & spirituosa sunt, eundem in vrinis positum seruent, quem habent membra, à quibus emanant. hinc videre est in vrinis, quod nubeculæ quandoque fundum matulæ tenent, aliquando se librant in medio, quandoque supremam obtinent partem, nec raro vndiq; se offerunt diffusæ, quia nempe spiritus labem recipiunt ab afflictione seu infimi, seu medij, seu supremi ventris, seu omnium; deponuntque labem assumptam coctionis munere, quæ si integra est, sui exortus ab infimo ventre sumit, vbi rudis fit sanguinis elaboratio ope spirituum.

rituum. inde est, quod ad hanc signandam spirituum bonitatem nubecula fundum matulæ tenere debet, vt hane notet coctionem, quæ occurrit in tenui succo, qui spiritibus molestias exhibuit, exigua cum solidarum partium labe, ideoque dum per coctionem se redintegrant spiritus, cessat vndique omnis labor. commodæ idcirco dicuntur nubeculæ istæ, at non prorsus diiudicantes, quoniam ipsæ per se morbi corpulentiorem non demunt causam, quemadmodum nonnumquam faciunt sedimenta copiosa, sed solius coctionis signa sunt se exerentis erga spirituosam substantiam, & exin crises opportunæ adueniunt. dum autem spiritus ab hac integritate recedant molestati sui seu accedentium vitio, tunc nubecula ab optimo statu recedens rubicunda, liuida, seu nigra apparet iuxta gradus corruptionis quam subit sanguis facessurus in spirituosam substantiam. corruptio enim facit, vt prius sanguineæ ac biliosę tenuissimæ particulæ emergant, deinde se exerant atra, ac tandem liuida cineris instar, quæ sunt torridi residua ardoris. Ast non prorsus perniciosę, sed difficiles statuuntur istæ in vrinis spectatæ nubeculæ, quoniam non rarò in lotio colore & substantia laudabile apparent, quia solidæ partes nullam aut exiguam labem recipiunt, ideoque difficultatis quid in ea affectione exoriri debet, quia spiritus laborant, sed quia reliquæ corpulentiores partes parum recedunt à sua habitudine, redintegrationis spes manet, ni recessus spirituum ad omnimodam lethalitatem tendat, vt deinceps verendum sit ne momentò, ac vniuersim corruant. ergo quia nunc solum considerantur nubeculæ, quæ ab optimo statu per colores recesserunt, difficiles statuuntur, quum omnis spirituum ab integra coctione recessus non possit non promittere difficultatem aliquam.

VI.

Periculosa est vrina biliosa non subrubra in acutis: & quę crassiores farinę partes refert albas habens hypostasim, & quę varia est colore, & substantia, & maxime in rheumatismis à capite.

576 IN acutis se promit ad salutem lotium subrubrum, quia exigua tunc adest seu disiunctio, seu liquatio succorum, partiumuè solidarum ad integritatem perquam facilè redeuntium. ast si in his malum altius se insinuauerit, succrescit sincera bilis, quæ seuiter infesta periculosam affectionem reddit. & hoc veritatem habet in acutis, tum quia do ab alimentosis succis secreta bilis ipsa succrescit, sed etiam dum per sanguinem recrementosa se diffundit, eique prorsus se ammiscet. quippe

lotium

lotium tunc biliosum substantia & colore apparet, quod non est, dum non est facta hæc vnio: nam tunc multa subsidet in lotio bilis, vt ictericis ad salutem properantibus non rarò contingit. Periculosa ergo in acutis vrina prorsus biliosa, siue talis sit redita à recrementosa bile sincera, siue ab ea, quæ emergit ab alimentosis succis, quia vbique adurens interuenit calor, qui dum pinguem horum torrefacit substantiam biliosum sincerum profert: biliosum namque, ait Hipp. 5. in 6. Epid. à pingui emanat per adustionem scilicet. Periculosa etiam est vrina continens crassioris farinæ partes albas habens hypostases. tales sunt quæ cremoris effigiem ex commixtione farinæ crassiusculæ & pinguis repræhesentant, quarum subinde hypostases albæ sunt, non quidem à residuis alimentorum integram subeuntium coctionem; sed à liquatione partium solidarum ex qua liquatione vrinæ fiunt κριμνώδεις alba cum hypostasi, quod in acutis exitium, in reliquis diuturnitatem præsagit. in Sileno enim tales vrinæ apparuerunt decima die obijt altera, quia inflammata erãt præcordia. de morbi autem longitudine hæc scripta ab Hipp. 7. Aph. 31. leguntur. Quibus per febres, inquit, in vrinis sedimenta crassiorem farinam referunt, longam inualetudinem fore significat. siquidem liquatio tunc sensim facta non reddit vrinam totam crimnodeam, sed solùm tale eius visitur contentum, quia liquamentum non immutat totam vrinæ substantiam, ideoque licet tabescentiæ periculum non tamen exitium portendit, quod in acutis est, dum sunt vrinæ vndique crimnodees redditæ. exemplum habes in Sileno, qui tale lotium ante obitum emisit, postquam atrum prompsit, interceptum mox penitus. Qui autem decumbebat in Dealcis horto primis diebus minxit lotium tenue, varium, pendens quodam in medio habens minutim dispersum velut farinæ crassioris, & genituræ simile, & hic post multis discriminibus, tandem quadragesima conualuit. vtcumque ergo periculosæ sunt istæ vrinæ, quemadmodum etiam, quæ variatæ sunt tum colore tum hypostasi. nam multiplex offendens est causa diuersis prædita conditionibus, sanationisque exin difficultas, & affectionis prauitas. in Philisco enim quinta die vrinæ variæ erant innatantia quædam habentes rotunda genituræ similia dispersa, sexta decessit. variæ quin etiam fuerunt vrinæ in Decumbente in Dealcis horto, restitutusque est hic post multis discriminibus. tales autem variatæ tum substantia, tum colore, tum contentis vrinæ, potissimum in rheumatismis à capite periculosæ sunt, quia multiplex est capitis afflictio, quæ rheumatismum hunc facit, vt exin lotium varium euadat: nam caput incalescens copiosam mictionem reddit, vt 2. de morb. scriptum est. ergo si multiplex est capitis afflictio, oportet etiam, vt in

rheu-

rheumatismis à capite variæ reddantur vrinæ, quæ hoc nomine periculosæ sunt.

VII.

Periculosa est, & quę ex nigra in tenuem biliosam transmutatur, & quę ex hypostasi sua diuellitur. & quę ex compactis innatantibus hypostasin habet subliuidam limosam. num ex talibus prę cordium dolent? dextrum arbitror, aut etiam sunt biliosi? atq. assurgunt parotides dolorificę? his pabulum erumpens aluus, perniciosum.

527 Nigræ vrinæ aliæ stabiliter tales sunt, quia iam in earum substantiam quadantenus transiuit color; aliæ nigricant à contentis subsidentibus, aut innatantibus. nascitur autem diuersitas hæc, quoniam humor quilibet sumit alienum colorem, dum aut suæ patitur substantiæ mutationem, aut ammiscetur his, quæ talem ei colorem impertiunt. decedit quidem à propia substantia humor, ratione tum corruptionis, quam ipse solitariè subit; tum adhæsionis rei alienæ, vt exinde vnum resultet corpus. immixtio autem, dum alienum quid imbuens extemporaneè se adiungit, secreturum mox, indeque hypostases, & nubeculę in vrinis fiunt varios exhibentes colores diuersos à toto vrinę corpore. de nigricantibus autem vrinis, quum sermo sit institutus, hæ vtiq. aliæ perpetuò nigræ sunt, aliæ nigricant à contentis tandem se à toto vrinæ corpore abiungentibus. Priores aliæ tenues aliæ crassæ sunt. quæ tenues sunt, à sero mutationem subeunte tales redduntur, quia nempe à visceribus liene potissimum, malè affectis exeunt crudæ serositates subeuntes hanc mutationem, dum in ipsis stagnantibus agit adurens calor, quod in ardenter febrientibus, ac phreniticis non raro contingere obseruauit Hipp. 2. in 1. Epid. vbi inquit quod in tertia illa ardentium constitutione, vrinæ erant tenues, nigræ, & paucæ. quippe dum nigra hæc adest tenuitas, necesse est vt lotium excretum paucum sit, ratione causæ immutantis. Quod autem à visceribus naturalibus malè affectis prodeant istæ mictiones, testis est Herophon, cui lien ardebat, & Epicratis vxor fuit vteri quadam inflammatione à partu molestata, tale lotium minxit. Promittunt autem vrinæ istæ delirationis euentum, at non prorsus lethales sunt, si affectio maneat solum in visceribus naturalibus firma, laborentque communione sola reliquæ partes. nam in Epicratis vxore salus tandem octuagesima, & in Herophonte decimaseptima, quia

vri-

vrinæ in melius statim versæ sunt. obseruatum idcirco in tertia illa ardentium constitutione, quod promentes tenues, paucas nigras vrinas ex quatuor signis maximè seruabantur: quibus nempe hæmorrhagia probè erupisset, aut vrinæ multæ multam subsidentiam habentes per vesicam prodijssent, aut per ventrem turbatam biliosa tempestiuè processissent, aut qui dysenterici facti essent. sic enim naturalia viscera à noxijs expiata ad suam integritatem redeunt, & illæ euanescunt occasiones, à quibus vrinarum nigrities, & tenuitas. secus autem est, dum malum spiritalibus membris pertinaciter hæret, lethalitatem etenim ater ille lotij color tunc promittit, quia spiritus in corruptionem abeunt propter excessum, aut morticinium caloris. huiusce autem offensionis signa exhibent ea, quæ in medio vrinæ innatant, quæ si praua sunt, citum exitium, imminentiaue mala promittunt. sic in Erasino vrinę nigrę incoctæ habentes quædam in medio suspensa innatantia rotunda sine hypostasi præsignarunt crudelissimam mortem, quam is expertus est die quinta. qua de re posterius. nunc prosequamur nigras vrinas, quæ tenues reuera sunt. Porrò talis vrinarum conditio aut primis morbi diebus se offert, aut morbo iam progresso. quæ in primo morbi circuitu nigræ apparent, & tenues; maliciam quidem morbi, ast non interitum denunciant, si deinceps meliores fiant, quia natura robur adhuc suum seruat. nam conualuit octuagesima Epicratis vxor, cui vrinæ prius subnigræ mox redditæ sunt meliores. in Herophonte quoque vrinæ nigræ tenues, deinde melioris apparuerunt coloris subsidentiam habentes integrè idcirco is decimaseptima iudicatur. similiter in Nicodemo vrinæ tenues nigræ eneorema mox quarta habuerunt, ac proinde restitutus hic mansit vigesima quarta. decessit autem adolescens in mendacium foro septima vrinas proferens tenues, & subnigras. obijt quoque mulier altera ex abortu septima mingens lotium paucum, tenue, & subnigrum: nam in his omnia vertebantur in peius. Ast si iam progresso morbo tale se exerât lotium, hoc vtique ad certum interitum. Decumbens etenim aput frigidam vndecima minxit lotium multum, tenue & nigrum, mox aquosum & multum ad exitum vsque in Apollonio vrinæ fuerunt nigræ, paucæ, tenues à decimaquarta ad trigesimam quartam & ea die interijt. decessit quoque mulier Cyzicena die decimaseptima, cui vndecima vrinæ erant nigræ, tenues, & oleosæ. nullumque conualuisse legimus cui post primum morbi circuitum vrinæ exierunt tenues, & nigræ. & hæc de vrinis quæ cum tenuitate totæ nigræ sunt. Ast lotium quod substantia crassum est & nigrum, certum affert exitium. nam atra pertinaciter serose ammiscens vndique sanguinem temerat, cumque in alienam, & vitæ aduersariam

habitudinem ducit, nihil intactum relinquens, quod naturæ collabentis opem ferat: obijt idcirco Philiscus sexta aphonus, & frigidis cum sudoribus nigra mingens, quod & Sileno vndecima die contingit. Tandem ea veniunt in considerationem, quæ nigra in lotio continentur, & sunt aut hypostases, aut nubeculæ, aut quædam aliena corpuscula innatantia & hæc cuncta apparent in vrina siue nigra siue alterius coloris. quæ subsidunt nigrá in nigra vrina, perniciosa sunt, quia copia viget bilis atræ inmutantis substantiam vrinarum, & abiunctim etiam se exerentis, quod in Sileno interitum vndecima die promisit. quæ autem nigra subsidunt in vrina alterius coloris, si quidem bonus fuerit color, & reliqua in bonum consensiant, nigra hæc subsidentia diiudicat, ac in morbis difficilimis strã-guriosam mictionem, difficilesque abscessus parit, vt sæpè prauis in icteritijs obseruatum. ast si & ipse vrinæ color perniciem designet, tunc lethalis quoque est subsidentia atra: nam inferius dicturus est, quod lethalis in pleuriticis est vrina breui prasina nigram hypostasim habens. par est de nubeculis, innatantibusuè iuditium. nam in decoloratis vrinis nigra innatantia phrenitidis euentum præsagiunt, & in incocto ac nigro lotio si innatantia sint in medio rotunda, certum imminere exitium dicendum vt in Erasino, qui quinta conuulsus moritur. decessit quoque decima Pythio, cui statim ab initio, & quarta vrinæ erant subnigræ habentes quid pendens sublime, mox septima oleosæ factæ sunt: aphonus idcirco, & multo cum sudore perfrigeratus occubuit. in istis autem lotium crassities præseferebat, quia nihil de tenuitate dictum, quod notanter in alijs ab Hipp. factum nigra namque vrinarum crassities perpetuò exitiosa est, non sic tenuitas, quæ primis occurrens diebus periculosa, non prorsus lethalis, vt superius enarratum. ergo si in tenui vrina primis diebus innatauerint diuulsa, seu non omnino rotunda, maneatque contentum hoc in medio, & non in sublimi, aliqualem spem salutis habebimus. nam in Metone vrinæ subnigræ habentes quiddam in medio innatans subnigrum, diuulsum iudicationem præsignarunt adfuturam quarta die ope hemorrhagiæ, & sudoris. In Thasia morosa vrinæ tertia die nigræ, tenues pendens quid habentes aliquandiù rotundum exitium certè promisissent, ni protinus menses vbertim erupissent: & in Heropitho vrinæ tenues nigræ habentes enæorema aliquando sublime, aliquando non, iudicium non sine multis difficultatibus distulerunt in centesimam vigesimam. in erroneis demum febribus exitium non portendentibus, si nigræ in crudis vrinis se offerant nubeculæ expectanda est harum transitio in quartanam, vt inferius scriptum. hæc de nigris vrinis non sine fructu fuere ex Hipp. enarrata, vt planius innotescant, quæ nunc & in posterum
de

de iſtis dicenda occurrunt. & vt ad rem noſtram tandem accedamus, periculoſa eſt illa vrina, quæ antea nigra deinceps in tenuem bilioſam tranſit. nigra namque erat cum craſſitie propter ammixtionem atri humoris, vrinę etiam immutantis ſubſtantiam, inde mox niger humor in intimis euocatus, tenue & bilioſum lotium finit ad certum præſignandum interitum, ratione crudoris tunc ex ardore vigentis. deceſſit namque Silenus vndecima, cui quinta nigricantes vrinæ nigra cum hypoſtaſi, tenues & pellucidę euaſerunt. Periculoſa inſuper illa ſtatuitur vrina, quæ à ſua ſubſidentia diuellitur. quod duplici contingit ratione. vna dum quid in fundo ſidet, quod ſe in ſublime eleuat flammę, ſeu fumi inſtar, quod fieri obſeruatum, dum ab infimo ad ſuppremum ventrem per loca ſpirituum perniciosè efferuntur craſſiores ſucci turbulentos mox edituri ſopores, vt in letargicis. altera ratio eſt, ſi ſint in ſuppremа parte vrinæ craſſæ infra verò tenues, quod in Herophonte vndecima ad ſoporem deſignandum factum, & hic tandem vigeſimaſeptima deceſſit. Demum periculoſum eſt illud lotium, quod ex compactis innatantibus ſubſidentiam habet ſubliuidam & limoſam, quod accidit ob corruptionem pituitæ dilabentis in infimum ventrem, cuius ratione compacta illa diſperſa in fundo matulæ tandem ſe colligunt, hypoſtaſimque faciunt liueſcentem, ac cęnoſam, quia talis eſt pituitæ corruptæ natura, vt ſuperius enarratum. tale fuit lotium decumbenti in Dealcis horto, nam huic tertia, & quarta die erat in vrinis hypoſtaſis liuida, viſcoſa. conualuit autem quadrageſima, quia alba pituitoſa egeſit, & ſudauit. dictum autem dubitanter, an his præcordia doleant dextrum potiſſimum, vt inde ſeu bilioſi ſaturata nempe bile colorati fiant, ſeu ipſis ponè aures tumores aſſurgant: quandoquidem in Hermocrate mollis erat præcordij diſtentio, ſexta tamen die ictericus euaſit. & vt corpulenta hypoſtaſis ſubmouet parotidas, abſceſſioneſque alias auertit: ita craſſa quæ ſunt ab hypoſtaſi diuulſa erupturis parotidibus opinionem præbent, vt ex hiſtoria Clazomenij conſtat. huic enim in lotij medio multa ſuſpenſa erant diuulſa abſque hypoſtaſi, decimaſeptima parotides aſſurgerunt, quæ deinceps circa trigeſimamprimam ſedatæ ſunt, quia lotium effluxit craſſum. pernicioſum autem eſt ſi in iſtis aluus paululum erumpat, quoniam paucum nec criticum eſſe, nec totum quod aliàs repit ſubmouere poteſt, eius tamen motum tardat, opem fortaſſis laturum, ideoque non niſi ad perniciem apparet exigua hæc alui deiectio, edita potius ab orgaſmo humoris peccantis, quam à natura ſuopte impulſu agente.

VIII.

Vrinę quę de repente citra rationem paulatim coquuntur, nullius vtilitatis. & omnino quicquid citra rationem coctum est in acuto morbo, malum.

578 QVanquam coctiones, & celeritatem iudicij, & sanationis securitatem promittant, atamen vt vtiles sint loco, tempore, & modo se exerere debent. locus est, vt vndique appareant, ne alius subsit crudor recidiuationis author. tempus vt per statos circuitus accedant, nę coctio se exerens à proportione vigentis morbi absit. modus demùn, vt firmæ sint coctiones, ne denuò in crudorem se mutent. omnis itaque coctio istis destituta conditionibus haud tuta est, nec integrè morbum soluit; quare nullius vtilitatis erunt vrinæ, quæ de repentè citra rationem paulatim coquuntur, quia coctio de repentè adueniens non vndique se exerit: & citra rationem facta, statos non seruat circuitus: & paulatim accedens, non firmam, sed extemporaneam promit bonitatem infida ergo erit hęc coctio sic in vrinis spectata, ac nullius vtilitatis, quoniam istud plerumque accidit, dum metastasis fit noxiorum viscera naturalia relinquentiùm, ac cursum aliò flectentium. quod non à natura, sed ab orgasmò succorum factum nulla excipi potest salutari excretione. non est tamen inde firma præsagienda pernicies, quia vegeta natura noxio depressa extemporaneam promens coctionem, ingruentia mala tandem emendare poterit, ni ex horum prauitate effeta concidat. ergo istæ in vrinis extemporaneæ, & immeritò factæ coctiones suapte natura nullius sunt vtilitatis, & in acutis non leue minantur periculum, quoniam in istis metastasis omnis immerito facta, summè periculosa est. vniuersaliter proinde in acutis, quicquid præter rationem coctum est, malitiam gerit, vt de sputis quoque superius enarratum.

IX.

Inutilis quoque ex his prærubra florulentiam æruginosam continens.

579 APparet ad salutem in vrinis crassa rubedo, dum pro debito occurrit; ast pręter rationem facta φλαῦρ est, præsertim quando prærubra est, & florulentiam continet æruginosam. visitur autem florulentia hęc in lotij suppræma superficie, eam coronę instar ambiens, ac licet diuersitatem quandam ab reliquo vrinę corpore gerens,

non

non prorsus tamen ab eius substantia diducta, ne sit contentum aliquod, & hæc florulentia apparet in vrina crassa, quæ in suprema parte sit quadantenus attenuata, vt inde ex luminis refractione colorationes diuersæ prodeant iuxta conditiones succorum se vrinæ adamusim commiscentiū indeque coronarum varietas ad designandum succorum statum multiplicem. Porro diuersa est rubræ vrinæ ac cruentæ conditio. nam cruentæ euadunt ex ammixtione sanguinis, qui sincerus aut corruptus effluit ichori ammixtus, & ideo omnis vrina cruenta crassa, & aliquando turbata est, si hanc sanguinis corruptionem gerat. rubrę verò vrinę sunt illę, quę colorem hunc sibi adiunctum inseparabiliter habent, transitque in earum substantiam. & quantum ad colorem attinet, alię subrubrę; alię rubræ, & alię pręrubrę sunt: quantum verò ad substantiam, alię tenues, aliæ crassę apparent. subrubrę & tenues fiunt, dum intenditur tenuissima cruoris substantia, quę sero adamusim immixta tenuissimum ruborem exhibet, vt in ephimeris ad quartam vsque diem protractis, apparentq. in istis vrinis quarta die quandoque nubeculę rubrę, quę in benignissimis ardentibus solutionem adfuturam die septima designant, vt scriptum est 4. Aph. 71. sunt etiam subrubrę vrinę crassę, dum tales fiunt à liquatis carnibus benignam promentibus cruoris substantiam, vt superius ostensum; quocirca & subrubrę colore sunt, & hypostasim habent subrubram & leuem, vt integram solutionem præstent. rubrę vero ac prærubrę vrinę tenues esse nequeunt, quoniam sic colorantur ab exusta bile, quę sic affecta crassam vtiq. corpulentiam recipit siue ergo exusta hęc bilis prorsus se lotio immisceat, siue ei se adiungat, vt deinceps subsideat, crassitiem ei impertit siue crudum, siue quadantenus coctum sit. unde est, quod tales rubores seu ad interitum seu ad difficilem sanationem apparent: ad interitum quidem, si eiusdem colorem gerant, Homo etenim calefactus decessit vndecima, cui vrinę erant rubrę, crassę, non subsidentes, deinde oleosę. & Hermocrates obijt vigesimaseptima, cui similiter vrinę erant rubrę, crassę, sine hypostasi. at in Cleonactide protracta est crisis ad octuagesimam, quia quadragesima minxit subrubrum, prerubram hypostasim habens, quę deinceps octuagesima facta est rubra, & leuis. hinc patet ratio, cur lotium quod immerito concoctum prerubrum est cum florulentia virosa nullius sit vtilitatis. siquidem bilis exusta tunc quadantenus secreta vnà cum lotio exit, sed non integram coctionem gerit, tum quia adhuc eius color valde rubescit, quod in Cleonactide crisim protraxit, tum quia in eius superficie tenuis est virosam florulentiam proferens, quod est vigentis adhuc morbi inditium non sine acutie. hęc enim sunt Hipp. 7. Aph. 32. Quibus in vrinis, inquit, biliosa sedimenta, sed

supra tenuia apparuerint, acutum morbum significant. quàm enim tenuior est bilis supremos ventres obsidens, tam præcipiti motu properat, ac subinde morbum ad acutiem ducit.

X.

Quæ alba funditur, atq; pellucida vrina, praua, & maxime in phreniticis.

580 SVapte natura & decolor & tenuissimus est ille ichor, quem venæ & arteriæ ab assumptis ebibunt, quas proinde reliquas conditiones gerit, eas assumit tum à calore alimenta perficiente, vt huiusce operis integritatem ostendat: tum ab eodem deficiente à suo munere, vt vitia designet. deficit autem à suo munere natiuus calor partim suopte languore, partim quia æstuat ab extraneis. languet quidem natiuus calor etiam obrutus alienorum multitudine, vt hac de causa non minus lotium crudum proferat, vt in bibaculis, quam dum à debita crasi recedens, integram nequit suam peragere coctionem. ast vi extranei caloris recedit vrina à debita conditione per gradus diuersos, vt diuersum est caloris exundantis opus, dum innaturaliter & in succos & in solidas partes agit. Sed & natiuus calor, dum alimenta concoquit, serositates quoque immutat. nam ex permixtione mutua, quam faciunt ad quandam crassitiem succi nutrientes, ipsa quoque seri aquea substantia crassitiem aliquatem recipit, dum ei tenuissima alimentorum segmenta se adiungunt, quæ lotium diuersimodè colorant, vt sunt ea, quæ tunc in alibiles succos seu per sexus, seu per ætates, seu per anni tempora, seu per dietam exundant: in mediocritate tamen hæc quadam manent, dum corpus adhuc intra limites sanitatis est. ergo vrina, quæ suapte conditione aquea est, omnem colorationem, omnemque aliam substantiam recipit à calore seu perficiente succos alibiles, seu immutante hos per defectum aut excessum: quocirca aquea in vrinis tenuitas & albedo basis, & fundamentum mutationum, ac dum lotium in tali manet natura, exit nullis immutatũ operibus; crudor propterea viget, quem facit natiuus calor ab opere distractus iam dictis rationibus. Recedit autem lotium ab aquea hac albedine, dum intensius aut remissius candet. intensius aqueus color est chrystallinus, qui & tenuitatem & perspicuitatem summam in aqueum humorem exhibet, dum aquosa, & tennia solùm dominantur in lotio, quæ per angustos, nitidosque sed calidos meatus tranant. nam vt humor perspicuitatem gerat, siccus interuenit ardor, qui nihil aqueæ substantiæ adiiciens, imo ab ipsa detrahens quicquid alienum est, perspicuitatem solam

imper-

impertit, & lotium in suam aqueam naturam relinquit, idque in magnis renum inflammationibus non rarò euenire compertum. dum autem albedo suum remittit colorem, vrina redditur lactea, glauca, & charogia, dum scilicet aut lacti similis est, aut instar cornu pellucet, aut illum exhibet colorem, quem proferunt pillis subalbicantes cameli, seu leonum oculi. & hi omnes colores ab intensa albedine recedentes eandem designant inconcoctionem, quia crudorum copia calor obrutus est. dum autem coctio ad perfectionem tendit subspiceum, spiceumque promit colorem, suamque perfectionem signat, dum sub aureus, vel sub croceus color in vrinis apparet. nam aureus, & croceus à visceribus æstuantibus adhuc intra limites saninatis emanat. reliqui deinceps colores à naturali statu recedunt per exuberantiam caloris ad morticinium vsque si stabiles sint in lotio. inde enim & flammeus, & subrubens, & rubesn, & prærubens, & vineus, & passeus, & viridis, & venetus, & niger, & liuidus, recedentes hi omnes colores à natiua lotij albedine. cæterum vt quæ de hac albedine ad rem faciunt proferamus: hæc in vrinis apparet substantiæ aut contentorum conditione. Substantiæ quidem conditione alia alba est, tenuis, vt aquea, & chrystallina: alia crassa, vt reliquæ quæ in albine sunt. ratione contentorum vrinæ aliæ habent nubeculam albam, aliæ hypostasim, aliæ in natantia quædam geniturae similia, aliæ albidis sunt vndique conspurcatæ humoribus non ad crassitiem solam, sed & ad turbationem. inde est quod vrinæ aliæ turbatæ subsident, aliæ vero turbatæ manent sine hypostasi, de quibus inferius data occasione: nunc ex habitis hucusque ad propositam enarrationem accedamus. vrina itaque quæ funditur alba, & pellucida siue tenuis sit, vt chrystallina, siue crassa, vt clauca; naturæ summam imbecillitatem designat, quanquam siccus in visceribus innaturalis vigeat ardor, qui dum nihil alienum lotio adiungit, pellucidum illud reddit, siue tenue, siue crassum iam extiterit: nam in tenui & aquea substantia chrystallinus color apparet: in crassa vero glaucus instar cornu pellucens. quocirca non potest non esse praua talis vrinarum conditio, si diù perseueret, quippe in diuturnis aut certum præsagit interitum, vt in decumbente aput frigidam aquam, quæ octuagesima decessit, postquam vigesima cœpit aquosa ad obitum vsque mingere: aut transitum in dysenteriam notat, vt in tertia ea tẽpestate 2. in 1. Epid. descripta contigisse proditum. in acutis autem quam timorosæ sint istæ vrinæ ostendunt ea, quæ in Philistida, ac Sileno obseruata leguntur. hic enim post nigrorem minxit tenue ac pellucidum, quod deinceps suppressum, exijt mox cum dolore mordaci propter summum ardorem, decessitque decima. in Philistida vrinæ tenues, & pelludidæ habebant quid

geniturae simile, & hic quinta conuulsus obijt. Si itaque in phreniticis albae, & pellucidae exeunt vrinae, prauitas vtique adest, quam gerit crudor, & ardor siccus, vt omnis sit in acuto morbo coctionis sublata spes.

XI.

Praua est quoque quę mox à potu effluit, & presertim pleuriticis, ac peripneumonicis.

581 MIngunt statim à potu homines, vel quia ebibita tenuia, & acida sunt; vel quia arteriae aestuantes protinus aquosa trahunt, eaque numerò demittunt, dum adaperti sunt ductus. Lienis namque spongiforme corpus acidum ac tenuem liquorem suapte natura promptè fugit, quod ipsum aestuantes arteriae faciunt, assumptumque liquorem momentò demittunt, dum vrinae vasa patescentia aestuant ardore, & tunc lotium ciectum tenue, & crudum est, quia nullam, aut exiguam moram traxit in sanguineis vasis. malum autem hoc in omnibus morbis est, sed praesertim, dum spiritales partes inflammatae aestuant non sine haerescentia succorum crassitiem aliqualem obtinentium; quas conditiones gerit pleuritis, & peripneumonia, in quibus tenuis, & cruda mox reddita vrina perniciem promittit. nam dum crassa, & turbulenta est, spem aliqualem exhibet salutis, quia exonerat quid noxiorum, & suppurationum mala auertit, vt deinceps suo loco. quae autem statim à potu exit vrina, nec quicquam ab affecta parte detrahit, & inditium dat caloris in visceribus nimiopere vigentis, quod in omnibus morbis, sed praesertim in acutis prauum est.

XII.

Praua quoque est, quę ante rigorem oleosa mingitur.

582 SVnt vrinae quae pinguedinem habent subsidentem aut innatantem, de quibus inferius; sunt quae in totum oleosae sunt, quia nempe pinguem, & ad viridem colorem tendentem substantiam habent, quarum immediatam causam perquirere operae praecium, vt sit ex istis vrinis certa notio. Sunt autem qui existimant lotium oleosum reddi à pinguedinis liquatione, quod à veritate alienum esse conditiones pinguedinis, & aquae ostendunt: nunquam enim hae sic sese adiungunt, vt vnum corpus euadant. ponderosa quippe aquae substantia perpetuò subsidet, & quod pingue & leue est supernatat, idque in diuturnis etiam elixationibus

nibus euenire compertum. inde est, quod vrinæ aliquando prodeunt pinguia habentes innatantia aranearum telis similima, dum renum ardor, acutusue morbus liquat pinguem solidarum partium substantiam, quæ si tenerrimam carnem liquatam promat ad iudicationem, pingue subsidet, vt in superioribus enarratum. non ergo liquata pinguedo immediata est causa, vt vrinæ sint oleosæ. cæterum vt breuiter nostram proferamus sententiam, vrinæ oleosæ euadunt à putredine succorum: abit enim in putredinem succus, dum mora trahens ope innaturalis caloris lentorem, & visciditatem sumit, sicque in oleosam transit consistentiam, vt fieri in aquis stagnantibus experimento constat, præsertim in his, quæ limum argilosum, & lentum habent, quæ occasiones faciunt, vt fluentes quoque aquæ oleosam & pinguem contrahant naturam. hæc ergo sit vera oleosæ vrinæ causa, cænosa scilicet putredo, quam lotium ab adiunctis assumit humoribus, siue hi integrè se lotio immisceant, siue subsidentes, lentorem hunc ei solum impertiant. hinc oleosarum vrinarum duplex oboritur differentia, vt aliæ tenues quadantenus sint, aliæ crassæ, perinde vt de aquis tum stagnantibus tum fluentibus iam dictum. quod autem oleosæ vrinæ hanc præseferant putredinem ostendunt ea, quæ obseruata in quibusdam ægrotantibus apud Hipp. leguntur. in Dromeadis namque vxore vrinę prius erant crassę, albę, turbidę, mox quarta tenues oleosæ. in Pario albæ erat, sexta oleosę. in Homine calefacto rubrę crassæ sine hypostasi, quinta, & septima oleosę. pariter in muliere Cyzicena prius nigrę, & tenues, vndecima oleosę. & hi omnes ęgrotantes decesserunt propter omnimodam corruptionem succorum alibilium, partiumque solidarum, nullumque sanitati restitutum fuisse legimus, cui vrinæ oleosę. nam muliér Cyzicena obijt decimaseptima. Pythio decima. Homo calefactus vndecima. Parius centesima vigesima. Dromeadis vxor sexta. Adolescens in Melibęa vigesimaquarta. lotium ergo à putredine oleosam sumit naturam, tingiturque in viridantem colorem intensius, aut remisius, vt corpora magis aut minus ad natiui caloris internectionē tendunt. prauum vbique tale lotium erit, sed pręsertim dum ante rigorē apparet. nam rigor prauis editus de causis indicatorius esse nequit, sed est certi exitij author, quia per spirituum loca noxium diffundit. Sic in Dromeadis vxore quinta oleosę erant vrinę, sexta mane superriguit hęc statim autem, inquit, calefacta est, sudauit per totum, extremitates frigidę, delirauit, spiritus magnus, & rarus, paulo post conuulsiones à capite ceperunt, statim mortua est. Parius autem mortem distulit ad centesimam vigesimam, quia numquam superriguit, sed ipsi ardens erat febris assidua, quod & in hecticis ad diuturnitatem facit.

Præ-

XIII.

Prauæ sunt in acutis viridantis palloris non consistentes in colore.

583 VIrescunt vrinæ, dũ per natiui caloris internectionẽ ad nigredinem tendunt, quã internectionẽ in acutis inuehit opus extranei caloris putrefacientis, seu corrũpentis ad marcorẽ, vt diuersa est rerũ passionem subeuntium conditio. quæ enim putredini sunt obnoxia, dum ad hanc tendunt labem, & virescunt, & in pinguem transeunt naturam, oleosumque subinde lotium reddunt, vt superius enarratum. ast quę suapte natura putredini non sunt obnoxia per adustionem marcescunt, sicq. biliosa putredini aduersaria abeunt in marcorem per adustionem, indeq. virescens in vrinis pallor insurgit sine oleositate, perinde ac accidit in vrinis prærubris virescentem florulentiam habentibus, de quibus superius dictum. prauum itaque lotium istud conditione humoris exundantis, & causæ offendentis. Sed maior prauitas adest, dum in acutis lotium eundem colorem perpetuò non seruat, sed varianter se habet: quippe in istis corporibus, ait Hipp. 7. Aph. 33. vehemens fit turbatio, quia varij ac multiplices sunt succi se exerentes, turbantque subinde corpora multiformiter, quod Philisci comprauit euentus. hic enim quinta lotium varium mingens noctem habuit laboriosam, somni parui erat, sermones deliramenta, extremitates vndique frigidæ non amplius recalescentes, obijt sexta circa meridiem.

XIV.

Perniciosa est etiam vrina nigram subsidentiam habens, & nigra in pueris tenuis magis quam crassa. verum in tenuibus vice versa, quam in crassis. & grandinosa genituræ similis continenter effusa, dolorosa.

584 DE nigra vrina abundè in superioribus, & hæc si talis substantia & hypostasi certum designat exitium, vt in Sileno. sunt autem vrinæ nigræ aliæ tenues, aliæ crassæ, quarum consideratio ab ætatibus desumpta est, quod in pueris deteriores perpetuò sunt tenues, quam crassæ. vt è contra minus periculi est in adultis ex tenuibus, quam ex crassis. ratio diuersitatis est, quoniam natiuus puerorum calor vigens, dum in multas agit humiditates, lotium turbat, illudue crassum reddit, quod ipsum ab extraneo accidit ardore, quo tenerrimę partes liquescunt,

& ipsi

& ipsi turbantur humores. ergo quam maxime puerorum corpora innaturaliter se habebunt, si tenue proferant lotium. ast in adultis, quia natiuus iam deferbet calor, crudores exundant, membraque ipsa, vtpotè duriora reddita, non tam promptè liquescunt; propterea vt in istis crassa prauis cum conditionibus euadat vrina, vehemens interueniat oportet causa, quæ prauam ei crassitiem impertiat. inde est, quod quę grandinosæ similes genituris prodeunt, dolorosæ in istis sunt, quia violentia summa est, quæ à solidis membris diuellit grandinosa illa corpuscula, frendent idcirco hæc, & dolitant. in Philistida enim secunda die vrinæ erant tenues, pellucidæ habentes quidam in medio genituræ simile, quarta die conuulsiones aduentarunt, quæ die postera interitum attulerunt. quoties enim tale quid prodit arteriæ, spinalisque medullæ partes ardore affliguntur, quia solida, & dura liquescunt, (dum enim cerebri medulla defluit, turbatæ vrinę iumentorum similes exeunt, vt inferius palam fiet.) inde & conuulsiones, vt in Philistida, & Erasino, & deliramenta, anxietudines, vigiliæ, sermones multi, & extremorum firmæ perfrigerationes, vt in Philisco. notabilis autem fuit euentus illius qui in Dealcis horto decumbebat. is quum secunda die lotium excreuisset tenue, habent in medio pendens quiddam minutim dispersum velut farinæ crassioris, & genituræ simile, quadragesima tandem post multas vexationes conualuit, idque factum ope egestionum malarum ex aluo interpositis vicibus fluentium à sarcina noxiorum sic exonerata natura, tandem iudicatoriè exclusit sudorem, & pituitosa alba ex aluo.

XV.

Perniciosa est etiam vrina omnis, quę clam emittitur.

585 FAcultates corporum retrices exolutæ sua non amplius, vt par est, munia peragunt, pereuntque subinde hæc, aut sine debita sensatione fiunt, quod haud infrequenter in mictionis accidit opere, dum aut perit prorsus causis aliàs enarratis, aut in sua facultate fit, quod postremum in calculosis desperatam sanationem: insanis alioquin corporibus difficultatem: in acutis, magnisque affectionibus perniciem designat. quippe perniciosum hoc in acutis esse demonstrat exemplum mulieris decumbentis in mendacium foro quæ octaua die inscia multum lotij emisit, decimaquarta decessit perniciosè ex laborioso partu afflicta, quum primipara, & iuuencula esset.

At

XVI.

At in peripneumonicis perniciosa est, quę in principio cocta, post quartam attenuatur.

586 ABundè superius hac de re, dum de peripneumonia. ibi autem lethalis crassa ante quartam attenuata, nunc perniciosa, quæ post quartam. nam aliquandiù malum protrahitur, dum post quartam perniciosum hoc apparet inditium, quia intereunt nona die, dum ante quarta lotium attenuatur, deueniunt magis ad decimamquartam, si istud post primum circuitum fiat, quod in praxi non semel obseruatum nobile artis documentum constituit.

XVII.

Pleuriticis vrina cruenta, caliginosa cum hypostasi varia, indiscreta lethalis plerumque quatuordecim intra dies.

587 EST quædam exitiosæ pleuritis, quæ magis ad dorsi partes spectans, sic ab Hipp. 3. de morb. fuit delineata. Pleuritis, inquit, ad dorsum in tantum ab alijs differt. dorsum dolet veluti ex plaga, & aceruatim respirat. statim autem spuit pauca, & corpus dilassatur tertia aut quarta die mingit saniem subcruentam. moritur autem maximè quinta die: sin minus septima, has si effugerit, vixerit, & morbus lenis fit, & minus lethalis: custodire tamen oportet vsque ad decimamquartam diem. quin etiam hæc 2. de morb. hac eadem de re. Pleuritis, inquit, vbi corripuerit, & febris, & rigor tenet, & dolor per spinam ad pectus, & erectæ ceruicis spirario, & tussis, & saliua alba sub biliosa, & non facilè per tussim reijcit, & per inguina dolor est, & cruentam vrinam mingit. quum ita habuerit, siquidem febris septima die remiserit, sanus euadit: si verò non remittat, deuenit morbus ad vndecimam, aut decimamquartam diem, & sanè multi in his diebus moriuntur. at si decimamquartam diem transgrediantur, euadunt. hæ itaque ad dorsum spectantes pleuritides cruentum lotium emittunt, quia sinus per dorsum dilabentes in lumbos vitiosum continent sanguinem, qui dum saniosam induit naturam, cruentam mictionem reddit, & hæc si hypostasim habuerit rubram, ac leuem, salutem promittit, vt inferius palam fiet: sin autem contentum in vrinis caliginosum varia, & in discreta cum hypostasi est, exitium aderit intra quatuordecim dies, vt ex iam dictis constat. est autem lotium ζοφώδης procellosum nempe, & obscurum, quod densam

ſam & tenebroſam habet nubem vndique diſperſam, vt eam deſignet ſpirituum vitioſitatem, quam atrabilarius inuexit humor nubem in vrinis contentam redens opacam, & tenebroſam, quod ſpectatum inditium cum prauis ad interitum, cum bonis ſeu mediocribus ad diſcriminoſam morbi progreſſionem facit. nam in Pythiona vſque ad octauam vrinæ erant tenues decolores habentes nubiloſum quid pendens in medio, integrè is quadrageſima laborioſo cum abſceſſu iudicatur. Decumbenti in Dealcis horto decimaſexta vrinæ tenues habentes quid in medio vehens nubiloſum, quadrageſima & is poſt multa exhalata pericula conualuit. Cherion quoque minxit lotium tenue, boni coloris, nubiloſum quiddam pendens in medio habens, reſtitutus eſt vigeſima. dum autem ſignum hoc prauis ſe adiungit vrinis increſcit malitia, quia ſolidæ fluidæ, ac ſpirituoſæ partes tunc labem recipiunt, vt nihil ſuperſit, quod opem ferre poſſit. tale eſt lotium, quod in pleuriticis cruentum, & caliginoſum eſt cum hypoſtaſi varia & indiſcreta, quia putrilaginoſitatem deſignat ſanguinis circa dorſi partes prauum ſuppuratum concipientis. propterea intereunt hi intra acutorum terminum, facta iuxta eorum conditiones ſuccorum circuitione.

XVIII.

Lethalis quin confeſtim in pleuriticis vrina praſina nigra cum hypoſtaſi aut furfuracea.

588 VIreſcens color in vrinæ toto corpore apparens diuerſimode ſe habet, vt magis ab albedine declinat, & ad nigredinem tendit, idque diuerſitate accidit cauſarum. nam viriditas candideſcens frigiditatem deſignat, à quo crudores aduenıunt, ideoque lotium hoc perpetuò tenue, ac plerumque ſplendeſcens eſt. ad atritatem autem vergens porracea, aut æruginoſa euadit. æruginoſa viriditas perpetuò, & craſſa & obſcura; porracea quandoque ſplendeſcit, ſed craſſa eſt. naſcitur autem æruginoſa viriditas à torrida bile, dum in nigrorum tendit. ſed porraceus color fit à craſſo crudore, dum caloris deficientia eum tranſducit ad nigredinem, ideoque in pleuriticis praſinus hic color in vrinis apparens confeſtim lethalis eſt, quoniam morbus hic ſuapte natura acutus celerem coctionem expoſit, quæ quàm tardius ſe exerit, tam diu morbum protrahit, & pericula increſcere facit. & vt ſputa quæ praua ſunt, citum interitum promittunt, ſic & vrinæ, quæ ſtatim malam exhibent conditionem, confeſtim imminere exitium deſignant. eſt autem, vt ex dictis conſtat, vrinarum hæc vireſcentium conditio praua,

præ-

præsertim si prauam quoque hypostasim habeat, cuiusmodi est tum nigra, tum furfuracea. de nigra abundè iam quæ licet vt causa quandoque vtilitatem præstet, vt signum lethalis perpetuò est, maximè in prauis vrinis, quales sunt nigræ seu porraceæ excretæ. nam succi tunc ob deficientiam caloris in nigredinem abeunt, nigrescuntque sic crassiores, ac ponderosiores, ichorosi vero stabilem ac crassam viriditatem recipiunt. furfuracea demum hypostasis eandem notat lethalitatem, quia si non à vesicæ scabie sine febre talis euadat, reliquorum vasorum pruriginem adesse arguit, quia succi mordaces sunt à calore redditi, abeuntes mox in morticinium, vt lotium prasinum reddant, istisque de causis vrinæ & virescentes, & furfuraceæ redduntur ad certum, citumque pleuriticorum interitum, vt ex iam dictis constat.

XIX.

In ardenter febrientibus stupefactorio modo pessima est vrina valde alba.

589 PRosecuti iam albarum vrinarum differentias sumus, quantum ad remissionem aut intensionem attinet coloris, & dictum quod intensè alba tum aquea, tum crystallina est, & potissimum postrema hæc, quia intensè, purissima est, & omnem respuit ammixtionem, quam aquea natura admittit, vt inferius ostendetur. valde ergo alba vrina est, quæ crystallina est, & hæc in ardenter febrientibus pessima est, quia tunc siccus in intimis viget ardor, & tenues crudores se per angustos percolantes meatus exundant, qui dum in ardenter febrientibus catochum pariunt affectionem, exitium quoque moliuntur, vt faciunt reliqui crudores in perniciosis.

XX.

Vrina cruda multo tempore manens aliis signis salutaribus abscessum, & dolorem significat, & magis in partibus sub diaphragma. si vero dolor in lumbis oberrarit, ad coxam & in febre, & sine febre.

590 LOtium neque crassius, neque tenuius quam conueniat, coloremque habens pro diuersitate ætatum, complexionum tempestatum, seu dietæ à subspiceo in subaureum, aut subcroceum, succorum alibilium coctionem monstrat. contentum autem quod in hoc lotio apparet aut nubecula est alba seu, subrubra fundum matulæ petens: aut hyposta-

postasis quæ sit vel leuis, alba, & æqualis; vel indiscreta alba, & pinguis: vel subrubra, & lenis. cæteræ conditiones crudorem signant ad perniciem, vel ad difficilem saltem solutionem. ad perniciem quidem, quando reliqua praua sunt: ad difficilem solutionem, quando hæc diù perseuerant in morbis alioquin salutaribus, vt solùm indomabilem designent crudoris naturam, à qua & acrisiæ, & diuturnitates. sunt autem vrinæ crudorem hunc gerentes tenues aliæ vlla absque hypostasi; aliæ crassæ cum cruda hypostasi. posteriores istæ quanquam ad diuturnitatem faciant, occasionem tamen abscessionum auertunt, si tales perseuerent. nam si ab hac crassitie, & hypostasi recedentes, protinus in tenuitatem abeunt, abscessionum promptam occasionem. ergo tenues vrinæ crudorem præseferentes sunt illæ, quæ abscessionum in morbis alioquin salutaribus ansam tribuunt, quia natura non prorsus obruta abspellit crudores, & abscessiones parat ad partes infra septum, quoniam hi sola crassitie, & viscíditate peccant, quocirca vel ad sedem, vel ad artus procumbunt, vt est & horum positus, & meatuum dispositio. quippe collecti in naturalibus visceribus succi oberrantes per intima vasa ad sedem labuntur, stranguriosamq. mictionem, aut dysentericum fluorem, aut sedis edunt apostemata, vt in Pythione, qui iudicatus decima cum vrinis tenuibus, habuit tandem quadragesima abscessionem ad sedem cum stranguriosa mictione. ast si crudor à capite seu à visceribus dilabens in lumbos se transferat, diuque illuc manens æstuosum pariat dolorem, quum & ipse diuturnitatis author alijs non subiaceat excretionibus, recta vasorum via tandem ad inferos artus procumbit, abscessionemque plerumque dolorosam, sanatuque difficilem parit, quod & in febre per quam promptè euenire testantur Hipp. verba in superioribus enarrata, & sine febre id fieri comprobant renales affectiones in morbum cauatum venarum degenerantes, vt proditum ab eodem lib. de inter. affect.

XXI.

Liberaliter autem vrina emissa pinguedinem habens in hypostasi, febrem significat.

591 DVm caput incalescit, humoresque cæteri ardore diffluunt, profluit vbertim lotium, quia & adaperti sunt ductus, & in arterijs multitudo adest ichorum. cæterum vt indiscreta in hypostasi pinguedo celerem iudicationem promittit, quia tunc tenerrimæ carnes solùm diffluunt non sine febrili ardore: sic illud subinde veritatem habebit, quod lotium liberaliter emissum, si pinguem habeat hypostasim, febrem

febrem adesse significat, quæ celerem iudicationem habebit, & ad salutem, si & reliqua bona sint.

XXII.

Cruenta verò vrina principio redita, diuturna perturbata cum sudore recidiuę. alba qualis est iumentorum cephalalgię: pelliculosa conuulsionis: sputiformes habens hypostases, aut limosas rigorem denunciat. quę autem velut telam araneę colliquationem.

592 EST in pleuriticis lotium cruentum exitiosum, dum & caliginosum est, & hypostasim habet variam, & indiscretam. quod enim solitariè cruentum est, non tale promittit exitium, sed solam diuturnitatem gerit, dum tale exit morbo ipso incoante. nam sanguis saniosam non induens naturam, sed solum incalescens, semotus est à spiritalibus membris, dum lotium caligine non offundit; nec solida membra premit, dum variam, ac indiscretam non profert hypostasim. ergo oppressio solùm spectat ad viscera naturalia, & exin morbi nascitur diuturnitas. nam renales morbi cruentum proferentes lotium diuturni suapte natura sunt, & Hermocrates crassum ac rubrum lotium protinus incoante morbo excernens, non nisi vigesimaseptima decessit. De perturbata cum sudore vrina recidiuationum effetrice Nicodemi extat exemplum. hic quum prius tenues vrinas minxisset, vigesima excreuit album, crassum, depositum non subsidens, (tales sunt vrinæ perturbatæ exitium haud prę-signantes) sudauit ea die multum, ac vigesimaquarta ex recidiua iterum sudore multo excluso cum multa in vrinis hypostasi conualuit. etenim dum iudicatorius proruptur{us} est sudor, lotium quod prius tenue, crassescit, & ex appositione vtilium succorum quadantenus turbatur. & tunc coctionem integram molita est natura, quando segmenta hæc bonam efficiunt hypostasim. ergo si turbatum manserit lotium, edita, crisis haud integra erit, & propterea expectanda est recidiuatio, quæ ad salutem celeriter tendit, dum natura munus suum adimplet, vt in Nicodemo. Ast si vrina sic est turbata, vt iumentorum lotium reprehesentet, alba nempe sit, & vndique turbata, quales fiunt ex subsidentijs quum perturbantur, talesque repositæ manent; tunc vniuersalis eius designatio est cephalicarum passionum iam prægressarum, aut mox ad futurarum, vt scriptum est 4. Aph. 70. etenim pituita ab ardore liquata, sic in vasis quassatur, vt vndique lotio permixta illud firmiter & crassum, & turbidum, & album reddat. quod ipsum medullaris tenerrima cerebri liquata substantia facit,

cit, ideoque vrina hæc cephalicarum passionum est seu pedissequa, seu prænuncia, rectè propterea statuit Sabinus lotium istud liquationem designare. cæterum obseruatione constat, quod si intra acutorum terminū talis prodeat vrina, certum imminet exitium, & quam ocyus prodit, tam ocyus quoque interimit: Secus autem si posterius occurrat, ac quò vicinius acutis se adiungit, maiori cum difficultate iudicat, nec discriminibus caret, tardius autem se exerens citius dijudicat: nam Dromeadis vxor statim minxit crassum, turbatum, sine hypostasi, sexta moritur. Philini vxor minxit vndecima crassum album, quale fit ex subsidentijs quum perturbantur colore, & crassitie iumentorum simile, obijt vigesima. Qui in Dealcis horto iacebat decimaquinta lotium excreuit turbatum, quale ex his, quæ subsiderunt, fit quum fuerint agitata, quadragesima tandem non sine magnis periculis conualuit. at Nicodemus promptè iudicatur vigesimaquarta, quum solum vigesima lotium crassum, album non subsidens minxit. ratio est, quia dum liquamentum istud primis se exerit diebus acutissima est offendens causa, quæ ipsa per se noxium non seponit, sed turbat, & agitat, ac subindè quod suapte natu r e est diuturnitatis, tunc fit grauissimorum symptomatum author. inde in Ph l ni vxore quartadecima die dolores per totum aduentarunt cum delirio, & & in Dromeadis vxore prodijt illud lotium cum conuulsionibus à capite. ast si vrina hæc appareat, dum morbus in diuturnitatem ductus est, vel id erit opus naturæ liquamentum non integrè secernentis, vt in Nicodemo; vel symptoma exundantis humoris insequens conditionem, vt in decumbente in Dealcis horto. Sic ergo de istis vrinis iumentorum similibus pronunciandum, ne nos fallat præsentio. hoc autem perpetuam habet veritatem, quod vrinæ tales prodeunt, dum cephalalgica mala adfuerunt, ad futurauè sunt, & exin dolores per vniuersum corpus se diffundunt à iam dicta liquatione, indoluereque omnes iam dicti ægrotantes: nec pelliculosa vrina conuulsionum prænuncia inferius data occasione, nunc de sputiformes, limosasque hypostases habentes rigorem indicantes. Sunt itaque sputiformes vrinæ, quæ albæ & mucosæ euadunt ab exundantia pituitæ, & crudoris, quę spumescunt agitatæ, vt exin lacti acetoso similis, dum turbatur appareat. Subsident autem hęc pituitosa sputiformia, quia corruptionem gerunt, hypostasesque subinde limosas efficiunt, quia subsident, perinde ac faciunt sputa tabidorū in mare posita, & est lotiū hoc rigoris prænuncium, quoniam viscera prauè affecta in suppuratum seu abeunt, seu iam abierunt, & inde rigores, in iudicatorijque sudores alui turbationem perniciosam promittentes, vt in superioribus enarratum. Demum solidarum partium tunc pinguedo liquescit, quando in vrina pin-

 guedo

guedo instar aranei tela innatat; quippe tunc viget torridus ardor adiposas prius partes liquans, mox solidiora inuadens marasmum tandem excitat, in acutis quidem ad promptum exitium, in reliquis ad diuturnam phtisim. Ast dum ab acutie adiposa membra liquescunt, pinguedo lotio innatas conferta est, vt 7. Aph. 35. proditum: dum autem tenuis est hec innatans pinguedo, tunc diuturnior est morbus, quia minor est ardoris validitas, sensimque liquat, licet pertinaciter.

XXIII.

At in febribus erraticis nigræ nubeculæ quartanam denunciant. decolores autem nigra innatantia in medio habentes, idque cum vigilijs & turbatione, phrenitica. cinerosa cum dispnea hydropisicę.

593 DVm instat autumnus erroneæ; ac intermittentes febres facilè in quartanas degenerant, quia ex erroneis insultibus diutinè affligentibus tandem consurgit bilis atra, quæ & ipsa, dum talis ingruit tempestas; Suapte natura se exerit. & hac de causa in quartanas transeunt erroneæ febres propter contumaciam, & crudorem succorum aliàs solutiones respuentium. Porrò tàlis fit transitus, dum nigræ in incocta vrina apparent nubeculæ, quia tunc niger succus inuadit spiritus, quod leniter fit in morbo contumaci, at non pernicioso: sin autem perniciosa sint, quæ offendunt, vt putà si vigiliæ infestent cum turbatione, appareantque nigra innatantia in vrinis decoloratioribus, quæ tenues, & aquosæ sunt, vice quartanæ phrenitis accedet. quippe atritas tunc additur spiritibus perniciosè sese habentibus propter firmã affectionem, quam innaturalis æstus in spiritales partes inuexerat, & propterea signum hoc in istis phrenitidis promittit aduentum. vrina enim decolor cum tenuitate in perniciosis delirij est prænuncia, vt in Philini vxore: & nigra innatantia fuerunt vigiliarum, & delirationum præscia in Epicratis vxore, & in alijs deinceps perniciosè se habentibus. Cinerosæ autem vrinæ sunt, quæ lixiuio instar, & decolores sunt, & cinerosa quædam dispersa habent corpuscula, quæ nascuntur, tum ab exusto phlegmate, tum à pure post diuturnam moram citato, & hæ sunt illa quæ spiritales partes incommodant, illasq; ad hydropisomem statum redigunt, vt in superioribus enarratum. de hydrope quoque dictum, quod vrinæ in hac affectione paucæ, & turbatę, perniciosę sunt.

XXIV.

Vrina aquosa, vel turbata arenida asperitate, liquidam fore alunum denunciat.

594 IN tertia ardentium constitutione 2. in 1. Epid. descripta dysenterici plerique ægrotantes euadebant, quia post incompletam iudicationem aquosum mingebant lotium, quod inditium quoque mox ad futuræ hæmorrhagię prębet in turbulentis motionibus, vt aliàs ostensum, à quibus tamen alui malè afficiuntur, dum isti in vrinis perseuerant crudores. cæterum arenidę istę asperitates in vrinis occurrunt, dum lotio se adiungunt minutim dispersum seu adustum phlegma, seu pus è longinquis partibus se exerens, vt pro in non leuorem, sed arenidam ac fria bilem asperitatem exhibeant, quia adustionem subierunt. hinc aluus liquida fit conditione succorum suppuratum præseferentium, quod & empijs ad exitium contingit.

XXV.

Valdè verò tenuis vrina si densa fiat, num sudorem venturum indicat. iam vero factum spumosa, inseque subsidens.

595 DEnsa vrina est, quę & crassa,& turbata, seu confusa est. fit autem talis à valdè tenuis ammixtione humorum crassorum attenuationem subeuntium caloris ope. & quia bonum præbet inditium vrina, quæ prius tenuis mox crassescit; sic densa apparens aliqualem salutem promittit, quanquam discriminibus plena, dum alia signa praua sunt, præstat enim, vt potius sese agitet noxius humor, quam insidiosè quiescat, dum crudores vigent. densatur autem lotium prius tenue ad futurum præsignandum sudorem, vt in Nicodemo. Sed dubitanter dictum, quoniam & cephalicarum passionum densitates istæ sunt prænunciæ. Quod autem despuma se exerente in vrina post sudorem, veritatem habet, dum sudoris exclusionem præueniat densitas lotij, adeo vt post sudoris exitum crassa maneat vrina, & hypostasim faciat. nam tunc familiaris vrinę spiritus, vt crassius in hypostasim transfert, sic quod tenuissimū est, in ampullas eleuat, quia adhuc in humore ea viget turbatio, quæ sudorem exclusit, & hic integram fecit iudicationem, quum deinceps exit lotium crassa cum hypostasi, & spuma. Secus autē de tenui, & spumoso, quia & imbecillitatē caloris naturi, & cephalalgicas denunciat passiones: aliàs in crasso lotio nō prius visæ bullę designant naturā coctioni studere.

XXVI.

In tertianis horriferis nubeculę nigrę, horroris inconstantis inditia sunt.

596 IAm dictum, quod nigrę nubeculæ in erroneis febribus transitum in quartanam promittunt. ergo & in horriferis tertianis istæ veluti nubeculæ nigræ inconstantis horroris erunt inditia. nulla enim salutaris ex horrore expectanda noxij exclusio, quando biliosum in nigrorem tendit, seu ipse niger succus se exerit horroris effector vice rigoris suapte conditione à bile proficientis. ergò summè & laboriosa, & discriminosa, & inconstans erit illa tertiana, quæ & horrorem habet, & veluti nubeculam nigram in vrinis profert, quia tunc etiam atra recrementa se exerunt. ex quorum commixtione mala quamplurima adueniunt.

XXVII.

Membranaceę vrinę, & quę cum horrore subsistunt, conuulsorię.

597 COrpulentiora vasa, cuiusmodi sunt arteriæ à mordaci succo quadantenus exeduntur absque ruptionis periculo, porriginemque dum subeunt membranosa quædam ramenta per lotium proferunt ab earum interna tunica diuulsa perinde ac accidit in intestinis à dysenteria, & in vrinaria vesica à scabie. mordaces ergo, & exedentes vigent in intimis succi, quorum vi arteriæ porriginem hanc contrahunt, vt & ipsæ & humores vigentes conuulsionibus ansam præbeant. Subsident autem vrinæ istæ cum horrore, quando supprimuntur dolorosa aliqua ex occasione, qualis potissimum est spinalis medullæ affectio, de qua aliàs dictum, quod ex dorso horrores frequentes, & cito transeuntes ægrè tollerari possunt: vrinæ enim dolorosam interceptionem significant, insuper ex sudare pessimum est.

Vrina

XXVIII.

Vrina vtilem habens hypostasin de repente non habens laborem, & mutationem significat. at subsidentiam habens turbatam residens, rigorem circa crisim. fortassis autem transitum in tertianam, aut quartanam.

598 VT integram salutem pariant coctionum signa, stabilia sint oportet, nec possunt hæc de repentè in aliud facesse sine discrimine. hinc est, quod vtilis hypostasis in vrinis spectata, ac repentè recedens, parit aut laboriosum dolorem, aut morbi in alium mutationem. cæterum laboriosus dolor aut anteit hanc hypostaseos retractationem, aut insequitur. etenim vigent crassa, quæ à natura per coctionem secreta lotio se adiungunt, vt subsideant; ideoque si dolor quispiam ante retractationem occurrat, laboriosus is vtique erit, quia pondus non excussum corpora aggrauat, nec vllam amplius in lotio subsidentiam exhibet, quæ si antea fuerit, & se retrahat de repentè, necesse est, vt pariter membra excipientia laboriosè affligat. quanquam enim vtilis hypostasis succorum mitescentiam gerat, corporibus tamen alienum illud est, quod à natura suis ex ductibus abspellitur, ideoque istud dum in intimis remeat, non potest non offendere saltem copia, & innaturali mora, quibus de causis laboriosa nascitur afflictio, quæ soboles perpetuò est plenitudinis. mutationem quoque morbi repentina hæc hypostaseos euanescentiam designat, quia vtile quod prius se exerebat, vel de repentè in alienam ductum naturam aliò cursum flectit, morbumq; prioribus dissimilem, parit quod vix contingere potest. nam quod prius vtile erat, nequit tàm protinus in alienam transire naturam, sed oportunum requiritur tempus exhibens ea signa, quæ hanc in diem se facientem mutationem ostendunt. altera ratio est, quæ veriùs facit, vt quæ prius vtilis erat hypostasis momentò recedat, dum nempe crudus aliquis de repentè insurgit humor, qui naturę infestus omne eius inceptum laudabile opus auertit, & suę naturæ analogum morbum alium profert, quod accidit vel ab occulta dolositate, vel ab ægrorum intemperantia, vel etiam à medentium imperitia. cæterum quod dictum de vtili hypostasi repentè euanescente; idem dicendum de turbata vrina subsidente, cuius hypostasis si repentè euanescat ante iudicationem, rigorem ad futurum denunciat. nam vrina turbida mista paulo post residens, parum inæqualis turbulentiæ adhuc superesse arguit, cuius turbulentiæ ipsa natura domina properè crassum à liquidiore segregat, morbum idcirco soluit per exclusionem noxiorum

lotio se ammiscentium. ast si recrementa hæc inæqualem turbulentiam facientia manean de repentè in intimis, tunc ipsa prorrigata natura rependentem aliam sudore factam vtilem promouebit excretionem, quam præueniens rigor denunciat. ab humoribus ergo inæqualiter turbatis nascitur rigor, & à dominio naturæ deinceps sudor, dum & humores, & meatus sunt ad hanc exclusionem parati. nam si contumacia interuenerit aliqua, tunc morbi fit transitio in aliam naturam, & febris, quæ prius turbulentię ratione continua erat, euadit ex accessu rigoris intermittens seruans tertianam, aut quartanam periodon iuxta conditionem humoris in turbulentia præualentis. quum enim transitus is à bonis nascatur inditijs, non potest non aut saluraris esse, si rependentem habeat exitum: aut solam diuturnitatem afferre, si acrisiam faciat. febris itaque continua ad salutem tendens sic repentè ab acrisia mutata, in intermittentem degenerat, nisi quid mali se opponat, quod prauum aliquem laborem faciat, vt non rarò contigisse compertum, dictum idcirco dubitanter.

XXIX.

In pleuriticis vrina subrubram habens leuem hypostasim, tutam crisim denunciat. sub viridi autem cum florulentia, & alba hypostasi etiam celerem. at prærubra florulentia quę viridem habet hypostasim leuem exactam longi & valdè turbulenti est morbi in alium transeuntis, nō tamen perniciosi. alba verò aquosa quę hypostasim habet fuluam crassas polentę partes referentem, laborem & periculum portendit. & quę viridis est rubram, & instar crassioris farinæ habens hypostasim longi & periculosi est morbi.

599 ET ad securitatem, seu discrimen, & ad celeritatem seu diuturnitatem in morbis febrilibus lotium momentum maximum habet. nam & in pleuritide, quæ sputu præcipuè iudicatur, lotium prædicit euentum tutum, aut perniciosum, celerem aut diuturnum. quippe de securitate in hæc, cunctisque alijs inflammationibus certissimus, dum vrina hypostasim habet, subrubram, & leuem, quæ per se, vt in superioribus enarratum, ad securitatem facit, per aliud vero ad celeritatem quoque inferius etenim dicturus est, quod vrina cito hypostasim habens citam solutionem significat: ac perinde vt sputa mixtim flauescentia celerem in pleuriticis iudicationem promittit, sic etiam bilis quadantenus virescens in vrinarum florulentia albam hypostasim habentium, celerem iudicationem denunciat. tenuis namque est bilis, quæ solùm in florulentia se profert, & quia alba hypostasis ad integram signandam co-

ctionem

ctionem facit, ideo vrinarum, conditio hæc apparet ad celerem iudicationem. omne quippe punctum attingit, & per coctionem crassorum ad albedinem adactorum, & per separationem biliosorum tenuium nutritionem impedientium, sicque & celeritatis, & securitatis inditia in pleuriticis habemus. videamus modo vrinæ, quæ & ad diuturnitatem, & ad maliciam faciunt: nam aliæ ad diuturnitatem solam faciunt, & non ad perniciem, aliæ labores & pericula promittunt, aliæ diuturnitatem, & pericula gerunt. nascitur autem in acutis diuturnitas plerumque ex transitione vnius in alium morbum, qui vt plurimum acutus est, & securior, si curationi magis pareat. Sic à pleuritide tutior nascitur peripneumonia, quam si primigenea hæc esset, quam transitionem edit morbi turbulenta, quæ dignoscitur ex vrinis prærubris florulentis cum virescente hypostasi leui, & exacta, seu sincera. nam quia prærubræ æstum sanguinis, sed quia is color in sola florulentia manet, tenuissima est bilis, quæ torrefactionem subit, & hoc non ad celeritatem facit, quia hypostasis virescens est. ast quia leuis hæc, & sincera, non perniciem, sed contumaciam defert. ergo ex hac inæquali rerum constitutione morbi præsagienda est diuturnitas non sine turbulentia, & morbi transitione, ratione bilis adustæ in efflorescentia vigentis. Cæterum quæ albida est vrina aquosa cum fulua hypostasi simile grandinosæ farinæ, laborem, & periculum denunciat. nam periculum est ex albida, & aquosa vrina, quæ in acutis eximiã succorum cruditatem gerit: laborem excitat crimnodea hypostasis, quæ talis fit à sanguinis torrefactione, carniumque inæquali tabescentia. Quumque alba & aquosa vrina in diuturnis morbis & difficulter iudicet, & tuta non sit: crimnodea quoque in acutis laborem hunc exitiosum designet. ergo alba, aquosa, & crimnodea laborem, & periculum in pleuriticis designabit, potissimum si crimnæ istæ flammeæ sint, vt ardorem summum adesse in intimis ostendant. Quæ demum diuturnitatem cum discriminibus in pleuriticis præsagiunt, sunt cum virore pallescentes fuluam habentes crimnodeam hypostasim. nam quandam faciunt diuturnitatem, quia biliosum quid excernunt tum corpori vrinæ ammixtũ, tum subsidens cum carnium tabescentia: ratione idcirco huiusce excretionis morbus transilit auctorum terminum, proceditq; vt plurimum per quintanum circuitum ad decimamseptimã, & vltra. periculosus tamen, ac discriminibus plenus est hic morbus, ratione succorum offendentium, & partium læsarum firmam affectionem subeuntium, ac ni protinus suis congruis arte, seu natura comparatis desistat auxilijs, conficit tandem ægrum.

XXX.

Vrinę quę in parotidibus citò ac paulisper coquuntur, inutiles. & perfrigerari hoc modo prauum.

600 HAc de re superius in tractatu de parotidibus. reuocanda ergo eadem sunt ad memoriam, ne actum denuò agamus.

XXXI.

Vesica intercepta tum aliàs, tum cum cephalalgia habet quippiam conuulsificum. quę in his torbidè exoluuntur difficilia, non tamen perniciosa. num & aliquantum mente mouentur?

601 INtercepta est vesica, dum non dimittit lotium, quia vacua est. nam si plena est, tunc dysuria, aut stranguria adest. cæterum vesica lotium in se non recipit vitio aut serositatum, aut meatuum ad vrinariam vesicam se extendentium, quæ quidem vitiositates aliàs prosecuti sumus. quod etiam quippiam conuulsorium habeat vesica intercepta, præsertim dum cephalalgica adsunt mala, constat ex aliàs dictis. serositates etenim per arterias discurrentes, si suo ex vesica libero careant exitu, sanguinem spirituosam temerant, mordacemque nanciscuntur naturam, quæ occasiones, vt conuulsionibus ansam tribuunt, sic inæqualitatem spiritibus donant, quæ delirationum est effetrix, sed quia istud non perpetuum, ideo problematicè positum. Porrò inde torpidæ nascuntur exolutiones, quoniam ignis multa aqua obrutus torpet, segniterque suis in operibus se habet, suntque torpidæ exolutiones hac occurrentes de causa, vt & reliqua inde exorta difficilia quidem solutu, sed non suapte natura perniciosa, potissimùm si lotium sit interceptum instrumentorum, & non suapte vitio. id enim designat κύσις ἀπολη φθεῖσα hoc est vesica, non autem vrina intercepta. nam si præpedimenta tollantur, inde exorta malè per quam facilè desistunt. idcirco hæc vitio instrumentorum edita sunt [illegible], non autem [illegible], perinde ac sunt [illegible], quia vrinæ sunt intercepta, vt in initio harum enarrationum dictum.

XXXII.

Renum dolor repentinus cum vrinæ suppressione calculorum, aut vrinarum crassarum mictionem significat: tremores senioribus in febre fiunt, atque sic comparentes fortassis calculos meiendo emittunt.

602 IN renibus, inquit Hipp. 1. in 6. Epid. dolor grauis fit, qui & repentinò accedit, dum quod offendat illuc nō stabiliter hęret, sed ex motione quam subit, partem dilaniat: corpulentum autem illud est, quod obtorpescens alioquim membrum cruciat, quia violenter impetit, & hoc quidem in primo renali morbo lapilli faciunt, in angustijs se transferentes vreterum: in quarto vero renali morbo illud ipsum contingit à crassa pituitosa exundantia, quę in Scopo etiam fuerunt obseruata: ac licet in cæteris renalibus morbis, dum aut rumpuntur vasa, aut ex abscessione mordacium vlcus editur; acuti insurgant dolores, qui mitescentes denuò recrudescunt, non dicuntur hi repentinò accedentes, quoniam ad hunc laboriosum statum renes sensim deueniunt. ergo repentinus occurrit dolor aut à crasso abscedente succo, aut à lapillis se insinuantibus in vreteras: idcirco si hæc sunt, quę vrinę exitum impediunt, alterutrum horum expectanda erit excretio. senescentibus autem istud à febre quandoque contingit siue quia impedita hęmorrhagia cursum flectit ad vrinarios ductus facitque stranguriosam ac laboriosam mictionem, siue quia mordax aliquis illuc delatus succus calculum quiescentem cit, ac impellit, vt dolorosa inde vrinę nascatur suppressio, quę cuncta vi febris facta habent in senescentibus tremorem adiunctum, quia arterię mordaci, crassoque degrauatę, ac prorritatæ succo tremunt. dubitanter autem dictum egredi inde calculos, quoniam & crassus humor per abscessionem sic quandoque se exonerat.

XXXIII.

Vrinę suppressio & grauitas in imo ventre plerumque stillicidium vrinę significat futurum. sin minus, alium morbum ex quo ęgrotare solet.

603 DE strangiria superius satis. constat autem, quod dum grauitas est in imo ventre cum vrinæ suppressione huiusce affectionis plerumque euentum aderit, nisi alius sit morbus ex quo æger soleat affligi. grauitas enim in imo ventre percepta vrinæ suppressionem

edens, adesse circa vesicam pondus ostendit, siue istud lotij vesicam distendentis multitudo sit, siue crassius corpus vesicæ collum vreterasue opprimens. quippe lotij multitudo se in vesicæ capacitatem colligit, quia vel calculus, vel tuberculum obstruit eius collum, & tunc dysuria fit, quia non stillatim, sed summa cum difficultate vrina exit, quod impedimentum si fuerit sublatum, liberè lotium exit, & hac ratione vesica distenta veram non parit stranguriam, sed dysuriam potius. crassi autem humores, potissimum si insimul mordaces sint, siue vesicam siue vreteres ductus aprehendant, verum stillicidium pariunt. nam & impedimentum tunc, & irritamentum occurrit, vt stillatim lotium prodeat, quod ipsum & scabiosa facit vesica, & lapilli vreteribus, ipsisue renibus hærescentes, præsertim si mordacitas aliqua adsit. stillicidium ergo aduentabit ex hac vrinæ suppressione cum grauitate in imo ventre, si iam dictæ interueniant occasiones, quæ si absuerint, necesse est, vt vrinæ suppressio cum hac grauitate alijs nascatur de causis, quibus ægrotare homines consueuerunt, & istæ sunt, aut calculus in vesica, aut tuberculum, aut adnata caro, aliudue quid quod vrinæ exitum tollat, pariatque non verum stillicidium, sed dysuriam potius, quod est attendendum in istis occursantibus symptomatis, ne nos causarum fallat cognitio.

XXXIV.

In ileosis vrinę interceptio breui occidit.

604 ET ab vrinæ stillicidio voluulus accedens septima perimit, si non febre accedente aceruatim vrina prodeat: & voluulus ipse suapte conditione citò occidit. nam Eurychides voluulosus tertia, & mulier aput Pentimedem eadem, aut altera die decesserunt. in ileosis ergo citò occidit vrina intercepta dictis de causis. quod si id in biliosis euenire dicas, parem veritatem habebit, quia in istis ardor vasorum, & viscerum facit, vt suppressum lotium promptè se in superas efferat, cephalalgicaque inde eueniant mala, quæ tam in biliosis quam in ileosis cito occidunt.

XXXV.

Vrina in febre densitatem habens diuulsam recidiuam, aut sudorem denunciat.

605 QVod vrina tenuis mox densata sudorem denunciet iam ex historia Nicodemi comprobatum. quod autem recidiuationem

nem notet, si densam manens hypostasim nullam habeat, suadet ratio, quia turbulentum in venis adhuc est recidiuationum author, vt de Nicodemo iam dictum.

XXXVI.

In longis febribus exiguis, & erraticis vrinarum tenuium mictiones lienosę.

606 Longæ, & erraticæ febres, aliæ perniciosæ, vt quæ in Pario: aliæ salutares, vt quæ exiguæ nullam perniciem, sed solam diuturnitatem, sanationisque difficultatem gerunt. quia enim erroneæ, multiplicem habent humorem, ex qua congestione, si tandem emergat præpolens atra, insurgit quartana præsertim, dum post diutinam ægrotationem instat autumnale tempus. fons autem succorum nigrorum ipse est Lien ab infimo ventre aliciens præter modum aquosa, & acida, quibus sanguinea se replent vasa, dum maior est horum suscepta copia, quam quæ per vrinarios ductus se exonerat. inde lotij tenuitas ad aqueam naturam tendens, quod vt diuturnitatis signum ratione crudoris vigentis; sic in istis longis, erraticis ac exiguis febribus huiusce crudoris à liene designat accessum, vt plerumque quartanæ mox insurgant, nam & in magnis febribus statas periodos habentibus vrinarum hæc tenuitas, & crudorem, & grauiorum symptomatum accessum prædicit, quia causæ efficientis insequuntur conditionem: sic in exiguis erroneis, ac diuturnis non agentis, sed materiæ conditionem reprehesentant, quia nempe aquei crudores se in sanguineis vasis transferunt, vt his obruta natura, at non suopte defectu; coctionem integrant succorum alibilium moliri nequeat, & quia à lienea quosa hæc in arterias veniunt, propterea istæ tenuium vrinarum mictiones lienosę dicuntur. laborat quippe lien tunc innaturali aliquo ardore, quem arteriæ æstuantes ipsi impertiunt, & ex in aquositatum fit inopportuna suctio. & hoc arcanum haud leue est in medica arte, quoniam non rarò contingit, vt erronee istæ ac diuturnæ febres desistant solo refrigerantium dulcorem aliqualem præseferentium vsu, redditque ad mediocritatem debitam lotium, quod prius tenue & aquosum erat.

XXXVII.

In febre interdum varias reddi vrinas, longi est morbi.

607 VAriæ sunt vrinæ quæ sæpè tum in substantia, tum in colore, tum in contentis mutantur, quæ varietates si confertim occurrant in perniciosis, certum exitium prædicunt, vt in Philisco. at si interdum interpollatis vicibus accedant, ac præsertim in contentis se exhibeant, ad diuturnitatem faciunt. etenim corpora offendentes humores multiplices sunt, non confertim se exerentes, sed statis quibusdam temporibus, ideoque ad diuturnitatem, non ad perniciem. in Cleonactide enim post quadragesimam, ac deinceps ad sexagesimam vsq. vrinę erant variæ, modo hypostasim habentes, modo sine hac, protracta est crisis ad octuagesimam vsque.

XXXVIII.

Quæ immemoribus fluunt vrinę, perniciosę. an verò sic redduntur, vt si hypostasim perturbaueris.

608 DVm facultates corporum retrices exoluuntur, malè se habent ægri. exolutiones autem istæ præsertim apparent in excretis, quibus voluntas imperat. nam si hęc à non recordantibus exeât, vel non nisi ab admonitis, perniciem denunciant, vt superius de iniussa vrinarum excretione dictum. quæsitum autem num istæ vrinę immemorum sint similes, quoniam lethargicis, ac cephalalgicis istud sępè ad perniciem, vt ex historia vxoris Philini constat. vndecima namque hęc minxit cum conuulsionibus multum rarò admonentibus, crassum album, quale fit in subsidentijs quum perturbantur, vigesima summis cum laboribus occubuit.

XXXIX.

Quibus vrinę prauæ grumosę non sine febre, tenuium copia ex his emissa prodest. tales emittuntur ab initio, & celeriter habent hypostasim, quibus vrina cito hypostasim habet, celeriter illi iudicantur.

609 DVm vasa vrinaria à suo non deficiunt munere, nec peccant assumpta, atamen imminuta est debita lotij quantitas, duorum alterum occurrit. vel quod oppilationes sint in visceribus, quę transitum

situm serositatum impediunt: vel quod vehemens febris vrinæ multitudinem absumat, eiusque cursum alloficcat, & exitum tardet. vtcumque pauca prodiens vrina, aut tenuis est, aut crassa. quæ tenuis & pauca est in longis affectionibus hydropem, & alia consimilia mala portendit. in magnis febribus certum denunciat exitium, quia tunc in intimis summus viget ardor: obseruatione subinde constat, decessisse omnes, quibus vrinæ tenues & paucæ sunt. nam mulier apud Pentimedem, & altera ex abortu septima periere. decesserunt quoque Apollonius trigesimaquarta, Adolescens in Melibæa vigesimaquarta, & Dealcis vxor vigesimaprima. Quæ autem paucæ & crassæ sunt, prauæ habentur, quia crassi succi tunc hærent in intimis, ideoque ea inde timenda mala, quæ à denegatis nascuntur effluuijs, iuxta conditionem succorum antea se exerentium. nihilominus, quia prauitas hæc oritur à natura succorum vigentium, & non ab agentis necessitate, propterea crassæ vrinæ minorem malitiam gerunt, si deinceps cumulatim profluant tenues, quia pondus iam se excutit, & hoc est, quod nunc voluit designare Hipp. dum ait, quod si paucæ & grumosæ sunt vrinæ, ac deinceps multæ, ac tenues prodeant, hoc ad ægri vtilitatem facit. trombodeæ enim vrinæ dicuntur, quæ grumos quosdam nebulosos inæqualiter per totum vrinæ corpus dispersos continent, quod in crassis potissimum vrinis accidit, quoniam à crassis sic grumescens pendet humoribus, à quibus & ipsa vrinæ substantia plerumque crassescit, & impedimenta prodeunt liberum eius cursum tardantia, quæ mox distracta faciunt, vt cumulatim prodeat vrina. distrahuntur autem hæc, dum turbulentus flatus euanescit, redditurque exin vrina tenuis, quæ prius propter illam turbulentiam crassa, & grumosa erat. Ergo si istud ab initio contingat, dominatrix natura, quod turbulenter dispersum erat, in vnum per coctionem colligit, ac in lotio hypostasim quam celerimè profert, hoc autem ad ægrorum summam facit vtilitatem, quoniam subsidentiæ, quæ citò in vrinis occurrunt, citam, & celerem iudicationem promittunt, vt coctionum ratio suadet.

XL.

Epilepticis vrinę prȧter morem tenues, & crudę, si repletio nulla adsit, morbi inuasionem significant, tum aliàs tum si ad acromium, ceruicem, aut dorsum labor, aut conuulsio incidat, aut torpor fiat corporis, vel perturbata obuersantur insomnia.

610 SI ad memoriam, quę aliàs de Epilepticis insultibus reuocentur horum clara apparebit signorum ratio. nam epilepticorum mala siue nascantur à liquata pituita defluente à capite sic, vt quadantenus loca spirituum intercipiat; siue à vitioso succo è visceribus, liene potissimum educto, ac in eadem loca insolita ac violenta motione delato; constat, quod in iam facta epileptica dispositione, si preter morem, nullaque interueniente crudoris repletione, tenues, & crudę appareant vrinę, casus imminet. notanter autem crudori tenuitatem adiunxit, quoniam dum crassę sunt, licet vbertatem crudoris designet, meatus attamen vrinarij patescunt, promptè crassos hos demittentes crudores, qui & interceptionum ansam tollunt, & abscessionum mala auertunt. dum autem tenuis est crudor, sic vt lotium aquosum, & crystallinum appareat, tunc, vt ex aliàs dictis constat, vasa huic muneri dicata se coarctant, ideoque quod crassius ex crudoribus est, intus manet, tenuius se exerit. ab hoc autem crasso crudore vasa spirituum intercepta, epilepticos edunt insultus, si sint ad id parata corpora, & alia se exhibeant signa ad istos anteuenientia insultus conditione humoris offendentis, & partis noxium emittentis; nam si istud à capite depluat, laboriosum pondus se offert ad acromium, ad ceruicem, vel ad dorsum, prout est positus sinuum defluentem succum excipientium, qui prius membrum aliquod, deinceps vniuersum corpus quatit. ast si à visceribus, liene potissimum viscosus, & acris humor se eleuat, aut torpidum corpus reddit, dum spiritus premit, & perfrigerat non sine madore, aut turbulentis insomnijs mentem exagitat, dum spiritus perturbat. vide quę hac de re lib. de insomn. ab Hip. diuinissimè fuere prolata. sunt ergo cuncta hęc in epilepticis imminentis casus prenuncia.

XLI.

Exigua quędam superapparere veluti sanguinis stilla, vrinas, sudores vomitus, deiectiones eiusmodi est quidem penitus malum, pessimum vero quod frequentius reuerterint.

611 Est aliud cruentum, aliud cruorem mingere. nam cruentum lotium est, quando tota vrinę substantia cruorem refert, non quia reuera sanguis in sua exeat substantia, sed quia iam in cruentam saniem versus lotio se adiungit. mingitur autem cruor dum sanguinea substantia exit siue mixtim, siue separatim. separatim quidem, si solus cruor se exerat, quod accidit, dum vena aliqua renalis patefcit. sic enim 4. Aph. 72. quicumque, inquit, sanguinem inopinanter meiunt, his in renibus venulæ ruptionem significat. at vnitim cum lotio sanguinis exit portio in exulcceratione renum, aut vesicæ, vt subinde pus quoque exeat. sed accidit quandoque, vt neque vlcus, nec ruptio venarum adsit, sed sola contentio ardore facta, vt inde sanguinis stillationes prodeant, perinde ac fieri dictum in hęmorrhagijs, quæ quidem stillationes praue perpetuò sunt vbicumq. appareant rationibus aliàs adductis. ac quod fieri dictum est in venis renum, & vesicę, idem quoque accidit his, quæ tum ad ambitum corporis spectant, tum ad ventriculum, seu ad intestina. inde enim stillationes istę vnà cum sudore, vomitu, aut deiectione erumpunt, vt summam sanguinis designent malitiam, dum vbique se exerunt, sed pessimum, si id frequenter occurrat, quia incendium pertinaciter vrit, quod nullum à phlebotomia alioue subsidio leuamen sumit.

SECTIO TRIGESIMASECVNDA.

De Aluinis egestionibus.

I.

Deiectio alui est optima mollis, coagmentata, subfulua, non valdè graueolens, prodiens hora consueta, copia pro ratione ingestorum.

612 DVM venę intestinales purissimam cremoris fugunt substantiam, manent in anfractibus intestinorum crassorum corpulenta quædam reiectamenta, quę nutritioni non

acco-

accomoda è podice se exonerant, vt cauum depleant. leuitant autem hæc & in quandam pultaceam coagmentationem transeunt, quoniam fæculenta est ciboriorum se liquantium spuma, perinde ac accidit in labete ex carnium decoctione, vel in destillatorio vase dum liquores fluentes fęces relinquunt in fundo. quę molles, nisi adurens calor eas in duriorem coagmentationem transferat, estque compacta ac coherens horum fæcum substantia, quoniam in vnum corpus euaserunt cibaria glutino coherentia quodam, nec alienum quid assumens, quod eius coagmentationem dissociet. nam bilis quæ stato tempore in interaneis se exonerat, quia & ipsa liquida est, istis vnitim se admiscet fecibus, easq. & subfuluas reddit, & stata hora ad egestionem suo amore impellit, quod ipsum facit pondus earundem fęcum. inde quoque fit, vt nec nimium grauiter oleat, dum addita bilis sincera est putredini aduersaria, nec exundant crudores corruptionem subeuntes. dum ergo ritè hoc opus se habet, aluus fęcum eam quantitatem egerit, quæ proportione ingestorum respondet, quoniam venæ tunc alimentosum succum recipiunt, nec languent, nec excedunt in suo tractionis opere, sicque reliqua coctionum munia integrè peraguntur, quod & ad incolumitatem seruandam, & ad morborum profligationem quam maximè conducit.

II.

Crassescere autem decet ad crisim.

613 CRassescunt, quę liquida iam fluebant. fluunt autem sic ex aluo recrementa, vel quia venę non sugunt, vel quia eædem venę liquida recrementa euomunt. non sugunt, vel quia crassitie, viscíditateue aliqua obturantur, vel quia caloris sunt destitutę fotu, vt subinde munus suum imbecillius peragant: vel demum quia cibaria debitam moram in intestinis non trahunt, quod accidit, dum peccant aut copia aut qualitate, vel ipsa intestina nimium leuorem habent. ast euomunt vasa, quia aut copia recrementorum à visceribus emanantium grauantur vut eorundem stimulis prorritantur. Iac licet exiguum sit, quod deponitur, chylum tamen sua aliena virtute conspurcat, impeditque, quo minus venę integram faciant suctionem, dum in eiectionis opere sunt innaturaliter intentæ. istis ergo de causis liquida decurrit aluus, vt ostendat innaturalem infimi ventris passionem, quam contrahit à propio seu ab alieno vitio. alienum vitium est, si vel assumpta cibaria peccent, vel ex alto liquati succi defluant. sed hæc propium ventris quidam tempus constituunt vitium, quoniam vtrouis modo venę aut non sugunt pro debito,

aut innaturaliter euomunt. fęces itaque ex aluo pręliquida se exonerantes aut sunt à cibarijs assumptę, aut à recrementis ex alto emanantibus. quæ à cibarijs assumuntur, aut cremoris effigiem referunt, aut subflauescunt solùm. talis enim est conditio cremoris se deijcientis, siue solitarius sit crudorem referens, siue bilem naturaliter in aluum se exonerantem assumat ad subflauam colorationem. venæ namque, quæ tum a liene ductæ aqueum humorem sugunt, tum quæ à iocinore vtilem cremoris partem alliciunt, à suo tunc feriantur opere, ideoque totum cibariorum liquamentum manet in intestinis, quod suopte pondere ac lubricitate labitur impermutatum, nec à suis recrementis secretum. quia ergo tunc natura à suo coctionis munere aberrat, nequit ad suam integritatem duci, nisi vitium hoc emendet: emendatum autem est, dum venæ debitam suctionem faciunt, quia hinc non amplius tota se deijciet cremoris substantia, sed solum, quæ sunt recrementa relicta, compacta inquam reddita ab illa suctione. Quæ autem recrementa ex alto euomuntur, tenuia quidem sunt, vt fluant, vel suapte natura, quia sincera sunt, vel ab ardore liquata. vtcumq. si natura iudicationem molitur, crassescunt hæc seu ammixtione crassorum fæcum remorantium cursum, seu ob mitescentiam ardoris, ne deinceps liquata fluant. & hac ratione recrementa, quæ sua tenuitate iam fluebant, morantur quadantenus, ac crassescunt adiudicationem, vt prompta fiat vtilium coctio. quod intelligendum, dum iam in crudo morbo aluus liquata fluebat, quia si hæc perseuerauerit liquescentia, omnis sublata est spes iudicationis, vt de ardente proditum ab Hipp. 4. Acut. secus autem est si, dum morbi viget crudor, dura & adstricta est aluus. nam ad crisim quandoque profusa fit non sine vtilitate, dum natura in interaneis ea recrementa deponit, quę in abditis erant coacta. crassescunt nihilominus deinceps post inutilium eiectionem alui fæces, vt designent corporis œconomiam integrè se habere.

III.

Commodum est etiam teretes vermes cum recrementis exire, dum morbus ad crisim tendit.

614 NOn semper in morbis salutaris est vermium exitus, sed solùm dum hi ad crisim tendunt, & vermes exeuntes teretes sunt. nam vt 4. de morb. proditum, nascuntur vermes in intestinis, dum fæces indebitam illuc moram trahentes putrescentiam nanciscuntur, & exin ope naturalis caloris agentis in humido consistente vermes prodeunt. si enim liquatus crudor vigeret, vermes haud luxuriarent, quia ad eorum

ortus expetitur & computrescens humor, & natiui caloris perfectiua actio, quæ se in humore crassescente exerit, vt viuentia corpora promat. inde est, quod in puerulis vermium exundat vbertas, quia in istis & natiuus calor, & crassescentes humiditates vigent. quinimo in materno vtero ortum suum quoque habent ijsdem de causis. accidit propterea, vt in illis, quibus aluus pigrat, vermium gliscat multitudo si iam dictæ interueniant & effetrices, & materiales causæ, adolescuntque vermes tunc triplici sub effigie. nam alij teretes, alij lati, alij sunt ad instar seminum cucurbitæ, qui vt effigie, sic suæ gignitionis loco variant. teretes enim in tenuibus intestinis consistunt, & illuc suum ortum habent: lati in crassis: cucurbitulini à lato plerumque verme prodeunt, qui proinde & crassis intestinis adhærent, & podici se affigunt, vt sedem prorritent, indeq. Ascaridum nomen, quia sedem in intimis mouent, & exercent. cæterum vtteretum prompta est generatio ratione succorum existentium in tenuibus intestinis ad perfectionem tendentium; sic & eorundem promptus est exitus, dum illuc aut suapte natura aut innaturalibus ex occasionibus appelit bilis. huius namque infestum fugiunt amatorem, exitumq. subinde quærunt per infernas, aut supernas partes, prout ipsa bilis supernè aut infernè se exonerat. dictum idcirco 1. in 2. Epid. autumnum ferinum ac cardialgicum esse, quia tunc bilis exusta superas partes petēs, vt cardialgiam promouet, sic feras expromit, quod in vxore Eumeni annotatum legimus, de qua hæc. Eumeni, inquit vxor autumno vomuit bilem atram, & odores manifesti, & febres horridæ. & cardialgicæ biliosæ, in breuia vomens & lumbricum. deiectiones tenues totum tempus ante occasum pleiadum desinebant. circa ipsas sanguinis eruptiones, & breuiores febres, ac statim reuertentes breuibus recidiuis, & cibum non capientes, excocti, anxij, & cardialgici, & ferini in iudicationibus, rigore insuper affecti, & biliosi assodees. exeunt ergo vermes in biliosis febribus ab ipsa stimulati bile, quorum exitus minus est malignus, quam sint ipsæ febres, tales autumno potissimum suapte natura existentes: obseruatum quippe horum facta excretione iuuamen haud exiguum contigisse, nam de Eumeni vxore iam dictum venisse hæc per plures recidiuas ad incolumitatem. Thersandri quoque vxor, & si non integrè, iudicata tamen mansit vigesima, postquam lumbricum per os eiecit. senex quin etiam ille qui cum vxore ægrotabat, postquam cum pauco cibo crassium euomuit lumbricum sedatus est, & dormiuit, & sanus erat senex hic, qui prius quid maniacum habebat: moritur tamen postmodum ob febrilem perniciem. id etiam in Homine calefacto obseruatum legimus, qui quum septima lumbricos eijcisset, postera die sine febre visus est fieri, decessit

tamen

tamen vndecima propter affectionis lethalitatem. non sine ergo ratione hæc ab Hipp. 1. in 2. Epid. Autumnum, inquit magis ferinum, & cardialgiæ, quanquam hæc minus maligna sit, ipso morbo tali existente. quoniam nempe perpetuò ad ægri leuamen occurrit, vt lumbrici quoquouersum exeant: nam vt ex ventris abundandia increscunt, sic ex eius turbatione exeunt. incalescente enim ventriculo, ait Hipp. 4. de morb. feræ ad exitum parantur: hoc autem plerumque ad vtilem turbationem facit. Scriptum idcirco 7. in 6. Epid. Vermium, inquit abundantię turbationem ferunt, vt Possidoniæ, & quæ feras ibi faciunt. nam nedum mens à feris, sed & aluus ipsa turbatur, quæ turbatio adiudicationem facit, si statis occurrat temporibus.

IV.

Spumans deiectio in acutis vndequaque biliosa mala. mala item praealba. his peior est pultacea stercorosa. sopor in his malus, & cruenta deiectio, omnisque adeo vasorum depletio immeritò.

615 QVæ de spumoso sanguine quantum ad modum quo spumescit, eadem dicenda de spumosa deiectione. Spuma namq; in ea apparet dum liquati succi ab alto per angustos ductus concitato motu feruntur. frequenti enim & assidua concussione spumescunt, dum aquea sunt fluxibilitate præditi, vt in aperto pelago contingere constat, quoties vndę sese inuicem collidunt. liquatus ergo & aqueus humor est spumæ materialis causa: efficiens concitatus motus, dum repercussum facit. fit autem concitatus hic motus in humore, qui suapte natura lenis, procumbit violentia quadam; talis est pituita, quæ dum liquata per angustos ductus à capite in intestina sponte, aut pharmaco turbata descendit, spumescit promptè: quod ipsum alimentorum quoque faciunt residua, quæ nutricatui inepta solidis è partibus ad intestina iam dictis labuntur rationibus. nam & hæc ob adeptam leuitatem spumescunt, si spumæ effectrices adsint occasiones. cæterum vt pituita à capite delapsa albicantem exhibet spumam; sic alimentorum residua illis tinguntur coloribus, quibus prædita sunt ea, quæ sua noxiositate morbum inuexerant, quia non rectà, vt quæ à capite, sed per multos anfractus ad intestina labuntur, ipsa propterea spuma firma aliquo imbuitur colore, quod in ardentibus non rarò accidit, dum meracissima bilis liquatis succis se adiungit, vt inde deiectio spumans fit, & vndequaque biliosa, tam scilicet in toto eius corpore, quam in spuma innatante. nam in alijs febribus haud infrequenter

 con-

contingit vt biliosæ seu sponte, seu prorritatæ exeant deiectiones, quæ spumam albicantem gerunt, dum pituitosa agitata non mixtim, sed separatim se excrit, quia innatat crassiori bile. quoties ergo spumosa deiectio vndequaque biliosa est, tunc meraca tenuis bilis exundat, quę prorsus se adiungit liquatis succis, quod signum in acutis malum est, decessitque vndecima Silenus, quum prima die biliosa, mera, spumosa abunde colorata, & multa deiecisset. & in vniuersum spumans hæc deiectio cuiuscumque sit coloris in acutis periculum affert. nam decumbens in Dealcis horto tertia die nigra, tenuia, spumosa deiecit, liuida cum hypostasi, summisque difficultatibus quadragesima tandem euasit. de ea autem quæ præalba est, nunc eius ponitur malitia, quoniam in diuturnis exundantiam designat pituitæ ab ardore liquatæ: in acutis verò bilis aliò cursum flectentis etiam præbet inditium, dum per angustos ductus prodit solum, quod ex alba pituita liquatum, & agitatum est. Cæterum quod de pultacea stercorosa deiectionem additur veritatem habet tum in omnibus morbis pendentibus à vitiositate succorum, tum præsertim in acutis. nam deijciuntur talia, dum ad intestina nil noxiosorum labitur, sed totum intus manet, quod in diuturnis ad difficilem solutionem: in acutis ad perniciem facit. Erasinus enim stercoracea egerens quinta moritur. in Dromeadis quoque vxore stercora bene prodibant, interitus sexta. Philistidas talia egerens, quinta occubuit: Phreniticus quarta: Adolescens in melibæa vigesimaquarta, & qui in Dealcis horto iacebat secunda die talia egerens, non nisi quadragesima sanatur. de sopore autem à bile crassa intus detenta oborto habemus exemplum filij Pithionis in Pella, qui egerens biliosa crassa conualuit, quia sic malorum effetrix se deplet causa, quod minime ab alijs excretionibus sperandum morbo haud analogis, & ideo in istis mala est cruenta deiectio, perinde ac mala est vrina cruenta, quæ in cephalalgia cum exolutione occurrit. quod ipsum de omnibus alijs dicendum depletionibus præter morbi rationem sic vasa exhaurientibus, vt hæ concidant: huiusce enim ceneangiæ præter rationem factæ vitiositatem aliàs ex Hipp. enarrauimus.

V.

Aluus intercepta parua nigra velut caprarum globulus ad necessitatem coacta emittens, si nasus his eruperit malum:

616 QVoniam liquida fit aluus, dum venæ vel à suo suctionis munere deficiunt, vel indebitè reiectamenta euomunt, ergo dura, & intercepta hæc erit, dum maior est harum quam

conue-

conueniat suctio, nec aliquid à visceribus altisue cauitatibus susceptum deponunt. tunc enim fęces duræ, & inglobulus efformatæ ad necessitatem coactè exeunt, vt potè omni lubricitate destitutæ. promuntur idcirco solùm, dum aut nimia copia premunt, aut aliquod assumunt irritamentum. perferrunt autem hi pondus quandoque per plures dies, quia in paruam molem recrementa hæc adacta leuia, & nigra euadunt, quia sint omni humore destituta: & hoc accidit, dum viscera sicco ardore æstuant, & quadantenus tabescunt. nam lienis æstuantia vasa ichorem omnem è ventre ebibunt, qui nisi ardore inarescat, seu aliò cuocetur, copiosam mictionem facit, vt sic parcior euadat alui deiectio, quippe obseruatione constat, quod animalia parum aut nihil mingentia lienem aut nullum aut exiguum habent, sed profusa est horum aluus. huiusce ergo ardoris signum præbet aluus sic intercepta, quod esse suapte natura malum, mors vxoris Philini ostendit. hæc enim prius combusta pauca, deinde biliosa abundè colorata egerebat, vigesima decessit: in Hermocrate pauca combusta prodibant, ictericus is sexta die factus, obijt vigesimasceprima ex alui suppressione. Pythio supra Herculeum templum degens tertia die pauca compacta egessit, interijt decima. at decumbens in Dealcis horto quadragesima conualuit postquam octaua ipsi secessus prodierunt nigri compacti, pauci, qui prius tenues, & spumosi erant. vt hinc habeas perniciosos esse tales secessus primis morbi diebus apparentes: minus si prodeant morbo ipso iam progresso. nam Herophon iudicatur decimaseptima cui quinta pauca, nigra prodierunt. vt autem secessus isti suapte conditione mali, ita si is hemorrhagia se adiungat siue profluat, siue stillet, nulla inde speranda vtilitas. nam in superioribus de hæmorrhagia hæc. Quibus, inquit, aluus suppressa prorumpit hæmorrhagia, & vnà in superrigent, his aluus lienterica fit, & prædura, & ascarides, aut vtrumque nisi enim prius infimi ventris ardor quadantenus mitescat, non potest esse salutaris inde orta hemorrhagia; multo minus stillationes ardorem sanguinis designantes, dum is per arterias in caput se propagat, vt vasa contendat, & inflammet.

V I.

Glutinosa, meraca, & alba deiectio inutilis quin etiam quæ multum est fermentata sub pituitosa. praua autem quæ ex concretis innatat sublinida, purulenta simul & biliosa.

617 GLutinosum quod in recrementis est, aut intus ex caloris actione gignitur, aut assumptus est à cibarijs, & hoc non ad pro-

gnosticum, sed ad causarum morbificarum notionem facit. ast quod intus gignitur suo non caret euentu ratione causarum efficientium. quippe nascitur viscositas, dum aqueus succus moram trahens pinguescit, ac calore sic crassescit, vt viscidus euadat, perinde ac in lactis colostro, seminisque contingit substantia. & hac ratione aqueus à liene assumptus humor viscosissimus euadit, dum in hanc atræ bilis speciem degenerat. inde etiam humiditas, quæ in peripneumonicorum lingua apparet tenuissima prius ac fluida, viscosissima fit, quia istis de causis in hanc conditionem degenerat. ergo & gluttinosæ deiectiones, quæ meracæ, & albæ sunt ab istis sumuntur humiditatibus, quę crudorem album & aqueum præseferentes profluxerant antea, mox suppressæ, dum situm contrahunt, ab ardore viscosæ fiunt: albæ subinde & meracæ apparent, quia solo sumuntur crudore vllo absque aliorum recrementorum additamento. Sunt autem tales deiectiones inutiles, quia licet crassitudinem habeant, crudorē tamen gerunt, quia meracæ, & albæ. Cæterum sub pituitosæ fermentatæ fęces illæ sunt, quæ albæ quidem à pituita, viscosæ sunt & leues, non autem spumosæ, sed pultaceæ etsi innatent. nam ratione assumpti aliqualem coctionem exhibent, sed quia subpituitosæ sunt, nec morbum penitus tollunt, nec malum euidenter inacuunt, & propterea hac de causa inutiles. Ast certam gerunt prauitatem quæ licet concretæ liuidæ tamen bilioso ac purulento succo enatant. Siquidem pituitosa tunc non solo fermento concrescunt, sed iam corruptionem indempta ab innaturali conglobantur ardore. liuorem in inpituita designat morticinium natiui caloris, dum is in corruptionem habit ob excessum innaturalis ardoris agentis in meracam pituitam. indicium autem huiusce innaturalis ardoris præbent, quæ purulenta simul, & biliosa egeruntur, idcirco prauitatem hæc promittunt, quia vndique corruptio viget.

VII.

Splendidioris sanguinis deiectiones malæ tum aliàs tum in dolorosa aliqua passione.

618 DVm tertia quaque die vi febris ingrauescunt lumborum cruciatus, expectanda est grumosi sanguinis egestio vtilitatem afferens, quia demit causam doloris effetricem, quæ crassioris sanguinis est vbertas, inhabilis subinde ad hæmorrhagiam promouendam, vtilem tandem grumosi sanguinis facit egestionem. & de hac est illud Hipp. 4. Aph. 25. Sanguis, inquit sursum qualiscumque fuerit, malus: deorsum verò niger si deijciatur, bonum. Ast si is splendeat, non amplius bonitatem,

tem, sed pessimam gerit conditionem. quippe aut ab arterijs emanat sese violentia quadam reserantibus, vel ab ardore summo visceribus impertito, dum morbi viget crudor, ideoque nullam vtilitatem affert, perinde ac faciunt meracioris sanguinis hæmorrhagiæ, siue substillent, siue profluant, & hoc potissimum veritatem habet, dum dolorosa adest passio aliqua spectans potissimum ad naturalia viscera, tum ratione signi, tum etiã quia vtiliter tunc in primis circuitibus hæmorrhagiæ prodeãt, vt in superioribus enarratum. ast si nulla vrgat dolorosa passio, tunc prodit aliquãdo splẽdescens à reseratis hæmorrhoidibus vlla absq. notabili noxa, sed hoc raro contingit, ideoque malum est splendidum sanguinem egerere, tum aliàs, tum in dolorosa aliqua passione.

VIII.

Spumans deiectio circumfusa bile, inutilis, tum inde fiunt icterici.

619 DE spumosa deiectione abundè, quæ si vndique biliosa est, mala: inutilis autem quæ spumosa non vndique, sed superficietenus solùm est bile circumfusa. discreti namque sunt ad inuicem crudores & bilis, ideoque intus biliosa à crudoribus detenta turbata tumet, dum se spumoso immiscet humori. ergo quod non excretum intus manet, ad ambitum corporis se diffundit, & icterum parit.

IX.

In biliosis spumosa florulentia, malum præsertim si lumbi doluerint, & mens emota fuerit. num autem his dolores?

620 FLorulenta est spuma, dum aliquo imbuta est liuido colore, siue id præalbidus, & candidus faciat liquor: siue splendescens sanguis, siue rutila bilis. his enim spuma nitet, & ipsa florulentia spumosa euadit, dum spumæ effetrices interueniunt causę. Siue ergo eximiè crudi exundent liquores, siue splendescens sanguis se exerat, siue rutila bilis in spuma florescat, non potest istud apparens non præsignare malitiam in biliosis tum habitibus, tum morbis, vt ex dictis in superioribus constat. hanc autem malitiam egestiones istæ certius promittunt, dum lumbi dolent, & mens quadantenus emota est. æstus namque viget circa lumbos, qui dum contentum illuc humorem incendit, meracum partim profert in deiectionibus, partim intrudit in loca spirituum, indeque duo contrarij occurrunt noxiosorum motus, qui vndiq; crisim omnem auertunt, & naturæ optimum munus retardant. hoc autem facit plerumque

alicuius visceris stabilis, & æstuosus dolor suam noxiositatem propagans tum in lumbos, tum in ventrem, tum in animorum loca.

X.

Tenuis valdè spumans deiectio cum aquea biliosa hypostasi, praua.

621 DEiectiones quanquam liquidæ profluentes aliæ tenues sunt, aliæ crassitiem aliqualem gerunt. quæ tenues sunt crudorem exhibent, ac licet quandoque vtilitatem afferant, perinde ac faciunt vrinæ aquosæ, & ipsa diarrhea in hydrope; suapte natura prauæ sunt, potissimùm si vnà se efferant ea, quæ innaturalem aliquam subesse affectionem designant, cuiusmodi est spuma, quæ & ipsa duarum est conditionum, alia nimirum tenuis. & alia crassa. quę crassa est perinde vt spungia innatat, & vtilitatem quandoque affert, quia pituitosa concocta exhibet ab alto per angustos ductus profluentia, quia sunt à calore liquata. at quæ tenuis est, cuiuscumque sit caloris, quum crudorem perpetuò gerat; aut nullius est vtilitatis in salutaribus alioquin morbis: aut prauitatem in difficilimis denunciat. difficilis autem est morbus, dum vndique crudores apparãt in toto potissimum deiectionum corpore. ergo si quod subsidet in deiectionibus à spuma, illud aqueum bile tinctum est, & ipsa spuma tenuissimè innatans tenuis est; morbi vtique adest prauitas, quia crudores vbique vigent, & causæ spumam edentes generosè dominantur, obijtque Silenus vndecima, quam secunda die plura deiecisset tenuia, spumosa.

XI.

Praua est etiam purulenta.

622 QVæ purulenta deijciuntur aut ex alto, aut ab vlceratis veniunt intestinis. posteriora hæc perpetuò praua, potissimum si saniosa sint, & ad eam imbecillitatem ducant intestina. vt chylum amplius retinere nequeant, perinde ac de dysenteria dictum. quæ etiam purulenta ex alto veniunt, non possunt non esse praua. nam in Empyjs istud lethale, quoniam à visceribus nequit purulentum ad intestina transire, nisi violentia summa interueniat, quæ discriminosa in omnibus morbis, pessima prorsus in prauis, dum vires effętæ languent. vtilius enim purulenta hæc à visceribus emanantia per vrinarios ductus exeunt, stranguriosam, ac purulentam mictionem faciunt, vt in Epidemicis sæpè annotatum. ergo omnis purulenta egestio praua est, quia occultum plerum-

rumque empyema profert, interimens nonnunquam inoppinanter, vt in superioribus enarratum.

XII.

Et nigra cruenta deiectio praua, idque tum in febre, tum aliàs.

623 HAc de re 4. Aph. 21. sic. Excrementa inquit alui nigra sanguine atro similia spontè exeuntia siue cum febre, siue citra febrem, pessima. loquitur autem ibi Hipp. de nigris illis egestionibus, quæ atro quidem sanguini similes cruentæ minime sunt. ast quoniam longè à sanguinis conditione absunt recrementa, perquirendum, quæ sit interueniens similitudo inter nigra hæc deiecta, & nigrum sanguinem. Porrò sanguis niger euadit, aliàs dum propio destitutus sero nullam fluxibilitatem habet, estque spirituum viduatus comercio, quod accidit, dum in corruptionem abit propter excessum ardoris: niger idcirco est, crassus, at non concrescens fibris destitutus tanquam fex aliqua omni viscoso viduata succo, & hic verè niger sanguis est lucidis destitutus radijs. aliàs autem nigrescit, dum vstionem subiens non corrumpitur sed adhuc & suo quadantenus diluitur sero, & viuidis collustratus spiritibus fluit quandoque impetuosè, ac è venis eiectus protinus grumescit non sine nigricante splendore, & hoc nigricanris sanguinis discrimen apparet per phlebotomiam. Ast res ita de nigris recrementis se habet, quod alia ex alto veniunt, alia collecta in intestinis fęcibus se adiungunt. quæ tota ex alto veniunt, liquida sunt, aliàs per angustos ductus transire non possent. quæ autem suam in interaneis congeriem faciunt, crassioribus fęcibus ammixta corpulenta exeunt, & compacta quandoque, si ei quid se adiungat viscosum. nihil propterea nigræ istæ fęces cum nigro sanguine habent analogiæ, seu similitudinis, vt habent priores, quæ immediate à vasis profluentes, ob eam quam contraxerunt corruptionem; nigricant, ac suis in discontinuatis partibus quadantenus splendent, dum à visceribus contractum ardorem adhuc ferunt. hæc ergo sunt recrementa nigra, quæ sanguini atro quadantenus similia pessima sunt, si sponte exeant, quocumque in statu maneat corpus, siue nempe febriat, siue non, quum sint germina iam dictarum causarum perniciem gerentium. quod ipsum de nigro dicendum sanguine, potissimum si discontinuatus & non grumescens profluat, non quidem ex hæmorrhoidibus iam tumescentibus, sed è supernis intestinorum vasis momentò se referantibus. nã talia profluunt è iecinore, dum sanguis in portæ trunco se colligens innaturalibus ex occasionibus nigrescit, nec amplius valens in radicibus

cauæ se intrudi, suopte pondere denuò in interaneis labitur, venarumq; reserat oscula. quod ipsum nigra quoque faciunt recrementa à liene delapsa, dum se in arterias intrudi nequeunt: procumbunt enim per splenecticum truncum ad aluum, & quandoque ad ventriculum tendunt, vt nigrorum vomitionem faciant. sic ergo res se habet de istis nigris egestionibus, quæ siue sint recrementorum sanguini affinium, siue ipsius met sanguinis & pessimæ, & prauæ habentur, siue febris aut non infestet: nequeunt enim profluere, nisi iam dictæ vigeant causæ, quæ per se prauæ alijs non sunt indigæ additamentis.

XIII.

Varia item abundè colorata egestio inutilis. ac tanto deterior, quanto coloris est magis horrendi. secus in pharmacia: tunc enim periculo vacat, nisi copia excedat.

624 QVo plures sunt offendentes hostes, eo promptius natura lacessita succumbit, aut saltem discriminosè pugnat. se promunt autem hi in egestionibus variatis tum colore, tum substantia. nam multiplices tunc vigent humores, inæqualiterque se habent offendentes causæ, vt exin deiectiones aut mixtim variatæ, aut per vices modo tenues, modo aliquantulum crassescentes, multisque vicissim tinctæ coloribus appareant. sic enim 4. Epid. proditum promi aquosas deiectiones, quæ si sub dio ponantur, leue supernè tenue valde simili isatodi infernè subsidentiam habens exhibent, vt in Peryntho, dum in æstate febres grassabantur ardentes. erant enim ægrotantes, inquit, sine vomitu, & ventres turbati tenuibus, aquosis non biliosis cum multa spuma. habebant autem aliquando hypostasim repositam, ex quibus sanè, quod sub dio reponebatur, simile erat. addit autem, quod excretiones similes specie semper malum. quod intelligendum de omnibus excretionum speciebus quæ vniusmodi semper sunt, siue varietatem gerant in vna quaque eiectione, siue vnum, & vnius conditionis humorem expromant. nam si iam dictam perpetuò habuerint varietatem quod ad substantias, seu colores, ex his si non pernicies, morbi saltem præsagienda est contumacia ratione seu multiplicium humorum vigentium, seu inæqualitatis coctionum, & cruditatum. Ast si vnius naturę & conditionis sit excretus humor, & his bonitatem vllam gerat, siquidem prauus suapte natura, perniciem: sin autem signo fortassis bonus perniciosus euadit, quia non profert morbi effectricem causam, vt de stercoracea egestione in magnis affectionibus dictum. hinc illud Hipp. 2. in 2. Epid. mutationes, inquit, iuuant,

iuuant, nisi ad malum mutatio, veluti à pharmacis vomentibus febrium causa. fines in meraciora putrefactionem significat; vt Dexippo. laudat ergo Hipp. excretiones, quæ mutationem habent, dummodo mutatio ad melius fiat, adeout prius se exerant, quæ sua prauitate morbum inuexerant, deinde prodeant, quæ talia sunt in naturali statu. nam superius de vomitione dictum, quod vxor Temenis facilius spirabat, quia supra malum vomitum vomuerat. secus est, si mutationes in deterius fiãt: nam tunc ad interitum itur, si tandem meraca prodeant, quoniam meraca hæc postremò se exerentia putrefactionem significant: eam nempe caloris corruptionem designant, quam inuexit tum pharmaci hypercatharsim, tum orgasmum succorum opera naturæ subuertentium. ergo mutationes quæ in egestionibus occurrunt & bonæ & malæ sunt, vt gradus apparent seu bonitatis seu prauitatis. ceterum deiectiones, quæ vel vnius humoris sunt, vel perpetuam varietatem gerunt, malæ vtique habentur, quia aut perniciem, aut contumaciam, aut inutilitatem promittunt, vt exeuntium se habuerint conditiones. nam egestio quę abundè bile colorata varia est in substantia, inutilis est, quia ratione varietatis indicatoria esse nequit, non tameń perniciem denunciat, quia coctum quid profert in ea etenim tempestate, quæ grassata est in Perintho, licet comatosi essent ægri, ac delirantes in somnis, expergefacti intelligebant omnia, habebantq. vrinas tenues quidem, sed non decolores, quod erat certum salutis inditium, & ideo varietas egestionum in istis haud perniciosa erat. ratione etiam bilis egestionem abundè colorantis, mala est, quia quum vnicum humorem perpetuò promat, ad contumaciam facit, sed quia non se transfert ad alios prauos colores, non est perniciosa; ergo inutilis ad verám crisim. in Apollonio enim, quia decimaquarta die aluus turbata est multis biliosis, meris crudis, deinceps secessus erant varij, nigri, pauci, & æruginosi, aut pingues crudi, & mordaces, tandem multi tenues; obitus ei trigesimaquarta, quia nempe varietas ad prauitatem versa est: tantoque est omnis excretio variata deterior, quanto coloris est magis horrendi. Quod de pharmaco deteriora egerente additur, hanc habet veritatem, quod purgans datur pharmacum, dum vigent in corpus cacochyma, quæ nec à natura ad coctionem ducta, nec alijs excretionibus eiecta, mala quamplurima edunt, siue nimia tenuitate turgeant siue crassitie hæreant. quia ergo vigentes succi à sanguinis conditione recedunt sub quacumq. peccauerint conditione, pharmaco ad exitum turbandi erunt. exeunt autem suis conditionibus prædíti, quæ plerumque prauæ sunt, & propterea si à pharmaco deijciantur deteriora, corpus iuuamen recipit, quia à noxijs se exonerat. istud autem iuuamen accidit,

dum

dum talia qualia oportet purgantur, & in ea quantitate quæ morbo conuenit, & viribus est par. nam si pharmacum turbet, quæ non committunt morbum; & inopportunam deiectionem, & hypercatharsim facit, quæ summè exitiosa est, dum ad meracam deuenit, vt inde conuulsiones, & singultus ad lethalitatem accedant, quod à veratro accidere 5. Aph. 1. proditum. secus in spontinis purgationibus modum excedētibus: malæ etenim hæ sunt, solummodo, quia turbatio non interuenit facta à pharmaci virtute, quæ ad extremum perducta, omne respuit auxilium: dum autem internis de causis nascitur turbatio, non est necesse vt extrema deiectio ad meraca deueniat, & ideo natura adhuc potis est malum emendare, posteaquam noxium seu secretum, seu suopte orgasmo ad excretionem properans se exonerauerit. sic ergo deteriora à pharmaco se proferentia ad meracitatem vsque, lethalia sunt: quæ autem deteriora protinos à pharmaco turbantur opportuno modo, leuamen, & iuuamen ferunt, quia tunc se promunt inutilia seu turgescentia, seu secreta non sine ægri commodo. sed plura hac de re aliàs.

XIV.

Et obscura mollis egestio inutilis in febre. inutilis quoque siccā friabilis decolor tum aliàs, tum si aluus humectet. nigris autem antea egressis occidit.

625 Quoniam excretum & molle, & compactum, & subfuluum esse oportet ad bonitatem; igitur quod molle est, & ψαφαρός in febre ad bonitatem non facit, quia nec integram gerit cremoris parationem, nec expromit, quod in intimis exundans febrem facit. sunt autem qui duo hæc confundunt vocabula ψαφαρὸν, & ψαδυρὸν, vt friabile vterque designet, quod alienum est à laconismo Hipp. duo diuersa vocabula idem significantia nunquam in eadem assumentis sententia. ceterum apud Græcos ψαφαρός tenue quid, imbecillum, & obscurum notat, vt propterea recrementum illud molle ψαφαρὸς sit, quod molle quidem substantia est, sed cum obscuro quodam calore diuerso à subflauitie, quæ in optima est expetita deiectione. hunc autem colorem squalor quidam exhibet, quem contrahunt fæces colore debito destitutę, ideoque hæ inutiles sunt in febre tum signo, tum causa. Ast non erit fortassis abs re si loco ψαφαρὸν legas ψαρὸς, quæ species est coloris varij, vt quemadmodum inutilis habetur illa egestio, quæ varia substantia abundè est bile colorata: ita etiam inutilis sit, quæ substantia quidem vniusmodi in mollitiem, colore tamen variata est, vt in vno eo-

dem-

demque compacto corpore quædam subnigrities & albedo appareat, perinde ac auis est sturnus à Vulpiano à græcis psarus dicta. ergo quia mollis vtilem crassitiem refert: & quia variata in colore non omnino bona, inutilis propterea ad morbi solutionem. Talis quoque est, quæ sicca, friabilis, & decolor apparet: sicca enim est, quia venæ æstuantes omnem fugiunt humiditatem: friabilis est, quia glutino destituta non coheret: decolor autem, quia ab alto non veniunt recrementa, & in aluo crudores exundant, alui liquescentiam edentes ad maiorem ostendendam inutilitatem, quę ad extremam se transfert perniciem si prius nigra exoneret. quippe in intimis tunc ferbet ardor, qui vstionem edens facit vt liquati exeant nigricantes succi ad exitium, vt in Empyjs. sic & in Hermocrate pauca combusta exierunt, deinde vigesimaquarta multa tenuia fluebant, obitus vigesimaseptima. quod ipsum in Philini vxore factum legimus, & hęc decessit vigesima, obseruationeque constat, quod qui post nigra eiecta aluum liquidam habuerunt, decesserunt omnes. nam in Sileno deiectiones erant tenues, deinde subnigræ, postea tenues incoctæ, morituris vndecima. at in Herophonte pauca ab initio, vt in tenesmo, deinde tenuia, biliosa, frequentiora, nigra mox pauca, crisis facta est decimaseptima. quæ enim tali ordine nigra exeunt, vt post se non relinquant aluum liquatam conditionem potius insequuntur humoris exũdantis, se tandem vtiliter exerentis, quam causæ efficientis, à qua liquamentum deinceps fluit ad perniciem, vt morticinium caloris designet.

XV.

Liquida alui egestio, & aceruatim, & paulatim fiens. mala. hęc enim vigilias: illa autem virium exolutionem fortè intulit.

626 Liquidarum deiectionum modi duo. nam aliàs liquida deiectio erumpit ἀϑρόον cumulatim nempe, & multa in copia: aliàs μακρὸν paulatim scilicet, & fermè vt in tenesmo. vtrumque malum est. quod enim paulatinè profluit, sępè plerumque stimulat, necessitatemque gerit frequentis exurgitionis quandoque non sine torminibus, vt in dysenteria, & hoc facit si non stabile intestinorum malum; perennis saltem noxiorum succretio, quorum contumacia non leuis est, dum non confertim, sed paulatinè in motum impellitur, quod potissimum nascitur à bilioso ichore sensim ab inflammatis educto visceribus, qui & suâ acrimonia, & suo ardore crudum in intestinis contentum succum plerumque liquat, & stimulat. nam vt superius ostensum, paucum à bile. quum itaque viscerum interueniat ardor faciens vt ichorosa bilis stimu-

mulatrix ad exurgendum succrescat: necesse est adsint vigiliæ. nam & author vigiliarum succus exundat, & frequens egestionis stimulus quietem à spiritibus aufert. sic ergo liquida alui egestio vigiliarum est effetrix, ni incocta & pituitosa in vasis exundent, à quibus ægri soporantur cum hac liquida, & paulatina egestione, quod rarenter accidit, nisi à bile quoque stimulus interueniat, quia perpetuò paucum à bile. liquidum autem quod cumulatim fluit, non solum promit quod è vasis se exonerat, sed quicquid vtilis cremoris in intestinis est, indeque vires vtili destitutæ pabulo languent non quod spiritus exhauriantur, vt accidit ex hæmorrhagia, dummodo deiectiones istæ cumulatæ à debita quantitate recedant. nam cumulatæ sunt sine virium lapsu, dum congestio adest succorum se cumulatim ad exigentiam exonerantium cum exigua saltem virium offensione.

XVI.

Liquida subobscura alui egestio perfrigescens non sine febre, inutilis, rigores in his vesicam & ventrem aprehendunt. aquosa verò valdè non desinens in acutis, mala, & magis in sitim expertibus.

627 Calor qui debitam ad exundantem humiditatem proportionē non seruat deiectionem reddit obscuram, seu squalidam: siue humiditates istæ sint ex chylo assumptæ, siue è crudoribus à vasis emanantibus, & hæ dum sic exundant, vt caloris opus omne renuant, tunc deiecta inalgent, quæ proinde in febribus inutilia sunt, quia non demunt febris effetricem causam, sed signum præbent cruditatum vigentium in infimo ventre. tales autem se deijcientes crudores, febrem non adaugent, nec ipsam tollunt, ergo inutilis subobscura perfrigescens alui egestio non sine febrē. Ast si hi crudores sese insinuauerint in venas ventremq. & vesicam aprehēdant, rigorem vtiq. pariunt. verbū enim ἐπιλαμβάνομαι manus inijcere, aprehendere, & inherere significat, quia nempe crudores isti dum vasa aprehēdunt, & rigorem faciunt, & ventrem vesicamq. veluti manus incecta stringunt, & coarctant. nam alias ostensum lotium intercipi à perfrigeratione rigore edita; & quæ assumuntur, si algeant vltra modum secessus impediunt, aluosque sistunt repunt autem in intimis crudores isti per lienis præsertim corpus, dum arteriæ æstuantes vltra modum sugunt quicquid crudoris in interaneis exundat, hinc vesica propterè à suscepto crudore intercipitur, & aluus iam liquata moratur. cęterum deiectio hæc cruditatum, quæ in cęteris febribus inutilis, in acutis

mala

mala, si aquosa valdè est, diù talis manet, & in siticulosos reddit ægrotantes. adnotatum idcirco interijsse omnes, qui in acutis cruda, & aquosa perpetuò deijciebant. nam Silenus octaua cum pauca irritatione velut incocta multa deijecit, decima similia, moritur vndecima. Mulier aput Pentimedem habuit aluus turbata ex tenuibus, multis, crudis; septima cum eadem alui liquescentia decessit. in altera quoque muliere ex abortu multa intempestiuè fuere excreta, septima obitus. sic & mulieri in mendacium foro decumbenti ex aluo perpetuò lubrica mors decimaquarta die. in diuturnis autem non talem mortis gerit necessitatem, deiectio hæc præsertim si vicissim profluat, & moretur. nam in Clazomenio ab initio ad decimamquartam vsq. tenuia multa aquei coloris ab aluo prodibant, mox hæc restricta sunt, vt parotides assurgerent, quæ subsiderunt, dum aluus denuò trigesimaprima soluta est ex multis aquosis, vt in dysentericis, ideoque quadragesima tandem conualuit. dum etiam ex hac alui liquescentia in acutis ægri in siticulosi manent, maximum occurrit discrimen quoniam tunc sic vigent crudores, vt deiectio pondus non detrahat, sed quod intus hæret caloris molitur internectionem.

XVII.

In alui profluuio prærubra egestio inutilis. inutilis quoque valdè cum virore pallida, aut alba, aut spumosa, aut aquosa. tum parca, & glutinosa, vel leuis cum virore subpallida, mala. veternosis autem liquida egestio pessima.

628 DIctum iam, quid inter sit cruentum, & quod prærubrum est, nasciturque hic color à bile in ruborem exusta, quæ deiecta in multa alui profusione, & ipsa nullius est vtilitatis, quoniam & crudores vigent, qui si non incommodant vires saltem morbum non tollunt. idipsum dicendum de virescente egestione cum pallore, alba, spumosa, & aquosa, de quibus in superioribus, quemadmodum etiam de parua, & glutinosa. leuis autem & cum virore subpallida ea est de qua Hipp. 4. Epid. Deiectionum, inquit, aquosarum cum sub dio expositæ essent leue supernè tenue valde simile isatodi, infernè fit subsidentiam habens. tales porrò liquidæ deiectiones veternosis pessimæ, si nimirum aqueam substantiam habeant, vt vndique crudorem gerant: vel prærubra sit proluuies extra iudicationum ordinem. nam dictum in superioribus de sopore, quod malum est alui proluuium valdè rubicundum. sed dictum quoque

que, quod ſoporoſis dilaſſatis, ſurdaſtris aluo erumpente, ſi rubicunda egeſta fuerint circa iudicationem proſunt, notabiliſque eſt exemplum filij Pythionis in Pella, de quo ſæpè.

XVIII.

Eſt verò lethale ſanguineum multum grumoſum fundere. ſic album liquidum ventre intumeſcente.

629 SAnguis non ob putredinem, ſed propter ſuam grumeſcit craſſitiem, dum ſpiritibus deſtitutus alget. nam corruptus diſcontinuatam exhibet naturam, perinde vt vini fex, quia fibris tunc caret. nigricat etiam, quia deſtitutus eſt lucidis ſpiritibus, & in ſuppuratum tranſit, grumeſcit autem tum in venis, ſi alias dictæ interueniant cauſæ; ſed promptius ſi extra vaſa eiectus moram in quibuſdam cauitatibus trahat, à quibus ante putreſcentiam emanet, nigricanſque prodit aut obſcurus, aut ſplendeſcens, vt prius quam grumeſceret ſe habebat. hinc patet ratio, cur lethale ſit ſanguineum multum grumoſum fundere, quia ſanguis tunc non nigreſcit à putredine: nam quandoque ſic vtiliter ex aluo deijcitur; ſed grumeſcens ſuam ſeruat naturam, huiuſque exuberans deiectio vbique innaturalis eſt, & propterea magna neceſſe eſt interueniat violentia, quæ cruoris ſua alioquin craſſitie hæreſcentis multitudinem profert, dum nempe is prodit ex inſuetis locis. nam ab vtero grumoſum fundi, etſi laborioſum, & ad ſanationis difficultatem, non tamen ad exitium, vt fœminis ærumnoſam vtique vitam protrahentibus ſæpè contingit. Quod autem dictum de lumborum doloribus ſalubriter quandoque grumoſi ſanguinis deiectionem facientibus, intelligendum, dummodo eiectus ſanguis nec ſplendet, nec debitam quantitatem excedit, damna alioquin imminent ſi non exitij, difficilis ſaltem ſanationis. Album atamen liquidum eiectum cum ventris elatione non poteſt non portendere exitium: album quippe eſt à pituita, ſeu à liquatis crudoribus, qui dum ob viſcerum ardorem in multos flatus abeunt, ventrem eleuant, quod in diuturnis lethale, & conuulſificum, vt in ſuperioribus enarratum.

Ege-

XIX.

Egestio alui nigra velut sanguis & cum febre; & sine febre praua. praua quoque variegata omnes, & quæ abundè à bile colorantur praua.

630 Satis de istis in superioribus. sed illud deinceps compertũ, quod nigra deiectio suapte natura praua est, quia si discontinuata est, summam corruptionem refert: si splendet, & compacta quadantenus est, ardorem summum subesse in visceribus arguit cum exundantia succorum ad atritatem vergentium. vtrumque autem tam in febre, quam secus prauum est: quippe in febre, vigentiam causæ offendentis signat: sine febre mala imminentia præsagit. hæc idcirco 4. Acut. Quantum ad signa attinet, deiectio nigra mortem indicat: quia nempe tanquam signum deiectio hæc perpetuò praua est, licet ex euentu quandoque vtilis euadat, quia excludit noxium, dum reliqua in bonum consentiunt. qui enim in Dealcis horto decumbebat nigras habuit deiectiones, pariter & Leophorbidas; coonualuerunt nõ sine tamen discriminibus. De variegatis autem deiectionibus hæc in Progn. leguntur, si verò, inquit, versicolores sint, diuturniores quidem, sed nihilominus exitiales sunt. hæ strigmentosæ sunt, ac biliosæ, cruentę, porraceæ, & nigræ, quę nonnunquam simul, interdum vicibus excernuntur. apparet ergo ad exitium varietas hæc in coloribus. nam deiectiones, quæ substantia variæ sunt, inutiles potius, quam exitiosæ. Quod autem nedum ad diuturnitatem, sed & ad exitium colorum faciat varietas, testis est Apollonius expromens deiecta, vel nigra, pauca, & virosa: vel pinguia, cruda, & mordacia, tandem lacti similia, decessit is trigesimaquarta. Quæ autem catachores sunt deiectiones, abundè nempe bile saturatæ adesse in visceribus arguunt insignem æstum. nam 1. de morb. dictum ab Hipp. quod alui egestio biliosa prodit, eo quod combusta sunt ea, quæ sunt in ventre. ergo si saturata bile imbuuntur deiecta, summus ardor viget, qui non potest non exitium moliri, quum in Philini vxore septima secessus biliosi abunde colorati, vigesima mors. in Epicratis autem vxore septima biliosa abundè colorata prodierunt, octuagesima facta est crisis post multis discriminibus. faciunt ergo hæc deiecta & ad exitium, & ad discrimen, sed & ad diuturnitatem, quoniam vigent biliosa recrementa, quæ non tota in intimis obrepunt.

XX.

Egestiones desinentes in spumosas meracas omnes quidem exacerbant, maximè autem conuulsos, atque ex his sępè assurgunt parotides.

631 SPumescunt excreta omnia à liquata pituita, dum hæc motu agitata per angustos canales labitur in infimum ventrem. cæteri namque humores spumescere nequeunt, nisi liquatam habeant pituitam adiunctam. spuma ergo omnis suapte natura alba coloratur ab his, quæ ei se adiungunt. meraca itaque spumosa erunt, quæ alba vndique sunt non alijs imbuta coloribus. hæc autem à sincera pituita assumpta, huiusce arguunt exundantiam, dum cęteri succi consopiti iacent. spumescit verò sincera pituita, dum liquata ad inferas partes per arctior ductus depluit. ergo non potest non exacerbare morbos omnes alui hæc spumosa deiectio sincera, præsertim qui ab irritamento, interceptioneuè aliqua nascuntur, cuiusmodi est ipsa conuulsio. nam pituitosa hæc meraca spumescens, dum tenuia solum promit, malum conuulsionis potius quam tollat, adauget, quia crassiora quadantenus liquata promptius ad intercepta loca fluunt. sunt etenim vrinæ seu vitriformes, seu aceruatim erumpentes, seu geniture similes, quæ conuulsiones tollunt, perinde ac faciunt fluores alui confertim erumpentes, qui tales esse nequeunt, dum spumosa meraca se deijciunt. quod autem inde parotides assurgant opinionem præbent exacerbationes conuulsoriæ ab istis promanantes deiectis. nam in superioribus dictum, quæ conuulsorio modo exacerbantur catocha parotidas excitant, & tremulis, anxiosis patui iuxta aurem tumores conuulsionem significant aluo malè affecta, præsertim si hæc fluere desistat, vt in Clazomenio. dictum tamen sępè his parotidas assurgere, quia non perpetuam habet veritatem. aliquando enim comatosi ægri euadunt, vt qui in Perynthio ardenter febriebant cum aluo liquida, aquosa.

XXI.

At quæ præliquidæ fiunt, & rursus compacta meraca stercoraceæ egestiones longitudinem morbi significant. valdè rubicundæ in febre delirium. alba stercoracea morbo regio difficilis est, itemq. liquida, quę sepofita ruborem capit.

632 DEcedunt vtique à coctionum integritate alui excrementa, quæ modo liquida profluunt, modo ad crisim crassescunt. ast quia natura à suo non omnino deficit munere; crudoris atamen multitudine obruta inæqualiter modo coctum quid, modo crudum exhibet, diuturniorem subinde fore luctam arguimur, perinde vt accidit ab acrisia, quæ non ad perniciem, sed ad diuturnitatem. vigent enim in intimis adhuc meraca recrementa, quæ dum cumulatim ad aluum prorumpunt, egestiones liquidas reddunt, sed stercoraceis mox fęcibus compactis ammixta, crassescunt meraco colore tincta. ad diuturnitatem proinde deiecta hæc faciunt non ad perniciem, quia vitium meracioris recrementi corrigit integram quam stomacos in alibiles succos facit paratio, & propterea istæ stercoraceæ egestiones prauæ non sunt, quia promunt insimul noxium meracum. Quod autem prærubræ egestiones sint in febre delirij signa patet ex causarum notione. valdè etenim rubent deiecta ob summum visceium ardorem flauam adurentem bilem, quem non demittunt hæ egestiones, quoniam vt 3. Acut. scriptum est, faciunt hæ vt anxietudines, & hypochondriorum labores insurgant, mentem vtique emouentes, & deliria excitantes, præsertim si alia affuerint signa. dictum namque 4. Acut. Quum febrienti quarta die lingua conturbata loquitur, & aluus biliosa liquida egerit, talis delirare solet. In ictericis autem albæ deiectiones quę stercoraceę sunt ad summam morbi difficultatem faciunt, quia bilis tota intus manet, & quicquid crudoris in ventre est, crassescit sic, vt albam stercoraceam deiectionem faciat, quę cùm talis sit non detrahit è venis, quod viam bili occludit, & hoc in sæua icteritia ad interitum facere aliàs ostensum. facit quoque in ictericis ad difficultatem liquida deiectio, quæ sepofita ruborem contrahit. nam tunc crudoribus se immiscent prærubra, quæ solùm se exerunt in subsidentia, & ob vliginem mox cruda rubescunt, vt summam solutionis difficultatem ostendant.

XXII.

In sanguinis eruptionibus viscosa egestio nigris variegata cacoethis, maximè in valde albidis. valdè alba egestio in febre non bene indicat.

633 QVam promptè aluus ab hęmorrhagia malè afficiatur, siue hęc intempestiuè prorumpat, siue nimium quam par est profluat, in superioribus dictum. hoc autem accidere potissimum ostensum dum post eiectum sanguinem nigra ex aluo prodeunt, quæ si decurrant interitum; si supprimantur ventris dolores pariunt, cacoethes quidem, quoniam à mala nascuntur causa. maligna ergo erit viscosa egestio nigris variata in sanguinis eruptionibus, præsertim si id in pręalbidis contingat: in præalbidis scilicet egestionibus. nam de corporibus decolorationibus constat, quod in istis sanguinis effusiones periculosæ, & damnosæ vllo absque alio additamento. ast dum in istis hęmorrhagijs viscosa prodeunt recrementa nigro variata, malignitas vtique præsagienda, quocumque colore tincta sint hæc viscosa, sed maximè si præalbida sunt. nam vt in ictericis difficilis alba stercoracea, sic post eruptis hæmorrhagijs maligna, quia alui inde malè afficiuntur, dum viscidi crudores exundant ab alba pręcipuè pituita assumpti. ratio autem cur hęc pręalba deiectio maligna sit, licet ob glutinositatem quadantenus compacta appareat, est: quod pręalba omnis egestio siue tenuis & aquosa, siue compacta & glutinosa non bene in febribus iudicat. nam licet decumbens in Dealcis horto quadragesima sanatur cum egestione alborum pituitosorum plurium, hoc non sine multis antegressis discriminibus factum, nec sine sudore multo. ergo alba egestio in febre non bene iudicat, dum solitariè erumpit.

XXIII.

Aluus turbulenta paruis frequentibus ad egerendum progressionibus distendit buccas. delet etiam faciei rubores.

634 DEijcit aluus cum & sine turbulentia. nam si prorumpant siue profusè & frequenter, siue naturali modo, quæ in intestinis solùm continentur, abest omnis turbulentia, quia aliena non ingruunt, quæ tumultum faciant. at quoties ab alto reliqua profluunt recrementa siue sponte, siue aliquo sint irritamento citata, non sine turbatione exeunt, quia violenta interuenit motio, vt sic prorumpant. hunc mur-

mur prius oboritur, dum aluus sic liquari debet. Cęterum turbamentum hoc præsertim pariunt ea, quæ inopportunè ad excretionem tendunt statusque fit ταραχώδης non minus alui quam mentis, quia & hæc accessu alienigenorum turbatur. perpetuā enim habet veritatē, quod vbi ταραχης signum est transitus. ergo turbatio hæc alui facta cum paruis, sed frequentibus ad egerendum progressionibus tendit maxillas, quia exiguum deiectum quodam est liquamentum sua acredine excitans ad frequenter egerendum, perinde vt accidit in dysenteria, quæ si sęua est, & ipsa tendit maxillas, quia faciem vndique extenuat, vigiliàs inducit, & vtilem euaporationem detrahit. dolent quoque egestiones istæ faciei rubores, dum impediunt ne fiat in pulmonibus suppuratio: dictum namque in superioribus, quod florulenta facies cum aluo liquida signum dat suppurationum circa pulmones, quoties autem sensim exit humor, qui à capite defluus suppurationem circa pulmones, parat, flores quoque dispereunt: dysentericus subinde fluor, licet suapte natura periculosus, & tormentosus; mala grauissima quandoque compensat, & auertit. nam 2. de Diet. dictum, quod aluus incalescens trahit à reliquo corpore, à capite potissimum recrementa, quæ deposita vtilitatem afferunt, si modum seruent: secus si perniciem gerant. nam in prauis suppurationibus aluus malè affecta ad lethalitatem facit: delet tamen & ipsa flores, dum purulentum à pulmonibus detrahit, vt illud aliunde perniciosè distribuat.

XXIV.

Stercoracea cum tensione egestio alui laborem denunciat. pituitosa verò acutè cum cardiogmo dysenteriam. fortassis & lumborum dolorem. talibus alui circumtensio ad necessitatem liquida demittens citius restitans habet quid conuulsorum. insuper rigere his perniciosum.

635 Quoniam multa sunt mala, quæ à ventris nascuntur tensione, optandum subinde supernæ eius partes potius gracilescant, quam indebitè tumeant, dummodo ad hypogastrium spectantes non prorsus extenuentur, vt aliàs dictum. hinc est, quod si cum ventris tensione stercoracea deijciantur, labor adest ventris: si pituitosa acutè exeūt cum cardiogmo, dysenteria expectanda est: si liquida ad necessitatem exeunt, quæ deinceps protinus restitent, conuulsorium quid timendum,

vt perniciem si insuperrigeant ægri. cuncta breuibus plana fiant. alui itaque labor est, dum venter distentus stercoracea solum promit, quia totum quod ventrem eleuat, siue flatus, siue congestio sit recrementorum; intus manet. non potest proinde non denunciare alui laboriosum dolorem. Ast si deinceps ex hac tensione pituitosa acutè prodeant cum cardiogmo, dysentericus expectandus est fluor, nam tunc pituita ardore liquata, dum per venas ad infimum ventrem spectantes se distribuit, & acutè in interaneis penetrat, & supremam etiam ventriculi partem affligit, vt inde cardiogmus insurgat, qui stomaci est dolor anxiosus, & æstuosus. fiunt autem hæc non ab omni pituita, sed ab ea, quæ ardorem concepit, vt æstu affligat, & crassitie hæreat, ne sit pituitæ egestio prompta, sed paulatina, & laboriosa, vt futuram dysenteriam promittat, quod designatum fuit ab Hipp. sub illis verbis. τὰ φλεγματώδης δὲ ὀξέα. nam tunc acutè pituitosa offendunt, quando ad hanc æstuationem sunt adacta, vt & citò inuadant, & motus celeritatem faciant, sicque deinceps sanguinolenta prodeunt ad dysentericum inducendum fluorem. fortassis autem lumbi etiam dolent, quia plerumque per lumbales venas recrementa hæc ad intestina veniunt non leue adferentia cruciatum, dum iam dictæ adsunt conditiones. ceterum dum liquida hæc ad necessitatem excernuntur, vt quod multo cum irritamento expromitur, exiguum sit, restitentque deinceps liquida hæc, conuulsorium quid verendum. nam ventris elationes in diuturnis ventris passionibus habent quid conuulsorium, siue restitans pituitosus humor inardescens spinalem medullam affligat; siue arteriarum tunicas abradat, vt membranosum lotium reddat. Est demum his superrigere perniciosum quoniam ad intima viscerum cur sum flectit noxius remoratus humor, vt sanguinolentas seu in latus seu aliunde abscessiones faciat, perinde vt euenire dictum à dysenteria intempestiuè suppressa.

XXV.

Quibus nigra per aluum prodeunt, frigidum sudorem excludunt.

636 A Grauiore malo frigidus exit sudor, dum nempe calor improportionatus est ad succum, qui incalescere debet, quod accidit, aut quia calor ad morticinium tendit, aut quia exundant succi frigidam, aqueamuè præseferentes naturam, cuiusmodi sunt suapte conditione melancholici, qui dum nigri ex aluo prodeunt, ipsorum adesse vbertatem designant. mirandum ergo non est si nigra deijcientes frigidum sudorem excludant, quum talium succorum vigeat vbertas, nati-

uusque calor ad morticinium tendat. non est atamen necesse, vt qui nigra deijciunt, sudent: sed si sudant, frigidum sudorem promunt.

XXVI.

Quibus aluus ab initio turbatur, vrinæ vero paucæ sunt, & progressu temporis aluus quidem siccatur, vrina vero tenuis redundat, his abscessus ad articulos fiunt.

637 QVoniam ab aluo liquida exeunt aquosa priusquam sint à venis ebibita, propter hoc accidit, vt dum aluus multa deponit, mictio pauca sit. imo liquescit plerumque aluus, quia venarum perijt, seu tardatur suctio; sed liquescit quoque turbata ab excrementis ex alto emanantibus, vt superius enarratum. quotiescúmque ergo turbata aluus progressu temporis resiccatur, duorum alterũ interuenit, vel quod viscera sint iam à recrementis prorsus expiata; vel quod hi aliò cursum flectunt. Porrò dum exonerata à noxijs manent viscera, ad integritatem corpus adactum, sua ritè obit munia, coctionesque in primis inculpatas molitur, quarum signa in deiectis promuntur. quippe aluus restitans molles deinceps, compactas, coherentes, & fuluas fęces promit debito tempore, & modo. vesica quoque lotium emittit naturali cum crassitie, & colore. quod si restitans aluus talia non offert inditia, sed potius vrina tenuis redundat, & aluus resiccata non nisi coactè dura egerit; tunc recrementa quæ in interaneis ab alto se deponebant, aliò feruntur, suorumque cruditatum signa in tenui, & copioso lotio exhibent, qui quum tenuiorem solùm partem promat, crassior intus detenta viscerumque ardore liquata abscedit tandem ad articulos, id enim in diuturnis fieri febribus, dum crudores vigent alias enarratum. nec restrinctio recrementorum olim se exonerantium praua est, quia à diutina defluxione detractum est inutilium pondus. æstuant autem viscera, dum aluus sic resiccatur, & crudores quadantenus exundant, dum copia exit vrinarum tenuium abscessionum pericula non auertentium, vt faciunt crassa eiecta. ergo abscessio ad articulos expectanda, nisi alia rependens interueniat excretio, quæ abscessionem ipsam auertat.

XXVII.

Qui paucam ad egestionem sæpè surgendo rigent, si deiecta fuerint nullius vtilitatis, difficilimum hoc est, præsertim quartanarijs incipientibus.

638 MVltum est, quod in intimis turbatur, dum propter paruam, & crebram deiectionem perhorrescunt homines, quod enim turbatum est, partim ad aluum cursum flectit, vt intestina prorritet, exiguum expromentia, quia aut paucum istud, aut crassitie hærens: partim verò penitiora obsidet vasa, & rigorem facit. paucum enim eiectum aut biliosum, aut à bile prorritatum, vt aliàs dictum. est à bile, biliosisuè ichoribus loca spirituum inuadentibus nascuntur rigores. ergo si deiecta φλαῦρα sint, quia talia suapte natura. & quia pauca exeunt, necesse est, vt morbus difficilimus euadat, quum & crudores non sine acredine vigeant, & horum inualidi sint se egerere tentantium nixus. nec sine ratione posita fuit illa particula φλαῦρον, quoniam si praua sunt, quæ pauca promuntur, esset inde nata lethalis affectio, quoniam atra morbo ipso exoriente eiecta ad exitium faciunt. at si vtile est paucum se promens licet inde rigores superaccedant, sperandum vt natura vndique lacessita noxium iam ad secretionem paratum tandem excludat. ergo solùm quę inutilia deijciuntur pauca, ad morbi difficultatem faciunt, quoniam acredo aliqua vrget, sed peccant succi potius imparata conditione, quam prauitate aliqua. difficilis ergo oportet euadat morbus, præsertim si febris sit incipiens quartana, quæ suapte natura diuturna, ac difficilis, maiorem sanationis difficultatem gerit, dum ipsa bilis atra partim sua acredine prorritat, partim sua viscositate hæret, verundum idcirco ne propter rigoris accessum alia consurgat febris, quæ geminet periodos, iuxta progressiones superiori enarratas volumine, quod ad morbi summam difficultatem facit non sine discriminibus.

XXVIII.

Frequentes ad egerendum progressus paulatim fientes pauca stercoracea subuiscosa habentes cum præcordy, & lateris dolore, morbum regium denotant. num his illis subsistentibus viridi pallore imbuuntur? arbitror autem & hoc sanguinem effundere. at dolores in lumbis in his sanguinem fundentibus, sanguinem egerunt splendidum. cum sopore & cephalalgia insuper inalgescere perniciosum. viscosę biliosę magis abscessus pone aures faciunt.

639 PAuca egesta si non perniciem, contumaciam saltem, ac morbi difficultatem designant, præsertim si adsit irritamentum, quod necessitet frequenter ad egerendum. nam tunc stimulat tenuis bilis multo immixta crudore, quem calor viscosum reddit. hic frequens deijciendi cupiditas, paucum promens ob viscitatem succorum exundantium liberum bilis cursum impedientium. & hi remorati succi, dum penitiora inuadunt; præcordia, & latus tormentosè ast non stabiliter cruciant, quia propter suam tenuitatem & acrimoniam turgent. consonum ergo vt alias suis conuenientes naturis excretiones faciant: & quoniam recrementosa bilis sanguini admixta promptè ad ambitum corporis fertur, ideo icterus expectandus, qui istis editus de causis plerumque perniciosus est. vstionem quippe subit bilis sic viscera affligens, & exin corpus saturato imbuitur colore, vt de sæua icteritia aliàs dictum, quod accidit præsertim, dum frequentes illi ad egerendum stimuli restitant, quoniam tunc & ad viscera, & ad ambitum corporis omnis vergit acredo. istud autem fieri dubitanter dictum, quoniam non perpetuam habet veritatem, quum emendationem acredo subire valeat ammixtione aliorū succorum intus existentium, & alias facere valeat excretiones, seu hæmorrhagię, si tenuior sāguis, in primis circuitibus à visceribus superas petat, seu egestionis splendidioris sanguis, si post afflictionē lūborū crassior sanguis ad intestina cursum flectat. ac licet malum sit splendidum egerere sanguinem, magis tamen discriminosus est ad hæmorrhagiam progressus, quoniam meracæ tum effusiones, tum stillationes sanguinis è narium venis discriminosæ perpetuò sunt cephalalgicaque inde occurrunt mala excepta plerumque parotidibus, dum viscosa, & biliosa sunt, quæ ab aluo fuere suppressa, quæ cuncta quam sint periculosa aliàs enarratum.

Qui-

XXIX.

Quicumque tumores fluente aluo dolenter assurgunt, mali sunt. si hæc supprimi contingat, nec aliquid noui fortè accidat, deinceps soluetur, & maligno modo. vomitiones in his perniciosæ, & ferinæ.

640 DIctum, quod à viscosis, & biliosis remoratis deiectionibus parotides assurgunt, quę nisi suppurent, & fistulentur; perniciem afferunt, aliàs plerumque salutares. ob succorum atamen turgentiam quandoque occurrit, vt dum aluus adhuc fluit, assurgant hi tumores, qui propterea non possunt non mali esse, perinde ac sunt ex pluribus graueolentibus exorti. & hac ratione dictatum hoc veritatem habebit de istis parotidibus sic assurgentibus.cęterũ & in hydrope ex acuto morbo, dum viscerum naturalium stabilis adest afflictio, tumores circa ventrem assurgunt hinc inde, qui rursus sedantur, & attoluntur, vt prompta est à visceribus male affectis secretio noxiorum vicissim se deponétium ac rursus coadunantium. & hi tumores si dum aluum fluit, dolenter assurgunt, mali sunt, quoniam sunt germina viscerum malè affectarum,totam eorum vitiositatem nequeuntium per inferam aluum deponere,quæ mala inde emanantia promptissimè occurrunt, si tales supprimi deiectiones contingat, vt ex superius dictis constat. cęterum si remorata aluus priusquam alia mala promat, denuò prorrumpat, id profectò maligno fiet modo. nam restitantes. succi à mora maiorem contrahunt malitiam, propterea non sine torminibus denuò profluere valent, ac si vomitionem fecerint, & ipsa perniciosa, ac ferina erit. perniciosa inquam, quia prauì sursum obrepunt succi, qui vt crassiorem partem promunt, sic tenuiorem altius efferunt, vt inde tum deliria sęua, tum discriminosæ conuulsiones adueniant, ferina etiam erit vomitio, siue quia conditione succorum ad atritatem vergentium feritatem seu delirationis, seu conuulsionis afferet; siue quia feras lumbricos promet, vt de autumno ferino in superioribus enarratum.

XXX.

Quibus ex flammeis, & valde rubicundis solutis graueolens, larga sub rubra fit deiectio, hi ne insaniant timor est.

641 ABunde superius, dum dysenteriæ fuere enarrata mala, sed præuerso ordine, nam illic considerantur deiectiones, quæ

sub-

subrubræ, limosæ, & largæ soluuntur deinceps in flammeis valde rubicundis coloribus: nunc vero è diuerso ponuntur, quæ solutæ à flammeis valde rubicundis, profluunt mox grauеolentes, largæ, & subrubræ vtrumque tamen peræquè facit ad insaniæ aduentum. quæ etenim flammeæ c nt tes, & valdè rubicundæ in has grauеolentes, largas, & subobscuras soluuntur, liquationem putrescentium succorum demonstrant, indeque larga nascitur profusio grauеolens, & subrubra, quia tunc biliosis exustis recrementis adduntur liquamenta è solidis emanantia particulis, quod liquamentum ipsa exusta bilis facit, dum penitiora inuadit, & hęc si membra obsideat spiritalia ἐλάσσως ἐκμαίνονται.

XXXI.

Squalida cutis aluum prauè affectam significat. his purulentæ carnes prærubræ vt plurimum secedunt.

642 MAlæ sunt dysenteriæ ait Hipp. 2. Prorrhet. quæ cum hepatis inflammatione fiunt, quia perennis tunc adest noxiorum secretio, quæ nedum aluum prauè afficit, sed insuper vniuersum corpus sic incommodat, vt tabescat omnino paupertate succorum, quod in Eratolai filio contigisse proditum. sordescit quoque corpus totum ob hanc noxiorum à visceribus emanantium secretionem, quoniam ad talem spurcitiem, & squalorem nequit corpus deuenire, nisi aluus prauè sit affecta siue praua recrementa exoneret, siue secus. vtrumque enim αὐχμώδης significat, ariditatem nempe, & spurcities, quæ si adsunt, aluus vtique stabili affectione premitur, quæ nequit non esse praua, dum sic seu absumit, seu temerat alibilem succum. Quin & viscerum carnes inde corrumpuntur, & abscedunt, prodeuntque ab aluo prærubræ carunculæ. euulsæ potissimum à glandulis mesenterij abeuntibus in corruptionem, quod dysentericorum lethale esse symptoma scriptum est 4. Aph. 26.

XXXII.

Ad aluum biliosam, mollem, stercoracea egerentem, ardores comparentes, parotidas excitant.

643 BIliosa est aluus, quæ & inardescit, & turbatur non quidem cum ariditate, nec cum profusa diarrhea, dum mollis est. nam inardescit quidem aluus, & turbatur à bile: copiosè autem deijcit, dum recrementa hæc copia exundant, & adaperti sunt ductus: marescit vero

si sic-

si siccus sit ardor manentque recrementa cuncta in intimis, ergo aluus biliosa est, sed mollis, & stercoracea egerens, dum bilis hæret suis inductibus, sed venæ sugunt pro debito cremorem, non autem noxium contentum promunt, quod ad prauitatem facere alias dictum. reliquum igitur est, vt biliosa aliò cursum flectant. quod per quam promptè accidit, dum febrilis inualescit ardor diffundens biliosa, ac pone aures crassa deponens, vt de viscosis biliosis metastasim ad cerebrum facientibus superius dictum. Sunt qui loco καύματα legunt κωματ. vtrumque veritatem habet. nam in soporosis perinde ac in biliosis affectionibus, si fuerint viscosa à super incalescentia citata; parotides promptissimè erumpunt, vt de Eratolai filio proditum.

XXXIII.

Biliosas egestiones surditas sedat: & surditatem sedat biliosa alui egestio.

644 DE hac satis à commentatoribus ad Aph. 28. & 60. sect. 4. & à nobis supra, dum de aurium affectionibus.

XXXIV.

Pustulæ serpiginosæ supra inguina ad laterum mollitudinem, & pubem fientes, aluum prauè affectam significant.

645 ACris, & ichorosus humor sanguini immixtus ex aluo non eiectus, in cutim properat, & mala illic suæ naturæ conformia parit. serpiginosis etenim pustulis aut vniuersum corpus, aut membrum aliquod replet, dum exedit, ac superficietenus serpit. Ast dum vniuersum corpus talibus fœdatur pustulis, alimentum quoque vniuersim istis repletum ichoribus vitiositatem habet, quam indipiscitur tum ab externo contactu, dum quis contrectat scabiosorum seu corpora, seu indumenta: tum à visceribus malè affectis multum seu exiguū quid emandantibus vitiosorum. nam si istud multum fuerit, totus inficitur sanguis, sordesque in vniuersa cute se offerunt: sin autem exiguum est vitium sanguini impertitum, tunc membrum aliquod labem suscipit iuxta consensionem partium emittentium, ac suscipientium horumque dispositionem paratam. consensus quidem partium perpetuò interuenit siue fluxio procedat per vasa, siue per ossa, siue per neruos, siue per carnes, siue per alias emotiones; ast conditione succorum exundantium, partiumque suscipientium accidit, vt malum quandoque in parte efflorescat vicina,

na, aliquando in longinquis prodit. etenim si quod è viscere malè affecto exit tenuis est ichor, at vicinæ partes dispositionem paratam ad illum suscipiendum non habent, tunc longè efflorescit in parte consona. ast si ob crassitiem segniter ad motionem se habet, vicinam vtique partem offendit, quia licet hæc sit imparata, à pertinaci opere tandem offenditur, & sic acris humor segniter in motum se habens vicinam partem aprehendit, vt visceris vitiositatem notet. ergo pustulæ serpiginosæ supra inguina, & ad laterum mollitudinem, & ad pubem fientes, aluum prauè affectam significant, quoniam tunc naturalia viscera crassum, & acrem emittunt ichorem, quem per venas ad aluum spectantes distribuunt, propterea malè affecta est infima aluus, quia contumax est humor perenniter à visceribus laborantibus succrescens, verendum subinde, ne tandem tormina consurgant ægrum diutino malo afflicto interimentia.

XXXV.

Eclysim dolorem soluens, aluum maximè humectat.

646 NOn vitalitatis eclysim, sed animalitatis esse exolutionē aliās ex Hipp. ostensum. Ast quā nam ratione huiusce exolutio virtutis dolorosam tollit passionem? certè quia sensum partis adimit, perinde ac faciunt narcotica medicamenta, quæ non tollunt ab affecta parte doloris causas, nec subinde affectionem integrè soluunt, sed tantùm doloris cruciatum obtundunt. quia & affectam partem stupidam reddūt, & confluentium acrimoniam demulcent. ab hac autem sanatione, quum non integra morbi sequatur solutio, necesse est, vt ostendens causa aliam deinceps inferat labem iuxta positus partis affectæ, humorisq. offendentis. loquitur autem nunc Hipp. de illis dolorosis affectionibus, quæ in infimo ventre contingunt, à quibus etiam pustulosæ illæ nascuntur serpigines, dum ad extimas partes noxij se distribuunt ichores, qui si intus maneant, dolorosam vtique affectionem pariunt, quæ tam sæua in iecinore plerumque est, vt solani succum dare consulat Hipp. lib. de int. affect. ad citam doloris in prima hepatitide solutionem. talis ergo dolorosæ affectionis solutio facta per torporem, & in affecta parte, & in humore offendente innectum, dum alijs non emendatur auxilijs, humidam tandem aluum reddit. quippe humescet aluus tum à laxitate partis exolutæ, tum ab humore hęrescente, qui iam cum prauitate offenderat. hinc est, quod dum necessitate coactus Hipp. solani succum porrexit, protinus silphij succum cum trito origano exhibet, vt nimirum membra vsu narcoticorum obtorpescentia, suum protinus tenorem recipiant, affligensque no-

xium

xium ad vrinarios ductus vergat, & hac ratione vno eodemque tempore, & dolor vrgens mitescit, & doloris distrahuntur occasiones. quod est eximium in arte medica arcanum, ne à remorato in obtorpescente parte succo, mox alia insurgant mala, cuiusmodi est alui hæc liquescentia, cumulatim quandoq. prodiens, ac inoppinanter rapiens.

XXXVI.

Suppurationes sedis dolorifica, aluos perturbant.

647 DIctum iam, quod in diuturnis perniciosis sedis dolor est lethalis, conditione nempe humorum abscedentium acerbissimum inuehentium dolorem, vel saltem si talem prauitatem non gerant; suppurationem committentium, quę tandem aluum dolorosè perturbat, vt scriptum lib. de Fistul. sic in Pythiona quadragesima suppuratio circa sedem facta est cum stranguriosa mictione.

XXXVII.

Lethales egestiones sunt pinguis, nigra, liuida cum graneolentia, & biliosa habens in se simile quiddam ciceris, aut fabbis fressis. aut veluti floridos sanguinis grumos, & qua odore est similis forys infantium, & varia eademq. diuturna talis autem fuerit cruenta, ramentosa, biliosa, nigra, prasina, & simul, & permutatis vicibus.

648 COmplexio hæc est omnium egestionum ad lethalitatem facientium, de quibus sparsim in superioribus, nunc propterea rem totam breuiter absoluamus. lethales egestiones, quæ suapte natura tales, non ab euentu (nam & stercoraceæ, quæ suapte natura bonæ lethales quandoq. euadunt) dignoscuntur à substantia à colore, & à contentis siue vniusmodi semper sint, siue varietatem gerant. A substantia quidem deiectiones pingues omnes lethales sunt, quia & liquatam pinguedinem promunt, & designant extremam carnosarum partium liquescentiam, succorumq. corruptionem summam, vt de oleosis, adipolisque vrinis iam dictum. nec potest non exitium minari ea afflictio, quæ tam altius & succos, & solida membra inuasit, & propterea tabescentibus ad citum interitum occurrunt. de nigris deiectionibus abundè iam: liuescentes autem, si crudorem solum exhibeat, ad contumaciam, & difficultatem faciunt: ast si insimul grauiter oleant, lethalitatem gerunt. quippe haud exigua tunc interuenit corruptella, propter quam & grauiter olent & liuent fęces, quod vnitim lethale est, vt de vomitione dictum. biliosæ

etiam

etiam quę suapte conditione non omnimodam lethalitatem denunciant, ex additis tales euadunt, dum nempe continent quid simile ramentis ciceris, fabisue fresis. nam hæc seu albicantes sunt carunculę euulsæ à visceribus; seu ramenta è tunicis intestinorum abrasa: vtrumq; enim à summo nascitur incendio, quo bilis inardescens alterutrum horum, seu vtrunque præstat. inde etiam splendescentes cruoris grumi vnà prodeunt à lumbis potissimum ad exitium dolentibus, si adhuc dolorosa perseueret affectio, quod accidit perpetuò, dum grumescens cruor eiectus pauca est in copia, & splendet. Eadem quoque biliosa deiecta si forijs infantium odore oleant, lethalitatem promittunt. quippe infantium recrementa illum exhibent odorem, quem liquida humescentia à situ contrahunt, priusquam putrescant, quem nos veneti freschino vocamus, qui in piscibus aliquandiu extra aquas morantibus occurrit. talis autem odor in forijs accidit infantiū, quia huiusmodi ac liquidus est assumptus cibus, liquida idcirco recremēta deponit, quę nō diutius in intestinis morata, sitsi hinc redolent. in grandiore autem ætate quia solida ingesta recrementa dant corpulentiora, grauius olent hæc, quia diù in intestinis morantur. ergo si biliosa deiecta nidorem hunc referunt, tunc in simul liquatus exit cremor abiens in corruptellam priusquam venæ vtilem eius partem sugant, quod ad exitium facit; dum in simul biliosa succrescunt. de variatis autem egestionibus siue vnitim, siue per vices fluentibus in superioribus dictum. nam licet diuturnius hæc quam faciant meraca affligant, exitiosa tamen, dum prauitas adest aliqua in ea varietate.

XXXVIII.

Lethale etiam est, quodcumque sine sensu exit.

649 QVæ clam, & sine sensu exeunt, liquida dubio procul sunt. exeunt autem vitio seu facultatis, seu recrementorum; postremum quidem non sine discrimine; alterum ad exitium, dum in perniciosis ac presertim mente constantibus stabilis est facultatis exolutio. nam & in delirantibus, ac in epilepticis insultibus exeunt immemoriter fęces non sine discrimine, sed non ad omnimodam lethalitatem, dictum propterea in Prorrhet: à ventre tenuia non sentienti prodire ei qui est aput se ipsum, perniciosum, veluti hepatico. Gal. succenset Hipp. quod sensus amisio non ad hepatis, sed ad cerebri vitium spectat. Sed bonus hic vir sæpè dormitat. tactionis etenim ac motionis opus iuxta Hipp ad ipsum cor attinet virtutes suas vndique per arterias exercens, quarum exolutiones faciunt, vt pereant, obtorpescant, stupescantue motus,

motus, & sensus. Sed hæc Gal. inuisa omittamus. certum est, quod ille hepaticus est, qui hepatitide laborat. in vehementi autem hepatitide superius ostensum narcotica conuenire ad doloris sedationem: at à nimio narcoticorum vsu exoluuntur virtutes: Eclyses autem dolorem soluentes aluum humidam reddunt. ergo hepaticus ille in liquidarum fecū iniustam incidit deiectionem fortassis à nimio narcoticorum vsu, quorum vi alui virtutes prorsus exolutæ manserunt, quæ & ipsæ per se exoluuntur à vehementia morbi, dum ad id opportunè interueniunt causæ. sic non illudimur, sed splendorem, vt decet, Hipp. donamus.

XXXIX.

Si cui difficulter potum haurienti cum tussifero anhelitu ructus est intro retractus, ac reuolutus, laborem alui significat.

650 NOn minus quàm à vitio gutturis, à laboribus tū spirabiliū tum naturalium partium deglutitionis nascitur difficultas: nec minus quam à spirabilium partium, à viscerum naturalium labe tussiferi nascuntur anhelitus, vt in superioribus sæpè enarratum. ructus autem propria est passio viscerum naturalium, stomaci potissimum flatus emittentis, siue is genitus in ipso stomaco sit, siue ab alijs visceribus elatus per ipsum se promat, & tunc ritè munus hoc peragit, dum liberè, ac largis buccis exundantes vapores profert. ergo si ructus isti exitum quærentes intus se retrahant obuoluti, aliquid in abditis est, quod exitum hunc auertit, & hoc promptissimè viscerum naturalium præsertim iocinoris faciunt phlegmones, à quibus & anhelosæ tusses, & suffocationes aboriuntur: nam in sæua hepatitide id quoq; contingere proditum. haustus ergo difficilis potionum cum tussifero anhelitu, & retractione ructuum sese intro reuoluentium laboriosum, ac prementem significat adesse alui dolorem, quia nempe viscera naturalia sub aliquo phlegmone laborant.

XL.

Prauæ sunt etiam egestiones valde rubræ, æruginosę in quartanis. & tales sanguinis fluxiones soporosę sunt, ex his conuulsi moriuntur nigris antea egressis.

651 NEdum in quartano circuitu, qui suapte conditione acutorum adimplet terminum, sed & in quartanis diuturnis quandoq; ad acutiem adactis veritatem habet, quod tales egestiones valdè rubræ, & æruginosę prauitatem gerunt, quoniam dum tales sunt, vsque ab adu-

stione

ſtione ſumuntur tum bilis flauæ, tum ſanguinis, quæ autem ſymptomatá ab iſtis nigris naſcuntur praua vtiq. ſunt, quia tunc vrget in intimis ſūmus ardor nedū illas colorationes promens, ſed inſuper ſummā ſiccis duritiē, ac viſcoſitatem impertiens, vt exin erumpentes hæmorrhagiæ, vt potè meracioris, ac craſſeſcentis ſanguinis, ſoporem inducant, ac necem tandem cum conuulſionibus moliantur. quippe iſtis potiſſimum editus de cauſis ſopor habet quid conuulſorium, & nigra ante obitum deiecta promit perinde ac accidit in omni quartanario circuitu per hæc ſymptomata ad exitium properante, vt ſæpè in ſuperioribus enarratum.

XLI.

Repentinę præfert rationem alui exolutiones in morbi diuturnitate extenuatis vnà cum aphonia tremula perniciosum. tenues nigrorum egeſtiones horrifera meliores talibus ſunt. tales proſunt maximè in ætate ante vigorem.

652 QVam exolutionem ad iniuſſam deiectionem externæ gerunt occaſiones, vt puta in ſæua hepatitide narcocitorum vſus; eandem internæ quoque pariunt effectrices cauſæ repentè ac præter morbi rationem occurrentes, quia nempe nulla ſtabilis eſt alui afflictio diù perſeuerans, quæ tandem retrices inteſtinorum virtutes exolnat, vt ſubinde liquata aluus iniuſſu profluat, aſt ſi tales abſuerint occaſiones, & aluus nihilominus exoluitur de repentè, id profectò facit repentinus tranſitus ſuccorum ex alto venientium, qui quandoque vtilitatē ferunt, dum poſt diutinum morbum ſic repentè ad criſim ſe exonerant, & ad hanc vtilem excluſionem ſequitur ægrorum conferentia, & morbi leuamen, quia tunc oportuna ſolùm prodeunt. aſt ſi contrarium occurrat, vt nimirum repentina hæc alui exolutio ſit cum aphonia, iſtud profectò exitioſum erit, quia deiecta nec modum, nec tempus ſeruant, ſed à proprio pendent orgaſmo aſſumpto ab atræ bilis natura, cuius portio maior ad aluum properat, ſed eius quid ſpiritalia vaſa penetrat, vocemque intercipit cum tremore non à ſolo edito pondere, ſed & à virium imbecillitate, quum in extenuatis iam à diutino morbo contingat. cæterum ſi nigrum quidem, ſed tenue ſit deiectum, aphoniæque vice, horrores adueniant; iſtud equidem non ſine commodo erit, quia quod ex aluo tenue prorumpit, totam ab intimis plenitudinem detrahit, & quod tenuius adhuc per vaſa oberrat horroris author; ſudoris exfluxionem promptè facit, quod non ſemel tum in diuturnis morbis quartanarijs, tum in acutis inde exorientibus euenire compertum. quod autem tales nigrorum egeſtiones

ſtiones horriferæ proſint maximè in ętate ante vigorem, hinc patet, quod vires tunc robuſtiores per pateſcẽtes ductus noxium promptè ciſpellunt, nec in ea ætate vt in ſeneſcentibus perennis adeſt atræ bilis ſuccretio, ideoque omnis melancholicorum collectio ſemel diſtracta, malum prorſus eliminat. aliàs namque oſtenſum, quod innaturales occaſiones naturalibus ſe adaptantes temperaturis contumacius affligunt.

XLII.

His omnibus pruriginoſæ affectiones nigrorum egeſtionem ſignificant, & vomitum grumoſum. & tremulæ affectiones cum morſu, & cardialgia nigras egeſtiones ſignificant. ſed ea vomitus præcedit, & vbi vomuerunt, multę tales inſuper detrahuntur.

653 PRoſequitur de nigris egeſtionibus tractationem, & his anteuenientia nunc proponit ſigna, quorum vnum à proriginoſis habetur affectionibus, quæ in diuturnis ante vigoris ætatem adueniunt. quippe in iſtis pruriginoſæ affectiones præſertim à liene malè affecto naſcuntur, dum is æſtuans atros in arterias reponit ichores non ſine viſcoſitate, ſed maius horum pondus euomit tum in aluum, tum in ventriculũ, vt & nigrorum deiectionem, & grumoſam vomitionem faciat. quæ enim recrementa ſuapte ponderoſitate ſubſident, ad aluum curſum flectunt, & inferam deiectionem faciunt, ſi non refluant, quia impeditus ſit deſcenſus. viſcoſus autem, niger, ac fęculentus ſanguis in liene collectus promptè ad ventriculum tepit, grumoſamque vomitionem facit, quoniam quamplurima à liene ducta illuc tendunt vaſa, vt aliàs ex anathome oſtẽſum. & hoc ad differentiam illius ſanguinolentæ vomitionis, quæ à iocinore prodeuntes ſpumoſæ ſunt, quia è vaſis exeunt pulmonum, ideoq; dum nigra grumoſa euomuntur, hæc dubio procul à liene veniunt, ſi non præceſſerint ſanguinolenta à capite rheumatiſmata. & hoc maximum eſt in arte medica arcanum, ex cuius ignoratione magna inſurgunt errata. Aliud in iſtis diuturnis morbis nigrarum ad futurarum deiectionum ſignum habetur ex tremulis affectionibus cum morſu, & cephalalgia. Sed his anteuenit vomitio, vt multa deorſum mox detrahantur. nam in iſtis vt tremulæ affectiones nigrorum deſignant exundantiam ſuccorum; ſic cephalalgia cum ventriculi morſu vomitionum opinionem præbet, quæ quidem vomitiones, vt fluentem aluum ſiſtunt, ſic eam remoratam hunnectant, aluuſq; deinceps profuſiſſima fit, nigra exerens non ſine vtilitate, ſi reliqua bona ſunt.

Quibus

XLIII.

Quibus in turbatione alui exacerbatio est sub crisim, nigra inferne prodeunt.

654 ET hoc alterum inditium est nigrarum egestionum adfuturarũ, dum nempe exacerbatio est sub crisim in alui turbatione. nam ipsa alui turbatio transitum designat succorum ex alto venientium, vt aluum profusam reddant, quæ turbatio sub crisim facta, salutem promittit, si reliqua sint bona. non est autem facta integra succorum mitescentia, dum sub crisim inualescit afflictio, quia hi suapte conditione prauitatem gerunt, quanquam natura iam victrix eos viliter abspellat. sic enim sæpè dictum, quod iudicatoriè prauum quandoque ad salutem excernitur, licet non sine discrimine, præsertim si insuctum ad locum properet, quod de ipsa bile atra dicendum, quæ perpetuò suapte conditione praua, dum iudicatoriè ad excretionem properat, morbum vtique exacerbat, præsertim si ad aluum properet, quum eius naturalis cursus sit vel ad vrinarios ductus, vel ad ambitum corporis. contrarium est de flaua bile, quæ sine exacerbatione ad aluum fertur, non sine discriminosis exacerbationibus aliò.

XLIV.

Ex aluo diutine affecta vomentibus biliosa, cibum fastidientibus, sudor multus cum impotentia repentè interimit.

655 PEssima vbiq; adinamia, & vt in anginosis clam occidit, si hypochondria doleant cum torpore, & irrita crisi, sic & in diutina alui affectione repente interimit, dum biliosa vomuntur cum ciborum fastidio, multoq; sudore. nam Eralinus in sudoribus conuulsus obijt, & Pythio aphonus decessit multo cum sudore, secessus huic erant meri, parui, biliosi, in Eralino vero stercoracei. non possunt ergo non ad repentinum interitum apparere sudores multi, dum ex aluo diutinè affecta vomitus biliosorum oboriuntur cum ciborum fastidio. vbiq. enim tunc se diffundit noxiositas, nec vllum excreta afferunt leuamen, quia alui diuturna est, & pertinax afflictio, exeuntq; contrarijs motibus exundantes succi, quod ad citam, ac repentinã lethalitatem facere aliàs ex Hipp. ostensum.

XLV.

Ab assumpto medicamento in defluxione, si vbertim tenuis sanguis eliquescit, inutile.

656 ASsumpta gratia purgationis pharmaca, si vltra debitum succos turbent, hypercatharsim faciunt, promuntque tandem cruorem ex alto euocatum adcertum vtiq; exitium, vt lib. de nat. homin. scriptum ab Hipp. non enim tenuis tunc eliquatus cruor prodit, sed ardore inacensus, & ichoribus destitutus meracus, & splendescens apparet. Ast is quandoque etiam ab exigua pharmaci proritatus virtute prodit tenuis subalbidus, aquamue fluxibilitatem redolens, quia nimirum effluit ab exiguis meseraicis venis reseratis cremoris adhuc conditiones redolens, huiusq; cruoris exitus nullius est vtilitatis, quia causam morbi effetricem non demit, sed nec multum viribus obest, quia licet pabulum subtrahat, oceasionem tamen non demit, vt venæ denuò sugant, si medicamenti vis proritans desistet à suo opere & hic fortassis fuit ille cruor, qui circa equinoctium deorsum fluxit caustica afferenti, de quo plura alias.

XLVI.

Duritiem circa ventrem cum sudore in febribus cum horrore cibos auersantibus, aluo parum ad purgationem humectata, non suppurantur.

657 SVnt hæc suppurationum fientium signa in conclusa duritate, vt ex aliàs dictis constat; nisi aluus paruis humectata egestionibus, suppurationum occasionem præripiat. quicquid enim in conclusa duritate saniosam induit naturam, exit protinus, dispergiturque partim per arterias, vt membra horrere faciat cum sudaciunculis; quia atrabiliariam gerit conditionem: partim, quod nempe crassius est, labitur in intestina, vt ad paruam egestionem aluum prorritet, quod accidit promptissimè, dum prauæ istæ suppurationes fiunt circa mesenterij venas, vt de tritæophijs febribus aliàs dictum, in quibus & latenter suppurationes fiunt, & aluus malè afficitur. Superius quoque de hypochondriacis malis dictum, quod in his, si non fiant purgationes, malum in suppuratum transit fermè semper ad exitium.

XLVII.

Vnà cum febre aluus turbata salsuginoso modo soporosos, torpidos non valdę comitatur.

658 ALuus turbata est salsuginoso modo, dum scatet pituitosis liquatis non sine irritamento, vt accidit in secundo causone, de quo Hipp. 4. Acut. ardens autem febris hæc rapit quam celerimè, ni desistant profluuia, vt aliæ deinceps prodeant vtiles iudicationes. occurrunt autem in hâc febre præter vrinarum interceptiones, & sopores, & torpores, vt in ardentium ea constitutione de qua Hipp. 1.Epid. accidisse scriptum. non valde ergo comitatur alui hæc salsuginosa liquescentia soporosos, ac torpidos, quoniam aut citius rapit, aut soluit symptomata hæc, dum pondus noxiosorum integrè detrahit, vt Pythionis filio contigisse proditum.

XLVIII.

Ex aluo liquida lassatos, caput dolentes, siticulosos, vigilantes, prærubrâ coloratione solutos; timor est ad insaniam deuenturos esse, si difficulter spirauerint. ad hoc vbi quis cum virore pallescit, benè spirare noxium non est aluo insuper probę egerente.

659 ABonis vtique excretionibus alienum est, vno eodemque tempore duos contrarios motus se exercere, aluumque insimul turbatam liquari, & ad ambitum corporis tenuia alieno colore cutim imbuentia ferri. alterutrum enim horum recurrat oportet non sine ęgri pernicie, potissimum si praua alia vrgeant symptomata. valdè autem rubescit corpus à sanguine nimium efferuescente, qui subinde in atram naturam degenerans, dum ad partes vergit spiritales, phanaticas delirationes excitat, si firmiter ipsum aprehendat diaphragma, ex cuius labores difficiles oboriuntur spirationes, vt harum partium designent passionem, perniciosò quippe in statu corpora sunt tali imbuta colore, dum insimul ob alui liquescentiam lassantur cum vigilia, & siti. ergo retractio huiusce feruidioris sanguinis, dum sic spiritalia membra aprehendit, vt anhelitum angustiet, non potest non ecmaniam inferre, quæ & ipsa suapte conditione perniciosa est. cęterum si vice huiusce prærubræ colorationis, pallescat cum virore corpus, nullaque in spiratione labes obuersetur, & ipsa aluus laudabilia proferat excreta, tunc noxia haud erit illa

vire-

virescens pallescentia, aliàs mortifera, si & aluus alba deponat, & spirationes pressæ sint propter duritiem præcordiorum. quia enim aluus suo ritè fungitur munere, & ipsa spiritalia membra libera sunt ab oppressione, consentaneum, vt virescens in cutim deposita bilis intima tota expiauerit. salus propterea inde speranda, licet ipsa coloratio signo mala sit.

XLIX.

Adustę egestiones cum tensione, aluum prauè affectam significant.

660 VRuntur feces à sicco viscerum ardore, dum is ab aluo omnē exhaurit humiditatem, vt subinde totum etiam corpus tabescat, quod cuidam in Oeniade tabescenti contigisse proditum. sed cum tensione sic vruntur feces, dum aut in intimis scatent viscosa vi ardoris in vapores elata: aut praui in visceribus subsunt phlegmones abeuntes iam in suppuratum. vtcumque dum egestiones adustæ prodeunt cum ventris tensione, prauè afficitur aluus, quia malum ad infimum hunc ventrem spectat. secus est, si nulla ventris adsit tensio: nam siccans cordis ardor ope arteriarum æstuantium omnem liquorem allicit vlla absq. ventris tensione, imo cum eius extenuatione: & tunc aluus ipsa prauè non est affecta, sed vitium omne pendet à nimio spiritalium partium ardore. & hæc summè obseruabilis est distinctio, ne nos fallat causarum dignotio.

L.

In biliosis aluus turbata frequenter egerens parua distendentia cum paucis mucosis, dolorem circa tenue intestinum hæc faciunt, & vrinam non facilè prodeuntem ex talibus ad hydropen desinunt.

661 EQuidem siccus ardor in biliosis tum temperaturis tum morbis dum sic prauè aluum afficit, parat ægrum ad siccum hydropem, vt ex aliàs dictis constat. dum enim turbata aluus cogit ad pauca egerendum, tenuis & paucis à visceribus labitur ichor, qui vt tenue intestinum discruciat, sic mucosa quædam deturbat, à quibus & venter distenditur, & lotium quadantenus moratur. sunt autem in hydropicis siccis vrinæ stillicidia mala, quemadmodum & tormina circa tenue intestinum occurrentia in sicco iam denunciato hydrope.

LI.

Lingua tremula nonnullis signum est alui prorupturæ.

662 NOn in omnibus linguæ tremor præsagium est alui erupturæ: nam & mortis, & mentis non firmæ est inditium. plerumq. tamen hunc habet euentum, quia lingua per vasa se istinc distribuentia ventri consonat, ideoque dum pondere hæc premitur noxiosorum a capite depluentium, & ipsa aluus deinceps prorritata liquescit, etiamsi mens inde aberret,& ipsi ægrotantes ad internectionem tendant propter nimiam atræ bilis exundantiam. sed hac de re superius quoque.

LII.

Quibus ardor sit, & ad egressas alui egestiones insuper exsudant, his febris exacerbatur.

663 EXacerbatur inquam in istis febriles insultus, quoniam superrigent ægri talia patientes. aliàs enim dictum, quod superrigent ægrotantes ardore circa ventrem excitati, à quo ardore etiam sudaciunculæ prodeunt, dum nempe acria & tenuia, quæ iam aluum prorritauerant sese per arterias distribuunt non sine febris exacerbatione, quum sit hæc noxiorum diductio symptomatica sudaciunculas proferens dum & contenduntur, & æstuant arteriæ.

LIII.

Ex aluis liquidis perfrigeratio cum sudore mala.

664 NOn est idem liquari, ac turbari aluum nam, vt aliàs dictum, turbatur, dum ab alto in ipsam per vasa depluunt recrementa iam in penitioribus collecta. liquida autem aluus profluit etiam sine turbatione, dum solum quæ in ipsa aluo sunt, liquantur, & exeunt sine turbatione, doloreuè aliquo. ergo perfrigeratio occurrens in alui turbatione sudorosa, vtique exitiosa est, quia signum dat exolutæ virtutis propter nimiam succorum se depletium seu vitiositatem, seu effluxionem. quæ autem perfrigeratio in liquida solùm aluo occurrit, mala quidem, sed non prorsus lethalis,quia solam designat cruditatis exundantiam,cuius portio in vasis intimioribus delata, & perfrigerat corpus, & sudorem exprimit, vt non raro in quartanis, alijsque euenire diuturnis febribus constat, propterea perfrigeratio hæc contumaciam, & difficultatem inferre valet,minime verò exitium, ni alia deinceps praua superaccedant.

Ex

LIV.

Ex aluis liquidis sanguis è gingiuis defluens, lethalis est.

665 SVccis ex aluo se deponentibus non correspondet exitus sanguinis è gingiuis, vt faciunt perfrigerationes sudorosæ, propterea exitus istæ cruoris lethalis, quia sanguis tunc in intimis æstuat non sine salsedine, quam indipiscitur à salsuginosa pituita, à qua etiam aluus liquescit. perinde ergo vt mortifera est ardens ab hoc succo profecta, quia aluum liquidam reddit, sic & exitus hic sanguinis è gingiuis lethalis est, quia non copiam insequitur sanguinis aliò non se vtiliter exerentis, sed sed eius summam vitiositatem designat, quæ in aluo liquida non potest non exitium moliri. cætera quæ ad hanc rem faciunt, habentur in tractatu de vitijs oris.

LV.

Alui egestio pura superueniens soluit acutam febrem cum sudore.

666 PRimum huiusce diuinissimi operis dictatum non terret insida leuatione à quo mors repentinò aduenit: postremum hoc nos solatur certa cum salutis spe, mutationem in excretis exhibens ad salutem sub integra ac secura crisi. nam aluus in acutis, magnisque affectionibus praua plerumque nedum ad perniciem, sed ad crisim egerens, si post debitam noxiosorum exclusionem, pura recrementa deponat, tunc febris ad sui solutionem tendit, quam integram gerit sudor, quia natura iam noxiosorum crassorum sarcinam deposuit, & quod tenuius in venis manet mitescentiam indeptum, sudore tandem salubriter prodit omni sublata turbulentia. is enim effluuius solus est, qui iucundè ac tuto morbos præsertim acutos tollit, dum temporibus, ac modis debitis prorumpit, vt abundè aliàs enarratum.

Eadem est præceptorum conditio, & seminum. multum efficiunt, etsi angusta sunt, tantum idonea mens rapiat illa, & in se trahat. multa inuicem & ipsa generabit, & plus reddet, quam acceperit.
Senec. Ep. XXXVIII.

